

# ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

15Α

ΕΡΓΑ.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἄπο τὸν

ΙΓΝΑΤΙΟ ΣΑΚΑΛΗ

Φιλολόγο

**Φ Ι Λ Ο Κ Α Λ Ι Α**  
**Τ Ω Ν**  
**Ν Η Π Τ Ι Κ Ω Ν Κ Α Ι Α Σ Κ Η Τ Ι Κ Ω Ν**  
**15Α**

Έπιμελητής Έκδόσεως

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Πτυχιούχος Θεολογίας



**Ε Π Ε**

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ  
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»  
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»  
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1995

**Μ Α Ε Ι Μ Ο Σ**

**Ο**

**Ο Μ Ο Λ Ο Γ Η Τ Η Σ**

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὸν παρόντα τόμο συνεχίζεται ἡ ἔκδοσις τῶν Ἀπάντων τοῦ ἁγίου Μαξίμου μὲ ἔργα Θεολογικὰ καὶ Πολεμικὰ, ποὺ ὡς θέμα τοὺς ἔχουν κυρίως τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἐναντίον τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ ἔπειτα τῶν Μονοθελητῶν. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἀποτέλεσαν πολὺ ἔνωρις ἐνιαῖα συλλογὴ καὶ γιὰ αὐτὸ ἐκδίδονται μαζί. Αὐτὰ κατὰ σειρὰ καὶ σύμφωνα μὲ τὴν τάξην ποὺ ἐπικράτησε στὴ χειρόγραφη παράδοσις, χωρὶς ὑπολογισμὸ χρόνου καὶ ἀντικειμένου, εἶναι:

1. *Πρὸς Μαρίνον τὸν πρεσβύτερον Κύπρου.* Ἀναφέρεται στὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς καὶ στὶς δύο τοῦ Χριστοῦ θελήσεις.

2. *Πρὸς τὸν αὐτὸν Μαρίνον ἐκ τῆς Περι ἐνεργειῶν καὶ θελημάτων πραγματείας, Κεφάλαιον Ν'.* Ἀναφέρεται στὴν ἔνωσιν τῶν φύσεων τοῦ Χριστοῦ.

3. *Πρὸς τὸν αὐτὸν Μαρίνον, ἐκ τῆς ἰδίας πραγματείας, Κεφάλαιον ΝΑ'.* Ὅτι δύο θελήματα λέγοντες οἱ Πατέρες ἐπὶ Χριστοῦ, τοὺς φυσικοὺς νόμους, οὐ τὰς γνώμας ἐσήμαναν. Θέμα καὶ αὐτοῦ εἶναι τὰ δύο θελήματα τοῦ Χριστοῦ.

4. *Πρὸς Γεώργιον πρεσβύτερον καὶ ἡγούμενον, Περι τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου.* Ἡ ἀνθρώπινη φύσις τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἴδια κατ' οὐσίαν καὶ ἀπαράλλακτη μὲ τὴ δική μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἀφοῦ ἐλήφθη ἀπὸ τὴ δική μας μὲ τὴν ἀρρητη πρόσληψή του ἀπὸ τὰ ἄχραντα αἵματα τῆς πανάγνου Θεομήτορος, μὲ τὴν ὁποία ἐνώθηκε ὁ Λόγος καὶ ἐγένε σὰρκα, χωρὶς νὰ παύσει νὰ εἶναι κατ' οὐσίαν τέλειος Θεός.

5. Ἀπαντήσεις σύντομες σὲ τρία μονοθελητικὰ ἐπιχειρήματα, ὅτι εἶναι μία ἡ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ.

6. *Περὶ τοῦ, «Παρελθέτω τὸ ποτήριον».* Ἡ ἐρμηνεία ποῦ δίνεται διακρίνεται γιὰ τὴν ἀντιμονοθελητική της τάση.

7. *Δογματικὸς τόμος, Πρὸς Μαρῖνον διάκονον ἐν Κύπρῳ.* Ἴσως πρόκειται γιὰ τὸν ἴδιο μὲ τὸν πρεσβύτερο. Ἀναφέρεται στὰ δύο θελήματα καὶ ἐνέργειες τοῦ Χριστοῦ.

8. *Ἐπιστολὴ πρὸς Νίκανδρον τὸν ἐπίσκοπον.* Ἀναφέρεται στὶς δύο ἐνέργειες τοῦ Χριστοῦ.

9. *Πρὸς τοὺς Σικελούς, μοναχοὺς καὶ λαϊκοὺς, ἀπολογία.* Ἀπολογεῖται δηλαδὴ γιὰ τὸ ὅτι τάχα ὁμολογοῦσε τρεῖς θελήσεις καὶ ἐνέργειες, μία γιὰ κάθε μία φύση καὶ μία γιὰ τὸ ἐνιαῖο πρόσωπο.

10. *Ἐπιστολὴ πρὸς Μαρῖνον, πρεσβύτερον ἐν Κύπρῳ ἐκ Καρχηδόνας.* Ἀναφέρεται στὴν ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ στὴν ἀναμαρτησία τοῦ Κυρίου.

11. *Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τῆς ἐν Ρώμῃ γραφείσης.* Πολεμεῖ ἐκείνους ποὺ ἐπιχειροῦσαν νὰ καταλύσουν τὸ μέγα καὶ πανύμνητο μυστήριον τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς θρησκείας.

12. *Περὶ τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων.* Πρόκειται ἴσως γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα ἔργα του.

13. *Ὅροι διάφοροι.* Πρόκειται γιὰ ὀρισμοὺς ποὺ ἀναφέρονται στὴν Τριαδολογία καὶ τὴ Χριστολογία.

14. *Τόμος Πνευματικὸς καὶ Δογματικὸς, πρὸς Στέφανον, ἐπίσκοπον Δώρων τῆς Παλαιστίνης.* Στρέφεται κατὰ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ἐκ Ρώμης Ἡρακλείου.

15. *Περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ.*

16. *Περὶ Ὅρων Διαστολῶν.*

17. *Περὶ ἐνώσεων.*

18. *Ἐπίλυσις ἀποριῶν Θεοδώρου, διακόνου μονοθελητοῦ, πρὸς Μαρῖνον.*

19. *Δογματικὸς Τόμος πρὸς Μαρῖνον τὸν πρεσβύτερον.* Στὸ ἔργο αὐτὸ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐρμηνεύεται ὀρθόδοξα ἢ πρὸς τὸν Σέργιο ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Ὀνωρίου.

20. *Πρὸς Θεόδωρον πρεσβύτερον ἐν Σικελίᾳ, Περὶ ποιότητος, ιδιότητος καὶ διαφορᾶς.*

21. *Ἀπόσπασμα περὶ τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνας.*

22. *Κεφάλαια περὶ οὐσίας καὶ φύσεως, ὑποστάσεως καὶ προσώπου.* Πλαισιώνεται ἀπὸ συλλογὴ πατερικῶν χωρίων.

23. *Ὅτι ἀδύνατον ἐν θέλημα λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ.*

24. *Κεφάλαια ι' περὶ δύο θελημάτων τοῦ Κυρίου, πρὸς Ὁρθόδοξους.*

25. *Ἀπάντησις πρὸς μοναχὸν Θεόδωρον.* Πρόκειται γιὰ φιλοσοφικὴ καὶ θεολογικὴ ἐρμηνεία τριαδολογικῶν καὶ χριστολογικῶν ὄρων. Πλαισιώνεται ἀπὸ πατερικὸ ἀνθολόγιο.

26. *Ὅροι διάφοροι περὶ δύο ἐνεργειῶν.* Πρόκειται γιὰ πατερικὸ ἀνθολόγιο.

Τὸ κείμενο ὅλων τῶν παραπάνω ἔργων λαμβάνεται ἀπὸ τὴν PG, τόμος 91, 9–285, στὸ ὁποῖο γίνεται διόρθωση σημαντικὴ ὡς πρὸς τὴ στίξη.

## ΜΙΚΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΑ

ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ

ΤΟΝ ΟΣΙΩΤΑΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ

Σκοπὸν θέμενος σαυτῷ τὴν πανύμνητον πρὸς τὸν Θεὸν  
στείλασθαι φιλίαν, θεοτίμητε πάτερ, εὐτάκτως πρὸς αὐτὴν δια-  
νύεις τὸν δρόμον, λόγῳ μὲν πρὸς ἀρετῆς γένεσιν τὴν τῶν ὄντων  
φύσιν περιγράφων(1), νῶ δὲ πρὸς ἀπλανοῦς ἐνώσεως [γνώσε-  
5 ως] σύστασιν παντὸς αἰῶνος καὶ χρόνου περιορίζων τὴν κίνη-  
σιν, αἷς θερμότερος ὁ τοῦ Θεοῦ συνεισέρχεται πόθος, τῇ τε ἀπει-  
ρία συμπαραεκτείνων σου τοῦ ποθοῦντος τὴν κίνησιν καὶ τῷ ἀκα-  
ταλήπτῳ τοῦ ποθουμένου τὴν ἔφεσίν σοι ποιῶν ἀκατάληπτον,  
ἧς τέλος αὐτός ἐστιν ὁ Θεός, πόθου τοῖς ἀξίοις γινόμενος πλή-  
10 ρωσις, ὡς ἀπόλαυσις ἀγαθῶν ἀβυπόστατος, ἧς μόνην τὴν πεῖ-  
ραν οἶδε κατάληψιν ὁ λόγος, οἷα σαφῶς ὑπὲρ νόησιν τυγχάνου-  
σαν, ἔνωσιν, ὡς μηδενὶ τύπῳ νοερῷ καθοτιοῦν ὑποπιπτούσης.  
Διὰ τοῦτο, τοῦ μὲν λόγου σοι γέγονε πρόσωπον(2) ὁ βίος, τοῦ δὲ  
βίου φύσις, ὁ λόγος, τὸν καινὸν ἀληθῶς κατὰ Χριστὸν ὑπογρά-  
15 φοντες ἄνθρωπον, εὐμιμήτως φέροντα τοῦ κτίσαντος Θεοῦ τὴν  
εἰκόνα καὶ τὴν ὁμοίωσιν, ἄστινας ὑποληπτέον νῦν τὴν ἀλήθειαν  
καὶ τὴν ἀγαθότητα, τὴν μὲν θεωρίας, τὴν δὲ πράξεως τέλος  
ὑπάρχουσαν, καὶ τὴν μὲν ψεύδους, τὴν δὲ πονηρίας ἀντίπαλον.

# ΜΙΚΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΑ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΡΙΝΟ

ΤΟΝ ΟΣΙΟΤΑΤΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ

Ἐβαλες σκοπὸ σου νὰ οἰκοδομήσεις μέσα σου τὴν ἀπὸ κάθε ἄποψη ἐπαινετὴ φιλία πρὸς τὸν Θεὸ, τιμημένε ἀπὸ τὸν Θεὸ πατέρα μας, καὶ τελεῖς μὲ τάξη τὸ δρόμο σου πρὸς αὐτήν, περιγράφοντας πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀρετῆς λογικὰ τὴ φύσιν τῶν ὄντων καὶ περιορίζοντας λογικὰ τὴν κίνηση ἀκέραιης τῆς αἰωνιότητος καὶ τοῦ χρόνου γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀλάθευτης ἔνωσης (γνώσης). Ἀπὸ ἐδῶ περνᾷ μέσα σου θερμότερος ὁ πόθος τοῦ Θεοῦ, ποῦ μὲ τὴν ἀπειρία τοῦ συμπαρεκτείνει τὴν κίνηση τὴ δική σου ποῦ τὸν ποθεῖς καὶ ποῦ μὲ τὴν ἀκατανόησιν τοῦ παθητοῦ κάνει ἀκατανόητη τὴν ἐπιθυμία σου, τῆς ὁποίας τέλος εἶναι ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος, ποῦ γίνεται στοὺς ἄξιους ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ πόθου τους, ἀφοῦ εἶναι ἡ αὐτοθεμελιώτη ἀπόλαυσις τῶν ἀγαθῶν, τῆς ὁποίας μόνη κατανόησίν της ὁ λόγος γνωρίζει τὴν ἐμπειρία της, ποῦ εἶναι σαφῶς μιὰ ἔνωση πάντων ἀπὸ νόησιν, ἐπειδὴ δὲν ὑποπίπτει κατὰ ὁτιδήποτε σὲ κανένα τύπον τοῦ νοῦ μας. Γι' αὐτὸ πρόσωπον τοῦ λόγου σου ἔγινε ὁ βίος σου καὶ φύσιν τοῦ βίου σου ὁ λόγος, διαγράφοντας τὸν ἀληθινὰ νέον ἄνθρωπον κατὰ Χριστόν, ποῦ ἀποτελεῖ τέλεια μίμησιν τῆς εἰκόνας καὶ τῆς ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ ποῦ τὸν δημιούργησε καὶ ποῦ πρέπει αὐτὲς νὰ τις θεωρήσομε ὡς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀγαθότητα, τὴν πρώτην τέλος τῆς θεωρίας, καὶ τὴν δευτέραν τέλος τῆς πράξεως, κι ἀκόμα τὴν πρώτην ἀντίπαλον τοῦ ψεύδους καὶ τὴν δευτέραν τῆς πονηρίας.



Ἐντεῦθεν σοι τῇ κατορθώσει τῶν ἀρετῶν ἢ τῶν θείων  
 συνήφθη δογμάτων κατάληψις, τῷ τε πλήθει τῆς γνώσεως καὶ  
 τῇ δυνάμει συνεχομένη τῆς ἀποδείξεως, καθ' ἣν, τὸ πρὸς τινων  
 οὐκ ἠκριβωμένως περὶ θελημάτων προταθὲν διαγνοῦς καὶ πα-  
 5 ρωσάμενος, ταυτὸν ἀλλήλοις εἶναι φασίμενον θέλημα καὶ βούλη-  
 σιν, καὶ βουλὴν καὶ προαίρεσιν καὶ γνώμην, ἐξουσίαν τε καὶ δό-  
 ξαν καὶ φρόνησιν, μόνοις ἀλλήλων, διαφέροντα τοῖς ὀνόμασι,  
 τοῦ τε Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων ἐν θέλημα γενήσεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο  
 βεβαιουμένων τὸν Χριστὸν ἐν θέλημα προαιρετικὸν ἔχειν καὶ  
 10 διατεινομένων, οὐκ ἠρκέσθης σαυτῷ πρὸς τὴν τοῦ καλῶς κρι-  
 θέντος βεβαίωσιν, διὰ τὴν σύντροφον πτωχείαν τοῦ πνεύματος,  
 ἀλλὰ κάμῃ τὸν ἰδιωτεῖα συντεθραμμένον σύμψηφον λαβεῖν τῶν  
 ἐγνωσμένων σοι καλῶς κατηξίωσας. Ὅπερ ποιήσων ἤκω, κἂν  
 προπετές, τῷ τῆς εὐπειθείας μισθῷ νενικημένος. Ἐκάστου δὲ  
 15 τούτων καθ' εἰρμὸν τὴν γραφὴν ποιήσομαι σύντομον, καὶ οἶον  
 ὀριστικὴν, οὐκ ἐμοῦς ἐγχαράττων λόγους (πῶς γάρ, ὁ τούτων  
 πενόμενος), ἀλλὰ τοὺς περὶ τούτων ἄλλοις πονηθέντας ἐρανισά-  
 μενος, ἵνα γνῶμεν ὡς ἀμφοῖν διαφέρουσιν ἀλλήλων ταῦτα, λέγω  
 δὲ κλήσει καὶ πράγματι.

## 1. ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΘΕΛΗΜΑΤΟΣ.

### ΗΓΟΥΝ ΘΕΛΗΣΕΩΣ

Θέλημά φασιν εἶναι φυσικόν, ἡγουν θέλησιν, δύναμιν τοῦ  
 κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτικὴν, καὶ τῶν οὐσιωδῶς τῇ φύσει προσ-  
 ὄντων συνεκτικὴν πάντων ἰδιωμάτων. Τούτω γὰρ συνεχομένη  
 25 φυσικῶς ἢ οὐσία, τοῦ τε εἶναι καὶ ζῆν καὶ κινεῖσθαι κατ' αἴσθη-  
 σίν τε καὶ νοῦν ὀρέγεται, τῆς οἰκείας ἐφιεμένη φυσικῆς καὶ

Σύμφωνα μ' αὐτά, μέσα ἀπὸ τὴν κατὸρθωσιν τῶν ἀρετῶν πραγματοποιήθηκε ἡ κατανόησις τῶν θείων δογμάτων, συναρτημένη μὲ τὸ πλῆθος τῆς γνώσεως καὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἀπόδειξης, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, ἐννοώντας καὶ παραμερίζοντας τὴν ἀδιακρίβωτον πρότασιν μερικῶν σχετικῶν μὲ τὰ θελήματα, ποὺ ἰσχυρίζονταν ὅτι εἶναι τὸ ἴδιον τὸ θέλημα καὶ ἡ βούλησις καὶ ἡ σκέψις καὶ ἡ προαίρεσις καὶ ἡ γνώμη, καὶ ὅτι ἡ ἐξουσία καὶ ἡ δοξασία καὶ ἡ φρόνησις διαφέρουν μεταξὺ τους μόνο στὰ ὀνόματα, κι ὅτι θ' ἀποτελεσθεῖ ἓνα κοινὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, καὶ γι' αὐτὸ βεβαιώνουν καὶ διατείνονται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶχε στὴν προαίρεσίν του ἓνα θέλημα, δὲν ἀρκέστηκες, ἐξαιτίας τῆς πτωχείας τοῦ πνεύματος ποῦ σὲ διακρίνει<sup>1</sup>, στὸν ἑαυτὸ σου γιὰ νὰ βεβαιωθεῖς γιὰ τὴν ὀρθότητα τῆς κρίσεως σου, ἀλλ' ἀξιώσεις κι ἐμένα, ποῦ ἔχω μεγαλώσει μέσα στὴν ἀμάθεια, νὰ μὲ λάβεις ὁμόψηφο στὶς σωστὲς ἀποφάσεις σου. Κι αὐτὸ ἔρχομαι νὰ κάνω· κι ἂν ἀποτελεῖ προπέτεια, μὲ νικᾷ ὁ μισθὸς τῆς ὑπακοῆς. Κάθε μία ἀπὸ αὐτὲς θὰ τὴν περιγράψω σύντομα μὲ τὴν σειράν της καὶ κάπως ἐπιγραμματικῶς, χωρὶς νὰ χρησιμοποιοῦν δικά μου λόγια (γιατὶ πῶς νὰ τὸ κάνω ἐγὼ ποῦ εἶμαι πάμπτωχος σ' αὐτά), ἀλλὰ θὰ ἐρανιστῶ λόγους ἀπὸ τοὺς κόπους ἄλλων, γιὰ νὰ μάθομε ὅτι αὐτὰ διαφέρουν μεταξὺ τους σὲ δύο, ἐννοῶ ὡς πρὸς τὸ ὄνομα καὶ ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα.

## Ι. ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΘΕΛΗΜΑΤΟΣ, ΔΗΛΑΔΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΘΕΛΗΣΕΩΣ

Φυσικὸ θέλημα, δηλαδὴ φυσικὴ θέλησις, λένε πῶς εἶναι ἡ δυνάμεις ποὺ ὀρέγεται ἐκεῖνο ποῦ ὑπάρχει κατὰ φύσιν καὶ ποὺ συνέχει ὅλα τὰ ἰδιώματα ποὺ ὑπάρχουν οὐσιουδῶς στὴ φύσιν. Γιατὶ, συγκρατούμενη ἀπὸ αὐτὸ ἡ οὐσία, ἐπιθυμεῖ φυσικῶς νὰ εἶναι καὶ νὰ ζεῖ καὶ νὰ κινεῖται μὲ τὴν αἴσθησιν καὶ τὸ νοῦ, ἐπιθυμῶ-

1. Ματθ. 5,3.

πλήρους ὄντοῦτος. Θελητικὴ γὰρ ἑαυτῆς, καὶ τῶν ὅσα σύστασιν αὐτῆς ποιεῖσθαι πέφυκε, καθέστηκεν ἢ φύσις, τῷ τοῦ εἶναι αὐτῆς λόγῳ, καθ' ὃν ἔστι τε καὶ γέγονεν ὀρεκτικῶς ἐπηρτημένη. Διόπερ ἕτεροι τοῦτο τὸ φυσικὸν ὀριζόμενοι, θέλημά φασιν εἶναι ὄρεξιν λογικὴν τε καὶ ζωτικὴν, τὴν δὲ προαίρεσιν ὄρεξιν βουλευτικὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν. Οὐκ ἔστιν οὖν προαίρεσις ἢ θέλησις, εἴπερ ἢ μὲν θέλησις ἀπλῆ τις ὄρεξις ἔστι, λογικὴ τε καὶ ζωτικὴ, ἢ δὲ προαίρεσις ὀρέξεως καὶ βουλής καὶ κρίσεως σύνοδος. Ὀρεγόμενοι γὰρ πρότερον βουλευόμεθα, καὶ βουλευσάμενοι κρίνομεν· καὶ κρίναντες προαιρούμεθα τοῦ χείρονος τὸ δειχθὲν ἐκ τῆς κρίσεως κρεῖττον· καὶ ἢ μὲν μόνον ἤρτηται τῶν φυσικῶν, ἢ δὲ μόνων τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων. Οὐκ ἔστιν οὖν θέλησις ἢ προαίρεσις.

## 2. ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

15 Ἄλλ' οὐτε βούλησις ἔστιν ἢ προαίρεσις. Βούλησις μὲν γὰρ ἔστιν ὄρεξις φανταστικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· τουτέστι μόνῃ τῇ διανοίᾳ μορφουμένη. Ἡ δὲ ὄρεξις φανταστικὴ, μόνῃς ἔστι τῆς διανοητικῆς δυνάμεως ἄνευ τοῦ βουλευτικοῦ λόγου τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἢ ποιά φυσικὴ θέλησις. Ἡ δὲ προαίρεσις ὄρεξις βουλευτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν. Ἦρκει μὲν οὖν καὶ μόνον ὁ τῆς ὑπογραφῆς λόγος, δείξας τὴν τούτων διαφορὰν, παῦσαι φιλονεικίας τοὺς περιττῶς φιλολογοῦντας καὶ τοῖς καλῶς ἐγνωσμένοις, οὐκ οἶδ' ὅπως εὐφῆμως εἰπεῖν, σαφῶς ἀντιλέγοντας. Ἐπειδὴ δὲ ποθοῦσί πως οἱ φιλοπευστοῦντες διὰ πλειόνων ἐπιστῆναι τοῖς  
25 ζητουμένοις, ἐροῦμεν καὶ ἄλλως. Φασὶν οἱ περὶ τούτων διειληφότες· οὐ πᾶσιν οἷς ἀρμόζει τὸ προαιρεῖσθαι, πάντως ἀρμόζειν καὶ τὸ βούλεσθαι. Βούλεσθαι μὲν γὰρ ὑγιαίνειν καὶ πλουτεῖν καὶ

ντας τῆ φυσική καὶ τέλεια ὄντοτήτά της. Γιατὶ ἡ φύση θέλει τὸν ἑαυτὸ της καὶ ὅσα ἀποτελοῦν τὴ σύστασή της, στηριγμένη ἐπιθυμητικὰ στὸ λόγῳ τοῦ εἶναι της, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ὑπάρχει κι ἔχει γίνεῖ. Γι' αὐτὸ ὀρίζοντας ἄλλοι τῆ φυσική αὐτὴ ἐπιθυμία, λένε πῶς θέλημα εἶναι ὄρεξη λογική καὶ ζωτική, ἐνῶ ἡ προαίρεση ὄρεξη διασκεπτική γιὰ ὅσα μᾶς ἀφοροῦν. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ θέληση προαίρεση, ἐφόσον ἡ θέληση εἶναι ἀπλή ὄρεξη λογική καὶ ζωτική, ἐνῶ ἡ προαίρεση εἶναι συνεργασία ὄρεξης καὶ σκέψης καὶ κρίσης. Ὅταν δηλαδὴ ἐπιθυμοῦμε, πρῶτα σκεπτόμαστε, καὶ ἀφοῦ σκεφτοῦμε κρίνομε, κι ἀφοῦ κρίνομε προτιμοῦμε ἀπὸ τὸ χειρότερο αὐτὸ πού ἡ κρίση μᾶς ἔδειξε καλύτερο. Καὶ ἡ ὄρεξη ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὰ φυσικά, ἐνῶ ἡ προαίρεση ἀναφέρεται σὲ ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἐμᾶς καὶ μπορεῖ νὰ γίνουν ἀπὸ μᾶς. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ προαίρεση θέληση.

## 2. ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

Ἄλλὰ ἡ προαίρεση δὲν εἶναι οὔτε βούληση. Γιατὶ βούληση εἶναι φανταστική ὄρεξη ἐκείνων πού ἐξαρτῶνται καὶ δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἐμᾶς· δηλαδὴ διαμορφώνεται μόνο μὲ τὴ διάνοια. Ἐνῶ ἡ ὄρεξη φαντάζεται μόνο τὴ διανοητική δύναμη, χωρὶς διασκεπτικὸ λόγῳ ὄσων ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἐμᾶς, ἢ ἀλλιῶς εἶναι κάποια φυσική θέληση. Ἡ προαίρεση ὁμῶς εἶναι ὄρεξη διασκεπτική ἐκείνων πού εἶναι στὴν ἐξουσία μας νὰ πράττομε. Ἐφτανε λοιπὸν καὶ ἡ περιγραφή μόνο, δείχνοντας τὴ διαφορὰ τους, νὰ κάνει ἐκείνους πού φιλολογοῦν περισσὰ νὰ σταματήσουν τὴ φιλονεικία τους, καὶ εἶναι σαφῶς ἀντίθετοι στὶς ὀρθές ἀποφάσεις (δὲν γνωρίζω πῶς νὰ τὸ πῶ εὐγενικά). Ἐπειδὴ ὁμῶς οἱ φιλοπερίεργοι ποθοῦν κατὰ κάποιο τρόπο νὰ τοὺς δοθοῦν περισσότερες ἐξηγήσεις γιὰ τὰ ζητήματα αὐτά, θὰ μιλήσομε κι ἀλλιῶς. Λένε ὅσοι ἔχουν ἀσχοληθεῖ καὶ μιλήσει γι' αὐτά, ὅτι σὲ ὄσους ἀρμόζει νὰ προαιρῶνται δὲν ἀρμόζει ὅπωςδὴποτε σὲ ὄλους καὶ τὸ νὰ βούλονται. Λέμε δηλαδὴ ὅτι θέλομε νὰ ἔχομε ὑγεία καὶ νὰ εἴμα-

ἀθανατισθῆναί φαμεν, προαιρεῖσθαι δὲ πλουτεῖν καὶ ὑγιαίνειν καὶ ἀθανατισθῆναι οὐ λέγομεν· ἐπειδὴ ἢ μὲν βούλησις καὶ ἐπὶ τῶν δυνατῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων ἐστίν, ἢ δὲ προαίρεσις ἐπὶ μόνων δυνατῶν καὶ δι' ἡμῶν γενέσθαι δυναμένων. Καὶ πάλιν, ἢ 5 μὲν βούλησις τοῦ τέλους ἐστίν, ἢ δὲ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος. Τέλος οὖν εἶναι φασι τὸ βουλευτὸν, οἶον, τὴν ὑγίειαν· πρὸς τὸ τέλος δὲ τὸ βουλευτόν, οἶον, τὸν τῆς ὑγιείας τρόπον. Τὴν αὐτὴν οὖν ἀναλογίαν ἣν ἔχει τὸ βουλευτὸν πρὸς τὸ βουλευτόν, ἔχειν τὴν βούλησιν φασι πρὸς τὴν προαίρεσιν, εἴπερ ταῦτα μόνον προαιρού- 10 μεθα, ἃ δι' ἡμῶν οἴομεθα δύνασθαι γενέσθαι. Βουλόμεθα δὲ καὶ τὰ μὴ δι' ἡμῶν οἶά τε γενέσθαι. Δέδεικται τοίνυν, ὡς οὐδὲ βούλησις ἐστίν ἢ προαίρεσις· δειχθήσεται δὲ πάλιν, ὡς οὔτε βούλευσις ἐστίν, ἡγουν βουλή.

### 3. ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΗΣ, ΗΓΟΥΝ ΒΟΥΛΕΥΣΕΩΣ

15 Τὴν βουλήν, ἡγουν βούλευσιν, εἶναι φασιν ὄρεξιν ζητητικὴν περὶ τι τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν γινομένην, προαιρετὸν δὲ τὸ ἐκ τῆς βουλῆς κριθέν. Δῆλον οὖν ἐντεῦθεν, ὡς ἢ μὲν βούλευσις ἐπὶ τοῖς ἐπιζητούμενοις ἐστίν, ἢ δὲ προαίρεσις ἐπὶ τοῖς ἤδη προκεκριμένοις. Καὶ δῆλον οὐκ ἐκ μόνου τοῦ ὀρισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς 20 ἐτυμολογίας. Προαιρετὸν γάρ ἐστι τὸ ἕτερον πρὸ ἑτέρου αἰρετόν. Οὐδεὶς δὲ προκρίνει τι μὴ βουλευσάμενος, οὐδὲ αἰρεῖται μὴ κρίνας. Οὐκ ἐστίν οὖν βουλή, τουτέστι βούλευσις, ἢ προαίρεσις.

### 4. ΠΕΡΙ ΠΡΟΑΙΡΕΣΕΩΣ

Προαίρεσιν εἶναι φασιν ὄρεξιν βουλευτικὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν

στε πλούσιοι καὶ ἀθάνατοι, δὲν λέμε ὅμως ὅτι προαιρούμαστε νὰ εἴμαστε πλούσιοι καὶ ὑγιεῖς καὶ ἀθάνατοι, ἐπειδὴ ἡ βούληση ἐκδηλώνεται στὰ δυνατὰ καὶ στὰ ἀδύνατα, ἐνῶ ἡ προαίρεση μόνο σὲ ὅσα εἶναι δυνατὰ καὶ μποροῦν νὰ γίνουν ἀπὸ μᾶς. Καὶ πάλι ἡ βούληση ἀναφέρεται στὸ τέλος, ἡ προαίρεση σὲ ὅσα μᾶς ὀδηγοῦν στὸ τέλος. Τέλος λοιπὸν λένε πῶς εἶναι αὐτὸ πὸν θέλομε, ὅπως ἡ ὑγεία· ἐνῶ ὀδηγεῖ στὸ τέλος αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο διασκεπτόμαστε, ὅπως ὁ τρόπος τῆς ὑγείας. Τὴν ἴδια λοιπὸν ἀναλογία πὸν ἔχει τὸ ἀντικείμενο τῆς βούλησης πρὸς τὸ ἀντικείμενο τῆς διάσκεψης λένε πῶς ἔχει ἡ βούληση πρὸς τὴν προαίρεση, ἐφόσον προαιρούμαστε αὐτὰ μονάχα, ὅσα νομίζομε ὅτι μποροῦν νὰ γίνουν ἀπὸ μᾶς. Θέλομε ὅμως καὶ ὅσα δὲν μποροῦν νὰ γίνουν ἀπὸ μᾶς. Ἀποδείξαμε λοιπὸν ὅτι δὲν εἶναι οὔτε βούληση ἢ προαίρεση, καὶ θ' ἀποδειχθεῖ πάλι ὅτι δὲν εἶναι οὔτε διάσκεψη, δηλαδὴ σκέψη.

### 3. ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΗΣ, ΔΗΛΑΔΗ ΒΟΥΛΕΥΣΕΩΣ

Ἡ σκέψη, δηλαδὴ ἡ διάσκεψη, λένε πῶς εἶναι ὄρεξη πὸν ἐκδηλώνεται κι ἐξετάζει κάτι ἀπὸ αὐτὰ πὸν μποροῦμε νὰ πράξομε, κι αὐτὸ πὸν κρίνει ἢ σκέψη εἶναι τὸ προαιρετό. Εἶναι λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸ φανερό ὅτι ἡ σκέψη (ἢ βούλευση) γίνεται γι' αὐτὰ πὸν ἀκόμη ἀναζητοῦμε, ἐνῶ ἡ προαίρεση γιὰ ὅσα ἔχουν ἤδη προκριθεῖ. Καὶ γίνεται φανερό ὅχι μόνο ἀπὸ τὸν ὀρισμὸ ἀλλὰ κι ἀπὸ τὴν ἐτυμολογία<sup>2</sup>. Προαιρετό εἶναι ἐκεῖνο πὸν ἐκλέγομε (αἶρετό) πρὶν ἀπὸ κάποιο ἄλλο, καὶ κανένας δὲν προκρίνει κάτι, ἂν δὲν σκεφτεῖ, οὔτε διαλέγει, ἂν δὲν κρίνει. Ἡ προαίρεση λοιπὸν δὲν εἶναι σκέψη, δηλαδὴ διάσκεψη.

### 4. ΠΕΡΙ ΠΡΟΑΙΡΕΣΕΩΣ

Τὴν προαίρεση ὀρίζουν ὡς ὄρεξη διασκεπτική γιὰ ὅσα

2. III Ἠθικά c 2.

πρακτῶν. Μικτὸν γάρ τι καὶ πολλοῖς σύγκρατον ἢ προαίρεσις, ἐξ ὀρέξεως καὶ βουλήσ συγκειμένη καὶ κρίσεως. Οὐδέτερον γὰρ τούτων ὑπάρχει καθ' αὐτὸ θεωρούμενον ἢ προαίρεσις· οὔτε γὰρ μόνον ὄρεξις καθ' αὐτήν, οὔτε βουλή, οὔτε κρίσις, ἀλλὰ ἐκ τούτων 5 σύγκρατος, καθὼς ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος σύνθετος. Ἐπειδὴ τότε προαίρεσις καὶ προαιρετὸν γίνεται τὸ προκριθὲν ἐκ τῆς βουλήσ, περὶ οὗ ἢ προαίρεσις, ὅταν προσλάβῃ τὴν ὄρεξιν. Ἀναγκαίως οὖν ἢ προαίρεσις περὶ ταῦτά ἐστι μετὰ τὴν κρίσιν, περὶ ἧ ἢ βουλή πρὸ τῆς κρίσεως. Ἐκεῖνα 10 γὰρ προαιρούμεθα, περὶ ὧν βουλευόμεθα.

##### 5. ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΒΟΥΛΕΥΟΜΕΘΑ

Βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων καὶ ἀδηλον ἐχόντων τὸ τέλος. Τὸ μὲν οὖν ἐφ' ἡμῖν εἴρηται, ἐπειδὴ περὶ τῶν πρακτῶν μόνον βουλευόμεθα. Ταῦτα γὰρ 15 ἐφ' ἡμῖν· οὐ γὰρ περὶ τῆς ἀθύποστατου σοφίας. Οὔτε γὰρ περὶ Θεοῦ, οὔτε περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀεὶ ὡσαύτως γινομένων, οἷον τῆς κυκλικῆς τῶν χρόνων κινήσεως· οὔτε περὶ τῶν οὐκ ἀεὶ μὲν ὄντων, ἀεὶ δὲ ὁμοίως γινομένων, οἷον ἀνατολῆς ἡλίου καὶ δύσεως· οὔτε περὶ τῶν φύσει μὲν, οὐκ ἀεὶ δὲ ὁμοίως γινομένων, 20 ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· οἷον, περὶ τοῦ πολιουῖσθαι τὸν ἐξηκοντούτην, ἢ γενειάσκειν τὸν εἰκοσαετῆ· οὔτε περὶ τῶν φύσει μὲν, ἀλλοτε δὲ ἄλλως ἀορίστως γινομένων· οἷον περὶ δμβρων καὶ αὐχμῶν καὶ χαλάζης. Διὰ ταῦτα μὲν τὸ ἐφ' ἡμῖν εἴρηται, τὸ δέ, 'δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων', ἐπειδήπερ οὐ περὶ πάντων ἀνθρώπων οὔτε περὶ παντὸς πράγματος βουλευόμεθα, ἀλλ' οὐδὲ 25 περὶ πάντων τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ δι' ἡμῶν γινομένων, ἀλλὰ δεῖ

ἐμεῖς μπορούμε νὰ πράξομε. Γιατὶ ἡ προαίρεση εἶναι κάτι μικτὸ καὶ κράμα ἀπὸ πολλά, ἀποτελούμενη ἀπὸ ὄρεξη καὶ σκέψη καὶ κρίση. Κανένα ἀπὸ αὐτὰ δηλαδὴ καθεαυτὸ δὲν εἶναι ἡ προαίρεση. Οὔτε μόνο ὄρεξη καθεαυτὴ εἶναι οὔτε σκέψη οὔτε κρίση, ἀλλ' εἶναι ἓνα κράμα ἀπὸ αὐτά, ὅπως ἡ ἀνθρώπινη ὑπόστασή μας εἶναι σύνθετη ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα. Ἐπειδὴ αὐτὸ ποῦ προκρίθηκε ἀπὸ τὴ σκέψη, στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ἡ προαίρεση, τότε γίνεται προαίρεση καὶ προαιρετό, ὅταν προσλάβει τὴν ὄρεξη. Ἀναγκαστικὰ λοιπὸν ἡ προαίρεση σχετικὰ μὲ αὐτὰ ἐκδηλώνεται μετὰ τὴν κρίση, γιὰ τὰ ὁποῖα λειτουργεῖ ἡ σκέψη πρὶν ἀπὸ τὴν κρίση. Ἐκεῖνα δηλαδὴ προαιρούμαστε, γιὰ τὰ ὁποῖα σκεπτόμαστε.

##### 5. ΓΙΑ ΠΟΙΑ ΣΚΕΠΤΟΜΑΣΤΕ

Σκεπτόμαστε γιὰ ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἐμᾶς καὶ μπορούν νὰ γίνουν ἀπὸ μᾶς καὶ ποῦ τὸ τέλος τους δὲν εἶναι φανερό. Τὸ 'ἐξαρτῶνται ἀπὸ μᾶς' τὸ εἶπαμε, ἐπειδὴ σκεπτόμαστε μόνο γιὰ ὅσα μπορούμε νὰ πράξομε. Γιατὶ αὐτὰ εἶναι στὴν ἐξουσία μας. Δὲν σκεπτόμαστε βέβαια γιὰ τὴν αὐτοῦπόσταση σοφία οὔτε γιὰ τὸν Θεὸ οὔτε γιὰ ὅσα γίνονται κατ' ἀνάγκη καὶ πάντοτε μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, ὅπως εἶναι ἡ κυκλικὴ κίνηση τῶν χρόνων, οὔτε γιὰ ὅσα δὲν ὑπάρχουν ἀδιάκοπα, ἐπαναλαμβάνονται ὁμως ὁμοια, ὅπως ἡ ἀνατολὴ καὶ ἡ δύση τοῦ ἡλίου, οὔτε γιὰ ὅσα συμβαίνουν βέβαια μέσα στὴ φύση, ὁμως δὲν γίνονται ὁμοια πάντοτε, ἀλλὰ τὶς περισσότερες φορές, ὅπως τὸ νὰ γίνονται ἄσπρα τὰ μαλλιά ἐκείνου ποῦ γίνεται ἐξήντα ἐτῶν, ἢ νὰ βγάζει γένεια ὁποῖος μπαίνει στὰ εἴκοσι, οὔτε γιὰ τὰ φυσικὰ φαινόμενα ποῦ γίνονται διαφορετικὰ καὶ ἄτακτα σὲ διάφορους χρόνους, ὅπως εἶναι οἱ βροχές, οἱ ξηρασίες καὶ τὸ χαλάζι. Γι' αὐτὰ λοιπὸν ἔχει λεχθεῖ τὸ 'Εἶναι στὴν ἐξουσία μας', ἐνῶ τὸ 'Ποῦ μπορούν νὰ γίνουν ἀπὸ ἐμᾶς' λέγεται ἐπειδὴ δὲν σκεπτόμαστε γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους οὔτε γιὰ ὅλα τὰ πράγματα, οὔτε βέβαια καὶ γιὰ ὅλα ὅσα εἶναι στὴν ἐξουσία μας καὶ μπορούν νὰ γίνουν ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶ-



προσκεῖσθαι 'καὶ ἄδηλον ἐχόντων τὸ τέλος'. Ἐὰν γὰρ ἦ φανερόν  
καὶ ὁμολογούμενον, οὐκ ἔτι περὶ αὐτοῦ βουλευόμεθα, κἂν ἐφ'  
ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν γίνηται. Ἐδείχθη δέ, ὡς οὐδὲ περὶ τοῦ τέλους,  
ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος, ἢ βουλή. Βουλευόμεθα γὰρ οὐ  
5 πλουτῆσαι, ἀλλ' ὅπως καὶ δι' ὧν πλουτήσομεν. Καὶ συντόμως  
εἰπεῖν, περὶ τούτων μόνον βουλευόμεθα, ὧν ἢ πρᾶξις ἐπίσης ἐν-  
δέχεται· ἔστι δὲ ἐπίσης ἐνδεχόμενον, ὃ αὐτό τε δυνάμεθα, καὶ τὸ  
ἀντικείμενον αὐτῷ. Εἰ γὰρ μὴ ἀμφοτέρα ἠδυνάμεθα, οὐκ ἂν περὶ  
ἀμφοτέρων ἐβουλευόμεθα. Περὶ γὰρ τῶν ὁμολογουμένων καὶ  
10 φανερῶν, ἢ τῶν ἀδυνάτων καὶ οὐκ ἐνδεχομένων, οὐδεὶς βουλεύ-  
εται. Εἰ δὲ τὸ ἕτερον μόνον τῶν ἀντικειμένων ἠδυνάμεθα, τοῦτο  
μὲν ἦν ὁμολογούμενον ὡς ἀναμφίβολον, τὸ δὲ ἀντικείμενον  
ἀδύνατον. Οἶον, ἄρτου καὶ λίθου προκειμένων, οὐδεὶς βουλεύε-  
ται ποῖον ποιήσεται βρῶμα· τοῦ μὲν ὁμολογουμένου, τοῦ δὲ σα-  
15 φῶς ὄντος ἀδυνάτου. Ταῦτα γοῦν προαιρούμεθα, τὰ ἐπίσης ἐνδε-  
χόμενα, περὶ ὧν καὶ βουλευόμεθα.

## 6. ΠΕΡΙ ΓΝΩΜΗΣ

'Ἄλλ' οὐτε γνώμη τίς ἐστὶν ἢ προαίρεσις, κἂν οἱ πολλοὶ τοῦ-  
το προχειρῶς νομίζωσιν, ἀλλὰ γνώμης, εἴπερ τὴν γνώμην εἶναι  
20 φασὶν ὀρεξίν ἐνδιάθετον τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἐξ ἧς ἢ προαίρεσις, ἢ διά-  
θεσιν ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν ὀρεκτικῶς βουλευθεῖσι. Διατεθεισα γὰρ ἢ  
ὀρεξις τοῖς κριθεῖσιν ἐκ τῆς βουλῆς, γνώμη γέγονε, μεθ' ἣν, ἢ  
κυριώτερον εἰπεῖν, ἐξ ἧς ἢ προαίρεσις. Ἐξέως οὖν πρὸς ἐνέρ-  
γειαν ἐπέχει λόγον ἢ γνώμη πρὸς τὴν προαίρεσιν.

ναι κοντὰ μας καὶ νὰ ἔχουν ἄδηλο τέλος. Ἐὰν δηλαδὴ εἶναι φανερό τὸ πρᾶγμα καὶ τὸ ὁμολογοῦμε δὲν σκεφτόμαστε πλέον γι' αὐτό, ἔστω κι ἂν εἶναι στὴν ἐξουσία μας καὶ γίνεται ἀπὸ μᾶς. Δείξαμε ἀκόμα ὅτι ἡ σκέψη δὲν ἐκδηλώνεται γιὰ τὸ τέλος, ἀλλὰ γιὰ ὅσα συντελοῦν στὸ τέλος. Σκεφτόμαστε δηλαδὴ ὄχι νὰ πλουτήσουμε, ἀλλὰ πῶς καὶ μὲ τί. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσουμε μὲ συντομία, σκεφτόμαστε μόνο γιὰ ὅσα ἡ πράξις τους εἶναι ἐνδεχόμενη· ἐνδεχόμενο εἶναι ἐπίσης αὐτὸ πὺ καὶ τὸ ἴδιο μποροῦμε νὰ σκεφτοῦμε καὶ τὸ ἀντίθετό του. Ἐὰν δηλαδὴ δὲν ἤμαστε ἱκανοὶ καὶ γιὰ τὰ δύο, δὲν θὰ σκεφτόμαστε γιὰ τὰ δύο. Γιατὶ ὅσα ὁμολογοῦνται καὶ εἶναι φανερὰ ἢ εἶναι ἀδύνατα καὶ ὄχι ἐνδεχόμενα κανένας δὲν τὰ σκέφτεται. Κι ἂν μπορούσαμε τὸ ἕνα μονάχα ἀπὸ ἕνα ζεῦγος ἀντίθετο, αὐτὸ θὰ ἦταν τὸ ὁμολογούμενο, ἐπειδὴ θὰ ἦταν ἔξω ἀπὸ ἀμφιβολία, ἐνῶ τὸ ἀντίθετό του θὰ ἦταν ἀδύνατο. Ὅταν γιὰ παράδειγμα βρίσκονται μπροστὰ μας ψωμὶ κι ἕνα λιθάρι, κανένας δὲν ἐξετάζει ποῖο νὰ κάνει τροφή του· γιατί τὸ ἕνα εἶναι ὁμολογούμενο, ἐνῶ τὸ ἄλλο εἶναι ἀναντίρρητα ἀδύνατο. Αὐτὰ λοιπὸν προαιρούμαστε, ὅσα εἶναι ἐξίσου ἐνδεχόμενα, καὶ αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα πὺ σκεφτόμαστε.

## 6. ΠΕΡΙ ΓΝΩΜΗΣ

Οὔτε βέβαια ἡ προαίρεση εἶναι κάποια γνώμη, κι ἄς τὸ πιστεύουν αὐτὸ ἔτσι ἐπιπολαῖα οἱ πολλοί, ἀλλὰ ἀναφέρεται στὴ γνώμη, ἂν βέβαια δέχονται ὅτι ἡ γνώμη εἶναι ὄρεξη ἐνδιάθετη γιὰ ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἐμᾶς, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ἡ προαίρεση, ἢ εἶναι διάθεση γιὰ ὅσα ἐξαρτημένα ἀπὸ ἐμᾶς σκεφτήκαμε, ἐπειδὴ τὰ ὄρεγόμαστε. Γιατὶ ὅταν ἡ ὄρεξη δεχθεῖ ὅσα ἐκρινε ἡ σκέψη, γίνεται γνώμη, κι ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν, ἢ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε πῶς κυριολεκτικὰ, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ἡ προαίρεση. Ἐπομένως ἡ γνώμη ὡς πρὸς τὴν προαίρεση ἔχει τὸ λόγο τῆς ἔξης ὡς πρὸς τὴν ἐνέργεια.

## 7. ΠΕΡΙ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Ἄλλ' οὔτε ἐξουσία ἐστὶν ἢ προαίρεσις. Ἡ μὲν γὰρ προαίρεσις, ὡς πολλάκις ἔφην, ὄρεξις ἐστὶ βουλευτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν, ἢ δὲ ἐξουσία κυριότης ἔννομος τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν, ἢ κυριότης ἀκώλυτος τῆς τῶν ἐφ' ἡμῖν χρήσεως, ἢ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀδούλωτος. Οὐκ ἔστιν οὖν ταυτὸν ἐξουσία καὶ προαίρεσις, εἴπερ κατ' ἐξουσίαν μὲν προαιρούμεθα, οὐκ ἐξουσιάζομεν δὲ κατὰ προαίρεσιν· καὶ ἢ μὲν ἐπιλέγεται μόνον, ἢ δὲ χρᾶται τοῖς ἐφ' ἡμῖν καὶ τοῖς ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν, ἤγουν, προαιρέσει καὶ κρίσει καὶ βουλῇ. Κατ' ἐξουσίαν γὰρ βουλευόμεθα καὶ κρίνομεν καὶ 10 προαιρούμεθα καὶ ὀρμῶμεν καὶ χρώμεθα τοῖς ἐφ' ἡμῖν.

## 8. ΠΕΡΙ ΔΟΞΗΣ

Ἄλλ' οὔτε δόξα τίς ἐστὶν ἢ προαίρεσις. Ἡ μὲν γὰρ δόξα διττή· λογικὴ τε καὶ ἄλογος· ἢ δὲ προαίρεσις τρεπτὴ. Τὴν μὲν οὖν ἄλογον δόξαν εἶναι φασὶν ἄπλην γνῶσιν καὶ πρόχειρον, ὡς ὅταν 15 τις προφέρῃ δόξαν ἀλλοτριάν, ἀγνοῶν τὴν αὐτῆς αἰτίαν. Οἷον, ἀθάνατον λέγων τὴν ψυχὴν καὶ μὴ διδοὺς ἀποδεικτικὴν αἰτίαν τῆς ἀθανασίας αὐτῆς. Τὴν δὲ λογικὴν δόξαν γνῶσιν εἶναι λέγουσι, κατὰ ἀποπεράτωσιν τῆς διανοίας συνισταμένην, ὡς ὅταν τις λογισάμενός τι, καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἐπιστημονικῶς 20 ἀποδίδωσι. Διάνοια γὰρ ἐστὶν ἢ διήκουσα καὶ διαστηματικῶς ἐνεργοῦσα, ἀπὸ προτάσεως ἀρχομένη μέχρι συμπεράσματος. Οἷον, προτίθεται τις δεῖξαι τὴν ψυχὴν ἀθάνατον καὶ λέγει· Ἐπειδὴ αὐτοκίνητός ἐστὶν ἢ ψυχὴ, τὸ δὲ αὐτοκίνητον ἀεικίνητον, τὸ δὲ ἀεικίνητον ἀθάνατον, ἢ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος. Ἡ πάλιν· Ἐπει-

## 7. ΠΕΡΙ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Ούτε όμως και έξουσία είναι και προαίρεση. Γιατί ή προαίρεση, όπως είπα πολλές φορές, είναι ὄρεξη πού ἐξετάζει ὅσες πράξεις είναι στήν ἐξουσία μας, ή ἐξουσία πάλι είναι ἔννομη κυριότητα τῶν πράξεων πού είναι στήν ἐξουσία μας, ή κυριότητα ἀκώλυτη νά χρησιμοποιοῦμε ὅσα είναι στήν ἐξουσία μας, ή ὄρεξη ἀδούλωτη γιά ὅσα είναι στήν ἐξουσία μας. Δέν είναι λοιπόν τὸ ἴδιο ἐξουσία και προαίρεση, ἐφόσον είναι στήν ἐξουσία μας νά προαιρούμαστε, ἀλλά δέν ἐξουσιάζομε σύμφωνα μὲ τὴν προαίρεσή μας. Ἀκόμα, ή προαίρεση κάνει μόνο τὴν ἐκλογή, ἐνῶ ή ἄλλη χρησιμοποιεῖ ὅσα είναι στήν ἐξουσία μας και ὅσα συντελοῦν σ' αὐτά, δηλαδή τὴν προαίρεση, τὴν κρίση και τὴ σκέψη. Σκεφτόμαστε δηλαδή ἐπειδὴ ἔχομε τὴν ἐξουσία γι' αὐτό, και κρίνομε και προαιρούμαστε και ριχνόμαστε στήν πράξη και χρησιμοποιοῦμε ὅσα είναι στήν ἐξουσία μας.

## 8. ΠΕΡΙ ΔΟΞΗΣ (ΓΝΩΜΗΣ)

Ούτε όμως ή προαίρεση είναι κάποια γνώμη. Γιατί ή γνώμη είναι διπλή, λογική και ἄλογη, ἐνῶ ή προαίρεση μεταβάλλεται. Ἡ ἄλογη λοιπόν γνώμη λένε πὼς είναι ἀπλή κι ἐπιπόλαιη γνώση, ὅπως ὅταν κάποιος λέγει τὴ γνώμη ἐνὸς ἄλλου ἀγνοώντας τὴν αἰτία της, ὅπως γιά παράδειγμα ὅταν λέγει τὴν ψυχὴ ἀθάνατη χωρὶς νά δίνει τὴν αἰτία πού ἀποδεικνύει τὴν ἀθανασία της. Ἐνῶ ή λογική γνώμη λένε πὼς είναι γνώση ἔπειτα ἀπὸ ὀλοκληρωμένη διανοητικὴ διαδικασία, ὅπως ὅταν κάποιος ἐξετάσει κάτι λογικά και διατυπώσει τὴν αἰτία του. Γιατί ή διάνοια είναι ἐκείνη πού διέρχεται μέσα ἀπὸ ὅλα και ἐνεργεῖ μὲ διαστήματα, ἀρχίζοντας ἀπὸ μιὰ πρόταση και καταλήγοντας σ' ἓνα συμπέρασμα. Γιά παράδειγμα, προτίθεται κάποιος νά δείξει τὴν ψυχὴ ἀθάνατη και λέγει: Ἐπειδὴ ή ψυχὴ κινεῖται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της, κι ὅ,τι κινεῖται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του είναι ἀεικίνητο, και τὸ ἀεικίνητο είναι ἀθάνατο, ἄρα ή ψυχὴ είναι ἀθάνατη. Ἡ πάλι, Ἐπειδὴ ή

δὴ ἀσύνθετός ἐστιν ἡ ψυχὴ, τὸ δὲ ἀσύνθετον ἀδιάλυτον, τὸ δὲ ἀδιάλυτον ἀθάνατον, ἡ ψυχὴ ἄρα ἀθάνατος. Διανοίας γὰρ ἴδιον, τὸ διανύειν τινὰ ὁδὸν ἐπὶ τὴν τοῦ πράγματος γνῶσιν φέρουσαν, ὁδεύει δὲ ἀπὸ τῶν προτάσεων διὰ τῶν συλλογισμῶν ἐπὶ τὰ συμ-  
 5 περάσματα, καὶ ποιεῖ τὴν λογικὴν δόξαν. Καὶ πάλιν, ἡ μὲν δόξα οὐ μόνον τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἡ δὲ προαίρεσις μόνον τῶν ἐφ' ἡμῖν· καὶ δόξαν μὲν ἀληθῆ λέγομεν καὶ ψευδῆ, προαίρεσιν δὲ οὐ λέγομεν ἀληθῆ καὶ ψευδῆ, ἀλλὰ κα-  
 λὴν καὶ κακὴν· καὶ ἡ μὲν δόξα τῶν καθόλου, ἡ δὲ προαίρεσις  
 10 τῶν καθέκαστα· περὶ γὰρ τῶν πρακτῶν ἡ προαίρεσις· ταῦτα γὰρ τὰ καθέκαστα. Διὰ πλειόνων, ὡς οἶμαι, φανερὸν γέγονε, μὴ εἶναι δόξαν τὴν προαίρεσιν. Εἰ γὰρ ἡ μὲν δόξα, κατ' ἀποπεράτω-  
 σιν τῆς διανοίας συνισταμένη, γνῶσις ἐστίν, ἡ δὲ προαίρεσις ὄ-  
 ρεξις βουλευτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν, οὐκ ἔστι τῆ δόξη ταύ-  
 15 τὸν ἡ προαίρεσις.

#### 9. ΠΕΡΙ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ, ΗΓΟΥΝ ΦΡΟΝΗΣΕΩΣ

Ἄλλ' οὐτε φρόνημα, ἤγουν φρόνησις, ἐστὶν ἡ προαίρεσις, εἴ-  
 περ τὴν μὲν φρόνησιν ὄρεξιν θεωρητικὴν λογικῶν καὶ γνωστι-  
 κῶν μαθημάτων φασίν, ἢ ἔξιν ἀνοίας τε καὶ ὑπερνοίας ἀντίπα-  
 20 λον, τὴν δὲ προαίρεσιν, ὡς διαφόρως ἀποδέδωκεν ὁ λόγος, ὄρε-  
 ξιν βουλευτικὴν τῶν ἐφ' ἡμῖν. Γίνεσθαι δὲ τὴν φρόνησιν φασὶ  
 κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον· οἶον, τὴν μὲν πρώτην τοῦ νοῦ κίνη-  
 σιν ἄνοσιν καλοῦσι, τὴν δὲ περί τινος νόησιν ἔννοσιν  
 λέγουσι, ἣτις, ἐπιμείνασα καὶ τυπώσασα τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ νο-  
 25 οῦμενον, ἐνθύμησις προσαγορεύεται· ἡ δὲ ἐνθύμησις ἐν ταυτῶ  
 μείνασα καὶ ἑαυτὴν βασανίσασα, φρόνησις ὀνομάζεται· ἡ δὲ φρό-  
 νησις πλατυνθεῖσα, ποιεῖ τὸν διαλογισμὸν, ἐνδιάθετον λόγον

ψυχὴ εἶναι ἀσύνθετη καὶ τὸ ἀσύνθετο εἶναι ἀδιάλυτο καὶ τὸ ἀδιάλυτο ἀθάνατο, ἄρα ἡ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατη. Γιατὶ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς διάνοιας εἶναι νὰ διανύει κάποιον δρόμον πού ὀδηγεῖ στὴ γνώση ἐνὸς πράγματος, καὶ προχωρεῖ ἀπὸ τὶς προτάσεις μὲ τοὺς συλλογισμοὺς στὰ συμπεράσματα καὶ σχηματίζει τὴ λογικὴ γνώμη. Καὶ πάλι, ἡ γνώμη δὲν εἶναι μόνο ἀπὸ ὅσα εἶναι στὴν ἐξουσία μας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅσα δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας, ἐνῶ ἡ προαίρεση εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα πού εἶναι στὴν ἐξουσία μας. Καὶ γνώμη βέβαια διακρίνομε ἀληθινὴ καὶ ψευδῆ, προαίρεση ὁμῶς δὲν λέμε ἀληθινὴ καὶ ψευδῆ, ἀλλὰ καλὴ καὶ κακὴ. Ἐπίσης ἡ γνώμη εἶναι ἀπὸ τὰ καθόλου, ἐνῶ ἡ προαίρεση ἀπὸ τὰ καθέκαστα. Καθόσον ἡ προαίρεση ἀναφέρεται σὲ ὅσα πράττονται· γιατί αὐτὰ εἶναι τὰ καθέκαστα. Ἐγίνε φανερό, νομίζω, μὲ πολλοὺς τρόπους, ὅτι ἡ προαίρεση δὲν εἶναι γνώμη. Γιατί, ἂν ἡ γνώμη εἶναι γνώση πού ὀλοκληρῶνεται μὲ διανοητικὴ διαδικασία, ἐνῶ ἡ προαίρεση εἶναι ὄρεξις πού διασκέπτεται γιὰ ὅσα πραττόμενα εἶναι στὴν ἐξουσία μας, τότε ἡ προαίρεση δὲν εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὴ γνώμη.

#### 9. ΠΕΡΙ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ, ΔΗΛΑΔΗ ΦΡΟΝΗΣΕΩΣ

Ἄλλὰ ἡ προαίρεση δὲν εἶναι οὔτε φρόνημα, δηλαδὴ φρόνηση, ἐφόσον βέβαια λένε ὅτι ἡ φρόνηση εἶναι θεωρητικὴ ὄρεξις λογικῶν καὶ γνωστικῶν μαθημάτων, ἢ ἰκανότητα πού ἀντιπαλεύει τὴν ἔλλειψη καὶ τὴν ὑπερβολὴ τοῦ νοῦ, ἐνῶ ἡ προαίρεση, ὅπως διαφορετικὰ τὴν ὄρισε ὁ λόγος, εἶναι ὄρεξις πού ἐξετάζει ὅσα εἶναι στὴν ἐξουσία μας. Καὶ λένε ὅτι ἡ φρόνηση σχηματίζεται μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο. Γιὰ παράδειγμα τὴν πρώτη κίνηση τοῦ νοῦ τὴν καλοῦν νόηση, ἐνῶ τὴ νόηση γιὰ κάτι τὴν λένε ἔννοια, ἡ ὁποία, ἀπομένοντας στὴν ψυχὴ καὶ διαμορφώνοντας τὴν ψυχὴ σύμφωνα μὲ τὸ νοοῦμενο, καλεῖται ἐνθύμηση. Ἡ ἐνθύμηση πάλι παραμένοντας ἴδια καὶ αὐτοελεγχόμενη, ὀνομάζεται φρόνηση, καὶ ἡ φρόνηση ἂν διευρυνθεῖ κάνει τὸ διαλογισμό, πού ὁ δει-

παρὰ τοῖς ταῦτα δεινοῖς ὀνομαζόμενον, ὄν ὑπογράφοντες φασί, κίνημα τῆς ψυχῆς εἶναι πληρέστατον ἐν τῷ διαλογιστικῷ γινόμενον, ἄνευ τινὸς ἐκφωνήσεως, ἐξ οὗ τὸν προφορικὸν λόγον φασὶ προΐεναι.

5 Φρόνημα δὲ πάλιν εἶναι λέγουσι τὴν ἐκ τῆς φρονήσεως ἐπιγινομένην τῷ φρονητικῷ γνῶσιν τοῦ φρονηθέντος· φρόνησιν γὰρ καὶ φρονητὸν καὶ φρονητικὸν καὶ φρόνημά φασί. Καὶ φρόνησις μὲν ἐστὶν ἡ σχέσις, φρονητὸν δὲ τὸ φρονούμενον· καὶ φρονητικὸν τὸ φρονοῦν, καὶ φρόνημα ἡ γενομένη ἐκ τῆς φρονήσεως τῷ φρο-  
10 νητικῷ γνῶσις τοῦ φρονηθέντος πράγματος. Εἰ τοίνυν τοῦτο μὲν οὕτως, ἡ δὲ προαίρεσις οὐχ οὕτως, ἄρα προαίρεσις οὐκ ἐστὶ τὸ φρόνημα.

Δέδεικται τοίνυν, ὡς οἶμαι, σαφῶς, οὐκ εἶναι ταυτὸν ἀλλήλοισι τὰ προταθέντα, κατὰ τοὺς τοῦτο νομίζοντας. Εἰ δὲ φαῖεν ἀλ-  
15 λήλοισι πάντως εἶναι ταυτόν, διὰ τὸ πάντων ἐπίσης, ὡς γένος κατηγορεῖσθαι τὴν ὄρεξιν, ἤγουν τὴν ὀρεκτικὴν τῆς φύσεως δύναμιν, εἰπάτωσαν ἀλλήλοισι εἶναι ταυτόν καὶ πάντα τὰ εἶδη, τὰ τε χερσαῖα καὶ πτηνὰ καὶ ἔνυδρα, διὰ τὸ πάντων ἐπίσης, ὡς γενικώτερον, κατηγορεῖσθαι γένος τὸ ζῶον, καὶ φροῦδος αὐτοῖς  
20 ἢ τοῦ παντὸς γενήσεται διακόσμησις· πραγμάτων οὐκ οὔσα διαφορῶν ὑπόστασις, ἀλλὰ μόνον ψιλῶν ὀνομάτων ἐκφανσις.

**Ὅτι κατὰ πάντα τρόπον οὐκ ἐστὶ μετὰ τὴν ἀνάστα-  
σιν ἐν τῷ θέλημα τῶν ἀγίων πρὸς ἀλλήλους καὶ τὸν  
Θεόν, κἂν ἐν πᾶσι τὸ θεληθέν, ὡς τινες λέγουσιν.**

25 Οὐκοῦν ἡ προαίρεσις προσλαβοῦσα τὴν ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν ὀρμὴν τε καὶ χρῆσιν, πέρας τῆς κατ' ὄρεξιν ἡμῖν λογικῆς ὑπάρχει

νοὶ σ' αὐτὰ τὸν ὀνομάζουον ἐνδιάθετο λόγο, τὸν ὁποῖο περιγράφοντάς τον τὸν χαρακτηρίζουον ὀλοκληρωμένη λειτουργία τῆς ψυχῆς ποὺ διεξάγεται στο συλλογιστικὸ μέρος τῆς ψυχῆς χωρὶς νὰ ἐκφωνεῖται, καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο λένε προέρχεται ὁ προφορικὸς λόγος.

Φρόνημα πάλι λένε εἶναι ἡ γνώση ποὺ ἀποκτᾶ ἀπὸ τῆ φρόνηση αὐτὸς ποὺ φρονεῖ γιὰ κάτι ποὺ φρονεῖ. Γιατὶ χρησιμοποιοῦν τὶς λέξεις φρόνηση καὶ φρονητὸ καὶ φρονητικὸς καὶ φρόνημα. Καὶ φρόνηση εἶναι ἡ σχέση, φρονητὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ φρονοῦμε (τὸ ἀντικείμενο τῆς φρόνησης), φρονητικὸς αὐτὸς ποὺ φρονεῖ (τὸ ὑποκείμενο ποὺ φρονεῖ), καὶ φρόνημα εἶναι ἡ γνώση ποὺ ἀποκτᾶ τὸ ὑποκείμενο ποὺ φρονεῖ ἀπὸ τῆ φρόνηση γιὰ τὸ ἀντικείμενό της. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι ἔτσι αὐτά, καὶ ἡ προαίρεση δὲν σημαίνει κάτι τέτοιο, ἄρα τὸ φρόνημα δὲν εἶναι προαίρεση.

Φάνηκε λοιπὸν, νομίζω, σαφῶς ὅτι δὲν εἶναι ἴδια μεταξὺ τους τὰ προτεθέντα, σύμφωνα μὲ τοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς ἀποψης. Κι ἂν ἰσχυριστοῦν ὅτι εἶναι ὀπωσδήποτε ἴδια μεταξὺ τους, ἐπειδὴ ὄλα δέχονται ὡς κατηγορούμενό τους τὴν ὄρεξη, δηλαδὴ τὴν ὄρεκτικὴ δύναμη τῆς φύσης, ἐπειδὴ εἶναι τὸ γένος τους, ἂς ὑποστηρίξουον ὅτι εἶναι ἴδια μεταξὺ τους καὶ ὄλα τὰ εἶδη τὰ χερσαῖα καὶ τὰ φτερωτὰ καὶ τὰ ὑδρόβια, ἐπειδὴ σὲ ὄλα ὡς ἔννοια γενικότερη ἀποδίδεται ὡς κατηγορούμενο τὸ γένος ζῶο, καὶ θὰ χάσουον ἀπὸ τὰ μάτια τους τὴν ποικίλη διακόσμηση τοῦ παντός, ἀφοῦ δὲν θὰ εἶναι αὐτὸ ἓνα ὑπαρκτὸ σύνολο ἀπὸ διάφορα πράγματα, ἀλλὰ μιὰ φαινομενικὴ σύνθεση κενῶν μόνο ὀνομάτων.

**Ἐπιμνησθεὶς ὅτι μὲ κανένα ἀπολύτως τρόπο δὲν θὰ εἶναι μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἓνα τὸ θέλημα τῶν ἀγίων μεταξὺ τους καὶ πρὸς τὸν Θεό, ἔστω κι ἂν εἶναι ἓνα σὲ ὄλους ἐκεῖνο ποὺ θέλησαν, ὀπως λένε μερικοί.**

Ἡ προαίρεση λοιπὸν, ἀφοῦ προσέλαβε τὴν ὄρμη καὶ τὴν χρῆση ἐκεῖνων ποὺ εἶναι στὴν ἐξουσία μας, εἶναι τὸ πέρας τῆς



κινήσεως. Τὸ γὰρ φύσει λογικόν, δύναμιν ἔχον φυσικὴν τὴν λογικὴν ὄρεξιν, ἣν καὶ θέλησιν τῆς νοεράς καλοῦσι ψυχῆς, ὀρέγεται καὶ λογίζεται, καὶ λογισάμενον βούλεται. Βούλησιν γὰρ εἶναί φασι, οὐ τὴν ἀπλῶς φυσικὴν, ἀλλὰ τὴν ποιάν, τουτέστι, τὴν  
 5 περὶ τινος θέλησιν· καὶ βουλόμενον ζητεῖ, καὶ ζητοῦν σκέπτεται, καὶ σκεπτόμενον βουλεύεται, καὶ βουλευόμενον κρίνει, καὶ κρίνον προαιρεῖται, καὶ προαιρούμενον ὄρμᾶ, καὶ ὄρμῶν κέχρηται, καὶ χρώμενον παύεται τῆς ὀρεκτικῆς ἐπ' ἐκεῖνο κινήσεως. Οὐδεις γὰρ κέχρηται, μὴ πρότερον ὄρμήσας· καὶ οὐδεις ὄρμᾶ, μὴ  
 10 προαιρούμενος· καὶ οὐδεις προαιρεῖται, μὴ κρίνας· καὶ οὐδεις κρίνει, μὴ βουλευσάμενος· καὶ οὐδεις βουλεύεται, μὴ σκεψάμενος· καὶ οὐδεις σκέπτεται, μὴ ζητήσας· καὶ οὐδεις ζητεῖ, μὴ βουληθείς· καὶ οὐδεις βούλεται, μὴ λογισάμενος· καὶ οὐδεις λογίζεται, μὴ ὀρεγόμενος· καὶ οὐδεις λογικῶς ὀρέγεται, μὴ ὑπάρχων  
 15 φύσει λογικός. Λογικὸν οὖν φύσει ζῶον ὑπάρχων ὁ ἄνθρωπος, ὀρεκτικός ἐστι καὶ λογιστικός καὶ βουλευτικός καὶ ζητητικός καὶ σκεπτικός καὶ προαιρετικός καὶ ὀρμητικός καὶ χρηστικός.

Εἰ δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ προαιρετικὸν φύσει ζῶον ὁ ἄνθρωπος, ἡ δὲ προαίρεσις τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων καὶ ἄδηλον ἐχόντων τὸ τέλος ἐστίν, ἐφ' ἡμῖν δὲ καὶ ὁ  
 20 τῶν ἀρετῶν λόγος, τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων ὑπάρχων ἐνεργούμενος νόμος, καὶ ὁ κατὰ παράχρησιν τῶν αὐτῶν δυνάμεων τρόπος, τὰ παρὰ φύσιν πάθη παρυφιστῶν, ἄρα πᾶς φύσει προαιρετικός, τῶν ἀντικειμένων ἐπιδεκτικός τε καὶ κριτικός. Εἰ δὲ τῶν ἀντικειμένων κριτικός, καὶ προαιρετικός πάντως· εἰ δὲ  
 25 προαιρετικός, ὡς ὑπ' αὐτῷ κειμένης τῆς ἐπ' ἄμφω κινήσεως,

ὄρεκτικῆς λογικῆς κίνησής μας. Γιατὶ τὸ φυσικὸ λογικὸ, ἐπειδὴ ἔχει δύναμη φυσικὴ καὶ λογικὴ ὄρεξη, ποὺ τὴ λένε καὶ θέληση τῆς νοερῆς ψυχῆς, ὀρέγεται καὶ διαλογίζεται, κι ἄφοῦ διαλογιστεῖ βούλεται. Γιατὶ βούληση λένε ὄχι τὴν ἀπλῶς φυσικὴ κίνηση, ἀλλὰ τὴ συγκεκριμένη, δηλαδὴ τὴ θέληση γιὰ κάτι. Κι ὅταν ἀρχίσει νὰ βούλεται ζητᾶ, καὶ ὅταν ζητᾶ σκέπτεται, κι ὅταν σκέπτεται ἐξετάζει, κι ἐξετάζοντας κρίνει, καὶ κρίνοντας προαιρεῖται κάτι, καὶ ὅταν προαιρεῖται ὀρμᾶ, καὶ ὀρμώντας σ' αὐτὸ τὸ χρησιμοποιεῖ, καὶ ὅταν τὸ χρησιμοποιεῖ σταματᾶ νὰ κινεῖται πρὸς αὐτὸ ὄρεκτικά. Κανένας δηλαδὴ δὲ χρησιμοποιεῖ κάτι ἂν δὲν κινηθεῖ πρωτύτερα πρὸς αὐτό· καὶ κανένας δὲν κινεῖται πρὸς κάτι, ἂν δὲν προαιρεῖται· καὶ κανένας δὲν προαιρεῖται, ἂν δὲν ἔχει κρίνει· καὶ κανένας δὲν κρίνει, ἂν δὲν ἐξετάσει· καὶ κανένας δὲν ἐξετάζει, ἂν δὲν σκεφτεῖ· καὶ κανένας δὲν σκέπτεται, ἂν δὲν ἐπιζητήσῃ· καὶ κανένας δὲν ἐπιζητεῖ, ἂν δὲν θέλῃ· καὶ κανένας δὲν θέλῃ, ἂν δὲν διαλογιστεῖ· καὶ κανεὶς δὲν διαλογίζεται, ἂν δὲν ὀρέγεται· καὶ κανένας δὲν ὀρέγεται λογικά, ἂν δὲν εἶναι λογικὸς ἀπὸ τὴ φύση του. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ζῶο λογικό, γι' αὐτὸ καὶ ὀρέγεται καὶ διαλογίζεται καὶ θέλῃ καὶ ἐπιζητεῖ καὶ σκέπτεται καὶ προαιρεῖται καὶ ὀρμᾶ σὲ κάτι καὶ χρησιμοποιεῖ αὐτό.

Κι ἂν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ζῶο ποὺ προαιρεῖται καὶ ἡ προαίρεση εἶναι γιὰ ὅσα εἶναι στὴν ἐξουσία μας καὶ μποροῦν νὰ γίνουν ἀπὸ μᾶς κι ἔχουν τὸ τέλος τους ἄδηλο, καὶ εἶναι στὴν ἐξουσία μας κι ὁ λόγος τῶν ἀρετῶν. ποὺ εἶναι ὁ ἐνεργούμενος νόμος τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ὅπως εἶναι (στὴν ἐξουσία μας) καὶ ὁ τρόπος τῆς κακῆς χρήσης αὐτῶν τῶν δυνάμεων, ποὺ δίνει μιᾶ παραϋπόσταση στὰ παραφύση πάθη, ἄρα καθένας ποὺ προαιρεῖται ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι ἐπιδεκτικὸς καὶ κριτικὸς τῶν ἀντιθέτων (ἐπιδέχεται καὶ διακρίνει τὰ ἀντίθετα). Κι ἂν ξεχωρίζει τὰ ἀντίθετα, ὅπωςδὴποτε καὶ προαιρεῖται· κι ἂν προαιρεῖται, ἐπειδὴ εἶναι στὴν ἐξουσία του ἡ κίνηση καὶ πρὸς τὰ δύο (ἀντίθετα), δὲν εἶναι ἀμετάβλητος ἀπὸ τὴ

οὐκ ἄτρεπτος φύσει καθέστηκεν(3). Οὐκοῦν ἐπειδὴ τῶν ἀμφι-  
 βόλων ἐστίν, ὡς ἐφ' ἡμῖν, ἢ τε βουλή καὶ ἡ κρίσις καὶ ἡ προαί-  
 ρεις, ὅταν οὐκ ἔστι τὰ ἀμφίβολα, τῆς ἀθύποστατου πᾶσιν ἐμ-  
 φανοῦς ἀληθείας δειχθείσης, προαίρεις οὐκ ἔστι διὰ τῶν μέσων  
 5 καὶ ἐφ' ἡμῖν ὄντων κινουμένη πραγμάτων, ὅτι μηδὲ κρίσις, ἀφο-  
 ρισμὸν ποιουμένη τῶν ἀντικειμένων, ὧν τὸ κρεῖττον ποιούμεθα  
 πρὸ τοῦ χειρόνος αἰρετόν· εἰ δὲ τότε κατὰ τὸν νῦν κρατοῦν-  
 τα νόμον τῆς φύσεως προαίρεις οὐκ ἔστι, πάσης ἀπογενομέ-  
 μένης τῶν ὄντων ἀμφιβολίας, ὄρεξις ἐνεργῆς ἔσται μόνη νοερά,  
 10 τοῖς οὕτω κατὰ φύσιν ὀρεκτικοῖς· μόνης ἀφράστως ἐπειλημμένη  
 τῆς τοῦ κατὰ φύσιν ὀρεκτοῦ μυστικῆς ἀπολαύσεως, πρὸς ἣν  
 ἔσχε διὰ τῶν ἀπηριθμημένων τὴν κίνησιν, ἥς κῶρος ἐστὶν ἢ ἐπ'  
 ἄπειρον ἐπίτασις αὐτῆς τῆς τῶν ἀπολαυόντων ὀρέξεως, ἐκά-  
 στου τοσοῦτον ὑπερφυῶς μεθέξοντος, ὅσον ἐπόθησε, καὶ πρὸς  
 15 αὐτὸ τὸ φύσει ποθούμενον ἄμεσος συνανάκρασις. Εἰ δὲ ὅσον τις  
 ἐπόθησε, τοσοῦτον μεθέξει τοῦ ποθουμένου, τῷ μὲν τῆς φύσεως  
 λόγῳ μία δειχθήσεται πάντων ἡ θέλησις, τῷ δὲ τῆς κινήσεως  
 τρόπῳ διάφορος.

Εἰ δὲ τρόπῳ τῷ κατὰ τὴν κίνησιν οὐ μία πάντων ἀνθρώ-  
 20 πων ἡ θέλησις, οὐδέποτε μία τοῦ τε Θεοῦ καὶ τῶν σωζομένων,  
 ὡς τισιν ἔδοξε, κατὰ πάντα τρόπον γενήσεται θέλησις· κἂν ἔν τὸ  
 θεληθέν ἐστὶ τῷ τε Θεῷ καὶ τοῖς ἀγίοις, ἡ σωτηρία τῶν σωζο-  
 μένων, σκοπὸς ὑπάρχουσα θεῖος, ὡς τέλος πάντων προεπινοη-  
 θέν τῶν αἰώνων, περὶ ὃ, τῶν τε σωζομένων πρὸς ἀλλήλους  
 25 καὶ Θεοῦ τοῦ σώζοντος, κατὰ τὴν θέλησιν γενήσεται σύμβα-  
 σις, ὅλου ἐν πᾶσι γενικῶς καὶ τὸ καθ' ἕκαστον ἰδικῶς χωρή-  
 σαντος τοῦ Θεοῦ, τοῦ τὰ πάντα πληροῦντος τῷ μέτρῳ τῆς χά-

φύση του. Ἐπομένως, ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ τὰ ἀμφίβολα, ἀφοῦ εἶναι στὴν ἐξουσία μας καὶ ἡ σκέψη καὶ ἡ κρίση καὶ ἡ προαίρεση, ἂν δὲν ὑπάρχουν τὰ ἀμφίβολα, μὲ τὸ νὰ γίνει φανερὴ σ' ὄλους ἡ αὐτουπόστατη ἀλήθεια, δὲν ὑπάρχει προαίρεση πού νὰ λειτουργεῖ μὲ τὰ πράγματα πού εἶναι ἐνδιάμεσα καὶ στὴν ἐξουσία μας, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει οὔτε κρίση πού νὰ κάνει τὴ διάκριση τῶν ἀντιθέτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προτιμοῦμε τὸ καλύτερο ἀντὶ τὸ χειρότερο. Κι ἂν τότε, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τῆς φύσης πού ἰσχύει τώρα, δὲν ὑπάρχει προαίρεση, ἐπειδὴ ἐξαφανίζεται κάθε διπλῆ ἐκδοχὴ τῶν ὄντων, θὰ ἰσχύει μόνον ἐνεργῆς ὄρεξη νοερή, σ' αὐτοὺς πού εἶναι ἔτσι ὀρεκτικοὶ ἀπὸ τὴ φύση τους, πού μὲ τρόπο ἀφραστο γίνεται μόνον μὲ τὴ μυστικὴ ἀπόλαυση τοῦ κατὰ φύση ὀρεκτοῦ, πρὸς τὴν ὁποία ἔχει κινηθεῖ μὲ ὅσα ἀπαριθμήθηκαν, καὶ τῆς ὁποίας ἀπόλαυσης κόρος εἶναι ἡ ἐπίταση στὸ ἄπειρο τῆς ἴδιας τῆς ὄρεξης ἐκείνων πού τὴν ἀπολαμβάνουν (πού ὁ καθένας θὰ μεθέξει μὲ τρόπο ὑπερφυῆ τόσο, ὅσο ἔχει ποθήσει), καὶ ἡ ἄμεση συνανάμιξη μὲ αὐτὸ πού κατὰ φύση ποθεῖται. Κι ἂν ὅσο κανένας πόθησε, τόσο θὰ μεθέξει αὐτὸ πού ποθεῖ, μὲ τὸ λόγο τῆς φύσης θ' ἀποδειχθεῖ μία θέληση ὄλων, ἐνῶ μὲ τὸν τρόπο τῆς κίνησής τους παρουσιάζεται διαφορετικὴ.

Κι ἂν κατὰ τὸν τρόπο τῆς κίνησής τους δὲν εἶναι μία ἡ θέληση τῶν ἀνθρώπων, ποτὲ δὲν θὰ γίνει μία, ὅπως πίστεψαν μερικοί, μὲ κανένα τρόπο ἢ θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκείνων πού σώζονται, ἔστω κι ἂν εἶναι κοινὸ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἁγίους τὸ ἀντικείμενο τῆς θέλησής τους, δηλαδή ἡ σωτηρία ἐκείνων πού σώζονται, πού εἶναι θεῖος σκοπός, σὰν κατάληξη ὄλων, πού ἐπινοήθηκε πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ ἐπιτευχθεῖ ἢ σύμπτωση τῆς θέλησης ἐκείνων πού σώζονται μεταξύ τους καὶ μὲ τὸ Θεὸ πού σώζει, ὅποτε θὰ εἰσχωρήσει ὄλος σὲ ὄλους γενικὰ καὶ στὸν καθένα ἰδιάτερα ὁ Θεός, πού μὲ τὸ μέτρο τῆς χάριτός του γεμίζει τὰ πάντα<sup>3</sup> καὶ τὰ πάντα συμπληρώνουν αὐτὸν σὰ

3. Ἐφ. 1,23.

ριτος, καὶ ἐν πᾶσι πληρουμένου, μελῶν δίκην, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐν ἐκάστῳ πίστεως αὐτῷ συμφυεῖσιν. Εἰ γὰρ τοῦ μὲν Θεοῦ τὸ θέλημα φύσει σωστικόν, τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων φύσει σωζόμενον, ταυτὸν οὐκ ἂν εἶη ποτὲ τὸ φύσει σῶζον, καὶ τὸ φύσει  
 5 σωζόμενον, κἂν εἰς ἀμφοτέρων σκοπός, ἢ σωτηρία τῶν ὄλων καθέστηκεν· ὑπὸ μὲν τοῦ Θεοῦ προβεβλημένη, ὑπὸ δὲ τῶν ἀγίων προηρημένη.

Εἰ δὲ ταυτὸν ἔσται καὶ ἐν ἀριθμῷ τό τε θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον θέλημα, κατὰ τοὺς λέγοντας, ἐπειδὴ θελήματι πάντας ὁ  
 10 Θεὸς ὑπέστησε τοὺς αἰῶνας, ἔσται τῷ αὐτῷ θελήματι δημιουργὸς καὶ ὁ τῶν ἀγίων χορός, εἴτε φυσικῶ, εἴτε γνωμικῶ· καὶ ἀπλῶς, ᾧ πεφύκασιν πρὸς τὸ θεῖον ταυτίζεσθαι, ὅπερ ἄτοπον καὶ μόνης, ὡς οἶμαι, ρεμβαζομένης ἔργον διανοίας ἐστίν. Ἔως γὰρ ἂν μὴ πάντες δημιουργοί, ἢ μόνον ἀπόστολοι, ἢ μόνον προ-  
 15 φῆται, καὶ οὗτοι πάλιν, ἢ Πέτρος μόνον ἢ Μωσῆς μόνον, καὶ οὐ μία, πολλαὶ δὲ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μοναὶ τοῖς ἀγίοις εἰσὶ, τῷ τε κατὰ φύσιν ἀγαθῷ θελήματι, τὸ κατὰ μίμησιν πρὸς αὐτὸ κινήθην ἀνθρωπίνον, ποιότητι τε φυσικῇ καὶ ποσότητι εἶη ταυ-  
 τόν, ὅπερ ἀμήχανον (πῶς γὰρ ἂν τῷ φύσει μεθεκτικῶ, τὸ φύ-  
 20 σει μεθεκτὸν εἶη ταυτόν;) μίαν γνώμην κατὰ πάντα τρόπον εἶναι τοῦ τε Θεοῦ καὶ τοῦ τῶν ἀγίων χοροῦ, ἀδύνατον· κἂν, ὡς εἶπον, ἐν ἔστιν ἀμφοτέροις τὸ θεληθέν, ἢ σωτηρία τῶν ὄλων, περὶ ἣν τῶν θελημάτων ἢ ἔνωσις. Ἄλλ', ὡς ἔοικεν, ἀγνοοῦντες οἷος αὐ-  
 τοῖς ἐξ ὧν λέγουσιν ἀτοπίας ἀναφύεται λόγος, ἀσκόπως ἐφ' ἃ μὴ  
 25 δεῖ φέρεσθαι τὴν σφῶν αὐτῶν συγχωροῦσι διάνοιαν. Εἰ γὰρ οὐκ ἔστι θέλημα, ὅπως οὖν νοούμενον ἢ λεγόμενον ἄσχετον, καὶ τὸ πρὸς τι γένος οὐκ ἔχον κατηγορούμενον, ποιότης ἐστίν, ἄλλ'

νά ἔναι μέλη του, ἐνωμένα μαζί του κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς πίστεως τοῦ καθενός. Ἐὰν δηλαδὴ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ σώζει ἀπὸ τῆ φύση του καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆ φύση τους εἶναι νὰ σώζονται, δὲν θὰ ἦταν ποτὲ τὸ ἴδιο αὐτὸ πού ἀπὸ τῆ φύση του σώζει μ' ἐκεῖνο πού ἀπὸ τῆ φύση του σώζεται, ἔστω κι ἂν εἶναι καὶ τῶν δύο κοινὸς ὁ σκοπός, ἡ σωτηρία τῶν ὄλων<sup>4</sup>, πού ὁ Θεὸς τὴν προβάλλει καὶ οἱ ἅγιοι τὴν ἐκλέγουν μὲ τῆ θέλησή τους.

Κι ἂν εἶναι τὸ ἴδιο καὶ ἓνα στὸν ἀριθμὸ τὸ θεῖο καὶ τὸ ἀνθρώπινο θέλημα, σύμφωνα μὲ ἐκείνους πού ὑποστηρίζουν τὴν ἄποψη ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μὲ τὸ θέλημά του θεμελίωσε ὅλους τοὺς αἰῶνες, θὰ εἶναι δημιουργὸς μὲ τὸ ἴδιο θέλημα, εἴτε φυσικὸ εἴτε γνωμικὸ, καὶ ὁ χορὸς τῶν ἁγίων, καὶ ἀπλῶς μὲ αὐτὸ πού ἀπὸ τῆ φύση τους ταυτίζονται μὲ τὸ θεῖο, πράγμα πού, νομίζω, εἶναι ἄτοπο κι ἔργο διάνοιας πού πλανᾶται. Γιατί, ἐφόσον δὲν εἶναι ὅλοι δημιουργοί, ἢ μόνο ἀπόστολοι ἢ μόνο προφῆτες<sup>5</sup>, καὶ αὐτοὶ πάλι δὲν εἶναι ἢ μόνο Πέτρος ἢ μόνο Μωυσῆς, καὶ δὲν ὑπάρχει μονάχα μία ἀλλὰ πολλὰς διαμονὲς γιὰ τοὺς ἁγίους κοντὰ στὸν Θεὸ<sup>6</sup> καὶ Πατέρα, καὶ μὲ τὸ φυσικὸ ἀγαθὸ θέλημα θὰ εἶναι τὸ ἴδιο στὴ φυσικὴ ποιότητα καὶ ποσότητα τὸ ἀνθρώπινο θέλημα πού λειτούργησε κατὰ μίμησή του, πράγμα πού εἶναι ἀδύνατο (πῶς δηλαδὴ θὰ εἶναι τὸ ἴδιο αὐτὸ πού ἀπὸ τῆ φύση του μετέχει μ' αὐτὸ πού μετέχεται, τὸ μεθεκτικὸ μὲ τὸ μεθεκτό;), εἶναι ἀδύνατο μὲ κάθε τρόπο νὰ εἶναι ἴδια ἡ γνώμη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων, ἔστω κι ἂν, ὅπως εἶπα, εἶναι ἓνα τὸ ἀντικείμενο τῆς θέλησης καὶ τῶν δύο, ἡ σωτηρία ὄλων, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποία γίνεται ἡ ἔνωση τῶν θελημάτων. Ἀλλά, ὅπως φαίνεται, ἀγνωώντας τί λογῆς ἀντίφαση ἀναφύεται ἀπὸ τὸ λεγόμενό τους, ἐπιτρέπουν στὴ σκέψη τους νὰ προχωρεῖ ἄσκοπα σ' ἐκεῖνα πού δὲν πρέπει. Γιατί, ἂν δὲν εἶναι θέλημα, ἄσχετο μὲ ποιὸ τρόπο νοεῖται ἢ λέγεται, καὶ δὲν ἔχει ὡς κατηγορούμενό του τὸ σχετικὸ γένος, εἶναι ποιότητα, ἀλλὰ ὄχι ἀπὸ τὰ καθεαυτά, ὡς θεωρούμενο

5. Α' Κορ. 12,29.

6. Ἰω. 14,2.

οὐ τῶν καθ' αὐτά, ὡς ἐν ἐτέρῳ δηλαδὴ θεωρούμενον. Εἰ δὲ τῶν ἐν ἐτέρῳ θεωρουμένων ἐστὶ τὸ θέλημα, συμβεβηκὸς πάντως ἐστίν· εἰ δὲ συμβεβηκὸς ἢ οὐσίας(4) ἢ ὑποστάσεως ἔσται χαρακτηριστικὸν (τούτων γὰρ οὐδὲν μέσον ἐστὶ καθ' αὐτὸ θεωρούμε-  
 5 νον, ἦτοι μηδετέρων μετέχον, ἢ ἐξ ἀμφοῖν σύνθετον), καὶ εἰ μὲν οὐσίας, μίαν τοῦ τε Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων φύσιν κατηγορήσουσι, πάντων διὰ τοῦ ἐνὸς θελήματος, τὴν εἰς μίαν οὐσίαν παθόντων συναίρεσιν. Τὸ γὰρ γενικῶς τινῶν ἐπίσης κατηγορούμενον, οὐσίας, ὑφ' ἣν τελοῦσιν, ὑπάρχει δηλωτικόν. Εἰ δὲ ὑποστάσεως,  
 10 μία πάντων ἔσται, τοῦ τε Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων ὑπόστασις, πάντων ἀλλήλοις εἰς ταυτὸν συγχωνευθέντων. Τὸ γὰρ ἰδικῶς τινὶ καθ' ὑπόστασιν ἐμπεφυκός, ἄλλοις ἀπαραλλάκτως ἐνθεωρούμενον, πάντας ἀλλήλοις συγχεῖ, καὶ τὸν ἐκάστου τοῦ, πῶς εἶναι λόγον, ποιεῖ παντελῶς ἀδιάγνωστον.

15 **Ὅτιπερ ἐν θέλημα οὐ δυνατὸν ἐπὶ Χριστοῦ λέγεσθαι· εἴτε φυσικόν, εἴτε προαιρετικὸν λεχθῆ, καθὼς τισιν ἔδοξεν.**

Οὐκοῦν, εἴπερ ἐν τούτοις αὐτῶν ὁ λόγος ἡσθένησεν, οὐδὲ ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν, καὶ Σωτῆρα τῶν ὅλων Χριστὸν  
 20 μεταβαίνων, καὶ ἐν ὅπως οὖν λεγόμενον ἐπ' αὐτοῦ θέλημα κατασκευάζων εὐσθενήσοι ποτ' ἂν. Εἰ μὲν γὰρ φυσικὸν εἴποιεν τοῦ Χριστοῦ τοῦτο τὸ θέλημα, τὴν Μανιχαϊκὴν αὐτόθεν νοσήσαντες δειχθήσονται φαντασίαν, ὡς τὴν οὐκ οὔσαν, οὔτε γενησομένην μίαν Χριστοῦ φύσιν, καταλλήλῳ θελήματι δηλουμένην  
 25 πρεσβεύοντες, τὴν τε μανίαν Ἀρείου κατὰ ταυτὸν καὶ τὴν Ἀπολιναρίου ζηλώσαντες φωραθήσονται συνουσίωσιν, ὡς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τῆς ἀχράντου Μητρός, τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλλοτριώσαντες. Τὸ γὰρ φυσικὸν θέλημα φύσιν χαρακτηρίζει, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος. Εἰ δὲ φύσιν χαρακτηρίζει, δῆλον  
 30 ὡς φύσιν, οἱ τοῦτο λέγοντες, τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσι. Εἰ δὲ

δηλαδή σ' ἓνα ἄλλο. Ἐάν ὅμως τὸ θέλημα εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ θεωροῦντα σὲ ἓνα ἄλλο, εἶναι ὅπωςδήποτε συμβεβηκός. Κι ἂν εἶναι συμβεβηκός, θὰ εἶναι χαρακτηριστικὸ εἴτε οὐσίας εἴτε ὑπόστασης (γιατὶ σ' αὐτὰ δὲν ὑπάρχει κανένα ποῦ νὰ θεωρεῖται καθεαυτὸ ἐνδιάμεσο, δηλαδή ποῦ οὔτε νὰ μετέχει τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο ἢ νὰ μὴν εἶναι σύνθετο ἀπὸ τὰ δύο). Κι ἂν εἶναι γνῶρισμα οὐσίας, θὰ ἀποδώσουν μία φύση στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἁγίους, ἐπειδὴ ἔπαθαν ὅλοι μὲ τὸ ἓνα θέλημα τῆ συναίρεση σὲ μία οὐσία. Γιατὶ τὸ γενικὸ κατηγορούμενο ἐξίσου σὲ κάποια, εἶναι δηλωτικὸ τῆς οὐσίας τους. Ἐάν ὅμως εἶναι γνῶρισμα ὑπόστασης, θὰ εἶναι μία ἢ ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, ἐπειδὴ ἔχουν συγχωνευθεῖ σὲ ἓνα ὅλοι μεταξύ τους. Ὅτι δηλαδή ὑπάρχει ἔμφυτο στὴν ὑπόσταση κάποιου, ὅταν ἀποδίδεται ἀπαράλλαχτο σὲ ἄλλους, τοὺς συγγέει ὅλους μεταξύ τους καὶ κάνει ἐντελῶς ἀδύνατο τὴ διάγνωση τοῦ λόγου τῆς ὑπαρξῆς τοῦ καθενός.

**Ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ λέγεται γιὰ τὸν Χριστὸ ἓνα θέλημα, εἴτε αὐτὸ λεχθεῖ φυσικὸ εἴτε προαιρετικὸ, ὅπως νόμισαν μερικοί.**

Ἐπομένως, ἂν σ' αὐτοὺς ὁ λόγος τους φάνηκε ἀσθενής, δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ φανεῖ ἰσχυρὸς οὔτε μεταφερόμενος στὸν Κύριό μας καὶ Θεὸ καὶ Σωτήρα τῶν ὅλων Χριστὸ καὶ ὑποστηρίζοντας νὰ λέγεται ἓνα ὅπωςδήποτε θέλημα γι' αὐτόν. Ἐάν δηλαδή ὑποστηρίζουν ὅτι τὸ θέλημα αὐτὸ τοῦ Χριστοῦ εἶναι φυσικὸ, θ' ἀποδειχθεῖ ἀπὸ αὐτὸ ὅτι νοσοῦν τὴ Μανιχαϊκὴ νόσο τῆς φαντασίας, ἀφοῦ πρεσβεύουν δηλώνοντάς την μὲ τὸ ἀντίστοιχο θέλημα τῆ μία φύση τοῦ Χριστοῦ τοῦ Ἀρείου καὶ τῆ σύγχυση τοῦ Ἀπολιναρίου ὡς πρὸς τὴν οὐσία, ἀφοῦ ἀποξένωσαν τὸν Χριστὸ κατὰ τὴν οὐσία ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ Πατέρα του καὶ ἀπὸ τὴν ἄχραντη Μητέρα του. Γιατὶ τὸ φυσικὸ θέλημα χαρακτηρίζει τὴ φύση καὶ δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀντίρρηση. Κι ἂν χαρακτηρίζει τὴ φύση, εἶναι φανερὸ ὅτι ὅσοι τὸ λένε αὐτὸ ὁμολογοῦν τὸν Χριστὸ φύση.



φύσις ὁ Χριστός, οὔτε Θεὸς φύσει, οὔτε μὴν ἄνθρωπος φύσει ἐστὶν ἀληθῶς, εἴπερ μὴ φύσει Χριστὸς ἀληθῶς ὁ Πατήρ, ἢ φύσει Χριστὸς ἀληθῶς ἡ μήτηρ. Εἰ δὲ φύσει Θεὸς ὁ Χριστός, καθὸ φύσει Χριστός, πολύθεος ὁ τοῦτο λέγων, ἄλλην Πατὴρ ὡς Θεοῦ  
 5 φύσιν, οὐκ ὄντος φύσει Χριστοῦ, καὶ ἄλλην Χριστοῦ φύσιν, ὡς Θεοῦ πρεσβεύων, ὄντος φύσει Χριστοῦ, καὶ πέρας αὐτοῖς τῆς τοιαύτης τερατολογίας ἢ πρὸς πολυθεϊαν ἔσται κατάκρισις.

Εἰ δὲ προαιρετικόν, ὅπερ καλοῦσι γνωμικόν, ἢ κατὰ φύσιν ἔσται πάντως, τὸν τρόπον τῆς τῶν ἐπὶ Χριστῶ πρακτῶν χρήσε-  
 10 ως ἔχον διὰ πάντων συννεύοντα τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, καὶ οὐκ ἀπαθῆς, ἀλλ' ἐγκρατῆς οὔτω γε παθῶν κατ' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς ὑπάρχων δειχθήσεται, καὶ κατὰ προκοπὴν ἀγαθός, ὃ τί ποτε τὴν φύσιν ἐστί. Τοιοῦτον γὰρ ἢ κατὰ φύσιν προαίρεσις τῶν ἐπὶ τῷ αἰρουμένῳ πρακτῶν, τὸ κρεῖττον ποιουμένη πρὸ τοῦ χειρόνος  
 15 αἰρετόν· ἢ παρὰ φύσιν καὶ τὸν τρόπον τῆς τῶν ἐπ' αὐτῷ χρήσεως δείξει φθαρτικὸν τοῦ λόγου γεγεννημένον τῆς φύσεως· τοιοῦτον γὰρ ἢ παρὰ φύσιν προαίρεσις, τῶν ἐπὶ τῷ αἰρουμένῳ πρακτῶν, τὸ χειρὸν ποιουμένη πρὸ τοῦ κρεῖττονος προαιρετόν. Κατορθωθείσης γὰρ ἢ παρασφαλείσης τῆς τοῦ αἰρουμένου τῶν ἐπ'  
 20 αὐτῷ πρακτῶν κατὰ τὴν βούλευσιν κρίσεως, ἧς οἶονεὶ ψῆφος ἐστὶν ἢ προαίρεσις, ἢ ὁ κατὰ φύσιν αὐτῷ διὰ τῆς εὐχρηστίας ὑφίσταται λόγος, ἢ ὁ παρὰ φύσιν διὰ τῆς ἀχρηστίας παρυφίσταται τρόπος, ὁ μὲν τῆς κατὰ φύσιν, ὁ δὲ τῆς παρὰ φύσιν προαιρέσεως γινόμενος ἄγγελος.

25 Καὶ εἰ μὲν κατὰ φύσιν ἢ τοῦ Χριστοῦ προαίρεσις ἦ, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάλιν αὐτοὺς αἰτιασόμεθα, φύσιν ἄλλην Χριστοῦ θεότητος μέσσην καὶ κτίσεως τολμηρῶς σχεδιάζοντας· ἀλλὰ καὶ

Κι ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι φύση, οὔτε Θεὸς κατὰ φύση ἀλλὰ οὔτε καὶ ἄνθρωπος εἶναι κατὰ φύση ἀληθινά, ἂν βέβαια δὲν εἶναι κατὰ φύση ἀληθινὰ Χριστὸς ὁ Πατέρας ἢ κατὰ φύση Χριστὸς ἀληθινὰ ἢ μητέρα. Ἐὰν ὁμοῦς ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς κατὰ τὴ φύση, σύμφωνα μὲ τὸ ὅτι εἶναι κατὰ τὴ φύση Χριστός, εἶναι πολύθεος ὁποῖος τὸ ὑποστηρίζει, πιστεύοντες ὅτι ὁ Πατέρας ἔχει ἄλλη φύση ὡς Θεός, ἐπειδὴ δὲν εἶναι κατὰ τὴ φύση τοῦ Χριστός, καὶ τὸ τέλος τοὺς γι' αὐτὴ τὴν τερατολογία τοὺς θὰ εἶναι ἢ κατάκρισή τοὺς γιὰ πολυθεΐα.

Ἐὰν πάλι τὸ ποῦν προαιρετικό, αὐτὸ ποὺ αὐτοὶ τὸ λένε γνωμικό, τότε ἢ ὅπωςδήποτε θὰ εἶναι κατὰ φύση καὶ θὰ ἔχει τὸν τρόπο τῆς χρήσης ἐκείνων ποὺ μποροῦν νὰ πραχθοῦν ἀπὸ τὸν Χριστὸ νὰ συμβαδίζει σὲ ὅλα μὲ τὸ λόγο τῆς φύσης καὶ θ' ἀποδειχθεῖ ἔτσι ὅτι κατ' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἀπαθής, ἀλλὰ εἶναι ἐγκρατὴς τῶν παθῶν καὶ ὅτι γίνεται ἀγαθὸς προοδευτικὰ ὅ,τι κι ἂν εἶναι στὴ φύση. Γιατὶ τέτοιο εἶναι ἢ φυσικὴ προαίρεση ἐκείνων ποὺ μποροῦν νὰ πραχθοῦν ἀπὸ κάποιον ποὺ ἐκλέγει· κάνει νὰ προτιμᾶται τὸ καλύτερο ἀπὸ τὸ χειρότερο. Ἡ θὰ εἶναι παρὰ φύση καὶ θ' ἀποδείξει ὅτι ὁ τρόπος τῆς χρήσης ἐκείνων ποὺ εἶναι στὴν ἐξουσία τοῦ ἔχει γίνε φθαρτικὸς γιὰ τὸ λόγο τῆς φύσης· γιατί τέτοιο εἶναι ἢ παρὰ φύση προαίρεση ἐκείνων ποὺ μποροῦν νὰ πραχθοῦν ἀπὸ κάποιον ποὺ ἐκλέγει, κάνοντας νὰ προτιμᾶται τὸ χειρότερο ἀντὶ τοῦ καλύτερου. Νὰ ἐπιτύχει δηλαδή τὸ ὀρθὸ ἢ νὰ κάνει λάθος κατὰ τὴν ἐξέταση στὴν κρίση τοῦ ὁποῖος ἐκλέγει ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ποὺ εἶναι στὴν ἐξουσία τοῦ νὰ πράξει, κρίση ποὺ κατὰ κάποιο τρόπο ἢ προαίρεση εἶναι ἢ ἀπόφασή της ἢ ἰσχύει σ' αὐτὸν μὲ τὴν καλὴ χρήση ὁ σύμφωνος μὲ τὴ φύση λόγος ἢ ἀκολουθεῖ μὲ τὴν κακὴ χρήση ὁ ἀντίθετος μὲ τὴ φύση τρόπος. Ὁ ἕνας φέρνει τὸ μήνυμα γιὰ τὴν κατὰ φύση προαίρεση, ἐνῶ ὁ ἄλλος γιὰ τὴν παρὰ φύση.

Ἐὰν ἢ προαίρεση τοῦ Χριστοῦ εἶναι κατὰ φύση, δὲν θὰ τοὺς κατηγορήσομε πάλι αὐτοὺς μόνο γιὰ τὰ ἴδια πράγματα, ὅτι προτείνουν μὲ θράσος μίαν ἄλλη φύση γιὰ τὸν Χριστὸ ἐνδιάμεση

ληροῦντας γελάσομεν φύσει τῶν ἀντικειμένων κατὰ προαίρεσιν  
 ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον κατὰ Νεστόριον τὸν Χριστὸν δεκτικὸν ποι-  
 ουμένους. Εἰ δὲ παρὰ φύσιν, σιωπῶ παρατρέχων τὸ βλάσφη-  
 μον, μήπως λαβὼν τοῖς κατ' αὐτῶν ἐλέγχοις τὴν γλῶτταν χραν-  
 5 θήσομαι. Προαιρετικὸν γὰρ ἐπὶ Χριστοῦ θέλημα φάσκοντες,  
 ὑπόστασιν Χριστοῦ πάντως ὑπέδειξαν κατὰ φύσιν κινεῖσθαι καὶ  
 παρὰ φύσιν δυναμένην. Τοιοῦτον γάρ, ὡς ἔφθην εἰπὼν, ἡ προαί-  
 ρεσις· εἰ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ χαρακτηριστικὸν ἐστὶν ὑποστάσε-  
 ως, ἀφώρισαν αὐτόν, κατὰ δὴ τοῦτο τὸ θέλημα, τοῦ τε Πατρὸς  
 10 καὶ τοῦ Πνεύματος ἐτερόβουλόν τε καὶ ἐτερόγνωμον. Τὸ γὰρ τῷ  
 Υἱῷ καθ' ὑπόστασιν ἰδικῶς ἐνθεωρούμενον, Πατρὶ καὶ Πνεύ-  
 ματι καθ' ὑπόστασιν παντελῶς ἀκοινώνητον. Ὅσοι τοίνυν τῶν  
 ἀγίων Πατέρων(5) ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀνθρωπότητος προαι-  
 ρέσεως ἐπεμνήσθησαν, τὴν ὀρεκτικὴν τῆς φύσεως δύναμιν οὐ-  
 15 σιωδῶς, ταυτὸν δὲ φάναι, τὴν φυσικὴν θέλησιν, ἢ τὴν ἡμῶν αὐ-  
 τῶν προαίρεσιν τῷ σαρκωθέντι τῷ Θεῷ κατ' οἰκείωσιν ἐνυ-  
 πάρχουσαν, παρεδήλωσαν.

Ὁ δὲ μάλιστα σκοπήσας ὁ σὸς δοῦλος καὶ μαθητής, ἐν τοῖς  
 πρὸς τὸν ἀγιώτατόν μου κύριον καὶ διδάσκαλον περὶ τῶν ἀπό-  
 20 ρων τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐκτεθεῖσι Θαλάσσιον, εἶπον προαίρεσιν  
 εἰδῶς, ὡς εἶπερ ἡμῖν γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ποιητής τῶν ἀνθρώ-  
 πων, ἡμῖν δηλονότι καὶ τὴν ἀτρεψίαν κατώρθωσε τῆς προαιρέ-  
 σεως, ὡς ἀτρεψίας δημιουργός· τὰ μὲν τῆς ἡμῶν ἐπιτιμίας  
 δι' αὐτῆς τῆς πείρας, οὐσιωδῶς κατ' ἐξουσίαν πάθη δεχόμενος,  
 25 τὰ δὲ τῆς ἀτιμίας, κατ' οἰκείωσιν φιλανθρώπως ἀναδεχόμενος,  
 ὧν τὴν μὲν οἰκείωσιν τῆς προαιρετικῆς ἀπαθείας αἰτίαν τῷ γένει  
 πεποίηται, τὴν δὲ πείραν τῆς ἐπομένης φυσικῆς ἀφθαρσίας πι-  
 στὸν ἀρραβῶνα δεδώρηται. Τὸ γὰρ ἀνθρώπινον τοῦ Θεοῦ,  
 κατὰ προαίρεσιν ὡς ἡμεῖς οὐ κεκίνηται, διὰ βουλῆς πεποιημένον

θεότητας καὶ κτίσης, ἀλλὰ καὶ θὰ τοὺς περιγελάσομε γιὰ τὸ φλυαροῦν, κάνοντας τὸν Χριστὸ σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τοῦ Νεστόριου σὰν ἄνθρωπο ἀπλὸ νὰ γίνεται δεκτικὸς τῶν ἀντίθετων κατὰ τὴν προαίρεση. Ἐὰν ἡ προαίρεσή του εἶναι παρὰ φύσιν, σωμαίνω παρακάμπτοντας τὴ βλασφημία, μήπως, κάνοντας κάποιον λάθος ἐλέγχοντάς την, μολύνω τὴ γλῶσσα μου. Μιλώντας δηλαδὴ γιὰ προαιρετικὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, ὑπαινίχθηκα ὅπως ἴσως ποτε τὴν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ τέτοια πὺ μπορεῖ νὰ κινεῖται καὶ κατὰ φύσιν καὶ παραφύσιν. Τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ προαίρεση, ὅπως εἶπα προηγουμένως. Ἐὰν ὅμως εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ, τὸν διαχώρισαν, σύμφωνα μ' αὐτὸ τὸ θέλημα, ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐπειδὴ ἔχει διάφορη σκέψιν καὶ γνώμιν. Γιὰ τὸ ὅτι παρατηρεῖται ἰδιαίτερα στὸν Υἱὸ ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασιν, εἶναι ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασιν τελείως ἀκοινωνήτο ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα. Ὅσοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες ἀναφέρθηκα στὴν προαίρεση τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώπου, δήλωσαν παράλληλα οὐσιαστικὰ τὴν ὀρεκτικὴ δύναμιν τῆς φύσιν, πρᾶγμα πὺ εἶναι τὸ ἴδιον ἂν ποῦμε τὴ φυσικὴ θέλησιν ἢ τὴν ἴδιαν τὴ δικὴ μας προαίρεση πὺ ὑπάρχει οἰκειοποιουμένη ἀπὸ αὐτὸν μέσα στὸν Θεὸ πὺ ἐγένετο ἄνθρωπος.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἀφοῦ σκέφτηκα λεπτομερῶς, ἐγὼ ὁ δοῦλος καὶ μαθητὴς σου σὲ ὅσα ἔχω ἐκθέσει πρὸς τὸν ἁγιώτατον κύριον καὶ δάσκαλόν μου Θαλάσσιον γιὰ τὰ δύσκολα χωρία τῆς ἁγίας Γραφῆς, τὸ ὄνόμασιν προαίρεση, γνωρίζοντας ὅτι, ἂν ἐγένετο γιὰ χάριν μας ἄνθρωπος ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων, εἶναι φανερὸ ὅτι γιὰ χάριν μας δημιούργησε καὶ τὴν ἀτρεψίαν τῆς προαίρεσιν ὡς δημιουργὸς τῆς ἀτρεψίας, καὶ δεχόταν μὲ τὴν ἴδιαν του τὴν ἐμπειρίαν στὴν οὐσίαν του σύμφωνα μὲ τὴν ἐξουσίαν του τὰ πάθη τῆς τιμωρίας μας, καὶ ἀναλάμβανε φιλόανθρωπα κάνοντας δικά του τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, πὺ ἔκανε τὴν οἰκείωσίν τους γιὰ τὸ γένος μας αἰτία τῆς προαιρετικῆς ἀπάθειαν, ἐνῶ τὴν ἐμπειρίαν τὴν χάρισε σίγουρην ἐγγύησιν τῆς ἐπακόλουθιν φυσικῆς ἀφθαρσίας. Γιὰ τὴν ἄνθρωπιν διαστάσιν τοῦ Θεοῦ δὲν κινεῖται στὴν προαίρεσίν

καὶ κρίσεως τὴν τῶν ἀντικειμένων διάγνωσιν, ἵνα μὴ φύσει  
κατὰ προαίρεσιν νομισθεῖται τρεπτόν, ἀλλ' ἅμα τῇ πρὸς τὸν Θεὸν  
Λόγον ἐνώσει τὸ εἶναι λαβόν, ἀδίστακτον, μᾶλλον δὲ στάσιμον  
τὴν κατ' ὄρεξιν φυσικὴν, ἥτοι θέλησιν, κίνησιν ἔσχεν· ἢ κυριώ-  
5 τερον εἰπεῖν, τὴν στάσιν ἀκίνητον ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀκραιφνε-  
στάτην οὐσίωσιν τῷ Θεῷ καὶ Λόγῳ παντελῶς θεωθεῖσαν, ἣν  
φυσικῶς τυπῶν τε καὶ κινῶν(6) ὡς οἰκείαν, καὶ τῆς αὐτοῦ ψυ-  
χῆς φυσικὴν, ἀφαντασιάστως πεπλήρωκε τὸ μέγα τῆς ὑπὲρ  
ἡμῶν οἰκονομίας μυστήριον, μηδὲν τοῦ προσλήμματος φυσικὸν  
10 παντελῶς ἀπομειῶσας, πλὴν τῆς ἀμαρτίας, ἧς οὐδεὶς οὐδενὶ  
τῶν ὄντων καθάπαξ ἐνέσπартαι λόγος.

Τῆς οὖν διαφορᾶς τῶν ὀνομάτων φανερᾶς ἡμῖν γεγενημέ-  
νης, διὰ τῆς εὐκρινῶς ἐκάστῳ προσαρμοσθείσης ὑπογραφῆς, μὴ  
ταρασσώμεθα τῶν ἐπὶ συγχύσει τῶν νοουμένων πραγμάτων.  
15 ἀδιακρίτως τοῖς ὀνόμασι κεχρημένων ἀκούοντες, εἶπερ ἐν πρά-  
γμασιν ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ὀνόμασιν ἢ ἀλήθεια, καὶ νομίσωμεν ταυ-  
τὸν εἶναι τὸ μὴ ταυτόν, ἀλλ' εὐσεβῶς πιστεύοντες, ὁμολογήσω-  
μεν τὸν Χριστὸν Θεὸν τέλειον ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον τέλειον  
ἀληθῶς, τὸν αὐτὸν πράγματι κυρίως κατ' ἀλήθειαν ὄντα, καὶ οὐ  
20 μόνη ψιλῆ κλήσει τοῦτο λεγόμενον καὶ διὰ τοῦτο φύσεις δύο, ὧν  
αὐτός ἐστιν ὑπόστασις, εἶπερ οὐκ ἄσαρκος, αὐτὸν καταγγείλω-  
μεν, καὶ δύο θελήματα φυσικά, κατὰ τοὺς Πατέρας, εἶπερ οὐκ  
ἄψιλος καὶ ἄνους, ἔχειν αὐτὸν παρρησιασώμεθα, καὶ μὴ θαρ-  
ρήσωμεν καινίσαι φωνήν, ἐφ' ἣ καταφυγὴν οὐκ ἔχομεν τὴν πα-  
25 τρικὴν ἀύθεντίαν. Ἐν γὰρ θέλημα Χριστοῦ φυσικὸν ἢ προαιρε-  
τικόν, οὐ μόνον διὰ τὴν δειχθεῖσαν ἀτοπίαν δέος εἰπεῖν τοὺς εὐ-  
σεβεῖν ἐσπουδακότας, ἀλλ' ὅτι καὶ μηδεὶς τῶν ἁγίων διδασκά-  
λων πώποτε τοῦτο φήσας πέφανται, ἀληθῶς εἰδότες, ὡς ἢ προ-

του ὅπως ἐμεῖς, κάνοντας μ' ἐξέταση καὶ κρίση τὸ διαχωρισμὸ τῶν ἀντιθέτων, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὅτι ἀπὸ τῆ φύση του μεταβάλλεται ὡς πρὸς τὴν προαίρεση. Ἀλλὰ, ἀφοῦ ἔλαβε τὸ εἶναι ἀμέσως μὲ τὴν ἔνωσή του μὲ τὸν Θεὸ Λόγο, ἔχει ἀταλάντευτη κίνηση ἢ καλύτερα στάσιμη τῆ φυσικῆ ὀρεκτικῆ κίνηση τῆς προαίρεσής του, ἢ μιλώντας κυριολεκτικότερα, ἔχει τῆ στάση ἀκίνητη θεωμένη τέλεια κατὰ τὴν γνησιότατη οὐσίωση μέσα στὸν ἴδιο τὸν Θεὸ καὶ Λόγο, τὴν ὁποία διαμορφώνοντας καὶ κινώντας φυσικὰ σὰν οἰκεία καὶ φυσικῆ στάση τῆς ψυχῆς του, χωρὶς φανταστικὸ στοιχεῖο πραγματοποίησε τὸ μέγα μυστήριον τῆς γιὰ χάρη μας οἰκονομίας, χωρὶς νὰ ἐλαττώσει καθόλου τὸ φυσικὸ στοιχεῖο τοῦ προσλήματος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, τῆς ὁποίας κανένας λόγος σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν ἔχει καθόλου ἐμφυτευθεῖ.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἔγινε φανερὴ σ' ἐμᾶς ἡ διαφορὰ τῶν ὀνομάτων, μὲ εὐκρινῆ περιγραφή τοῦ καθενός, ἃς μὴν ταραζόμεσθε ὅταν ἀκοῦμε ἐκείνους πού χρησιμοποιοῦν χωρὶς διάκριση τὰ ὀνόματα πρὸς σύγχυση τῶν πραγμάτων πού νοοῦνται, ἐφόσον ἡ ἀλήθεια βρίσκεται στὰ πράγματα καὶ ὄχι στὰ ὀνόματα, καὶ νομίσουμε ἔτσι ὅτι ταυτίζονται ὅσα δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ μὲ εὐσεβῆ πίστη ἃς ὁμολογήσομε τὸν Χριστὸ ἀληθινὰ τέλειον Θεὸ καὶ ἀληθινὰ τέλειον ἄνθρωπο, πού εἶναι πραγματικὰ κυριολεκτικὰ καὶ ἀληθινὰ ὁ αὐτὸς καὶ δὲν λέγεται ἔτσι μὲ ἀπλῆ μόνο κλήση, καὶ γι' αὐτὸ ἃς τὸν κηρύξομε ὅτι ἔχει δύο φύσεις, τῶν ὁποίων αὐτὸς εἶναι ὑπόστασή τους, ἐφόσον δὲν εἶναι ἄσαρκος, καὶ μὲ θάρρος ἃς διακηρύξομε ὅτι ἔχει δύο φυσικὰ θελήματα σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, ἐφόσον δὲν εἶναι δίχως ψυχὴ καὶ νοῦ, κι ἃς μὴ τολμήσομε νὰ ἐκστομίσομε καινούργια διατύπωση, γιὰ τὴν ὁποία δὲν θὰ μπορούμε νὰ καταφύγομε στὴν πατρικὴ αὐθεντία. Γιατὶ εἶναι φοβερὸ νὰ ποῦν ὅσοι ἐπιδιώκουν τὴν εὐσέβεια ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει ἓνα θελημα φυσικὸ ἢ προαιρετικὸ, ὄχι μονάχα ἐξαιτίας τοῦ παράλογου πού δείξαμε, ἀλλὰ καὶ γιατί κανένας ὡς τώρα ἀπὸ τοὺς ἁγίους δασκάλους δὲν ἔχει φανεῖ νὰ κήρυξε κάτι τέτοιο, καθόσον γνώριζαν ἀληθινὰ, ὅτι ἡ προαίρεση ἀνήκει σ' ἐκείνους

αίρεσις τῶν ἐπ' ἄμφω, τὰ καλὰ τε λέγω καὶ τὰ κακά, κινεῖσθαι δυναμένων ἐστίν, ὅπερ ἐπὶ Χριστοῦ τῆς ὄντως οὐσίας τῶν ἀγαθῶν καὶ πηγῆς, κἂν ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γε λέγειν, πάσης ἀσεβείας πληρέστατον. Καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα.

5        Περὶ δὲ τῆς ἐν τῷ ἐβδόμῳ κεφαλαίῳ τῶν ἀπόρων τοῦ μεγάλου Γρηγορίου κειμένης μιᾶς ἐνεργείας, σαφῆς ὁ λόγος. Τὴν ἐσομένην γὰρ κατὰ τὸ μέλλον τῶν ἀγίων ὑπογράφων κατάστασιν, ἔφην μίαν ἐνεργείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγίων, τὴν πάντων ἐκθεωτικὴν τῶν ἀγίων, τῆς ἐλπιζομένης μακαριότητος, τοῦ μὲν  
 10 Θεοῦ κατ' οὐσίαν ὑπάρχουσαν, τῶν ἀγίων δὲ κατὰ χάριν γεγεννημένην. Μᾶλλον δὲ μόνον Θεοῦ προσεπήγαγον, ἐπειδὴ μόνης ἀποτελέσμα τῆς θείας ἐνεργείας ἐστίν(7), ἢ κατὰ χάριν τῶν ἀγίων ἐκθέωσις, ἧς ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν ἐγκατεσπαρμένην τῇ φύσει τὴν δύναμιν. Ὡν δὲ τὴν δύναμιν οὐκ ἔχομεν, τούτων οὐδὲ τὴν  
 15 πρᾶξιν, φυσικῆς δυνάμεως οὔσαν συμπλήρωσιν. Ἐχεται οὖν ἢ μὲν πρᾶξις δυνάμεως, ἢ δὲ δύναμις οὐσίας. Ἡ τε γὰρ πρᾶξις ἀπὸ δυνάμεως, καὶ ἡ δύναμις ἀπὸ τῆς οὐσίας καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ. Τρία οὖν ταῦτά ἐστιν, ὡς φασιν, ἀλλήλων ἐχόμενα· δυνάμενον, δύναμις, δυνατόν. Καὶ δυνάμενον μὲν λέγουσι τὴν οὐσίαν,  
 20 δύναμιν δὲ καθ' ἣν ἔχομεν τὴν τοῦ δύνασθαι κίνησιν, καὶ δυνατόν, τὸ παρ' ἡμῖν κατὰ δύναμιν γίνεσθαι πεφυκός. Εἰ δὲ τὸ παρ' ἡμῖν γίνεσθαι πεφυκός, κατὰ δύναμιν ἔχομεν φυσικὴν, οὐκ ἔστι δὲ τῶν παρ' ἡμῶν κατὰ δύναμιν γίνεσθαι πεφυκότεων ἢ θέωσις, οὐκ οὔσα τῶν ἐφ' ἡμῖν (οὔδεις γὰρ ἐν τῇ φύσει τῶν ὑπὲρ φύσιν  
 25 λόγος), ἄρα τῆς ἡμῶν οὐκ ἔστι δυνάμεως πρᾶξις ἢ θέωσις, ἧς οὐκ ἔχομεν κατὰ φύσιν τὴν δύναμιν, ἀλλὰ μόνης τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἔργων ὑπάρχουσα δικαίων τοῖς ἀγίοις ἀντίδοσις(8), ἀλλὰ τῆς τοῦ πεποιηκότος ἀφθονίας ἀπόδειξις, τοῦτο θέσει ποιήσαντος τοὺς ἐραστὰς τῶν καλῶν, ὅπερ αὐτὸς ὑπάρχων φύ-

πού μποροῦν νὰ κινηθοῦν καὶ πρὸς τὰ δύο, ἐννοῶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, πράγμα πού γιὰ τὸ Χριστό, πού εἶναι ἡ πραγματικὴ οὐσία καὶ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν, καὶ μόνο νὰ τὸ σκεφτεῖ κάποιος, ὄχι βέβαια νὰ τὸ πεῖ, εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ κάθε ἀσέβεια. Αὐτὰ λοιπὸν γι' αὐτά.

Γιὰ τὴ μία ἐνέργεια τώρα, πού συναντοῦμε στὸ ἔβδομο κεφάλαιο τῶν δυσκολονόητων χωρίων τοῦ μεγάλου Γρηγορίου, ὁ λόγος εἶναι σαφής. Γιατί, περιγράφοντας τὴν κατάστασι στὴν ὁποία θὰ βρεθοῦν οἱ ἅγιοι στὸ μέλλον, μίλησε γιὰ κοινὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, πού θὰ θεώσει ὅλους τοὺς ἁγίους στὴν ἐλπιζόμενη μακαριότητα, ἡ ὁποία ἐνέργεια στὸν Θεὸ βέβαια ὑπάρχει στὴν οὐσία του, ἐνῶ στοὺς ἁγίους ἔχει πραγματοποιηθεῖ κατὰ χάρη. Καλύτερα ὅμως, πρόσθεσα ὅτι ἦταν τοῦ Θεοῦ μόνον, ἐπειδὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς θείας μόνον ἐνέργειας ἢ θέωσι τῶν ἁγίων κατὰ χάρη, τῆς ὁποίας ἐμεῖς δὲν ἔχομε κατεσπαρμένη τὴ δύναμὴ της μέσα στὴ φύση μας. Καὶ ἐκείνων πού δὲν ἔχομε τὴ δύναμη, αὐτῶν δὲν ἔχομε οὔτε τὴν πράξι, πού εἶναι ἡ συμπλήρωσι τῆς φυσικῆς δύναμης. Ἡ πράξι λοιπὸν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ δύναμη καὶ ἡ δύναμη ἀπὸ τὴν οὐσία. Γιατί καὶ ἡ πράξι προέρχεται ἀπὸ τὴ δύναμη καὶ ἡ δύναμη ἀπὸ τὴν οὐσία καὶ ὑπάρχει μέσα στὴν οὐσία. Εἶναι τρία λοιπὸν αὐτά, τὰ ὁποία, ὅπως λένε, ἀλληλοεξαρτῶνται, τὸ δυνάμενο, ἡ δύναμη καὶ τὸ δυνατό. Καὶ δυνάμενο βέβαια λένε τὴν οὐσία, δύναμη τὴν ἰκανότητα κίνησης γιὰ τὸ δύνασθαι, καὶ δυνατὸν ἐκεῖνο πού γίνεται ὡς ἀπὸ τὴ φύση μας μὲ τὴ δύναμή μας. Κι ἂν αὐτὸ πού γίνεται ἀπὸ μᾶς ὡς ἀπὸ τὴ φύση μας τὸ ἔχομε ἀπὸ φυσικὴ δύναμη, καὶ ἡ θέωσι δὲν εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐμεῖς πράττομε μὲ τὴ δύναμή μας, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα πού εἶναι στὴν ἐξουσία μας (γιατί μέσα στὴ φύση δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὑπερφυσικό), ἄρα ἡ θέωσι δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δυνάμεώς μας, γιὰ τὴν ὁποία θέωσι δὲν ἔχομε τὴ φυσικὴ δύναμη, ἀλλὰ τὴ θεία δύναμη μόνον, πού δὲν εἶναι ἀνταπόδοσι στοὺς ἁγίους γιὰ δίκαια ἔργα, ἀλλὰ ἀπόδειξι τοῦ ἄφθονου πλούτου τοῦ δημιουργοῦ, ὁ ὁποῖος θέωσε θέσει τοὺς ἐραστῆς



σει δειχθήσεται, καθ' οὗς αὐτὸς ἐπίσταται λόγους, ἵνα καὶ τελείως γνωσθῆ καὶ μείνη παντελῶς ἀκατάληπτος. Οὐκ ἀνεῖλον οὖν τὴν φυσικὴν τῶν τοῦτο πεισομένων ἐνέργειαν, ὧν ἀποτελεῖν πέφυκε πεπαυμένην, καὶ μόνην ἐμφήνας τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀπό-  
 5 λασιν πάσχουσαν, ἀλλὰ μόνην ὑπέδειξα θεώσεως ἀπεργαστικὴν τὴν ὑπερούσιον δύναμιν, κατὰ χάριν τῶν θεωθέντων γεγενημένην.

Καὶ μηδεὶς ὑπονοήσει τούτοις μίαν καταγγέλλεσθαι Χριστοῦ τὴν ἐνέργειαν. Οὐ γὰρ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα τὸν Χρισ-  
 10 στὸν καταγγέλλομεν, ἀλλὰ Θεὸν τελείως ἐνανθρωπήσαντα, καὶ τῆς οἰκείας ἀφράστου θεότητος τὴν ἄπειρον, ἀπειράκις ἀπείρως ὑπεράπειρον δι' ἐνεργοῦς φύσει σαρκὸς νοερῶς ἐψυχωμένης ἐμφανῆ ποιησάμενον δύναμιν, ὅλον Θεὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἄν-  
 15 θρωπον ἀληθῶς, ἄμφω τε φύσει τέλειον τὸν αὐτὸν καὶ πληρέστατον, καὶ πᾶν εἴ τι κατ' ἄμφω πεφυκὸς ἀνελλιπῶς ἔχοντα, πλὴν ἀμαρτίας. ἧς λόγος οὐδεὶς. Ὡν γὰρ αὐτὸς φύσεων ὑπόστασις ἦν, τούτων καὶ τοὺς οὐσιώδεις φυσικῶς ἐπεδέχετο λόγους. Εἰ δὲ τοὺς οὐσιώδεις, ὧν αὐτὸς ὑπόστασις ἦν, ἐπεδέχετο λόγους, καὶ φυσικὴν ἐμψυχον σαρκὸς εἰκότως εἶχεν ἐνέργειαν, ἧς  
 20 οὐσιώδης τῆ φύσει κατέσπαρται λόγος. Εἰ δὲ φυσικὴν ὡς ἄνθρωπος ἐνέργειαν εἶχεν, ἧς ὁ λόγος τῆς φύσεως ὑπῆρχε συστατικός, καὶ ὡς Θεὸς δηλονότι φυσικὴν εἶχεν ἐνέργειαν, ἧς ὁ λόγος τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὑπῆρχεν ἐκφαντικός. Θεὸς γὰρ ὑπάρχων τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτός, καθ' ἑκάτερον ὧν  
 25 ὑπῆρχεν ὑπόστασις φυσικῶς ἐνήργει μὴ διαιρούμενος. Εἰ δὲ καθ' ἑκάτερον ὧν ὑπῆρχεν ὑπόστασις φυσικῶς ἐνήργει μὴ διαιρούμενος, δῆλον ὅτι μετὰ τῶν φύσεων, ὧν ὑπόστασις ἦν, καὶ τὰς

τῶν καλῶν μὲ τῆ θέωση πού θά φανεῖ πῶς ὁ ἴδιος εἶχε ἀπὸ τῆ φύση του, σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους πού αὐτὸς γνωρίζει, ὥστε καὶ τέλεια νὰ γίνει γνωστὸς καὶ νὰ παραμείνει τελείως ἀκατάληπτος. Δὲν ἀναίρεσα λοιπὸν τῆ φυσικὴ ἐνέργεια ἐκείνων πού θά δεχθοῦν αὐτὴ τῆ θέωση, τῶν ὁποίων ὡς ἀπὸ τῆ φύση τους ἄφησε νὰ παύσει, καὶ ἔδειξε ὅτι νιώθει μόνο τὴν ἀπόλαυση τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ἔδειξα ὅτι μόνη πού ἀπεργάζεται τῆ θέωση εἶναι ἡ ὑπερούσια δύναμη, τὴν ὁποία ἀπέκτησαν κατὰ χάρη ἐκεῖνοι πού θεώθηκαν.

Καὶ ἄς μὴν ὑποθέσει κανένας ὅτι μὲ αὐτὰ καταγγέλλεται ὅτι μία εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ δὲν κηρύττομε τὸν Χριστὸ ὡς ἄνθρωπο πού ἔγινε Θεός, ἀλλὰ ὡς Θεὸ πού ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος καὶ πού ἔκανε φανερὴ ἄπειρες φορές μὲ τρόπο ἄπειρο τῆς ἄφραστης θεότητάς του τὴν ἄπειρη δύναμη μὲ ἐνεργὸ ἀπὸ τῆ φύση τῆς σάρκα προικισμένη τῆ νοερῆ ψυχῆ, ὁλόκληρο Θεὸ τὸν ἴδιο καὶ ἄνθρωπο ἀληθινό, καὶ τὸν ἴδιο πάλι ἀπὸ τῆ φύση του καὶ στὰ δύο τέλειο καὶ πληρέστατο καὶ πού ἔχει χωρὶς ἔλλειψη ὅ,τι ὑπάρχει καὶ στὰ δύο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, γιὰ τὴν ὁποία δὲν γίνεται κανένας λόγος. Τῶν φύσεων δηλαδὴ πού αὐτὸς ἦταν ὑπόστασή τους, αὐτῶν ἐπιδεχόταν κατὰ τρόπο φυσικὸ καὶ τοὺς λόγους τῆς οὐσίας τους. Κι ἂν ὁ ἴδιος ἐπιδεχόταν τοὺς λόγους οὐσίας τῶν φύσεων πού ἀποτελοῦσε ὑπόστασή τους, λογικὰ εἶχε καὶ ἔμψυχη φυσικὴ ἐνέργεια τῆς σάρκας, στὴ φύση τῆς ὁποίας ἦταν ἐμφυτευμένος ὁ λόγος οὐσίας, κι ἂν ὡς ἄνθρωπος εἶχε φυσικὴ ἐνέργεια πού τῆ συνιστοῦσε ὁ λόγος τῆς φύσης, εἶναι φανερό ὅτι καὶ ὡς Θεὸς εἶχε φυσικὴ ἐνέργεια πού τῆ φανέρωνε ὁ λόγος τῆς ὑπερούσιας θεότητος. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἦταν ὁ ἴδιος τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἐνεργοῦσε φυσικὰ καὶ μὲ τις δύο φύσεις πού ἀποτελοῦσε ὑπόστασή τους, χωρὶς νὰ διαιρεῖται. Κι ἂν μὲ τὴν κάθε μιὰ ἀπὸ τις φύσεις του, τῶν ὁποίων ἀποτελοῦσε ὑπόσταση, ἐνεργοῦσε φυσικὰ χωρὶς νὰ διαιρεῖται, εἶναι φανερό ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τις δύο φύσεις, πού ἦταν ὑπόστασή τους, εἶχε καὶ τις ἐνέργειες τῆς οὐσίας καὶ τῆς σύστασής τους, πού ἦταν

ούσιώδεις αὐτῶν καὶ συστατικὰς ἐνεργείας εἶχεν, ὧν αὐτὸς ἔνω-  
σις ἦν, ἑαυτῷ προσφυῶς ἐνεργῶν, καὶ οἷς ἐνήργει πιστούμενος,  
τὴν τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καὶ ἄπερ ὑπῆρχεν, ἀλήθειαν.

Εἷς οὖν ἐκ δύο φύσεων ὁ Χριστός, θεότητός τε καὶ ἀνθρω-  
5 πότητος, μονογενῆς Λόγος καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος τῆς δόξης, ἐν αἷς  
γνωρίζεται καὶ αἷς ἀληθῶς ὑπάρχων πιστεύεται, δύο τε φυσικὰς  
καὶ γενικὰς, καὶ τῶν ἐξ ὧν ἦν συστατικὰς κινήσεις, ἡγουν ἐνερ-  
γείας ἔχων, ὧν ἀποτελέσματα τὰ κατὰ μέρος ἦν ἐνεργήματα, ἐξ  
αὐτοῦ τε προβαλλόμενα καὶ ὑπ' αὐτοῦ τελειούμενα, χωρὶς τομῆς  
10 τῶν ἐξ ὧν ὑπῆρχε καὶ τῆς οἰασοῦν δίχα συγχύσεως. Οὐ γὰρ  
ὑπομένει τομὴν ἢ σύγχυσιν ὁ μηδέποτε τροπαῖς ὑποκείμενος καὶ  
πᾶσι τοῖς οὖσι τὴν τε τοῦ εἶναι καὶ πῶς εἶναι διαμονὴν τε καὶ σύ-  
στασιν παρεχόμενος.

Ταῦτα τῆς σῆς χάριν ἐπιτόμως, ἡγιασμένε πάτερ, εἰρήσθω  
15 κελεύσεως, ἵνα ἔχοις εἶπερ τι χρήσιμον φέροιεν, πῶς διακρού-  
σασθαι τὴν τῶν φιλολάλων ἀδολεσχίαν, ἀδειαν λαβοῦσαν τὴν  
τῶν καιρῶν δυσκολίαν. Καὶ μὴ παρίδης τὸν σὸν δοῦλον πενόμε-  
νον, ἀλλὰ θείῳ πλούτισον Πνεύματι, τῆς εὐπειθείας ἀντιδοῦς τὰς  
εὐσθενεῖς σου δεήσεις, καὶ παρατιθέμενος Χριστῷ τῷ μεγάλῳ  
20 Θεῷ καὶ Ποιητῇ τῶν ὄλων μὴ διαλείποις, τῷ παρὰ πάσης προ-  
σκυνουμένῳ τῆς κτίσεως, σὸν Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς  
αἰῶνας. Ἀμήν.

### ΣΧΟΛΙΑ

α'. Λόγω μὲν ἡ φύσις περιγράφεται τῶν ὄντων πρὸς ἀρετῆς  
25 γένεσιν, κατὰ πρόοδον, ἧτις ἐστὶ παντελῆς κατ' ἀρετὴν τῆς φύσε-  
ως ἀρνήσις. Νῶν δὲ περιορίζεται ἡ παντὸς αἰῶνος καὶ χρόνου  
κίνησις, πρὸς σύστασιν ἀπλανοῦς ἐνώσεως, κατὰ ἀνάβασιν, ἧτις

ένωμένες σ' αὐτόν, καὶ ἐνεργοῦσε ὅπως ἄρμοζε στὴ φύση του καὶ μὲ ὅσα ἐνεργοῦσε ἐπιβεβαίωνε τὴν ἀλήθεια ἐκείνων ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνταν καὶ τὰ ὁποῖα τὸν συνιστοῦσαν καὶ πού αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ἴδια ἦταν ἐκεῖνος.

Ἔνας λοιπὸν εἶναι ὁ Χριστὸς ἀπὸ δύο φύσεις, τῆ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη, Λόγος μονογενῆς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος τῆς δόξας, μὲ τὶς ὁποῖες ἀναγνωρίζεται καὶ μὲ τὶς ὁποῖες πιστεύομε ὅτι ὑπάρχει. Κι ἔχει δύο κινήσεις γενικὲς καὶ συστατικὲς ἐκείνων ἀπὸ τὰ ὁποῖα προερχόταν, δηλαδὴ ἐνέργειες, πού ἀποτελέσματά τους ἦταν τὰ ἐπιμέρους ἐνεργήματα, πού προβάλλουν ἀπὸ αὐτόν καὶ ὀλοκληρώνονται ἀπὸ αὐτόν, χωρὶς ἀποκοπὴ ἐκείνων ἀπὸ τὰ ὁποῖα προερχόταν καὶ χωρὶς τὴν ὁποιαδήποτε σύγχυση. Γιατὶ δὲν ἐπιδέχεται τομὴ ἢ σύγχυση, αὐτὸς πού ποτὲ δὲν ὑπόκειται σὲ τροπὲς καὶ πού παρέχει σὲ ὅλα τὰ ὄντα τὴν παραμονὴ καὶ τὴ σύσταση τῆς ὑπαρξῆς γενικᾶ καὶ τῆς συγκεκριμένης ὑπαρξῆς.

Αὐτὰ ἃς λεχτοῦν μὲ συντομία, ἅγιε πατέρα, γιὰ χάρι τῆς παραγγελίας σου, γιὰ νὰ μπορεῖς (ἂν σοῦ προσφέρουν κάτι χρήσιμο), ν' ἀντικρούσεις τὶς πολυλογίες τῶν φλύαρων, πού βρῆκαν εὐκαιρία τῆ δυσκολία τῶν καιρῶν. Καὶ μὴ παραβλέψεις τὴν πτωχεία τοῦ δούλου σου, ἀλλὰ πλούτισέ τον μὲ τὸ θεῖο Πνεῦμα, ἀντιχαρίζοντάς του γιὰ τὴν ὑπακοή του τὶς πανίσχυρες προσευχὲς σου, καὶ μὴ παραλείψεις νὰ τὸν ἐμπιστεύεσαι στὸν Χριστὸ τὸν μεγάλο Θεὸ καὶ Ποιητὴ τῶν ὄλων, πού τὸν προσκυνεῖ ὄλη ἡ κτίσις μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

### ΣΧΟΛΙΑ

1. Μὲ τὸ λόγο βέβαια ἡ φύση τῶν ὄντων τοποθετεῖται μέσα στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν προοδευτικὰ γένεση τῆς ἀρετῆς, πράγμα πού εἶναι ἡ τέλεια ἄρνηση τῆς φύσης σύμφωνα μὲ τὴν ἀρετὴ. Μὲ τὸ νοῦ πάλι κλείνεται μέσα σὲ ὄρια ἡ κίνηση ὄλου

ἐστὶ τῶν ἐν οἷς ἐστὶν ἡ φύσις ὑπέρβασις, λέγω δὲ τόπον καὶ χρόνον, ἐν οἷς ἢ τῶν ὄντων ὑπόστασις. Ἡ δὲ πρὸς τὸν ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ δι' οὗ καὶ εἰς ὄν ὡς πέρας τῶν ὄλων, κατὰ χάριν ἀποκατάστασις, κατ' ἀνάληψιν γίνεται, ἥτις ἐστὶ τοῦ μὲν ἀναλαμβανόμενου πάθος, ἐνέργεια δὲ τοῦ ἀναλαμβάνοντος.

β'. Πρόσωπον, ἦτοι ὑπόστασις· φύσις, ἦτοι οὐσία. Οὐσία γάρ, τὸ κατ' εἰκόνα, ὁ λόγος, τὸ καθ' ὁμοίωσιν δὲ ὁ βίος, ὑπόστασις ἐστὶν, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ἡ ἀρετὴ συμπεπλήρωται. Ὑπόστασιν γὰρ σοφίας τὴν ἀρετὴν, οὐσίαν δὲ φασὶν ἀρετῆς εἶναι τὴν  
10 σοφίαν. Διὸ τῆς μὲν σοφίας ἀπλανῆς ἔκφανσις ἐστὶν ὁ τρόπος τῆς τῶν θεωρητικῶν ἀγωγῆς, τῆς ἀρετῆς δὲ βάσις ὁ λόγος τῆς τῶν πρακτικῶν θεωρίας καθέστηκεν. Ἀμφοτέρων δὲ χαρακτήρ ἀψευδέστατος, ἢ πρὸς τὸ κυρίως ὄν ἀκλινῆς ἐνατένισις.

γ'. Ὅτι οὐκ ἄτρεπτος φύσει ὁ ἄνθρωπος· καὶ πῶς.

15 δ'. Ὅτι τὸ θέλημα, ἢ οὐσία, ἢ ὑποστάσεώς ἐστὶ χαρακτηριστικόν· καὶ μέσον τούτων οὐκ ἔστιν, οὔτε κοινὸν καὶ σύνθετον ἐξ ἀμφοῖν, οὔτε οὐδετέρου μετέχον.

ε'. Ὅτι ἡ προαίρεσις ἐπὶ Χριστοῦ τὴν φυσικὴν σημαίνει θέλησιν, ἦτοι τὴν ὀρεκτικὴν τῆς φύσεως δύναμιν.

20 ς. Βλέπε τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον.

ζ'. Εἰς τό, «δι' αὐτοῦ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν», ἦτοι περὶ οὐσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας.

η'. Περὶ θεώσεως. Ἀκούσαις δὲ τούτων καὶ σύ, Νεῖλε, καὶ φρονήσαις ἃ φρονοῦσιν οἱ τῆς ἀληθείας διδάκαλοι.

τοῦ αἰῶνα καὶ ὅλου τοῦ χρόνου γιὰ τὴ σύσταση ἀληθινῆς ἔνωσης (γνώσης) κατὰ ἀνάβαση, ἡ ὁποία εἶναι ὑπέρβαση ἐκείνων μέσα στὰ ὁποῖα βρίσκεται ἡ φύση, ἐννοῶ τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο, μέσα στὰ ὁποῖα τὰ ὄντα ἔχουν τὴν ὑπόστασή τους. Ἐνῶ ἡ ἀποκατάσταση κατὰ χάρη σ' ἐκείνον ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ μέσω τοῦ ὁποίου προέρχονται καὶ στὸν ὁποῖο καταλήγουν ὡς πέρας τῶν ὄλων, γίνεται μὲ ἀνάληψη, ἡ ὁποία εἶναι πάθος ἐκείνου ποῦ ἀναλαμβάνεται, κι ἐνέργεια ἐκείνου ποῦ ἀναλαμβάνει.

2. Λέμε πρόσωπο, δηλαδή ὑπόσταση, καὶ φύση, δηλαδή οὐσία. Οὐσία δηλαδή εἶναι τὸ κατ' εἰκόνα, ὁ λόγος, ἐνῶ τὸ καθ' ὁμοίωση, ὁ βίος, εἶναι ἡ ὑπόσταση, κι ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο συμπληρώνεται ἡ ἀρετή. Ὑπόσταση τῆς σοφίας λένε ὅτι εἶναι ἡ ἀρετή, ἐνῶ οὐσία τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ σοφία. Γι' αὐτὸ ἀλάθευτη φανέρωση τῆς σοφίας εἶναι ὁ τρόπος τῆς διαγωγῆς τῶν θεωρητικῶν, ἐνῶ βᾶση τῆς ἀρετῆς γίνεται ὁ λόγος τῆς θεωρίας τῶν πρακτικῶν. Γνώρισμα καὶ τῶν δύο ἀψευδέστατο εἶναι ἡ σταθερὴ ἐνατένιση πρὸς τὸ κυρίως ὄν.

3. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀμετάβλητος ἀπὸ τὴ φύση του, καὶ πῶς γίνεται αὐτό.

4. Ὅτι τὸ θέλημα εἶναι χαρακτηριστικὸ γνώρισμα ἢ τῆς οὐσίας ἢ τῆς ὑπόστασης· ἐνδιάμεσο αὐτῶν τῶν δύο δὲν ὑπάρχει, οὔτε κοινὸ οὔτε σύνθετο ἀπὸ τὰ δύο ὑπάρχει, οὔτε κάτι ποῦ νὰ μετέχει τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου.

5. Ἡ προαίρεση τοῦ Χριστοῦ σημαίνει τὴ φυσικὴ θέληση, δηλαδή τὴν ὀρεκτικὴ δύναμη τῆς φύσης.

6. Βλέπε τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας.

7. Ἀναφέρεται στὸ χωρίο· «Γιατὶ μέσω αὐτοῦ ζοῦμε καὶ κινούμαστε καὶ ὑπάρχομε»<sup>7</sup>· δηλαδή μιλάει γιὰ οὐσία καὶ δύναμη κι ἐνέργεια.

8. Περὶ θεώσεως. Θὰ τ' ἀκούσεις αὐτά, Νεῖλε, κι ἐσὺ καὶ θὰ σκεφθεῖς ἐκεῖνα ποῦ σκέπτονται καὶ οἱ δάσκαλοι τῆς ἀλήθειας.

7. Πράξ. 17,28.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ  
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΜΑΡΙΝΟΝ

ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΚΑΙ ΘΕΛΗΜΑΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ  
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν'

Ἵτι Σευῆρος κακούργως ταυτὸν εἶναι λέγει τῇ φύσει  
τὴν ὑπόστασιν, ἵνα τὴν σύγχυσιν διὰ τῆς μιᾶς κυρώση  
φύσεως καὶ φύγη τὸν ἔλεγχον, ὑπόστασιν λέγων νενοη-  
κέναι τὴν φύσιν· καὶ πάλιν τὴν διαίρεσιν εἰσηγήσεται,  
5 τὴν ἐξ ὑποστάσεως πρεσβεύων ἔνωσιν, καὶ δόξη λαν-  
θάνειν ἀντὶ φύσεων ἐκδέχεσθαι φάσκων τὰς ὑποστά-  
σεις. Καὶ αὖθις τὴν ἀνυπαρξίαν τῶν φύσεων, διὰ τῆς  
ψιλῆς διαφορᾶς ἐγκαλούμενος, εὖρη καταφυγὴν ἀπολο-  
γίας, τὴν ψιλὴν ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφοράν. Καὶ ὅτι  
10 καθάπερ Νεστόριος, ψιλὴν λέγων τὴν ἔνωσιν, πραγμα-  
τικὴν εἰσήγε διαίρεσιν, οὕτω καὶ Σευῆρος, ψιλὴν λέγων  
φύσεων διαφοράν, πραγματικὴν ποιεῖται τὴν σύγχυσιν.

Ἄλλὰ τούτοις Σευῆρος στενοχωρούμενος τοῖς λόγοις καὶ μὴ  
φέρων τῆς ἀληθείας τὴν βάσανον, πάλιν ἑαυτῷ συνήθως τὸ  
15 ψεῦδος προβάλλεται σύμμαχον, ταυτὸν εἶναι φάσκων ἐπὶ τῆς οἰ-  
κονομίας τῇ φύσει τὴν ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐν ποιότητι φυσικῇ  
διαφοράν, τῇ πραγματικῇ καὶ κατὰ φύσιν, διὰ τὸ καὶ φυσικὴν εἶ-  
ναι πᾶσαν ποιότητα καὶ πρᾶγμα προσαγορεύεσθαι, ἵνα, εἰ μὲν  
ἀλοὺς τοῖς ἐλέγχοις φωραθῇ, σαφῶς διὰ τῆς μιᾶς συνθέτου φύ-  
20 σεως τὴν τε Μάνεντος φαντασίαν καὶ τὴν Ἀπολιναρίου σύγχυσιν

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ  
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΜΑΡΙΝΟ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ, ΠΕΡΙ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΚΑΙ ΘΕΛΗΜΑΤΩΝ  
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν΄

Ὁ Σεβῆρος λέγει μὲ πανουργία ὅτι ἡ ὑπόστασις ταυτίζεται μὲ τὴ φύσιν, γὰρ νὰ βεβαιώσει μὲ τὴ μία φύσιν τὴ σύγχυσις καὶ ἀποφύγει τὸν ἔλεγχον, λέγοντας ὅτι ἐννοεῖ ὡς ὑπόστασις τὴ φύσιν, καὶ νὰ εἰσηγηθεῖ πάλιν τὴ διαίρεσις, πρεσβεύοντας τὴν ἔνωσιν ἀπὸ ὑποστάσεις, καὶ νομίζοντας ὅτι θὰ διαφύγει λέγοντας ὅτι δέχεται τὶς ὑποστάσεις ἀντὶ τῶν φύσεων. Καὶ πάλιν, κατηγορούμενος ἐξαιτίας τῆς ἀπλῆς διαφορᾶς γὰρ ἀνυπαρξία τῶν φύσεων, νὰ βρεῖ καταφύγιον ἀπολογίας τὴν ἀπλῆ ποιοτικὴ φυσικὴ διαφορὰ. Καὶ ὅπως ὁ Νεστόριος, λέγοντας ὅτι ἡ ἔνωσις εἶναι ἀπλῆ, δεχόταν πραγματικὴ διαίρεσις, ἔτσι καὶ ὁ Σεβῆρος, μιλώντας γὰρ ἀπλῆ διαφορὰ φύσεων, δημιουργεῖ πραγματικὴ σύγχυσις.

Ὁ Σεβῆρος ὁμοίως στενοχωρεῖται μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀντέχει στὸν ἔλεγχον τῆς ἀλήθειας, προβάλλει πάλιν, ὅπως συνηθίζει, ὡς σύμμαχόν του τὸ ψεῦδος, λέγοντας ὅτι στὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας ἡ ὑπόστασις εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὴ φύσιν καὶ ἡ ποιοτικὴ φυσικὴ διαφορὰ ἴδια μὲ τὴν πραγματικὴ καὶ φυσικὴ, ἐπειδὴ κάθε ποιότητα καὶ φυσικὴ εἶναι ἀλλὰ καὶ πράγμα ὀνομάζεται, ὥστε, ἂν συλληφθεῖ νὰ εἶναι παγιδευμένος μὲ τοὺς ἐλέγχους φανερὰ μὲ τὴ μία σύνθετη φύσιν, ἀφοῦ πρεσβεύει τὴ φαντασίαν τοῦ Μένεντος, τὴ σύγχυσις τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ τὴ



καὶ τὴν Εὐτυχοῦς μετὰ τὴν ἔνωσιν εἰς μίαν οὐσίαν τῶν ἐνωθέντων  
 πρεσβεύων συναίρεσιν, χαμαιλέοντος δίκην τὰς χροᾶς  
 ὑπαλλάσσοντος, τὴν οἰκείαν μεταβάλῃ φωνήν, φάσκων, ὑπό-  
 στασιν νενοηκέσαι τὴν φύσιν. Εἰ δὲ πάλιν ἐξ ὑποστάσεων, ἤγουν  
 5 προσώπων, λέγων γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, τὴν Ἐβιῶνος, Παύ-  
 λου τε τοῦ Σαμοσατέως καὶ Νεστορίου διαίρεσιν ἀποδειχθῆ  
 φρονῶν, καὶ τὴν ὡς ἐν προφήτῃ τοῦ Λόγου κατὰ χάριν ἐνέργειαν  
 θεσπίζων, ἔτοιμον αὐθις σχοίῃ τὸ ψεῦδος συνήγορον, ἀντὶ φύσε-  
 ων εἰρηκέσαι τὰς ὑποστάσεις ἀποφαινόμενος. Εἰ δὲ πάλιν ἐγ-  
 10 κληθῆ δικαίως ἐπὶ τῇ ψιλῇ διαφορᾷ, τὴν τῶν ἐνωθέντων πρα-  
 γμάτων δογματίζων ἀνυπαρξίαν, εὖροι πρὸς ἀπολογία καταφυ-  
 γὴν τὴν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορᾷ, ποιοτήτων λέγων φυ-  
 σικῶν, ἀλλ' οὐ φύσεων, ἤγουν οὐσιῶν, ἐπὶ Χριστοῦ διαφορᾷ  
 μετὰ τὴν ἔνωσιν, διὰ τῆς λούσης τὴν σύγχυσιν φωνῆς, τουτέστι  
 15 τῆς διαφορᾶς, πλεον ὁ πανοῦργος σοφιστῆς διασφίγγων τὴν σύγ-  
 χυσιν, τῶν ἐναντίων κατὰ τὸν νόμον τῆς φύσεως, οὐ λύσιν τὰ  
 ἐναντία ποιούμενος, ἀλλὰ σύστασιν, παρὰ τὸν ὄρον καὶ νόμον  
 τῆς φύσεως, καὶ τοιοῦτος γενόμενος περὶ τὴν διαφορᾷ εἰς πλά-  
 νην τῶν ἀκούοντων, οἷος ὑπάρχων περὶ τὴν ἔνωσιν ἀπεφάνθη  
 20 Νεστόριος. Ἐκεῖνός τε γὰρ κατὰ μόνην ψιλὴν τὴν προσηγορίαν  
 ὀνομάζων τὴν ἔνωσιν, κατ' ἐνέργειαν τὴν τῶν πραγμάτων εἰσή-  
 γε διαίρεσιν· καὶ οὗτος ψιλὴν τὴν διαφορᾷ πρεσβεύων μετὰ τὴν  
 ἔνωσιν, κατὰ μὲν τὴν ἐπίνοιαν εἶναι φρονεῖ τῶν διαφερόντων  
 τὴν ὑπαρξιν, κατὰ δὲ τὴν ἐνέργειαν τὴν αὐτῶν ἐπιδιατίθεται σύγ-  
 25 χυσιν. Εἰ γὰρ μὴ ψιλὴν ἐφρόνει Νεστόριος γεγενῆσθαι τὴν ἔνω-  
 σιν, εἶπεν ἂν τὴν ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν φύσεων ἀποτελεσθεῖσαν  
 τοῦ Χριστοῦ μίαν ὑπόστασιν σύνθετον· καὶ οὗτος, εἰ μὴ ψιλὴν  
 ἐκήρυττε τὴν διαφορᾷ, οὐ παρητεῖτο λέγειν ἐν Χριστῷ μετὰ τὴν  
 ἔνωσιν τὴν ἀτμητον καὶ ἀδιαίρετον τῶν διαφερόντων ποιότητα,  
 30 γινώσκων ὅτι πάση διαφορᾷ πάντως συνεισάγεται ποσότης, καὶ  
 πάση ποσότητι συνέζευκται ὁ δηλωτικὸς αὐτῆς ἀριθμὸς. Ἀμή-

συγχώνευση τοῦ Εὐτυχοῦς σὲ μία οὐσία τῶν ἐνωμένων φύσεων μετὰ τὴν ἔνωση, νὰ ἀλλάξει τὰ λόγια του, ὅπως ὁ χαμαιλέοντας τὰ χρώματά του, λέγοντας ὅτι ἐννοοῦσε ὡς ὑπόσταση τὴ φύση. Ἐὰν πάλι, λέγοντας ὅτι ἡ ἔνωση ἐγίνε ἀπὸ ὑποστάσεις, δηλαδὴ ἀπὸ πρόσωπα, ἀποδειχθεῖ ὅτι πρεσβεύει τὴ διαίρεση τοῦ Ἐβιῶνος, τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καὶ τοῦ Νεστορίου, κι ὅτι θεσπίζει τὴν κατὰ χάρη ἐνέργεια τοῦ Λόγου σὰν νὰ ἦταν προφήτης, νὰ βρεῖ ἔτοιμο συνήγορο τὸ ψεῦδος, προβάλλοντας ὅτι δὲν μιλοῦσε γιὰ φύσεις, ἀλλὰ γιὰ ὑποστάσεις. Κι ἂν πάλι κατηγορηθεῖ δίκαια γιὰ τὴν ἀπλῆ διαφορά, διδάσκοντας τὴν ἀνυπαρξία τῶν πραγμάτων ποὺ ἐνώθηκαν, νὰ βρεῖ ὡς βάση ἀπολογίας τὴν ποιοτικὴ φυσικὴ διαφορά, μιλώντας γιὰ διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση φυσικῶν ποιοτήτων στὸ Χριστὸ κι ὄχι φύσεων, δηλαδὴ οὐσιῶν, συσφίγγοντας μὲ τὴ λέξη ποὺ διαλύει τὴν σύγχυση, δηλαδὴ τὴ λέξη διαφορά, περισσότερο τὴ σύγχυση, χωρὶς νὰ διαλύει τὰ ἀντίθετα μὲ τὰ ἀντίθετά τους, ὅπως εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος, ἀλλὰ δημιουργώντας αὐτὰ ἀντίθετα μὲ τὸν ὄρο καὶ τὸ νόμο τῆς φύσεως, καὶ προκαλεῖ τόση πλάνη στοὺς ἀκροατὲς του γύρω ἀπὸ τὴ διαφορά, ὅπως ἀποδείχθηκε ὅτι προκαλεῖ ὁ Νεστόριος γύρω ἀπὸ τὴν ἔνωση. Γιατὶ καὶ ἐκεῖνος, ὀνομάζοντας τὴν ἔνωση μὲ μιὰ ἀπλῆ μόνο ὀνομασία, προκαλοῦσε τὴν ἐνεργὸ διαίρεση τῶν πραγμάτων, καὶ ὁ Σεβῆρος πρεσβεύοντας τὴν ἀπλῆ διαφορά μετὰ τὴν ἔνωση, ἐννοιολογικὰ πιστεύει ὅτι ἡ ὕπαρξη συνίσταται ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ διαφέρουν, στὴν πραγματικότητά ὅμως ἐνισχύει τὴ σύγχυσή τους. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ Νεστόριος δὲν πίστευε ὅτι ἡ ἔνωση ἦταν ἀπλῆ, θὰ ἔλεγε ὅτι εἶναι σύνθετη ἢ μία ὑπόσταση ποὺ ἀποτελέσθηκε ἀπὸ τὴν ἔνωση τῶν φύσεων. Καὶ ὁ Σεβῆρος, ἂν δὲν δίδασκε ὅτι ἡ διαφορά εἶναι ἀπλῆ, δὲν θὰ παρέλειπε νὰ μιλάει μετὰ τὴν ἔνωση στὸ Χριστὸ γιὰ τὴν ἄτμητη καὶ ἀδιαίρετη ποιότητα τῶν διαφορετικῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι μαζὶ μὲ τὴν ὅποια διαφορά, συνεισέρχεται ὅπωςδῆποτε καὶ ἡ ποσότητα, καὶ μὲ ὅποιαδῆποτε ποσότητα εἶναι συνδεδεμένος ὁ ἀριθμὸς ποὺ τὴ δηλώνει. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρχει διαφο-

χανον γὰρ ἢ διαφορὰν ποσότητος εἶναι χωρίς, ἢ ποσότητα δίχα τοῦ δηλοῦντος αὐτὴν ἀριθμοῦ διαγνωσθῆναι.

Καὶ ὁ μὲν τὴν φύσεων μόνην ἐπὶ Χριστοῦ γινώσκων ποσότητα, τὸ δὲ κατὰ σύνθεσιν ἐκ τῶν φύσεων τῆς ὑποστάσεως μοναδικὸν οὐκ εἰδώς, ἐπικάλυμμα ποιεῖται διαμπὰξ τῆς τῶν φύσεων διαιρέσεως, τὴν ψιλὴν τῆς ἐνώσεως προσηγορίαν· ὁ δὲ τὸ κατὰ μόνην τὴν φύσιν ἀντὶ τοῦ καθ' ὑπόστασιν πρεσβεύων μοναδικόν, τὸ δὲ κατὰ φύσιν ποσὸν οὐκ εἰδώς, ἐπικάλυμμα ποιεῖται τῆς τῶν φύσεων συγχύσεως τὴν ψιλὴν ἐν ποιότητι φυσικῇ  
 10 διαφορὰν. Καὶ ὁ μὲν τὴν ἐν μόνῃ ποιότητι γνωμικῇ τῶν φύσεων ἐνωσιν πρεσβεύων, ἀρνεῖται τὴν μίαν ὑπόστασιν, ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατ' οὐσίαν γεγενῆσθαι τὴν σύνοδον λέγειν οὐκ ἀνεχόμενος. Αὐθεντία γὰρ καὶ ἀξία καὶ τοιάδε θέλησις, ὧν ἔφασκε Νεστόριος εἶναι τὴν ἐνωσιν, γνώμης ὑπάρχει κινήματα σαφῶς,  
 15 ἀλλ' οὐ φύσεως. Ὁ δέ, τὴν ψιλὴν ἐν μόνῃ ποιότητι φυσικῇ λέγων διαφορὰν μετὰ τὴν ἐνωσιν, τῶν ἐνωθέντων ποιεῖται προδήλως ἀναίρεσιν, τὴν κατ' οὐσίαν αὐτῶν τῶν ἐνωθέντων ἐν ἑτερότητι φυσικῇ διαφορὰν ἀπαρνούμενος. Καὶ συντόμως περὶ τούτων εἰπεῖν· ὁ μὲν τῆς τῶν γνωμικῶν ποιότητων ἐνωσιν εἰς τὴν τῶν  
 20 φύσει πραγμάτων ἐφεῦρε διαίρεσιν, ὁ δέ, τὸναντίον, τὴν τῶν φυσικῶν ποιότητων διαφορὰν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ἐπενόησε σύγχυσιν. Ὅντως κακὴ ξυνωρίς ἀνδρῶν παρανόμων, διασπᾶν μαινομένων κακῶς διὰ τῶν ἐναντίων τὴν τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀλήθειαν. Ὁ μὲν γὰρ ποιότητων γνωμικῶν εἰσηγούμενος ἐνω-  
 25 σιν τὴν τῶν μηδόλως κατ' αὐτὸν ἐνωθεισῶν φύσεων ποιεῖται διαίρεσιν, ὁ δὲ ποιότητων φυσικῶν λέγων μόνον εἶναι διαφορὰν μετὰ τὴν ἐνωσιν, ὡσαύτως τὴν τῶν μηδόλως κατ' αὐτὸν ἐνωθεισῶν φύσεων εἰσηγεῖται συγκεχυμένην ἀλλοίωσιν, οὐκ εἰδότες ὁ τι καὶ λέγουσιν. Ἐχρῆν γὰρ εἰπερ ἑαυτοῖς στοιχεῖον διεγνώ-

ρα χωρίς ποσότητα, ἢ νὰ διαγνωσθεῖ ἡ ποσότητα χωρίς τὸν ἀριθμὸ πού τὴ δηλώνει.

Ἄλλὰ ὁ Νεστόριος, ἀναγνωρίζοντας στὸν Χριστὸ τὴν ποσότητα μόνο τῶν φύσεων, ἀγνοώντας ὁμως τὴ μοναδικὴ ὑπόσταση πού ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ σύνθεση τῶν φύσεων, χρησιμοποιεῖ ὡς μονοκόμματο ἐπικάλυμμα τῆς διαίρεσης τῶν φύσεων τὴν ἀπλῆ ὀνομασία τῆς ἔνωσης. Ἐνῶ ὁ Σεβῆρος, πρεσβεύοντας τὴ μοναδικότητα κατὰ τὴ φύση μόνο καὶ ὄχι τὴν κατα ὑπόσταση, μὴ γνωρίζοντας ὁμως τὸ ποσὸ ὡς πρὸς τὴ φύση, χρησιμοποιεῖ σὰν ἐπικάλυμμα τῆς σύγχυσης τῶν φύσεων τὴν ἀπλῆ διαφορὰ τῆς φυσικῆς ποιότητας. Καὶ ὁ πρῶτος, πρεσβεύοντας τὴν ἔνωση τῶν φύσεων σὲ γνωμικὴ μόνο ποιότητα, ἀρνεῖται τὴ μία ὑπόσταση καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ λέγει ὅτι ἔγινε ἀληθινὴ κατὰ τὴν οὐσία ἡ ἔνωση τῶν πραγμάτων. Ἡ αὐθεντία δηλαδὴ καὶ ἡ ἀξία καὶ ἡ τέτοια θέληση, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ Νεστόριος ἔλεγε ὅτι συνίσταται ἡ ἔνωση, εἶναι σαφεῖς κινήσεις τῆς θέλησης καὶ ὄχι τῆς φύσης. Ἐνῶ ὁ δεύτερος, μιλώντας γιὰ τὴν ἀπλῆ διαφορὰ μὲ φυσικὴ ποιότητα μόνο μετὰ τὴν ἔνωση, προφανῶς προκαλεῖ τὴν ἀναίρεση αὐτῶν πού ἐνώθηκαν κι ἀρνεῖται τὴν κατὰ τὴν οὐσία τους διαφορὰ, πού ἦταν ἑτερότητα φύσεων. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσομε μὲ συντομία γι' αὐτοὺς τοὺς δύο· ὁ ἕνας, ὁ Νεστόριος, ἐπινόησε τὴν ἔνωση τῶν ποιοτήτων τῆς θέλησης στὴ φυσικὴ διαίρεση τῶν πραγμάτων, ἐνῶ ὁ ἄλλος, ἀντίθετα, φαντάστηκε τὴ διαφορὰ τῶν φυσικῶν ποιοτήτων στὴ σύγχυση τῶν πραγμάτων. Ἀληθινὰ κακὸ ζευγάρι παράνομων ἀνθρώπων, πού προσπαθοῦν μὲ κακὴ μανία νὰ διασπᾶσουν μὲ τὰ ἀντίθετα τὴν ἀλήθεια τῶν ὀρθῶν δογμάτων. Γιατί, εἰσηγούμενος ὁ ἕνας τὴν ἔνωση τῶν ποιοτήτων τῆς θέλησης, εἰσηγεῖται τὴ διαίρεση τῶν φύσεων πού κατὰ τὴν ἀποψὴ του δὲν ἐνώθηκαν καθόλου. Ὁ ἄλλος πάλι, λέγοντας ὅτι ὑπάρχει μόνο φυσικῶν ποιοτήτων διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση, ὁμοια κι αὐτὸς εἰσηγεῖται τὴ συγκεχυμένη ἀλλοίωση τῶν φύσεων, πού δὲν ἐνώθηκαν καθόλου κατὰ τὴ γνώμη, καὶ πράγματι δὲν ξέρουν τί λένε. Ἐπρεπε δηλαδὴ, ἂν ἦταν συνεπεῖς μὲ τὸν ἑαυτό

κεισαν, τὸν μὲν Νεστόριον, γνωμικῶν ποιότητων λέγοντα γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, μὴ διαιρεῖν τὰς φύσεις, ὧν μηδὲ τὴν ἀρχὴν παντελῶς ἐπρέσβευσεν ἔνωσιν, ἀλλὰ τὴν ὧν εἶναι φάσκει τὴν ἔνωσιν, γινώσκειν διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν· τὸν δὲ Σευῆρον, 5 ποιότητων φυσικῶν διαφορὰν εἰσηγούμενον, μετὰ τὴν ἔνωσιν μὴ συγγεῖν τὰς φύσεις, ὧν οὐ συγχωροῦμεν αὐτῷ λέγειν τὴν ἔνωσιν, ἕως ἂν αὐτῶν ἀγνοεῖ τὴν διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν. Τῶν γὰρ ἐνωθέντων ἢ διαφορὰ θεωρεῖται μετὰ τὴν ἔνωσιν, κἂν Νεστόριος μέμνηε, καὶ τῶν μετὰ τὴν ἔνωσιν διαφερόντων ἢ 10 ἔνωσις, κἂν Σευῆρος παρατάττεται καὶ πολλὴν ὑπὲρ τοῦ ψεύδους ποιεῖται τὴν συνηγορίαν.

Εἰ μὲν οὖν, κατὰ τὸν Νεστόριον, μόνων τῶν γνωμικῶν θελημάτων ἔνωσις γέγονε, τούτων εἰπάτω καὶ τὴν διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀφείς τὴν τῶν μηδαμῶς ἐνωθέντων πραγμάτων 15 διαίρεσιν· καὶ συνήγαγε τῇ τῶν γνωμικῶν θελημάτων διαφορᾷ, καὶ τὴν τῆς γνώμης παραλλαγὴν, καθ' ἣν οὐχ ἢ κατὰ φύσιν διαφορὰ δείκνυσθαι πέφυκεν, ἀλλ' ἢ καθ' ὑπόστασιν ποιουμένη τῆς ἀγαθότητος ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν γνωμικῶν θελημάτων ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν, καὶ πεποίηκεν ἀμαρτωλὸν τὸν κατὰ προκοπὴν παρ' 20 αὐτοῦ θεοποιούμενον ἄνθρωπον, ὡς μὴ κατὰ πάντα τρόπον τε καὶ λόγον τὴν αὐτὴν τῷ Θεῷ γνωμικὴν ἔχοντα θέλησιν. Ἡ γὰρ διαφορὰ τῶν γνωμικῶν θελημάτων τὴν τῆς γνώμης, ὡς ἔφην, ποιεῖται παραλλαγὴν, ἢ δὲ τῆς γνώμης παραλλαγὴ τῆς ἀγαθότητος εἰσηγεῖται τὴν μείωσιν, ὑφ' ἧς ὁ καθοτιοῦν ἔτι κρατούμενος, 25 τελείως οὐπω κατὰ τὴν γνώμην γέγονεν ἀναμάρτητος.

Οὐκοῦν τὸ καθ' ὑπόστασιν ἐκ τῆς συνόδου τῶν φύσεων ἐν μὴ δεχόμενος ὁ Νεστόριος, καὶ τὴν τῶν γνωμικῶν θελημάτων δῖελυσεν ἔνωσιν, οὐχ εὐρίσκων εἰπεῖν τί ποτέ ἐστι τὸ ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν γνωμικῶν θελημάτων ἀποδεικνύμενον ἐν. Οὐ γὰρ 30 ἔχει ταυτότητα λέγειν τῆς ἀγαθότητος, τῆς τῶν γνωμικῶν θελημάτων σαφῶς διαφορᾷς μετὰ τὴν ἔνωσιν, τὴν κατ' ἐπίτασιν καὶ

τους, ὁ Νεστόριος, λέγοντας ὅτι ἡ ἔνωση εἶχε γίνει ἀπὸ ποιότητες τῆς θέλησης, νὰ μὴ διαιρεῖ τις φύσεις, τῶν ὁποίων οὔτε ἐξαρχῆς πίστευε καθόλου τὴν ἔνωσή τους, ἀλλὰ αὐτῶν ποὺ λέγει ὅτι ἀποτέλησαν τὴν ἔνωση, νὰ ἀναγνωρίζει διαφορὰ αὐτῶν μετὰ τὴν ἔνωση· ἐνῶ ὁ Σεβῆρος, εἰσηγούμενος διαφορὰ φυσικῶν ποιότητων, νὰ μὴ συγχέει τις φύσεις μετὰ τὴν ἔνωση, ποὺ δὲν τοῦ ἐπιτρέπομε νὰ χρησιμοποεῖ τὴ λέξη ἔνωση, ὅσο θὰ ἀγνοεῖ τὴ διαφορὰ αὐτῶν μετὰ τὴν ἔνωση. Γιατὶ ἡ διαφορὰ αὐτῶν ποὺ ἐνώθηκαν διαπιστώνεται μετὰ τὴν ἔνωση, ἔστω κι ἂν μανιάζει ὁ Νεστόριος, ὅπως καὶ ἡ ἔνωση τῶν διαφορετικῶν μετὰ τὴν ἔνωση, κι ἄς ἀντιπαρατάσσεται ὁ Σεβῆρος καὶ ἄς συνηγορεῖ μὲ πολλὴ ἐπιμονὴ γιὰ χάρη τοῦ ψεύδους.

Ἄν λοιπόν, σύμφωνα μὲ τὸν Νεστόριο, ἔχει γίνει μόνο τῶν γνωμικῶν θελημάτων ἔνωση, ἄς μᾶς πεῖ καὶ τὴ διαφορὰ τους μετὰ τὴν ἔνωση, ἀφήνοντας τὴ διαίρεση τῶν πραγμάτων ποὺ δὲν ἐνώθηκαν καθόλου, καὶ συμπέρανε μὲ τὴ διαφορὰ τῶν γνωμικῶν θελημάτων καὶ τῆς γνώμης τὴν παραλλαγή, κατὰ τὴν ὁποία δὲν ἐκδηλώνεται ἡ διαφορὰ στὴ φύση, ἀλλὰ στὴν ὑπόσταση, προκαλώντας στὴ διαφορὰ τῶν γνωμικῶν θελημάτων τὴν ἄνεση καὶ τὴν ἐπίταση τῆς ἀγαθότητος, καὶ ἔκανε ἀμαρτωλὸ τὸν ἄνθρωπο ποὺ μὲ τὴν προκοπὴ του θεώνεται, ἐπειδὴ δὲν ἔχει μὲ κάθε τρόπο καὶ λόγο τὴν ἴδια μὲ τὸ Θεὸ γνωμικὴ θέληση. Γιατὶ ἡ διαφορὰ τῶν γνωμικῶν θελημάτων προξενεῖ τὴν παραλλαγή, ὅπως εἶπα, τῆς γνώμης, καὶ ἡ παραλλαγή τῆς γνώμης φέρνει τὴ μείωση τῆς ἀγαθότητος, καὶ ὅποιος δεσμεύεται ἀκόμη ἀπὸ αὐτὴν, δὲν ἔχει γίνει ἀκόμα τελείως ἀναμάρτητος κατὰ τὴ γνώμη.

Ἐπομένως, ἐπειδὴ ὁ Νεστόριος δὲν δέχεται τὴ μία ὑπόσταση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔνωση τῶν φύσεων, διέλυσε καὶ τὴν ἔνωση τῶν γνωμικῶν θελημάτων, μὴ βρίσκοντας νὰ πεῖ τί τέλος πάντων εἶναι τὸ ἓνα ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἔνωση τῶν γνωμικῶν θελημάτων. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσει γιὰ ταυτότητα τῆς ἀγαθότητος, ἐπειδὴ ἡ διαφορὰ τῶν γνωμικῶν θελημάτων φανερώνει μὲ σαφήνεια μετὰ τὴν ἔνωση τὴν ἑτερότητα ἐντονότερα ἢ χαλα-

ἀνεσιν ταύταις ἑτερότητα προφαινούσης. Ὡν γὰρ ἡ σύνοδος, τούτων ἀνάγκη πάντως λέγειν καὶ τὴν διαφορὰν. Καὶ μάτην αὐτῷ τῆς ταυτοβουλίας ὁ λόγος ἐπενοήθη, κἂν πρὸς δῆλωσιν τῆς τῶν προσώπων διαιρέσεώς ἐστιν ἀρμόδιος. Ἡ γὰρ ταυτο-  
5 βουλία, βουλῶν ἐστὶν ἔνωσις, φυλάττουσα τὴν τῶν κατ' αὐτὴν ἠνωμένων διαφορὰν, εἴπερ ἀσύγχυτος αἷς ἡ τῶν βουλομένων προσώπων συνεπιθεωρεῖται διαίρεσις.

### ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ, ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ'

10 Ὅτι δύο θελήματα λέγοντες οἱ Πατέρες ἐπὶ Χριστοῦ, τοὺς φυσικοὺς νόμους, οὐ τὰς γνώμας ἐσήμαναν.

Ἄλλὰ μηδεὶς εὐθυνέτω τὸν λόγον, τὴν τῶν γνωμικῶν θελημάτων ἀπαγορεύοντα δυάδα, πάντας εὐρίσκων σχεδὸν τοὺς ἐνδόξους διδασκάλους δύο θελήματα λέγοντας· μηδ' αὖ πάλιν κατὰ  
15 Σευῆρον, πρὸς ἓν θέλημα διὰ τοῦτο τὸν εὐσεβῆ μεθορμήσοιτο νοῦν, ἵνα μὴ κακοῦ κακὸν ποιῆται διάδοχον, τῆς διαιρέσεως λέγω τὴν σύγχυσιν. Οὐ γὰρ εἶπον οἱ θεσπέσιοι Πατέρες ἐπὶ Χριστοῦ ποσότητα γνωμικῶν θελημάτων, ἀλλὰ φυσικῶν, τοὺς οὐσιώδεις τε καὶ φυσικοὺς τῶν ἐνωθέντων νόμους τε καὶ λόγους  
20 θελήματα καλῶς προσαγορεύσαντες. Καὶ γὰρ φυσικὴν τῆς νοερῶς ἐψυχωμένης σαρκός, ἀλλ' οὐ τὴν γνωμικὴν τοῦ τινος ἀνθρώπου, νοῦ κινήμασι διανοήσαντες ὄρεξιν, ἔχουσαν τῆς τοῦ ὄντος φυσικὴν ἐφέσεως δύναμιν, φυσικῶς κινουμένην τε καὶ τυπουμένην ὑπὸ τοῦ Λόγου πρὸς τὴν τῆς οἰκονομίας ἐκπλήρωσιν,  
25 θέλημα σοφῶς προσηγόρευσαν, οὐ χωρὶς εἶναι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀδύνατον. Θέλημα γὰρ ἐστὶ φυσικὸν δύνάμις τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὄρεκτικὴ καὶ τῶν οὐσιωδῶς τῇ φύσει προσόντων συνεκτικὴ πάντων ἰδιωμάτων, καθ' ἣν αἰεὶ τῷ φύσει θελητικῷ, τὸ

ρότερα. Γιατί αὐτὰ πού ἐνώνονται, γι' αὐτῶν τῇ διαφορὰ εἶναι ἀνάγκη ὁπωσδήποτε καὶ νὰ μιῶμε. Καὶ ματαιοπονεῖ ἐπινοώντας τὸ λόγο τῆς ἴδιας βουλῆς, ἔστω κι ἂν εἶναι κατάλληλος γιὰ τὴ δήλωση τῆς διαίρεσης τῶν προσώπων. Γιατί ἡ ὕπαρξη ἴδιας βουλῆς εἶναι ἔνωση βουλῶν, πού διατηρεῖ τὴ διαφορὰ τῶν μελῶν τῆς ἔνωσης, ἂν βέβαια εἶναι ἀσύγχυτη σ' αὐτὲς ἡ διαίρεση πού διαπιστώνεται ἀμοιβαῖα στὰ πρόσωπα στὰ ὁποῖα ἐκδηλώνεται ἡ βουλή.

### ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ, ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΝΑ΄

“Ὅτι οἱ Πατέρες, λέγοντας δύο θελήματα γιὰ τὸν Χριστό, ἐννοοῦν τοὺς φυσικοὺς νόμους, **ὄχι** τὶς γνῶμες.

Κανεῖς ὅμως ἄς μὴν κατηγορεῖ τὸ λόγο πού ἀπαγορεύει νὰ μιῶμε γιὰ τὰ δύο γνωμικὰ θελήματα, ἂν καὶ βρίσκει ὄλους σχεδὸν τοὺς ἔνδοξους δασκάλους νὰ μιλοῦν γιὰ δύο θελήματα, οὔτε πάλι ἐξαιτίας αὐτοῦ νὰ καταφύγει ὁ εὐσεβῆς νοῦς, σύμφωνα μὲ τὸ Σεβῆρο, στὸ ἓνα θέλημα, γιὰ νὰ μὴ διαδέχεται ἓνα κακὸ ἄλλο κακὸ, ἐννοῶ ἡ σύγχυση, τῇ διαίρεση. Γιατί οἱ θεωρήμονες Πατέρες δὲν ἀπέδωσαν στὸν Χριστὸ ποσότητα γνωμικῶν θελημάτων, ἀλλὰ φυσικῶν, ὀνομάζοντας πολὺ σωστὰ θελήματα τοὺς νόμους καὶ τοὺς λόγους τῆς οὐσίας καὶ φύσης ἐκείνων πού ἐνώθηκαν. Πραγματικὰ ἀφοῦ σκέφθηκαν μὲ τὴ λειτουργία τοῦ νοῦ τῇ φυσικῇ ὄρεξῃ τῆς σάρκας τῆς προικισμένης μὲ ψυχῇ καὶ νοῦ καὶ ὄχι τῇ γνωμικῇ ὄρεξῃ κάποιου ἀνθρώπου πού ἔχει τὴ φυσικὴ δύναμη τῆς ἔφεσης τοῦ ὄντος, πού κινεῖται φυσικῶς καὶ διατυπώνεται ἀπὸ τὸν Λόγο γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς οἰκονομίας, τὴν ὀνόμασαν μὲ πολλὴ σοφία θέλημα, χωρὶς τὸ ὁποῖο βέβαια εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρχει ἡ ἀνθρώπινη φύση. Γιατί τὸ φυσικὸ θέλημα εἶναι δύναμη πού ὀρέγεται τὸ φυσικὸ ὄν καὶ τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα τῆς φύσης καὶ συνέχει ὄλα τὰ ιδιώματα, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποῖα εἶναι πάντοτε φυτεμένο μέσα στὴ φύση τὴν προικισμένη



πεφυκέναι θέλειν, ἐμπέφυκεν· οὐ ταυτόν δὲ τὸ πεφυκέναι θέλειν  
 καὶ θέλειν, ὡς οὐδὲ τὸ πεφυκέναι λαλεῖν καὶ λαλεῖν. Πέφυκε μὲν  
 γὰρ αἰὲ τὸ λαλητικόν, λαλεῖ δὲ οὐκ αἰεῖ, ἐπειδὴ τὸ μὲν οὐσίας ἐστὶ  
 λόγῳ φύσεως συνεχόμενον, τὸ δὲ βουλήσ, τῇ τοῦ λαλοῦντος  
 5 γνῶμη τυπούμενον, ὥστε φύσεως μὲν τὸ αἰεῖ πεφυκέναι λαλεῖν,  
 ὑποστάσεως δὲ τὸ πῶς λαλεῖν, ὡσπερ καὶ τὸ πεφυκέναι θέλειν  
 καὶ θέλειν. Εἰ δὲ τὸ πεφυκέναι θέλειν καὶ θέλειν οὐκ ἔστι ταυτόν  
 (τὸ μὲν γάρ, ὡς ἔφην, οὐσίας, τὸ δὲ τῆς τοῦ θέλοντος ὑπάρχει  
 βουλήσ), εἶχεν ἄρα τὸ πεφυκέναι θέλειν ὁ σαρκωθεὶς Λόγος ὡς  
 10 ἄνθρωπος, τῷ αὐτοῦ θεϊκῷ θελήματι κινούμενόν τε καὶ τυπού-  
 μενον. Τὸ γὰρ 'ἐκείνου θέλειν', φησὶν ὁ μέγας Γρηγόριος, 'οὐδὲν  
 ὑπεναντίον Θεῷ, θεοθὲν ὄλον'. Εἰ δὲ τεθέωτο, τῇ τοῦ θεοῦντος  
 δηλονότι συμφυῖα τεθέωτο· τὸ δὲ θεοῦν καὶ θεούμενον, δύο πάν-  
 τως, ἀλλ' οὐχ ἓν καὶ φύσει ταυτόν. Εἶπερ τῶν 'πρὸς τι', τό τε  
 15 θεοῦν καὶ τὸ θεούμενον, τὰ δὲ 'πρὸς τι', πάντως ἀλλήλοις συν-  
 εισάγεσθαι πέφυκε, καὶ θατέρῳ συνεπινοεῖσθαι θάτερον. Οὐ-  
 κοῦν ὡς φύσει πεφυκῶς καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον συστολὴν θέ-  
 λων ἐπισημαίνεται σαρκικῶς μετὰ τῶν λοιπῶν παθῶν ὡς ἄν-  
 θρωπος ὁ Σωτὴρ, πάσης καθαρὰν τὴν οἰκονομίαν δεικνὺς φαν-  
 20 τασίας, καὶ τὴν φύσιν τῶν κατακριθέντων αὐτῆς διὰ τὴν ἁμαρ-  
 τίαν παθημάτων λυτρούμενος. Καὶ πάλιν τὴν ὁρμὴν ἐπιδείκνυ-  
 ται, σαρκὶ θανατώσας τὸν θάνατον, ἵνα καὶ τὸ φύσει πεφυκῶς

μέ θέληση τὸ νὰ θέλει ἀπὸ τῆ φύση του τὸ ὄν, καὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ νὰ θέλει ἀπὸ τῆ φύση του καὶ τὸ νὰ θέλει, ὅπως καὶ τὸ νὰ ἔχει τὴν ἰκανότητα ἀπὸ τῆ φύση του νὰ μιᾶ καὶ τὸ νὰ μιᾶ. Γιατὶ ἔχει πάντοτε τὴ φυσικὴ ἰκανότητα νὰ μιᾶ, ἀλλ' ὅμως δὲν μιᾶ πάντοτε, ἐπειδὴ ἡ φυσικὴ ἰκανότητα εἶναι συνάρτηση τοῦ λόγου τῆς φύσης, ἐνῶ ἡ ἐκδήλωσή της εἶναι συνάρτηση τῆς σκέψης καὶ διαμορφώνεται ἀπὸ τὴ γνώμη ἐκείνου ποὺ μιᾶ. Ὡστε ἡ παντοτινὴ ἰκανότητα νὰ μιᾶ εἶναι στοιχεῖο τῆς φύσης, ἐνῶ ὁ τρόπος τῆς ὁμιλίας εἶναι στοιχεῖο τῆς υπόστασης, ὅπως βέβαια καὶ ἡ φυσικὴ ἰκανότητα τοῦ νὰ θέλει καὶ τὸ νὰ θέλει. Καὶ ἂν τὸ νὰ ἔχει τὴ φυσικὴ ἰκανότητα νὰ θέλει καὶ τὸ νὰ θέλει δὲν εἶναι τὸ ἴδιο (γιατὶ τὸ ἓνα ὑπάρχει στὴν οὐσία, ἐνῶ τὸ ἄλλο στὴ σκέψη ἐκείνου ποὺ θέλει), εἶχε ἐπομένως ὁ Λόγος ποὺ σαρκώθηκε ὡς ἄνθρωπος τὴ φυσικὴ ἰκανότητα τῆς θέλησης ποὺ τὴν κινούσε καὶ τὴ διαμόρφωνε τὸ θεϊκὸ θέλημά του. «Γιατὶ τὸ θέλημα ἐκείνου», λέγει ὁ μέγας Γρηγόριος, «δὲν εἶναι καθόλου ἀντίθετο στὸν Θεό, ἐπειδὴ εἶναι ὅλο θεωμένο»<sup>1</sup>. Κι ἂν εἶχε θεωθεῖ, εἶχε θεωθεῖ προφανῶς μὲ τὴ συγγένεια πρὸς αὐτὸν ποὺ τοῦ ἔδωσε τὴ θεότητα. Καὶ βέβαια αὐτὸ ποὺ θεώνει κι αὐτὸ ποὺ θεώνεται εἶναι ὅπωςδὴποτε δύο, ὄχι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ στὴ φύση, ἐφόσον βέβαια αὐτὸ ποὺ θεώνει κι αὐτὸ ποὺ θεώνεται εἶναι ἀπὸ τὰ 'πρὸς τι', καὶ τὰ 'πρὸς τι' ὅπωςδὴποτε ὡς ἀπὸ τῆ φύση τους ἀλληλοεισάγονται, καὶ τὸ ἓνα συνεπινοεῖται μαζὶ μὲ τὸ ἄλλο. Ἄρα λοιπὸν ὁ Σωτήρας ὡς ἄνθρωπος, ὄντας προετοιμασμένος ἀπὸ τὴ φύση του, ἐκδηλώνει μὲ τὴ σάρκα του θέλοντας τὸν φόβο γιὰ τὸ θάνατο μαζὶ μὲ τὰ λοιπὰ πάθη, παρουσιάζοντας τὴν οἰκονομία (τῆς ἐνανθρώπησης) καθαρὴ ἀπὸ κάθε φανταστικὸ στοιχεῖο καὶ λυτρώνοντας τὴ φύση ἀπὸ τὰ παθήματα στὰ ὁποῖα εἶχε κατακριθεῖ ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας της. Ἀλλὰ δείχνει ἐπίσης καὶ τὸ ὀρμητικὴ διάθεσή του θανατώνοντας τὸ θάνατο μὲ τὴ σάρκα του, γιὰ νὰ δείξει ὅτι διασώζεται σ' αὐτὸν ὡς ἄνθρωπο καὶ ἡ ἀπὸ τῆ φύση

1. Λόγος ΛΣΤ'.

ὡς ἄνθρωπος ἐν ἑαυτῷ δείξῃ σωζόμενον, καὶ τὴν ἀπόρρητον καὶ μεγάλην τοῦ Πατρὸς ὡς Θεὸς παραδείξῃ βουλήν, σωματικῶς πληρουμένην. Οὐ γὰρ ἵνα πάθῃ, σῶσις δέ, προηγουμένως γέγονεν ἄνθρωπος. Διὸ φησι· «Πάτερ, εἰ δυνατὸν παρελθέτω  
 5 τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω θέλημα», δεικνὺς ἅμα τῇ συστολῇ, τὴν ὀρμὴν τοῦ ἀνθρωπίνου θελήματος, ἐν τῇ συμφυΐα τοῦ θεϊκοῦ, κατὰ τὴν τοῦ φυσικοῦ λόγου πρὸς τὸν τῆς οἰκονομίας τρόπον συμπλοκὴν, τυπουμένην τε καὶ γινομένην, εἴπερ ἡ σάρκωσις, ἐναργῆς ἐστὶ φύσεως καὶ οἰ-  
 10 κονομίας ἀπόδειξις, τοῦ τε φυσικοῦ λέγω τῶν ἠνωμένων λόγου, καὶ τοῦ καθ' ὑπόστασιν τῆς ἐνώσεως τρόπου, τοῦ μὲν πιστουμένου, τοῦ δὲ καινοτομοῦντος τὰς φύσεις, δίχα τροπῆς καὶ συγχύσεως. Ἄλλ' οὐ τὸ αὐτό, κατὰ τὸ αὐτό, καταργηθῆναί τε καὶ ἐνεργηθῆναί δεόμενος, ὅπερ ἄτοπον, εἴπερ τοῦ Υἱοῦ φύσει θέλημα,  
 15 τὸ τοῦ Πατρὸς. Εἶχεν οὖν θέλημα φυσικὸν ὡς ἄνθρωπος ὁ Σωτὴρ, τῷ αὐτοῦ θεϊκῷ θελήματι τυπούμενον, οὐκ ἐναντιούμενον· οὐδὲν γὰρ ἠναντίωται παντάπασι Θεῷ φυσικόν, ὅποταν οὔτε γνωμικόν· ἔνθα καὶ προσωπικῇ θεωρεῖται διαίρεσις, ἄνπερ ἦ κατὰ φύσιν· ἐπεὶ τὸν ποιητὴν αἰτιατέον τῆς μέμψεως, ἑαυτῷ  
 20 πεποιηκότα τὸ φύσει μαχόμενον.

Πῶς δὲ γέγονε κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπος σαρκωθείς ὁ Λόγος τοῦ μάλιστα τὴν φύσιν ὡς λογικὴν χαρακτηρίζοντος ἔρημος; Τὸ γὰρ τῆς κατ' ἔφεσιν ὀρεκτικῆς ἐστερημένον κινήσεως, καὶ πάσης ζωτικῆς δυνάμεως ἀμοιρήσειεν ἄν. Τὸ δὲ ζωτικὴν οὐκ  
 25 ἔχον ἐκ φύσεως δύνάμιν, οὐδὲ τὴν οἰανοῦν δηλονότι ψυχὴν, ἧς χωρὶς οὐδὲ σὰρξ ὑποσταίῃ ποτ' ἄν. Οὐκοῦν ψιλῇ μορφώσει

του ικανότητα γι' αυτό, και παράλληλα νὰ δείξει ὡς Θεὸς τὸ ἀπόρρητο καὶ μεγάλο σχέδιο τοῦ Πατέρα ποὺ ἐκπληρώνεται σωματικά. Γιατὶ δὲν ἔγινε ἄνθρωπος πρωταρχικᾶ γιὰ νὰ πάθει, ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσει. Γι' αὐτὸ λέγει, «Πατέρα, ἂν εἶναι δυνατὸν ἄς περᾶσει αὐτὸ τὸ ποτήρι ἀπὸ ἐμένα χωρὶς νὰ τὸ δοκιμάσω· ἀλλ' ὅμως ἄς μὴ γίνῃ τὸ δικό μου θέλημα ἀλλὰ τὸ δικό σου»<sup>2</sup>, δείχνοντας μαζί μὲ τὸν φόβο καὶ τὴν ὀρμὴ τοῦ ἀνθρώπινου θελήματος σὲ συνᾶφεια μὲ τὸ θεϊκὸ κατὰ τὴ συμπλοκὴ τοῦ φυσικοῦ λόγου μὲ τὸν τρόπο τῆς οἰκονομίας, ποὺ διαμορφώνεται καὶ γίνεται, ἐφόσον ἡ σάρκωση εἶναι ὀλοκάθαρη ἀπόδειξη τῆς φύσης καὶ τῆς οἰκονομίας, ἐννοῶ τοῦ φυσικοῦ λόγου τῶν δύο στοιχείων ποὺ ἔχουν ἔνωθεῖ, καὶ τοῦ ὑποστατικοῦ τρόπου τῆς ἔνωσης, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ πρῶτος ἐπιβεβαιώνει, ἐνῶ ὁ δεῦτερος καινοτομεῖ τὶς φύσεις, χωρὶς ὅμως τροπὴ καὶ σύγχυση. Δὲν παρακαλεῖ ὅμως νὰ καταργηθεῖ καὶ νὰ πραγματωθεῖ τὸ ἴδιο σύμφωνα μὲ τὸ ἴδιο θέλημα, πράγμα ποὺ εἶναι ἄτοπο, ἐφόσον θέλημα τοῦ Υἱοῦ εἶναι φύσει τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα. Ὡς ἄνθρωπος λοιπὸν ὁ Σωτῆρας εἶχε θέλημα φυσικὸ, ποὺ διαμορφωνόταν ἀπὸ τὸ θεϊκὸ θέλημά του καὶ δὲν ἐναντιωνόταν σ' αὐτό. Γιατὶ τίποτε τὸ φυσικὸ ἀπολύτως δὲν ἔχει ἐναντιωθεῖ στὸ Θεό, ὅποτε δὲν ἐναντιώνεται οὔτε τὸ γνωμικὸ, γιατί τότε θεωρεῖται καὶ διαίρεση προσωπικῆ, ἂν βέβαια αὐτὸ συμβαίνει κατὰ φύσιν. Γιατὶ πρέπει νὰ θεωρήσομε ὡς αἷτιο τῆς κατηγορίας τὸν Δημιουργὸ, ποὺ δημιούργησε αὐτὸ ποὺ ἀπὸ τὴ φύσιν του τὸν μάχεται.

Πῶς ὅμως ἔγινε μὲ τὴ σάρκωσή του ὁ Λόγος ἀληθινὸς ἄνθρωπος, γυμνὸς ἀπὸ αὐτὸ ποὺ κυρίως χαρακτηρίζει τὴ φύσιν ὡς λογική; Γιατὶ, ὅποιο στερεῖται τὴν ὀρεκτικὴ κίνηση τῆς ἐπιθυμίας του, θὰ εἶναι γυμνὸ καὶ ἀπὸ κάθε ζωτικὴ δύναμη. Κι ὅποιο δὲν ἔχει ἀπὸ τὴ φύσιν του ζωτικὴ δύναμη, δὲν ἔχει προφανῶς οὔτε τὴν ὁποιαδήποτε ψυχὴ, ποὺ χωρὶς αὐτὴ δὲν μπορεῖ οὔτε ἡ σάρκα νὰ συσταθεῖ. Ἔρα λοιπὸν ὁ Λόγος ἐμφάνισε τὴν οἰκονο-

2. Ματθ. 26,39. Λουκᾶ 22,42.

σαρκὸς τὴν οἰκονομίαν ἐφάντασεν, ἀλλ' οὐ φύσει σαρκός, νοε-  
 ρῶς τε καὶ λογικῶς ἐψυχωμένης καθ' ὑπόστασιν σαρκωθείς ὁ  
 Λόγος πεπλήρωκε, θέλημα φυσικὸν κατὰ Σευῆρον οὐκ ἔχων ὡς  
 ἄνθρωπος. Εἰ γὰρ φυσικῶ θελήματι κατ' ἀλήθειαν ὡς ἄνθρω-  
 5 πος ἦν ἐλλιπής, τέλειος κατ' ἀλήθειαν οὐ γέγονεν ἄνθρωπος· εἰ  
 δὲ τέλειος κατ' ἀλήθειαν οὐ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐδ' ὄλως ἄν-  
 θρωπος γέγονεν. Τίς γὰρ ἀτελοῦς φύσεως ὑπαρξίς, ἧς οὐδὲ λό-  
 γος ἐστί;

Σκοπὸς οὖν Σευῆρω, καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτόν, διὰ τινος πάντως  
 10 ἐλλείψεως φυσικῆς, τὴν προσληφθεῖσαν καθ' ἔνωσιν ἄρρητον  
 ἐξώσασθαι φύσιν, τῆς τε Μάνεντος φαντασίας καὶ τῆς Ἀπολινα-  
 ρίου συγχύσεως καὶ τῆς Εὐτυχοῦς συνουσιώσεως ἐπικυρῶσαι  
 τὸ μῦθος. Μέμνημαι γὰρ κατὰ τὴν Κρητῶν νῆσον διάγων, τινῶν  
 15 ψευδεπισκόπων πρὸς ἐμὲ διενεχθέντων τῆς Σευῆρου μερίδος·  
 ἀκούσας, ὡς διὰ τοῦτο δύο κατὰ τὸν Λέοντος τόμον ἐνεργείας  
 οὐχ ὁμολογοῦμεν ἐπὶ Χριστοῦ, διὰ τὰ ἐπόμενα ταύταις θελήμα-  
 τα, οἷς ἐξ ἀνάγκης προσώπων συνεισάγεται δυάς· ἀλλ' οὐδὲ μίαν  
 πάλιν, ἀπλῆν θεωρεῖσθαι μὴ δυναμένην· ἐν δὲ θέλημα, καὶ πᾶ-  
 20 σαν θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ  
 Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου, κατὰ Σευῆρον προῖέναι φαμέν.  
 Πρὸς οὓς ἂν τις σχετλιαστικῶς ἐκεῖνο τῆς προφητείας ἐποίσει τὸ  
 μέρος· «ὦ, ὦ, φεύγετε ἀπὸ Βορρά· εἰς Σιών ἀνασώζεσθε, οἱ κα-  
 τοικοῦντες θυγατέρα Βαβυλῶνος». Βορράς γὰρ ὡς ἀληθῶς Σευ-  
 25 ῆρου διάνοια, τόπος γενομένη ζοφερὸς καὶ τῆς τοῦ θείου φωτὸς  
 ἐστερημένη διατριβῆς, θυγάτηρ δὲ Βαβυλῶνος ἢ κακῶς ἐκ τῆς  
 προσγενομένης αὐτῷ χειρίστης ἔξεως γεννηθεῖσα συγκεχυμένη  
 τῶν ψευδῶν διδασκαλία δογμάτων, ἦν κατοικοῦσι οἱ τὸ φῶς

μία με ἀπλῆ διαμόρφωση τῆς σάρκας, καὶ δὲν τὴν ὀλοκλήρωσε με πραγματικὴ φύση τῆς σάρκας ἐμψυχωμένη με νοερὴ καὶ λογικὴ ψυχὴ ὅταν ὁ Λόγος ἔγινε ἔνσαρκη ὑπόσταση, ἀφοῦ δὲν εἶχε, σύμφωνα με τὸν Σεβῆρο, φυσικὸ θέλημα ὡς ἄνθρωπος. Ἐὰν δηλαδὴ ἦταν ἀληθινὰ ἐλλιπὴς κατὰ τὸ φυσικὸ θέλημα ὡς ἄνθρωπος, δὲν ἔγινε ἀληθινὰ τέλειος ἄνθρωπος. Κι ἂν δὲν ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος ἀληθινὰ, δὲν ἔγινε ἄνθρωπος καθόλου. Γιατὶ ποιά εἶναι ἡ ὑπαρξὴ μιᾶς ἀτελοῦς φύσεως, γιὰ τὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει οὔτε καν λόγος;

Σκοπὸς λοιπὸν τοῦ Σεβήρου καὶ τῶν γύρω ἀπὸ αὐτὸν εἶναι με κάποια ὀπωσδήποτε φυσικὴ ἔλλειψη νὰ ἀπορριφθεῖ ἡ φύση ποὺ προσλήφθηκε με ἄρρητη ἔνωση καὶ νὰ δοθεῖ ἰσχύς στὴ σιχαμάρα τῆς φαντασίας τοῦ Μάνεντα, τῆς ἀσυναρτησίας τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ τῆς συνουσίωσης (ἔνωση οὐσιῶν) τοῦ Εὐτυχοῦς. Γιατὶ θυμᾶμαι, ὅταν ἦμουν στὸ νησί τῆς Κρήτης, μερικὸς ψευτοεπισκόπος ἀπὸ τὴ μερίδα τοῦ Σεβήρου ποὺ ἦρθαν σὲ διένεξη μ' ἐμένα, ποὺ τοὺς ἄκουσα νὰ λένε, Γι' αὐτὸ δὲν ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δύο ἐνέργειες σύμφωνα με τὸν τόμο τοῦ Λέοντος, γιὰ τὰ θελήματα ποὺ συνεπάγονται οἱ ἐνέργειες, με τὰ ὁποῖα συνεισάγονται ἀναγκαστικὰ δύο πρόσωπα, ἀλλ' οὔτε ἐπίσης μία ἐνέργεια, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἀπλῆ. Ἄλλ' ὁμολογοῦμε ἓνα θέλημα, κι ὅλη ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη ἐνέργεια προέρχεται ἀπὸ τὸν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ Θεὸ Λόγο ποὺ ἔχει σαρκωθεί, σύμφωνα με τὸν Σεβῆρο. Σ' αὐτοὺς θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ φωνάξει με ἀγανάκτηση ἐκεῖνο τὸ χωρίο τῆς προφητείας: «Ἦ, ὦ, φύγετε ἀπὸ τὰ Βορεινά»<sup>3</sup>. «Σωθεῖτε στὴ Σιών, ὅσοι κατοικεῖτε στὴ θυγατέρα τῆς Βαβυλώνας»<sup>4</sup>. Βορεινὰ εἶναι στ' ἀλήθεια τὸ μυαλὸ τοῦ Σεβήρου, ποὺ ἔγινε τόπος κατασκότεινος καὶ διαμονὴ στερημένη ἀπὸ τὸ θεῖο φῶς, ἐνῶ θυγατέρα τῆς Βαβυλώνας εἶναι ἡ συγκεχυμένη διδασκαλία τῶν ψεύτικων δογμάτων ποὺ γεννήθηκε μέσα του γιὰ κακὸ ἀπὸ τὴν πάγκακη ἔξη ποὺ ἀπέκτησε,

3. Ζαχ. 2,7.

4. Ψαλμ. 134,8.

ἀπεστραμμένοι τῆς γνώσεως, καὶ πρὸς τὴν Σιών, λέγω τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνασωθῆναι δι' ἐπιστροφῆς οὐκ ἐθέλοντες. Ὁμοῦ γὰρ τῆς τε θεολογίας καὶ τῆς οἰκονομίας ὁ Σευήρου καταγωνίζεται λόγος. Εἰ γὰρ κατ' αὐτὸν ταῖς ἐνεργείαις ἔπεσθαι τὰ θελήματα  
 5 πέφυκε, τοῖς δὲ θελήμασιν εἰσάγεσθαι πρόσωπα, καθάπερ αἰτίοις αἰτιατά, ἵνα μὴ λέγω τίς ἀπόδειξις, καὶ παντὶ προσώπῳ δηλονότι, κατ' αὐτόν, θέλημα, καὶ τούτῳ πάντως ἐνέργεια συνεισαχθήσεται πρόσφορος. Ὁ γὰρ 'τῶν πρὸς τι' λόγος, ἄλυτον ἔχων τὴν σχέσιν, ἴσην ποιεῖται τὴν τῶν σχετῶν ἀκολουθῶς ἀν-  
 10 τιστροφὴν.

Οὐκοῦν, ἐπειδὴ πολύσημόν ἐστι τὸ ἀπλῶς λεγόμενον, εἰ μὲν φυσικὰ τὰ κατὰ ἀντιστροφὴν συνεισαγόμενα τοῖς προσώποις εἶεν θελήματα, ἢ μακαρία Μονάς, κατὰ Σευῆρον, καὶ φύσεων ἔσται Τριάς. Εἰ δὲ γνωμικά, στασιάζει πάντως πρὸς ἑαυτὴν μὴ  
 15 συμβαίνουσα τοῖς θελήμασιν, ὡς προσώπων Τριάς, ἢ πάντως, εἴπερ ἓν θέλημα τῆς ὑπερουσίου Τριάδος ἐστί, μονοπρόσωπος ἔσται θεότης τριώνυμος.

Καὶ πάλιν, εἰ τῇ ἐνεργείᾳ πάντως κατὰ τὴν Σευήρου πρότασιν ἔπεται θέλημα, τούτῳ δὲ συνεισάγεται πρόσωπον, ἐξ ἀνάγκης ἀναιρεθεῖσθαι τῇ ἐνεργείᾳ, καὶ τὸ ἐπόμενον αὐτῇ συνανήρηται  
 20 θέλημα, καὶ τὸ τούτῳ συνεισαγόμενον πρόσωπον. Εἰ δὲ τῇ μὲν ἐνεργείᾳ τὸ θέλημα, τῷ δὲ θελήματι συναναιρεῖται τὸ πρόσωπον, ἀνυπόστατος ἔσται κατὰ Σευῆρον ὁ Χριστός, τῇ ἐνεργείᾳ διὰ τὸ συναναιρούμενον αὐτῇ θέλημα, τοῦ συνεισαγομένου τῷ  
 25 θελήματι προσώπου συναναιρεθέντος.

Καὶ πάλιν, εἰ ταῖς ἐνεργείαις κατ' αὐτόν ἔπεται πάντως θελήματα, τοῖς δὲ θελήμασι συνεισάγεται πρόσωπα, ἐξ ἑνὸς δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου προῖέναι φησὶ πᾶσαν

πὸ ἔχουν γιὰ κατοικία τους ὅσοι ἀποστράφηκαν τὸ φῶς τῆς γνώσης καὶ δὲ θέλουν νὰ ἐπιστρέψουν καὶ νὰ σωθοῦν στὴ Σιών, ἐννοῶ τὴν Ἐκκλησία. Γιατὶ ὁ λόγος τοῦ Σεβήρου, ἂν τὸν ὑποβάλουμε σὲ βασανιστικὴ ἐξέταση, ἀμφισβητεῖ τὴν θεολογία μαζὶ καὶ τὴν θεία οἰκονομία. Ἐὰν δηλαδὴ κατὰ τὴ γνώμη του εἶναι φυσικὸ τὰ θελήματα ν' ἀκολουθοῦν τὶς ἐνέργειες καὶ μὲ τὰ θελήματα εἰσάγονται πρόσωπα, ὅπως στὰ αἷτια ἐπακολουθοῦν τὰ αἷτιατά, γιὰ νὰ μὴν ἀναφερθῶ στὴν ἀπόδειξή τους, καὶ σὲ κάθε πρόσωπο εἶναι φανερὸ ἀκολουθεῖ κατὰ τὴν ἄποψή του ἓνα θέλημα, καὶ μ' αὐτὸ ὅπωςδῆποτε θὰ εἰσαχθεῖ μαζὶ καὶ κατάλληλη ἐνέργεια. Γιατὶ ὁ λόγος ἐκείνων πὸ εἶναι ἀπὸ τὰ 'πρὸς τι', ἔχοντας ἄλυτη σχέση, κάνει στὴ συνέχεια ἴση τὴν ἀντιστροφὴ αὐτῶν πὸ σχετίζονται.

Ἐπομένως, ἐπειδὴ αὐτὸ πὸ λέγεται ἀπλᾶ εἶναι πολύσημο, ἂν αὐτὰ πὸ εἰσάγονται μαζὶ μὲ τὰ πρόσωπα κατὰ ἀντιστροφὴ εἶναι φυσικὰ θελήματα, τότε ἡ μακαρία Μονάδα κατὰ τὸν Σεβῆρο εἶναι καὶ Τριάδα φύσεων. Ἐὰν ὅμως εἶναι θελήματα γνωμικά, θὰ στασιάσει ὅπωςδῆποτε πρὸς τὸν ἑαυτὸ της, ἐπειδὴ δὲ θὰ συμφωνεῖ στὰ θελήματα, ὡς Τριάδα προσώπων, ἢ ὅπωςδῆποτε, ἂν εἶναι ἓνα τὸ θέλημα τῆς ὑπερούσιας Τριάδας, θὰ ὑπάρχει μιὰ μονοπρόσωπη θεότητα μὲ τρία ὀνόματα.

Καὶ πάλι, ἂν σύμφωνα μὲ τὴν πρόταση τοῦ Σεβήρου, στὴν ἐνέργεια ἀκολουθεῖ ὅπωςδῆποτε θέλημα καὶ μὲ αὐτὸ συνεισάγεται πρόσωπο, ἀναγκαστικὰ μὲ τὴν ἀναίρεση τῆς ἐνέργειας, ἀναιρεῖται μαζὶ καὶ τὸ θέλημα πὸ ἀκολουθεῖ τὴν ἐνέργεια. Κι ἂν μαζὶ μὲ τὴν ἐνέργεια ἀναιρεῖται τὸ θέλημα καὶ μὲ τὸ θέλημα συναναιρεῖται τὸ πρόσωπο, ὁ Χριστὸς θὰ εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸν Σεβῆρο, ἀνυπόστατος, γιὰτὶ μαζὶ μὲ τὴν ἐνέργεια, ἐξαιτίας τοῦ θελήματος πὸ συναναιρεῖται μαζὶ της, συναναιρέθηκε καὶ τὸ πρόσωπο πὸ συνεισάγεται μὲ τὸ θέλημα.

Ἄλλὰ καὶ πάλι, ἂν κατὰ τὴ γνώμη του στὶς ἐνέργειες ἀκολουθοῦν θελήματα καὶ μὲ τὰ θελήματα συνεισάγονται πρόσωπα, κι ἀπὸ τὸν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ Θεὸ Λόγο πὸ σαρκώθηκε προέρχε-



θείαν καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν, καὶ πᾶν θέλημα κατ' αὐτὸν (δηλονότι θεϊὸν τε καὶ ἀνθρώπινον), ὡς ταῖς ἐνεργείαις ἐπόμενον μετὰ τῶν ἰσαριθμῶς συνεισαγομένων αὐτοῖς προσώπων, ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Λόγου σεσαρκωμένου πάντως συμπροαχθή-  
5 σεται, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος.

Ἔσται τοιγαροῦν τῇ μὲν ἀναιρέσει τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν ὁ Χριστός, κατὰ Σευῆρον, ἀνούσιος, τῇ δὲ παραγραφῇ τῆς μιᾶς πάλιν ἄβουλος καὶ ἀνυπόστατος, καὶ τῇ πάσῃ προαγωγῇ θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἐνεργείας πολύβουλός τε καὶ πολυπρόσωπος· ἢ,  
10 τό γε κυριώτερον εἰπεῖν, ἀπειρόβουλός τε καὶ ἀπειροπρόσωπος. Ὁ γὰρ πᾶσαν φήσας ἐνέργειαν, ποσότητος πεποίηκε δήλωσιν ἀναρίθμητον.

Οὐκοῦν κατὰ μὲν τὴν ἀντιστροφὴν τῆς Σευῆρου προτάσεως ὁ τῆς θεολογίας αὐτῷ διαπέπτωκε λόγος, Ἀρειανὴν πολυθεϊαν  
15 καὶ Σαβελλιανὴν ἀθεϊαν καὶ μαχομένην ἐλληνικῶς ἑαυτῇ φύσιν θεότητος εἰσηγουμένῳ, κατὰ δὲ τὴν πρότασιν σαφῶς ὁ τῆς οἰκονομίας αὐτῷ νενόθευται λόγος, τὸν ἕνα Χριστὸν ἀνούσιον, ἄβουλον, ἀνυπόστατον, καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν ἀπειρόβουλόν τε πρεσβεύοντι καὶ ἀπειροπρόσωπον, οὗ τί δυσσεβέστερον;

20 Ὅρᾳτε ποῦ φέρων ὁ Σευῆρου κανὼν ἀπάγει τοὺς πειθομένους; Τοιοῦτος γὰρ ἄπας καθέστηκε λόγος, τὴν ἀήττητον βάσιν οὐκ ἔχων ἀλήθειαν. Ἐν δὲ Χριστοῦ θέλημα λέγων, ὧ βέλτιστε, πῶς καὶ ποῖον τοῦτο φῆς; Εἰ μὲν ὡς Χριστοῦ φυσικόν, Πατὴρ φύσει καὶ μητὴρ αὐτὸν ἠλλοτριώσας, οὐδετέρῳ κατ' οὐσίαν  
25 ἐνούμενον. Οὐδέτερον γὰρ αὐτοῖν φύσει Χριστός· καὶ πῶς ἐκφεύξῃ, τοῦτο λέγων, τῆς πολυθεΐας τὸν κίνδυνον; Εἰ δὲ γνωμικόν, μόνης ἔσται τῆς αὐτοῦ χαρακτηριστικὸν ὑποστάσεως. Προσώπου γὰρ ἀφοριστικὸν ὑπάρχει τὸ γνωμικόν, καὶ δειχθήσεται

ται, λέγει, ὄλη ἡ θεία κι ἀνθρώπινη ἐνέργεια, τότε καὶ κάθε θέλημα, θεῖο καὶ ἀνθρώπινο δηλαδή, σύμφωνα μ' αὐτόν, ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ συνεισαγόμενο μὲ τὰ ἰσάριθμα μ' αὐτὲς πρόσωπα, θὰ προέλθει ὑποχρεωτικὰ ἀπὸ τὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸ ἐνσαρκωμένο Λόγο, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει καμμιά ἀντίρρηση.

Ἄρα λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τὸν Σεβῆρο, ὁ Χριστὸς ἐξαιτίας τῆς ἀναίρεσης τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν θὰ εἶναι ἀνούσιος, ἐνῶ μὲ τὴν παραγραφή τῆς μιᾶς θὰ εἶναι πάλι ἄβουλος<sup>5</sup> κι ἀνυπόστατος, καὶ μὲ τὴν ὄλη προαγωγή τῆς θείας κι ἀνθρώπινης ἐνέργειας πολύβουλος καὶ πολυπρόσωπος, ἦ, γιὰ νὰ μιλήσω κυριολεκτικότερα, ἀπειρόβουλος κι ἀπειροπρόσωπος. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ἀνέφερε ὄλη τὴν ἐνέργεια, δήλωσε μιὰ ποσότητα ἀναρίθμητη.

Κατὰ τὴν ἀντιστροφή λοιπὸν τῆς πρότασης τοῦ Σεβήρου σκόνταψε ὁ λόγος του γιὰ τὴ θεολογία, καθόσον ὁ Σεβῆρος εἰσηγεῖται τὴν πολυθεΐα του Ἀρείου, τὴν ἀθεΐα τοῦ Σαβελλίου, καὶ φύση θεότητας ποὺ μάχεται κατὰ τρόπο ἐλληνικὸ τὸν ἑαυτὸ της, καὶ κατὰ τὴν ἴδια τὴν πρότασή του ἔχει σαφῶς νοθευτεῖ ὁ λόγος τῆς οἰκονομίας, ἐπειδὴ πρεσβεύει τὸν ἕνα Χριστὸ ὡς ἀνούσιο, ἄβουλο, ἀνυπόστατο, καὶ πάλι τὸν ἴδιο ὡς ἀπειρόβουλο καὶ ἀπειροπρόσωπο, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί ὑπάρχει ἀσεβέστερο;

Βλέπετε ποῦ ἀπομακρύνει καὶ ποῦ ὀδηγεῖ ὁ κανόνας τοῦ Σεβήρου ἐκείνους ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν; Γιατὶ ἐκεῖ καταλήγει κάθε λόγος ποὺ δὲν ἔχει τὴν ἀήττητη βάση, τὴν ἀλήθεια. Λέγοντας, καλέ μου, ἕνα θέλημα, ποῖο λὲς ὅτι εἶναι αὐτὸ καὶ πῶς τὸ ἐννοεῖς; Ἄν τὸ ἐννοεῖς ὡς φυσικὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἀποξενώνεις κατὰ τὴ φύση ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὴ Μητέρα, ἀφοῦ δὲν ἐνώνεται κατὰ τὴν οὐσία μὲ κανένα ἀπὸ τοὺς δύο. Γιατὶ οὔτε μὲ τὸν ἕνα οὔτε μὲ τὸν ἄλλο εἶναι ἴδιος ὁ Χριστὸς στὴ φύση. Καὶ πῶς, λέγοντας αὐτό, θὰ ξεφύγεις τὸν κίνδυνο τῆς πολυθεΐας; Κι ἂν τὸ ἐννοεῖς ὡς γνωμικὸ, θὰ εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς δικῆς του μόνο ὑπόστασης καὶ θ' ἀποδειχθεῖ σαφέστατα κατὰ τὴ γνώμη σου μὲ

5. Ἄβουλος', χωρὶς θέλημα, καὶ 'πολύβουλος' μὲ πολλὰ θελήματα.

σαφῶς ἑτερόβουλος Πατρί τε καὶ Πνεύματι, κατὰ σέ, καὶ μαχόμενος. Εἰ δὲ τῆς αὐτοῦ μόνης θεότητος, ἔμπαθῆς ἔσται θεότης, παρὰ φύσιν βρώσεως καὶ πόσεως ἐφιεμένη. Εἰ δὲ τῆς αὐτοῦ μόνης ἀνθρωπότητος, οὐκ ἔσται φύσει δραστήριον (πῶς γάρ, εἴπερ  
5 ἀνθρώπινον;), καὶ τερατώδης δειχθῆσεται σαφῶς ἢ τῶν θαυμάτων ἐπίδειξις.

Εἰ δὲ ἀμφοτέρων φύσει κοινόν, πῶς ἔσται θέλημα φύσει κοινόν, ὧν ἡ φύσις διάφορος; Εἰ δὲ ὡς ὄλου σύνθετον, πρὸς τῷ καινῷ μύθῳ καὶ πλάσματι. Τίς γὰρ θελήματος σύνθεσις; Πάλιν  
10 αὐτὸν τοῦ Πατρὸς ἡλλοτριώσας, συνθέτω θελήματι μόνην χαρακτηρίσας ὑπόστασιν σύνθετον. Οὕτω μὲν οὖν πᾶσαν φυτείαν ἐκριζοῖ προσελθὼν ὁ Λόγος, ἦν ὁ Πατὴρ οὐκ ἐφύτευσεν, ἐπεὶ μὴ πέφυκε τὸ ξένον περιποιεῖσθαι γεώργιον.

Ἄλλ', ὡς ἔοικε, τὸ φυσικὸν θέλημα τῆς κατὰ Χριστὸν ἀν-  
15 θρωπότητος Σευῆρος ἀνεῖλεν, οὐκ εἰδὼς ὅτι κυριώτερόν τε καὶ πρῶτον ἰδίωμα, πάσης μάλιστα φύσεως λογικῆς, ἢ κατ' ἔφεσιν αὐτῆς καθέστηκε κίνησις, ἦν οἱ Πατέρες σκοπήσαντες, φυσικῶν, ἀλλ' οὐ γνωμικῶν ἐπὶ Χριστοῦ θελημάτων διαφορὰν λαμπρῶς ὠμολόγησαν. Οὐ γὰρ ἂν ἔλεγόν ποτε γνωμικῶν ἐπὶ Χρι-  
20 στοῦ θελημάτων διαφορὰν. Ἴνα μὴ δίγνωμον καὶ δίβουλον, καὶ οἶον εἰπεῖν μαχόμενον ἑαυτῷ τῇ στάσει τῶν λογισμῶν, καὶ διὰ τοῦτο διπρόσωπον αὐτὸν κηρύττουσιν, οἱ γε κατὰ μόνην ταύτην γινώσκοντες τὴν τῶν γνωμικῶν θελημάτων διαφορὰν ἐν τῷ βίῳ γεγενῆσθαι, τὴν τε τῆς ἀμαρτίας εἰσοδὸν καὶ τὴν πρὸς τὸν  
25 Θεὸν ἡμετέραν διάστασιν. Ἐν οὐδενὶ γὰρ ἄλλῳ καθέστηκε τὸ κακόν, εἰ μὴ μόνον ἐν τῇ πρὸς τὸ θεῖον θέλημα διαφορᾷ τοῦ κατὰ

διάφορο θέλημα ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα κι ὅτι εἶναι πολέμιός τους. Κι ἂν εἶναι τῆς δικῆς του μόνο θεότητας, θὰ εἶναι θεότητα μὲ πάθη, πού ἐπιθυμεῖ παρὰ φύση φαγητὸ καὶ ποτό. Ἐάν εἶναι πάλι τῆς δικῆς του μόνον ἀνθρωπότητας, δὲν εἶναι τὸ θέλημά του ἀπὸ τῆ φύση του ἐνεργητικό. Πῶς δηλαδὴ θὰ εἶναι, ἂν εἶναι ἀνθρώπινο; Καὶ θ' ἀποδειχθεῖ ὀλοφάνερα τερατώδης ἢ ἐπίδειξη τῶν θαυμάτων.

Ἐάν εἶναι πάλι κοινὸ καὶ στοὺς δύο κατὰ τῆ φύση, πῶς θὰ εἶναι θέλημα κοινὸ σ' αὐτὰ πού ἔχουν διάφορη φύση; Κι ἂν εἶναι ἓνα σύνθετο ὄλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πρωτάκουστο λόγο καὶ τῆ φαντασία (γιατὶ πῶς μπορεῖ νὰ γίνεῖ σύνθεση θελήματος;), καὶ πάλι τὸν ἀποξενώνει ἀπὸ τὸν Πατέρα, χαρακτηρίζοντας μὲ σύνθετο θέλημα τῆ σύνθετη μόνο ὑπόσταση. Ἐτσι πάλι ὁ λόγος ἔρχεται καὶ ξερριζώνει ὅλη τῆ φυτεία πού δὲν τῆ φύτεψε ὁ Πατέρας<sup>6</sup>, ἐπειδὴ δὲν εἶναι στὴ φύση του νὰ περιποιεῖται τὴν ξένη καλλιέργεια.

Ἀλλά, ὅπως φαίνεται, ὁ Σεβῆρος ἀναίρεσε τὸ φυσικὸ θέλημα τῆς ἀνθρωπότητας τοῦ Χριστοῦ, ἀγνοώντας ὅτι τὸ βασικώτερο καὶ πρῶτο ἰδίωμα κάθε κατ' ἐξοχὴν λογικῆς φύσης εἶναι ἡ σύμφωνη μὲ τὴν ἐπιθυμία τῆς κίνηση, τὴν ὁποία ἔλαβαν ὑπ' ὄψη οἱ Πατέρες, καὶ διακήρυξαν λαμπρὰ γιὰ τὸν Χριστὸ διαφορὰ φυσικῶν καὶ ὄχι γνωμικῶν θελημάτων. Γιατὶ βέβαια δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ποῦν γιὰ τὸν Χριστὸ διαφορὰ γνωμικῶν θελημάτων, γιὰ νὰ μὴν τὸν διακηρύξουν δίγνωμο καὶ δίβουλο καί, ὅπως θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, πολέμιο τοῦ ἑαυτοῦ του μὲ τῆ διάσταση τῶν λογισμῶν, καὶ νὰ τὸν κηρύξουν γι' αὐτὸ διπρόσωπο, αὐτοὶ ποῦ δέχονται ὅτι σύμφωνα μ' αὐτὴν μόνο τῆ διαφορὰ τῶν γνωμικῶν θελημάτων ἔγινε στὴ ζωὴ ἡ εἴσοδος τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς διάστασής μας πρὸς τὸν Θεό. Γιατὶ τὸ κακὸ δὲν συνίσταται σὲ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο στὴ διαφορὰ τοῦ δικοῦ μας γνωμικοῦ θελήματος πρὸς τὸ θεῖο θέλημα, μὲ τὴν ὁποία, ὅταν ἐκδηλώνε-

6. Ματθ. 15,13.

γνώμην ἡμετέρου θελήματος, ἥτινι πάντως ἀντικειμένη συνεισάγεται ποσότης, καὶ ὁ ταύτης δηλωτικὸς ἀριθμὸς δεικνὺς ἡμῶν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ γνωμικοῦ θελήματος ἀντιπάθειαν.

Εἷς οὖν Νεστορίῳ τε καὶ Σευήρῳ περὶ τοῦ δυσσεβεῖν ὑπάρχει σκοπός, κἂν ὁ τρόπος διάφορος. Ὁ μὲν γὰρ διὰ τὴν σύγχυσιν φεύγων τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, τὴν οὐσιώδη διαφορὰν προσωπικὴν ποιεῖται διαίρεσιν, ὁ δὲ διὰ τὴν διαίρεσιν τὴν οὐσιώδη μὴ λέγων διαφορὰν, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν φυσικὴν ἐργάζεται σύγχυσιν, δέον μῆτε σύγχυσιν ἐπὶ Χριστοῦ, μῆτε διαίρεσιν, ἄλλ' ἔνωσιν τῶν κατ' οὐσίαν διαφερόντων καὶ διαφορὰν τῶν καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένων ὁμολογεῖν, ἵνα καὶ τῶν οὐσιῶν ὁ λόγος καὶ τῆς ἐνώσεως ὁ τρόπος εὐσεβῶς καταγγέλληται, ὧν ἄμφω διαρραγέντες, ὁ μὲν τὴν τῶν γνωμικῶν μόνον ποιότητων ἔνωσιν, ὁ δὲ τὴν τῶν φυσικῶν μόνον μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐπικυρώσας διαφορὰν, ἄμφω τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας ἀπέπεσον, ὁ μὲν διαίρεσιν, ὁ δὲ σύγχυσιν τοῦ μυστηρίου τολμηρῶς κατακρίναντες.

ται ὡς ἀντίθετη, συνεισάγεται ποσότητα καὶ ὁ ἀριθμὸς ποὺ τὴ δηλώνει, δείχνοντας τὴν ἀντιπαράθεση τοῦ δικοῦ μας γνωμικοῦ θελήματος πρὸς τὸν Θεό.

Ἕνας εἶναι λοιπὸν ὁ σκοπὸς τῆς δυσσέβειας τοῦ Νεστορίου καὶ τοῦ Σεβήρου, ἔστω κι ἂν διαφέρει ὁ τρόπος. Ὁ πρῶτος ἐξαιτίας τῆς σύγχυσης, ἀποφεύγοντας τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση, κάνει προσωπικὴ διαίρεση τῆ διαφορὰ οὐσίας· ὁ δεῦτερος ἐξαιτίας τῆς διαίρεσης, μὲ τὸ νὰ μὴ μιλάει γιὰ οὐσιώδη διαφορὰ, καθιστᾷ φυσικὴ σύγχυση τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση. Στὸ Χριστὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ ὁμολογοῦμε οὔτε σύγχυση οὔτε διαίρεση, ἀλλὰ ἔνωση αὐτῶν ποὺ διαφέρουν κατὰ τὴν οὐσία καὶ διαφορὰ τῶν ἐνωμένων ὑποστατικά, ὥστε νὰ διακηρῦσσεται ὀρθὰ καὶ ὁ λόγος τῶν οὐσιῶν καὶ ὁ τρόπος τῆς ἔνωσης, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ οἱ δύο ἀπομακρύνθηκαν, ὁ ἓνας ἐγκρίνοντας μόνον τὴν ἔνωση τῶν γνωμικῶν στοιχείων, καὶ ὁ ἄλλος τὴ διαφορὰ τῶν φυσικῶν στοιχείων μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ ξέφυγαν καὶ οἱ δύο ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων, καταλογίζοντας μὲ θράσος στὸ μυστήριον ὁ ἓνας διαίρεση κι ὁ ἄλλος σύγχυση.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ  
ΠΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΝ  
ΤΟΝ ΟΣΙΩΤΑΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΝ,  
ΕΡΩΤΗΣΑΝΤΑ ΔΙ' ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ  
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ

Νοῦν μὲν τὸν οἰκειῶν ἐφέσει θεία πτερώσας καὶ τὸν λόγον  
διάρας σπουδῆ ἑξάρας ὕλης καὶ τῶν περὶ ταύτην, θεοτίμητε πά-  
τερ, ἀκόρεστον ἔχεις τῶν ἱερογράφων Λογίων τὴν ἔντευξιν, καὶ  
τῆς περὶ αὐτὰ φροντίδος δι' ἐμμελοῦς προσοχῆς, εἰ καὶ τις ἄλλος  
5 τὴν ἀκάματον δύναμιν. Οὐ γὰρ οἶδε κόρον τὸ ὑπὲρ αἰσθησιν,  
οὔτε μὴν τὴν οἰανοῦν περιστολὴν τὸ ὑπὲρ ἔννοιαν. Τὸ μὲν γὰρ  
ροῆς ἀπάσης καὶ ἀπορροῆς κατὰ φύσιν ὑπερανέστηκε, τὸ δὲ  
παντὸς εἶδους ὑπερανέχει καὶ σχήματος, τοῦ τε κρυφίου τὴν ἔκ-  
φανσιν, ὡς θέμις, ἐκεῖνο ποιεῖται καὶ τοῦ ἀορίστου τὴν ἐνδεχο-  
10 μένην τοῦτο παρέχει κατάληψιν, καὶ ὄση πρὸς ἀρπαγὴν διανοίας  
αὐτάρκης καὶ Πνεύματος ἀγίου περιδραξιν. Ἔως γὰρ τούτου  
καὶ διὰ τοῦτο καθέστηκεν ἡ φιλάνθρωπος τοῦ ὑπὲρ ἀνθρώπου  
δι' ἐκφάνσεως συγκατάβασις, χάριτι θεουργοῦσα τοὺς γνώμη  
συναναβαίνοντας, καὶ τῇ κενώσει τοῦ Λόγου τὸ κατ' αὐτὸν  
15 πλήρωμα δεχομένους, ἐν τῷ ἀπαρτισμῷ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργα-  
σίας, καθ' ἣν πρὸς ἐντέλειαν φρονήσεως καὶ ἀνδρείας αὐτὸς  
ἀναχθεῖς, τό τε φαινόμενον σωφρόνως πιέζεις καὶ τὸ κρυπτόμε-  
νον δικαίως παινείς, ἴν' ἐκείνῳ μὲν τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ πα-  
ραδείξης, πᾶσαν ὀλικῶς ἀμαρτίαν ἐξαφανίζουσιν, ἐν τούτῳ δὲ  
20 τὴν ζωὴν ἐπιδείξης, ἀρετὴν πᾶσαν ὑπερκοσμίως προβαλλομέ-

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ  
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΓΕΩΡΓΙΟ  
ΤΟΝ ΟΣΙΩΤΑΤΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟ  
ΠΟΥ Μ' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΣΕ  
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ

Δίνοντας φτερά στὸ νοῦ σου μὲ τὸν θεῖο πόθο καὶ ὑψώνον-  
τας τὸ λόγο μὲ ζῆλο καὶ ἀπαλλάσσοντάς τον ἀπὸ τὴν ὕλη καὶ τὰ  
σχετικὰ μ' αὐτήν, πατέρα τιμημένε ἀπὸ τὸν Θεό, δὲν χορταίνεις  
νὰ ἐντρυφᾷς στὶς ἱερῆς Γραφές, ἔχοντας περισσότερο ἀπὸ κάθε  
ἄλλον ἀκατάβλητη δύναμη γιὰ τὴν προσεκτικὴ φροντίδα κι ἐπι-  
μέλειά τους. Γιατὶ τὸ ὑπεραισθητὸ δὲν γνωρίζει κορεσμό, οὔτε  
βέβαια καὶ τὸ ὑπέρνοο ὁποιοδήποτε περιορισμό, καθόσον τὸ  
ἓνα ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε ροῆ κι ἐπιρροή, ἐνῶ τὸ  
ἄλλο εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε εἶδος καὶ σχῆμα, καὶ ἐπίσης, ἐκεῖνο  
ἐμφανίζει, ὅσο εἶναι ἐπιτρεπτό, τὸ ἀπόκρυφο, ἐνῶ αὐτὸ παρέχει  
τὴν ἐνδεχόμενη κατανόηση τοῦ ἀόριστου καὶ ὅση ἀρκεῖ γιὰ τὴ  
σύλληψη τοῦ νοήματος καὶ τὴν περίδραξη τοῦ ἁγίου Πνεύματος.  
Ὡς αὐτὸ τὸ σημεῖο καὶ γι' αὐτὸ ἔγινε ἡ φιλάνθρωπη συγκατάβα-  
ση τοῦ πάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ φανέρωσή του, ποὺ κά-  
νει κατὰ χάρη θεοῦς ἐκείνους ποὺ συνανεβαίνουν μὲ τὴ γνώμη  
τους καὶ μὲ τὴν κένωση τοῦ Λόγου δέχονται τὴν πλήρωσή του  
στὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, μὲ τὴν ὁποία ἐρ-  
γασία, ὑψωμένος ἐσὺ ὁ ἴδιος στὴν τελειότητα τῆς φρόνησης καὶ  
τῆς ἀνδρείας, μὲ πολλὴ σωφροσύνη πιέζεις ὅ,τι φαίνεται καὶ δί-  
καια αὐξάνεις ὅ,τι εἶναι κρυμμένο, ὥστε μὲ τὸ πρῶτο νὰ δείξεις  
τὴ νέκρωση τοῦ Ἰησοῦ ποὺ ἐξαφανίζει ὀλοσχερῶς κάθε ἁμαρ-  
τία, ἐνῶ μὲ τὸ δεύτερο νὰ παρουσιάσεις τὴ ζωὴ σου ποὺ προβάλ-  
λει ὑπερκόσμια κάθε ἀρετὴ, μὲ τὶς ὁποῖες, κατορθώνοντας τὴν



νην, ἐξ ὧν, πρᾶξιν ἱερὰν κατορθώσας καὶ θεωρίαν, τέλος ἱερὸν ἐκομίσω τὴν σωτηρίαν, ἣν ὥστε μεταδοῦναι καὶ ἄλλοις καὶ ταύτην γνωρίσαι, τὸ θεομίμητον εἴλου πρὸς ἐμὲ τὸν ἀνάξιον, ταπεινὸν τε καὶ ἀγνώτην ὑπάρχοντα, τιμίαις προσχρήσασθαι συλλαβαῖς, καὶ πρῶτα μὲν σοφίσαι λόγῳ καὶ συνετίσαι, πρὸς δὲ καὶ ἀγιάσαι διὰ τῆς ἐνούσης σοι χάριτος, πᾶσι πανταχοῦ διαδιδομένης· ἀπερίγραφον γάρ, ὡς αἰτίαν τὸν ἀναίτιον ἔχουσα Λόγον.

Εἶτα καὶ πρὸς ἐπιστήμην ἱκανῶς ἀγαγεῖν τοῦ καινοῦ μυστηρίου τῆς κατ' ἄνθρωπον θεοπλαστίας τοῦ δι' ἡμᾶς σαρκωθέντος  
 10 Θεοῦ Λόγου καὶ τελείως ἐνανθρωπήσαντος, τῷ δι' ἐρωτήσεως ἐθέλειν, οὐ τὸ ἡγούμενον μαθεῖν· ἐν περιλήψει γὰρ τῶν καλῶν ὑπάρχεις ἀπάντων, ἀλλ' εἰς μύησιν προβιβάσαι τελεωτέραν τὸν οὐπω δεδεγμένον τὴν ἡττονα. Καὶ σοῦ τὸν εὐσεβῆ τρόπον ἀποθαυμάσας, τὸν λόγον προῖσχομαι κατὰ δύναμιν, φάσκων, ὡς οὐκ  
 15 ἄλλο τι κατὰ φύσιν ὑπάρχει τὸ κατὰ τὸν Σωτῆρα ἀνθρώπινον, καὶ ἄλλο τὸ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ ταυτὸν τῇ οὐσίᾳ καὶ ἀπαράλλακτον, εἴπερ ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐλήφθη κατὰ τὴν ἐκ τῶν παρθενικῶν τῆς πανάγνου καὶ Θεομήτορος ἀχράντων αἱμάτων ἄρρητον πρόσληψιν, οἷς δίκην σπορᾶς ἐνωθεῖς ὁ Λόγος, γέγονε σὰρξ, μὴ ἐκστὰς  
 20 τοῦ εἶναι κατ' οὐσίαν Θεός, καὶ τέλειος καθ' ἡμᾶς ἐχρημάτισεν ἄνθρωπος, πλὴν μόνης τῆς ἀμαρτίας, δι' ἣν ἡμεῖς μὲν πολλακίς στασιάζομεν καὶ ἀντιπαλαίομεν τῷ Θεῷ κατὰ τὴν θέλησιν, ὡς ἐφ' ἐκάτερα τὴν ταύτης κεκτημένοι ροπὴν, αὐτὸς δὲ πάσης κατὰ φύσιν ἐλεύθερος ὢν ἀμαρτίας, ὡς ἄνθρωπος οὐ ψιλός, ἀλλ'  
 25 ἐνανθρωπήσας Θεός, οὐδὲν ἐναντίον εἶχεν, ἀλλ' ἄχραντον καὶ πάντη κυρίως ἀμόλυντον τὴν ἡμετέραν φύσιν διέσωζε, καθὸ καὶ ἔλεγε· «νῦν ὁ ἀρχῶν τοῦ κόσμου τούτου ἔρχεται, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρίσκει οὐδέν», τῶν οἷς ἡμεῖς δηλαδὴ τὴν φύσιν παραχαράττοντες, τὴν ἐναντίωσιν τοῦ θελήματος ἐπιδείκνυμεν, δι' ἣν τῷ καθ'

ιερὴ πράξι καὶ θεωρία, κέρδισες ὡς ἱερὸ τέλος τῆ σωτηρία, τὴν ὁποία, μὲ σκοπὸ νὰ τῆ μεταδώσεις καὶ σὲ ἄλλους καὶ νὰ τῆ γνωστοποιήσεις, πράγμα πὸ ἀποτελεῖ μίμηση τοῦ Θεοῦ, διάλεξες ἐμένα, πὸ εἶμαι ἀνάξιος καὶ ταπεινὸς καὶ γεμάτος ἄγνοια, νὰ μὲ ὠφελήσεις μὲ πολύτιμους λόγους. Καὶ πρῶτα νὰ μὲ σοφίσεις καὶ νὰ μὲ συνετίσεις μὲ τὸ λόγο, κι ἐπὶ πλέον καὶ νὰ μὲ ἀγιάσεις μὲ τῆ χάρη πὸ ἔχεις ἐπάνω σου καὶ μοιράζεται σὲ ὄλους παντοῦ, γιατί ἔχει ἀπεριόριστον ὡς αἰτία τῆς τὸν ἀναίτιο Λόγο.

Ἐπειτα νὰ μὲ ὀδηγήσεις ἱκανοποιητικὰ καὶ στὴ γνώση τοῦ καινοῦ μυστηρίου, κατὰ τὸ ὁποῖο πλάστηκε σύμφωνα μὲ τὸν ἄνθρωπο ὁ Θεός, ὁ γιὰ χάρη μας Θεὸς Λόγος πὸ σαρκώθηκε, κι ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος, μὲ τὸ νὰ θέλεις μὲ τὴν ἐρώτησή σου ὄχι νὰ μάθεις ποῖο εἶναι αὐτὸ πὸ ἡγεῖται, γιατί ἔχεις στὴν κατοχή σου ὄλα τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ ν' ἀνεβάσεις σὲ τελειότερη μύηση αὐτὸν πὸ δὲν δέχθηκε ἀκόμα τὴν κατώτερη. Κι ἀφοῦ ἀποθαύμασα τὸν εὐσεβῆ τρόπο σου, προσφέρω τὸ λόγο μου ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμή μου, λέγοντας ὅτι δὲν εἶναι κατὰ φύση ἄλλη ἢ ἀνθρώπινη ιδιότητα στὸ Σωτήρα, κι ἄλλη σ' ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' εἶναι ἴδια κι ἀπαράλλαχτη ὡς πρὸς τὴν οὐσία, ἐφόσον ἔχει ληφθεῖ ἀπὸ τῆ δική μας, σύμφωνα μὲ τὴν ἄρρητη πρόσληψη ἀπὸ τὰ παρθενικὰ ἄχραντα αἵματα τῆς πάναγνης Μητέρας τοῦ Θεοῦ, μὲ τὰ ὁποῖα ἐνωμένος ὁμοια μὲ σπορὰ ὁ Λόγος, ἔγινε σὰρκα χωρὶς νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν οὐσία τῆς θεότητας, καὶ χρημάτισε τέλειος σύμφωνα μ' ἐμᾶς ἄνθρωπος, χωρὶς τὴν ἁμαρτία μόνον, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας ἁμαρτίας ἐμεῖς συχνὰ πολεμοῦμε μεταξύ μας κι ἀντιπαλεύομε ἐκούσια στὸν Θεό, ἐπειδὴ ἔχομε τὴ ροπή τῆς καὶ πρὸς τὰ δύο. Αὐτὸς ὁμως, ἐπειδὴ εἶναι ὡς ἀπὸ τὴ φύση του ἐλευθερὸς ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, σὰν ὄχι ἀπλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς πὸ ἐνανθρώπησε, δὲν εἶχε καμμιά ἀντίθεση, καὶ διέσωζε κυριολεκτικὰ τελείως ἀμόλυντη τὴ φύση μας, καὶ γι' αὐτὸ ἔλεγε· «Τώρα ἔρχεται ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ σ' ἐμένα δὲν βρῖσκει τίποτε»<sup>1</sup>, ἀπὸ αὐτὰ δηλαδὴ μὲ τὰ ὁποῖα, κιβδηλεύοντας τὴ φύση, δείχνομε τὴν ἐναντίωση τοῦ θελήματος, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας λέ-

ἡμᾶς ἀνυπότακτος λέγεται καὶ Χριστός, ἕως ἂν ταύτης καὶ ἡμᾶς ἀπολύση τῇ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἧς ἐπικυρῶν τὴν ἀλήθειαν, πάντα γέγονε δι' ἡμᾶς, καὶ δέδρακεν ἐκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν, μήτε τὴν ἡμετέραν οὐσίαν, μήτε τι τῶν αὐτῆς ἀδιαβλήτων καὶ φυσικῶν τὸ παράπαν ψευσάμενος, εἰ καὶ ταύτην μετ' ἐκείνων ἀπάντων ἐθέωσε, πυρακτωθέντος δίκην σιδήρου, πᾶσαν θεουργὸν ἀποφήνας, ὡς διόλου κατ' ἄκρον αὐτῇ περιχωρήσας διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ἔν μετ' αὐτῆς ἀσυγχύτως κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ὑπόστασιν γεγονώς.

10 Ὅθεν τὸ κατ' αὐτὸν ἀνθρώπινον, οὐ διὰ τὸν λόγον τῆς φύσεως, ἀλλὰ διὰ τὸν καινοπρεπῆ τῆς γενέσεως τρόπον, πρὸς τὸ ἡμέτερον παραλλάτει, ταυτὸν μὲν ὑπάρχον κατὰ τὴν οὐσίαν, οὐ ταυτὸν δὲ κατὰ τὴν ἀσπορίαν, ἐπεὶ μὴ ψιλή, ἀλλ' αὐτοῦ κατ' ἀλήθειαν τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος ἦν. Ὡσπερ οὖν καὶ τὸ  
15 θέλειν αὐτοῦ κυρίως μὲν ὄν φυσικὸν καθ' ἡμᾶς, τυπούμενον δὲ θεϊκῶς ὑπὲρ ἡμᾶς. Δῆλον γὰρ ὡς ἀσπορία καὶ σπορὰ φύσιν οὐ τέμνει, περὶ δὲ τὴν αὐτὴν τέμνεται φύσιν, ὡσπερ οὖν καὶ ἀγεννησία καὶ γέννησις.

Ἐπεὶ τυχὸν εἰ διαφορὰν πρὸς τὴν ἡμετέραν φύσιν ὡς ἀν-  
20 θρωπος εἶχεν ὁ Λόγος διὰ τὴν ἀσπορίαν, ἔξει γε πάντως καὶ πρὸς τὴν τοῦ Πατρὸς οὐσίαν διὰ τὴν γέννησιν. Οὐ γὰρ ταυτὸν ἀγεννησία καὶ γέννησις. Ἐξομεν δὲ καὶ ἡμεῖς πρὸς τε τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐαν, δίχα σπορᾶς γενομένους, ὁ μὲν γὰρ πλάσμα τοῦ πλάσαντος, ἡ δὲ τμῆμα τοῦ πλάσματος. Ἀλλὰ μὴν  
25 ταυτὸν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ διὰ τὴν θεότητα· Θεὸς γὰρ καὶ ὁμοούσιος· ὡσπερ οὖν καὶ ἡμεῖς, πρὸς τε τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐαν, καὶ αὐτὸν τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα Θεόν, συγγενεῖς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὁμοούσιοι. Ὡς γὰρ οὐκ οὐσία Θεοῦ τὸ ἀγέννητον καὶ γεννητὸν (τίς γὰρ ὁ λέγων), οὕτως οὐδὲ σπορὰ καὶ ἀσπορία φύ-  
30 σις καθοτιοῦν ἀνθρωπότητος.

γεται ὁ Χριστὸς ὅτι δὲν ὑποτάσσεται στὸ ἀνθρώπινο, ὥσπου ν' ἀπολύσει κι ἐμᾶς ἀπὸ αὐτὴν μὲ τὴ δύναμη τῆς ἐνανθρώπησης, τῆς ὁποίας τὴν ἀλήθεια ἐπιβεβαιώνοντας ἔγινε κι ἔπραξε θέλοντας τὰ πᾶντα γιὰ χάρη μας, χωρὶς νὰ διαψεύσει οὔτε τὴν οὐσία μας οὔτε κάποιο ἀπὸ τὰ ἀδιάβλητα καὶ φυσικὰ πάθη της, ἂν καὶ βέβαια κι αὐτὴν μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὴ θέωσε, ὅμοια μὲ τὸ σίδηρο ποὺ πυρακτώθηκε, δείχνοντάς τὴν θεωμένη ὅλη, ἐπειδὴ ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης τὴν ἔχει περιχωρήσει ἀπ' ἄκρη σὲ ἄκρη κι ἔχει γίνει ἓνα μαζί της ἀσύγχυτα στὴν ἴδια καὶ μία ὑπόσταση.

Γι' αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο τοῦ Χριστοῦ παραλλάσσει πρὸς τὸ δικὸ μας, ὄχι ἐξαιτίας τῆς φύσης, ἀλλὰ ἐξαιτίας τοῦ πρωτοφανοῦς τρόπου τῆς γένεσης, ποὺ εἶναι ἴδιος βέβαια ὡς πρὸς τὴν οὐσία, ὄχι ὅμως ἴδιος ἐξαιτίας τῆς ἀπουσίας ἀνδρός, γιὰτὶ δὲν ἦταν θέληση ἀπλή, ἀλλὰ ἦταν πραγματικὰ αὐτοῦ τοῦ ἴδιου ποὺ ἐνανθρώπησε γιὰ χάρη μας. Ὅπως βέβαια καὶ ἡ θέλησή του ἦταν κατὰ κυριολεξία φυσικὴ σύμφωνα μ' ἐμᾶς, ἀλλὰ διαμορφωνόταν κατὰ τρόπο θεϊκὸ πάνω ἀπὸ ἐμᾶς. Γιατὶ εἶναι φανερὸ ὅτι ἀπουσία καὶ παρουσία ἀνδρός (ἀσπορία καὶ σπορά) δὲν χωρίζει τὴ φύση, ἀλλὰ χωρίζεται γύρω ἀπὸ τὴν αὐτὴ φύση, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ ἀγεννησία καὶ ἡ γέννηση.

Γιατί, ἂν τυχὸν εἶχε ὁ Λόγος διαφορὰ πρὸς τὴ δικὴ μας φύση ὡς ἄνθρωπος ἐξαιτίας τῆς ἀπουσίας ἀνδρός, θὰ ἔχει διαφορὰ καὶ πρὸς τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα ἐξαιτίας τῆς γέννησης. Γιατὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἀγεννησία καὶ γέννηση. Θὰ ἔχομε ἐπίσης κι ἐμεῖς διαφορὰ πρὸς τὸν παλαιὸ Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐα, ποὺ ἔγιναν χωρὶς σπορά. Γιατὶ ὁ Ἀδὰμ ἦταν πλάσμα τοῦ πλάστη του, ἐνῶ ἡ Εὐα τμῆμα τοῦ πλάσματος. Ἀλλὰ βέβαια εἶναι ἴδιος ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα (γιατὶ εἶναι Θεὸς καὶ ὁμοούσιος), ὅπως βέβαια κι ἐμεῖς εἴμαστε πρὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐα καὶ τὸν ἴδιο τὸν Θεό, ποὺ σαρκώθηκε γιὰ μᾶς, συγγενεῖς ἐξαιτίας τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου καὶ ὁμοούσιοι. Ὅπως δηλαδὴ δὲν εἶναι οὐσία τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγέννητο καὶ τὸ γεννητὸ (ποιοὺς πράγματι εἶναι αὐτὸς ποὺ τὸ λέγει;), ἔτσι οὔτε ἡ σπορὰ καὶ ἡ ἀσπορία εἶναι καθοτιδήποτε φύση τῆς ἀνθρωπότητας.

Οὐδεμίαν οὖν ὁ μέγας θεολόγος Γρηγόριος ἔμφασιν παρέχει, τοῦ ἄλλο εἶναι κατὰ τὴν φύσιν τὸ κατὰ τὸν Σωτῆρα ἀνθρώπινον, καὶ ἄλλο τὸ καθ' ἡμᾶς, εἰ καὶ τισιν ἐνομίσθη, τῷ φάσκειν αὐτόν, «εἶπαμεν ἂν ὡς παρὰ τοῦ ἀνθρώπου τυποῦσθαι τὸν λόγον· οὐ τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοουμένου (τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν, οὐδὲν ὑπεναντίον Θεῷ θεωθὲν ὄλον), ἀλλὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς ὡς τοῦ ἀνθρωπικοῦ θελήματος, οὐ πάντως ἐπομένου τῷ θείῳ, ἀλλ' ἀντιπίπτοντος ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀντιπαλαίοντος». Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶν κυρίως καὶ λέγεται, οὐχ ὡς ἐτέρας ἢ ἐξ ἐτέρας ὄν πάρεξ

10 τῆς ἡμετέρας οὐσίας καὶ φύσεως, ἀλλ' ὡς δι' ἐκεῖνον καὶ ἐν ἐκείνῳ, κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ὑπόστασιν γεγονός, καὶ οὐ καθ' ἑαυτὸ χωρὶς ἢ δι' ἑαυτὸ παραχθέν, ὡσπερ ἡμεῖς. Ὅθεν καὶ σποράν οἰκείαν καινοτομοῦντα τὸν ἐπεισαχθέντα τῆς γεννήσεως τρόπον αὐτὸν ἔσχε τὸν Λόγον, ἅμα τῷ εἶναι φυσικῶς καὶ τὸ ὑπο-

15 στῆναι θεϊκῶς ἐν αὐτῷ κληρωσάμενον, ἵνα καὶ τὸ ἡμέτερον κυρωθῆ καὶ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς πιστευθῆ. Δεῖ γὰρ ἐν πᾶσι καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος καὶ τελείως δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου καὶ τὴν προσληφθεῖσαν φύσιν μετὰ τῶν αὐτῆς φυσικῶν συντηρεῖν, ὧν ἄνευ τὸ παράπαν οὔτε φύσις ἐστίν, ἀλλὰ φαν-

20 τασία μόνη διάκενος, καὶ τὴν ἔνωσιν διαφυλάττειν· τὴν μὲν ἐν ἐτερότητι φυσικῇ σωζομένην, τὴν δὲ πάλιν ἐν ὑποστατικῇ γνωριζομένην ταυτότητι, καὶ οὕτω τε σοφῶς ἅμα καὶ εὐσεβῶς ὄλον διόλου τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον, ἄφυρτον ὁμοῦ καὶ ἀδιαίρετον ἀποφαίνειν.

25 Ὅν αὐτὸς ὀρθοδόξως κηρύττων, ἔξεις ἀνακηρύττοντα κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν καὶ τῶν οἰκείων δωρούμενον ὡσπερ δι' ἐλπίδος ἐνταῦθα, οὕτω διὰ πείρας ἐκεῖ τὴν ἀπόλαυσιν, ἧς κάμει μετασχεῖν ἰκέτευσον, πάτερ ἡγιασμένε, διὰ τῆς σῆς μεσιτείας προσάγων αὐτῷ τῷ καλοῦντι καὶ σώζοντι, καὶ μισθὸν τῆς εἰς

Καμμιά ἔνδειξη λοιπὸν δὲν μᾶς δίνει ὁ μέγας θεολόγος Γρηγόριος γιὰ τὸ ὅτι ἄλλο εἶναι κατὰ τὴ φύση τὸ ἀνθρώπινο στὸ Σωτήρα καὶ ἄλλο σ' ἐμᾶς, ἂν καὶ αὐτὸ νόμισαν μερικοί, ἐπειδὴ λέγει, «Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ λόγος διατυπώνεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ὄχι αὐτὸν ποὺ νοοῦμε στὸν Σωτήρα (γιατὶ ἡ θέληση ἐκείνου δὲν εἶναι καθόλου ἀντίθετη στὸν Θεό, ἐπειδὴ ἔχει θεωθεῖ ὀλόκληρη), ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὸν ποὺ νοεῖται σὲ μᾶς. Ἐπειδὴ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀκολουθεῖ ὅπωςδὴποτε τὸ θεῖο, ἀλλὰ συχνότερα ἀντιτίθεται σ' αὐτὸ καὶ τὸ ἀντιμάχεται»<sup>2</sup>. Εἶναι δικό του ἀληθινὰ καὶ λέγεται, ὄχι γιατί εἶναι ἄλλης ἢ ἀπὸ κάποια ἄλλη οὐσία καὶ φύση ἐκτὸς ἀπὸ τὴ δική μας, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχει γίνει ἐξαιτίας ἐκείνου καὶ σ' ἐκεῖνον, στὴ μιὰ καὶ τὴν ἴδια ὑπόσταση, καὶ δὲν ἔγινε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του χωριστὰ κι ἐξαιτίας τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ ἀκριβῶς ὅπως ἐμεῖς. Γι' αὐτὸ καὶ δική του σπορὰ ἔλαβε τὸν ἴδιο τὸ Λόγο, εἰσάγοντας τὸ νέο τρόπο τῆς γέννησης, ἔχοντας συμπληρωμένο μαζί μὲ τὸ φυσικὸ εἶναι καὶ τὴ θεϊκὴ ὑπόσταση, ὥστε καὶ τὸ δικό μας μέρος νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ, καὶ νὰ γίνει πιστευτὸ ὅτι μᾶς ὑπερβαίνει. Πρέπει δηλαδὴ σὲ ὅλα νὰ συντηροῦμε καὶ τὴ φύση ποὺ προσέλαβε ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ σαρκώθηκε κι ἔγινε γιὰ χάρη μας ὁ ἴδιος τέλειος ἄνθρωπος μὲ τὰ φυσικὰ τῆς ιδιῶματα, χωρὶς τὰ ὅποια δὲν ὑπάρχει κὰν φύση, ἀλλὰ μονάχα φαντασία, καὶ τὴν ἔνωση νὰ διαφυλάττομε, διασώζοντας τὴ φυσικὴ ἑτερότητα τῆς φύσης, καὶ τὴν ἔνωση πάλι ἀναγνωρίζοντάς τὴν σὲ ταυτότητα ὑπόστασης, καὶ ἔτσι μὲ σοφία μαζί κι εὐλάβεια νὰ δείχνομε στὸ σύνολό του τὸ λόγο τῆς οἰκονομίας ἀσύγχυτο μαζί καὶ ἀδιαίρετο.

Αὐτὸν τὸ λόγο κηρύττοντάς τον ὀρθόδοξα, θὰ ἔχεις αὐτὸν ποὺ θ' ἀνακηρύξει ἐσένα σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσή του<sup>3</sup> καὶ θὰ σοῦ δωρίσει τὴν ἀπόλαυση τῶν ἀγαθῶν του, ὅπως ἐδῶ ἐλπίζεις, ἐκεῖ πὰ πραγματοποιημένη, τὴν ὅποια ἀπόλαυση ἰκέτευσε, ἅγιε Πατέρα, νὰ ἀπολαύσω κι ἐγώ, ὀδηγώντάς με μὲ τὴ μεσιτεία σου

3. Ματθ. 10,22.

ἀλλήλους τῶν ὁμογενῶν συμπαθείας, τῷ σὺν αὐτῷ καὶ παρ' αὐτῷ δοξασθῆναι χαριζομένῳ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ Πατρὶ καὶ τῷ ζῶοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

### ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

**Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι μίαν Χριστοῦ χρῆ λέγειν ἐνέργειαν κατ' ἐπικράτειαν, διὰ τὸ ὡς δραστικώτεραν τὴν θεῖαν αὐτοῦ κατεπικρατεῖν τῆς ἀνθρωπίνης, οὕτω χρῆ ἀπολογεῖσθαι.**

10 Πρῶτον μὲν δύο ἐνεργείας καὶ ὑμεῖς ὁμολογεῖτε, μίαν ἐπικρατοῦσαν, τὴν θεῖαν φημί, καὶ μίαν κρατουμένην, τὴν ἀνθρωπίνην δηλονότι, ὅπερ ἐστὶ τῶν 'πρὸς τι'. Τὰ δὲ 'πρὸς τι', πάντως συνεισάγουσι ἑαυτοῖς καὶ τὰ ἀντιδιαιρούμενα.

Ἐπειτα δέ, ὅτι εἰ κατ' ἐπικράτειαν λέγετε τὴν ἐνέργειαν, ὡς  
15 τῆς ἀνθρωπίνης διὰ τὸ ἐπικρατηθῆναι ἀναιρουμένης, μείωσιν αὐταῖς εἰσάγετε. Τὸ γὰρ ἐπικρατοῦν, πάντως καὶ αὐτὸ τῶν πασχόντων ἐστὶ· καὶ αὐτὸ γὰρ κρατεῖται ὑπὸ τοῦ ἐπικρατουμένου. Εἰ γὰρ καὶ ἔλασσον, ὅμως δὲ κρατεῖται πάντως· ὡσπερ χρυσὸς ἐπικρατῶν μὲν τοῦ καταμιγνυμένου αὐτῷ ἀργυρίου, φέρε εἰπεῖν,  
20 ἢ χαλκοῦ, κρατούμενος δὲ καὶ αὐτός, εἰ καὶ ἥττον, δῆλον δὲ ὅτι κατὰ τὴν ποσότητα τὴν προσμιγεῖσαν.

**Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ὡσπερ ὄργανου καὶ τοῦ κινουμένου μία ἐνέργεια, οὕτω καὶ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος μία ἐνέργεια.**

25 Εἰ μὲν φυσικὸν τὸ ὄργανόν φατε, σύγχρονος ἔσται καθ' ὑμᾶς

κοντά σ' αὐτὸν ποὺ καλεῖ καὶ σώζει, καὶ ποὺ χαρίζει ἀμοιβὴ γιὰ τὴ μεταξύ τους ἀγάπη στοὺς ὁμονογενεῖς, μὲ τὸ νὰ τοὺς καθιστᾶ μετόχους τῆς δόξας του, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη μαζί μὲ τὸν πανάγιο Πατέρα καὶ τὸ ζωοποιό Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

### ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Πρὸς ἐκείνους ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι πρέπει νὰ λέμε μία ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἐπικρατέστερη. Ἐπειδὴ ἡ θεία ἐνέργειά του ὡς δραστικότερη ἐπικρατεῖ τῆς ἀνθρώπινης, πρέπει ν' ἀπαντοῦμε ὡς ἐξῆς.

Κατὰ πρῶτον βέβαια κι ἐσεῖς ὁμολογεῖτε δύο ἐνέργειες· μία ποὺ εἶναι ἐπικρατέστερη, ἐννοῶ ἡ θεία, καὶ μία ὑποδεέστερη, δηλαδή ἡ ἀνθρώπινη, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ 'Πρὸς τι'. Τὰ 'πρὸς τι' συνεισάγουν ὅπωςδὴποτε μαζί τους καὶ τ' ἀντιδιαιρούμενα<sup>4</sup>.

Κι ἔπειτα νὰ τοὺς λέμε: "Ἄν ἀναφέρεστε στὴν ἐνέργεια κατὰ ἐπικράτηση, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη μὲ τὴν κατανίκησή της ἀναιρεῖται, εἰσάγεται μείωση αὐτῆς. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἐπικρατεῖ, εἶναι κι αὐτὸ ὅπωςδὴποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ πάσχουν· καθόσον κι αὐτὸ ὑποτάσσεται ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἴδιο ποὺ τὸ ὑπέταξε." Ἄν καὶ λιγότερο βέβαια, ὁμως ὅπωςδὴποτε κρατεῖται. "Ὅπως δηλαδή γιὰ παράδειγμα ὁ χρυσὸς νικᾷ τὸν ἄργυρο ποὺ ἀναμιγνύεται μαζί του ἢ τὸν χακκλό, νικιέται ὁμως κι αὐτός, ἂν καὶ λιγότερο, προφανῶς ὡς πρὸς τὴν ποσότητα μὲ τὴν ὁποία γίνεται ἡ πρόσμιξη μ' αὐτόν.

Πρὸς ἐκείνους ποὺ λένε, ὅτι, "Ὅπως ἀκριβῶς εἶναι μία ἡ ἐνέργεια τοῦ ὄργανου καὶ ἐκείνου ποὺ κινεῖ αὐτό, ἔτσι εἶναι μία ἡ ἐνέργεια τῆς θεότητας καὶ τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἄν τὸ ὄργανο γιὰ τὸ ὁποῖο μιλάτε εἶναι φυσικό, θὰ εἶναι

4. Π.χ. ὄντα: φυτὰ-ζῶα.



ὁ Λόγος τῆ σαρκί, ἢ ἡ σὰρξ τῷ Λόγῳ συναϊδιος· πᾶν γὰρ κεκρη-  
 μένον φυσικῶ ὄργάνῳ σύγχρονον τοῦτο ἔχει· ὡσπερ τὸ σῶμα ἢ  
 ψυχὴ, καὶ ὦρα ἡμᾶς καὶ κτίσμα τὴν θείαν φύσιν λέγειν, ἢ τὸ  
 σῶμα ἄκτιστον. Εἰ δὲ τεχνικὸν τὸ ὄργανον λέγετε, ἄψυχον τοῦτο  
 5 εἰσάγετε, καὶ ἰδίᾳ διεστηκὸς καὶ μεμερισμένον, καὶ οὐκ ἀεὶ κι-  
 νούμενον, ἀλλ' ὅτε τῷ ἐργαζομένῳ δόξει τοῦτο μετὰ χειρᾶς λα-  
 βεῖν καὶ ἐργάζεσθαι· καὶ λοιπὸν ἢ Νεστορίου τοῦ παράφρονος  
 σύμφρονες δειχθήσεσθε, διαιροῦντος καὶ διιστῶντος τὰς εἰς μίαν  
 ὑπόστασιν καὶ ἐν πρόσωπον συνελθούσας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ  
 10 δύο φύσεις, ἢ Ἀπολιναρίου τοῦ ἀσεβοῦς φοιτηταί, ἄψυχον καὶ  
 ἄνουν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ λέγοντος.

**Πρὸς τοὺς λέγοντας, μίαν σύνθετον τοῦ Χριστοῦ  
 ἐνέργειαν.**

Ἡ σύνθετος ἐνέργεια, πάντως συνθέτου φύσεώς ἐστι. Πᾶσα  
 15 δὲ σύνθετος φύσις, ὁμόχρονον καὶ ἀκούσιον ἔχει τὴν γένεσιν·  
 κτιστὴ γὰρ ὑπάρχει, καὶ τόπῳ καὶ κόσμῳ ἰδίῳ περιγραφομένη,  
 καὶ ἀτόμων πολλῶν ἐστὶ περιληπτική. Ὡρα οὖν ὑμᾶς μίαν Χρι-  
 στοῦ σύνθετον λέγοντας ἐνέργειαν, καὶ σύνθετον Χριστοῦ φύσιν  
 λέγειν, ἧς καὶ ἐστὶν ἀφοριστική, σύγχρονα τὰ μέρη ἔχουσαν, καὶ  
 20 τούτων τὴν σύνοδον ἀκούσιον καὶ ἠναγκασμένην, κτιστὴν τε καὶ  
 κόσμῳ ἰδίῳ καὶ τόπῳ περιγεγραμμένην· λοιπὸν δὲ καὶ πλῆθος  
 χριστῶν καθ' ὧν αὕτη κατηγορεῖται.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

**Περὶ τοῦ, «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ  
 25 τὸ ποτήριον».**

**Εἰς τό, «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτή-**

κατὰ τὴν ἄποψή σας σύγχρονος ὁ Λόγος μὲ τὴ σάρκα ἢ ἡ σάρκα συναΐδια μὲ τὸν Λόγο. Γιατὶ κάθετι ποῦ χρησιμοποιεῖ ἓνα φυσικὸ ὄργανο, τὸ ἔχει σύγχρονό του, ὅπως ἡ ψυχὴ ἔχει τὸ σῶμα, καὶ ὦρα εἶναι νὰ λέμε ἐμεῖς καὶ κτίσμα τῆ θεΐα φύση ἢ τὸ σῶμα ἄκτιστο. Ἐὰν ὅμως τὸ ὄργανο γιὰ τὸ ὁποῖο μιλάτε εἶναι τεχνικό, τὸ θεωρεῖτε ἄψυχο καὶ χωρισμένο καθεαυτὸ καὶ διαιρεμένο καὶ ὅτι δὲν κινεῖται πάντοτε, ἀλλὰ ὅταν θελήσει ὁ χειριστὴς του νὰ τὸ πάρει στὰ χέρια του καὶ νὰ ἐργαστεῖ, καὶ ἐπομένως ἢ θ' ἀποδειχθεῖτε ὁμόφρονες τοῦ παράφρονα Νεστορίου, ποῦ διαιρεῖ καὶ φέρνει σὲ διάσταση τίς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ποῦ συνῆλθαν σὲ μία ὑπόσταση κι ἓνα πρόσωπο, ἢ μαθητὲς τοῦ ἀσεβοῦς Ἀπολιναρίου, ποῦ διδάσκει ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει οὔτε ψυχὴ οὔτε νοῦ.

**Πρὸς ἐκείνους ποῦ μιλοῦν γιὰ μία σύνθετη ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ.**

Ἡ σύνθετη ἐνέργεια εἶναι ὅπωςδὴποτε μιᾶς σύνθετης φύσης, καὶ κάθε σύνθετη φύση ἔχει ταυτόχρονη καὶ ἀκούσια τὴ γένεση, γιατί εἶναι κτιστὴ καὶ περιγράφεται ἀπὸ δικό της τόπο καὶ δική της τάξη, καὶ περιλαμβάνει πολλές ἀτομικὲς ὀντότητες. Εἶναι ὦρα λοιπόν, ἀφοῦ μιλάτε ἐσεῖς γιὰ μιὰ σύνθετη ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ, νὰ μιλάτε καὶ γιὰ σύνθετη φύση τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποία αὐτὴ καὶ χωρίζει στὰ σύγχρονα μέρη ποῦ ἔχει, καὶ νὰ λέτε ὅτι ἡ ἔνωση αὐτῶν εἶναι ἀκούσια καὶ ἀναγκαστικὴ, καὶ ὅτι εἶναι δημιουργημένη καὶ περιγραμμένη σὲ τάξη καὶ τόπο δικό της, κι ἀπομένει ἓνα πλῆθος Χριστῶν στοὺς ὁποίους ἀποδίδεται αὐτὴ ὡς κατηγορούμενο.

#### ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

**Γιὰ τὸ χωρίο, «Πατέρα μου, ἂν εἶναι δυνατόν ἄς περάσει αὐτὸ τὸ ποτήρι ἀπὸ μένα χωρὶς νὰ τὸ δοκιμάσω»<sup>5</sup>.**

Ἐὰν τὴν παράκληση, «Πατέρα μου, ἂν εἶναι δυνατόν, ἄς πε-

ριον», συστολῆς ἔμφασιν ἔχον, ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου λαμβάνεις, «οὐ τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοουμένου (τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν, οὐδὲν ὑπεναντίον Θεῶ, θεοθὲν ὄλον), ἀλλὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς, ὡς τοῦ ἀνθρωπικοῦ θελήματος οὐ πάντως ἐπομένου τῷ Θεῶ, ἀλλ' ἀντιπίπτοντος ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀντιπαλαίοντος», ἧ φησιν ὁ θεῖος Γρηγόριος· τὸ ἐξῆς τῆς εὐχῆς, ἤγουν τό, «οὐχ ὃ ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τὸ σὸν ἰσχυέτω θέλημα», τί σοι δοκεῖ; Συστολῆς ὑπάρχειν, ἢ ἀνδρείας; Συννεύσεως ἄκρας, ἢ διαστάσεως; Ἄλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἀντιπτώσεως, οὔτε δειλίας, συμφυίας δὲ μᾶλλον ἐντελοῦς καὶ συννεύσεως, οὐδεὶς ἀντερεῖ τῶν νοῦν ἐχόντων.

Καὶ εἰ συμφυίας ἐντελοῦς καὶ συννεύσεως, ἐκ τίνος ταύτην προσδέχη; τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἢ τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοουμένου ἀνθρώπου; Ἄλλ' εἰ μὲν ἐκ τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἡμάρτηται περὶ αὐτοῦ διαγορευῶν ὁ τοῦ διδασκάλου λόγος, «ὡς τοῦ ἀνθρωπικοῦ θελήματος οὐ πάντως ἐπομένου τῷ θεῖῳ θελήματι, ἀλλ' ἀντιπίπτοντος ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀντιπαλαίοντος». Εἰ γὰρ ἔπεται, οὐκ ἀντιπίπτει· καὶ εἰ ἀντιπίπτει, οὐχ ἔπεται. Θατέρω γὰρ θάτερον ὡς ἀντικείμενον ἀναιρεῖται καὶ ὑπεξίσταται. Εἰ δὲ μὴ τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοουμένου ἀνθρώπου λαμβάνης τό, «οὐχ ὃ ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τὸ σὸν ἰσχυέτω θέλημα», τὴν ἄκραν τοῦ ἀνθρωπικοῦ πρὸς τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα καὶ πατρικὸν ὠμολόγησας σύννευσιν, καὶ δύο τοῦ διπλοῦ τὴν φύσιν, τὰς τε θελήσεις καὶ ἐνεργείας κατὰ φύσιν οὔσας παρέστησας, ἐν οὐδετέρῳ τὴν οἰانوῦν ἐναντίωσιν ἔχοντος, εἰ καὶ τὴν φυσικὴν ἐν πᾶσι διαφορὰν τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς τε καὶ ἄπερ ἦν ὁ αὐτὸς κατὰ φύσιν.

Εἰ δὲ τούτοις ἐξαιρεγόμενος τοῖς λογισμοῖς, ἐπὶ τὸ λέγειν

ράσει ἀπὸ ἐμένα τὸ ποτήρι αὐτὸ χωρὶς νὰ τὸ δοκιμάσω», πού ἔχει σημασία ἀποφυγῆς, τὴν παίρνεις ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, «ὄχι αὐτὸν πού νοεῖται σύμφωνα μὲ τὸν Σωτήρα (γιατὶ ἡ θέληση ἐκείνου δὲν εἶναι καθόλου ἀντίθετη πρὸς τὸν Θεό, ἐπειδὴ ἔχει θεοθεῖ ὀλόκληρη), ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ὅπως ἐμεῖς, ἐπειδὴ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀκολουθεῖ ὅπωςδῆποτε τὸν Θεό, ἀλλὰ συχνότερα ἀντιστέκεται σ' αὐτὸν καὶ τὸν ἀντιμάχεται», ὅπως λέγει ὁ θεῖος Γρηγόριος<sup>6</sup>, τὸ ὑπόλοιπο τῆς παράκλησης, δηλαδὴ τό, «ὄχι ὅ,τι θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ἅς νικήσει τὸ δικό σου θέλημα», πῶς σοῦ φαίνεται; Εἶναι δειλία ἢ ἀνδρεία; Δηλώνει ἄκρα συμφωνία ἢ διάσταση; Ἄλλ' ὅτι δὲν εἶναι οὔτε ἀντίσταση οὔτε δειλία, ἀλλὰ μᾶλλον συμφωνία τέλεια καὶ συγκατάθεση, κανένας ἀπὸ ἐκείνους πού ἔχουν νοῦ δὲν θά φέρει ἀντίρρηση.

Κι ἂν εἶναι συμφωνία τέλεια καὶ συγκατάνευση, ἀπὸ ποῦ τὴν περιμένεις; Ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ὅπως εἴμαστε ἐμεῖς, ἢ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὸν Σωτήρα; Ἄν ἀπὸ τὸν σύμφωνα μ' ἐμᾶς, ἔκανε λάθος ὁ λόγος τοῦ δασκάλου μιλώντας γι' αὐτόν, «Ἐπειδὴ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀκολουθεῖ ὅπωςδῆποτε τὸ θεῖο θέλημα, ἀλλὰ συχνότερα ἀντιστέκεται καὶ τὸ ἀντιμάχεται». Γιατὶ ἂν ἀκολουθεῖ, δὲν ἀντιστέκεται, κι ἂν ἀντιστέκεται, δὲν ἀκολουθεῖ. Γιατὶ τὸ ἓνα ἀναιρεῖται ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ ἀντίθετό του καὶ ἀπωθεῖται. Ἄν ὅμως τὸ «ὄχι ὅ,τι θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ἅς νικήσει τὸ δικό σου θέλημα» τὸ παίρνεις ὄχι ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο πού νοεῖται ὅπως ἐμεῖς, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν σύμφωνο μὲ τὸν Σωτήρα, ἔχεις ὁμολογήσει τὴν τέλεια συγκατάθεση τοῦ θελήματος τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖο καὶ πατρικὸ θέλημα καὶ παρουσίασες δύο καὶ τὶς θελήσεις καὶ τὶς ἐνέργειες σύμφωνα μὲ τὴ φύση τοῦ διπλοῦ στῆ φύση, πού σὲ καμμιά ἀπὸ τὶς δύο δὲν ἔχει ὅποιαδήποτε ἐναντίωση πρὸς αὐτόν, ἂν καὶ διατηρεῖ τὴ φυσικὴ σὲ ὅλα διαφορὰ ἀπὸ ὅσα προέρχεται καὶ σὲ ὅσα εἶναι καὶ ὅποια ἦταν ὁ ἴδιος κατὰ τὴ φύση.

Ἄν ὅμως ἐμποδισμένος ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς προχω-

6. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΛΣΤ'.

προάγη, μήτε τοῦ καθ' ἡμᾶς, μήτε τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοουμέ-  
 νου ἀνθρώπου τυγχάνειν τό, «οὐχ ὃ ἐγὼ θέλω», ἀλλ' ἀρνητι-  
 κῶς, ἐπὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἀνάρχου θεότητος φέρεσθαι, τοῦ,  
 τί θέλειν αὐτὸν ἰδίως παρὰ τὸν Πατέρα διεῖργον· οὐκοῦν καὶ τὸ  
 5 θεληθέν, ὅπερ ἐστὶν ἢ τοῦ ποτηρίου παραίτησις, ἐπ' αὐτῆς  
 ἀνάγκη φέρεις τῆς ἀνάρχου θεότητος. Εἰ γὰρ καὶ τοῦ τί θέλειν  
 ἰδίως ἀναίρεσιν φῆς ἔχειν τὴν ἀρνησιν, ἀλλ' οὐ τοῦ θεληθέντος  
 ἀποσκευὴν· οὐ γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν τίθεσθαι τὴν ἀρνησιν δυνατόν, καὶ  
 τοῦ τί θέλειν ἰδίως τὸν Μονογενῆ παρὰ τὸν Πατέρα, καὶ τοῦ θε-  
 10 ληθέντος. Ἐπεὶ πάντως ἢ τοῦ κοινοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ θέλησις  
 θελήματος, ἀναίρεσις ἐστὶ τοῦ θεληθέντος Θεῶ, ἡγουν τῆς  
 ἡμῶν σωτηρίας. Τοῦτο γὰρ αὐτῷ φύσει καθέστηκε θελητόν. Εἰ  
 δὲ μὴ δυνατόν ἐπ' ἀμφοῖν τιθέναι τὴν ἀρνησιν, δῆλον ὡς, εἰ ταύ-  
 την ἐπὶ τοῦ τι θέλειν ἰδίως ἄγεις, ἵνα τὴν τοῦ κοινοῦ θέσιν  
 15 ποιήσης θελήματος, οὐκ ἀναιρήσης τὸ θεληθέν, ἡγουν τὴν τοῦ  
 ποτηρίου παραίτησιν, ἀλλὰ κατὰ τῆς κοινῆς ἐποίσεις καὶ ἀνάρ-  
 χου θεότητος, ἐφ' ἧς ἀρνητικῶς καὶ τὸ θέλειν ἀνήγαγες. Εἰ δὲ  
 τοῦτο κἂν ἐννοεῖν ἀπευκτόν, ἄρα γε σαφῶς ἐνταῦθα ἢ ἀρνησις,  
 ἡγουν τό, «οὐχ ὃ ἐγὼ θέλω», πάντη τὴν ἐναντίωσιν ἀποσκευα-  
 20 ζομένη, τὴν τοῦ ἀνθρωπικοῦ τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸ θεῖον αὐτοῦ  
 θέλημα καὶ πατρικὸν συμφυῖαν παρίστησιν, ὡς ὄλην ὄλου τὴν  
 φύσιν οὐσιωθέντος τοῦ Λόγου, καὶ ὄλην τῇ οὐσιώσει θεώσαν-  
 τος. Ὅθεν ὡς δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γεγονώς, ἔλεγεν ἀνθρωποπρε-  
 πῶς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα· «μὴ τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ σὸν ἰσχυ-  
 25 σάτω θέλημα», ἅτε θέλησιν καὶ ὡς ἄνθρωπος ἔχων αὐτὸς ὁ φύ-  
 σει Θεός, τὴν τοῦ πατρικοῦ θελήματος πλήρωσιν. Διὸ κατ'  
 ἀμφω τὰς ἐξ ὧν, καὶ ἐν αἷς, καὶ ὧν ὑπόστασις ἦν, φύσει θελητι-

ρεῖς στὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι τὸ «ὄχι αὐτὸ ποὺ θέλω ἐγώ» δὲν εἶναι οὔτε τοῦ ἀνθρώπου σὰν ἐμᾶς οὔτε τοῦ ἀνθρώπου ποὺ τὸν νοοῦμε σύμφωνα μὲ τὸν Σωτῆρα, ἀλλὰ εἶναι μιὰ ἄρνηση ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὴ δίχως ἀρχὴ θεότητα τοῦ Μονογενοῦς κι ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ τί θέλει αὐτὸς ἰδιαίτερα πέρα ἀπὸ τὸν Πατέρα, τότε κι αὐτὸ ποὺ θέλησε, ποὺ εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τοῦ ποτηρίου, τὸ ἀπευθύνεις ὑποχρεωτικὰ σ' αὐτὴν τὴν ἴδια τὴν ἀναρχὴ θεότητα. Γιατί, ἂν πεῖς ὅτι περιέχει ἡ ἄρνηση καὶ τὴν ἀναίρεση τοῦ τί θέλει χωριστὰ, ὅμως δὲν περιέχει καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ θελήθηκε· γιατί δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τεθεῖ ἡ ἄρνηση καὶ γιὰ τὰ δύο, καὶ γιὰ τὸ τί θέλει χωριστὰ ὁ Μονογενὴς πέρα ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ ἐκεῖνο ποὺ θέλησε. Γιατί ἡ θέληση ποὺ ὑπάρχει στὸ κοινὸ θέλημα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ, θὰ εἶναι ἀναίρεση αὐτοῦ ποὺ θέλησε ὁ Θεός, δηλαδὴ τῆς σωτηρίας μας. Γιατί αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θέλησε ἀπὸ τὴ φύση του. Κι ἂν δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τεθεῖ ἡ ἄρνηση καὶ στὰ δύο, εἶναι φανερὸ ὅτι ἂν τὴν ὀδηγεῖς στὸ τί θέλει χωριστὰ, γιὰ νὰ ἐπιτύχεις τὴ θέση τοῦ κοινοῦ θελήματος, δὲν θὰ ἀναιρέσεις αὐτὸ ποὺ θέλησε, δηλαδὴ τὴν ἀποφυγὴ τοῦ ποτηρίου, ἀλλὰ θὰ τὴν μεταφέρεις κατὰ τῆς κοινῆς καὶ δίχως ἀρχὴ θεότητας, στὴν ὁποία ἔχεις ἀποδώσει ἀρνητικὰ καὶ τὴ θέληση. Κι ἂν αὐτὸ πρέπει νὰ εὐχόμεστε οὔτε κὰν νὰ τὸ σκεφτοῦμε, ἄρα σαφῶς ἡ ἄρνηση ἐδῶ, δηλαδὴ τὸ «ὄχι αὐτὸ ποὺ θέλω ἐγώ», ἀπορρίπτοντας τελείως τὴν ἐναντίωση, παρουσιάζει τὴ συμφωνία τοῦ θελήματος τοῦ Σωτῆρα ὡς ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖο καὶ πατρικὸ τοῦ θελήμα, γιατί ὁ Λόγος ὅλος ἔλαβε ὡς οὐσία του ὅλη τὴ φύση, καὶ μὲ τὴν οὐσίωση αὐτὴ τὴν ἐθέωσε ὀλόκληρη. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ γιὰ χάρη μας ἐγινε ὅπως εἴμαστε ἐμεῖς, ἔλεγε σὰν ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα του, «Ὁχι τὸ δικό μου, ἀλλὰ ἃς ἰσχύσει τὸ δικό σου θελήμα», ἐπειδὴ εἶχε θέληση καὶ σὰν ἄνθρωπος, αὐτὸς ποὺ ἦταν φύσει Θεός, τὴν ἐκπλήρωση τοῦ πατρικοῦ θελήματος. Γι' αὐτό καὶ ὡς πρὸς τὰ δύο ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ στὰ ὁποῖα καὶ τῶν ὁποίων ἦταν ὑπόσταση ἀποδεικνυόταν ὅτι ἤθελε καὶ ἐνεργοῦσε τὴ σωτηρία μας, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, ἐπειδὴ

κὸς καὶ ἐνεργητικὸς τῆς ἡμῶν ὑπάρχων ἐγνωρίζετο σωτηρίας· τὸ μὲν, ὡς ταύτην συνευδοκῶν Πατρὶ καὶ Πνεύματι, τὸ δέ, ὡς Πατρὶ διὰ ταύτην «ὑπήκοος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ», καὶ τὸ μέγα τῆς εἰς ἡμᾶς οἰκονομίας, διὰ σαρκὸς  
5 αὐτουργήσας μυστήριον.

### ΣΧΟΛΙΟΝ

“Ὅτι οἱ λέγοντες τό, «οὐχ ὁ ἐγὼ θέλω», ἀρνητικῶς ἐπὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἀνάρχου θεότητος φέρεσθαι, σημαῖνον, ὡς αὐτοί φασι, τό, μὴ τι θέλειν αὐτὸν ἴδιον παρὰ τὸν Πατέρα, ἀνάγκην  
10 ἔχουσι, καὶ τὸ θεληθέν, ὅπερ ἐστὶν ἢ τοῦ ποτηρίου παραίτησις, ἐπ’ αὐτῆς ἀνάγειν τῆς ἀνάρχου θεότητος· καὶ ὅτι ἐπειδὴ μὴ δυνατὸν ἐπ’ ἀμφοῖν τίθεσθαι τὴν ἀρνησιν, καὶ τοῦ τί θέλειν ἰδίως τὸν Μονογενῆ παρὰ τὸν Πατέρα, καὶ τοῦ θεληθέντος, πάντως ἐπὶ τοῦ τι θέλειν ἰδίως μόνον ταύτην ἀνάγωσιν, οὐκ ἐπὶ τοῦ θελη-  
15 θέντος, ὅπερ ἐστὶν ἢ τοῦ ποτηρίου παραίτησις, ἡγουν ἢ σωτηρία ἡμῶν, οὐ τί γένοιτο παραλογώτερον; Συμβαίνει γὰρ ἐθέλειν παρελθεῖν τὸν Θεόν, ὃ φύσει αὐτῷ καθέστηκε θελητόν. Ἐπεὶ οὐ ἔστι τό, «οὐχ ὁ ἐγὼ θέλω», τούτου πάντως καὶ τό, «παρελθέτω ἀπ’ ἐμοῦ τὸ ποτήριον».

τὴν ἐπιθυμοῦσε μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, κι ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἐπειδὴ γι' αὐτὴν «ὕπάκουσε στὸν Πατέρα μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου πάνω στὸ σταυρό<sup>7</sup>, καὶ πραγματοποίησε ὁ ἴδιος με τὴ δική του σάρκα τὸ μέγα μυστήριο τῆς οἰκονομίας ποὺ ἔγινε γιὰ χάρη μας.

### ΣΧΟΛΙΟ

Αὐτοὶ ποὺ λένε ὅτι τό, «Ἦ Οχι αὐτὸ ποὺ θέλω ἐγώ», ἀναφέρεται ἀρνητικᾶ στὴν ἀναρχη θεότητα τοῦ Μονογενοῦς κι ἔχει τὴν ἔννοια, ὅπως αὐτοὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι αὐτός δὲν θέλει τίποτε δικό του πέρα ἀπὸ τὸν Πατέρα, βρίσκονται στὴν ἀνάγκη καὶ ἐκεῖνο ποὺ θέλησε, ποὺ εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τοῦ ποτηρίου, νὰ τὸ ἀποδώσουν στὴν ἴδια τὴν ἀναρχη θεότητα, κι ὅτι, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸ ἡ ἄρνηση νὰ τίθεται καὶ στὰ δύο, καὶ στὸ τί θέλει ἰδιαίτερα ὁ Μονογενὴς χωριστὰ ἀπὸ τὸν Πατέρα, καὶ σὲ ἐκεῖνο ποὺ θέλησε, τὴν ἀποδίδουν ὅπωςδὴποτε μόνο στὸ τί θέλει ἰδιαίτερα αὐτός, ὅχι σὲ ἐκεῖνο ποὺ θέλησε, ποὺ εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τοῦ ποτηρίου, δηλαδὴ ἡ σωτηρία μας, πράγμα ἀπο τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πὸ παράλογο; Συμβαίνει δηλαδὴ νὰ θέλει ὁ Θεὸς ν' ἀποφευχθεῖ αὐτὸ ποὺ ἀπὸ τὴ φύση του θέλησε. Γιατί, ἐκείνου ποὺ εἶναι τὸ «ὅχι αὐτὸ ποὺ θέλω ἐγώ», τοῦ ἰδίου ὅπωςδὴποτε εἶναι καὶ τὸ «ἄς περάσει ἀπὸ ἐμένα τὸ ποτήρι αὐτὸ χωρὶς νὰ τὸ δοκιμάσω».

---

7. Φιλ. 2,8.



ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ

ΣΤΑΛΕΙΣ ΕΝ ΚΥΠΡΩΙ ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟΝ

Οὐ μᾶλλον σου τῆς πολλῆς εὐλαβείας κατεπλάγην τὸ κόσμιον, ἢ τοῦ μεγίστου ζήλου τὸ ἀνδρικὸν ἀπεθαύμασα, πανάγιε Θεοῦ θεράπον, καὶ τῶν αὐτοῦ πάνσοφε μύστα καὶ μυσταγωγέ, μυστηρίων. Τῇ γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ἱερᾷ συμπλοκῇ, τὴν ἐν πᾶσιν ἀγα-  
5 θοῖς ἐκτήσω τελείωσιν· κατ' ἐκείνην μὲν ὄλος ἐν ὄλω διόλου γενόμενος τῷ Θεῷ, διὰ τῆς τῶν αὐτοῦ θείων ἐντολῶν ἐκπληρώσεως, ὄλος εἶναι λογίζη δι' ἄκραν πτωχείας ὑπερβολὴν ἐν τοῖς κατ' ἐμὲ προσύλω ψυχῆς διαθέσει, τῷ ἰχώρι τῶν ἀκαθάρτων ἰλυσπώμενοι παθῶν· ὁμοῦ τε τὸ ἀσφαλὲς ἐντεῦθεν ἑαυτῷ  
10 κατὰ λόγον περιποιούμενος· οὐδὲν γὰρ ἀύθαιρέτου πτωχείας εἰς πῆξιν τῶν καλῶν καὶ συντήρησιν ἰσχυρότερον· θεμέλιος γὰρ τῶν ἐν ψυχῇ θείων οἰκοδομημάτων καθέστηκεν ἀρραγῆς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οἷς τὸ καλὸν διεσπούδασται, σωτηρίας γενόμενος πρόξενος, τῷ ἄγειν ἐξ ὑποδείξεως ἐνεργοῦς μᾶλλον, ἢ δι-  
15 δακτικῆς προσφωνήσεως, εἰς μέγεθος ἀρετῆς δι' ὑφέσεως ὑψηλῆς, τοὺς πρὸς σὲ τὸν τε νοῦν ὁμοίως καὶ τὸν βίον σοφῶς ἀπευθύνοντας. Κατὰ τοῦτον δέ, φημι τὸν ζῆλον, ὄλην ἔχων τὴν ζέσιν τοῦ Πνεύματος, καὶ τὸ πῦρ ἐν τῇ γῆ τῆς καρδίας κτησᾶμενος, ὃ ἦλθεν ἐν αὐτῇ βαλεῖν, ὃ πᾶσαν ἡμῶν ἐκδαπανῶν μοχθηρὰν ἔξιν  
20 καὶ κίνησιν, φιλάγαθος φύσει καὶ φιλόανθρωπος Λόγος, φλογίζεις μὲν τοὺς ἐξ ἀπάτης τε καὶ ἀνοίας ὑλομανοῦντάς τε καὶ ὑθλομα-

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ  
ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ  
ΠΟΥ ΤΟΝ ΕΣΤΕΙΛΕ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΣΤΟ ΔΙΑΚΟΝΟ ΜΑΡΙΝΟ

Δέν μέ κατέπληξε περισσότερο ή σεμνότητα τῆς πολλῆς εὐλάβειάς σου, ἀπό ὅ,τι θαύμασα τήν ἀνδρεία τοῦ μέγιστου ζήλου σου, πανάγιε δοῦλε τοῦ Θεοῦ καί πάνσοφε γνώστη καί δάσκαλε τῶν μυστηρίων του. Γιατί μέ τήν ἱερή συνύφανση καί τῶν δύο ἀπέκτησες τήν τελείωσή σου σέ ὅλα τὰ ἀγαθά, καί σύμφωνα μ' ἐκείνην εἰσήλθες ὅλος ἐξολοκλήρου μέσα σέ ὅλον τόν Θεό μέ τήν ἐκπλήρωση τῶν θείων ἐντολῶν του, θεωρεῖσαι πῶς εἶσαι ὀλόκληρος ἀπό ἄκρα ὑπερβολή τῆς πτωχείας σου ἀνάμεσα σέ ὄσους ὅμοια μ' ἐμένα μέ προσκολλημένη στήν ὕλη διάθεση τῆς ψυχῆς κυλιοῦνται μέσα στή σήψη τῶν ἀκάθαρτων παθῶν, καί συνάμα κερδίζεις γιά τόν ἑαυτό σου ἀπό ἐδῶ φρονώντας ὀρθά τήν ἀσφάλεια· καθόσον δέν ὑπάρχει τίποτε πιό ἰσχυρό ἀπό τήν ἐκούσια πτωχεία γιά τήν παγίωση καί συντήρηση τῶν καλῶν. Γιατί αὐτή ἔγινε ἀρράγιστο θεμέλιο τῶν θεϊκῶν οἰκοδομημάτων μέσα στήν ψυχή καί σ' ὄλους τοὺς ἄλλους, πού ἐπιδίωξή τους εἶναι τὸ καλό, καί ἔγινες πρόξενος τῆς σωτηρίας τους, ὀδηγώντας μέ ἔμπρακτο παράδειγμα παρά μέ διδασκαλία καί λόγια σέ μέγεθος ἀρετῆς μέ τήν ὑψηλή ταπεινώσή σου ἐκείνους πού στρέφουν πρὸς ἐσένα συνειδητά ὅμοια τόν νοῦ καί τόν βίο. Κι ὡς πρὸς αὐτόν, ἐννοῶ τὸ ζῆλο, ἔχοντας ὅλη τὴ θερμὴ τοῦ Πνεύματος καί ἀναμμένη στή γῆ τῆς καρδιᾶς τῆ φωτιά του πού ἦρθε ν' ἀνάψει σ' αὐτήν ὁ Λόγος ὁ φιλάγαθος ἀπό τὴ φύση του καί φιλόανθρωπος, πού ἀφανίζει κάθε μοχθηρὴ ἔξη καί κίνηση<sup>1</sup>, κατακαίει ἐκείνους πού ἀπό πλάνη καί ἀνοησία εἶναι παραδομένοι στό ἔργο τῆς ὕλης καί τῆς μυθομανίας καί στίς φαῦλες πράξεις καί

νοῦντας, ἐν τε πράξεσι φαύλαις καὶ κιβδήλοις λόγοις, τούτων  
 ἀπελέγχων τὸ σαθρόν τε καὶ εἰκαῖον, τῇ προβολῇ τῆς ἀσβέστως  
 ἐν σοὶ καιομένης κατὰ θείαν γνῶσιν καὶ ἀρετὴν μακαρίας λαμ-  
 πάδος, θερμαίνεις δὲ τοὺς τῇ πῆξει λίαν κατεψυγμένους, ταύτης  
 5 δὴ τῆς κρυμώδους καὶ ἀφεγγοῦς προβολῆς, ταῖς ἀκτινοφανέσι  
 τῶν θείων λόγων ἀγαῖς· τό τε νύχος πάμπαν ἐλαύνων καὶ δια-  
 λύων, καὶ τὴν ἄκραν συστολὴν πρὸς ἄκραν ἀνδρείαν μετάγων  
 καὶ δύναμιν· φωτίζεις δὲ πάλιν ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων, τῶν ἀϋλων  
 φημί, καὶ πᾶσαν πασῶν αἰσθήσεων ὑπερβεβηκότων γνῶσιν καὶ  
 10 δύναμιν, πατρικῶν λόγων τε καὶ δογμάτων, τοὺς ἐφιεμένους  
 φωτός, καὶ τῇ κατὰ τὴν σοφίαν γεύσει, τοῦτο σαφῶς ἐκεῖνο δι'  
 ἐλπίδος εἰκονισθέντας ἤδη καλῶς, ὅπερ αὐτὸ φύσει καθέστηκε  
 τὸ ποθούμενον, πρὸς τὴν διὰ πείρας ἄγων αὐτοὺς καὶ προσάγων  
 εὐσεβῶς ὀλικὴν μεταποίησιν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω τῆς κατὰ σὲ θείας  
 15 ἱερωσύνης εἰκονίζει τὸ ἔργον, ὡς ὁ κατὰ Θεὸν εὐλαβεῖα σύγκρα-  
 τος καὶ ἀνένδοτος ζῆλος, καὶ ὁ τούτου συνεκτικὸς ἅμα καὶ ἐξα-  
 πτικὸς ἐν ἡμῖν ἔμφυτος λόγος, ἐκεῖνο δρᾶν παρασκευάζων καὶ  
 σοφῶς οἰακίζων, ἅπερ ὁ φύσει καὶ πρῶτος διακελεύεται, πρὸς  
 τὴν ἡμῶν ἀνοδὸν εἰς αὐτὸν καὶ τελείαν δι' ἔργων ὀσίων καὶ δο-  
 20 γμάτων ἀγαθῶν ἀποκατάστασιν, ἀποφυγὴν δὲ καὶ ἀποστροφὴν  
 τῶν ταύτης ἡμᾶς ποιούντων διαμαρτεῖν τῆς ἱεραῆς ἀναβάσεως.

Καὶ τί γε ἄλλο διαλύει ταύτην σφοδρῶς καὶ οἶον ἀποτειχί-  
 ζει, φημί δὲ τὴν πρὸς τὸν Λόγον πορείαν, πλὴν τῆς αὐτοῦ φοβε-  
 ρᾶς προδοσίας τῶν νῦν ἐπιφυνέντων τοῖς τὴν βασιλικὴν ὁδὸν τῶν  
 35 θείων καὶ πατρικῶν δογμάτων ὀδεύουσι καὶ μηδεμίαν τῶν παρ'  
 ἑκάτερα δυστυχῶς φερομένων ἐν βαράθροις συγχύσεως καὶ φά-  
 ραξι διαιρέσεως παρεκτροπὴν γινωσκόντων, ἢ γνῶναι καθο-  
 τιοῦν βουλομένων, χάριτι τοῦ σοφῶς ὀδηγοῦντός τε καὶ χειρα-  
 γωγοῦντος παναγίου Πνεύματος, εἰς τὴν πρόσωπον πρὸς πρό-  
 30 σωπον τελείαν ἐπήγνωσίν τε καὶ μῆσιν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ  
 καὶ Σωτῆρος τῶν ὅλων Χριστοῦ, τοὺς κατ' εὐχὰς δι' εἰλικρινοῦς

τοὺς ψεύτικους λόγους, καὶ ἐλέγχεις τὴ σαθρότητα καὶ τὴ ματαιότητά τους, προβάλλοντας τὴ μακάρια λαμπάδα ποὺ καίει μέσα σου μετὰ τὴ θεία γνώση καὶ ἀρετὴ, καὶ ζεσταίνεις παράλληλα αὐτοὺς ποὺ εἶναι κατεψυγμένοι ἀπὸ τὴν παγωνιὰ αὐτῆς τῆς κατάψυχρης καὶ ἄφωτης κατάστασης μετὰ τις ἀκτινοβόλες λάμπσεις τῶν θείων λόγων, καὶ τὸ νύχτωμα διώχνοντας τελείως καὶ διαλύοντάς το, καὶ τὴν ἄκρα δειλία μετατρέποντάς την σὲ ἄκρα ἀνδρεία καὶ δύναμη. Καὶ πάλι ἀπὸ τὰ αἰώνια ὄρη<sup>2</sup>, ἐννοῶ τὰ ἄυλα πατρικὰ λόγια καὶ δόγματα, ποὺ ἔχουν ὑπερβεῖ ὅλων τῶν αἰσθήσεων ὅλη τὴ γνώση καὶ τὴ δύναμη, φωτίζεις ὅσους ἐπιθυμοῦν τὸ φῶς, καὶ μετὰ τὴ γεύση τῆς σοφίας φέρνει μπροστά τους ἢ ἐλπίδα τους τὴν εἰκόνα του, ποὺ εἶναι αὐτὸ ἄκριβῶς τὸ ἴδιο ποὺ ποθοῦν ἀπὸ τὴ φύση τους, κινώντας τους καὶ ὀδηγώντας τους μετὰ τὴν εὐσεβῆ πείρα τους στὴν ὀλικὴ μεταποίησι. Γιατὶ τίποτε δὲν εἰκονίζει τόσο ἐπιτυχημένα τὸ ἔργο τῆς δικῆς σου θείας ἱερωσύνης, ὅσο ὁ ἀνάμεικτος μετὰ θεία εὐλάβεια ἀνένδοτος ζῆλος καὶ ὁ ἔμφυτος μέσα μας λόγος ποὺ τὸν συνέχει μαζί καὶ τὸν διεγείρει, ἐκεῖνα κάνοντάς μας νὰ πράξομε καὶ κυβερνώντας σοφά, ἐκεῖνα ποὺ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ πρῶτος προστάζει γιὰ τὴν ἄνοδο καὶ τὴν τέλεια ἀποκατάστασή μας σ' αὐτὸν μετὰ ὅσια ἔργα καὶ διδασκαλία ὀρθή, καὶ γιὰ τὴν ἀποφυγὴ καὶ ἀποστροφὴ ὅσων μᾶς κάνουν νὰ λαθέψομε σ' αὐτὴν τὴν ἱερὴ ἀνάβαση.

Καὶ τί ἄλλο λοιπὸν διαλύει αὐτὴν μετὰ σφοδρότητα καὶ κυριολεκτικὰ τὴν γκρεμίζει ἀπὸ τὰ τεῖχη, ἐννοῶ τὴν πορεία πρὸς τὸν Λόγο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ φοβερὴ εἰς βάρος του προδοσία ἐκ μέρους ἐκείνων ποὺ τώρα ἐπάτησαν ἐπάνω σὲ ὅσους πορεύονται τὴ βασιλικὴ ὁδὸ τῶν θείων καὶ πατρικῶν δογμάτων καὶ ποὺ δὲν γνωρίζουν καμμιά παρέκκλιση ἐκείνων ποὺ βαδίζουν γιὰ δυστυχία τους δίπλα σ' αὐτὰ τὰ δύο, πρὸς τὰ βάραθρα τῆς σύγχυσης καὶ τὰ φαράγγια τῆς διαίρεσης, οὔτε καὶ θέλουν ὅ,τιδήποτε νὰ γνωρίσουν, μετὰ τὴ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος ποὺ μετὰ σοφία διευθύνει καὶ χειραγωγεῖ στὴν τέλεια ἐπίγνωσι πρόσωπο μετὰ πρόσωπο<sup>3</sup> καὶ εἰσοδο στὸ μυστήριον τοῦ ἴδιου τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος τῶν ὅλων Χριστοῦ<sup>4</sup> ἐκείνους ποὺ σπεύδουν πρὸς

καὶ ὀρθοδόξου πίστεως ἐπειγομένους; Πρόδοσις γάρ ἐστι ἢ τῆς  
εὐσεβοῦς αὐτοῦ τε καὶ περὶ αὐτοῦ δόξης παραλλαγή, τῇ προσλή-  
ψει τῆς τῶν ἑτεροδόξων ὁμολογίας καὶ διδαχῆς ἀπεμπολοῦσα  
αὐτόν, εἰς ἀναίρεσιν τῆς ἐξ ἡμῶν παναγίας αὐτοῦ σαρκός, μᾶλ-  
5 λον δὲ τῆς ὄλης οἰκονομίας ἀνατροπὴν, καὶ προδοσίαν τῆς ἐν  
πρώτοις, ὅτε σαρκὶ μεθ' ἡμῶν ὑπῆρχεν ὁ Λόγος, γεγεννημένης,  
βαρυτέρα τοσοῦτον, ὅσω τελειώτερα τοῖς πᾶσιν ἢ τε τῆς θεότη-  
τος αὐτοῦ γνῶσις, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητος ἢ ἀλήθεια  
προδήλως γεγένηται, τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης διαλαβοῦσα τῇ  
10 μεγαλοφωνίᾳ τῶν αὐτὴν κηρυττόντων ἁγίων Πατέρων. Πᾶσι  
γὰρ πανταχοῦ βεβαίως ὁμολογουμένου καὶ ὀρθοδόξως πιστευο-  
μένου, κατὰ τὴν αὐτῶν, φημὶ δὴ τῶν θεοκρίτων ὑφήγησιν διδα-  
σκάλων, ὡς ὁ εἷς τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ὁ μονογενῆς  
Υἱός, τέλειος κατὰ φύσιν ὑπάρχων Θεός, τέλειος κατὰ θέλησιν  
15 ἄνθρωπος γέγονε, σάρκα τὴν ἡμῶν ὁμοούσιον ἐκ τῆς ἁγίας Θεο-  
μήτορος Ἀειπαρθένου κατ' ἀλήθειαν προσλαβὼν, λογικῶς τε  
καὶ νοερῶς ἐψυχωμένην, καὶ καθ' ὑπόστασιν ἑαυτῷ κυρίως  
ἀδιασπᾶστως ἐνώσας, εἷς τε μετ' αὐτῆς ὑπάρχει καθὰ καὶ πρό-  
τερον, πλὴν οὐκ ἀσύνθετος τὴν ὑπόστασιν, εἰ καὶ τὴν φύσιν  
20 ἀπλοῦς, ἅτε διαμείνας Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος· καὶ αὐθις  
διπλοῦς ὡς γενόμενος σὰρξ, ἵνα τῷ μὲν διττῷ τῆς φύσεως, συγ-  
γενῆς ἢ κατ' οὐσίαν τοῖς ἄκροις, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα φυσικὴν  
τῶν οἰκείων μερῶν σῶζῃ διαφορὰν, τῷ δὲ μοναδικῷ τοῦ προ-  
σώπου, τὴν ἐν τοῖς μέρεσι τελείαν ἔχων ταυτότητα καὶ τὴν πρὸς  
25 τὰ ἄκρα προσωπικὴν, ὡς εἷς καὶ μόνος, κέκτηται διαφορὰν, καὶ  
τῷ ἀνελλιπεῖ τῆς πρὸς αὐτὰ (φημὶ δὲ τὰ ἄκρα) φυσικῆς καὶ οὐ-  
σιώδους ἀπαραλλαξίας, τέλειος ἢ τὰ ἐκάτερα, Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄν-  
θρωπος ὁ αὐτός· ἀτελῆ τοῦτον εἰσάγουσι καὶ τῶν κατὰ φύσιν  
παθόντα τὴν ἐκπτώσιν, οἱ τὴν τῶν προσόντων αὐτῷ φυσικῶς  
30 ἀπομείωσιν ἀσεβῶς δογματίζοντες. Εἰ γὰρ ἐκατέρας φύσεως  
ἀνελλιπῶς οὐ φυλάττει τὴν ἰδιότητα, χωρὶς μόνῃς ἀμαρτίας.

αὐτὸ μὲ προσευχῆς καὶ εἰλικρινῆ ὀρθόδοξη πίστη. Γιατὶ προδοσία εἶναι ἡ παραλλαγή τῆς ἰδέας γι' αὐτὸν καὶ τὰ σχετικὰ μ' αὐτόν, πού μὲ τὴν πρόσληψη τῆς ὁμολογίας καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν ἑτεροδόξων τὸν ἀπαρνεῖται, μὲ σκοπὸ τὴν ἀναίρεση τῆς πανάγιας σάρκας πού ἔλαβε ἀπὸ ἐμᾶς, ἢ καλύτερα τὴν ἀνατροπὴ τῆς οἰκονομίας στὸ σύνολό της, καὶ πού εἶναι τόσο βαρύτερη προδοσία ἀπὸ τὴν πρώτη πού ἔγινε τὶς μέρες πού ἦταν μαζί μας ἔνσαρκος ὁ Λόγος, ὅσο τελειότερη ἔγινε σὲ ὄλους καὶ ἡ γνώση τῆς θεότητάς του καὶ ἡ ἀλήθεια τῆς ἀνθρώπινης διάστασής του, πού ἔφτασε στὰ περᾶτα τῆς οἰκουμένης μὲ τὸ μεγαλόφωνο κήρυγμα τῶν ἁγίων Πατέρων πού τὴν κήρυξαν. Γιατὶ μὲ τὴ σταθερῆ γενικῆ ὁμολογία σ' ὄλο τὸν κόσμον καὶ τὴν ὀρθόδοξη πίστη σύμφωνα μὲ τὴν ὁδηγία τους, ἐννοῶ τὴν ὁδηγία τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ Πατέρων, ὅτι ὁ ἕνας τῆς ἁγίας καὶ ὁμοούσιας Τριάδας, ὁ μονογενῆς Υἱός, πού ἦταν τέλειος Θεὸς κατὰ τὴ φύση, ἔγινε μὲ τὴ θέλησή του τέλειος ἄνθρωπος, ἀφοῦ δέχθηκε πραγματικὰ τὴ σάρκα τὴν ὁμοούσια μ' ἐμᾶς ἀπὸ τὴν ἁγία Ἀειπάρθενη Μητέρα τοῦ Θεοῦ, προικισμένη μὲ ψυχὴ νοερὴ καὶ λογικὴ, κι ἀφοῦ τὴν ἔνωσε σὲ πραγματικὴ ὑπόσταση ἀδιάσπαστα μὲ τὸν ἑαυτό του, παραμένει ἐνωμένος μαζί της ἕνας, ὅπως καὶ προηγουμένως, ἀλλὰ δὲν εἶναι στὴν ὑπόσταση ἀσύνθετος, ἀν καὶ στὴ φύση εἶναι ἀπλός, ἐπειδὴ παρέμεινε Θεὸς καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, καὶ διπλός πάλι, ἐπειδὴ ἔγινε σάρκα, ὥστε μὲ τὸ διπλὸ τῆς φύσης νὰ εἶναι συγγενῆς μὲ τὰ ἀντίθετα καὶ νὰ διασώζει τὴ φυσικὴ διαφορὰ τῶν οἰκείων μερῶν μεταξύ τους, ἐνῶ μὲ τὴ μοναδικότητα τοῦ προσώπου, ἔχοντας τὴν τέλεια ταυτότητα στὰ μέρη, ἔχει καὶ τὴν προσωπικὴ διαφορὰ πρὸς τὰ ἄκρα, ὡς ἕνας καὶ μόνος, καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχει καθόλου ἔλλειψη τῆς φυσικῆς καὶ οὐσιώδους ἀπαραλλαξίας πρὸς αὐτὰ (δηλαδὴ τὰ ἄκρα), νὰ εἶναι τέλειος καὶ πρὸς τὰ δύο, ὁ ἴδιος Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος. Τὸν κηρύττουν ὁμως ἄτελῆ κι ὅτι ἔχει πάθει ἔκπτωση ἀπὸ τὰ φυσικὰ γνωρίσματα, ὅσοι δογματίζουν ἀσεβώντας τὴ φυσικὴ μείωση τῶν στοιχείων του. Ἄν δηλαδὴ δὲν διατηρεῖ τὴν ἰδιαιτερότητα κάθε μιᾶς ἀπὸ τὶς δύο φύσεις του χωρὶς ἔλλειψη, παρὰ μόνον ἀπὸ

κατὰ τοὺς θείους Πατέρας, τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς κυρίως ἐστὶν ὁ σαρκωθεὶς Λόγος καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἐλλιπὴς ὑπάρχει Θεός, εἴπερ ὄλως Θεὸς ἀτελής, καὶ ἐλλιπὴς αὐθις ἄνθρωπος, εἴπερ ὄλως ἄνθρωπος μείωσιν τῶν φυσικῶν κεκτημένος.

5 Οὐ χρὴ τοιγαροῦν προφάσει δῆθεν ἐνώσεως μηδενὶ λυμαινομένης, ἀλλὰ μόνον εἰς ἓν καθ' ὑπόστασιν συνδεούσης τὰ πράγματα, τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν παραφθείρειν, τῇ ἀναιρέσει τοῦ τε φυσικοῦ θελήματος καὶ τῆς οὐσιώδους ἐνεργείας. Εἴτε γὰρ ὡς ἐκ μερῶν ὄλον τι, τὰ τε οὐσιώδη δύο θελήματα καὶ τὰς ἰσαρίθμους  
10 φυσικὰς ἐνεργείας κατὰ σύνθεσιν εἰς ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐκτῆξομεν τυχὸν καὶ χωνεύσομεν, μυθικὸν τὸ τοιοῦτον καὶ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἡμᾶς ξένον τε πάντη καὶ ἀλλότριον δειχθῆσεται κοινωνίας, ὡς οὐ σύνθετον ἐκείνου κατὰ φύσιν ἔχοντος θέλημα ἢ ἐνέργειαν, οὐδὲ πάλιν ἡμῶν. Οὐδεμία γὰρ τῶν ἐν ὑπο-  
15 κειμένῳ σύνθεσις, ὅτι μηδὲ καθ' ἑαυτὰ τὸ παράπαν ὑπαρξίς θεωρεῖται καὶ τῆς ὑποκειμένης οὐσίας ἐκτός. Πρὸς γὰρ τῷ ἄχαρι καὶ λίαν κατάπτυστον, ἄνω τε καὶ κάτω(1) διὰ τὴν φυσικὴν πρὸς ἀμφω συγγένειαν κατὰ διαστολὴν ἐξ ἡμισείας μερίζεσθαι τε καὶ τέμνεσθαι, προσομολογούντων, καὶ ταῦτα τὴν καθ' ὑπόστασιν  
20 ἀδιδάσπαστον ἔνωσιν. Εἴτε πάλιν τῆς θείας τοῦ σαρκωθέντος Λόγου φύσεως ἀλώβητον, τό τε φυσικὸν θέλημα καὶ τὴν οὐσιωδῶς προσοῦσαν ἐνέργειαν συντηρήσομεν, τῆς δὲ κατ' αὐτὸν ἀνθρωπίνης οὐσίας ἀνέλωμεν ταῦτα καὶ ἀποσκευάσομεν, καὶ οὕτω τὴν ὑπερφυᾶ παραβλάπτομεν ἔνωσιν, οὐκ ἔχουσαν ὅ τι καὶ  
25 δῆσει πρὸς μίαν ὑπόστασιν, τῆς λογικῶς τε καὶ νοερῶς ἐψυχωμένης σαρκός, ἡγουν τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας καὶ φύσεως, ἐν τῷ Λόγῳ τὸ παράπαν οὐκ οὐσης τελείως καὶ σωζομένης. Ποῦ γὰρ καὶ ποία φύσις τῶν κατὰ φύσιν παθοῦσα τὴν ἐκπτώσιν;

Εἰ οὖν τούτων ἢ τινος τούτων ἐλλιπὴς ἦν κατὰ σάρκα τῶν  
30 φυσικῶν ἰδιωμάτων ὁ Κύριος, οὐδὲ σὰρξ ὄλως ὑπῆρχε καὶ ἄνθρωπος· ἢ γὰρ δείξωσιν οἱ ταῦτα λέγοντες, ἄνθρωπον ὄντα κατὰ

τὴν ἁμαρτία, σύμφωνα μὲ τοὺς θεῖους Πατέρες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες φύσεις καὶ μέσα στὶς ὁποῖες ὑπάρχει ὁ Λόγος ποὺ ἔγινε σὰρκα καὶ μετὰ τὴν ἔνωση, εἶναι ἐλλιπὴς θεός. Κι ἂν εἶναι ὡς πρὸς ὅλα ἀτελὴς Θεός, θὰ εἶναι πάλι καὶ ἀτελὴς ἄνθρωπος, ἐφόσον ὡς πρὸς ὅλα ὡς ἄνθρωπος ἔχει μειωμένες τὶς φυσικὲς ιδιότητές του.

Δὲν πρέπει λοιπὸν μὲ τὴν πρόφαση τάχα ἔνωσης, ποὺ δὲν βλάπτει σὲ τίποτε, ἀλλὰ συνδέει μόνο σ' ἓνα τὰ πράγματα στὴν ὑπόσταση, νὰ παραφθείρομε τὴν ὑπαρξή τους, μὲ τὴν ἀναίρεση καὶ τοῦ φυσικοῦ θελήματος καὶ τῆς οὐσιώδους ἐνέργειας. Γιατί, εἴτε συνθέσομε σὰν ἓνα ὅλο, ἀποτελούμενο ἀπὸ μέρη, τὰ δύο θελήματα καὶ τὶς ἰσάριθμες φυσικὲς ἐνέργειες καὶ τὰ συνθλίψομε ἴσως καὶ τὰ ἀναχωνεῦσομε σ' ἓνα θέλημα καὶ μία ἐνέργεια, αὐτὸ θὰ εἶναι μυθικὸ καὶ θ' ἀποδειχθεῖ ξένο τελείως κι ἀλλότριον τῆς σχέσης πρὸς τὸ Πατέρα καὶ ἐμᾶς, ἐπειδὴ ἐκεῖνος δὲν ἔχει στὴ φύση του σύνθετο θέλημα ἢ ἐνέργεια, οὔτε πάλι κι ἐμεῖς. Καθόσον καμμιά σύνθεση δὲν γίνεται τῶν στοιχείων ποὺ ὑπάρχουν στὸ ὑποκείμενο, ἐπειδὴ οὔτε καθ'αυτὰ θεωροῦνται ὅλως διόλου ὑπαρξή κι ἔξω ἀπὸ τὴν οὐσία τὴν ὁποία ἔχουν ὑποκείμενό τους. Ἐκτὸς δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ἄκομψο, εἶναι καὶ πολὺ ἀξιοπεριφρόνητο νὰ ὁμολογοῦν ὅτι διαστελλόμενος μερίζεται καὶ κόβεται στὴ μέση ἄνω καὶ κάτω ἐξαιτίας τῆς φυσικῆς συγγένειας καὶ μὲ τὰ δύο, καὶ μάλιστα ἐνῶ εἶναι ἀδιάσπαστη ὑποστατικὴ ἔνωση. Εἴτε πάλι κρατήσομε ἀλώβητα καὶ τὸ φυσικὸ θέλημα καὶ τὴν οὐσιώδη ἐνέργεια τῆς θείας φύσης τοῦ Λόγου ποὺ σαρκώθηκε, καὶ τὰ ἀναιρέσομε ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη οὐσία του καὶ τὰ ἀρνηθοῦμε, καὶ ἔτσι παραβλάπτομε τὴν ὑπερφυσικὴ ἔνωση, ἀφοῦ δὲν θὰ ἔχει ἐκεῖνο ποὺ θὰ τὴ δέσει σὲ μία ὑπόσταση, τῆς σάρκας τῆς προικισμένης μὲ λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ, δηλαδὴ τῆς δικῆς μας οὐσίας καὶ φύσης, ποὺ δὲν θὰ ὑπάρχει καθόλου καὶ δὲν θὰ διασώζεται μέσα στὸν Λόγο. Γιατί ποῦ θὰ βρεθεῖ καὶ ποιά εἶναι ἡ φύση ποὺ ἔπαθε ἐκπτώση τῶν στοιχείων τῆς φύσης της;

Ἄν λοιπὸν ὁ Κύριος ἦταν ἐλλιπὴς ἀπὸ αὐτὰ τὰ σαρκικὰ φυσικὰ ιδιώματα ἢ κάποιου ἀπὸ αὐτά, οὔτε σὰρκα ἦταν παντελῶς οὔτε ἄνθρωπος· ἢ μήπως θ' ἀποδείξουν, ὅσοι ἐκφράζουν τέτοιες



φύσιν τούτων ἐκτός, ἢ ὅλως ἄνθρωπον· ἢ, εἴπερ οὐδαμῶς τὸ παράπαν ἐστί, δῆλον ὡς οὐκ ἄνθρωπος, τούτων ἢ τινος αὐτῶν κατὰ φύσιν ἐστερημένος, σαρκωθείς ὁ Λόγος γεγένηται. Πῶς γὰρ καὶ τίνι λόγῳ, μηδεμίαν ἔλλειψιν τῶν τοιούτων ἐχούσης τῆς φύσεως, ἀλλ' ἕτερόν τι ξένον παντάπασι τῆς ἡμετέρας οὐσίας ὑπάρχει καὶ ἄγνωστον; καί, ἢ ἀπ' ἀρχῆς συνουσιωμένον αὐτῷ καὶ ἄνωθεν κατελθόντι συγκατελθὸν αὐτῷ, ἐκεῖνο σαφῶς ὅπερ λέγεται γεγονέναι (καὶ τί λοιπὸν πρὸς ἡμᾶς ἢ κατάβασις, οὐδαμῶς συνελθόντας διὰ τῆς οὐκ ἐξ ἡμῶν προσληφθείσης καὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθείσης ἀγίας σαρκός;), ἢ φαντασία τὸ πᾶν καὶ σχῆμα μόνον φαινακίζον τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' οὐκ οὐσία σαρκός, ὡς οὐκ ἀπαρχὴ τοῦ ἡμετέρου γένους, τὸ φύραμα κατὰ χάριν ἐνίζουσα καὶ τῶν διαιρετικῶν ἀπολαύουσα πάντων, ὧν ἡ τοῦ παλαιοῦ παράβασις Ἀδὰμ αἰτία γεγένηται, δι' ἣν καὶ ὁ θάνατος κατεκρίθη τῆς φύσεως. Τί τοιγαροῦν βασκαίνουσιν ἡμῖν τῆς τελείας σωτηρίας καὶ ὁμολογίας; Τί τοὺς ἀφύκτους δῆθεν καθ' ἡμῶν διατείνουσι συλλογισμούς, καὶ ταῖς μὲν ἐνεργείαις ἔπεσθαί φασι τὰ θελήματα, καὶ τούτοις συνέπεσθαι πάλιν τὴν ἐναντίωσιν, ἐξ ἧς καὶ τοὺς τάναντία θέλοντας ἐπεισάγουσιν;

Ἴνα δὲ τὰς συστάσεις εὐθύνην παρῶ· πόθεν καὶ πῶς τὰ τοιαῦτα σοφίζονται; Πυθέσθαι μόνον ἤθελον καὶ μαθεῖν, ὡς ἄρα δράσαντες αὐτοὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τὴν καινὴν ἔκθεσιν ἐνεργήσαντες, ἀθελήτως τοῦτο πεποίηκαν, καὶ τίς ὁ βίαν ἐπενεγκῶν; Εἶτα μετὰ τὴν πρᾶξιν, οὐκ ὄν πρότερον παντελῶς, ὕστερον τοῦ γενομένου τὸ θέλημα προεκτήσαντο, πόθεν καὶ τίνος ἐλθόν; Καὶ τίς ὁ τοῦ πραχθέντος ἔχειν τὸ θέλημα βιασάμενος, ἵνα καὶ παρὰ θελησιν πραχθῇ καὶ παρὰ βούλησιν στερχθῇ τὸ πραττόμενον; Πῶς δὲ πάλιν, εἰ μήτε φυσικῶς ὡς ἄνθρωπος ἤθελε καὶ ἐνήργει τὰ κατὰ φύσιν, αὐτὸς ὁ σαρκωθείς Λόγος, ἐκουσίως τὴν τε πείναν καὶ δίψαν, τὸν τε πόνον καὶ κόπον καὶ ὕπνον καὶ τὰ λοιπὰ πάντα

γνώμες, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος χωρὶς αὐτὰ ἢ ἄνθρωπος γενικά; ἢ, ἂν δὲν εἶναι καθόλου μὲ κανέναν τρόπο, εἶναι φανερό ὅτι δὲν ἦταν ἄνθρωπος ὁ Λόγος ὅταν σαρκώθηκε, ἐφόσον στεροῦνταν αὐτὰ τὰ γνωρίσματα ἢ κάποιο ἀπὸ αὐτά. Πῶς δηλαδή καὶ γιὰ ποιὸ λόγο, ἀφοῦ ἡ φύση δὲν ἔχει καμιὰ ἔλειψη ἀπὸ αὐτά; Ἄλλ' εἶναι κάτι ἄλλο τελείως ξένο ἀπὸ τῆ δική μας οὐσία καὶ ἄγνωστο, καὶ ἢ ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ οὐσιωμένο μαζί του καὶ κατέβηκε μαζί του ὅταν αὐτὸς κατέβηκε ἀπὸ ἄνω, ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού λέγεται ὅτι ἔχει γίνεῖ σαφῶς (καὶ τί σημασία ἔχει τότε ἡ κάθοδος γιὰ ἐμᾶς, πού καθόλου δὲν ἤρθαμε σὲ ἔνωση μαζί του μὲ τὴν ἁγία σάρκα πού δὲν εἶχε προσλάβει ἀπὸ ἐμᾶς καὶ δὲν ἐνώθηκε ὑποστασιακὰ μαζί μας;), ἢ ὅλο τὸ πράγμα εἶναι φαντασία καὶ μόνο ἓνα σχῆμα πού ἀπατᾷ τὴν αἴσθησι, καὶ ὄχι ἀληθινὴ σάρκα, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἀπαρχὴ τοῦ δικοῦ μας γένους, πού ἐνώνει κατὰ χάρη τὴ ζύμη κι ἀπαλλάσσει ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα πού τὴ διαιροῦν, τῶν ὁποίων αἰτία ὑπῆρξε ἡ παράβασι τοῦ παλαιοῦ Ἀδάμ, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας καταλογίστηκε καὶ ὁ θάνατος στὴ φύση. Γιατί λοιπὸν μᾶς φθοноοῦν γιὰ τὴν τέλεια σωτηρία καὶ ὁμολογία; Γιατί πλέκουν ἐναντίον μας αὐτοὺς τοὺς τάχα ἀναπόφευκτους συλλογισμοὺς καὶ λένε ὅτι τὰ θέληματα ἀκολουθοῦν τὶς ἐνέργειες καὶ μ' αὐτὰ πάλι συνακολουθεῖ ἡ ἐναντίωσι, ἀπὸ τὴν ὁποία εἰσάγουν καὶ ἐκείνους πού θέλουν τὰ ἀντίθετα;

Ἄλλὰ γιὰ νὰ παραλείψω νὰ ἐλέγξω τὶς διαθέσεις τους, ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς καταφεύγουν σὲ τέτοιες σοφιστεῖες, ἤθελα μόνο νὰ ρωτήσω καὶ νὰ μάθω ἐάν, κάμνοντας αὐτὰ καὶ διατυπῶνοντας τὴ νέα ἔκθεσι, ἐνέργησαν χωρὶς νὰ θέλουν καὶ ποιὸς χρησιμοποίησε βία ἐναντίον τους; Κι ἔπειτα, μετὰ τὴν πράξι, ἐνῶ δὲν τὸ εἶχαν προηγουμένως, ἔπειτ' ἀπὸ αὐτὸ πού ἐγίνε ἀπέκτησαν τὸ θέλημα καὶ ἀπὸ ποῦ τὸ ἔλαβαν κι ἀπὸ ποιὸν προῆλθε; Καὶ ποιὸς ὑποχρέωσε νὰ ὑπάρξει τὸ θέλημα γιὰ ὅ,τι ἐγίνε, ὥστε καὶ παρὰ τὴ θέλησι νὰπραχθεῖ καὶ νὰ γίνε ἀποδεκτὸ αὐτὸ πού γίνεται; Καὶ πάλι, ἂν ὁ ἴδιος ὁ Λόγος πού σαρκώθηκε οὔτε φυσικὰ σὰν ἄνθρωπος ἤθελε κι ἐνεργοῦσε τὰ σύμφωνα μὲ τὴ φύσι, πῶς δεχόταν θέλοντας τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα καὶ τὸν πόνο καὶ τὸν κόπο

προσίετο θέλων; Οὐ γὰρ Λόγος μόνον ταῦτα κατὰ φύσιν ἤθελεν ἢ ἐνήργει, τὴν φύσιν ἔχων μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ὑπερούσιόν τε καὶ ὑπεράπειρον, εἰ καὶ πάλιν «ἐξουσιαστικῶς ὡς Θεός, ἐδίδου τῇ φύσει καιρόν, ὅταν ἐβούλετο, τὰ ἑαυτῆς ἐνεργῆσαι»,  
 5 καθάπερ φησὶν ὁ θεῖος τῆς Νυσσαέων καθηγητῆς καὶ μέγας Γρηγόριος. Εἰ γὰρ ὡς μόνον Θεὸς ταῦτα, καὶ οὐχ ὡς ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς ἤθελεν, ἢ σῶμα φύσει τὸ θεῖον, ἢ τὴν οὐσίαν τραπεῖς, σὰρξ κατ' ἐκπτώσιν τῆς οἰκείας θεότητος γέγονεν, ἢ πάντως λογικῶς ἢ κατ' αὐτὸν οὐκ ἐψύχωτο σὰρξ, ἀλλ' ἄψυχος ἦν κατ' αὐ-  
 10 τὴν διόλου καὶ ἄλογος, ἢ, εἴπερ ἐψύχωτο λογικῶς, καὶ θέλημα ἐκέκτητο τὸ φυσικόν. Πᾶν γὰρ φύσει λογικόν, καὶ φύσει θελητικόν πάντως ἐστί. Καὶ εἰ θέλημα φυσικόν εἶχεν ὡς ἄνθρωπος, ἐκεῖνα πάντως ἤθελε κατ' οὐσίαν, ἅπερ αὐτὸς ὡς Θεὸς τῇ φύσει πρὸς σύστασιν δημιουργήσας ἐνέθετο φυσικῶς. Οὐ γὰρ ἦλθε  
 15 παραχαράξαι τὴν φύσιν, ἣν αὐτὸς ὡς Θεὸς καὶ Λόγος πεποίηκεν, ἀλλ' ἦλθε διόλου θεῶσαι τὴν φύσιν, ἣν αὐτὸς ἑαυτῷ θέλων, εὐδοκίᾳ Πατρὸς καὶ συνεργείᾳ Πνεύματος, κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ὑπόστασιν ἦνωσε, μετὰ πάντων τῶν προσόντων αὐτῇ φυσικῶς, καὶ δίχα τῆς ἁμαρτίας.

20 Οὐκοῦν ὡς φύσει Θεὸς ἤθελε τὰ κατὰ φύσιν θεῖα καὶ πατρικά. Συνθελητῆς γὰρ ὑπῆρχε τοῦ ἰδίου Γεννήτορος, καὶ ὡς ἄνθρωπος φύσει πάλιν ὁ αὐτὸς ἤθελε τὰ κατὰ φύσιν ἀνθρώπινα, πάσης καθαρὰν φυλάττων φαντασίας τὴν οἰκονομίαν, μηδαμῶς ἀντιπίπτοντα τῷ θελήματι τοῦ Πατρὸς. Οὐδὲν γὰρ τῶν φυσικῶν, ὡςπερ οὐδ' αὐτὴ καθᾶπαξ ἡ φύσις, τῷ αἰτίῳ ποτ' ἂν ἀντι-  
 25 πίπτει τῆς φύσεως, ἀλλ' οὐδὲ γνώμη καὶ ὅσα γνώμης ἐστίν, ὀπηνίκα μέντοι τῷ λόγῳ συννεύει τῆς φύσεως. Καὶ γάρ, εἰ τυχὸν φαίη τις, ὡς ἀντιπίπτει Θεῷ τι τῶν κατὰ τὴν φύσιν, αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τῆς φύσεως ὑπάρχει τὸ ἔγκλημα· πόλεμον φυσικῶς ἐνθε-

καὶ τὸν ὕπνο καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μὲ θέλημά του; Γιατὶ δὲν ἤθελε καὶ δὲν ἐνεργοῦσε σὰν Λόγος μόνο τὰ σύμφωνα μὲ τὴ φύση του, φύση ποὺ εἶχε ὑπερούσια καὶ ὑπεράπειρη μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα· ἂν καὶ πάλι «σὰν Θεὸς μὲ ὅλη τὴν ἐξουσία ἔδινε τὴν ἄδεια στὴ φύση, ὅταν ἤθελε, νὰ κάνει τὶς δικές της λειτουργίες», ὅπως λέγει ὁ θεῖος καθηγητὴς τῆς Νύσσης καὶ μέγας Γρηγόριος. Ἐὰν δηλαδὴ τὰ ἤθελε αὐτὰ ὁ ἴδιος ὡς Θεὸς μόνο καὶ ὄχι ὡς ἄνθρωπος, ἢ ἐγίνε σὰρκα κατὰ ἔκπτωση ἀπὸ τὴν οἰκεία του θεότητα, ἀλλάζοντας τὴ φύση τοῦ θεοῦ σώματος καὶ τῆς οὐσίας του, ἢ ὅπωςδήποτε ἢ σὰρκα του δὲν ἔλαβε ψυχὴ λογικὴ, ἀλλὰ ὡς πρὸς αὐτὴν ἦταν ὀλωσδιόλου χωρὶς ψυχὴ καὶ χωρὶς λόγο, ἢ ἂν εἶχε λάβει ψυχὴ λογικὴ, θὰ εἶχε καὶ φυσικὸ θέλημα. Γιατὶ κάθε λογικὸ ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ θελητικὸ ἀπὸ τὴ φύση του. Κι ἂν εἶχε θέλημα φυσικὸ σὰν ἄνθρωπος, θὰ ἤθελε σύμφωνα μὲ τὴν οὐσία του ἐκεῖνα ὅπωςδήποτε, ἐκεῖνα ποὺ ὁ ἴδιος ὡς Θεὸς ἐναπέθεσε φυσικὰ μέσα στὴ φύση πρὸς συγκρότησίν της ὅταν τὴ δημιοργοῦσε. Γιατὶ δὲν ἦρθε γιὰ νὰ παραχαράξει τὴ φύση, ποὺ ὁ ἴδιος δημιούργησε ὡς Θεὸς καὶ Λόγος, ἀλλὰ ἦρθε γιὰ νὰ θεώσει πέρα ὡς πέρα τὴ φύση ποὺ ὁ ἴδιος θέλοντας μὲ τὴν εὐδοκία τοῦ Πατέρα καὶ τὴ συνέργεια τοῦ Πνεύματος τὴν ἔνωσε μὲ τὸν ἑαυτό του στὴ μία καὶ τὴν ἴδια ὑπόστασι μὲ ὅλα τὰ φυσικὰ γνωρίσματά της, ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἁμαρτία.

Ἐπομένως ὡς φύσει Θεὸς (ὁ Χριστὸς) ἤθελε τὰ σύμφωνα μὲ τὴ φύση του θεῖα καὶ πατρικά, γιατί εἶχε τὸ ἴδιο θέλημα μὲ τὸν Γεννήτορά του, καὶ ὁ ἴδιος πάλι ὡς φύση ἄνθρωπος ἤθελε, φυλάγοντας τὴν οἰκονομία καθαρὴ ἀπὸ κάθε φαντασία, τὰ κατὰ φύση ἀνθρώπινα, ποὺ δὲν ἀντιτίθεται καθόλου στὸ θέλημα τοῦ Πατέρα. Γιατὶ κανένα ἀπὸ τὰ φυσικά, ὅπως οὔτε ἡ ἴδια ἢ φύση στὸ σύνολό της, δὲν ἀντιτίθεται ποτὲ στὸν αἴτιο τῆς φύσης, οὔτε βέβαια καὶ ἡ γνώμη καὶ ὅσα εἶναι τῆς γνώμης, ὅταν ὁμῶς συμβαδίζουν μὲ τὸ λόγο τῆς φύσης. Καὶ πράγματι, ἂν τυχὸν ἰσχυριστεῖ κάποιος, ὅτι κάτι ἀπὸ τὰ σύμφωνα μὲ τὴ φύση εἶναι ἀντίθετο στὸν Θεό, τὸ ἔγκλημα εἶναι μᾶλλον δικό του, παρὰ τῆς φύσης, ἐπειδὴ ἐνσπεῖρει κατὰ τρόπο φυσικὸ πόλεμο ἀνάμεσα στὰ ὄντα

μένου τοῖς οὖσι πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ καὶ ἀλλήλων στάσιν καὶ μάχην.

ἽΟτι γὰρ οὐδὲν ἀντίκειται Θεῷ φυσικόν, δῆλον ἐκ τοῦ ταῦτα κατὰ γέννησιν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθῆναι καὶ μηδεμίαν ὑπὲρ  
 5 τῆς οὐσιώδους ἐν ἡμῖν τούτων συστάσεως αἰτία ἐχειν· πᾶν μὲν οὖν τούναντίον, διὰ τὴν τούτων παρεκτροπὴν τὰς ἐγκλήσεις σαφῶς ὑπομένει. Κατὰ ταύτην μὲν γὰρ πάσης τε γνωμικῶς κακίας γινόμεθα κατὰ τὸν ἀρχαίκακον ὄφιν, κατ' ἐκείνην δὲ πλάσμα Θεοῦ καὶ τίμιον κτίσμα κατὰ φύσιν ὑπάρχομεν. Διὰ τοι τοῦτο  
 10 κατὰ τοὺς θεῖους Πατέρας, οὔτε θελημάτων φυσικῶν, οὔτε μὴν ἐνεργειῶν, ὡσπερ οὐδ' αὐτῶν φύσεων μείωσιν ἐργαζόμεθα τὸ παράπαν, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου, τέλειον τὸν αὐτὸν κατὰ πάντα Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον ὀρθοδόξως πιστεύοντες, ἐκ τοῦ τελείως τὰ τε θεῖα καὶ ἀνθρωπικά, καὶ  
 15 ἔχειν φυσικῶς, καὶ θέλιν καὶ ἐνεργεῖν, καὶ θεῖαν ὁμοῦ καὶ ἀνθρωπίνην ἔχειν κυρίως οὐσίαν καὶ θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, ἵνα μὴ, τῇ περὶ ἐκάτερον τῶν φυσικῶν ιδιωμάτων ἐλλείψει, τὴν ἐκατέρας τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὑπάρχει φύσεων μείωσιν, μᾶλλον δὲ τελείαν ὑπαρξίαν παρὰ τὸ εἶκος δογματίσωμεν.

ἽΟτι γὰρ θέλημα κατὰ φύσιν εἶχεν ἀνθρώπινον, ὡσπεροῦν καὶ κατ' οὐσίαν θεῖον, αὐτὸς ἐπιδείκνυται προδήλως ὁ Λόγος, διὰ τῆς ἀνθρωποπρεποῦς ὑπ' αὐτοῦ δι' ἡμᾶς γενομένης οἰκονομικῆς τοῦ θανάτου παραιτήσεως, καθ' ἣν ἔλεγε· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον», ἵνα δείξῃ τῆς οἰκειᾶς  
 25 σαρκὸς τὴν ἀσθένειαν, καὶ ὡς οὐ φαντασίᾳ σὰρξ ἐγνωρίζετο τοῖς ὀρῶσι, τὴν αἰσθησὶν παρακλέπτων, ἀλλ' ἀληθεῖα κυρίως ἄνθρωπος ἦν, τῆς φυσικῆς τοῦτο μαρτυρούσης θελήσεως, ἧς ἡ κατὰ οἰκονομίαν ὑπῆρχε παραίτησις.

ἽΟτι δὲ πάλιν διόλου τεθέεωτο, πρὸς αὐτὸ τὸ θεῖον θέλημα  
 30 συννεύων, ἐξ αὐτοῦ καὶ κατ' αὐτὸ κινούμενον ἀεὶ καὶ τυπούμενον, δῆλον ἐκ τοῦ μόνην τὴν τοῦ Πατρικοῦ θελήματος ἐπὶ κρισὶν τελείως ποιήσασθαι, καθ' ἣν ὡς ἄνθρωπος ἔφασκε, «μὴ τὸ

για τὴν ἀνταρσία καὶ τὴ μάχη ἐναντίον ἐκείνου καὶ μεταξὺ τους.

“Ὅτι βέβαια κανένα φυσικὸ δὲν ἀντίκειται στὸ Θεόν, εἶναι φανερό ἀπὸ τὸ ὅτι αὐτὰ δημιουργήθηκαν γεννημένα ἀπὸ αὐτὸν καὶ ὅτι δὲν μπορούμε καθόλου νὰ τὰ κατηγορήσομε γιὰ τὴν οὐσιώδη σύστασή τους μέσα μας, ἀλλὰ ὅλως ἀντίθετα, ὑπομένει σαφῶς τὶς κατηγορίες γιὰ τὴν παρεκτροπὴ τους. Γιατὶ σύμφωνα μ’ αὐτὴν πράττομε κάθε ἐκούσια κακία ἀκολουθώντας τὸν ἀρχέκακο ὄφι, ἐνῶ σύμφωνα μ’ ἐκείνην ζοῦμε σὰν δημιουργήματα Θεοῦ καὶ πολῦτιμο κτίσμα κατὰ φύσιν. Γι’ αὐτὸ σύμφωνα μὲ τοὺς θεῖους Πατέρες δὲν πραγματοποιοῦμε καμμιά ἀπολύτως μείωση οὔτε τῶν φυσικῶν θελημάτων οὔτε βέβαια τῶν ἐνεργειῶν οὔτε καὶ τῶν ἰδίων τῶν φύσεων τοῦ ἰδίου καὶ ἐνὸς Θεοῦ Λόγου ποὺ σαρκώθηκε, πιστεύοντας ὀρθόδοξα τὸν ἴδιο σὲ ὅλα Θεὸ μαζί καὶ ἄνθρωπο, ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ ἔχει τέλεια καὶ θέλει καὶ ἐνεργεῖ φυσικὰ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα γνωρίσματα, καὶ ὅτι ἔχει πραγματικὰ θεῖα μαζί καὶ ἀνθρώπινη οὐσία καὶ θέληση καὶ ἐνέργεια, γιὰ νὰ μὴ δογματίσομε ἀπὸ τὴν ἔλλειψη γύρω ἀπὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἰδιώματα τὴ μείωση τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης φύσης, ἀπὸ τὶς ὁποῖες καὶ μὲ τὶς ὁποῖες ὑπάρχει, ἢ μᾶλλον τὴν τέλεια ἀνυπαρξία ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι πρέπει.

“Ὅτι πράγματι εἶχε θέλημα ἀνθρώπινης φύσης, καθὼς ἐπίσης καὶ θεῖας οὐσίας, τὸ δείχνει φανερὰ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος μὲ τὴν ἀνθρώπινη παράκληση ποὺ ἔκανε κατ’ οἰκονομίαν πρὸς ἀποφυγὴ τοῦ θανάτου, κατὰ τὴν ὁποία ἔλεγε· «Πατέρα μου, ἂν εἶναι δυνατόν ἄς περάσει ἀπὸ μένα τὸ ποτήρι χωρὶς νὰ τὸ δοκιμάσω»<sup>5</sup>, γιὰ νὰ δείξει τὴν ἀδυναμία τῆς σάρκας του καὶ ὅτι ὅσοι τὸν ἔβλεπαν δὲν ἔβλεπαν ἕνα φάντασμα σάρκας παραπλανώντας τὴν αἴσθηση, ἀλλ’ ἦταν στ’ ἀλήθεια γνήσιος ἄνθρωπος, ὅπως μαρτυροῦσε ἡ φυσικὴ θέλησή του, ἀπὸ τὴν ὁποία προερχόταν ἢ κατ’ οἰκονομίαν παράκληση.

Κι ὅτι πάλι εἶχε θεωθεῖ ὅλως διόλου, συμφωνώντας μὲ τὸ ἴδιο τὸ θεῖο θέλημα, ποὺ κινουῦνταν πάντα καὶ διαμορφωνόταν ἀπὸ αὐτὸ καὶ σύμφωνα μ’ αὐτό, γίνεται φανερό ἀπὸ τὴν τέλεια ἀποδοχὴ ποὺ ἔκανε τοῦ Πατρικοῦ μόνου θελήματος, σύμφωνα

έμόν, ἄλλὰ τὸ σὸν γινέσθω θέλημα», τύπον ἡμῖν ἑαυτὸν καὶ παράδειγμα κὰν τούτῳ διδούς, πρὸς ἄθέτησιν τοῦ ἡμετέρου θελήματος, διὰ τὴν τοῦ θείου τελείαν ἐκπλήρωσιν, εἰ καὶ θάνατον ἐπηρτημένον διὰ τοῦτο κατίδοιμεν. Εἰ γὰρ μὴ ὡς ἄνθρωπος φύσει γενόμενος, καὶ φυσικόν, ἤγουν ἀνθρώπινον, θέλημα κεκτημένος, τοῦτό τε κατ' οἰκονομίαν ὑποκλίνων καὶ πρὸς ἔνωσιν τοῦ πατρικοῦ συνελαύνων θελήματος, ἔλεγεν αὐτῷ τῷ Πατρί, «μὴ τὸ ἐμόν θέλημα γενέσθω, ἄλλὰ τὸ σόν», δῆλον ὡς φύσει Θεὸς τοῦτο ἔλεγε· κὰκ τούτου λοιπὸν ἑαυτὸν ἐδείκνυ, μὴ τὸ αὐτὸ καὶ ἴσον θέλημα τῷ Πατρὶ κεκτημένον, ἄλλ' ἕτερον καὶ κατὰ φύσιν διάφορον, ὃ καὶ ὑποτάσσω, ἤτει γενέσθαι μόνον τὸ πατρικόν. Καὶ εἰ ἄλλο παρὰ τὸ τοῦ Πατρὸς φυσικόν ἐκέκτητο θέλημα, δῆλον ὡς καὶ τὴν οὐσίαν εἶχε παρηλλαγμένην. «Μιᾶς γὰρ οὐσίας, ἐν δὴ καὶ τὸ θέλημα», κατὰ τὸν σοφώτατον Κύριλλον. Διαφόρου δὲ τοῦ φυσικοῦ θελήματος ὄντος, διάφορος πάντῃ τε καὶ πάντως ἢ φύσις.

Δυοῖν οὖν θάτερον· ἢ γὰρ ὡς ἄνθρωπος εἶχε θέλημα φυσικόν καὶ δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς παρητεῖτο θέλων τὸν θάνατον, καὶ πάλιν ὦρμα κατ' αὐτοῦ διὰ τῆς πρὸς τὸ πατρικόν θέλημα τελείας συννεύσεως, ἢ, μὴ ἔχων ὡς ἄνθρωπος θέλημα φυσικόν, ὡς Θεὸς φύσει τὰ τοῦ σώματος εἰς ἰδίαν οὐσίαν ἔπασχε πάθη, συστελλομένην φυσικῶς τὸν θάνατον, καὶ ἄλλο κατ' οὐσίαν πρὸς τὸν Πατέρα θέλημα φυσικόν κεκτημένην, ὃ καὶ μὴ γενέσθαι δι' εὐχῆς ἐζήτει καὶ παρεκάλει. Καὶ τίς Θεὸς θάνατον κατὰ φύσιν σαρκὸς δεδιώς, καὶ διὰ τοῦτο παρελθεῖν τὸ ποτήριον ἐξαιτούμενος, καὶ ἄλλο παρὰ τὸ πατρικόν θέλημα φυσικόν κεκτημένος;

Ταύτην οὖν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἀποσκευαζόμενοι τὴν ἀτοπίαν, τὴν εὐσεβῆ τῶν Πατέρων ὁμολογίαν κατέχωμεν· καὶ ὅταν λέγει, «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο»,

μὲ τὴν ὁποία σὰν ἄνθρωπος ἔλεγε· «νὰ μὴ γίνῃ τὸ δικό μου, ἀλλὰ τὸ δικό σου θέλημα», δίνοντάς μας καὶ μὲ αὐτὸ ὑπόδειγμα καὶ παράδειγμα τὸν ἑαυτὸ του, νὰ ἀθετοῦμε τὸ δικό μας θέλημα μπροστὰ στὴν τέλεια ἐκπλήρωση τοῦ θείου, κι ἂν ἀκόμη ξέρομε, ὅτι γι' αὐτὸ μᾶς ἀπειλεῖ σίγουρος θάνατος. Γιατί, ἂν ἀπευθυνόταν στὸν Πατέρα του ὄχι μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση ποὺ ἔλαβε καὶ μὲ τὸ φυσικό, δηλαδή τὸ ἀνθρώπινο θέλημα, ποὺ εἶχε ἀποχτήσῃ καὶ τὸ ὁποῖο τὸ ὑπέτασσε σύμφωνα μὲ τὴν οἰκονομία καὶ τὸ ὀδηγοῦσε σὲ ἔνωση μὲ τὸ πατρικὸ θέλημα, καὶ τοῦ ἔλεγε, «ὡς μὴ γίνῃ τὸ δικό μου θέλημα, ἀλλὰ τὸ δικό σου», εἶναι φανερὸ ὅτι θὰ τὸ ἔλεγε ὡς φύσει Θεός, καὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἔδειχνε τὸν ἑαυτὸ του ὅτι δὲν εἶχε τὸ ἴδιο καὶ τὸ ὅμοιο θέλημα μὲ τὸν Πατέρα του, ἀλλὰ κάποιο ἄλλο καὶ διαφορετικὸ στὴ φύση, κι αὐτὸ ἀκριβῶς ὑποτάσσοντας, ζητοῦσε νὰ γίνῃ τὸ πατρικὸ μονάχα. Κι ἂν εἶχε ἓνα ἄλλο πέρα ἀπὸ φυσικὸ θέλημα τοῦ Πατέρα, εἶχε προφανῶς παραλλαγμένη καὶ τὴν οὐσία. Γιατί, σύμφωνα μὲ τὸν σοφώτατο Κύριλλο, «τῆς μιᾶς οὐσίας, ἓνα εἶναι βέβαια καὶ τὸ θέλημα». Κι ἂν εἶναι διαφορετικὸ τὸ φυσικὸ θέλημα, εἶναι ὅπωςδήποτε διαφορετικὴ ἐξολοκλήρου καὶ ἡ φύση.

Ἐνα λοιπὸν ἀπὸ τὰ δύο συνέβαινε· ἢ δηλαδή σὰν ἄνθρωπος εἶχε φυσικὸ θέλημα καὶ γιὰ χάρη μας λόγῳ τῆς οἰκονομίας ζητοῦσε ν' ἀποφύγει τὸ θάνατο, ἀλλὰ καὶ πάλι ἔσπευδε πρὸς αὐτὸν μὲ τὴν τέλεια συμφωνία πρὸς τὸ Πατρικὸ θέλημα, ἢ, ἐπειδὴ δὲν εἶχε σὰν ἄνθρωπος θέλημα φυσικό, ὡς Θεὸς φύσει ὑπέφερε τὰ πάθη τοῦ σώματος στὴν ἴδια τὴν οὐσία, ποὺ δείλιαζε φυσικὰ μπροστὰ στὸ θάνατο καὶ εἶχε διάφορο ὡς πρὸς τὴν οὐσία σὲ σχέση μὲ τὸν Πατέρα φυσικὸ θέλημα, τὸ ὁποῖο καὶ ζητοῦσε μὲ τὴν προσευχὴ του καὶ παρακαλοῦσε νὰ μὴ γίνῃ. Καὶ ποιὸς εἶναι Θεὸς ποὺ φοβᾶται τὸ θάνατο τῆς κατὰ φύση σάρκας του καὶ γι' αὐτὸ ζητᾷ νὰ περάσει ἀπ' αὐτὸν τὸ ποτήρι κι ἔχει διάφορο φυσικὸ θέλημα ἀπὸ τὸ Πατρικό;

Ἀπορρίπτοντας λοιπὸν ἀπὸ τίς ψυχές μας αὐτὴ τὴν ἀνοησία, ὡς κρατοῦμε τὴν εὐσεβῆ ὁμολογία τῶν Πατέρων. Καὶ δταν λέγει, «Πατέρα μου, ἂν εἶναι δυνατὸ ὡς περάσει αὐτὸ τὸ ποτήρι



καθώς φησιν ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ *Περὶ Σαρκώσεως* αὐτοῦ καὶ *Τριάδος* λόγῳ, «πλὴν μὴ τὸ ἐμὸν θέλημα γενέσθω, ἀλλὰ τὸ σόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἢ δὲ σὰρξ ἀσθενής», νοοῦμεν ὡς δύο θελήματα ἐνταῦθα δείκνυσι· τὸ μὲν ἀνθρώπινον, ὅπερ ἐστὶ 5 τῆς σαρκός, τὸ δὲ θεϊκόν. Τὸ γὰρ ἀνθρώπινον διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκός παραιτεῖται τὸ πάθος, τὸ δὲ θεϊκόν αὐτοῦ πρόθυμον. Ταύτη καὶ ὁ μέγας θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ *Περὶ Υἱοῦ δευτέρῳ* λόγῳ σαφῶς ἐκδιδάσκει, λέγων· «τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν, οὐδὲν ὑπεναντίον, θεωθὲν ὄλον». Ὡστε θέλειν εἶχεν ἀνθρώπι- 10 νον, κατὰ τὸν θεῖον τοῦτον διδάσκαλον, οὐ μὴν Θεῷ καθοτιοῦν ὑπεναντίον· ὅτι μὴ γνωμικὸν τοῦτο καθάπαξ, ἀλλὰ φυσικὸν κυρίως ἐτύγχανεν, ὑπὸ τῆς αὐτοῦ κατ' οὐσίαν θεότητος τυπούμενον δεῖ καὶ κινούμενον πρὸς τὴν τῆς οἰκονομίας ἐκπλήρωσιν, καὶ ὄλον δι' ὄλου τῇ πρὸς τὸ πατρικὸν συννεύσει τε καὶ συμφυῖα τε- 15 θεωμένον, καὶ θεῖον τῇ ἐνώσει κυρίως, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, καὶ γενόμενον ἀληθῶς καὶ λεγόμενον, μηδαμῶς τῷ θεωθῆναι, τοῦ κατὰ φύσιν ἐκστᾶν.

Τῷ γοῦν «θεωθὲν» ὄλον εἶπεῖν, τὴν τοῦ κατ' αὐτὸν ἀνθρω- πίνου θελήματος πρὸς τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ πατρικὸν ἔνωσιν ὁ δι- 20 δάσκαλος παραστήσας, πᾶσαν ἐναντίωσιν καὶ τοὺς τάναντία θέλοντας ἐκ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τελείως ἀπήλασε, τῷ δὲ φάσκειν, «τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν», τὴν τε τοῦ κατ' αὐτὸν ἀνθρω- πίνου θελήματος ἔμφυτον κίνησιν καὶ τὴν πρὸς τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ πατρικὸν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν διαφορὰν ἐπιδεικνύμενος, 25 τὴν σύγχυσιν μετὰ τῆς φαντασίας ὀλικῶς ἀπεσκεύασε. Ταύτην γὰρ καὶ τὴν ὁμότιμον αὐτῇ ἐπ' ἀσεβείᾳ διαίρεσιν πολεμούσας εἰ- δότες τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον, ὃ τε θεῖος οὗτος πατήρ, καὶ οἱ κατ' αὐτὸν ἅγιοι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι, μεγαλο- φώνως τὴν τε διαφορὰν καὶ τὴν ἔνωσιν καθ' ἑκατέρας αὐτῶν 30 ἔδογματίσαν, τὴν μὲν ἐν τῷ φυσικῷ λόγῳ πραγματικῶς καὶ τε- λείως συντηρουμένην(2), τὴν δὲ πάλιν ἐν τῷ οἰκονομικῷ τρόπῳ

χωρίς νὰ τὸ γευθῶ», ὅπως λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος στὸ λόγο του Περί σαρκώσεως καὶ Τριάδος, «ἀλλὰ ἅς μὴ γίνεи τὸ δικό μου θέλημα, ἀλλὰ τὸ δικό σου· τὸ Πνεῦμα εἶναι πρόθυμο, ἀλλὰ ἡ σάρκα ἀδύναμη», ἐννοοῦμε ὅτι ἐδῶ δείχνει δύο θελήματα, ἀνθρώπινο τὸ ἓνα (ποῦ εἶναι τῆς σάρκας), καὶ τὸ ἄλλο θεϊκό. Βέβαια τὸ ἀνθρώπινο ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τῆς σάρκας θέλει ν' ἀποφείγει τὸ πάθος, ἐνῶ τὸ θεϊκὸ θέλημά του εἶναι πρόθυμο. Ἔτσι διδάσκει σαφῶς καὶ ὁ μέγας Θεολόγος Γρηγόριος στὸ δεύτερο λόγο του Περί τοῦ Υἱοῦ καὶ λέγει· «Ἡ θέληση ἐκείνου δὲν εἶναι καθόλου ἀντίθετη, γιατί ἔχει θεωθεῖ ὀλόκληρη». Ὡστε εἶχε ἀνθρώπινο θέλημα, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο αὐτὸν δάσκαλο, ποῦ δὲν ἦταν ὅμως καθόλου ἀντίθετο στὸν Θεό, γιατί δὲν ἦταν μιὰ στιγμιαία ἐπιλογή τῆς γνώμης, ἀλλ' ἦταν πραγματικὰ φυσική, ποῦ διαμορφωνόταν πάντοτε ἀπὸ τὴν οὐσία τῆς θεότητάς του καὶ κινουῦνταν πρὸς τὴν ἐκπλήρωση τῆς οἰκονομίας. Καὶ ἦταν ἐξολοκλήρου θεωμένο ἐξαιτίας τῆς συμφωνίας καὶ τῆς συμφυΐας μὲ τὸ Πατρικό, καὶ ποῦ κυριολεκτικὰ ἔγινε καὶ λέγεται θεῖο ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης καὶ ὄχι ὡς ἀπὸ τὴ φύση του, χωρὶς καθόλου, ἐπειδὴ θεώθηκε, νὰ ἐγκατέλειψε ἐκεῖνο ποῦ ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του.

Μὲ τὸ νὰ πεῖ λοιπὸν ὅτι «θεώθηκε ὀλόκληρο», παρασταίνονται ὁ δάσκαλος τὴν ἔνωση τοῦ ἀνθρώπινου θελήματός του μὲ τὸ θεῖο καὶ Πατρικό του, ἀπομάκρυνε τελείως κάθε ἐναντίωση καὶ ὄλους ἐκείνους ποῦ ἤθελαν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὸ μυστήριο τὸ σχετικὸ μὲ τὸ Χριστό. Ἐνῶ μὲ τὸ νὰ πεῖ, «τὸ θέλημα ἐκείνου», ἐπιδεικνύοντας τὴν ἔμφυτη λειτουργία τοῦ ἀνθρώπινου θελήματός του καὶ τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴ διαφορὰ του πρὸς τὸ θεϊκὸ καὶ Πατρικό του, ἀναίρεσε τελείως τὴ σύγχυση μαζί καὶ τὴ φαντασία. Γιατί, γνωρίζοντας τόσο αὐτὸς ὁ θεῖος πατέρας ὅσο καὶ οἱ ὁμοιοὶ του ἅγιοι δάσκαλοι τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι αὐτὴ καὶ ἡ ὁμότιμή της στὴν ἀσέβεια διαίρεση πολεμοῦν τὸν λόγο τῆς οἰκονομίας, δογματίσαν μεγαλόφωνα καὶ τὴ διαφορὰ καὶ τὴν ἔνωση γιὰ κάθε μία ἀπὸ τὶς δύο, τὴ μία ποῦ συντηρεῖται πραγματικὰ καὶ τέλεια στὸ φυσικὸ λόγο, καὶ τὴν ἄλλη ποῦ σώζε-

παγίως καὶ ὑποστατικῶς σωζομένην, εἰς πίστωσιν τῶν ἐν τῷ ἐνὶ καὶ μόνῳ Χριστῷ τῷ Θεῷ καθ' ἔνωσιν τὴν ἀδιάσπαστον οὐσιωδῶς ὄντων πραγμάτων καὶ πάντων τῶν προσόντων αὐτοῖς φυσικῶν. Πάντες γὰρ ὡσπερ ἄλλην καὶ ἄλλην, θεῖαν φημὶ καὶ 5 ἀνθρωπίνην, καὶ διπλὴν φύσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς ἐδογματίσαν, οὕτως διαπρυσίως τοῖς πᾶσιν ἐκήρυξαν καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο θέλημα, θεῖον φημὶ καὶ ἀνθρώπινον, καὶ δύο θελήματα, καὶ ἄλλην καὶ ἄλλην ἐνέργειαν, θεῖαν τε καὶ ἀνθρωπίνην, καὶ διπλὴν αὐθις ἐνέργειαν, τουτέστι δύο. Οὕτω γὰρ καὶ τῶν οὐσιῶν τὴν ἐν 10 ἀριθμῷ σημασίαν προδήλως ἐξεφώνησαν. Φαίνεται γὰρ ὁ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ κατὰ φύσιν ὑπάρχων Θεός, θέλων οἰκονομικῶς παρελθεῖν τὸ ποτήριον, καὶ μέχρι τούτου τυπῶν τὸ ἡμέτερον, ὡς Κύριλλος ἡμᾶς ὁ σοφὸς ἐξεπαίδευσεν, ἵνα τῆς ἡμῶν φύσεως πᾶσαν θανάτου συστολὴν ἀπελάσῃ καὶ πρὸς ὄρμην ἀνδρι- 15 κῶς τὴν κατ' αὐτοῦ, φημὶ τοῦ θανάτου, στομώσῃ τε καὶ διεγείρῃ. Φαίνεται δὲ πάλιν ὡς Θεός, καίπερ ἄνθρωπος ὢν κατ' οὐσίαν, θέλων τὴν οἰκονομίαν πατρικῶς ἐκπληρῶσαι καὶ τὴν πάντων ἡμῶν σωτηρίαν ἐργάσασθαι, δείκνυται δὲ καὶ ὡς ἄνθρωπος, φύσει τυγχάνων Θεός, ἀνθρωπίνως ἐνεργῶν, καὶ τὴν πειρὰν 20 τῶν παθημάτων δι' ἡμᾶς ἐκουσίως δεχόμενος· δείκνυται δὲ πάλιν ὡς Θεός, καὶ τὸ κατὰ φύσιν ἄνθρωπος ὢν, θεϊκῶς ἐνεργῶν καὶ τὰς θεοσημείας φυσικῶς προβαλλόμενος, ἐξ ὧν ὅτι καὶ Θεός ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ἦν ὁ αὐτὸς ἐγνωρίζετο, ταῖς ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὑπῆρχεν οὐσίαις ἰσάριθμα τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐνεργείας 25 φυσικῶς κεκτημένος, εἰς βεβαίωσιν τῆς τῶν ἅπερ κυρίως ἦν τελείας ὑπάρξεως.

Εἰ δέ τις πρὸς τὴν τούτων ἀθέτησιν ἀντιφατικῶς, τὴν τε τοῦ θεοφάντορος Διονυσίου Θεανδρικήν ἐνέργειαν καὶ τὴν τοῦ σοφωτάτου Κυρίλλου συγγενῆ καὶ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένην εἰς 30 μέσον τῷ λόγῳ προῖσχεται, γινωσκέτω μηδεμίαν ἐντεῦθεν ἐρανοσόμενος ἑαυτῷ κατὰ τῆς εὐσεβοῦς ὁμολογίας ἰσχύν. Ἡ μὲν γὰρ

ται στὸν τρόπο τῆς οἰκονομίας πάγια καὶ ὑποστατικά, γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ ἡ οὐσιώδης ὑπαρξὴ τῶν πραγμάτων καὶ ὄλων τῶν φυσικῶν γνωρισμάτων τους σὲ ἀδιάσπαστη ἔνωσις μέσα στὸν ἓνα καὶ μόνο Χριστὸ τὸν Θεό. Γιατὶ ὄλοι δογματίσαν αὐτὴν κι ἐκείνην κατὰ κάποιο τρόπο, ἐννοῶ τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη, καὶ διπλῆ φύσις γιὰ τὸν ἴδιο καὶ ἓνα, ἔτσι κήρυξαν διαπρύσια σ' ὄλους ἄλλο καὶ ἄλλο θέλημα, θεῖο ἐννοῶ καὶ ἀνθρώπινο, καὶ δύο θελήματα, καὶ ἄλλη καὶ ἄλλη ἐνέργεια, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη, καὶ πάλι διπλῆ ἐνέργεια, δηλαδὴ δύο ἐνέργειες. Ἔτσι δηλαδὴ διεκήρυξαν ὀλοφάνερα καὶ τὴν ἀριθμητικὴ σημασία τῶν οὐσιῶν. Φανερόνεται δηλαδὴ ὁ ἴδιος ὡς ἄνθρωπος, καὶ εἶναι κατὰ τὴ φύσις Θεός, ἐπειδὴ θέλει κατ' οἰκονομία νὰ περάσει ἀπὸ αὐτὸν τὸ ποτήρι χωρὶς νὰ τὸ γευθεῖ, καὶ ὡς αὐτὸ τὸ σημεῖο παριστάνει τὴ δική μας κατάστασις, ὅπως μᾶς δίδαξε ὁ σοφὸς Κύριλλος, γιὰ νὰ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴ φύσις μας κάθε φόβο τοῦ θανάτου καὶ νὰ μᾶς ἐξοπλίσει καὶ νὰ μᾶς διεγείρει σὲ μιὰ ἀνδρική ἐπίθεσις ἐναντίον του, ἐννοῶ ἐναντίον τοῦ θανάτου. Φανερόνεται ἐπίσης ὡς Θεός, ἂν καὶ εἶναι ἄνθρωπος κατὰ τὴν οὐσία, θέλοντας νὰ ἐκπληρώσει ὅπως ὁ Πατέρας τὴν οἰκονομία καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴ σωτηρία ὄλων μας. Παρουσιάζεται καὶ σὰν ἄνθρωπος, ἐνῶ εἶναι φύσις Θεός, νὰ ἐνεργεῖ ἀνθρώπινα καὶ νὰ δέχεται ἐκούσια τὴν δοκιμασία τῶν παθημάτων γιὰ χάρις μας, καὶ παρουσιάζεται πάλι ὡς Θεός, ἐνῶ εἶναι κατὰ φύσις ἄνθρωπος, νὰ ἐνεργεῖ θεϊκὰ καὶ νὰ προβάλλει σὰν φυσικὰ τὰ θεῖα σημεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζοταν ὅτι ὁ ἴδιος ἦταν μαζί Θεός καὶ ἄνθρωπος, ποῦ εἶχε φυσικὰ μέσα στὶς οὐσίες ποῦ τὸν ἀποτελοῦσαν ἰσάριθμα τὰ θελήματα καὶ τὶς ἐνέργειες, πρὸς βεβαίωσις τῆς τέλειαις ὑπαρξὴς αὐτῶν ἀπὸ τὰ ὁποῖα πραγματικὰ ἀποτελοῦνταν.

Ἄν τώρα κάποιος, θέλοντας ν' ἀθετήσῃ ὄλα αὐτά, προβάλλει ἀντιρρητικὰ στὸ μέσο τοῦ λόγου τόσο τὴ θεανδρική ἐνέργεια τοῦ θεοφάντορα Διονυσίου, ὅσο καὶ τὴ συγγενῆ ἐνέργεια τοῦ σοφώτατου Κυρίλλου ποῦ ἐκδηλώνεται μὲ τὰ δύο, αὐτὸς ὡς γνωρίζει ὅτι ἀπὸ αὐτὰ δὲ θὰ ἀντλήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του καμμιὰ δύναμη κατὰ τῆς ὀρθόδοξης ὁμολογίας. Γιατὶ ἡ Θεανδρική

θεανδρική προσφόρω φωνῇ πρὸς τοῦ διδασκάλου φρασθεῖσα, διπλῆν τοῦ διπλοῦ τὴν φύσιν ἐνέργειαν περιφραστικῶς δηλονότι σημαίνει. Θεῖαν γὰρ καὶ ἀνδρικήν, ἤγουν ἀνθρωπίνην, διὰ τῆς κατὰ τὴν ἐκφορὰν συναφείας προδήλως ἐκήρυξεν, ἀλλ' οὐχ  
 5 ἀπλῶς· ὅθεν οὐδὲ δι' ἀριθμοῦ ταύτην ὠνόμασεν, εἰ καὶ μοναδικῶς τὴν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν ἔνωσιν ἐπισημαίνων, ταύτην ἐδίδαξεν, ἥτις οὐ λυμαίνεται τῇ φυσικῇ τούτων διαφορᾷ, καθάπερ οὐδ' αὐτῇ τῇ τῶν οὐσιῶν, ἢ τούτων ἀδιάσπαστος ἔνωσις, ἐπειδὴ, κατὰ τοὺς λέγοντας, εἰ μίαν εἶχεν ἐνέργειαν, καὶ ταύτην  
 10 θεανδρικήν, εἰ μὲν φυσικὴν μίαν ὁ σαρκωθεὶς Λόγος ἐκέκτητο ταύτην, πρὸς δύο ἢ μία κατὰ φύσιν ἐνέργεια πῶς μερισθήσεται, καὶ ποίῳ λόγῳ τὰς διαφόρους οὐσίας ἢ μία κατὰ τὸ αὐτὸ συστήσει καὶ ἀφορίσει ἐνέργεια, πρὸς τε τὰ ὁμογενῆ τὴν κατ' οὐσίαν παραλλαξίαν ἔχειν ἑκατέραν ποιοῦσα, καὶ πρὸς τὰ ἑτερογενῆ πάλιν τὴν κατ' οὐσίαν διαφορὰν; Καὶ παρῶ λέγειν, ὡς τῆς πρὸς τὸν  
 Πατέρα καὶ ἡμᾶς φυσικῆς συγγενείας ἐκπέπτωκεν, ὡς μήτε παντελῶς ἐκείνου, μήτε ἡμῶν θεανδρική τὴν ἔμφυτον καὶ οὐσιώδη κεκτημένων ἐνέργειαν. Εἰ δέ γε πάλιν ὑποστατικὴν, πρὸς  
 τῇ καινῇ δόξῃ (τίς γὰρ ὁ λέγων ὑποστατικὴν ὑπάρχειν ἐνέργει-  
 20 αν;), καὶ οὕτως ἀλλότριον τοῦ Πατρὸς κατ' ἐνέργειαν αὐτὸν ὁ τοιοῦτος ἀποφαίνει λόγος, εἴπερ ὑποστατικὴν καὶ οὐ φυσικὴν ἔχει παρὰ τὸν Πατέρα ἐνέργειαν. Τοῖς γὰρ ὑποστατικοῖς ιδιώμασι, τὴν πρὸς αὐτὸ κέκτηται διαφορὰν προδήλως ὁ Λόγος.

Καὶ «ἢ συγγενῆς δὲ καὶ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένη μία» πάλιν  
 25 «ἐνέργεια», κατὰ τὸν ἀοίδιμον Κύριλλον, οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν οὐσιώδους διαφορᾶς, τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὑπάρχει ὁ εἷς καὶ ὁ μόνος Χριστὸς ὁ Θεός, ἀλλ' ἐπὶ συστάσει τῆς ἀκρας τούτων ἐνώσεως εἴρηται τῷ διδασκάλῳ. Καὶ ἔοικέ πως δι' ἄλλων φωνῶν, τὸν θεοφάντορα Διονύσιον ἐκμιμεῖσθαι.  
 30 Ἴνα γὰρ δόξῃ μὴ γυμνὸν ὄντα τοῦτον Θεόν, μήτε ψιλὸν αὐθις ἀνθρωπον, μήτε ἰδίᾳ Θεὸν ἀσωμάτως ἐνεργοῦντα, μήτε ἰδίᾳ ἀν-

ἐνέργεια πού διατυπώθηκε ἀπὸ τὸ δάσκαλο μὲ πρόσφορη ὀνομασία, σημαίνει περιληπτικά, ὅπως εἶναι προφανές, τὴ διπλῆ ἐνέργεια ἐκείνου πού εἶναι διπλὸς στὴ φύση. Γιατὶ θεία καὶ ἀνδρική, δηλαδὴ ἀνθρώπινη, τὴν διακήρυξε πρόδηλα ἐπειδὴ ἐκφέρεται συνηνωμένη<sup>6</sup>, καὶ ὄχι ἀπλᾶ. Γι' αὐτὸ οὔτε μὲ ἀριθμὸ τὴν καθόρισε<sup>7</sup>, ἂν καὶ τὴ δίδαξε σὰν μία, ἐπισημαίνοντας τὴν ἔνωση τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, ἡ ὁποία δὲν βλάπτει τὴ φυσικὴ τους διαφορὰ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὴ διαφορὰ τῶν οὐσιῶν ἢ ἀδιάσπαστη ἔνωσή τους, γιατί, σύμφωνα μ' αὐτοὺς πού λένε, Ἐάν εἶχε μία ἐνέργεια καὶ αὐτὴ ἦταν θεανδρική, ἂν ὁ Λόγος πού σαρκῶθηκε εἶχε ὡς μία φυσικὴ αὐτὴ τὴν ἐνέργεια, πῶς νὰ χωριστεῖ σὲ δύο ἢ μία κατὰ τὴ φύση ἐνέργεια, καὶ μὲ ποιὸ λόγο τίς διαφορετικὲς οὐσίες ἢ μία ἐνέργεια θὰ τίς συγκροτήσῃ καὶ θὰ τίς ὀρίσῃ σὲ ἓνα, κάνοντας νὰ ἔχει κάθε μία ἀπὸ τίς δύο τὴν ἀπαραλλαξία κατὰ τὴν οὐσία πρὸς τὰ ὁμογενῆ, καὶ πάλι τὴ διαφορὰ κατὰ τὴν οὐσία πρὸς τὰ ἑτερογενῆ; Καὶ θ' ἀποσιωπήσω, ὅτι ἐξέπεσε ἀπὸ τὴ φυσικὴ συγγένεια πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐμᾶς, ἐπειδὴ οὔτε ἐκεῖνος οὔτε ἐμεῖς ἔχομε θεανδρική τὴν ἐμφυτὴ ἐνέργεια τῆς οὐσίας μας. Κι ἂν πάλι πῶ ὑποστατικὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καινούργια ἄποψη (γιατὶ ποιὸς λέγει ὅτι ὑπάρχει ὑποστατικὴ ἐνέργεια;), καὶ ἔτσι ὁ λόγος αὐτὸς τὸν ἀποδεικνύει ἀλλότριον ἀπὸ τὸν Πατέρα κατὰ τὴν ἐνέργεια, ἂν βέβαια ἔχει ὑποστατικὴ καὶ ὄχι φυσικὴ ἐνέργεια ἀντίθετα μὲ τὸν Πατέρα. Γιατὶ μὲ τὰ ὑποστατικὰ ἰδιώματα εἶναι προφανές ὅτι ὁ Λόγος διαφέρει ἀπὸ αὐτόν.

Καὶ «ἢ συγγενῆς καὶ μὲ τὰ δύο ἀποδεδειγμένη μία», πάλι, ἐνέργεια, σύμφωνα μὲ τὸν αἰμίνηστο Κύριλλο, δὲν εἰπώθηκε ἀπὸ τὸ δάσκαλο γιὰ νὰ ἀναιρεθεῖ ἡ οὐσιώδης διαφορὰ τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, ἀπὸ τίς ὁποῖες καὶ μὲ τίς ὁποῖες ὑπάρχει ὁ ἓνας καὶ μόνος Χριστὸς ὁ Θεός, ἀλλὰ γιὰ νὰ συντελεσθεῖ ἡ πλήρης ἐνότητά τους. Καὶ φαίνεται κατὰ κάποιο τρόπο νὰ μιμεῖται μὲ ἄλλες διατυπώσεις τὸ θεοφάντορα Διονύσιο. Γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ δηλαδὴ ὅτι πρόκειται γιὰ γυμνὸ Θεό, οὔτε πάλι γιὰ ἀπλὸ ἀνθρώπο, πού δὲν εἶναι οὔτε Θεὸς πού ἐνεργεῖ χωριστὰ δίχως σῶμα, οὔτε ἀνθρώπος πού πράττει χωριστὰ σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη του,

7. Λέγοντας π.χ. «μίαν τινά».

θρωπον τὰ κατὰ γνώμην πράττοντα, ἀλλὰ Θεὸν σεσαρκωμένον  
 καὶ τελείως δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντα, θεϊκῶς ἅμα καὶ ἀνθρω-  
 πικῶς τὸν αὐτὸν ἐνεργοῦντα, ἔφησεν, ὡς οὐ λόγῳ μόνον καὶ  
 τοῖς θεοπρεπέσιν ἐπιτάγμασιν ἐνεργὸς εὐρίσκεται ὁ Σωτὴρ ἐν  
 5 τῷ τοῦς νεκροῦς διανιστᾶν καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶ-  
 σαν μαλακίαν, ἀλλὰ συνεργάτιν ὥσπερ τινὰ πρὸς τοῦτο δὴ μάλι-  
 στα τὴν ἀγίαν αὐτοῦ παραλαμβάνειν ἠπειγέτο σάρκα, τοῦτο  
 ποιῶν μὲν ὡς Θεὸς τῷ πανουργῷ αὐτοῦ προστάγματι, ζωο-  
 ποιῶν δὲ αὖ πάλιν καὶ τῇ ἀφῆ τῆς ἠνωμένης αὐτῷ καθ' ὑπόστα-  
 10 σιν ἀγίας σαρκός, ἵνα δείξῃ καὶ ταύτην ζωοποιεῖν δυναμένην διὰ  
 τῆς οὐσιώδους αὐτοῦ ἐνεργείας, ἧς ἐστι κυρίως ἡ ἀφή, ἡ φωνή,  
 καὶ ὅσα τοιαῦτα. Εἶτα, ὡς ἔδειξε τὰς φυσικὰς ἐνεργείας αὐτοῦ,  
 τοῦ ἐξ ἀμφοῖν συγκειμένου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, σωζομένας τε-  
 λείως, τὴν τῆς θεότητος αὐτοῦ διὰ τοῦ πανουργοῦ προστάγμα-  
 15 τος, τὴν δὲ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ διὰ τῆς ἀφῆς, παρέστησε  
 ταύτας ἠνωμένας διόλου τῇ πρὸς ἀλλήλας συμφυῖα καὶ περιχω-  
 ρήσει, ὡς μίαν διὰ τὴν ἔνωσιν αὐτοῦ τε τοῦ Λόγου καὶ τῆς πανα-  
 γίας αὐτοῦ σαρκός δεικνυσθαι τὴν ἐνέργειαν, οὐ φυσικὴν, οὐχ  
 ὑποστατικὴν (οὐ γάρ τι τοιοῦτον εἶρηκεν ὁ διδάσκαλος), ἀλλὰ  
 20 συγγενῇ τοῖς μέρεσι, δι' ὧν, ὡς εἴρηται, κατὰ τε πρόσταγμα παν-  
 ουργόν, κατὰ τε ἀφήν χειρὸς ἐπεδείκνυτο.

Δέδεικται τοίνυν πρὸς αὐτῆς τῆς ἱεράς τοῦ σοφοῦ διδασκα-  
 λίας, ὡς καὶ τὴν διαφορὰν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, ὥσπερ οὖν  
 καυτῶν τῶν φύσεων ὧν καὶ εἰσί, διαγορεύει φυλαττομένην καὶ  
 25 μετὰ τὴν ἔνωσιν, καυτὴν τὴν ἔνωσιν αὐθις ὀρίζεται· τὴν μὲν ἐν  
 τῷ λέγειν, πρόσταγμα πανουργόν καὶ ἀφήν, τὴν δὲ τῷ λέγειν,  
 μία τε καὶ συγγενῇ, δι' ὧν πᾶσαν συναίρεσίν τε καὶ διαίρεσιν τοῦ  
 κατὰ Χριστὸν μυστηρίου μεγαλοφυῶς ἀποπέμπεται, οἱ δὲ μὴ  
 οὐτω λαμβάνοντες, ἀλλ' ὡς μίαν Λόγου τε καὶ σαρκός τὴν συγ-  
 30 γενῇ νοοῦντες ἐνέργειαν, τὴν Εὐτυχοῦς καὶ Ἀπολιναρίου συνου-  
 σίωσιν δογματίζουσι. Δεῖ τοιγαροῦν ἐν πᾶσι καὶ τὸν λόγον ἀλώ-

ἀλλὰ εἶναι Θεὸς πού ἔλαβε σάρκα κι ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος γιὰ μᾶς, Θεὸς πού ὁ ἴδιος ἐνεργοῦσε σὰν Θεὸς μαζί καὶ σὰν ἄνθρωπος, γι' αὐτὸ εἶπε ὅτι δὲν βρίσκεται μὲ τὸ λόγο μόνο καὶ τὶς θεῖες διαταγές του ὁ Σωτήρας νὰ ἐνεργεῖ τὶς ἀναστάσεις τῶν νεκρῶν καὶ τὶς θεραπείες κάθε νόσου καὶ κάθε ἀδυναμίας<sup>8</sup>, ἀλλὰ βιαζόταν νὰ παραλάβει σὰν κάποια συνεργάτη του σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἔργο τὴν ἀγία του σάρκα. Καὶ τὸ ἔκανε αὐτὸ ὡς Θεὸς μὲ τὴν παντοδύναμη προσταγή του καὶ ἐπίσης ζωοποιώντας καὶ μὲ τὸ ἄγγιγμα τῆς ὑποστατικῶς ἐνωμένης μαζί του ἁγίας σάρκας, γιὰ νὰ δείξει ὅτι μπορεῖ κι αὐτὴ νὰ ζωοποιεῖ μὲ τὴν οὐσιώδη ἐνέργειά του, πού κύρια ἐκδήλωσή της εἶναι ἡ ἀφή, ἡ φωνὴ καὶ ὅσα παρόμοια. Κι ἔπειτα, ὅπως ἔδειξε ὅτι διατηροῦνται τέλειες οἱ φυσικὲς ἐνεργειές του, τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, πού ἀποτελεῖται κι ἀπὸ τὶς δύο, ἡ ἐνέργεια τῆς θεότητός του μὲ τὸ παντοδύναμο πρόσταγμα καὶ τῆς ἀνθρωπότητός του μὲ τὸ ἄγγιγμα, τὶς παρέστησε ἐνωμένες τέλεια μὲ τὴ συμφυΐα τους καὶ τὴν ἀλληλοπεριχώρησή τους, ὥστε νὰ ἐμφανίζεται μία ἡ ἐνέργεια χάρις στὴν ἔνωση τοῦ ἰδίου τοῦ Λόγου καὶ τῆς πανάγιας σάρκας του, ὄχι φυσικὴ ἔνωση, οὔτε ὑποστατικὴ (δὲν εἶπε τίποτε τέτοιο ὁ δάσκαλος), ἀλλὰ συνδεδεμένη μὲ τὰ μέρη, μὲ τὰ ὁποῖα, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ἐκδηλωνόταν καὶ ὡς παντοδύναμο πρόσταγμα καὶ ὡς ἄγγιγμα τοῦ χεριοῦ του.

Μᾶς ἔδειξε λοιπὸν ἡ εὐσεβὴς αὐτὴ διδασκαλία τοῦ σοφοῦ δασκάλου ὅτι καὶ ἡ διαφορὰ τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν φυλάγεται μετὰ τὴν ἔνωση, ὅπως βέβαια καὶ ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες προέρχονται. Κι ἀμέσως καθορίζει αὐτὴν τὴν ἔνωση· τὴ μία τὴν καθορίζει μὲ τὸ νὰ μιᾶ γιὰ πρόσταγμα παντοδύναμο καὶ ἀφή, καὶ τὴν ἄλλη μὲ τὸ νὰ τὴν ὀνομάζει μία καὶ συγγενῆ, μὲ τὰ ὁποῖα μὲ τρόπο μεγαλοφυῆ ἀναιρεῖ κάθε συναίρεση καὶ διαίρεση τοῦ μυστηρίου τοῦ σχετικοῦ μὲ τὸν Χριστό. Ἐκεῖνοι ὅμως πού δὲν ἀντιλαμβάνονται ἔτσι τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ θεωροῦν ὡς μία τὴ συγγενῆ ἐνέργεια τοῦ Λόγου καὶ τῆς σάρκας, δογματίζουν τὴν ἔνωση οὐσιῶν τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τοῦ Ἀπολιναρίου. Πρέπει λοιπὸν σέ

8. Ματθ. 9, 35.



βητον διασώζειν, καὶ τὸν τῆς οἰκονομίας τρόπον διατηρεῖν ἀπαράφθαρτον, ἵνα μηδεμίαν ἢ πονηρὰ ζυνωρίς, ἢ διαίρεσις, φημί, καὶ ἢ σύγχυσις, κατὰ τῆς ἀληθείας σχοίη παρείσδυσιν.

Κατὰ ταύτην οὖν καὶ τὰς ἄλλας, εἴπερ εὐρεθεῖεν, μοναδικὰς  
 5 τῶν ἁγίων Πατέρων φωνάς, τὴν εὐσεβῆ διάνοιαν ἐκκληπτέον, καὶ μηδαμῶς εἰς ἀντίφασιν ταύτας πρὸς τὰς τῶν ἁγίων δυϊκὰς ἐκδεξώμεθα, γινώσκοντες, ὡς καὶ αὐταὶ πρὸς τὴν διαφορὰν κατὰ τῆς συγχύσεως ἰσχυραί, κάκειναι πρὸς τὴν ἔνωσιν κατὰ διαιρέσεως ἀσφαλεῖς, ἀλλ' ἄμφω, καὶ ταύτας κάκεινας, ψυχῇ τε  
 10 καὶ στόματι περιχαρῶς ἀσπασώμεθα καὶ ὀρθοδόξως ὁμολογήσωμεν, καὶ διὰ τῶν κατὰ προφορὰν δοκούντων πως ἐναντίων φωνῶν, τοὺς κατὰ διάνοιαν ἐναντίους ἐπίσης ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις, καὶ τῇ ἀληθείᾳ, σοφῶς τροπασώμεθα, καὶ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς, ἡγουν τῆς καθολικῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀνδρικῶς ἐξελάσωμεν, καὶ μὴθ' ὄλωσ τὴν οἴανου ἄρο-  
 15 δον κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τοῖς ληστρικῶς ὄρια πατρικὰ μηχανωμένοις μεταίρειν παράσχωμεν, τῷ διαρρίπτειν τι τῶν εὐσεβῶν ὄπλων τε καὶ δογμάτων, δι' ὧν γίνεσθαι πέφυκεν ἡ ἐκείνων καταστροφή καὶ ἀναίρεσις.

20 Πλὴν κάκεινο γινώσκειν χρεών, ὡς ἐπὶ τε φύσεων καὶ φυσικῶν ἐνεργειῶν, καὶ μοναδικὰς πρὸς ταῖς δυϊκαῖς φωναῖς τῶν ἁγίων Πατέρων εὐρίσκομεν, ὡς, «τὴν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην», καὶ, «τὴν Θεανδρικὴν ἐνέργειαν», καὶ «τὴν συγγενῆ καὶ δι' ἄμφοῖν ἐπιδεδειγμένην», ἐπὶ δὲ φυσικῶν θελημάτων οὐδεμίαν μοναδικήν, ὡς ἐμὲ γινώσκειν, τὸ παράπαν ἐκφώνησιν εὐρεῖν δυνατόν, ἀλλὰ τὰς ἐν ἀντωνυμίαις καὶ ἀριθμῶ δυϊκὰς σημασίας. Πῶς οὖν καὶ τίνι λόγῳ, κἂν προσεξετάσαι δε-  
 25 χώμεθα παντελῶς, ἐν ἧ δύο θελήματα χρῆ λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς τῶν Πατέρων νομοθεσίας καὶ διδασκαλίας δύο

ὅλα καὶ τὸ λόγο νὰ τὸν διασώζουμε ἀλώβητο, καὶ τὸν τρόπο τῆς οἰκονομίας νὰ τὸν διατηροῦμε ἄθικτο, γιὰ νὰ μὴν παρεισδύσει καθόλου πολεμώντας τὴν ἀλήθεια τὸ πονηρὸ ζευγάρι, ἐννοῶ τὴ διαίρεση καὶ τὴ σύγχυση.

Σύμφωνα λοιπὸν μ' αὐτὴν καὶ τὶς ἄλλες, ἂν βέβαια βρεθοῦν, μοναδικές διατυπώσεις τῶν ἁγίων πατέρων, πρέπει νὰ τὶς ἐκλάβομε μὲ τὴν εὐσεβῆ ἐννοια καὶ νὰ μὴ τὶς δεχθοῦμε καθόλου ὡς ἀντιφάσκουσες πρὸς τὶς δυϊκὲς διατυπώσεις τῶν ἁγίων, γνωρίζοντας ὅτι καὶ αὐτὲς ἔχουν ἰσχυρὴ τὴ διαφορὰ κατὰ τῆς σύγχυσης, καὶ ἐκείνες εἶναι ἀσφαλεῖς γιὰ τὴν ἔνωση κατὰ τῆς διαίρεσης, ἀλλὰ νὰ τὶς δεχθοῦμε μὲ πολλὴ χαρὰ στὴν ψυχὴ καὶ τὸ στόμα καὶ τὶς δύο, καὶ αὐτὲς καὶ ἐκεῖνες, καὶ νὰ τὶς ὁμολογήσομε μὲ ὀρθόδοξο φρόνημα. Καὶ μὲ τὶς γνῶμες, πού κατὰ τὴν ἔκφρασή τους φαίνονται πῶς εἶναι ἀντίθετες, ἃς κατατροπώσομε μὲ σοφία ἐκείνους πού εἶναι στὸ πνεῦμα ἐξίσου ἀντίθετοι μὲ τὸν ἑαυτό τους καὶ μεταξύ τους καὶ μὲ τὴν ἀλήθεια, καὶ ἃς τοὺς ἀπομακρύνομε ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τὴν αὐλή μας, δηλαδή τὴν καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἃς μὴ δώσομε καθόλου ὅποιαδήποτε εἴσοδο γιὰ νὰ στραφοῦν κατὰ τῆς ὀρθόδοξης πίστεως σὲ ὅσους μηχανεύονται τρόπους νὰ μετακινήσουν ληστρικά πατρογονικά ὄρια<sup>9</sup> μὲ τὸ νὰ γκρεμίζουν κάποιον ἀπὸ τὰ εὐσεβῆ ὄπλα καὶ δόγματα, μὲ τὰ ὁποῖα γίνεται συνήθως ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ ἀναίρεση ἐκείνων.

Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζετε καὶ ἐκεῖνο· ὅτι γιὰ τὶς φύσεις καὶ τὶς φυσικὲς ἐνέργειες μαζί μὲ τὶς δυϊκὲς φωνὲς τῶν ἁγίων πατέρων βρίσκομε καὶ μοναδικές, ὅπως τὴ ρῆση «μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου μὲ σάρκα», καὶ «θεανδρική ἐνέργεια» καὶ «συγγενῆς πού παρουσιάζεται καὶ μὲ τὶς δύο». Γιὰ τὰ φυσικὰ ὅμως θελήματα, ἀπ' ὅσο γνωρίζω ἐγώ, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ βροῦμε καμμιά μοναδικὴ διατύπωση, ἀλλὰ τὶς δυϊκὲς σημασίες μὲ τὶς ἀντωνυμίες καὶ τὸν ἀριθμὸ. Πῶς λοιπὸν καὶ γιὰ ποιὸ λόγο, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ πλήρη πρόσθετη ἐξέταση, πρέπει νὰ λέμε γιὰ τὸ Χριστὸ τὸ Θεὸ ἓνα ἢ δύο θελήματα, τὴ στιγμὴ πού ἡ νομοθεσία καὶ ἡ διδασκαλία τῶν πατέρων

9. Ματθ. 22, 28.

φυσικά θελήματα παρακελευομένης ὁμολογεῖν ἐπ' αὐτοῦ καὶ πρεσβεύειν, καθὰ καὶ φύσεις αὐτάς, καὶ τὰς τούτων φυσικὰς ἐνεργείας, μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν διαφοράν;

Τούτων μοι παρεκβατικῶς νῦν λελεγμένων πρὸς τὴν σὴν  
 5 θεοτίμητον ἀγιστείαν, παρακαλῶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς, ἢ μὴ προση-  
 κόντως ρηθεῖσιν, ἢ μὴ νοηθεῖσι καλῶς, συγγνώμη ὁμοῦ καὶ  
 διόρθωσίν μοι χαρίσασθαι, φιλαγάθῳ πατρικῆς εὐσπλαγχνίας  
 στοργῇ καὶ μιμήσει, καὶ Χριστῷ τῷ Θεῷ με παραθέσθαι, τῷ  
 σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι ἀγίῳ δοξαζομένῳ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν  
 10 αἰώνων. Ἀμήν.

#### ΣΧΟΛΙΑ

α. Ἄτοπον, φησί, τὸ ἐν θέλημα μερίζεσθαι (τοῦτο γὰρ ἀναγκάζει ἢ φυσικὴ συγγένεια), καὶ τὸ μὲν ἡμισυ τῆ μιᾶ, τὸ δὲ λοιπὸν τῆ λοιπῇ φύσει δίδοσθαι, καὶ οὕτως ἀλλοτριοῦν τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμῶν, ὡς οὐκ ἐχόντων σύνθετον θέλημα.

15 β. Ὅτι τὴν διαφοράν, καὶ τὴν ἔνωσιν οἱ Πατέρες κατὰ τῆς συγχύσεως καὶ τῆς ὁμοτίμου αὐτῇ διαιρέσεως ἔδογματίσαν.

γ. Ὁ Νεῖλος. Ἔστιν ὑποστατικὴ, ἀλλ' ἐφ' ἡμῶν ἢ παράλογος, δι' ἣν ἄνθρωπος ὁ Θεός, ἴν' ἐπανασῶσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἀπαλλάξας ταύτης, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνο-  
 20 χοι ἦσαν δουλείας, ἤγουν ὅσοι φοβούμενοι τὴν ὀδύνην, τὴν ἠ-  
 δονὴν περιεποιοῦντο, τὴν μητέρα τῆς ὀδύνης, τὴν τῆς φθορᾶς ἀρ-  
 χηγόν, τὴν τοῦ θανάτου προαγωγὸν καὶ προμνήστριαν.

ὀρίζει νὰ ὁμολογοῦμε γι' αὐτὸν καὶ νὰ πιστεύομε δύο θελήματα, ὅπως καὶ δύο φύσεις, καὶ δύο φυσικὲς ἐνέργειες αὐτῶν<sup>10</sup>, ὥστε νὰ γνωρίσομε τὴ διαφορὰ;

Ἔκανα αὐτὴ τὴν παρέκβαση πρὸς τὴν ἀπὸ τὸν Θεὸ τιμημένη ἀγιωσύνη σας, καὶ παρακαλῶ νὰ μοῦ χαρίσετε τὴ συγγνώμη καὶ τὴ διόρθωση γι' αὐτὰ ἃν ἦ δὲν εἰπώθηκαν ὅπως ἔπρεπε ἢ δὲν ἔγιναν ἀντιληπτὰ σωστά, μιμούμενοι τὴν εὐλογημένη στοργὴ τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Πατέρα, καὶ νὰ μὲ παραδώσετε στὰ χέρια τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, ποῦ μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα δοξάζεται στὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

### ΣΧΟΛΙΑ

1. Εἶναι ἄτοπο, λέγει, νὰ διαιρεῖται τὸ ἓνα θέλημα· γιατί σ' αὐτὸ ὑποχρεώνει ἡ φυσικὴ συγγένεια, ὥστε τὸ μισὸ νὰ παραχωρεῖται στὴ μία καὶ τὸ ὑπόλοιπο στὴ λοιπὴ φύση, καὶ ἔτσι ν' ἀποξενώνεται ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἡμᾶς, ἐπειδὴ δὲν ἔχομε σύνθετο θέλημα.

2. Οἱ Πατέρες δογματίσαν τὴ διαφορὰ καὶ τὴν ἔνωση κατὰ τῆς σύγχυσης καὶ τῆς ὁμότιμής της διαίρεσης.

3. Ὁ Νεῖλος λέγει· Εἶναι ὑποστατικὴ (ἐνέργεια), ἀλλὰ εἶναι παράλογη γιὰ ἡμᾶς, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ νὰ σώσει τὸν ἄνθρωπο· ἀφοῦ ἀπάλλαξε ἀπὸ αὐτὴν ὅσους ἀπὸ φόβο τοῦ θανάτου ἦταν ἔνοχοι δουλείας σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς τους<sup>11</sup>· δηλαδή ὅσοι, ἐπειδὴ φοβοῦνταν τὴν ὀδύνη, προσπαθοῦσαν ν' ἀποχτήσουν τὴν ἡδονή, ἡ ὁποία εἶναι μητέρα τῆς ὀδύνης, ἀρχηγὸς τῆς φθορᾶς, καὶ προαγωγὸς καὶ προμνήστρια τοῦ θανάτου.

10. Ἀλλιῶς ἔχομε τὸν μονοθελητισμό.

11. Ἐδρ. 2, 15.

## ΙΣΘΝ

*Ἐπιστολῆς γενομένης πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον  
κύριον Νίκανδρον, παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Μαξίμου, περὶ  
τῶν δύο ἐν Χριστῷ ἐνεργειῶν.*

Αὐτός, θεοτίμητε καὶ παμμακάριε πάτερ, φερωνύμως ἔχων  
5 μετὰ τῆς ἀνδρείας τὴν κατὰ πάντων ἀφανῶς ἢ φανερῶς τὴν  
ἀγίαν τοῦ Θεοῦ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν πολε-  
μούντων ἐχθρῶν ἱερωτάτην νίκην, καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀειθαλῆ  
τοῖς χαρίσμασι καὶ ταῖς ἐνεργείαις τοῦ Πνεύματος ἀμαράντινον  
στέφανον, ἤδη κατ' ἐλπίδας λαβῶν παρ' αὐτοῦ καὶ ὡς ἐν χερσὶ  
10 κτησάμενος τοῦ κατὰ φύσιν ἐφετοῦ, διὰ τῆς πρὸς αὐτὸ τελείας  
συννεύσεως τὴν μακαρίαν ἀπόλαυσιν, κάκ τούτου σαφῶς, εἰ καί  
τις ἄλλος, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου κατατρυφῶν, πῶς ποτε καὶ τίνι  
τρόπῳ ταύτην προσᾶπτει, κἂν λόγῳ ψιλῶ, μὴ τί γε διὰ τιμίων  
σου καὶ μακαρίων προσάγειν καταδέχη γραμμάτων τῷ ἀδρανεῖ  
15 καὶ δειλῶ καὶ μηδόλως εἰς παράταξιν Θεοῦ, καὶ τὸν αὐτοῦ καὶ  
ὑπὲρ αὐτοῦ ἅγιον πόλεμον, τὰς τοῦ νοῦ πρακτικὰς δυνάμεις, ἢ  
τοὺς κατὰ ψυχὴν, ὡσεὶ τινὰς δακτύλους χειρῶν, λογισμούς, μέ-  
χρι καὶ νῦν δεδιδαγμένῳ κινεῖν καὶ ταύτη τροποῦσθαι γενναίως  
τοὺς κατέναντι Κυρίου παντοκράτορος ρήμασί τε καὶ δόγμασιν  
20 ἐπαιρομένους καὶ τῆς ἀγαθῆς γῆς ἐξελαύνειν, ἥτις ἐστὶν αὐτός ὁ  
Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς καὶ ἡ ταυτὸν ὀρθόδοξος πίστις, ἡ ὄντως

## ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Ἐπιστολῆς πού ἔγινε πρὸς τὸν ἀγιώτατο ἐπίσκοπο κύριο Νίκανδρο, ἀπὸ τὸν μεταξὺ τῶν ἀγίων Μάξιμο, γιὰ τὶς δύο ἐνέργειες τοῦ Χριστοῦ.

Ἐσὺ ὁ ἴδιος, τιμημένε πατέρα μας ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ τρισμακάριε, φέροντας μαζί μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀνδρείας καὶ τὸ ὄνομα τῆς νίκης, πέτυχες μαζί μ' αὐτὴν τὴν ἱερότατη νίκη<sup>1</sup> ἐναντίον ὄλων ἐκείνων τῶν ἐχθρῶν πού κρυφὰ ἢ φανερὰ πολεμοῦν τὴν ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, καὶ πού γιὰ χάρη του ἔχεις ἤδη λάβει ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀειθαλῆ ἀμαράντινο στέφανο σύμφωνα μὲ τὶς ἐλπίδες σου μὲ τὰ χαρίσματα καὶ τὶς ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐπειδὴ ἀπόχτησες καὶ κρατᾷς στὰ χέρια σου τὴ μακάρια ἀπόλαυση τοῦ κατὰ φύση ἐπιθυμητοῦ μὲ τὴν τέλεια συγκατάνευσή σου πρὸς αὐτό, καὶ ἔξαιτίας αὐτοῦ ἀπολαμβάνεις ὀλοκάθαρα ὅσο κανεὶς ἄλλος τὸν ἴδιο τὸν Κύριο, πῶς θὰ γίνεῖ ποτὲ καὶ μὲ ποιό τρόπο, ἔστω καὶ μ' ἓνα ἀπλὸ λόγο μόνο νὰ τὴν προσγράψεις σ' ἐμένα κι ὄχι νὰ τὴν προσφέρεις μὲ τὰ πολύτιμα καὶ καλότυχα γράμματά σου στὸν ἄπραγο καὶ δειλὸ καὶ πού δὲν ἔχω μάθει ὡς τώρα καθόλου ν' ἀνήκω στὴν παράταξη τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ δικό του γιὰ χάρη του πόλεμο νὰ κινῶ τὶς πρακτικὲς δυνάμεις τοῦ νοῦ ἢ τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς<sup>2</sup>, ὅπως κινουῦμε τὰ δάχτυλα τῶν χεριῶν μας, καὶ ἔτσι νὰ κατατροπώνομε παλικάρῖσια ἐκείνους πού ὑψώνουν ἀνάστημα ἀπέναντι στὸν παντοκράτορα Κύριο μὲ λόγια καὶ διδασκαλίες, καὶ νὰ τοὺς ἐκδιώκομε ἀπὸ τὴν ἀγαθὴ γῆ, πού εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καὶ Θεός μας καὶ ἡ ὀρθόδοξη πίστη,

1. Νίκανδρος: τὸ ἔτυμολογεῖ ἀπὸ τὸ, «νίκη» καὶ «ἀνδρεία».

2. Ψαλμ. 143, 1.

παγία τῶν εὐσεβῶν δογμάτων ἔδρα καὶ σύστασις καὶ τῶν ἀρε-  
 τῶν ἢ ἀένναος καρπογονία καὶ φύσις. Ἄλλὰ τοῦτο χριστομιμή-  
 τως πεποίηκας, ἵνα τὴν τούτου προδήλως εἰς ἐμέ, τὸν γνωμικῶς  
 αὐτοῦ διεστηκότα καὶ τὴν μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ τῆς κακίας, ὡσπερ  
 5 τινὰ χώραν, ἔξιν ἐμπροθέτως οἰκοῦντα καὶ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας  
 καθάπερ χοίρους δι' ἐνεργείας ἐκτρέφοντα, φιλάγαθον ἐπιδειξά-  
 μενος κένωσιν καὶ τῶν ἐνόντων σοι θείων κατορθωμάτων τῷ  
 μεγέθει τῆς συγκαταβάσεως ὑποδείξας τὴν δύναμιν, εἰς ἔφεσιν  
 ταύτης ἐγείρης καὶ πρὸς ἱερόν τινα καὶ μακάριον ζῆλον, ἀτρέ-  
 10 πτως στομώσης τῆς παμπολύ με παρὰ πάντας βαρούσης νω-  
 θείας τε καὶ ἀμελείας τὸν φόρτον εἰς δύναμιν ἀπορριψάμενον,  
 καὶ σὲ τῆς περὶ ἐμέ τὸν πτωχὸν σοφῆς οἰκονομίας καὶ προμη-  
 θείας χάριν ἀποθαυμάσας, μακάριε, τὴν ἐν πλείοσιν ἔτεσι καὶ  
 ἀρεταῖς θειοτέραις διατήρησιν, σοῦ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ποιμέ-  
 15 νος τε καὶ πατρός, μετὰ δακρῦων, καίτοι λίαν ὑπάρχων ἀμαρτω-  
 λός, χαρισθῆναί μοι καὶ πᾶσιν ἐντενῶς καθικέτευσα τὸν Κύριον  
 ἡμῶν καὶ Θεόν, ἵνα, ἔχοντές σε μάλιστα νῦν, ὅτε τῆς φύσει κἀ-  
 ὄντως ἀληθείας τὴν πρόρρησιν ἢ κατὰ τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμά-  
 των ἀλήθεια σαφῶς ἐπιστώσατο, καὶ θλιῖψις, οἶα καθάπαξ οὐ  
 20 γέγονεν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, οὐδ' οὐ μὴ γένηται, πάντας παν-  
 ταχῆ διὰ τὰς ἀμαρτίας κατέλαβε, τῇ τε πανσθενεῖ βακτηρίᾳ τῶν  
 θεοπειθῶν προσευχῶν δυναμοῦντά τε καὶ ρωννύοντα, καὶ τῇ  
 πανιέρῳ σύριγγι τῆς θεοσόφου διδασκαλίας ὀδηγοῦντα καλῶς  
 καὶ φωτίζοντα, καὶ εἰς τόπον χλόης τῆς ἀειζώου τῶν ἀρετῶν  
 25 ἔξεως κατασκηνοῦντα διὰ τῆς πράξεως, καὶ ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύ-  
 σεως τῆς ἀειβλήστου τῶν ἱερῶν ἐν τοῖς δόγμασι χορηγίας ναμά-  
 των ἐκτρέφοντα διὰ τῆς γνώσεως, καὶ εἰς τόπον ὄχυρὸν καὶ μάν-  
 δραν ὑψηλὴν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸν ταύτην δι' αἵ-  
 ματος οἰκείου καὶ ζωοποιοῦ κατὰ θέλησιν ἀρμοσάμενον Κύριον

πού εἶναι τὸ ἴδιο, ἢ πραγματικὰ ἀμετακίνητη ἐδραίωση καὶ συγκρότηση τῶν εὐσεβῶν δογμάτων καὶ ἡ ἀδιάκοπη καρπογονία καὶ καρποφορία τῶν ἀρετῶν; Αὐτὸ βέβαια τὸ ἔκανες μιμούμενος τὸν Χριστό. Καὶ ὁ φανερὸς σκοπὸς σου σ' ἐμένα, πού εἶμαι μὲ τὴ θέλησή μου σὲ διάσταση μαζί του καὶ πού ἐμπρόθετα κατοικῶ, ὅπως κάποια χώρα, τὴν ἔξῃ τῆς κακίας τὴν μακριὰ ἀπὸ αὐτὸν καὶ πού ἐκτρέφω μὲ τὶς πράξεις μου σὰν χοίρους τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας<sup>3</sup>, νὰ μοῦ δείξεις φιλάγαθη κένωση<sup>4</sup>, καὶ ὑποδεικνύοντάς μου μὲ τὸ μέγεθος τῆς συγκατάβασής σου τὴ δύναμη τῶν θείων κατορθωμάτων πού ὑπάρχουν σ' ἐσένα, νὰ μὲ κινήσεις στὴν ἐπιθυμία της καὶ νὰ μὲ στρέψεις ἀμετάτρεπτα σὲ κάποιον ἱερὸ καὶ μακάριο ζῆλο, ἀφοῦ ἀπορρίψω τὸ φορτίο πού μὲ βαραίνει περισσότερο ἀπὸ ὅλες τῆς ραθυμίας καὶ τῆς ἀμέλειας γιὰ χάρη αὐτῆς τῆς δύναμης. Κι ἀφοῦ ἀποθαύμασα ἐσένα, μακάριε, ἐξαιτίας τῆς σοφῆς οικονομίας καὶ φροντίδας σου γιὰ μένα, μὲ δάκρυα ἰκέτευσα τὸν Κύριο καὶ Θεό μας νὰ σὲ διατηρήσει γιὰ πολλὰ χρόνια καὶ σὲ ἀρετὲς ὅλο καὶ θεϊκότερες, κάνοντας ἐσένα τὸν καλὸ ποιμένα καὶ πατέρα δῶρο, ἂν καὶ εἶμαι πολὺ ἁμαρτωλός, σ' ἐμένα καὶ σ' ὅλους, ὥστε νὰ σὲ ἔχομε τώρα κατ' ἐξοχὴν ὡς ἐκεῖνο πού ἀποτελεῖ τὸ προμήνυμα τῆς φύσει καὶ πραγματικῆς ἀλήθειας καὶ πού τὸ βεβαίωσε σαφῶς κατὰ τὴν ἔκβαση τῶν πραγμάτων ἢ ἀλήθεια. Καὶ τέτοια θλίψη τοὺς κατέλαβε ὅλους ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας σὲ κάθε μέρος, τέτοια πού ποτὲ δὲν ἔγινε ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ οὔτε θὰ γίνεῖ<sup>5</sup>. Καὶ μὲ τὴν παντοδύναμη βακτηρία τῶν προσευχῶν, πού πείθουν τὸν Θεό, νὰ μὲ δυναμώνεις καὶ νὰ μ' ἐνισχύεις καὶ μὲ τὸν πανίερο αὐλὸ τῆς θεόσοφης διδασκαλίας νὰ μ' ὀδηγεῖς σωστὰ καὶ νὰ μὲ φωτίζεις καὶ νὰ μὲ βάλεις νὰ κατασκηνώσω γιὰ τὶς πράξεις μου σὲ χλοερὸ λιβάδι τῆς αἰίζωσης ἔξῃ τῶν ἀρετῶν, καὶ νὰ μὲ τρέφεις μὲ τὴ γνώση πάνω στὰ νερὰ πού ἀναπαύουν<sup>6</sup> τῆς ἀναβλύζουσας ἀδιάκοπα χορηγίας τῶν ἱερῶν ναμάτων τῶν δογμάτων. Καὶ ἔτσι, διασώζοντάς με μὲ ἀσφάλεια σὲ τόπο ὄχυρό καὶ ὑψηλὴ μάντρα, τὴν καθολικὴ δηλαδὴ Ἐκκλησία καὶ τὸν Κύριο πού τὴν νυμφεύ-

3. Λουκᾶ 15, 13.

5. Ματθ. 24, 21.

4. Ρωμ. 1, 26.

6. Ψαλμ. 22, 2.



ἀσφαλῶς διασώζοντα, τῆς τῶν ἐναντίων ἐλευθερωθῶμεν κατα-  
 δρομῆς, οἱ προσφόρου καιροῦ τῆς τοῦ παντός δραξάμενοι ταρα-  
 χῆς καὶ συγχύσεως, τὸ μέγα τῆς τῶν ἀπάντων σωστικῆς οἰκονο-  
 μίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπόρρητον, ὡς πάντα αἰῶνας καὶ  
 5 χρόνους, καὶ τοὺς ἐν αἰῶσι καὶ χρόνῳ φυσικῶς περιγράφον,  
 συγγεῖν μηχανῶνται μυστήριον, οἷα τῆς ἐξ ἡμῶν νοερῶς τε καὶ  
 λογικῶς ἐψυχωμένης, ὑπ' αὐτοῦ κατ' εὐδοκίαν Πατρός καὶ συν-  
 ἔργειαν ἀγίου Πνεύματος προσληφθείσης, καὶ αὐτῷ κατὰ μίαν  
 καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἐνωθείσης ἀγίας σαρκός, οὐκ ἐχούσης  
 10 μετὰ τὴν ἔνωσιν τὰ προσόντα κατὰ φύσιν αὐτῆ, δίχα μόνης τῆς  
 ἀμαρτίας, ὅτι μηδὲ τῆς φύσεως ἦν· μᾶλλον δέ, αὐτοῦ τοῦ σαρκω-  
 θέντος Λόγου καὶ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος, τὰ τὴν ἡμετέραν  
 φύσιν οὐσιωδῶς χαρακτηρίζοντα καθ' ἡμᾶς τελείως οὐ σώζον-  
 τα, ἀλλ' ἢ ταῦτα πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θεϊαν μετασκευάσαντος φύσιν,  
 15 καὶ ταύτη, τὸ ἐλλιπὲς τῆς οἰκείας θεότητος δείξαντος, δεομένης  
 παρενθήκης τινὸς πρὸς τὴν κατ' οὐσίαν ἐντέλειαν, ἢ πάμπαν εἰς  
 ἀνυπαρξίαν μεταχωρῆσαι ποιήσαντος, ὡς οὐ λίαν καλὰ καὶ τῆς  
 αὐτοῦ δημιουργίας τὸ ἔργον ἐξαφανίσαντος τῷ μὴ κατὰ λόγον  
 τινὰ καὶ σοφίαν αὐτὰ ποιῆσαι καὶ ἐνῶσαι πρὸς ἑαυτὸν καθ' ὑπό-  
 20 στασιν· ἐπεὶ πῶς, τὸ λόγῳ καὶ σοφίᾳ γενόμενον, ἐν αὐτῷ τῷ  
 λόγῳ καὶ τῇ σοφίᾳ καθ' ἔνωσιν ἀδιασπάστως οὐ σώζεται; ἢ  
 πῶς σωζόμενον καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐχ ὁμολογεῖται; καὶ δι'  
 ἦντινα αἰτίαν, ἵνα διὰ τῆς ὁμολογίας ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ὁ φύ-  
 σει Θεὸς πιστευθῆ κατ' ἀλήθειαν; Ἥ τυχὸν οὐδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτὰ  
 25 τὰ φύσει προσόντα τῇ φύσει προσλαβῶν μετὰ τῆς φύσεως,  
 ἀλλὰ ἀψυχόν τινα καὶ ἄλογον καὶ οὐδαμῶς ἐξ ἡμῶν ἢ ἡμῖν  
 ὑπάρχουσαν ὁμοούσιον σάρκα λαβῶν, ἢ οὐδὲ λαβῶν, ἀλλ' ἀνω-  
 θεν καὶ ἀπ' ἀρχῆς συνουσιωμένην αὐτῷ κατενέγκας, ἦνωσεν  
 ἑαυτῷ, καὶ τὴν δι' ἡμᾶς καὶ πρὸς ἡμᾶς οἰκονομίαν ἐφᾶντασεν,  
 30 ἀνθρωπίνῳ σχήματι προσπελάσας ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνῃ  
 φύσει προσομιλήσας, ἵνα τὸ γένος ἅπαν τοῦ παλαιοῦ παραπτώ-  
 ματος ἀνασώσῃται καὶ τοῦ δι' αὐτὸ κατακρίματος ἐλευθερώσῃ;

θηκε θέλοντας μὲ τὸ ζωοποιῶ αἷμα του, νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν καταδρομὴ τῶν ἀντιθέτων, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἄδραξαν τὸν πρόσφορο καιρὸ τῆς ταραχῆς καὶ τῆς σύγχυσης τοῦ παντός καὶ ποὺ μηχανεύονται τρόπους νὰ ταράξουν τὸν πρόσφορο καιρὸ τῆς σωστικῆς τῶν ὄλων οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τὸ μεγάλο καὶ ἀπόρητο μυστήριον, ἀφοῦ περιγράφει φυσικὰ ὄλους τοὺς αἰῶνες καὶ χρόνους καὶ ὅσους ὑπάρχουν μέσα στοὺς αἰῶνες καὶ τοὺς χρόνους. Ὅτι δηλαδή ἡ ἅγια σὰρκα ποὺ προσέλαβε ἀπὸ μᾶς μὲ θέλημα τοῦ Πατέρα καὶ τὴν συνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ποὺ εἶχε ψυχὴ νοερὴ καὶ λογικὴ καὶ ἐνώθηκε μαζί του σὲ μία καὶ τὴν ἴδια ὑπόσταση, μετὰ τὴν ἔνωση δὲν εἶχε τίς ιδιότητες ποὺ προσιδιάζουν στὴ φύση τῆς (δὲν προσιδιάζει ἡ ἁμαρτία μόνο, ἐπειδὴ δὲν ἦταν τῆς φύσης τῆς), ἢ καλύτερα ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ποὺ σαρκώθηκε καὶ ἐνανθρώπησε γιὰ μᾶς δὲν διασώζει τελείως ὅσα χαρακτηρίζουν τὴν οὐσία τῆς φύσης μας, ἀλλὰ ἢ αὐτὸς τὰ τροποποίησε σύμφωνα μὲ τὴ θεία φύση του καὶ ἔτσι ἔδειξε τὴν ἔλλειψη τῆς θεότητος, ποὺ ἤθελε κάποια προσθήκη γιὰ τὴν ἐντέλεια κατὰ τὴν οὐσία, ἢ τὰ ἔκανε νὰ περάσουν τελείως στὴν ἀνυπαρξία, ἐπειδὴ δὲν ἦταν πάρα πολὺ καλὰ καὶ ἔξαφάνισε τὸ ἔργον τῆς δημιουργίας του, ἐπειδὴ δὲν τὰ εἶχε ποιήσει γιὰ κάποιο λόγο καὶ μὲ κάποια σοφία καὶ δὲν τὰ εἶχε ἐνώσει μὲ τὸν ἑαυτό του καθ' ὑπόστασιν. Γιατί πῶς εἶναι δυνατόν ὅ,τι ἐνώθηκε μὲ ἔνωση ἀδιάσπαστα μὲ λόγο καὶ σοφία, μέσα στὸν ἴδιον τὸ Λόγον καὶ τὴ Σοφίαν νὰ μὴ διασώζεται; Ἡ πῶς, ἐνῶ σώζεται καὶ μετὰ τὴν ἔνωση, δὲν ὁμολογεῖται; Καὶ γιὰ ποιά αἰτία μὲ τὴν ὁμολογίαν νὰ πιστέψομε ἀληθινὰ, ὅτι ὁ φύσει Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος; Ἡ μήπως οὔτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶχε προσλάβει αὐτὰ τὰ φυσικὰ ἰδιώματα τῆς φύσης μὲ τὴν πρόσληψιν τῆς φύσης, ἀλλὰ ἔλαβε κάποια ἄψυχη καὶ ἄλογη σὰρκα, καὶ καθόλου βέβαια ἀπὸ ἐμᾶς οὔτε καὶ ὄντας ὁμοούσια σ' ἐμᾶς; Ἡ οὔτε τὴν ἔλαβε καὶ τὴν ἔνωσε μαζί του, ἀλλὰ τὴν κατέβασε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐνωμένη μαζί του σὲ μία οὐσία, καὶ ἔδειξε τὴν γιὰ χάριν μας καὶ πρὸς ἐμᾶς οἰκονομίαν του, πλησιάζοντάς μας μὲ ἀνθρώπινον μορφήν, ἀλλ' ὄχι μὲ ἀνθρώπινον φύσιν, γιὰ νὰ σώσει ὅλον τὸ γένος ἀπὸ τὸ παλαιὸ παράπτωμα καὶ νὰ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὴν ἔξαιτίας του καταδίκη.

Ταῦτα γὰρ καὶ τούτων πλείω δοξάζουσιν, ὅσοι μὴ παντε-  
 λείως ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ τὰ φυσικά, καὶ δίχα τῆς ἀμαρτίας,  
 ὡσπερ καὶ τὰς φύσεις αὐτὰς σώζεσθαι κατὰ τοὺς ἀγίους Πατέ-  
 ρας ὀρθοδόξως ὁμολογοῦσι καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν. Οὐδὲ γὰρ τὴν  
 5 θείαν φύσιν καὶ ἄκτιστον ἀνύπαρκτόν τε καὶ ἀθέλητον ἢ ἀνενέρ-  
 γητον καθορῶμεν, οὔτε μὴν τὴν κτιστὴν καθ' ἡμᾶς καὶ ἀνθρω-  
 πίνην οὐσίαν ἀνύπαρκτόν τε καὶ ἀθέλητον ἢ ἀνενέργητον ἐπιγι-  
 νώσκομεν. Καὶ εἰ μηδεμίαν τούτων ἔρημον ἐπιστάμεθα φυσικῆς  
 ὑπάρξεως, θελήσεώς τε καὶ ἐνεργείας, ἐκ τούτων δέ, θείας φύ-  
 10 σεως καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως λέγω, καὶ ἐν ταύταις, καὶ τούτων  
 ὑπόστασις ἐστὶ κατ' ἀλήθειαν ὁ εἷς καὶ μόνος Χριστὸς καὶ Υἱός,  
 πῶς, εἶπερ φύσει κυρίως Θεὸς καὶ φύσει κυρίως ἄνθρωπος ὁ  
 αὐτός, οὐχὶ καὶ θεῖον θέλημα καὶ ἐνέργειαν φύσει κυρίως, καὶ  
 ἀνθρώπινον θέλημα καὶ ἐνέργειαν φύσει κυρίως εἶχε, μηδετέρου  
 15 τούτων κατὰ φύσιν ὧν ἐλλιπής, δι' ὧν ἐπαληθεύων τοῖς πρά-  
 γμασι τὰ ὀνόματα, καὶ τούτοις αὐθις ἐπικυρῶν τὰ πράγματα,  
 προδήλως ὁ αὐτὸς ἐγνωρίζετο, τὰ τε θεῖα καὶ ἀνθρώπινα φυσι-  
 κῶς ἔχων καὶ θέλων καὶ ἐνεργῶν, κάκ τούτου τὰ ἐξ ὧν καὶ ἐν  
 οἷς καὶ ἄπερ ὑπῆρχε πιστευόμενος; Ἐπεὶ, τοῦ φυσικοῦ θελήμα-  
 20 τος καὶ τῆς οὐσιώδους ἐνεργείας ἀναιρουμένων, τῆς τε θείας καὶ  
 ἀνθρωπίνης οὐσίας, τοῦ ἐκ τούτων καὶ ταύτας ὄντος καὶ σώζον-  
 τος κατὰ μίαν ὑπόστασιν, πῶς Θεὸς ἢ ἄνθρωπος ἔσται; Καὶ πῶς  
 τοῦτο ἢ ἐκεῖνο κατ' οὐσίαν ὑπάρχων δειχθήσεται, μὴ σώζων  
 ἑκατέρας φύσεως ἀνελλιπῶς τὴν ιδιότητα, πάσης ἀμαρτίας  
 25 χωρίς; Τὸ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν ἐκστᾶν, κἂν τῆς ἔξω τῆς οὐσίας  
 γεγένηται, μηδεμίαν ὑπαρξιν ἔχον, ὅτι μηδὲ κίνησιν φυσικὴν.  
 «Τὸ γὰρ μηδεμίαν κίνησιν ἔχον», ἧ φησιν ὁ θεοφάντωρ καὶ μέ-  
 γας ἅγιος Διονύσιος, «οὔτε ἐστίν, οὔτε τί ἐστίν, οὔτε ἐστὶ τις αὐτοῦ  
 παντελῶς θέσις». Διὰ τοι τοῦτο τὰς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ φύσεις  
 30 ὁμολογοῦντας ἡμᾶς, τὴν θείαν φημὶ καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπί-

Αὐτὰ λοιπὸν καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ διακηρῦττον, ὅσοι δὲν ὁμολογοῦν ὀρθόδοξα σύμφωνα μὲ τις ἅγιους Πατέρες, ὅτι στὸ Χριστὸ τὸν Θεὸ διασώζονται παντέλεια τὰ φυσικὰ ἰδιώματα, χωρὶς ὅμως τὴν ἁμαρτία, ὅπως καὶ οἱ ἴδιες οἱ φύσεις καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἔνωση. Γιατὶ οὔτε τῇ θείᾳ καὶ ἄκτιστῇ φύσει τῇ βλέπομε χωρὶς ὑπαρξῆς καὶ θέλησις καὶ ἐνέργεια, οὔτε βέβαια γνωρίζομε τῇ δημιουργημένη καὶ ἀνθρώπινῃ οὐσίᾳ δίχως ὑπαρξῆς καὶ θέλησις καὶ ἐνέργεια. Κι ἂν καμμιά ἀπὸ τις δύο αὐτὲς δὲν τῇ γνωρίζομε χωρὶς φυσικὴ ὑπαρξῆς καὶ θέλησις καὶ ἐνέργεια, καὶ ἀπὸ αὐτὲς –ἐννοῶ τῇ θείᾳ καὶ τὴν ἀνθρώπινῃ φύσει– καὶ σ' αὐτὲς καὶ αὐτῶν τῶν δύο ὁ ἓνας καὶ μόνος Χριστὸς καὶ Υἱὸς εἶναι ἢ ἀληθινὴ τους ὑπόστασις, πῶς, ἂν ἀπὸ τῇ φύσει του εἶναι κυριολεκτικὰ Θεὸς καὶ ἀπὸ τῇ φύσει του ὁ ἴδιος εἶναι κυριολεκτικὰ ἄνθρωπος, δὲν εἶχε καὶ θεῖο κυριολεκτικὰ θέλημα καὶ ἐνέργεια ἀπὸ τῇ φύσει του καὶ ἀνθρώπινο θέλημα κυριολεκτικὰ καὶ ἐνέργεια ἀπὸ τῇ φύσει του, χωρὶς νὰ εἶχε ἔλλειψη κατὰ φύσει ἀπὸ κανένα ἀπὸ αὐτὰ, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπαληθεύοντες μὲ τὰ πράγματα τὰ ὀνόματα καὶ μ' αὐτὰ πάλι βεβαιώνοντας τὰ πράγματα, ἀναγνωρίζοταν ὁ ἴδιος ὀλοφάνερα πῶς εἶχε στῇ φύσει του τὰ θεῖα μαζί καὶ τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἤθελε καὶ ἐνεργοῦσε, καὶ ἀπὸ αὐτὸ πιστεύομε γι' αὐτὸν ὡς πρὸς τὸ ἀπὸ ποιά ἀποτελοῦνταν καὶ μέσα σὲ ποιά ὑπῆρχε καὶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἦταν; Γιατὶ, ἂν ἀναιρεθοῦν τὸ φυσικὸ θέλημα καὶ ἢ οὐσιώδης ἐνέργεια, τόσο τῆς θείας ὅσο καὶ τῆς ἀνθρώπινῃς οὐσίας, ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐτὲς καὶ εἶναι αὐτὲς οἱ ἴδιες καὶ τις διασώζει σὲ μία ὑπόστασις, πῶς θὰ εἶναι Θεὸς ἢ ἄνθρωπος; Καὶ πῶς θὰ φανεῖ ὅτι εἶναι αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο ὡς πρὸς τὴν οὐσίᾳ, ἂν δὲν διασώζει χωρὶς ἔλλειψη τὴν ιδιότητα τῆς καθῆ μᾶς ἀπὸ τις δύο φύσεις, χωρὶς ὅμως ἀπὸ κάθε ἁμαρτία; Γιατὶ τὸ νὰ θγεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικὸ πλαίσιο, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχει θγεῖ ἔξω ἀπὸ τῇ φύσει τῆς οὐσίας, δὲν ἔχει καμμιά ὑπαρξῆς, ἀφοῦ δὲν ἔχει οὔτε φυσικὴ κίνησις. Γιατὶ, «ὅποιο δὲν ἔχει καμμιά κίνησις», ὅπως λέγει ὁ θεοφάντωρ μέγας Διονύσιος, «οὔτε γενικὰ ὑπάρχει, οὔτε εἶναι κάτι συγκεκριμένο, οὔτε ἔχει ὀλότελα κάποια θέσις». Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὅταν ὁμολογοῦμε τις φύσεις τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, τῇ θείᾳ δηλαδὴ καὶ τὴν ἀνθρώπινῃ, πρὸς

νην, πρὸς βεβαίαν τῆς τε τούτων ὑπάρξεως πίστῳσιν καὶ τῆς ἡμῶν περὶ αὐτῶν ὁμολογίας ἀλήθειαν, καὶ τὰ φυσικὰ τούτων ἰσαριθμῳς δεῖ πάντως πρεσβεῦειν θελήματα, καὶ τὰς οὐσιώδεις τοσαύτας ἐνεργείας ὁμολογεῖν, καὶ μηδένα αὐτῶν προφάσει  
 5 δῆθεν τῆς καθ' ὑπόστασιν θείας ἐνώσεως ἀπομειοῦν ἢ ἐξαρνεῖσθαι τὸ σύνολον, γινώσκοντας, ὡς ἢ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις οὐδὲν παραβλάπτει τῶν φυσικῶν, καθάπερ οὐδὲ τὰς φύσεις αὐτάς, εἰ καὶ ταύτας εἰς ἓν ἄγει δι' ἑαυτῆς κατὰ τὴν μίαν ὑπόστασιν, τοῦ δύο, τῷ φυσικῷ λόγῳ ὑπάρχειν, οὐδαμῶς ἐξιστῶσα· ὡσπερ οὖν  
 10 καὐτὰ δὴ λέγω τὰ φυσικὰ ἰδιώματα, τῇ πρὸς ἄλληλα συμφυῖα διόλου πάλιν ἐνίζουσα, καὶ μηδέτερον τοῦ ἐτέρου χωρὶς, ἢ τῆς θατέρου πρὸς θάτερον κοινωνίας ἐκτός, κατὰ τὸν τῶν Ρωμαίων πάπαν ἀοίδιμον Λέοντα θεωρεῖσθαι καθοτιοῦν συγχωροῦσα, τὴν τούτων οὐσιώδη καὶ φυσικὴν οὐκ ἀμαυροῖ παντελῶς, ἀλλὰ τε-  
 15 λείως φυλάττει διαφορὰν· τῷ γὰρ φυλάττειν φυλάττεται, καὶ τῷ συντηρεῖν συντηρεῖται. Μέχρι γὰρ τότε σαφῶς ἔνωσις πραγμάτων ἐστίν, ἕως ἂν ἢ τούτων σώζηται φυσικὴ διαφορὰ· ἐπεὶ ταύτης παυσαμένης, παύεται πάντως κάκεινη, τῇ συγχύσει τελείως ἀφανισθεῖσα.

20 Ταύτης τοιγαροῦν, λέγω δὲ τῆς ἐνώσεως, οὐ λυμαιομένης τοῖς πράγμασιν, οὐδὲ τῇ τούτων διαφορᾷ, ἀλλὰ μόνον τῇ κλήσει προσφυῶς ἐνοποιούσης τὰ κατ' αὐτὴν, εἰσὶ πάντοτε καὶ πάντως ἀμειώτως ἐν αὐτῇ καὶ τελείως σωζόμενα, τὰ κατὰ φύσιν διάφορα, τὴν οἴαντοῦν παρατροπὴν οὐ παθόντα καὶ σύγχυσιν, οὐκ ἐν  
 25 οὐσίαις αὐταῖς, οὐ θελήμασιν, οὐκ ἐνεργείαις, οὐκ ἄλλῳ τινὶ φυσικῷ. Πῶς οὖν ἐπικάλυμμα τῆς ἰδίας, οὐκ οἶδ' ὅπως εὐφῆμῳς εἰπεῖν, καλοφροσύνης, ταύτης τινὲς προφασίζονται, καὶ τὸν σαρκαθέντα Λόγον ἀθέλητον φύσει καὶ ἀνενέργητον τῷ καθ' ἡμᾶς, ἦγουν τῷ ἀνθρωπίνῳ, φασί, ἅτε κυρίως ἀψύχου καὶ ἀλόγου τῆς  
 30 ἐξ ἡμῶν προσληφθείσης οὐσίας ἐν αὐτῷ τυγχανούσης; Τὸ γὰρ ἀνενέργητον, ἀκίνητόν τε καὶ ἀψυχον προδήλως ἐστὶ, καὶ τὸ μηδεμίαν λογικὴν θέλησιν ἔχον, ἀλογον σαφῶς καὶ ἀνόητον. Καὶ

ἀσφαλῆ βεβαίωση τῆς ὑπαρξῆς αὐτῶν καὶ τὴν ἀλήθεια τῆς ὁμολογίας μας γι' αὐτές, πρέπει νὰ πρεσβεύομε καὶ τὰ φυσικὰ αὐτῶν ἰσάριθμα μ' αὐτές θελήματα καὶ νὰ ὁμολογοῦμε τόσες ἐπίσης καὶ τὶς οὐσιώδεις ἐνέργειες, καὶ ὡς πρὸς τίποτε, μὲ τὴν πρόφαση τάχα τῆς θείας ἔνωσης κατὰ τὴν ὑπόστασι, νὰ μὴν τὶς μειώνομε ἢ νὰ τὶς ἀρνούμαστε ὀλικά, γνωρίζοντας ὅτι ἡ ἔνωση σὲ ὑπόστασι δὲν προξενεῖ βλάβη σὲ κανένα ἀπὸ τὰ φυσικὰ, ὅπως καὶ στὶς ἴδιες τὶς φύσεις, ἂν καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια τὶς ὀδηγεῖ σὲ ἓνα σύμφωνα μὲ τὴν μίαν ὑπόστασι, χωρὶς βέβαια νὰ τὶς ἐξωθεῖ καθόλου νὰ ὑπάρχουν ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικὸ λόγο τους πού εἶναι τὸ δύο. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ αὐτὰ ἴδια, ἐννοῶ τὰ φυσικὰ ιδιώματα, τὰ ἐνοποιεῖ πάλι καθ' ὁλοκληρία μὲ τὴν μεταξὺ τους συμφυΐα, καὶ κανένα ἀπὸ τὰ δύο χωρὶς τὸ ἄλλο, ἢ τὸ ἓνα ἔξω ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὸ ἄλλο, δὲν ἐπιτρέπει νὰ θεωρεῖται σὲ ὅτιδήποτε, σύμφωνα μὲ τὸν ἀοίδιμο πᾶπα τῆς Ρώμης Λέοντα, καὶ δὲν θολώνει καθόλου τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴ τους διαφορὰ, ἀλλὰ τὴν διατηρεῖ στὸ ἀκέραιο. Γιατὶ φυλάγεται μὲ τὸ νὰ φυλάγει καὶ συντηρεῖται μὲ τὸ νὰ συντηρεῖ. Καὶ μέχρι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὑπάρχει ἡ ἔνωση τῶν πραγμάτων, ἐνόσω δηλαδή σώζεται ἡ φυσικὴ τους διαφορὰ: γιατί, ὅταν αὐτὴ σταματήσῃ, παύει ὅπως-δήποτε καὶ ἐκείνη, ἀφανισμένη τελείως ἀπὸ τὴν σύγχυσι.

Αὐτὴ λοιπόν, ἐννοῶ ἡ ἔνωση, ἐπειδὴ δὲν βλάπτει τὰ πράγματα οὔτε τὴν διαφορὰ τους, ἀλλὰ μὲ τὴν κλήσι μονάχα κατὰ προσφυῆ τρόπο ἐνοποιεῖ τὰ δικά της, ὑπάρχουν πάντοτε καὶ μὲ κάθε τρόπο ἀμείωτα μέσα σ' αὐτὴν καὶ διασώζονται τέλεια τὰ διάφορα κατὰ φύσι, πού δὲν ἔχουν πάθει ὅποιαδήποτε μεταβολὴ καὶ σύγχυσι, οὔτε στὶς οὐσίαις τους οὔτε στὰ θελήματα οὔτε στὶς ἐνέργειαις οὔτε σὲ κάποιο ἄλλο φυσικὸ στοιχεῖο. Πῶς λοιπόν τὴν προτείνουν αὐτὴν μερικοὶ ὡς πρόφασι, δὲν ξέρω τί ἄλλο εὐφημισμὸ νὰ χρησιμοποιήσω, τῆς ἀγαθῆς πρόθεσίς τους, καὶ λένε ὅτι ὁ Λόγος πού σαρκώθηκε δὲν ἔχει, ὡς ἀπὸ τὴ φύσι του, θέλημα καὶ ἐνέργεια σύμφωνα μὲ ἡμᾶς, δηλαδή κατὰ τὸ ἀνθρώπινο, ἀφοῦ τυχαίνει νὰ εἶναι δίχως ψυχὴ καὶ λόγο σ' αὐτὸν ἢ οὐσία πού προσέλαβε ἀπὸ ἡμᾶς; Γιατὶ ἐκεῖνο πού δὲν ἐνεργεῖ, εἶναι προφανῶς καὶ ἀκίνητο καὶ ἄψυχο, καὶ ὅποιο δὲν ἔχει καμμιά λογικὴ θέλησι, εἶναι σαφῶς

εἰ τούτων χωρὶς κατὰ φύσιν ὑπῆρχεν ὁ σαρκωθεὶς Λόγος τὸ καθ' ἡμᾶς, πῶς ὅτι καὶ ἄνθρωπος γέγονε πιστευθήσεται; Πῶς δὲ μᾶλλον οὐχὶ τραπεὶς τὴν θεϊαν φύσιν καὶ σαρκὸς πάθεσιν ἀκουσίως ὑποπεσῶν δειχθήσεται κατ' αὐτήν; Τῇ γὰρ τῶν φυσικῶν ἀναιρέσει, τὴν τῶν τοιούτων καταδρομὴν, Ἄρειός τε καὶ Ἀπολινάριος κατ' αὐτοῦ πεποιήκασιν. Ὁ μὲν γὰρ ἄψυχον, ὁ δὲ ἄλογον, ὅπερ ἀνενέργητόν ἐστι καὶ ἀθέλητον, αὐτὸν δογματίσαντες, κτίσμα τοῦτον καὶ ποίημα καθ' ἑαυτὸν ἐβλασφήμησαν. Ἐκάτερος γὰρ παθητὸν φύσει θεότητος, ἀλλ' οὐ φύσει σαρκὸς εἶπον τὸν Μονογενῆ, κἂν Ἀπολινάριος ἔτι κατ' ἀσέβειαν δαψιλευόμενος καὶ τελείαν τὴν εἰς σάρκα μεταβολὴν κατ' ἔκπτωσιν καὶ τροπὴν τῆς αὐτοῦ θεότητος ἀπεφῆνατο.

Χρὴ τοιγαροῦν, εὐσεβοῦντας ἡμᾶς, τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν διώσασθαι καὶ τὴν τῶν ἀγίων Πατέρων κρατύνειν διδασκαλίαν, καὶ δύο φυσικὰ θελήματα κατ' αὐτοὺς καὶ οὐσιῶδεις ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς ὁμολογεῖν. Εἰ γὰρ ἐν ἐπ' αὐτοῦ θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν εἵπομεν, ἢ τοῦτον οὐκ ὄντα φύσει καὶ ἄνθρωπον, ἀλλὰ μόνον Θεόν, ἢ φύσει μόνον ἄνθρωπον καὶ οὐ Θεόν, ἢ οὔτε ἄνθρωπον οὔτε Θεὸν σαφῶς δογματίσομεν. Οἷον, εἰ μὲν φυσικὸν τὸ θέλημα τυχὸν εἵπομεν, ἢ θεῖον πάντως ἢ ἀνθρώπινον τοῦτό ἐστι· καὶ εἰ θεῖον, τὰ θεῖα κατ' αὐτὸ θελήσει φυσικῶς ὁ Λόγος, Θεὸν φύσει μόνον καὶ συνθελητὴν τῷ ἰδίῳ γεννήτορι δεικνὺς ἑαυτὸν, καὶ οὐκ ἄνθρωπον· οὐ γὰρ πέφυκε διὰ τοῦ φύσει θείου, τὸ ἀνθρώπινον φύσει χαρακτηρίζεσθαι, ὥσπερ οὐδὲ διὰ τοῦ κατ' οὐσίαν ἀνθρωπίνου, τὸ κατ' οὐσίαν θεῖον γνωρίζεσθαι. Τοῦτο δέ, καὶ εἰ ἀνθρώπινον φῶμεν τὸ θέλημα φύσει, κατὰ τὸ ἀκόλουθον συναχθήσεται. Εἰ δὲ ὑποστατικόν, τῆς αὐτοῦ μόνης ὑποστάσεως ἔσται χαρακτηριστικόν, καὶ οὐποτ' ἂν κατ' αὐτὸ κοινωνήσῃ Πατρὶ καὶ ἡμῖν· τῶν γὰρ ἄκρων ὑποστάσει διαστέλλεται καὶ χωρίζεται. Τὰ αὐτὰ δὲ πάλιν καὶ περὶ ἐνεργειῶν ἔστιν εἰπεῖν.

ἄλογο κι ἀνόητο. Κι ἂν ὁ Λόγος, πού ἔλαβε σάρκα σάν τή δική μας, ἦταν κατὰ φύση χωρίς αὐτά, πῶς θὰ πιστέψομε ὅτι εἶχε γίνει καὶ ἄνθρωπος; Κι ἀκόμα περισσότερο πῶς θὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι δὲν ἄλλαξε τή θεία φύση του καὶ δὲν ἔπεσε ἀκούσια στὰ πάθη τῆς σάρκας κατὰ τὴν ἀλλαγὴ; Γιατὶ ἔξαιτίας τῆς ἀναίρεσης τῶν φυσικῶν ιδιωμάτων ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Ἀπολινάριος ἐπιχείρησαν ἐναντίον του αὐτὴ τὴν ἐπίθεση, καὶ δογματίσαν ὁ ἓνας ὅτι εἶναι ἄψυχος, καὶ ὁ ἄλλος ὅτι εἶναι ἄλογος, πράγμα πού σημαίνει χωρίς ἐνέργεια καὶ χωρίς θέλημα, κι ἔπεσαν στὴ βλασφημία καθέννας λέγοντας ὅτι εἶναι κτίσμα καὶ δημιουργημα. Γιατὶ κι ὁ ἓνας κι ὁ ἄλλος εἶπαν ὅτι ὁ Μονογενῆς εἶναι παθητὸς ὡς πρὸς τὴ φύση τῆς θεότητος, καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὴ φύση τῆς σάρκας, ἂν καὶ βέβαια ὁ Ἀπολινάριος, ὄντας ἀκόμα πιὸ πλούσιος σὲ ἀσέβεια, κήρυξε καὶ τέλεια τὴ μεταβολὴ σὲ σάρκα κατὰ ἔκπτωση καὶ τροπὴ τῆς θεότητός του.

Πρέπει λοιπὸν ἐμεῖς μ' εὐσέβεια νὰ προωθήσομε αὐτὴ τὴν ὁμολογία καὶ νὰ κρατήσομε ἰσχυρὰ τὴ διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ νὰ ὁμολογοῦμε, σύμφωνα μ' αὐτούς, δύο θελήματα καὶ δύο ἐνέργειες τῆς οὐσίας στὸν ἴδιο καὶ ἓνα. Γιατί, ἂν ἀποδώσομε σ' αὐτὸν ἓνα θέλημα καὶ μᾶ ἐνέργεια σαφῶς, θὰ δογματίσομε τότε ἢ ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι καὶ φύσει ἄνθρωπος ἀλλὰ μόνο Θεός, ἢ φύσει μόνο ἄνθρωπος καὶ ὄχι Θεός, ἢ οὔτε ἄνθρωπος οὔτε Θεός. Γιὰ παράδειγμα: ἂν τυχὸν ποῦμε ὅτι τὸ θέλημα εἶναι φυσικό, ὅπωςδήποτε αὐτὸ εἶναι ἢ θεῖο ἢ ἀνθρώπινο. Κι ἂν εἶναι θεῖο, ὁ Λόγος σύμφωνα μ' αὐτὸ θὰ θελήσει φυσικὰ τὰ θεῖα καὶ θὰ δείξει τὸν ἑαυτό του μόνο Θεὸ φύσει καὶ συνθειητὴ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Πατέρα του, καὶ ὄχι ἄνθρωπο. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρίζεται τὸ φύσει ἀνθρώπινο μὲ τὸ φύσει θεῖο, ὅπως οὔτε νὰ γνωρίζεται μὲ τὸ ἀνθρώπινο κατὰ τὴν οὐσία τὸ κατ' οὐσίαν θεῖο. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο θὰ συναχθεῖ κατὰ ἀκολουθία καὶ ἂν ποῦμε τὸ θέλημα φύσει ἀνθρώπινο. Ἄν ὅμως τὸ ποῦμε ὑποστατικό, θὰ εἶναι χαρακτηριστικὸ μόνο τῆς δικῆς του ὑπόστασης καὶ ποτὲ δὲ θὰ κοινωγήσει σύμφωνα μ' αὐτὸ μὲ τὸν Πατέρα καὶ μ' ἐμᾶς γιατί ἀπὸ τὰ ἄκρα διαστέλλεται καὶ χωρίζεται κατὰ τὴν ὑπόσταση. Τὰ ἴδια πάλι μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὶς ἐνέργειες.



Ἄλλ' οὐ διὰ τοῦτο, μὴ γένοιτο, τὰς τῶν θεοφόρων Πατέρων  
 περὶ αὐτῶν, φημι τῶν ἐνεργειῶν, μοναδικὰς ἐξαρνούμεθα, τὴν  
 τε τοῦ λεχθέντος θεοφάντορος ἀγίου Διονυσίου «Θεανδρικήν  
 ἐνέργειαν», καὶ τὴν Κυρίλλου τοῦ σοφοῦ «μίαν τε καὶ συγγενῆ δι'  
 5 ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένην ἐνέργειαν». Αὗται μὲν γὰρ διὰ τὴν ἔνωσιν  
 καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλας διόλου τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν συμφυΐαν,  
 εὐσεβῶς αὐτοῖς ἐκηρύχθησαν, ὡσπερ καὶ αἱ δυϊκαὶ διὰ τὴν οὐ-  
 σιώδη καὶ φυσικὴν τούτων διαφοράν. Ἡ γὰρ Θεανδρική τῆς  
 θείας ὁμοῦ καὶ ἀνδρικής ἐνεργείας ὑπάρχει περίληψις. Κατάλλη-  
 10 λον γὰρ ὁ διδάσκαλος ἐπινοήσας φωνήν, ἑκατέραν, ὡς ἔφην, τῇ  
 προφορᾷ συλλαμβάνουσαν, καὶ ταύτην μοναδικῶς ἐκφωνήσας,  
 τὴν διπλῆν, τοῦ διπλοῦ τὴν φύσιν, ἐνέργειαν περιφραστικῶς πα-  
 ρεδήλωσεν. Ἐπειδὴ γὰρ πρότερον ἔφησεν, «οὐ κατὰ Θεὸν τὰ  
 θεῖα δράσας, ὅτι μὴ γυμνὸς ὑπῆρχε Θεός, ἀλλὰ δράσας μὲν τὰ  
 15 θεῖα (Θεὸς γὰρ ἦν κατὰ φύσιν), διὰ σαρκὸς δὲ τῆς αὐτῷ καθ'  
 ὑπόστασιν ἠνωμένης, οὐ τὰ ἀνθρώπινα κατὰ ἄνθρωπον, ὅτι μὴ  
 ἄνθρωπος ὑπῆρχε ψιλός, ἀλλὰ δράσας μὲν φυσικῶς τὰ ἀνθρώ-  
 πινα (φύσει γὰρ ἄνθρωπος ἦν), κατ' ἐξουσίαν δὲ θεϊκὴν», ἀλλ'  
 οὐκ ἀνάγκη τινὶ καὶ βία καθ' ἡμᾶς φυσικῇ πρὸς τὸ πράττειν ἀγό-  
 20 μενος, συνέπλεξε τὴν τε θείαν ἅμα καὶ ἀνδρικήν τοῦ αὐτοῦ κατὰ  
 φύσιν ἐνέργειαν, ὡς μηδετέραν τῆς ἐτέρας οὔσαν χωρὶς, ἀλλ' ἐν  
 ἀλλήλαις τε καὶ δι' ἀλλήλων συμφυῶς γνωριζομένας διὰ τὴν ἅλυ-  
 τον ἔνωσιν, καὶ μοναδικῇ φωνῇ συλλαβῶν ἄμφω, περιφραστι-  
 κῶς ἀνεκήρυξεν, ἵνα τῷ μὲν δρᾶσαι τὰ τε θεῖα καὶ ἀνθρώπινα  
 25 εἰπεῖν, εἴ καὶ μὴ κατὰ Θεόν, μήτε μὴν κατὰ ἄνθρωπον (ὅτι μὴ γυ-  
 μνός, ὡς ἔφην, Θεός, μήτε ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν), ὁμῶς δὲ κατ'  
 ἀλήθειαν δρᾶσαι, τὴν τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν οὐσιώδη πιστώ-  
 σηται διαφοράν, τῷ δὲ συλλαβεῖν ταύτας καὶ τῇ προσφῶν  
 φωνῇ συνοπτικῶς ἐξαιρεῖν διὰ τῆς Θεανδρικής ἐνεργείας, τὴν  
 30 τούτων ἀδιάσπαστον ἔνωσιν ἐκδιδάξῃ.

Καὶ ἡ Κυρίλλου δὲ τοῦ σοφοῦ «μία τε καὶ συγγενῆς δι' ἀμ-

Ἄλλὰ δὲν ἀρνούμαστε ἕξαιτίας αὐτοῦ, μὴ γένοιτο, τὶς μοναδικὲς ἐνικὲς ἀπόψεις τῶν θεοφόρων Πατέρων γι' αὐτές, ἐννοῶ τὶς ἐνέργειες, τὴ «Θεανδρική ἐνέργεια» τοῦ θεοφάντορα ἁγίου Διονυσίου ποὺ ἀναφέραμε, καὶ τοῦ σοφοῦ Κυρίλλου «τὴ μία καὶ συγγενῆ ἐνέργεια, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὶς δύο». Γιατὶ οἱ ἀπόψεις αὐτὲς κηρύχθηκαν εὐσεβῶς ἀπὸ αὐτοὺς ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης καὶ τῆς τέλειας συμφυΐας μεταξύ τους τῶν ἐνεργειῶν, καθὼς καὶ οἱ δυαδικὲς ἕξαιτίας τῆς οὐσιώδους καὶ φυσικῆς διαφορᾶς αὐτῶν. Ἡ «θεανδρική» δηλαδή εἶναι περίληψη τῆς θείας μαζὶ καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἐνέργειας. Ἐπινοώντας δηλαδή ὁ δάσκαλος κατάλληλη λέξη, ποὺ συλλαμβάνει προφερόμενη, ὅπως εἶπα, τὴ μία καὶ τὴν ἄλλη ἐνέργεια, καὶ ἐκφωνώντας τὴν μοναδικά, παραδήλωσε περιληπτικὰ τὴ διπλῆ ἐνέργεια τοῦ διπλοῦ στὴ φύση. Ἐπειδὴ δηλαδή εἶχε πεῖ πρωτύτερα, «Δὲν ἔπραξε τὰ θεῖα ὅπως τὰ πράττει ὁ Θεός, ἐπειδὴ δὲν ἦταν ἀπλὰ καὶ μόνον Θεός, ἀλλὰ, ἐνῶ ἔπραξε τὰ θεῖα φύσει (γιατὶ ἦταν Θεός κατὰ φύση), τὰ ἔπραξε μέσω τῆς σάρκας ποὺ ἦταν ἐνωμένη μαζὶ του σὲ μία ὑπόσταση. Δὲν ἔπραξε τὰ ἀνθρώπινα ὅπως οἱ ἄνθρωποι, γιατί δὲν ἦταν ἀπλὰ μόνον ἄνθρωπος· ἔπραξε βέβαια τὰ ἀνθρώπινα φυσικὰ (γιατὶ ἦταν φύσει ἄνθρωπος), ὅμως μ' ἐξουσία θεϊκῆ, καὶ ἐπειδὴ δὲν προέβαινε στὴν πράξη ἀπὸ κάποια φυσικὴ ἀνάγκη καὶ βία ἀνάλογα μὲ ἡμᾶς, γι' αὐτὸ συνέπλεξε μαζὶ τὴ θεῖα καὶ τὴν ἀνδρική φυσικὴ ἐνέργειά του, ἐπειδὴ καμμιά ἀπὸ τὶς δύο δὲν ὑπάρχει χωρὶς τὴν ἄλλη, ἀλλὰ τὴ βλέπομε μέσω τῆς μᾶς καὶ τῆς ἄλλης, ἕξαιτίας τῆς ἄλυτης ἔνωσης, σὲ συμφυΐα τῆς μᾶς μὲ τὴν ἄλλη, κι ἀφοῦ τὶς περιέλαβε καὶ τὶς δύο σὲ μία λέξη, τὶς κήρυξε περιληπτικὰ. Ὡστε μὲ τὸ νὰ πεῖ, ὅτι ἔπραξε καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, ἂν καὶ ὄχι ὅπως ὁ Θεός οὔτε βέβαια ὅπως οἱ ἄνθρωποι (ἐπειδὴ, ὅπως εἶπα, δὲν ἦταν οὔτε ἀπλὰ μόνον Θεός οὔτε ἀπλὰ μόνον ἄνθρωπος), ἀλλὰ τὰ ἔπραξε στ' ἀλήθεια, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν διαφορὰ οὐσίας στὶς φυσικὲς ἐνέργειες. Ἐνῶ μὲ τὸ νὰ συλλάβῃ αὐτὲς καὶ νὰ τὶς ἐκφράσῃ συνοπτικὰ μὲ τὴν κατάλληλη λέξη τῆς «θεανδρικῆς ἐνέργειας», θέλησε νὰ μᾶς διδάξῃ τὴν ἀδιάσπαστη ἔνωσή τους.

Ἄλλὰ καὶ τοῦ σοφοῦ Κυρίλλου «ἡ μία καὶ συγγενῆς ἐνέργεια

φοῖν ἐπιδεδειγμένη ἐνέργεια», τῆς τοῦ μεγάλου τούτου πατρὸς  
 μεγίστης ἔχεται διανοίας. Τὴν γὰρ τῶν φυικῶν ἐνεργειῶν καὶ  
 τὸς συμφυῖαν καὶ ἔνωσιν δι' αὐτῆς ἐκπαιδεύει. Θέλων γὰρ δεῖξαι  
 καὶ ὁ πανεύφημος οὗτος ἀνὴρ, ὡς ἦ τε σὰρξ Θεός, καὶ ἦ κατ'  
 5 αὐτὴν οὐσιώδης ἐνέργεια, θεία τῇ πρὸς τῇ φύσει Θεὸν Λόγον  
 ἐνώσει γεγένηται καὶ τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνήργει, μὴ ἐκστᾶσα  
 τούτου, οὐπερ ἦν κατὰ φύσιν, ὡσπερ οὖν καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος τῇ  
 ταύτης προσλήψει δι' ἡμᾶς ἐκουσίως γέγονεν ἄνθρωπος, τὰ  
 κατὰ ἄνθρωπον ἐνεργῶν, καίπερ ὑπάρχων φύσει Θεός, διαγο-  
 10 ρεύει τοῦτον, μὴ παντουργῶ προστάγματι μόνον ἰᾶσθαι καὶ ζωο-  
 ποιεῖν, ὡς μὴ Θεὸν ὄντα γυμνόν, ἀλλὰ συνεργάτιν ὡσπερ τινά,  
 πρὸς τοῦτο δὴ μάλιστα, τὴν ἀγίαν αὐτοῦ σάρκα λαμβάνειν ἐπεί-  
 γεσθαι, καὶ ζωοποιεῖν καὶ θεραπεύειν δι' αὐτῆς καὶ τῆς κατ' αὐ-  
 τὴν ἀφῆς καὶ φωνῆς, ἵνα ταύτην δεικνύῃ ζωοποιεῖν δυναμένην,  
 15 διὰ τὸ πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ ἐνώσει γενέσθαι, καὶ αὐτοῦ τοῦ φύσει  
 ζωογονοῦντος τὰ σύμπαντα καὶ οὐχ ἕτερον σάρκα κυρίως ὑπάρ-  
 χειν. Διὸ καὶ μίαν αὐτοῦ καὶ αὐτῆς, φημι τῆς ἀγίας σαρκός, καὶ  
 συγγενῆ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεικνύει ἐνέργειαν· μίαν μὲν τῇ ἐνώσει,  
 συγγενῆ δὲ πάλιν τοῖς μέρεσιν, ὡς τὴν αὐτὴν οὔσαν ἐν τε παν-  
 20 τουργῶ προστάγματι καὶ ἀφῆ τῆς ἀγίας σαρκός· δι' ἀμφοῖν  
 γὰρ, ὡς Θεός, ὁ Λόγος, ταύτην σαφῶς ἐπεδείκνυτο, δεικνὺς τῷ  
 καὶ δι' αὐτῆς ζωοποιεῖν, ὡς καὶ αὐτὴ γέγονεν δι' ὄλου ζωοποιός,  
 καθάπερ καὶ πῦρ διὰ σιδήρου καῖον, ἐνώσει τῇ πρὸς αὐτὸν καυ-  
 στικὸν ἀποφαίνει τὸν σίδηρον, ὡς εἶναι λοιπὸν διὰ τοῦτο μὴ τοῦ  
 25 πυρὸς κατὰ φύσιν μόνον τὴν καῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σιδήρου  
 διὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ τὴν ἐν τοῖς θαύμασι θείαν τοῦ Λόγου πάλιν  
 ἐνέργειαν, μὴ τοῦ αὐτοῦ μόνον διὰ τὴν φύσιν ὑπάρχειν, ἀλλὰ  
 καὶ τῆς ἀγίας σαρκός, διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν καθ' ὑπόστασιν  
 ἔνωσιν· συνεργάτιν γὰρ ἑαυτοῦ ταύτην ἐν τοῖς θείοις παρελάμβα-

πού ἐκδηλώνεται μὲ τις δύο» συμφωνεῖ ἀπόλυτα μὲ τὴ μέγιστη διάνοια τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πατέρα<sup>7</sup>. Γιατὶ κι αὐτὸς μᾶς διδάσκει τὴ συμφυΐα τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν καὶ τὴ μέσω αὐτῆς ἔνωση. "Ἦθελε δηλαδὴ αὐτὸς ὁ πανεύφημος ἅγιος νὰ δείξει ὅτι καὶ ἡ σὰρκα εἶναι Θεὸς καὶ ἡ οὐσιώδης ἐνέργειά της ἔγινε θεία σὰρκα μὲ τὴν ἔνωσή της μὲ τὸν φύσει Θεὸ Λόγο κι ἐνεργοῦσε τὰ πάνω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο χωρὶς νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν κατάστασι στὴν ὁποία βρισκόταν κατὰ φύσιν. "Ὅπως ἀκριβῶς βέβαια καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος μὲ τὴν πρόσληψή της ἔγινε ἐκούσια ἄνθρωπος γιὰ χάρι μᾶς κι ἔπραττε ὅσα ἀρμόζουν στὸν ἄνθρωπο· ἂν καὶ βέβαια ἦταν ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ Θεοῦ, τὸν παρουσιάζει νὰ μὴ θεραπεύει καὶ νὰ ζωοποιεῖ μονάχα μὲ τὸ παντοδύναμο πρόσταγμα του, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀπλὰ μόνον Θεός, ἀλλὰ ἐπείγεται σὰν κάποια συνεργάτιδα νὰ λαμβάνει γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἔργο τὴν ἁγία σὰρκα του καὶ νὰ ζωντανεύει καὶ νὰ θεραπεύει μὲ αὐτὴν καὶ μὲ τὴν ἀφή πού εἶναι δική της καὶ τὴ φωνή, γιὰ νὰ δείχνει ὅτι ἡ σὰρκα μπορεῖ νὰ ζωοποιεῖ, ἐπειδὴ ἐνώθηκε μαζί της, καὶ ὅτι εἶναι σὰρκα τοῦ ἴδιου ἐκείνου πού ζωογονεῖ τὰ σύμπαντα ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ καὶ δὲν εἶναι κάτι ἀληθινὰ διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτόν. Γι' αὐτὸ καὶ παρουσιάζει μία καὶ συγγενῆ ἐνέργεια καὶ τῶν δύο, τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτῆς, δηλαδὴ τῆς ἁγίας σάρκας· μία τὴν παρουσιάζει μὲ τὴν ἔνωσι, καὶ συγγενῆ πάλι μὲ τὰ μέρη, γιὰτὶ εἶναι ἡ αὐτὴ τὸσο στὸ παντοδύναμο πρόσταγμα ὅσο καὶ στὴν ἀφή τῆς ἁγίας σάρκας· καὶ μὲ τις δύο δηλαδὴ ὁ Λόγος, ὡς Θεός, αὐτὴν<sup>8</sup> παρουσίαζε σαφῶς. Μὲ τὸ ὅτι ζωοποιοῦσε μαζί της ἔδειχνε ὅτι καὶ ἡ ἴδια εἶχε γίνεи ὀλοκληρωτικὰ ζωοποιός, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ φωτιά, πού καίει μέσω τοῦ σιδήρου, ἀποδείχνει τὸν σίδηρο καυστικὸ μὲ τὴν ἔνωσή της μ' αὐτόν, ὥστε τελικὰ νὰ εἶναι ἐξαιτίας αὐτοῦ ἡ καυστικότητα ὄχι μόνον γνώρισμα κατὰ φύσιν τῆς φωτιᾶς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ σιδήρου ἐξαιτίας τῆς ἔνωσις· καὶ ἡ θεία πάλι ἐνέργεια τοῦ Λόγου στὰ θαύματα νὰ μὴν εἶναι τοῦ Λόγου μόνον ιδιότητα ἐξαιτίας τῆς φύσις του, ἀλλὰ καὶ τῆς ἴδιας τῆς ἁγίας σάρκας ἐξαιτίας τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσις μαζί της. Γιατί,

7. Τοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτη.

8. Τὴν ἐνέργεια δηλαδὴ.

νεν, ἧ φησιν ὁ διδάσκαλος, ὡσπερ καὶ ψυχὴ τὸ ἴδιον σῶμα, πρὸς  
 τὴν τῶν οἰκείων ἔργων ἐκπλήρωσιν. Αὕτη γοῦν ἡ μία καὶ συγγε-  
 νῆς δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένη ἐνέργεια, τῶν κατὰ φύσιν ἐνερ-  
 γειῶν δηλοῦσα τὴν ἔνωσιν, τὸ ἑτερογενὲς τούτων καὶ δυϊκόν,  
 5 καθάπερ καὶ ἡ Θεανδρική ἐνέργεια, δι' ἑαυτῆς κυρίως σημαίνει,  
 τῷ πρὸς ἄμφω τὰ μέρη, τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς ὁ εἷς καὶ μόνος  
 ἐγνωρίζετο σεσαρκωμένος Λόγος, ἀναφέρεσθαι, καὶ ἀμφοτέρων  
 ὑπάρχειν, ὡς δι' ἀμφοῖν, τοῦ τε παντουργοῦ προστάγματος καὶ  
 τῆς ἀφῆς τῆς ἀγίας σαρκὸς ἐπιδεδειγμένη.

10 Οὐ δεῖ δὲ τῷ συγγενεῖ ξενίζεσθαι πανελῶς· ἐπὶ τε γὰρ ὁμο-  
 ουσίων καὶ ἑτεροουσίων λέλεκται τοῖς ἀγίοις Πατράσι τὸ συγγε-  
 νές, καὶ μάρτυς ὁ Θεολόγος καὶ μέγας Γρηγόριος, περὶ ψυχῆς λέ-  
 γων οὕτως ἐν τῷ εἰς Καισάριον τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἐπιταφίω  
 λόγῳ, «Μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ τὸ συγγενὲς σαρκίον ἀπολαβοῦ-  
 15 σα», ᾧ τὰ ἐκεῖθεν συνεφιλοσόφησεν. Ἐνταῦθα διὰ τὴν ἔνωσιν,  
 ἀλλ' οὐ τὴν φύσιν συγγενῆ τῇ ψυχῇ τὴν σάρκα κέκληκεν ὁ διδά-  
 σκαλος. Καὶ πάλιν, ἐν τῷ Εἰς τὰ φῶτα, περὶ τοῦ μονογενοῦς  
 Υἱοῦ διδάσκων, φησί· «Καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς μαρτυρούμενος  
 Πνεύματος». Νῦν τὸ συγγενὲς διὰ τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐ τὴν ἔνωσιν  
 20 εἶρηκεν. Αὐτὸς δὲ Κύριλλος ὁ σοφὸς κάπὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ ὑποστά-  
 σει διηρημένων τὸ συγγενὲς ἀπαρατηρήτως λαμβάνει, καὶ τάδε  
 λέγει τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὑπομνηματίζων, περὶ τῆς κατὰ  
 τὸ θεῖον βάπτισμα θεραπείας, «Συγγενῶς πως ἐχούσης πρὸς  
 ἄμφω τῶν δεδηλωμένων. Πνεύματι μὲν γὰρ ἀγιάζει τοῦ ἀνθρώ-  
 25 που τὸ πνεῦμα, ὕδατι δὲ αὐτὸ τὸ σῶμα». Τίς δὲ καὶ ποία συγγένεια  
 Πνεύματος ἀγίου καὶ ὕδατος κατὰ τε οὐσίαν ἢ ὑπόστασιν πρὸς  
 τὸ ἡμέτερον πνεῦμα καὶ σῶμα; Εἰ καὶ τὰ μάλιστα κατὰ χάριν  
 ἡμῖν καὶ τοῖς ἐξ ὧν συγκείμεθα μέρεσιν αὕτη προσγίνεται διὰ  
 τὴν ἱεράν ἀναγέννησιν.

καθὼς λέγει ὁ δάσκαλος, τὴν ἔπαιρνε συνεργάτιδά του στὶς θεῖες ἐνέργειές του, ὅπως καὶ ἡ ψυχὴ παίρνει τὸ ἴδιό της τὸ σῶμα, γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὰ ἔργα της. Αὐτὴ λοιπὸν ἢ μία καὶ συγγενῆς ἐνέργεια, ποὺ ἐκδηλώνεται μέσω τῶν δύο δηλώνοντας τὴν ἔνωση τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, σημαίνει μὲ τὸν ἑαυτὸ της κυριολεκτικὰ, ὅπως ἡ «θεανδρική ἐνέργεια», τὸ ἑτερογενὲς καὶ τὴ δυαδικότητά τους, μὲ τὸ ν' ἀναφέρεται πρὸς τὰ δύο μέρη ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ στὰ ὅποια ἐμφανίζοταν ὁ ἕνας καὶ μόνος Λόγος ποὺ σαρκώθηκε, καὶ μὲ τὸ νὰ ὑπάρχει καὶ τῶν δύο, ἀφοῦ ἐκδηλωνόταν καὶ μέσω τῶν δύο, ἐννοῶ μὲ τὸ παντοδύναμο προσταγμα καὶ τὴν ἀφή τῆς ἀγίας σάρκατος.

Ἡ συγγένεια ὅμως αὐτὴ δὲν πρέπει καθόλου νὰ μᾶς ξενίζει· γιὰ τὴν ἔννοια 'συγγενῆς' λέγεται ἀπὸ τοὺς ἀγίους Πατέρες γιὰ τὰ ὁμοούσια καὶ τὰ ἑτεροούσια. Καὶ τὸ μαρτυρεῖ αὐτὸ ὁ Θεολόγος καὶ μέγας Γρηγόριος λέγοντας γιὰ τὴν ψυχὴ στὸν Ἐπιτάφιο λόγο του, γιὰ τὸν ἀδελφὸ του Καισάριο, τὰ ἐξῆς· «Σὲ λίγο, ἀφοῦ λάβει καὶ τὸ συγγενὲς σαρκίῳ, μαζὶ μὲ τὸ ὅποιο φιλοσόφησε τὰ ἐκεῖ». Ἐδῶ ὁ δάσκαλος κάλεσε τὴ σάρκα συγγενῆ τῆς ψυχῆς ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης καὶ ὄχι ἕξαιτίας τῆς φύσης. Καὶ πάλι στὸ λόγο του Εἰς τὰ Φῶτα μιλώντας γιὰ τὸν Μονογενῆ Υἱὸ λέγει· «Κι αὐτὸς ποὺ μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ συγγενὲς Πνεῦμα». Ἐδῶ χρησιμοποίησε τὸ συγγενὲς ἕξαιτίας τῆς φύσης καὶ ὄχι ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης. Καὶ ὁ Κύριλλος ὁ σοφὸς χρησιμοποιεῖ χωρὶς διάκριση τὸ συγγενὲς καὶ γιὰ τὴν οὐσία καὶ γιὰ τὴν ὑπόσταση χωριστά. Πράγματι ὑπομνηματίζοντας τὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη<sup>9</sup>, γιὰ τὴν θεραπεία κατὰ τὸ θεῖο βάπτισμα, λέγει τὰ ἐξῆς· «Βρισκόμενη σὲ κάποια συγγένεια πρὸς τὰ δύο ποὺ δηλώσαμε· μὲ τὸ Πνεῦμα ἀγιάζει τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μὲ τὸ νερὸ πάλι τὸ σῶμα». Καὶ ποιά εἶναι καὶ τί εἶδους ἢ συγγένεια ἀγίου Πνεύματος καὶ νεροῦ, κατὰ τὴν οὐσία ἢ τὴν ὑπόσταση, μὲ τὸ δικό μας πνεῦμα καὶ σῶμα, ἂν καὶ κατὰ ἕξαιρετικὴ χάρη δωρίζεται σ' ἐμᾶς καὶ στὰ μέρη ποὺ μᾶς ἀποτελοῦν ἕξαιτίας τῆς ἱερῆς ἀναγέννησης;

9. Εἰς Ἰωάννην 3, 5.

Ἄλλα καὺτὸς αὐθις ὁ μοναδικὸς ἀριθμὸς, ὡς πᾶσιν εὐδη-  
 λον, καθ' ἕκαστον τῶν ἐν πτώσει γενῶν ἐν τε ὁμοουσίοις καὶ  
 ἑτεροουσίοις (\*) πρὸς τῶν ἀγίων παραλαμβάνεται, τὸ καθ' ἔνω-  
 σιν, ἢ τὸ κατὰ φύσιν, δηλονότι σκοποῦντων, ὡς τό, «εἷς ἐξ ἀμ-  
 5 φοῖν, καὶ δι' ἐνὸς ἀμφοτέρα», καὶ τό, «μία ὑπόστασις καὶ μία φύ-  
 σις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», καὶ τό, «εἰ γὰρ καὶ τὸ συν-  
 ἀμφοτέρον ἐν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνόδῳ». Καὶ πάλιν ἐπὶ  
 τῶν ὁμοουσίων, ὡς τό, «καὶ ἦν, καὶ ἦν, καὶ ἦν, ἀλλ' ἐν ἦν. Φῶς,  
 καὶ φῶς, καὶ φῶς, ἀλλ' ἐν φῶς». Καὶ τό, «εἷς Θεός, καὶ μία φύ-  
 10 σις ἡ ἀνωτάτη», φησὶν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Οὐ δεῖ τοιγαροῦν  
 τὰς μοναδικὰς τῶν ἀγίων φωνὰς ἢ συγγενεῖς διὰ τὴν ἔνωσιν εἰ-  
 ρημένας, ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν δυϊκῶν ἢ ἑτερογενῶν λελεγμένων  
 αὐτοῖς, διὰ τὴν διαφορὰν ἐκδέχεσθαι παντελῶς, ἢ πάλιν κατ'  
 ἐκείνων ταῦτα. Ὁ γὰρ οὕτως ἐκλαμβάνων καὶ μὴ ἀμφοτέρας  
 15 ἐπίσης ἀσπαζόμενος καὶ προσηκόντως, τὰς μὲν τῇ ἐνώσει, τὰς  
 δὲ τῇ φυσικῇ διαφορᾷ προσαρμόζων, ἢ διαιρέσει πάντως ἢ συγ-  
 χύσει κατὰ τὸ εἶκος περιπίπτει, μᾶλλον δὲ φάναι κυρίως, ἑαυτὸν  
 περιβάλλει καὶ τῆς τῶν ἀγίων Πατέρων διωθεῖται κοινωνίας  
 ἀληθοῦς καὶ ὁμολογίας. Εἰ γὰρ καὶ πρὸς τὸν Λόγον ἐν ἡ σὰρξ  
 20 καθ' ὑπόστασιν γέγονε καὶ τῇ ἐνώσει τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ κατε-  
 πλούτησεν, ἀλλ' οὐδαμῶς τοῦ κτιστὴν κατ' οὐσίαν ὑπάρχειν διέ-  
 πεσεν, οὔτε τῶν φυσικῶν καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν τὴν οἴανου  
 πέπονθεν ἐκδρομὴν. Καὶ εἰ τοῦτο κυρίως ἐστίν, ὡσπερ οὖν καὶ  
 ἐστὶ, διάφορον τὴν τε φύσιν αὐτοῦ καὶ τὴν φυσικὴν πρὸς τὸν Λό-  
 25 γον ἐκέκμητο προδηλῶς ἐνέργειαν, ἦν αὐτὸς ἔχων ὁ σαρκωθεὶς  
 Λόγος ὡς ἄνθρωπος· αὐτοῦ γὰρ ἦν κατὰ φύσιν. Αἵματος γὰρ καὶ  
 σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν κεκοινώνηκε, δύο φυσικὰς εἶχεν ὁ  
 αὐτὸς ἐνεργείας, ὡσπερ οὖν καὶ φύσεις, τὴν θεῖαν καὶ Πατρικὴν,  
 καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίνην, δι' ὧν ὅτι Θεὸς ἦν ὁ αὐτὸς καὶ  
 30 ἄνθρωπος ἐπιστεύετο. Ὡν γὰρ εἶχε τὰς φυσικὰς ἐνεργείας, τού-

Ἄλλὰ κι αὐτὸς πάλι ὁ μοναδικὸς (ἐνικός) ἀριθμὸς, ὅπως εἶναι φανερὸ σὲ ὅλους, χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοὺς ἁγίους γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ γένη τῶν πτώσεων τόσο στὰ ὁμοούσια, ὅσο καὶ στὰ ἕτερούσια, ἀποβλέποντας δηλαδή ἢ στὸ κατὰ ἔνωση ἢ στὸ κατὰ φύση, ὅπως τὸ «Ἕνας ἀπὸ δύο, καὶ μὲ τὸν ἕνα καὶ τὰ δύο», καὶ τὸ «Μία ὑπόσταση καὶ μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου πού σαρκώθηκε»<sup>10</sup>, καὶ τὸ «Ἄν καὶ τὰ δύο βέβαια μαζὶ εἶναι ἕνα, ὄχι ὅμως κατὰ τὴ φύση, ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης». Καὶ πάλι στὰ ὁμοούσια ὅπως τό· «Καὶ ἦταν καὶ ἦταν καὶ ἦταν, ἀλλὰ ἦταν ἕνα. Φῶς καὶ φῶς καὶ φῶς, ἀλλὰ φῶς ἕνα»· καὶ τὸ «Ἕνας Θεὸς καὶ μία φύση ἢ πιὸ ἀνώτερη», λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Δὲν πρέπει λοιπὸν τὶς ἐνικὲς ἢ συγγενεῖς διατυπώσεις τῶν ἁγίων ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης νὰ τὶς ἐκλαμβάνομε ὡς ἀνατρεπτικὲς τῶν δυαδικῶν ἢ ἕτερογενῶν γνωμῶν πού διατύπωσαν, ἢ πάλι αὐτὲς τὶς δευτέρες ὅτι εἶναι ἀνατρεπτικὲς ἐκείνων. Γιατὶ ὅποιος τὶς ἐκλαμβάνει ἔτσι καὶ δὲν ἀποδέχεται ἰσότημα καὶ τὶς δύο καὶ ὅπως πρέπει, αὐτὲς προσαρμόζοντας στὴν ἔνωση, καὶ τὶς ἄλλες στὴ φυσικὴ διαφορὰ, αὐτὸς ὅπωςδήποτε, ὅπως εἶναι φυσικό, περιπίπτει σὲ διαίρεση ἢ σὲ σύγχυση, καὶ γιὰ νὰ κυριολεκτήσομε περισσότερο, περιβάλλει τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἀληθὴ κοινωνία καὶ ὁμολογία τῶν ἁγίων Πατέρων. Γιατὶ, ἂν ἡ σάρκα ἔγινε ἕνα μὲ τὸ Λόγο κατὰ τὴν ὑπόσταση καὶ πλοῦτησε ἄφθονα ἀπὸ τὴν ἐνέργειά του μὲ τὴν ἔνωση, δὲν ξέφυγε ὅμως καθόλου ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι κτιστὴ κατὰ τὴν οὐσία οὔτε ἐπέτυχε ὅποιαδήποτε ἐκβολὴ τῶν φυσικῶν καὶ ἀδιάβλητων παθῶν. Κι ἂν αὐτὸ συμβαίνει πραγματικῶς, ὅπως βέβαια καὶ συμβαίνει, εἶχε προφανῶς διαφορετικὴ μὲ τοῦ Λόγου καὶ τὴν ἴδια τὴ φύση καὶ τὴ φυσικὴ ἐνέργεια, τὴν ὁποία εἶχε ὡς ἄνθρωπος ὁ Λόγος πού σαρκώθηκε, γιατί ἦταν δική του κατὰ φύση. Εἶχε κοινωνήσει ὅμοια μ' ἐμᾶς αἷμα καὶ σάρκα, εἶχε ὁ ἴδιος δύο φυσικὲς ἐνέργειες, ὅπως ἀκριβῶς καὶ φύσεις, τὴ θεϊκὴ καὶ πατρικὴ, καὶ τὴν ἀνάλογη μ' ἐμᾶς ἀνθρώπινη, καὶ μ' αὐτὰ πιστευόταν ὅτι ὁ ἴδιος ἦταν Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Γιατὶ ἐκείνων πού εἶχε τὶς φυσικὲς

10. Μ. Ἀθανασίου, *Λόγος περὶ ἐνανθρωπήσεως* Γρηγόριου Θεολόγου, *Λόγος* 36.



των δηλαδή και τὰς φύσεις. Ὡς γὰρ Θεὸς διὰ τε φωνῆς και ἀφῆς τῆς ἀγίας σαρκὸς ἰώμενός τε και ζωοποιῶν ἐδείκνυτο κατὰ φύσιν, οὕτω πάλιν και ἄνθρωπος ὢν ὁ αὐτὸς οὐσιωδῶς ἐγνωρίζετο, διὰ τῆς αὐτῆς ἀφῆς και χειρὸς λεντίῳ διαζωννύμε-  
 5 νος και νίπτων τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, και κλῶν τοὺς ἄρτους και τούτοις διαδιδούς και τὸ ψωμίον εἰς τὸ τρυβλίον ἐμβάπτων· και πάλιν διὰ τῆς φωνῆς τὴν προσοῦσαν λύπην καταμηνύων, «περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου», και, «νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται», και, «οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορη-  
 10 σαι μετ' ἐμοῦ;», και ὅσα τοιαῦτα, μηδαμῶς τὸ φύσει πεφυκὸς ἑκατέρας φύσεως, τῶν ἐξ ὧν και ἐν αἷς συνέστηκεν, ἀθετῶν, ἀλλὰ φυσικαῖς ἐνεργείαις τὰς φύσεις πιστούμενος.

Ἴνα δὲ και διὰ Κυρίλλου τοῦ σοφοῦ δειχθῆ, ὡς οὐ φύσει μίαν, ὥσπερ οὐδὲ φύσιν, ἡ σὰρξ εἶχε πρὸς τὸν Λόγον ἐνέργειαν,  
 15 εἰ και συγγενῆς γέγονεν πρὸς αὐτόν, τῷ θεωθῆναι διὰ τὴν ἔνω- σιν, ἀκούσωμεν τί διέξεισι, τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἐρμηνεύων, ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ τῆς ἐξομολογήσεως. «Διὰ τοῦτο φησὶν ἐνεργεῖν ἐν Πνεύματι Θεοῦ. Καὶ γὰρ τοι, κατὰ τὸ ἀληθές, οὐ σαρκὸς ἐνέργεια φυσικὴ και ἀνθρωπότητος δύναμις παραλύει  
 20 τὸν Σατανᾶν και καταισχύνει τὸν Βεελζεβούλ· ἐπεὶ διδασκέτω σέ τις παρελθὼν, εἰ βούλεται, τί τὸ κωλύον τοῖς ἐθέλουσι προ- κειῖσθαι τὴν ἐξουσίαν τὴν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων. Ἴδού, εἰ τοῦτο ἐνεργεῖ σαρκὸς φύσει· πάντες γὰρ ἐσμεν ἐν σαρκί, και εἷς κατὰ πάντων ὁ τῆς ἀνθρωπότητος λόγος, ἀλλ' οὔτε σαρκὸς ἔρ-  
 25 γον ἰδικῶς, οὔτε μὲν ἀνθρωπότητος, τὸ κατισχύσαι πνευμάτων, ἐπεὶ μὴ πάντες ἰσχύουσιν· ἐνεργείας δὲ μᾶλλον ὀράται τὸ κατόρθωμα διὰ τοῦ Πνεύματος». Οὐκοῦν ἀληθὲς εἶρηκεν ὁ πατήρ, καθὸ νοεῖται σὰρξ και ἄνθρωπος, ὅτι Πνεύματος ἔργον ἦν, και

ἐνέργειες, αὐτῶν εἶχε προφανῶς καὶ τὶς φύσεις. Ὡς Θεὸς δηλαδή, μὲ τὴ φωνὴ καὶ τὸ ἀγγιγμα τῆς ἁγίας σάρκα<sup>11</sup> ἀποδεικνυόταν νὰ θεραπεύει καὶ νὰ ζωοποιεῖ σύμφωνα μὲ τὴ φύση του. Ἔτσι πάλι ἀναγνωρίζοταν ὅτι ἦταν ὁ ἴδιος καὶ ἄνθρωπος κατὰ τὴν οὐσία μὲ τὴν ἴδια ἀφή καὶ τὸ ἴδιο χέρι, πού ζωνόταν τὸ λέντιο καὶ ἔπλυνε τὰ πόδια τῶν μαθητῶν του<sup>12</sup>, καὶ ἐπίσης κόβοντας τὰ ψωμιὰ καὶ μοιράζοντάς τα σ' αὐτούς<sup>13</sup> καὶ βουτώντας τὴ φέτα μέσα στὸ πι-άτο<sup>14</sup>. Καὶ πάλι μὲ τὴ φωνὴ ἀφηνε νὰ ἐκδηλωθεῖ τὴ λύπη πού τὸν κατεῖχε, λέγοντας «περίλυπη εἶναι ἡ ψυχὴ μου μέχρι θανάτου»<sup>15</sup>, καὶ «τώρα ἡ ψυχὴ μου ἔχει ταραχθεῖ»<sup>16</sup>, καὶ «τόσο πολὺ δὲν μπορέσατε οὔτε μιὰ ὥρα νὰ βαστάξατε νὰ μείνετε ξάγρυπνοι μαζί μου;»<sup>17</sup>, καὶ ὅσα παρόμοια, μὲ τὰ ὁποῖα δὲν ἀθετοῦσε καθόλου τὸ φυσικὸ γνῶρισμα κάθε φύσης ἀπὸ τὶς ὁποῖες προερχόταν καὶ ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελοῦνταν.

Γιὰ ν' ἀποδειχθεῖ ὅμως καὶ ἀπὸ τὸν σοφὸ Κύριλλο, ὅτι ἡ σάρκα δὲν εἶχε φύσει μία ἐνέργεια μὲ τὸ Λόγο, ὅπως βέβαια οὔτε μία φύση, ἂν καὶ ἔγινε συγγενῆς μὲ αὐτὸν μὲ τὸ νὰ θεωθεῖ χάρη στὴν ἔνωση, ἃς ἀκούσομε τί διατυπώνει στὸ δεύτερο βιβλίο τῆς ἔξομολογήσεως ἐρμηνεύοντας τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο. «Γι' αὐτό», λέγει, «ὅτι ἐνεργεῖ μὲ Πνεῦμα Θεοῦ. Γιατί βέβαια, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἡ φυσικὴ ἐνέργεια τῆς σάρκα καὶ ἡ δύναμη τῆς ἀνθρωπότητος δὲν παραλύει τὸ Σατανὰ καὶ δὲν ἐξευτελίζει τὸν Βεελζεβούλ. Ἄλλιῶς ἃς ἔρθει κάποιος καὶ ἃς σὲ διδάξει, ἂν θέλει, ποιὸ εἶναι τὸ ἐμπόδιο γιὰ ἐκείνους πού θέλουν νὰ ὑπερισχύει ἡ ἐξουσία τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐξουσίας τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Νὰ ποιὸ εἶναι ἂν αὐτὸ ἐνεργεῖ χάρη στὴ φύση τῆς σάρκα. Γιατί ὅλοι ζοῦμε μέσα στὴ σάρκα καὶ εἶναι ἓνας γιὰ ὅλους ὁ λόγος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄλλ' οὔτε εἰδικὰ ἔργο τῆς σάρκα εἶναι οὔτε τῶν ἀνθρώπων, τὸ νὰ ὑπερισχύσουν τῶν πνευμάτων, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν ὅλοι τὴ δύναμη, καὶ μᾶλλον τὸ κατόρθωμα φαίνεται νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα ἐνεργείας μέσω τοῦ Πνεύματος». Εἶπε λοιπὸν τὴν ἀλήθεια ὁ Πατέρας, καθότι νοεῖται σάρκα καὶ ἄνθρωπος, ὅτι εἶναι

11. Ματθ. 16, 2. Ἰω. 13, 26.

12. Ματθ. 26, 38.

13. Ἰω. 12, 27.

14. Ματθ. 26, 40.

οὐχὶ τῆς σαρκός, ἤγουν ἀνθρωπότητος, ἢ κατὰ τῶν δαιμόνων  
 ἰσχύς. Ἄγιον μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἐστὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου,  
 καὶ πᾶσαν ἔχον κατὰ πάσης νόσου τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἦν τε καὶ  
 ἐστὶν ἅγιον, οὐκ ἐπέιπερ ἀπλῶς νοεῖται σὰρξ, ἐν μόνοις οὐσα  
 5 τοῖς ἰδίοις λόγοις, ἀλλ' ἦ ἐστὶ ναὸς τοῦ κατοικοῦντος ἐν αὐτῇ  
 Θεοῦ Λόγου, ἀγιάζοντος τὴν ἰδίαν σάρκα διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύμα-  
 τος.

Ὡστε, ἦ φησιν ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ, κατὰ τὸ ἀληθές, οὐ σαρ-  
 κὸς ἐνέργεια φυσικὴ καὶ ἀνθρωπότητος δύναμις παραλύει τὸν  
 10 Σατανᾶν, οὐδὲ τοῦτο ἐνεργεῖ σαρκὸς ἢ φύσις· ἐπεὶ καὶ πάντες ἄν-  
 θρωποι ἐν σαρκὶ ὄντες, καὶ εἷς κατὰ τὸν τῆς ἀνθρωπότητος λό-  
 γον, ἐλόμενοι ἂν ἐνεργεῖν, καὶ τὴν κατὰ πνευμάτων εἶχον ἰσχύν.  
 Ταῦτα γοῦν διδάξας σαφῶς παρέστηκε καὶ τῶν ἰδίων ἐρμηνευ-  
 τῆς γέγονε λόγων, ὡς τῷ ἐνοικεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἠνωῖσθαι καθ'  
 15 ὑπόστασιν μίαν, ἀλλ' οὐ τῷ σὰρξ ὑπάρχειν, ἐν μόνοις οὐσα τοῖς  
 ἰδίοις λόγοις, ἀγία ἐστὶ καὶ ζωοποιός, κατὰ πάσης νόσου τὴν δύ-  
 ναμιν ἔχουσα. Φυλάζωμεν τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν τῶν  
 ἁγίων ὑφήγησιν, τὸν τε τῆς διαφορᾶς λόγον ἀλώβητον, τὰς φύ-  
 σεις αὐτὰς καὶ τὰ προσόντα κατ' οὐσίαν αὐταῖς διασώζοντα καὶ  
 20 μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ τὸν τῆς οἰκονομίας τρόπον παντελῶς ἀδιά-  
 σπαστον, τὴν ἄκραν τῶν ἠνωμένων συμφυῖαν ἐνοειδῶς συντη-  
 ροῦντα, καὶ τὴν πᾶσαν ἡμῶν ἐξελάσωμεν διαίρεσίν τε καὶ σύγ-  
 χυσιν.

Εἰ δὲ μὴ οὕτω τὰς μοναδικῶς εἰρημένας τοῖς ἁγίοις φωνάς,  
 25 τὴν τε «Θεανδρικὴν» καὶ τὴν «Μίαν τε καὶ συγγενῆ», κατὰ τὸν  
 τῆς ἐνώσεως λόγον εὐσεβῶς ἐκδεξώμεθα καὶ νοήσωμεν, ἀλλ' ἦ  
 ταύτην ὡς φυσικὴν, ἢ πάλιν ὑποστατικὴν ὑπολάβωμεν, φύσιν  
 μίαν ἐξ ἀνάγκης τὸν Χριστὸν δογματίσομεν, μηδετέρας τῶν ἐξ  
 ὧν συνέστηκε τὸ παράπαν μετέχουσιν, ὅτι μηδεμία κατὰ φύσιν  
 30 ὑπάρχει Χριστός. Φύσις γὰρ πρὸς φύσιν οὐκ ἂν κοινωνήσῃ κατὰ  
 φύσιν ποτ' ἂν, ἀλλ' ἀμέτοχος, πάντα κατ' οὐσίαν πρὸς πᾶσάν  
 ἐστὶ διάφορος· τοῦτο μὲν ἡμῖν συναχθήσεται, φυσικὴν τὴν ἐνέρ-

ἔργο τοῦ Πνεύματος καὶ ὄχι τῆς σάρκας, δηλαδή τῆς ἀνθρωπότη-  
 τας, ἢ δύναμη κατὰ τῶν δαιμόνων. Γιατὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου εἶ-  
 ναι ὁμολογουμένως ἅγιο καὶ ἔχει κάθε δύναμη ἐναντίον ὅποιου-  
 δήποτε νόσου. Ἄλλὰ καὶ ἦταν καὶ εἶναι ἅγιο, ὄχι ἀπλᾶ ἐπειδὴ  
 νοεῖται σάρκα, μένοντας μόνο μέσα στὰ δικά της ὄρια, ἀλλὰ καὶ  
 ἐπειδὴ εἶναι ναὸς τοῦ Θεοῦ Λόγου πού κατοικεῖ μέσα της καὶ ἀγι-  
 ἀζει τὴν ἴδια του τὴ σάρκα μὲ τὸ ἴδιο του τὸ Πνεῦμα.

Ὡστε, ὅπως λέγει ὁ θεῖος αὐτὸς ἄνθρωπος, στ' ἀλήθεια δὲν  
 κάνει τὸν Σατανὰ νὰ παραλύσει ἢ φυσικὴ ἐνέργεια τῆς σάρκας καὶ  
 ἢ δύναμη τῆς ιδιότητος τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε αὐτὸ τὸ πετυχαίνει ἢ  
 φύση τῆς σάρκας, γιατί τότε καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, πού βρίσκονται  
 μέσα στὴ σάρκα, καὶ ὁ ἕνας, σύμφωνα μὲ τὸν ὄρισμό τοῦ ἀνθρώ-  
 που, ἀποφασίζοντας νὰ ἐνεργοῦν, θὰ εἶχαν καὶ τὴ δύναμη κατὰ  
 τῶν πνευμάτων. Αὐτὰ λοιπὸν φάνηκε ὅτι δίδαξε σαφῶς καὶ ἔγινε  
 ἐρμηνευτὴς τῶν δικῶν του λόγων, ὅτι μὲ τὴν ἐγκατοίκηση, πράγμα  
 πού σημαίνει μὲ τὴν ἔνωση σὲ μιὰ ὑπόσταση, καὶ ὄχι ἐπειδὴ εἶναι  
 σάρκα καὶ λειτουργεῖ μόνο μὲ τοὺς νόμους της, εἶναι ἁγία καὶ ζωο-  
 ποιὸς καὶ ἔχει τὴ δύναμη ἐναντίον κάθε νόσου. Ἄς φυλάξομε καὶ ἔ-  
 μεῖς λοιπὸν, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόδειξη τῶν ἁγίων, καὶ τὸ λόγο τῆς  
 διαφορᾶς ἄθικτο, καὶ τὶς φύσεις ἴδιες, δηλαδή καὶ τὰ γνωρίσματα  
 τῆς οὐσίας τους νὰ διατηροῦνται καὶ μετὰ τὴν ἔνωση, καὶ τὸν τρό-  
 πο τῆς οἰκονομίας τελείως ἀδιάσπαστο νὰ συντηρεῖ σὰν ἓνα τὴν ἀ-  
 πόλυτη συμφυῖα δύο ἐνωμένων, καὶ ἃς ἀπομακρύνουμε ἀπὸ ἀνάμεσά  
 μας κάθε διαίρεση καὶ σύγχυση.

Ἄν ὅμως δὲν ἀποδεχθοῦμε καὶ δὲν ἀντιληφθοῦμε ὀρθά, σύμ-  
 φωνα μὲ τὸν λόγο τῆς ἔνωσης, τὶς ἐκφράσεις πού διατυπώθηκαν μὲ  
 ἐνικὴ ἔννοια, τόσο τὴ «Θεανδρική» ὅσο καὶ τὴ «Μία καὶ συγγε-  
 νῆ», ἀλλὰ τὴ θεωρήσομε ἢ φυσικὴ ἢ πάλι ὑποστατικὴ, θὰ δογμα-  
 τίσομε ὑποχρεωτικά ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει μιὰ φύση, πού δὲν μετέχει  
 καθόλου οὔτε τὴ μιὰ οὔτε τὴν ἄλλη ἀπὸ τὶς ὁποῖες συνίσταται,  
 ἐπειδὴ καμμιά ἀπὸ αὐτὲς δὲν εἶναι Χριστὸς κατὰ φύση. Γιατὶ μιὰ  
 φύση δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ κοινωνήσῃ μὲ μιὰ ἄλλη φύση κα-  
 τὰ φύση, ἀλλὰ, ὄντας ἀμέτοχη, εἶναι σὲ κάθε ἄλλη κατὰ τὴν οὐσία  
 τελείως διαφορετικὴ. Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα θὰ συναχθεῖ ἂν λέμε

γειαν λέγουσι· εἰ δὲ πάλιν ὑποστατικὴν, ἀλλοτριώσομεν αὐτὸν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος κατὰ τὴν ἐνέργειαν. Οὐδενὶ γὰρ χαρακτηριστικῶ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως κοινωνήσοι ποτ' ἂν Πατρὶ καὶ Πνεύματι ὁ Υἱός.

5 Μηδαμῶς τοιγαροῦν βουληθῶμεν φυσικὴν ἢ ὑποστατικὴν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου καὶ τελείως ἐνανθρωπήσαντος ὁμολογεῖν τὴν ἐνέργειαν. Οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀπὸ τῆς θείας αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβάσεως μέχρι νῦν ἀγίων Πατέρων, φυσικὴν ἢ ὑποστατικὴν ὁμολογεῖν ἐνέργειαν ἐπ' αὐτοῦ παραδέδωκεν,  
10 ἀλλ' οὐδὲ μίαν ρητῶς, ὡς ἐμὲ γινώσκειν, ἢ μόνον Κύριλλος ὁ θεσπέσιος, ἦν ὡσπερ ὀλοψύχως δεχόμεθα, καίπερ αὐτοῦ μόνου τυγχάνουσαν, τῆς ἐνώσεως χάριν, πῶς οὐχὶ καὶ τὰς τῶν ὄλων σχεδὸν ἀγίων Πατέρων, καὐτοῦ δὲ πάλιν δέχεσθαι περιχαρῶς προσήκει δυϊκᾶς φωνᾶς, τῆς φυσικῆς ἕνεκεν διαφορᾶς, ἵνα μὴ  
15 τῆς περὶ τὴν μίαν καὶ μόνον αὐτοῦ λέξιν προσκλήσει καὶ παραδοχῇ, τούτου τε καὶ ἄλλων ἀγίων τὴν ἐκβολὴν καὶ τὴν ἀκυρωσίαν τῶν λόγων ποιήσωμεν· ὡς μὴ ἄλλου τινὸς αὐτῶν, ἢ μόνου Κυρίλλου τὴν εὐσεβῆ τοῦ κηρύγματος πιστευθέντος ἀκρίβειαν, καὶ ταύτην οὐκ ἐν τοῖς ἄλλοις λόγοις αὐτοῦ, τοῖς τὴν διαφορὰν  
20 δηλοῦσιν, ἀλλ' ἢ μόνον ἐν «τῇ μιᾷ καὶ συγγενεῖ ἐνεργείᾳ».

Ἄλλως τε, πῶς μίαν ἀπλῶς ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τινὲς φασὶ τὴν ἐνέργειαν; Ἀνάγκη γὰρ ἢ τῶν αὐτοῦ ταύτην ὑπάρχειν μερῶν, ἢ αὐτοῦ πάντως ὡς ὄλου. Ἄλλ' εἰ μὲν τῶν μερῶν, μερισθήσεται πρὸς ἄμφω, δηλαδὴ τεμνομένη· τοῦτο δὲ πάσχουσα,  
25 λυθήσεται πάντως καὶ συνδιαλύσει τὰ κατ' αὐτὴν ἠνωμένα. Εἰ δὲ τοῦ ὄλου, τῶν ἐναντίων ἔσται δεκτικὴ, θνητὴ καὶ ἀθάνατος οὐσα, κτιστὴ καὶ ἀκτιστος, περιγραπτὴ καὶ ἀπερίγραφος. Καὶ εἰ τοῦτο, καθ' ἕξιν καὶ στέρησιν οὐσαν καὶ μὴ οὐσαν τὴν οἰκειάν ὁ Χριστὸς εἶχεν ἐνέργειαν, δι' ἣν, ὡς κατ' αὐτὴν προσφυῶς ἐνεργῶν,  
30 τῶν ἐναντίων κατὰ τὸ αὐτὸ δεκτικός, ἀλλ' οὐ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο, οὐ τί δυσσεβέστερον;

τὴν ἐνέργεια φυσική, ἂν πάλι τὴ λέμε ὑποστατική θὰ τὸν ἀποξενώσομε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα κατὰ τὴν ἐνέργεια, γιατίι μὲ κανένα χαρακτηριστικὸ τῆς ἴδιας του ὑπόστασης ὁ Υἱὸς δὲ θὰ μπορούσε νὰ κοινωνήσῃ ποτὲ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα.

Ἄς μὴ θελήσομε λοιπὸν κατὰ κανένα τρόπο νὰ ὁμολογήσομε φυσική ἢ ὑποστατική τὴν ἐνέργεια στὸ Λόγο πού σαρκώθηκε καὶ ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος. Γιατί κανένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς θείας κατάβασής του σ' ἐμᾶς ὡς τώρα δὲν μᾶς παρέδωσε νὰ ὁμολογοῦμε φυσική ἢ ὑποστατική ἐνέργεια σ' αὐτόν, ἀλλ' οὔτε ὁμολογεῖ ρητῶς μία, ὅσο ἐγὼ γνωρίζω, παρὰ μόνο ὁ θεσπέσιος Κύριλλος, τὴν ὁποία ἔτσι μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ τὴν ἀποδεχόμαστε, ἂν καὶ ἔχει διατυπωθεῖ ἀπὸ αὐτὸν μονάχα, γιὰ χάρι τῆς ἔνωσης. Πῶς δηλαδὴ δὲν πρέπει ν' ἀποδεχθοῦμε μὲ χαρὰ τις δικινὲς ἐκφράσεις καὶ ὄλων σχεδὸν τῶν ἁγίων Πατέρων, ἔξαιτίας τῆς φυσικῆς διαφορᾶς, γιὰ νὰ μὴν ἀπορρίψομε καὶ ἀκυρώσομε μὲ τὴν ἐπίκληση καὶ τὴν ἀποδοχὴ μιᾶς μόνο λέξης τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ ἴδιου καὶ τῶν ἄλλων, σὰ νὰ μὴν πρέπει νὰ πιστέψομε κάποιου ἄλλου ἀπὸ αὐτοὺς, ἀλλὰ τοῦ Κυρίλλου μόνο τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν ἀκρίβεια τοῦ κηρύγματος, καὶ αὐτὴ ὄχι στοὺς ἄλλους λόγους του, πού φανερῶνουν τὴ διαφορὰ, ἀλλὰ μονάχα στὴν ἐκφραση «στὴ μία καὶ συγγενῇ ἐνέργεια».

Ἐξάλλου πῶς λένε μερικοὶ ὅτι ὑπάρχει μία ἀπλῶς ἐνέργεια στὸν Χριστὸ τὸν Θεό; Γιατί εἶναι ἀνάγκη ἢ αὐτὴ νὰ ὑπάρχει στὰ μέρη του ἢ ὅπωςδήποτε σ' αὐτόν ὡς ὅλον. Ἄλλὰ ἂν αὐτὴ ὑπάρχει στὰ μέρη του, θὰ κοπεῖ τότε καὶ θὰ χωριστεῖ στὰ δύο. Παθαίνοντας ὅμως αὐτό, ὅπωςδήποτε θὰ διαλυθεῖ καὶ μαζὶ θὰ διαλύσει τὰ ἐνωμένα σ' αὐτήν. Ἄν πάλι ὑπάρχει σ' ὅλον αὐτόν, τότε θὰ εἶναι δεκτικὴ τῶν ἀντιθέτων, ὄντας θνητὴ καὶ ἀθάνατη, κτιστὴ καὶ ἄκτιστη, περιγραπτὴ καὶ ἀπερίγραφη. Καὶ ἂν συμβαίνει αὐτό, ὁ Χριστὸς εἶχε τὴν ἐνέργειά του σύμφωνα μὲ τὴν ἔξη καὶ τὴ στέρηση, δηλαδὴ καὶ τὴν εἶχε καὶ δὲν τὴν εἶχε, καὶ ἔξαιτίας αὐτῆς, ἐπειδὴ ἐνεργοῦσε προσφυῶς σύμφωνα μ' αὐτήν, εἶναι δεκτικὸς τῶν ἐναντίων στὸ αὐτό, καὶ ὄχι σὲ ἄλλο καὶ ἄλλο, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί ὑπάρχει πῶς δυσσεβές;

Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ περὶ θελήματος ἔστιν εἰπεῖν. Πῶς δὲ ἄρα  
 συνεργάτιν τὴν οἰκείαν ὁ Λόγος παρελάμβανε σάρκα, κατὰ Κύ-  
 ριλλον τὸν σοφόν, οὐκ ἔχουσαν τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν; Τὸ γὰρ  
 μὴ ἔχον ἐνέργειαν μήτε κίνησιν φυσικὴν, νεκρὸν πάντως καὶ  
 5 ἄψυχον· καὶ τίνι λόγῳ προσίετο τὸ νεκρὸν εἰς συνέργειαν; Τὸ  
 γὰρ ἀνενέργητον, τῇ παντελεῖ ἀκίνησίᾳ καταργεῖ. Πῶς δὲ ταύτην  
 ἐδείκνυε ζωοποιεῖν δυναμένην, ὡς αὐτὸς πάλιν Κύριλλος ἐξε-  
 παίδευσε, διὰ τῶν κατὰ φύσιν αὐτῆς κινήματων, οἶον τῆς ἀφῆς,  
 τῆς φωνῆς, τοῦ περιπάτου, τούτων οὐκ ὄντων αὐτῆς, ἢ ἐν αὐτῇ  
 10 κατ' οὐσίαν; Εἰ γὰρ αὐτῆς κατ' οὐσίαν, φυσικὴν πάντως ἢ σὰρξ  
 εἶχεν ἐνέργειαν· ἐνεργείας γὰρ αὐτῆς οὐσιώδους ἐστίν, ἢ τε κίνη-  
 σεις τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, καὶ ἢ κατὰ τὴν προφορὰν φωνή.  
 Εἰ δὲ οὐκ αὐτῆς κατὰ φύσιν ταῦτα, ζωοποιεῖν δυναμένην ταύτην  
 ὁ Σωτὴρ οὐκ ἀπέδειξε.

15 Ταῦτα μικρὰ ἐκ πολλῶν, ὑμῶν τε καὶ τῶν καθ' ὑμᾶς θεο-  
 σόφων ἀγίων παιδευθεὶς διδαγμάτων, διὰ τὴν ἱερωτάτην ὑμῶν  
 κέλευσιν, ἐθάρρησα διὰ τοῦδε τοῦ μετρίου γράμματος χαράξαι  
 καὶ τῶν ὑπὲρ δύναμιν κατατολμῆσαι, μικρὸς ὢν καὶ εὐτελής, καὶ  
 μήτε νοῦν εὐστοχον εἰς ἐπιβολήν, μήτε λόγον εὐεικτον εἰς σαφή-  
 20 νειαν, μήτε ἦθος εὐκοσμον εἰς τὴν τῶν κρειπτόνων ἐξάνεσιν  
 ἔχων, ἀλλὰ μᾶλλον χάριτι, διὰ τῆς μεσιτείας ὑμῶν σκεπαζόμε-  
 νος ὑπὸ τοῦ παναγάθου Θεοῦ καὶ καλύπτοντος τὰ πλήθη τῶν  
 ἐμῶν ἀμαρτημάτων. Δυσωπῶ δὲ μετὰ δακρύων, τοῖς τιμίοις  
 ὑμῶν ὡς παρῶν προκαλινδούμενος ἴχνησιν, ἐπειδὴ ὑμᾶς κατέ-  
 25 στησε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπισκόπους ψυχῶν καὶ σωτῆρας, μὴ  
 κατοκνήσαι ἐν οἷς οὐκ ἠκριβωμένως γέγραφα, φιλάγαθον ποιή-  
 σασθαι τὴν διόρθωσιν, ἴν' ἐκ τούτου μεσίτας Θεοῦ μᾶλλον, ἢ μι-  
 μητὰς ἑαυτοὺς ἀναδείξῃται, τὸν ἐπὶ πάντα αὐτοῦ φωτισμὸν καὶ  
 τὸ ἔλεος, οὐ μόνον ἔξει λαχόντες, ἀλλὰ καὶ ἀξία παρέχοντες, ᾧ  
 30 καὶ παραθέσθαι τὴν ἐμὴν τοῦ πένητος καὶ πτωχοῦ ἀσθένειαν κα-  
 θικετεύω, πρὸς τὸ σκεπασθῆναι τῆς τὸ πᾶν νεμομένης διὰ τὰς  
 ἐμὰς ἀμαρτίας, ὀρατῆς τε καὶ ἀοράτου, φλογός, καὶ εἰς τὴν δρό-

Τὸ ἴδιο μπορούμε νά ποῦμε καί γιὰ τὸ θέλημα. Πῶς ὅμως ὁ Λόγος ἔπαιρνε ὡς συνεργάτιδά του τὴν δική του σάρκα, σύμφωνα μὲ τὸ σοφὸ Κύριλλο, ποῦ δὲν εἶχε τὴ φυσικὴ ἐνέργεια; Γιατὶ ἐκεῖνο ποῦ δὲν ἔχει ἐνέργεια οὔτε κίνηση φυσικὴ, εἶναι ὅπωςδὴποτε νεκρὸ καὶ ἄψυχο. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο δεχόταν τὸ νεκρὸ σὲ συνεργασία; Γιατὶ ὅποιο εἶναι ἀνενεργό, τὸ καταργεῖ μὲ πλήρη ἀκίνησία. Καὶ πῶς πάλι τὴν παρουσίαζε νά μπορεῖ νά ζωοποιεῖ, ὅπως ὁ ἴδιος πάλι ὁ Κύριλλος μᾶς δίδαξε, μὲ τίς σύμφωνα μὲ τὴ φύση τῆς λειτουργίης τῆς, ὅπως γιὰ παράδειγμα μὲ τὴν ἀφή, τὴ φωνή, τὸ βάδισμα, μὴ ὄντας αὐτὲς αὐτῆς ἢ μὴ ἀνήκοντας σ' αὐτὴν κατ' οὐσία; Ἄν δηλαδὴ ἦταν σύμφωνα μὲ τὴν οὐσία τῆς, ἢ σάρκα εἶχε ὅπωςδὴποτε φυσικὴ ἐνέργεια· γιατί εἶναι ἐκδηλώσεις τῆς οὐσιώδους ἐνεργείας τῆς καὶ ἢ κίνηση τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδιῶν καὶ ἢ φωνὴ τῆς ὁμιλίας. Κι ἂν αὐτὰ δὲν ἀνήκαν σ' αὐτὴν κατὰ φύση, δὲν θὰ τὴν ἔδειχνε ὁ Σωτῆρας ὅτι μπορεῖ νά ζωοποιεῖ.

Αὐτὰ τὰ λίγα τὰ ἔμαθα ἀπὸ πολλὰ διδάγματα δικά σας καὶ τῶν δικῶν σας ἀγίων μὲ τὴ θεία σοφία, ἐξαιτίας τῆς ἱερώτατης ἐντολῆς σας καὶ πῆρα τὸ θάρρος νά τὰ γράψω σὶν σύντομο αὐτὸ γράμμα καὶ νά καταπιασθῶ τολμηρὰ μὲ τὰ πάνω ἀπὸ τὴ δύναμή μου, τὴ στιγμὴ ποῦ εἶμαι μικρὸς καὶ ἀσήμαντος, καὶ δὲν ἔχω οὔτε νοῦ γιὰ ἐπετυχητὴ καλλωπισμὸ τοῦ λόγου, οὔτε λόγο ποῦ νά ὑπηρετεῖ τὴ σαφήνεια, οὔτε χαρακτήρα κόσμου γιὰ τὴν ἐπιτέλεση τῶν καλυτέρων, ἀλλὰ μᾶλλον εἶμαι μὲ τὴ μεσιτεία σας σκεπασμένος ἀπὸ τὴ χάρις τοῦ πανάγαθου Θεοῦ ποῦ καλύπτει τὰ πλήθη τῶν ἁμαρτημάτων μου. Καὶ σᾶς παρακαλῶ μὲ δάκρυα συρόμενος, σὰ νάμαι παρὼν κοντά σας, σὰ ἅγια ἴχνη σας, ἐπειδὴ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σᾶς ἔκανε τῶν ψυχῶν φύλακες καὶ σωτῆρες, νά μὴ διστάσετε σὲ ὅσα δὲν ἔγραψα σωστὰ νά κάνετε τὴν καλόβουλη διόρθωσή σας, ὥστε ἀπὸ αὐτὸ νά ἀναδειχθεῖτε μεσίτες μᾶλλον πρὸς τὸ Θεό, παρὰ μιμητὲς του, καὶ δὲ θὰ ἔχετε μόνον τὸ φωτισμὸ καὶ τὸ ἔλεός του ποῦ ἀγκαλιάζει ὅλους, ἀλλὰ κι ἐπάξια θὰ τὸ παρέχετε, σὶν ὅποιο καὶ σᾶς ἱκετεύω νά παραθέσετε τὴν ἀσθένεια ἐμοῦ τοῦ ἀθλίου καὶ φτωχοῦ γιὰ νά προφυλαχθῶ ἀπὸ τὴν ὄρατὴ κι ἀόρατὴ φλόγα ποῦ γιὰ τίς ἁμαρτίες μου κατατρώγει τὸ πᾶν, καὶ νά ἐπα-



*σον τῆς τε παναγίας αὐτοῦ καὶ ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῆς ἱερᾶς ἀρετῆς διὰ παντὸς ἐπαναπαύεσθαι καὶ φρουρεῖσθαι. Ἀμήν.*

### ΣΧΟΛΙΟΝ

*\* Ἴδε σοι τὸ ἄπορον λέλυται. Προελθὼν δὲ Θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως, ἓν καὶ ἓν καὶ δύο τῶν ἐναντίων, εἰπὼν ὁ μέγας, διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, ἀλλ' οὐ φύσιν τὸ ἓν ἐξεδέξατο.*

να παυθῶ καὶ νὰ φρουροῦμαι γιὰ πάντα στὴ δρόσο τῆς πανάγιας ὀρθόδοξης πίστεως καὶ τῆς ἱερῆς ἀρετῆς. Ἀμήν.

### ΣΧΟΛΙΟ

Νά, ἔχει λυθεῖ ἡ ἀπορία σου. Εἶπε βέβαια ὁ μέγας πατέρας, ὅτι ὁ Θεὸς παρουσιάσθηκε μαζί μὲ τὸ πρόσλημμα ὡς ἓνα, καὶ μάλιστα ἓνα ἀπὸ δύο ἀντίθετα, ἐξαιτίας τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσης, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἓνα δὲν τὸ θεώρησε φύση.

## ΤΟΙΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝΔΕ ΣΙΚΕΛΩΝ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΝ ΝΗΣΟΝ ΠΑΡΟΙΚΟΥΣΑΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΑΣΙΝ, ΗΓΟΥΜΕΝΟΙΣ ΤΕ ΚΑΙ ΜΟΝΑΖΟΥΣΙ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ ΛΑΟΙΣ ΜΑΞΙΜΟΣ ΤΑΠΕΙΝΟΣ ΚΑΙ ΑΜΑΡΤΩΛΟΣ, ΑΝΑΞΙΟΣ ΔΟΥΛΟΣ

«Εἰρήνη πολλή τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον», πρὸς τὸν Θεὸν ἔφησεν ὁ Θεοπάτωρ Δαβίδ, γνωρίζων ἐντεῦθεν ἅπασι καὶ διαγορεύων τοῖς σωτηρίας ἐφιεμένοις, ἵνα τῇ τοῦ ἐσχάτου φύσει προσανέχοντες ὀρεκτοῦ θειο-  
5 τάτη κατ' ἄκρον ἀγάπη, ταύτη περιχαρῶς τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν πρὸς ἑαυτούς τε καὶ πάντας, εἰ δυνατόν, ἀλύτως μεταδιώκοιεν, ἅπαν ἐξ ἀπάντων ἀφαιρούμενοι σκάνδαλον διὰ τῆς εὐσεβοῦς εἰς ἀλλήλους καὶ ἄκρας ὁμοφροσύνης, οὗ δὴ χάριν κάμοι τῷ ἡμέ-  
τέρῳ διεσπουδάσθη δούλῳ γραφῇ καταθέσθαι προθύμως, ὅπερ  
10 φθάσας γλώττη συνεστησάμην, πρὸς τὴν τῶν ἀγιωτάτων ὑμῶν ἀσφάλειάν τε καὶ πληροφορίαν, πᾶσαν ἐξ ἐτέρων γεγεννημένην ὑμῖν περὶ τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως ὑποψίαν, διὰ τῆς ἀπολογίας ἀποσκευασάμενος· «οὐδὲ γὰρ ἀνέχομαι», καθά φησιν ὁ Θεολό-  
γος Γρηγόριος, «πλήττεσθαί τινος ἐν ἐμοὶ τῶν πάντα τηρούντων  
15 ἐπιμελῶς τὰ ἡμέτερα, εὖ τε καὶ ὡς ἐτέρως ἔχοντα· καλὸν γὰρ μῆτε ἀμαρτάνοντα, μῆτε ὑπονοούμενον, ἕως ἂν οἶόν τε ἦ, καὶ ὁ λόγος αἰρῆ, τιθέναι πρόσκομμα τοῖς πολλοῖς ἢ σκάνδαλον, εἴπερ καὶ τοῖς ἕνα τῶν μικρῶν σκανδαλίσασι, ἴσμεν ὅπως ἀπαραίτη-  
τος καὶ βαρυτάτη παρὰ τοῦ ἀψευδοῦς ἢ τιμωρία».

ΠΡΟΣ  
ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ, ΗΓΟΥΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟ-  
ΝΑΧΟΥΣ, ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥΣ ΛΑΟΥΣ ΠΟΥ  
ΚΑΤΟΙΚΟΥΝ ΣΤΟ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟ ΝΗΣΙ ΣΙΚΕΛΙΑ  
Ο ΜΑΞΙΜΟΣ, Ο ΤΑΠΕΙΝΟΣ ΚΑΙ ΑΜΑΡΤΩΛΟΣ  
ΚΑΙ ΑΝΑΞΙΟΣ ΔΟΥΛΟΣ

Εἶπε πρὸς τὸν Θεὸ ὁ θεοπάτορας Δαβίδ· «Εἰρήνη πολλὴ βασι-  
λεύει σ' ὅποιους ἀγαποῦν τὸ νόμο σου, καὶ δὲν ὑπάρχει σκάνδαλο  
ἀνάμεσά τους»<sup>1</sup>. Κάνει γνωστὸ μ' αὐτὰ σὲ ὅλους καὶ δηλώνει σ' ἐ-  
κείνους πὺ ἐπιθυμοῦν τὴ σωτηρία, ἔχοντας στραμμένη τὴν ψυχὴ  
τους στὴ φύση τοῦ ἔσχατου ἐπιθυμητοῦ μὲ ἄκρα θεϊκὴ ἀγάπη, μὲ  
αὐτὴν ὀλόχαροι νὰ ἐπιδιώκουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ γιὰ ὅλους,  
ἂν εἶναι δυνατὸ, ἀξεχώριστα τὸ ἀγαθὸ τῆς εἰρήνης, ἀναιρῶντας  
ἀνάμεσα ἀπὸ ὅλους κάθε σκάνδαλο, μὲ τὴν ἀγία καὶ ἄκρα μεταξύ  
τους ὁμοφροσύνη. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο λοιπὸν προθυμοποιήθηκα κι  
ἐγὼ ὁ δοῦλος σας νὰ καταθέσω γραπτὰ ὅσα διατύπωσα πρῶτα  
προφορικά, γιὰ τὴν ἀσφαλῆ σας, ἀγιώτατοι, πληροφορία, ἀνατρέ-  
ποντας μὲ τὴν ἀπολογία μου κάθε ὑποψία πὺ σᾶς δημιουργήθη-  
κε ἀπὸ ἄλλους γιὰ τὴν ταπεινότητά μου. Γιατί, ὅπως λέγει ὁ Θεο-  
λόγος Γρηγόριος, «δὲν ἀνέχομαι νὰ δέχονται ἕξαιτίας μου χτυπή-  
ματα μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς πὺ τηροῦν μ' ἐπιμέλεια τοὺς δικούς  
μας θεσμούς, εἴτε εἶναι ὀρθοὶ εἴτε καὶ ὄχι. Γιατί εἶναι καλὸ οὔτε ν'  
ἀμαρτάνει κανεὶς οὔτε νὰ τὸν ὑποψιάζονται, ὅσο γίνεται κι ὅσο ἡ  
λογικὴ ἐπιβάλλει, ὅτι βάζει ἐμπόδιο στοὺς πολλοὺς ἢ σκάνδαλο.  
Ἐφ' ὅσον γνωρίζομε ὅτι κι ἓνα ἀπὸ τοὺς μικροὺς ἂν σκανδαλίσομε,<sup>2</sup>  
θα εἶναι ἀναπόφευκτη καὶ βαρύτατη ἢ τιμωρία ἀπὸ τὸν ἀψευδῆ».

1. Ψαλμ. 118, 165.

2. Ματθ. 18, 6.

Γνωρίζω τοίνυν τοῖς ἀγιωτάτοις ὑμῖν, ὡς οὐδαμῶς μοι πεφρόνηται πώποτε, κατὰ τὴν τῶν ἐπηρεαζόντων εἰσήγησιν ἢ τῶν ἀντιρρόπων καὶ ἐναντίων δογμάτων ὑπόληψις. Οὐδὲ γὰρ μίαν ἐν ταύτῳ καὶ δύο, τουτέστι τρεῖς, κατ' αὐτούς, θελήσεις καὶ ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ διωμολογησάμην ἢ συνεγραψάμην τὸ σύνολον. Θατέρω γὰρ θάτερον ἀνατρέπεται, πῆξιν οὐδεμίαν ἔχον τὴν ἐκ λογισμῶν φυσικῶν, πρὸς τὸ καὶ ἀμάρτυρον εἶναι τὸ τοιοῦτον δόγμα τοῖς ἀληθείας, ἡγουν τοῖς ἀγίοις Πατράσιν. Εἰ γὰρ μία, πῶς καὶ δύο· εἰ δὲ δύο, πῶς καὶ 10 μία; καὶ τίς αὐτῆ; καὶ πῶς λεγομένη; καὶ τίνι κατ' αὐτὴν ὁμοεργίας, εἴτουν ὁμοούσιος, ὁ σαρκωθείς καθέστηκε Λόγος;

Εἰ μὲν γὰρ τῷ Πατρὶ φῆσειαν, διπλῆν ἐντεῦθεν εἰσάγουσι τὴν θείαν ἐνέργειαν· εἴπερ μὴ ἐπ' ἀναιρέσει τῶν δύο τοῦ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, τῆς θείας λέγω καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, διωμολογοῦσι τὴν πλαττομένην αὐτοῖς τρίτην ἐνέργειαν. Εἰ γὰρ μὴ 15 ἐπ' ἀναιρέσει, δῆλον ὡς δύο τοῦ αὐτοῦ τὰς θεϊκὰς ἐνεργείας πρεσβεύουσι, φυσικὴν καὶ ὑποστατικὴν. Εἰ δὲ δύο, διαφόρους πάντως, κἀντεῦθεν πολύθεον τὴν οἰκείαν ὑπόληψιν, ὡς ἐν ἑτερότητι καὶ οὐ ταυτότητι φυσικῇ γνωριζομένης αὐτοῖς τῆς ἐν Πατρὶ καὶ 20 Υἱῷ θεϊκῆς ἐνεργείας. Καὶ οὐ πολύθεον μόνον τὴν δόξαν, ἀλλ' ἤδη καὶ ἄθεον, ὡς οὐδεμίαν θεϊκὴν ἐνέργειαν ἔχειν κατασκευάζοντες τὴν Υἱόν, ἃ τε δὴ φύσιν καὶ ὑπόστασιν ἀλλήλοις συμφύροντες μετὰ τῶν ἑκατέρας ἰδιωμάτων, καὶ ταυτὸν σὺν Σαβελλίῳ γνωρίζοντες, ὡς καθ' ἑκατέραν τῷ Πατρὶ κοινωνοῦντα, φύσιν 25 τε λέγω καὶ ὑπόστασιν, τὸν Υἱὸν ὑπογράφοντες, ὅπερ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ἀλλότριον, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ φύσει παθητὸν τὸν Πατέρα καὶ σεσαρκωμένον, εἴτουν ἐνανθρωπήσαντα, τῇ πρὸς τὸν Υἱὸν ὁμοεργία, τῶν τε θαυμάτων ὁμοίως καὶ παθημάτων. Εἰ γε μὴ ἄλλο τι παρὰ τὰ θαύματα καὶ τὰ πάθη φασὶν 30 ἐνεργεῖν τὸν Υἱὸν, κατὰ τὴν, ὡς εἴρηται, πλαττομένην αὐτοῖς τρί-

Σᾶς πληροφορῶ λοιπὸν ἑσᾶς τοὺς ἀγιώτατους, ὅτι ποτὲ δὲν εἶχα ἀποδεχθεῖ τὰ ἀντίθετα καὶ ἀντίμαχα δόγματα σύμφωνα μὲ τὴν ὑποβολή τῶν ἀντιπάλων μας. Γιατὶ γενικὰ δὲν παραδέχθηκα προφορικὰ ἢ γραπτὰ οὔτε μία ταυτόχρονα καὶ δύο, δηλαδὴ τρεῖς, σύμφωνα μ' αὐτούς, θελήσεις καὶ ἐνεργεῖες γιὰ τὸν αὐτὸ καὶ ἓνα Χριστὸ τὸν Θεό. Γιατὶ τὸ ἓνα ἀνατρέπεται ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀφοῦ δὲν ἔχει καμμιά στήριξη ἀπὸ φυσικοὺς συλλογισμοὺς. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, ἢ ἄποψη αὕτη εἶναι καὶ ἀμάρτυρη ἀπὸ τοὺς μάρτυρες τῆς ἀλήθειας, δηλαδὴ τοὺς ἀγίους Πατέρες. Γιατί, ἂν εἶναι μία, πῶς εἶναι καὶ δύο; Κι ἂν εἶναι δύο, πῶς εἶναι καὶ μία; Καὶ ποιά εἶναι αὕτη; Καὶ πῶς λέγεται; Καὶ μὲ ποιόν, ὁ Λόγος πού σαρκώθηκε, ἐνεργεῖ ὁμοῖα, εἶναι δηλαδὴ ὁμοούσιος;

Ἄν ποῦν μὲ τὸν Πατέρα, ἀπὸ αὐτὸ εἰσάγουν διπλῆ τὴ θεία ἐνέργεια. Ἄν δὲν τὸ λένε γιὰ τὴν ἀναίρεση τῶν δύο σύμφωνα μὲ τὴ φύση τοῦ ἐνεργειῶν, ἐννοῶ τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρώπινης, κηρύττουν τὴν τρίτη ἐνέργεια πού αὐτοὶ πλάθουν. Ἄν δηλαδὴ δὲν τὸ λένε γιὰ ἀναίρεση, εἶναι φανερὸ ὅτι πρεσβεύουν δύο θεϊκὲς ἐνεργεῖες τοῦ ἰδίου, τῆ φυσικῆ καὶ τὴν ὑποστατικῆ. Κι ἂν πρεσβεύουν δύο, εἶναι ὅπωςδήποτε διαφορετικὲς, καὶ ἀπὸ αὐτὸ ἢ ἄποψή τους φαίνεται πολύθεη, ἐπειδὴ ἡ θεϊκὴ ἐνέργεια στὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ ἀναγνωρίζεται σ' αὐτούς σὲ φυσικὴ ἑτερότητα καὶ ὄχι φυσικὴ ταυτότητα. Καὶ δὲν εἶναι μόνο πολύθεη ἢ δοξασία τους, ἀλλὰ εἶναι πλέον καὶ ἄθεη, ἀφοῦ προσπαθοῦν ν' ἀποδείξουν ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν ἔχει καμμιά θεϊκὴ ἐνέργεια, ἐπειδὴ συμφύρουν μεταξὺ τους τὴ φύση καὶ τὴν ὑπόσταση, μὲ τὰ ἰδιώματα τῆς μᾶς καὶ ἄλλης. Καὶ παραδεχόμενοι τὰ ἴδια μὲ τὸν Σαβέλλιο, ὀρίζουν ὅτι καὶ μὲ τὴ μία καὶ μὲ τὴν ἄλλη, ἐννοῶ τὴν φύση καὶ τὴν ὑπόσταση, ὁ Υἱὸς κοινωεῖ μὲ τὸν Πατέρα, πράγμα πού εἶναι ξένο πρὸς τὴν καθολικὴ Ἐκκλησία, γιὰ νὰ μὴ πῶ ὅτι παρουσιάζουν τὸν Πατέρα καὶ παθητὸ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ὅτι σαρκώθηκε, δηλαδὴ ἐνανθρώπησε, ἕξαιτίας τοῦ ὅτι ἐνεργεῖ τὰ ἴδια μὲ τὸν Υἱὸ, ὁμοῖα καὶ τὰ θαύματα καὶ τὰ παθήματα, ἐφόσον βέβαια λένε ὅτι δὲν κάνει ὁ Υἱὸς κάτι ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὰ θαύματα καὶ τὰ πάθη, σύμφωνα μὲ τὴν τρίτη, ὅπως εἶπαμε, ἐνέργεια πού αὐτοὶ πλάθουν, μὲ τὴν ὁποία δηλώνουν

την ἐνέργειαν, ἧ καὶ κοινωνεῖν πρὸς τῆ κατὰ φύσιν θεία, τῷ Πατρὶ τὸν μονογενῆ Λόγον ὑπαγορεύουσιν.

Εἰ δὲ τούτοις στενοχωρούμενοι, μὴ τῷ ἀναρχῷ μὲν Πατρὶ, τῆ δὲ ἀχράντῳ μητρὶ κοινωνεῖν κατὰ ταύτην ὀρίζονται τὸν Υἱὸν 5 τὴν τρίτην ἐνέργειαν, δύο κἀνταῦθα περέχουσιν αὐτῷ κτιστάς, ἡγουν ἀνθρωπικάς, ἐνεργείας, φυσικὴν αὐθις καὶ ὑποστατικὴν, ἀλλοτριοῦντες αὐτὸν δηλαδὴ καθ' ἑκατέραν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τῆ Ἀρείου συνεκφερόμενοι διατομῆ, κατὰ τὴν ἐν ἀμφοτέραις ἐνεργείαις τοῦ Μονογενοῦς πρὸς τὸν Πατέρα τελείαν κατ' 10 αὐτοὺς ἀποξένωσιν. Ὅπου γε καὶ ἡμᾶς θαυματουργούς, ἀλλ' οὐχὶ μόνον φύσει παθητοὺς ἀποφαίνουσιν· εἴ γε τῆ τρίτῃ κατ' αὐτοὺς ἢ ὡς ἐκείνοις φίλον καλεῖν, τῆ τοῦ ὄλου, τουτέστιν, τῆ τῆς ὑποστάσεως ἐνεργεία, τὸ συγγενὲς πρὸς ἡμᾶς ἀποσώζειν φασὶ τὸν Χριστόν, καθ' ἣν ἐκουσίως, οὐ τὴν πεῖραν μόνον προσιέμε- 15 νον τῶν παθημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν τῶν θαυμάτων ἐπιδεικνύμενον, τοῦτον εἰκότως ἐπιγινώσκουσιν, ὅπερ ἀδύνατον. Οὐ γὰρ οἶόν τε τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ἐνέργειαν, ἢ θέλησιν ἢ φύσιν τὸ σύνολον, θείαν ἐν ταύτῳ καὶ ἀνθρωπίνην ὑπάρχειν, ἢ ἀκτιστον καὶ κτιστόν, ἢ ἀναρχον καὶ ἠργμένην, ἢ σύνθετον καὶ ἀσύν- 20 θετον, ἵνα τῆ αὐτῇ καὶ μιᾷ πρὸς ἑκάτερον, τὸν τε Πατέρα φημί καὶ τὴν Μητέρα, τὸ συγγενὲς ἀποσώζῃ φύσει καὶ ἀπαράλλακτον ὁ Υἱός, ἢ τὰ ἑκάτερα δρᾷ κατὰ τὴν αὐτὴν, τὰ τε θεῖα λέγω φύσει καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Τοῦτο γὰρ οὐδ' ἂν οἱ τοὺς τραγελάφους πλάττοντες ἐννοήσαιεν.

25 Εἰ δὲ ἀδύνατον, τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ἐνέργειαν ἢ θέλησιν ἢ φύσιν, θείαν ἐν ταύτῳ φύσει τυγχάνειν καὶ ἀνθρωπίνην, ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ἑκατέροις, Πατρὶ φημί καὶ Μητρὶ κοινωνεῖν, ἢ ἑκάτερα δρᾷν, τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα τὸν Υἱόν, προσφυῶς δὲ μᾶλλον, ὡς εἴρηται· τῆ μὲν θεία τὰ θεῖα, τῆ δὲ κατ' αὐ- 30 τὸν ἀνθρωπίνην τὰ ἀνθρώπινα, μετὰ μέντοι τῆς θατέρου κοινωνίας καὶ συμφυῆς, ἀλλ' οὐ διηρημένως· ἄρα καὶ ἀνώνυμος, ὡς ἀνύπαρκτος, ἢ τρίτη κατ' ἐκείνους ἐνέργεια, μηδενὶ κυρουμένη λόγῳ τε θείῳ καὶ Πατρὶ παντελῶς.

ὅτι ὁ Μονογενὴς Λόγος κοινωνεῖ μαζί με τὸν Πατέρα τῆ θεϊκῆ κατὰ φύση ἐνέργεια.

Ἄν ὅμως, ἐπειδὴ δυσκολεύονται ἀπὸ αὐτά, ὀρίζουν ὅτι ὡς πρὸς αὐτὴ τὴν τρίτη ἐνέργεια δὲν κοινωνεῖ ὁ Υἱὸς μετὸν ἄναρχο Πατέρα, ἀλλὰ μετὸν ἄχραντη μητέρα, κι ἐδῶ τοῦ ἀποδίδουν δύο κτιστές, δηλαδὴ ἀνθρώπινες ἐνέργειες, φυσικὲς πάλι καὶ ὑποστατικές, τὸν ἀποξενώνουν προφανῶς καὶ μετὸν μία καὶ μετὸν ἄλλη ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ Πατέρα, καὶ συμπορεύονται μετὸν διάκριση τοῦ Ἄρειου, μετὸν τὴν τέλεια, σύμφωνα μὲ αὐτούς, ἀποξένωση καὶ κατὰ τις δύο ἐνέργειες τοῦ Μονογενῆ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὅποτε βέβαια παρουσιάζουν κι ἐμᾶς θαυματοργούς καὶ ὄχι μόνο παθητοὺς στὴ φύση. Ἄν βέβαια μετὸν τρίτη, σύμφωνα μὲ αὐτούς ἢ ὅπως τοὺς ἀρέσει νὰ τὴν ἀποκαλοῦν, μετὸν τὴν ἐνέργεια τοῦ ὅλου, δηλαδὴ τῆς ὑπόστασης, λένε ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποσῶζει τὴ συγγένεια μαζί μας, σύμφωνα μετὸν τὴν ὁποία ἀναγνωρίζουν ὅτι ἐκούσια δέχεται ὄχι μόνο τὴν ἐμπειρία τῶν παθημάτων, ἀλλὰ δείχνει καὶ τὴ δύναμη τῶν θαυμάτων, αὐτὸ εἶναι πράγμα ἀδύνατο. Γιατὶ δὲν γίνεται ἢ μία καὶ αὐτὴ ἐνέργεια ἢ θέληση ἢ γενικὰ φύση νὰ εἶναι ταυτόχρονα θεία καὶ ἀνθρώπινη, ἢ ἄκτιστη καὶ κτιστή, ἢ ἄναρχη καὶ μετ' ἀρχή, ἢ σύνθετη καὶ ἀπλή, ὥστε μετὸν μία καὶ τὴν αὐτὴ νὰ διαφυλάσσει ὁ Υἱὸς τὴ φυσικὴ συγγένεια καὶ τὸ ἀπαράλλαχτο πρὸς τὸν καθένα, ἐννοῶ τὸν Πατέρα καὶ τὴ Μητέρα, ἢ νὰ πράττει σύμφωνα μὲ αὐτὴν καὶ τὰ δύο, τὰ θεῖα δηλαδὴ καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Γιατὶ αὐτὸ δὲν θὰ μπορούσαν νὰ τὸ σκεφτοῦν οὔτε ἐκεῖνοι ποὺ πλάθουν τοὺς μυθικοὺς τραγέλαφους.

Ἄν ὅμως εἶναι ἀδύνατο ἢ ἴδια καὶ μία ἐνέργεια ἢ θέληση ἢ φύση νὰ εἶναι φύσει θεία καὶ μαζί ἀνθρώπινη, ἢ νὰ κοινωνεῖ μετὸν μία καὶ τὴν αὐτὴ καὶ μετὸν τοὺς δύο, τὸν Πατέρα δηλαδὴ καὶ τὴ Μητέρα, ἢ νὰ πράττει ὁ Υἱὸς καὶ τὰ δύο, τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ προσφυέστερα, ὅπως εἰπώθηκε, τὰ θεϊκὰ μετὸν θεϊκῆ καὶ μετὸν οἰκεία ἀνθρώπινη τὰ ἀνθρώπινα, ὅμως μαζί μετὸν κοινωνία καὶ τὴ συμφυΐα τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου καὶ ὄχι χωρισμένα, ἄρα ἢ τρίτη ἐνέργεια ποὺ πρεσβεύουν εἶναι καὶ ἀνώνυμη καὶ ἀνύπαρκτη, ποὺ δὲν ἐπιβεβαιώνεται καθ'ὅλου μετὸν κανένα θεῖο λόγο καὶ μετὸν πατέρα.



Καὶ τί τῷ ὄλω παρέχομεν, φασίν, εἰ μὴ τὴν μίαν ὡς ἐνὶ τῷ ὄλω διὰ τὴν ἔνωσιν διδοῦμεν ἐνέργειαν; Ἄλλ' ἠγνόησαν, ὃ τι καὶ λέγουσιν, οἱ ταῦτα προφέροντες. Οἰόμενοι γὰρ ἄλλο τι τὸ ὄλον εἶναι παρὰ τὰ αὐτοῦ οἰκεία μέρη, ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς συνέστηκεν, ἰσχυρίζονται πως ὀφείλουν, οὐκ ἐξ ἀποδείξεως, ἀλλ' ἀποφάνσεως, καὶ ἄλλο τι παρὰ τὸ κατὰ φύσιν τοῖς μέρεσιν ἐνυπάρχον, τῷ ὄλω προσάπτειν ὡς ὄλω, φημί δὴ τὴν μίαν ἐνέργειαν. Δείξουσιν οὖν πρότερον ἑτέραν παρὰ τὴν τῶν οἰκείων μερῶν ὑπαρξιν ἔχειν τὸ ὄλον, καὶ εἶθ' οὕτως αὐτῷ καὶ ἑτέραν, ὡς ὄλω, παρὰ τὰς ἐνυπαρχούσας τοῖς μέρεσιν οὐσιώδεις ἐνεργείας προσνέμωσιν αὐθις ἐνέργειαν. Εἰ δὲ μὴ ἑτέραν κατὰ φύσιν ὑπαρξιν, οὐδ' ἑτέραν δηλονότι κατὰ φύσιν ἐνέργειαν τῷ ὄλω παρὰ τὰς τῶν μερῶν ἀποδώσωσιν. Ἐκάτερα γὰρ κατὰ φύσιν ὧν ὁ Χριστὸς (Θεὸς γὰρ φύσει καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός), τὰ ἑκατέρας ἴδια φύσεως κατὰ φύσιν ἔχει, τὴν τε θείαν φημί θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, ἀλλ' οὐχὶ μίαν μόνην, ἐπ' ἀναιρέσει τῶν δύο κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, ἢ ἄλλην πρὸς ταῖς δυσι κατὰ φύσιν, τουτέστι, τρεῖς ἐνεργείας τε καὶ θελήσεις.

Ἐκατέραν τοίνυν, ὡσπερ οὐσίαν, οὕτω καὶ ἑκατέραν οὐσιώδη θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, τῷ αὐτῷ καὶ μόνῳ Χριστῷ κατὰ φύσιν προσνέμομεν. Εἰ γὰρ καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ αὐτοῦ μερῶν θεωροῦντες, τῇ θεότητι τοῦ αὐτοῦ τὰ θεῖα, καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητι τὰ ἀνθρώπινα προσφόρως παρέχομεν, ἔμπαλιν δὲ διὰ τὴν ἔνωσιν, τὰ ἑκατέρας ἴδια φύσεως κατὰ ἀντίδοσιν τῇ ἑτέρᾳ προσάπτομεν, ἐξ οὗ καὶ Θεὸν παθητὸν κατὰ τῆς ἀμαρτίας φημὲν καὶ σάρκα· «προσειλημμένην καὶ γενομένην ὅπερ τὸ χρίσαν, καὶ θαρρῶ λέγειν, ὁμόθεον», κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, «οὐτε κατὰ Θεὸν τὰ θεῖα δρᾶσαντα»· διὰ σαρκὸς γάρ, νοερῶς ἐψυχωμένης καὶ ἐνωθείσης αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν, ἀλλ' οὐ

Καὶ γιατί ἀποδίδομε στὸ ὄλο, λένε, ἂν δὲν δώσομε στὸ ὄλο τὴ μία ἐνέργεια, ὡς ἓνα ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης; Ὅσοι ὅμως ἐκφράζονται ἔτσι, δὲν γνωρίζουν καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸ πού λένε. Νομίζοντας δηλαδή ὅτι τὸ ὄλο εἶναι κάτι ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὰ οἰκεία μέρη του ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται καὶ στὰ ὁποῖα ὑπάρχει, μοιάζει νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι ὀφείλουν, ὄχι ἀπὸ ἀπόδειξη ἀλλὰ δογματικά, καὶ κάτι ἄλλο πέρα ἀπὸ τὸ κατὰ φύση, ποῦ συνυπάρχει στὰ μέρη, νὰ τὸ ἀποδώσουν στὸ ὄλο ὡς ὄλο, ἐννοῶ τὴ μία ἐνέργεια. Ἄς μᾶς δείξουν πρῶτα ὅτι τὸ ὄλο ἔχει μία ὑπαρξη ἄλλη πέρα ἀπὸ τὴν ὑπαρξη τῶν οἰκείων μερῶν, καὶ ἔπειτα ν' ἀπονεύμουν σ' αὐτὸ ὡς ὄλο καὶ ἄλλη ἐνέργεια πέρα ἀπὸ τὶς οὐσιώδεις ἐνέργειες ποῦ ἐνυπάρχουν στὰ μέρη· γιατί ἂν δὲν δεχθοῦν ἄλλη φυσικὴ ὑπαρξη, οὔτε ἄλλη προφανῶς φυσικὴ ἐνέργεια θὰ ἀποδώσουν στὸ ὄλο ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐνέργειες τῶν μερῶν. Γιατί ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ τὰ δύο κατὰ φύση· εἶναι δηλαδή φύση Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ ἴδιος, ἔχει κατὰ φύση καὶ τὰ γνωρίσματα καθεμιᾶς ἀπὸ τὶς δύο φύσεις, ἐννοῶ καὶ τὴ θεία θέληση καὶ ἐνέργεια καὶ τὴν ἀνθρώπινη θέληση καὶ ἐνέργεια, ὄχι ὅμως μία μονάχα μὲ ἀναίρεση τῶν δύο φυσικῶν ἐνεργειῶν, ἢ κάποια ἄλλη μαζὶ μὲ τὶς δύο φυσικῆς, δηλαδή τρεῖς ἐνέργειες καὶ θελήσεις.

Τὴν κάθε μὰ λοιπόν, ὅπως τὴν οὐσία ἔτσι καὶ τὴν κάθε μὰ οὐσιώδη θέληση καὶ ἐνέργεια τὶς ἀποδίδομε στὸν ἓνα καὶ μόνο κατὰ τὴ φύση Χριστό. Γιατί ἂν, θεωρώντας καὶ τὴ διαφορὰ τῶν μερῶν τοῦ ἰδίου, τοῦ προσφέρουμε κατάλληλα στὴ θεότητά του τὰ θεῖα καὶ στὴν ἀνθρωπότητά του τὰ ἀνθρώπινα, καὶ πάλι, ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης, τὰ ἴδια γνωρίσματα κάθε φύσης τὰ συνδέομε μὲ τὴν ἄλλη σὰν ἀντιδωρεά, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ λέμε καὶ Θεὸ παθητὸ κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ σάρκα «ποῦ προσέλαβε καὶ ἔγινε ὅ,τι κι αὐτὸς ποῦ τὴν ἔχρισε, καὶ τολμῶ νὰ πῶ ὁμόθετη», σύμφωνα μὲ τὸν Θεολόγο Γρηγόριο<sup>3</sup>, Θεὸ ποῦ οὔτε τὰ θεῖα ἔπραξε ὅπως ὁ Θεός, γιατί δροῦσε μέσω σάρκας μὲ ψυχὴ νοερὴ καὶ ἐνωμένη μαζὶ του σὲ ὑπόσταση, καὶ ὄχι μὲ ἀπλῆ μόνο θεότητα ὅπως πρωτύτερα,

γυμνῇ θεότητι, καθὼς τὸ πρότερον, «οὔτε τὰ ἀνθρώπινα κατὰ  
 ἄνθρωπον», κατ' ἐξουσίαν ἀπειροδύναμον, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη  
 ὑπεύθυνον. Οὐ γὰρ ἔκτισις ἦν, ὡς ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ κένωσις ὑπὲρ  
 ἡμῶν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου τὸ πάθος. Ὅμως δ' οὖν ὡς ὄλω  
 5 τῷ αὐτῷ καὶ ἐνὶ καὶ μόνῳ Χριστῷ κατὰ φύσιν ὄλα παρέχομεν  
 τὰ τῶν, ἐξ ὧν ἐστι, φύσεων, μόνης δίχα τῆς ἀμαρτίας, διὸ καὶ  
 παθητὸν καὶ ἀπαθῆ τὸν αὐτόν, ἄκτιστον καὶ κτιστόν, περιγρα-  
 πτὸν καὶ ἀπερίγραπτον, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, ὁρώμενον καὶ νο-  
 ούμενον, χωρητὸν καὶ ἀχώρητον κατὰ τὴν φύσιν, ὁμολογοῦμεν.  
 10 Ἐἰ δὲ τούτοις αὐθις περιγραφόμενοι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δύο τοῦ  
 αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, τουτέστι τὴν εἰς ἄλλους ἀνθρώ-  
 πους τῷ Σωτῆρι Θεῷ γιγνομένην θεοσημείαν, οἶον τὴν ἀνάστα-  
 σιν ἢ τὴν ἀνάληψιν ἢ τὴν κάθαρσιν ἢ τι τῶν τοιούτων τερατουρ-  
 γημάτων, ἐνέργειαν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπάρχειν φασίν, οὐδ' οὐ-  
 15 τως εὐάφορμος ἐκείνοις ὁ λόγος. Οὐδὲ γὰρ μίαν ἴσμεν, ἀλλὰ καὶ  
 πολλὰς καὶ ἀπείρους τὰς τοῦ Σωτῆρος θεοσημείας, περὶ ὧν  
 φησιν ὁ θεολογικώτατος Ἰωάννης, «Ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδ'  
 αὐτὸν οἴμαι χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία τὸν τῆδε κόσμον».

Ἐπειτα καὶ τοῖς ἐκτὸς γινομένοις, οὔτε ἐπ' ἄλλου μὲν τινος  
 20 τῶν ὄντων, μὴ τί γε δεῖ λέγειν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα  
 Θεοῦ Λόγου δι' ἡμᾶς σαρκωθέντος, τὴν οὐσιώδη παντελῶς ἐπι-  
 γινώσκομεν ὑπαρξιν, ἀλλ' οἷς αὐτὸς ἐν αὐτῷ χαρακτηρίζεται φυ-  
 σικοῖς ιδιώμασι, ταυτὸν δὲ φάναι θελήσει φυσικαῖς καὶ ἐνεργ-  
 γείαις, ἢ οὕτω δ' ἂν καὶ τὸν τέκτονα ζῶον ξυλουργόν, ἀλλ' οὐ  
 25 λογικόν, οὐδὲ θνητὸν ὀρίσειντο ἂν, τὴν τούτου φύσιν ἐκ τοῦ θῶ-  
 κου τυχόν ἢ τοῦ σκίμποδος, ἀλλ' οὐ τῶν οὐσιωδῶς συνιστών-  
 των αὐτὴν ιδιωμάτων γνωρίζοντες, ὅπερ κἂν ἐννοεῖν, ἀμαθές.  
 Ὅθεν φύσει Θεὸν καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν κυρίως οὐχ ἐτέρω-  
 θεν ὄντα διαγινώσκομεν, ἢ ἐκ τοῦ θεϊκῶς ἅμα καὶ ἀνθρωπικῶς  
 30 χαρακτηριζόντων αὐτὸν ἐμφύτων ιδιωμάτων, τῆς τε θείας, ὡς

«οὔτε ἔπραττε τὰ ἀνθρώπινα μὲ τὸν ἀνθρώπινο τρόπο» ἀλλὰ μὲ ἔξουσία ἀπειροδύναμη, ὄχι ὅμως ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῆς ἀνάγκης. Γιατὶ τὸ πάθος δὲν ἦταν τιμωρία, ὅπως σὲ μᾶς, ἀλλὰ κένωση γιὰ χάρη μας τοῦ Λόγου πού σαρκώθηκε. Ἀλλὰ βέβαια σὰν ὅλο στὸν αὐτὸ καὶ ἓνα καὶ μόνο Χριστὸ κατὰ φύση, τοῦ ἀποδίδομε ὅλα τὰ γνωρίσματα τῶν φύσεων ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποτελεῖται, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Γι' αὐτὸ ὁμολογοῦμε τὸν ἴδιο παθητὸ καὶ ἀπαθῆ, ἄκτιστο καὶ κτιστό, περιγραπτὸ καὶ ἀπερίγραπτο, ἐπίγειο καὶ οὐράνιο, ὄρατὸ καὶ νοητὸ, χωρητὸ καὶ ἀχώρητο κατὰ φύση. Κι ἂν πάλι μὲ αὐτὰ, καθορίζοντας τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δύο φυσικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἰδίου, δηλαδὴ τὰ θαύματα τοῦ Σωτήρα Θεοῦ πού δείχνει στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅπως τὴν ἀνάστασις ἢ τὴν ἀνάληψη ἢ τὴν κάθαρση ἢ κάποιο ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ τὰ θαυμαστά, ἰσχυρίζονται ὅτι ὑπάρχει μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια, οὔτε ἔτσι ὁ λόγος ἐκείνων δικαιολογεῖται. Γιατὶ δὲν γνωρίζομε μία τέτοια θεοσημεία τοῦ Σωτήρα, ἀλλὰ πολλὲς καὶ ἄπειρες, γιὰ τίς ὁποῖες λέγει ὁ θεολογικώτατος Ἰωάννης: «Ἄν γραφοῦν τὸ καθένα χωριστά, οὔτε ὅλος ὁ ἐδῶ κόσμος νομίζω πὼς θὰ χωρέσει τὰ βιβλία πού θὰ γραφοῦν»<sup>4</sup>.

Ἐπειτα καὶ ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν ἐξωτερικά, οὔτε σὲ κάποιο ἄλλο ἀπὸ τὰ ὄντα διαπιστώνομε ἐξολοκλήρου τὴν οὐσιώδη ὑπαρξη, οὔτε βέβαια πρέπει νὰ ποῦμε κάτι γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ Λόγο, τὸν πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα πού σαρκώθηκε γιὰ μᾶς, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνα τὰ φυσικὰ ιδιώματα πού αὐτοχαρακτηρίζεται ὁ ἴδιος, πού εἶναι τὸ ἴδιο νὰ τὰ ποῦμε φυσικὲς θελήσεις καὶ ἐνέργειες. Ἡ ἔτσι θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε καὶ τὸν ἐπιπλοποιοὺ ζῶο ξυλουργὸ καὶ ὄχι λογικὸ οὔτε θνητό. Θὰ μπορούσαν νὰ ὀρίσουν τὴ φύση τοῦ ξυλουργοῦ ἀπὸ τὴν πολυθρόνα ἢ τὸ σκαμνί, καὶ νὰ μὴν τὴν ἀναγνωρίσουν ἀπὸ τὰ ιδιώματα πού συνιστοῦν τὴν οὐσία της, πράγμα πού καὶ μόνο νὰ τὸ σκεφθοῦμε δείχνει ἀμάθεια. Γι' αὐτὸ ἀναγνωρίζομε τὸν ἴδιο οὐσιατικὰ φύσει Θεὸ καὶ ἄνθρωπο ὄχι ἀπὸ κάτι ἄλλο, παρὰ μόνο ἀπὸ τὰ ἔμφυτα ιδιώματα πού τὸν χαρακτηρίζουν

4. Ἰω. 11, 25.

ἔφην, θελήσεως καὶ ἐνεργείας, καὶ τῆς ἀνθρωπικῆς τοῦ αὐτοῦ  
 θελήσεως καὶ ἐνεργείας, αἷς καὶ δι' ὧν ὁ ἦν καὶ γέγονεν ἐπι-  
 σφραγίζει, θαυματουργῶν μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς ὡς Θεὸς ἐκουσίως,  
 πάσχων δὲ δι' ἡμᾶς ὁ αὐτὸς ἐκουσίως ὡς ἄνθρωπος, ὡς οὐκ  
 5 ἄλλο τι παρὰ τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καὶ ἄπερ ἐστὶ γνωριζόμενος,  
 οἶόν τι νόθον καὶ μεταίχμιον, ἤγουν τρίτον ἀποτελεσμα, κατὰ τὴν  
 τῶν ἡμιόνων παράδειξιν, ὡς ἡ τῶν κενολόγων αἰρετικῶν μυθο-  
 πλαστία τερατολογεῖ, τοῦ εὐσεβοῦς ἀποσφαλεῖσα τῶν ἁγίων  
 Πατέρων κηρύγματος, ἀλλ' αὐτὰ κατ' ἀλήθειαν κυρίως ἐστίν.  
 10 Ἐκ θεότητος γὰρ καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρω-  
 πότητι κατὰ φύσιν ὑπάρχων, Θεὸς φύσει καὶ ἄνθρωπός ἐστιν ὁ  
 Χριστός, καὶ ἄλλο τὸ παράπαν οὐδέν.

Καὶ πῶς, φασί, Κύριλλος ὁ σοφὸς μέσσην τινὰ τάξιν τῶν ἐπὶ  
 Χριστοῦ φωνῶν διαγορεύει φρονεῖν, οὕτωςι πρὸς Ἀκάκιον γρά-  
 15 φων, «Αἱ μὲν γὰρ εἰσι τῶν φωνῶν ὅτι μάλιστα θεοπρεπεῖς, αἱ δὲ  
 οὕτω πάλιν ἀνθρωποπρεπεῖς, αἱ δὲ μέσσην τινὰ τάξιν ἔχουσι. Καὶ  
 τί τοῦτο συμβαλεῖται ποτ' ἂν ἐκείνοις πρὸς τὴν οἰκείαν ὑπόλη-  
 ψιν;». Οὐ γὰρ ἐκ μεταβολῆς ἢ ἀποβολῆς τῶν ἄκρων, θεότητός  
 φημι τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀνθρωπότητος, ἢ θείας τοῦ αὐτοῦ καὶ ἀν-  
 20 θρωπίνης θελήσεως καὶ ἐνεργείας, ἕτερόν τι μέσον, ἤγουν με-  
 ταίχμιον ἀποτελεσμα, μηδετέρᾳ φύσει τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ κοινω-  
 νοῦν, ἢ πάλιν ἐνέργειάν τινα σύνθετον ὄντα κατ' αὐτοὺς ἢ ἔχοντα  
 παραδίδωσιν ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ διδάσκαλος, ἀλλ' ὅτι ταῦτα μὲν  
 κυρίως ἐστί, τὰ ἐξ ὧν ἐστίν, οὐ διηρημένως δὲ ταῦτα κατονομά-  
 25 ζεται, ὁμοῦ δὲ καὶ ἐν ταυτῶ τούτων ἐκάτερον, ὡς εἷς ὧν καὶ μό-  
 νος ὁ Χριστός.

Καὶ μαρτυρεῖ περὶ τούτων αὐτὸς ὑπεραπολογούμενος τῶν  
 Ἀνατολικῶν ἐπισκόπων καὶ γράφων πρὸς Ἀκάκιον οὕτως· «οἱ  
 δέ γε κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἀδελφοὶ μερίζουσι μὲν κατ' οὐδένα

ὡς Θεὸς μαζί καὶ ὡς ἄνθρωπο, καὶ τῆς θείας, ὅπως εἶπα, θέλησης καὶ ἐνέργειας, καὶ τῆς ἀνθρώπινης θέλησης καὶ ἐνέργειάς του, χάρις σὲ τίς ὁποῖες καὶ μέσω τῶν ὁποίων ἐπισφραγίζει αὐτὸ πού ἦταν καὶ αὐτὸ πού ἔγινε, θαυματουργώντας πάνω ἀπὸ ἐμᾶς ὡς Θεὸς με θέληση δική του, καὶ πάσχοντας με τῆ θέλησή του ὁ ἴδιος γιὰ χάρις μας ὡς ἄνθρωπος. Ἐφοῦ δὲν θεωρεῖται τίποτε ἄλλο πέρα ἀπὸ ὅποια καὶ με ὅποια καὶ ὅ,τι εἶναι, γιὰ παράδειγμα ἓνα νόθο καὶ ἐνδιάμεσο, δηλαδή τρίτο ἀποτέλεσμα, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἡμιόνων, ὅπως τερατολογεῖ ἡ μυθοπλασία τῶν ἀερολόγων αἰρετικῶν, ἀστοχώντας σὲ εὐσεβὲς κήρυγμα τῶν ἀγίων Πατέρων, ἀλλ' εἶναι κυριολεκτικὰ καὶ ἀληθινὰ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ με τὰ ὁποῖα ἀληθινὰ καὶ οὐσιαστικὰ εἶναι. Ἀποτελούμενος δηλαδή ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, καὶ ὑπάρχοντας κατὰ φύσιν σὲ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, εἶναι ὁ Χριστὸς φύσει Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ τίποτε ἀπολύτως ἄλλο.

Καὶ πῶς, λένε, ὁ Κύριλλος ὁ σοφὸς δηλώνει ὅτι πρεσβεύει μιὰ μέση θέση ὡς πρὸς τίς ἀπόψεις γιὰ τὸ Χριστό, γράφοντας στὸν Ἀκάκιο τὰ ἑξῆς: «Μερικὲς ἀπὸ τίς ἀπόψεις ἀρμόζουν κατεξοχήν στὸν Θεό, ἄλλες πάλι ἀπὸ αὐτὲς ἀρμόζουν κατεξοχήν στοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἄλλες ἔχουν μιὰ ἐνδιάμεση θέση. Καὶ σὲ τί θὰ μποροῦσε αὐτὸ νὰ βοηθήσει ἐκείνους σὲ τὴν ἀποψή τους;». Οὔτε δηλαδή ἀπὸ τὴ μεταβολὴ ἢ ἀποβολὴ τῶν ἄκρων, δηλαδή τῆς θεότητας καὶ τῆς ἀνθρωπότητας τοῦ Χριστοῦ, ἢ τῆς θείκης καὶ ἀνθρώπινης θέλησης καὶ ἐνέργειάς του, διδάσκει κάτι ἄλλο ἐνδιάμεσο, δηλαδή ἓνα μεταίχμιο ἀποτέλεσμα, πού δὲν κοινώνει με καμμιά ἀπὸ τίς δύο φύσεις πού τὸ ἀποτελοῦν, ἢ πάλι μᾶς παραδίδει με αὐτὰ ὁ δάσκαλος, ὅτι εἶναι ἢ ὅτι ἔχει μιὰ σύνθετη ἐνέργεια κατὰ τὴν ἀποψή τους, ἀλλὰ ὅτι κυριολεκτικὰ εἶναι αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα σύγκειται. Καὶ δὲν κατονομάζονται αὐτὰ χωριστὰ, ἀλλὰ μαζί καὶ ταυτόχρονα τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας καὶ μόνος.

Καὶ μαρτυρεῖ γι' αὐτὰ ὁ ἴδιος ὑπερασπίζοντας τοὺς Ἀνατολικούς ἐπισκόπους καὶ γράφοντας στὸν Ἀκάκιο τὰ ἑξῆς: «Οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ἀντιόχειας δὲν χωρίζουν με κανένα τρόπο τὰ ἐνωμέ-

τρόπον τὰ ἠνωμένα, διαιρεῖσθαι δὲ μόναι διατείνονται τὰς ἐπὶ τοῦ Κυρίου φωνάς, πρέπειν τε τὰς μὲν τῇ θεότητι αὐτοῦ, τὰς δὲ τῇ αὐτοῦ πάλιν ἀνθρωπότητι· Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος. Εἶναι δὲ φασὶ καὶ ἐτέρας κοινοποιηθείσας τρόπον τινὰ  
 5 καὶ οἶον ἐπ' ἄμφω βλεπούσας, θεότητες καὶ ἀνθρωπότητες λέγω· οἶόν τί φημι, αἱ μὲν γάρ εἰσι τῶν φωνῶν ὅτι μάλιστα θεοπρεπεῖς, αἱ δὲ οὕτω πάλιν ἀνθρωποπρεπεῖς, αἱ δὲ μέσῃν τινὰ τάξιν ἔχουσιν, ἐμφανίζουσαι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Θεὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον ὁμοῦ τε καὶ ἐν ταύτῳ». Δέδειχε τοιγαροῦν ἡμῖν ὁ διδάσκαλος μέ-  
 10 σῃν τάξιν εἶναι φωνῶν, οὐχ ἕτερόν τι τὸν Χριστὸν εἶναι σημαίνουσῶν, παρὰ τὰ ἐξ ὧν, ἐν τοῖς τε καὶ ἄπερ ἐστίν, ὥς τινες ὑπειλήφασιν, ἀλλὰ τὸν Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν κατὰ φύσιν ὑπάρχειν.

Καὶ παρακομίζει πρὸς ἀπόδειξιν τούτων τὰς θεοπνεύστους  
 15 Γραφὰς οὕτως φάσκων· «Ὅταν μὲν τῷ Φιλίππῳ λέγῃ, 'Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; Ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε καὶ τὸν Πατέρα'· καί, 'Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμεν', θεωπρεπεστάτην εἶναι διαβεβαιούμεθα τὴν φωνήν.  
 20 Ὅτε δὲ τοῖς τῶν Ἰουδαίων ἐπιπλήττει δῆμοις, ἐκεῖνο λέγων, 'Εἰ τέκνα ἦτε τοῦ Ἀβραάμ, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε ἄν· νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα· τοῦτο Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν', ἀνθρωποπρεπῶς εἰρῆσθαι τὰ τοιαῦτά φαμεν. Πλὴν τοῦ ἐνὸς Υἱοῦ τὰς θεοπρεπεῖς καὶ μέντοι  
 25 τὰς ἀνθρωπίνας. Μέσας δὲ εἶναι φωνὰς ἐκείνας διαβεβαιούμεθα, οἶον, ὅταν ὁ μακάριος γράφῃ Παῦλος, 'Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτός, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας'. Καὶ πάλιν· 'Εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς ἐξ αὐτοῦ· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ'. Καὶ πάλιν·

να, ἀλλὰ διατείνονται ὅτι χωρίζονται μόνο οἱ ἐκφράσεις γιὰ τὸν Κύριο, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἄλλες ἀρμόζουν στὴ θεότητα του κι ἄλλες πάλι στὴν ἀνθρωπότητά του, γιὰτὶ ὁ ἴδιος εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Ὑπάρχουν, λένε, καὶ ἄλλες πού κατὰ κάποιο τρόπο ἔγιναν κοινές καὶ εἶναι σὰ νὰ βλέπουν καὶ πρὸς τὰ δύο, ἐννοῶ τὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐννοῶ τὸ ἐξῆς μ' αὐτὸ πού λέγω· Ἄλλες ἀπὸ τὶς ἐκφράσεις ἀρμόζουν κατεξοχὴν στὸν Θεό, ἄλλες πάλι ἀρμόζουν κατεξοχὴν στοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἄλλες κατέχουν μιὰ μεσαία θέση καὶ παρουσιάζουν τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι Θεὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος ταυτόχρονα». Μᾶς ἔδειξε λοιπὸν ὁ δάσκαλος, ὅτι ὑπάρχει μιὰ μέση κατηγορία ἐκφράσεων, πού δὲν σημαίνουν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κάτι ἄλλο πέρα ἀπὸ ὅσα καὶ μέσα σὲ ὅσα καὶ ὅσα εἶναι, ὅπως νόμισαν μερικοί, ἀλλὰ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ αὐτὸς μαζί καὶ ἄνθρωπος κατὰ φύση.

Καὶ παράλληλα φέρνει πρὸς ἀπόδειξη ὅσων ὑποστηρίζει τὶς θεόπνευστες Γραφές λέγοντας τὰ ἐξῆς· «Ὅταν λέγει στὸ Φίλιππο, Ὅσον καιρὸ εἶμαι μαζί σας, καὶ δὲν μὲ κατάλαβες, Φίλιππε; Δὲν πιστεύεις ὅτι ἐγὼ εἶμαι μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα σ' ἐμένα; Αὐτὸς πού εἶδε τὸν Πατέρα εἶδε κι ἐμένα»<sup>5</sup>· καὶ Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἶμαστε ἓνα»<sup>6</sup>· οἱ ἐκφράσεις αὐτὲς βεβαιωνόμαστε ὅτι ἀρμόζουν γιὰ τὸ Θεὸ καὶ μόνο. Κι ὅταν ἐπιπλήττει τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων λέγοντας, «Ἄν ἦσατε παιδιὰ τοῦ Ἀβραάμ, θὰ κάνετε τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ. Τώρα ὁμως ἐπιδιώκετε νὰ μὲ σκοτώσετε, ἓνα ἄνθρωπο πού σᾶς εἶπε τὴν ἀλήθεια. Τέτοιο πρᾶγμα δὲν ἔκανε ὁ Ἀβραάμ»<sup>7</sup>, λέμε ὅτι αὐτὰ πού εἰπώθηκαν ἀρμόζουν σὲ ἄνθρωπο. Ὡστόσο στὸν ἓνα Υἱὸ ἀναφέρονται οἱ ἐκφράσεις πού ἀρμόζουν στὸν Θεὸ καὶ ὅσες βέβαια ἀρμόζουν στοὺς ἀνθρώπους. Μέσες ἐκφράσεις λέμε μὲ βεβαιότητα ὅτι εἶναι ἐκεῖνες, ὅπως ὅταν γράφει ὁ μακάριος Παῦλος, Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερα παραμένει ὁ ἴδιος καὶ στοὺς αἰῶνες»<sup>8</sup>. Καὶ ἐπίσης· Ἐνας Θεὸς ὑπάρχει, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προήλθαν τὰ πάντα καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο προήλθαμε κι ἐμεῖς. Καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μέ-

5. Ἰω. 14, 9. 10.

7. Ἰω. 8, 39. 40.

6. Ἰω. 10, 30

8. Ἐβρ. 8, 8.



Ὅν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστός, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὧν ἐπὶ  
 πάντων Θεός, εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Ἴδου γάρ, ἰδοὺ  
 Χριστὸν Ἰησοῦν ὁ ὀνομάσας, χθὲς καὶ σήμερον τὸν αὐτὸν εἶναι  
 5 τὸν κατὰ σάρκα ἐξ Ἰουδαίων ἐπὶ πάντας ὀνομάζει Θεόν, καὶ μὴν  
 εὐλογητὸν εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Μὴ τοίνυν διέλης ἐν τούτοις  
 τὰς ἐπὶ τοῦ Κυρίου φωνάς. Ἐχουσι γὰρ ἐν ταυτῶ τὸ θεοπρεπὲς  
 καὶ ἀνθρώπινον· ἐφάρμοσον δὲ μᾶλλον αὐτὰς ὡς ἐνὶ τῷ Υἱῷ,  
 τουτέστι, Θεῷ Λόγῳ σεσαρκωμένῳ». Τούτοις δὴ τοῖς λόγοις  
 10 τοῦ Πνεύματος καὶ αὐτὰς ἡμῖν ἀποδέδειχεν ὁ Διδάσκαλος τὰς  
 μέσας φωνάς, μηδὲν καθοτιοῦν ἕτερον ἐπὶ Χριστοῦ σημαινού-  
 σας, ἢ τὸ θεοπρεπὲς ἐν ταύτῳ καὶ τὸ ἀνθρώπινον, ὅθεν αὐτῷ  
 ταύτας καὶ ἐφαρμόζειν ἀδιαιρέτως παρακελεύεται δεῖν, ὡς Θεῷ  
 τῷ αὐτῷ καὶ ἀνθρώπῳ φύσει τυγχάνοντι, καὶ ἄλλο τὸ παράπαν,  
 15 ὡς ἔφην, οὐδέν.

Καὶ μὴν ἐπὶ Χριστοῦ, φασί, μίαν καὐτὸς ὀμολογεῖ τὴν ἐνέρ-  
 γειαν. Οὕτω γὰρ τὸν ἅγιον εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἐρμηνεύων  
 διέξεισι· «Καὶ γοῦν, ὅτε τοῦ Ἀρχισυναγώγου τὸ κόριον διανίστη  
 λέγων, Ἡ παῖς, ἐγείρου», ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς, καθῶς γέ-  
 20 γραπταί· ζωοποιῶν μὲν ὡς Θεὸς τῷ παντουργῷ προστάγματι,  
 ζωοποιῶν δ' αὖ πάλιν καὶ διὰ τῆς ἀφῆς τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός,  
 μίαν τε καὶ συγγενῆ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεικνὺς τὴν ἐνέργειαν». Ἀλλὰ  
 τοῦτο δὴ καὶ λίαν ἀπερικάλυπτον ἔχει τοῦ διδασκάλου τὴν ἐν-  
 νοίαν, ὅτι μὴ ἑκατέρων τῶν ἐξ ὧν ὁ εἷς καὶ μόνος ὑπάρχει Χρι-  
 25 στὸς οὐσιῶν μίαν ὀρίζεται τὴν ἐνέργειαν, ὡς ἂν τινες ὑποτοπή-  
 σοιεν, εἴπερ πρὸς Ἑρμείαν αὐτὸς ἀποφαίνεται, λέγων· «Ἐνεργή-  
 σαι γὰρ ὁμοίως τὰ τὴν αὐτὴν λαχόντα φύσιν· οἷς δὲ τοῦ πῶς εἶναι  
 λόγος ἐξηλλαγμένος, τούτοις ἂν εἴη καὶ ὁ τῆς ἐφ' ἅπασιν ἐνερ-

σω τοῦ ὁποῖο ἔγιναν τὰ πάντα κι ἐμεῖς πάλι μέσω αὐτοῦ<sup>9</sup>. Καί πάλι· 'Στοὺς ὁποίους ἀνήκουν οἱ Πατέρες καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατάγεται ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση του, ὁ ὁποῖος εἶναι Θεὸς πὺ ἐξουσιάζει τὰ πάντα, καὶ εἶναι ἄξιος νὰ εὐλογεῖται στοὺς αἰῶνες. 'Αμήν'<sup>10</sup>. Νὰ λοιπόν, νά, αὐτὸς πὺ ὀνόμασε τὸν Ἰησοῦ Χριστό, λέγει ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς χθὲς καὶ σήμερα καὶ στοὺς αἰῶνες, ὅτι μέσω αὐτοῦ ἔγιναν τὰ πάντα, καὶ αὐτὸν πὺ κατὰ σάρκα κατάγεται ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, τὸν ὀνομάζει Θεὸ καὶ ἐξουσιαστή ὄλων, ἀλλὰ καὶ ἄξιο νὰ εὐλογεῖται στοὺς αἰῶνες, ἄμήν. Μὴ διαιρέσεις λοιπόν σ' αὐτὰ τις ἐκφράσεις γιὰ τὸν Κύριο. Γιατὶ ἔχουν ταυτόχρονα ὅ,τι ἀρμόζει στὸν Θεὸ καὶ ὅ,τι στοὺς ἀνθρώπους. 'Απόδωσέ τες μᾶλλον στὸν Υἱὸ ὡς ἓνα, δηλαδή στὸν Θεὸ Λόγο πὺ ἔγινε σάρκα». Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος ὁ δάσκαλος ἀπέδειξε σ' ἐμᾶς ὅτι κι αὐτὲς οἱ μεσαῖες ἐκφράσεις λεγόμενες δὲν σημαίνουν τίποτε ἄλλο ἀπολύτως γιὰ τὸ Χριστό, παρὰ ἐκεῖνο πὺ ἀρμόζει στὸν Θεὸ ταυτόχρονα καὶ στὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν προτρέπει (τὸν Ἀκάκιο), ὅτι πρέπει νὰ τις ἐφαρμόζει χωρὶς διάκριση στὸν ἴδιο, ἐπειδὴ τυχαίνει νὰ εἶναι φύσει Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ τίποτε ἄλλο παραπάνω, ὅπως εἶπα.

"Ὅμως γιὰ τὸ Χριστό, λένε, κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ μία ἐνέργεια. "Ἐτσι λοιπόν, ἐρμηνεύοντας τὸν ἅγιο εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη ἀναφέρει τὰ ἑξῆς· «Ὅταν λοιπόν ἀνέσταινε τὸ κορίτσι τοῦ Ἀρχισυνάγωγου λέγοντάς του, 'κόρη μου, σήκω', τὸ κράτησε, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ἀπὸ τὸ χέρι του<sup>11</sup>. ἔτσι τὸ ζωοποιοῦσε ὡς Θεὸς μὲ τὸ παντοδύναμο πρόσταγμά του, ἀλλὰ τὸ ζωοποιοῦσε ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ μὲ τὸ ἄγγιγμα τῆς ἴδιας του τῆς σάρκας, ἀποδεικνύοντας μὲ τὰ δύο μία καὶ συγγενῆ τὴν ἐνέργεια». Αὐτὸ ὅμως ἔχει ἀπερικάλυπτο τὸ νόημα πὺ θέλει νὰ διδάξει ὁ δάσκαλος· ὅτι δηλαδή δὲν ὀρίζει μία ἐνέργεια γιὰ κάθε μιά ἀπὸ τις οὐσίες πὺ συνιστοῦν τὸν ἓνα καὶ μόνο Χριστό, ὅπως θὰ μπορούσαν νὰ ὑποθέσουν μερικοί, ἐφόσον πρὸς τὸν Ἑρμεία ἀποφαίνεται καὶ λέγει· «Γιατὶ θὰ ἐνεργήσουν ὅμοια ὅποια ἔλαχαν τὴν ἴδια φύση· σὲ ὅποια ὁμως ἡ συγ-

9. Α' Κορ. 8, 6.

10. Ρωμ. 9, 5.

11. Λουκᾶ 8, 54.

γείας λόγος οὐχ ὁ αὐτός. Τὰ γὰρ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ὄντα, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὠμολόγηται». Δυοῖν οὖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ πρὸς ἑαυτὸν εἰσάγειν ἀπομαχόμενον τὸν διδάσκαλον, ἢ τὴν αὐτὴν ἀποδιδόντα φύσιν, ὡσπερ οὖν καὶ ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ τὴν  
 5 αὐτήν, ἀλλ' οὐκ ἐξηλλαγμένας ὑπαγορεύειν τὰς φύσεις, εἰς ταυτὸν ἀλλήλαις ἰούσας τῷ ἀπαραλλάκτῳ τῆς ἐνεργείας. «Τὰ γὰρ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ὄντα, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὠμολόγηται», φησὶν. Εἰ δὲ ἐκάτερον ἀπρεπές, τό τε πρὸς ἑαυτὸν ἀσυμβάτως ἔχειν, καὶ τὸ μὴ παρηλλαγμένας ἐπὶ Χριστοῦ πρεσβεύειν τὰς ἐξ  
 10 ὧν ἐστὶ φύσεις, δῆλον ὡς οὐ μίαν ἐκατέρων τῶν οὐσιῶν, ἡγουν τοῦ ἐξ αὐτῶν συγκειμένου Χριστοῦ, παραδίδωσι τὴν ἐνέργειαν, διὰ τοῦ φάναι, «μίαν τε καὶ συγγενῆ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεικνὺς τὴν ἐνέργειαν», ἀλλὰ Θεὸν ὄντα φύσει, καὶ σαρκωθέντα παρίστησι τὸν ὑπερούσιον Λόγον, τὴν ζωοποιὸν αὐτοῦ φύσει καὶ θείαν  
 15 ἐνέργειαν, ἀσωμάτως τε προάγειν καὶ διὰ σώματος. «Συγγενῆ» γὰρ εἰπῶν, οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὴν αὐτὴν δι' ἀμφοῖν, προστάγματός τε παντουροῦ καὶ ἀφῆς τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκός, ἐκφαινομένην τοῖς θαύμασι ζωοποιὸν ἐνέργειαν ἐπεσήμανε, ὡσπερ καὶ τὸ πῦρ ἀδύλως τε καῖον καὶ δι' ὕλης, τὴν αὐτὴν ἐκατέρως καυστικὴν ἐπι-  
 20 δείκνυται δύναμιν. Οὐκοῦν, οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τοῦ Σωτῆρος ἀνθρωπικῆς ἐνεργείας ταῦτά φησιν ὁ διδάσκαλος· σαρκὸς γὰρ ἀφῆν εἰρηκῶς, τὴν ἀνθρωπίνην ἐκδήλως ἐσήμανεν· εἴπερ ἢ ἀπτικὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας σαφῆς ἐστὶν ἀπόδειξις, ἀλλ' οὔτε πρὸς ταῖς κατὰ φύσιν δυσὶν ἐτέραν παρ' αὐτοῦ παραδέδω-  
 25 κεν, ἀλλὰ τὴν ζωοποιὸν φύσει, καθὰ λέλεκται, δι' ἀμφοῖν, προστάγματός τε καὶ ἀφῆς ἐνέργειαν, ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ Λόγου προερχομένην δεδήλωκεν.

Εἰ δὲ τούτοις περισχεθέντες τοῖς τῶν Πατέρων εὐσεβέσι κηρύγμασι, τὴν πρὸς Ἀχίλλιον Ἡρακλειανοῦ παρακομίζουσιν

κεκριμένη ὑπαρξὴ εἶναι ἀλλαγμένη, σ' αὐτὰ θὰ εἶναι ἀλλιώτικη καὶ ἡ ἐνέργειά τους σὲ ὅλα. Γιατὶ ἔχει ὁμολογηθεῖ, ὅτι ὅποια ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια, ἔχουν καὶ τὴν ἴδια οὐσία». Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ διαλέξομε ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, ἢ νὰ δεχθοῦμε ὅτι ὁ δάσκαλος μάχεται τὸν ἑαυτό του, ἢ ὅτι ἀποδίδει στὸν Χριστὸ τὴν ἴδια φύση ὅπως καὶ ἐνέργεια, δὲν ὑπαγορεύει ὅμως ἀλλαγμένες τὶς φύσεις, ἐπειδὴ προχωροῦν στὸ αὐτὸ μεταξύ τους χάρη στὸ ἀπαράλλακτο τῆς ἐνέργειας. Γιατὶ λέγει, «ὅποια ἔχουν τὴν αὐτὴ ἐνέργεια, ἔχει ὁμολογηθεῖ ὅτι εἶναι καὶ τῆς ἴδιας οὐσίας». Ἐὰν ὅμως εἶναι ἀταίριαστο καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, τὸ νὰ εἶναι δηλαδὴ ἀσύμβατος μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ νὰ μὴν πρεσβεύει παραλλαγμένες γιὰ τὸν Χριστὸ τὶς φύσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται, εἶναι φανερὸ ὅτι δὲν παραδίδει μία ἐνέργεια γιὰ τὶς δύο οὐσίες, δηλαδὴ γιὰ τὸ Χριστὸ πού ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐτές, μὲ τοὺς λόγους, «παρουσιάζοντας μία καὶ συγγενῆ ἐνέργεια μὲ τὶς δύο», ἀλλὰ παριστάνει ὅτι ὁ ὑπερούσιος Λόγος εἶναι Θεὸς φύσει καὶ σαρκωμένος, καὶ γι' αὐτὸ ἐκδηλώνει τὴ ζωοποιὸ ἀπὸ τὴ φύση τῆς καὶ θεία ἐνέργειά του καὶ χωρὶς μεσολάβηση σώματος, ἀλλὰ καὶ μέσω τοῦ σώματος. Γιατὶ λέγοντας «συγγενῆ» δὲν ἐπισήμανε τίποτε ἄλλο, παρὰ τὴν ἴδια ζωοποιὸ ἐνέργεια πού ἐκδηλώνεται στὰ θαύματα μὲ τὰ δύο, τὸ παντοδύναμο πρόσταγμα του καὶ τὸ ἄγγιγμα τῆς ἁγίας σάρκας του. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ φωτιά, εἴτε καίει χωρὶς ὕλη εἴτε μὲ κάποια ὕλη, ἐκδηλώνει τὴν ἴδια καυστικὴ δύναμη καὶ μὲ τὸν ἓνα καὶ τὸν ἄλλο τρόπο. Ἐπομένως δὲν διατυπώνει αὐτὴ τὴν ἀποψη ὁ δάσκαλος γιὰ τὴν ἀναίρεση τῆς ἀνθρώπινης ἐνέργειας τοῦ Σωτήρα. Γιατὶ λέγοντας ἄγγιγμα τῆς σάρκας, δήλωσε προφανῶς τὴν ἀνθρώπινη ἐνέργεια, ἐφόσον βέβαια ἡ ἀπτική ἰκανότητα εἶναι σαφὴς ἀπόδειξη τῆς ἀνθρώπινης ἐνέργειας. Οὔτε ὅμως ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δύο κατὰ φύση ἐνέργειές του παρέδωσε καὶ μία ἄλλη, ἀλλὰ δήλωσε ὅτι ἡ ζωοποιὸς ἀπὸ τὴ φύση τῆς, ὅπως εἴπαμε, ἐνέργεια προέρχεται μέσω τῶν δύο, ἐννοῶ τὸ πρόσταγμα καὶ τὸ ἄγγιγμα, ἀπὸ τὸν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Θεὸ Λόγο.

Ἐὰν, στηριγμένοι σ' αὐτὰ τὰ εὐσεβῆ κηρύγματα τῶν Πατέρων, προσκομίζουσαν τὴν πρὸς Ἀχιλλίου ἐπιστολὴν τοῦ Ἡρακλείου-

ἐπιστολήν, καθ' ἣν ὑποβάλλουσι καὶ μίαν πρὸς ταῖς δυσὶ φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν, ὡς ὄλου, καὶ κίνησιν, αὐτοὶ ταύτην ἐρμηνεύεωσαν. Ἔχει γὰρ ὧδε τὸ γράμμα· «Μία μὲν ἢ καθ' αὐτὴν ὄλου τοῦ Κυρίου φύσις τε καὶ κινήσις· δύο δὲ αἱ κατὰ ἀναφοράν. Μία 5 μὲν ἢ τῶν μερῶν κινήσις τε καὶ φύσις κατ' οἰκείωσιν, δύο δὲ αἱ καθ' αὐτάς. Κίνησιν δὲ ὅταν φῶ, ἐνέργειαν καὶ πάθος βούλομαι δηλοῦσθαι». Χρῆ τοιγαροῦν τοὺς ταῦτα τῶν οἰκείων δογμάτων προσβαλλομένους ὀχύρωσιν, διασαφηνίσαι τῷ λόγῳ, τίς, καὶ πῶς λεγομένη, καὶ τίνι τῶν ἐγκρίτων μεμαρτυρημένη Πατέρων, 10 ὡς ἢ ὄλου τοῦ Κυρίου μία τε φύσις καὶ κινήσις, καὶ τίνες αἱ δύο κατὰ ἀναφοράν. Τίς δὲ καὶ ἢ τῶν μερῶν μία κατ' οἰκείωσιν φύσις ὁμοίως καὶ κινήσις, καὶ τίνες αἱ δύο καθ' αὐτάς, ἡγουν αἱ τρεῖς αὗται συζυγίαι τῶν τε φύσεων τοῦ αὐτοῦ καὶ κινήσεων. Καὶ τίς τὴν αὐτὴν καὶ μίαν κίνησιν ἐκάτερον δηλοῦν παραδέδω- 15 κεν, ἐνέργειάν τε φημι καὶ πάθος, καὶ πῶς, εἴπερ ἄμφω κατ' αὐτούς, οὐ κατὰ πᾶσαν αὐτοῦ διεσχοίνισται κίνησιν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὡς φύσει παθητὸς κατὰ πᾶσαν, εἴπερ οὐχ ἐκάτερον ἐνέργειαν ὁμοῦ καὶ πάθος ἢ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος καθ' οἷον δῆποτε τρόπον ἐπισημαίνεται κινήσις. Ἀπαθὲς γὰρ φύσει τὸ Θεῖον καὶ 20 ἄσχετον καὶ ἀπλοῦν, μᾶλλον δὲ πάσης ὑπερηπλωμένον ἀπλότητος. Πῶς δὲ πάλιν οὐχὶ ταῖς τῶν τριῶν συζυγίαις κινήσεων, ἐνεργείας τε καὶ πάθη δυοκαίδεκα παρεισάγουσιν, εἴπερ ἢ κινήσις ἄμφω δηλοῖ κατ' αὐτούς, καὶ τίς τῶν ἀγίων κατ' ἀναφοράν ἢ κατ' οἰκείωσιν τὰς ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ διεπρέσβευσε φύσεις;

25 Ταῦτα δειξάτωσαν πρότερον ἐκ πατρικῆς ἐπικρίσεως, καὶ εἴθ' οὕτως αὐτοῖς ἢ τῶν οἰκείων ἐντεῦθεν κυρωθήσεται δογμάτων ὑπόληψις. Εἰ δὲ ἀδυνάτως ἔχοιεν, τούτων λοιπὸν ἀφέμενοι, μόνοις σὺν ἡμῖν τοῖς εὐσεβῶς κεκριμένοις στοιχεῖτωσαν, ἐκ τε τῶν θεοφόρων τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, καὶ τῶν 30 ἀγίων οἰκουμενικῶν πέντε συνόδων, Θεὸν φύσει κατὰ πάντα τέ-

νοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία προτείνουν νὰ λέμε γιὰ τὸ Χριστὸ ὡς ὄλο μιὰ ἀκόμα φύση κοντὰ στὶς ἄλλες δύο καθὼς καὶ κίνηση, ὡς τὴν ἐρμηνεύσουν οἱ ἴδιοι. Γιατὶ ἡ διατύπωση εἶναι ἡ ἑξῆς: «Μία βέβαια εἶναι καθ' ἑαυτὴν ὅλη τοῦ Κυρίου ἡ φύση καὶ ἡ κίνηση, δύο ὅμως οἱ σύμφωνες μὲ τὴν ἀναφορὰ. Μία εἶναι ἡ κίνηση καὶ ἡ φύση τῶν μερῶν σύμφωνα μὲ τὴν οἰκειοποίηση αὐτῶν, εἶναι δύο ὅμως καθ' ἑαυτές. Κι ὅταν λέγω 'κίνηση', θέλω νὰ δηλώσω ἐνέργεια καὶ πάθος». Πρέπει λοιπὸν ὅσοι προβάλλουν αὐτὰ τὰ πράγματα ὡς κατοχύρωση τῶν δογμάτων τους, νὰ διασαφηνίσουν τὸ λόγο τους, ποιά εἶναι καὶ πῶς λέγεται καὶ ἀπὸ ποιὸν ἀπὸ τοὺς ἔγκριτους Πατέρες μαρτυρεῖται, ὅτι ὁ Κύριος ὡς ὄλο διαθέτει μία φύση καὶ κίνηση, καὶ ποιές εἶναι οἱ δύο σύμφωνα μὲ τὴν ἀναφορὰ. Καὶ ἀκόμα ποιά εἶναι καὶ τῶν μερῶν του, ἕξαιτίας τῆς οἰκειοποίησής τους ἀπὸ αὐτόν, ἡ μία φύση ὅμοια καὶ κίνηση, καὶ ποιές εἶναι οἱ δύο καθ' ἑαυτές, δηλαδή ποιές εἶναι οἱ τρεῖς συζυγίες τῶν φύσεων καὶ τῶν κινήσεών του. Καὶ ποιὸς μᾶς παρέδωσε ὅτι ἡ μία καὶ ἡ ἴδια κίνηση δηλώνει καθένα ἀπὸ τὰ δύο, ἐννοῶ τὴν ἐνέργεια καὶ τὸ πάθος, καὶ πῶς, ἂν σύμφωνα μ' αὐτοὺς εἶναι δύο, δὲν ἀποχωρίστηκε ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα σὲ κάθε κίνησή του, ἐπειδὴ εἶναι φύσει παθητὸς σὲ κάθε μία, ἂν βέβαια δὲν δηλώνει μὲ ὅποιο-δήποτε τρόπο ἡ κίνηση τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, τὴν ἐνέργεια μαζὶ καὶ τὸ πάθος. Γιατὶ τὸ Θεῖο εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ἀπαθές, ἄσχετο μὲ ἄλλα, καὶ ἀπλό, ἢ καλύτερα πρὸ ἀπλό ἀπὸ κάθε ἀπλότητα. Καὶ πῶς πάλι μὲ τὶς συζυγίες τῶν τριῶν κινήσεων δὲν παρεισάγουν δώδεκα ἐνέργειες καὶ πάθη, ἂν κατ' αὐτοὺς ἡ κίνηση δηλώνει δύο πράγματα, καὶ ποιὸς ἀπὸ τοὺς ἁγίους πρέσβευσε τὶς φύσεις τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ ἀναφορὰ ἢ κατὰ οἰκείωση;

Αὐτὰ ὡς μᾶς δείξουν πρῶτα ἀπὸ πατερικὴ διδασκαλία, καὶ ἔτσι ἔπειτα θὰ ἐπικυρωθεῖ ἀπὸ αὐτὴν τὸ περιεχόμενο τῶν δογμάτων τους. Ἄν ὅμως δὲν μπορέσουν, τότε ὡς τ' ἀφήσουν αὐτὰ κι ὡς στοιχηθοῦν μ' ἐμᾶς μονάχα πού ἔχει ἐγκριθεῖ ἡ εὐσέδειά μας τόσο ἀπὸ τοὺς θεοφόρους Πατέρες τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς ἁγίες πέντε οἰκουμενικὲς συνόδους, ὁμολογώντας φύσει

λειον, καὶ ἄνθρωπον φύσει κατὰ πάντα τέλειον, πλὴν μόνης  
 ἁμαρτίας, τὸν αὐτὸν καὶ ἓνα καὶ μόνον Κύριον καὶ Θεὸν Ἰησοῦν  
 Χριστὸν ὁμολογοῦντες, καὶ μὴ τῇ ἀναιρέσει τοῦ ἐπ' ἀμφοῖν κατὰ  
 πάντα φύσει τελείου, τὴν θεϊαν ἢ τὴν ἀνθρωπίνην τοῦ αὐτοῦ συν-  
 5 ἀνέλωσι θέλησίν τε καὶ ἐνέργειαν, γινώσκοντες, ὡς οὔτε ὁ ἦν  
 ἀνάρχως καὶ ἀναιτίως, οὔτε ὁ γέγονεν ὕστερον δι' αἰτίαν, ἤγουν  
 τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, ἐμείωσεν ἢ ἠλλοίωσε ἢ ἐξηφάνισε κατὰ τι  
 γοῦν ὅλως ὁ ὑπερούσιος Λόγος· ὀλικῶς δὲ μᾶλλον καὶ τελείως,  
 δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας, ἐν ἑαυτῷ τε καὶ δι' ἑαυτοῦ, κατὰ πάντα  
 10 τε καὶ ἐν πᾶσιν ἐφύλαξεν, αὐτὰ τε κυρίως, ὡς ἔφην, καθ' ὕπαρ-  
 ξιν ὧν φυσικὴν, ὄθεν καὶ θελητικὸς φύσει καὶ ἐνεργητικὸς ὁ αὐ-  
 τὸς καὶ μόνος καὶ εἷς Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός, καθ' ἑκατέραν αὐ-  
 τοῦ φύσιν, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς συνέστηκε, τῆς ἡμῶν σωτηρίας  
 ἐστίν. Εἶπερ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐξουσιαστικὸς ὑπάρχων καὶ τῆς  
 15 τῶν ἀπάντων ἐξουσίας δημιουργός, οὐκ ἄνους γέγονεν ἄνθρω-  
 πος ἢ ζωῆς ἄμοιρος τῆς καθ' ἡμᾶς φυσικῆς καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ εἶ-  
 ναι κατὰ δημιουργίαν λαχόντων, ἀλλὰ νοερός, ἦτοι θελητικὸς  
 φύσει καὶ ἐνεργητικὸς κατ' ἀλήθειαν ἐχρημάτισεν ἄνθρωπος,  
 αὐτὸς ὁ φύσει καὶ μόνος Θεός, ὅλον με προσλαβὼν μετὰ τῶν  
 20 ἐμῶν, ἴν' ὅλω μοι τὴν σωτηρίαν χαρίσῃται· ὅλον λύσας τὸ κατὰ-  
 κριμα τῆς ἁμαρτίας, ἐπειδὴ «τὸ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον· ὁ  
 δὲ ἦνεται τῷ Θεῷ, τοῦτο καὶ σώζεται», καθά φησιν ὁ τῆς θεο-  
 λογίας ἐπώνυμος.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τούτοις δὴ τοῖς τῶν ἀγίων Πατέρων εὐσεβέσι  
 25 διδάγμασι, τὴν τῶν ἑτεροζυγούντων ἀποσκευαζομένοις παράλο-  
 γον ἔνστασιν ἐτέρωθεν ἡμῖν ἐπιφύονται, τὴν τῶν ἡμετέρων εἰς  
 ἡμετέραν καταδρομὴν, μᾶλλον δὲ τὴν τῶν ἀκεραιτέρων συναρ-  
 παγὴν ποιούμενοι γραμμάτων προσαγωγὴν, ἤγουν τῆς πρὸς Μα-  
 ρτῖνον, ὡς φασι, γεγонуίας ἡμῖν τὸν πρεσβύτερον καὶ τῆς πρὸς τὸν  
 30 Πύρρον ἐπιστολῆς, ἀναγκαῖον καὶ περὶ τούτων βραχέα εἰπεῖν.

Θεὸ τέλειο σὲ ὅλα καὶ φύσει ἄνθρωπο τέλειο σὲ ὅλα, ἔκτος μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, τὸν ἴδιο καὶ ἓνα καὶ μόνο Κύριο καὶ Θεὸ Ἰησοῦ Χριστό. Καὶ ὄχι, ἀναιρῶντας τὸ ὅτι εἶναι φύσει τέλειος καθ' ὅλα καὶ ὡς πρὸς τὰ δύο μέρη, συναναιρέσουν καὶ τῆ θεία ἢ τὴν ἀνθρώπινη θέληση καὶ ἐνέργειά του, γνωρίζοντας ὅτι οὔτε αὐτὸ πού ἦταν χωρὶς ἀρχὴ καὶ χωρὶς αἰτία οὔτε αὐτὸ πού ἐγίνε ἐπειτα ἀπὸ αἰτία, δηλαδή τῆ σωτηρία μας, δὲν μείωσε ἢ ἀλλοίωσε ἢ ἐξαφάνισε κατὰ τὸ παραμικρὸ ὁ ὑπερούσιος Λόγος, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ φύλαξε ὀλικά καὶ τέλεια, μόνο χωρὶς τὴν ἁμαρτία, στὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ὡς πρὸς ὅλα καὶ μέσα σὲ ὅλα, καὶ ὄντας αὐτὰ κυριολεκτικά, ὅπως εἶπα, σύμφωνα μὲ τὴ φυσικὴ ὑπαρξή του. Καὶ γι' αὐτὸ εἶναι καὶ θελητικὸς φύσει καὶ ἐνεργητικὸς τῆς σωτηρίας μας ὁ ἴδιος καὶ μόνος καὶ ἓνας Κύριος καὶ Θεὸς μας καὶ γιὰ κάθε μία ἀπὸ τὶς δύο φύσεις του ἀπὸ τὶς ὁποῖες προέρχεται καὶ ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται. Ἄν δηλαδή εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του Θεὸς πού ἐξουσιάζει καὶ εἶναι δημιουργὸς τῆς ἐξουσίας ὄλων, δὲν ἐγίνε ἄνθρωπος δίχως νοῦ ἢ ἄμοιρος ἀπὸ τὴ σύμφωνη μ' ἐμᾶς φυσικὴ ζωὴ πού μὲ δημιουργία ἐλάβαμε ἀπὸ αὐτὸν τὸ εἶναι, ἀλλὰ χρημάτισε ἄνθρωπος νοερός, δηλαδή φύσει θελητικὸς καὶ ἐνεργητικὸς ἀληθινά, αὐτὸς ὁ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ μόνος Θεός. Μὲ προσέλαβε ὄλον μὲ ὅλα τὰ δικά μου, γιὰ νὰ χαρίσει σ' ὀλόκληρον ἐμένα τὴ σωτηρία, ἀφοῦ διέλυσε ὀλόκληρη τὴν καταδίκη τῆς ἁμαρτίας, ἐπειδὴ «τὸ ἀπρόσληπτο εἶναι ἀθεράπευτο, ἐνῶ ὅποιο ἔχει ἐνωθεῖ μὲ τὸν Θεό, αὐτὸ καὶ σώζεται», ὅπως λέγει ὁ ἐπώνυμος τῆς θεολογίας<sup>12</sup>.

Ἄλλὰ ἐπειδὴ μὲ αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ εὐσεβῆ διδάγματα τῶν ἁγίων Πατέρων ἀποκρούομε τὴν παράλογη ἔνστασι τῶν ἀντίθετων, μᾶς ἐπιτίθενται ἀπὸ ἄλλοῦ, προβάλλοντας τὰ δικά μου γράμματα, γιὰ νὰ καταδιώξουν ἐμένα, ἢ μᾶλλον ν' ἀφαρπάσουν τοὺς πὶὸ ἀκέραιους καὶ ἀπλοῦς, προσάγουν τὰ γράμματά μου, δηλαδή τὴν ἐπιστολὴ πού ἔγραψα πρὸς τὸν Μαρίνο τὸν πρεσβύτερο, ὅπως λένε, καὶ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Πύρρο. Εἶναι ἀνάγκη νὰ πῶ λίγα

12. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἐπιστολὴ Α' Πρὸς Κληδόμιον.



τὴν ὑμετέραν ἐν πᾶσι πληροφοροῦντες ἀγιωσύνην, ὡς πρὸς Μα-  
 ρῖνον μὲ τὸν πρεσβύτερον διαφόρως περὶ διαφόρων ἐπεστάλκα-  
 μεν γραφικῶν κεφαλαίων, οὐ μὴν γέ τοι καθ' οἶον δήποτε τρό-  
 πον ἢ λέλεκται ἡμῖν περὶ τῶν ἀντιρρόπων οὕτως καὶ ἐναντίων  
 5 δογματῶν, τῆς τε μιᾶς λέγω καὶ τῶν δύο, τουτέστι τῶν πλαττο-  
 μένων αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ τριῶν ἐνεργειῶν ἢ  
 θελήσεων, ὡς ταύτας ἐπ' αὐτοῦ συνιστῶντων ἡμῶν, ἐκείνοις  
 ἐφάμιλλον ἢ πρὸς ἕτερόν τινα παντελῶς. «Εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα,  
 ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἑμαυτὸν συνιστάνω», φησὶ  
 10 τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς. Ὅθεν καὶ οὕτως προφερομένην, ἣτοι  
 πλαττομένην, ὡς ἐξ ἡμῶν δῆθεν πρὸς Μαῖνον ἐπιστολήν, ἀλ-  
 λοτρίαν οὐσαν πάντη καὶ οὐχ ἡμετέραν, ἡμεῖς τε αὐτοὶ διαρρί-  
 πτομεν καὶ πάντα ὁμοίως ἡμῖν διαρρίπτειν παρακαλοῦμεν, τοὺς  
 εὐσεβῶς ὁμολογοῦντας τὸν Κύριον, ἵνα πᾶσαν τοῖς ἐναντίοις  
 15 διατειχίσωμεν ἀφορμὴν, προφάσεις προφασίζομένοις ἐν ἀμαρ-  
 τίας καὶ τῆς οἰκείας ἀντιλογίας συγκάλυμμα, τὴν καθ' ἡμῶν  
 ποιούμενοις συκοφαντίαν, οἱ ἐπειδὴ τῷ οἰκείῳ μὴ συνίστανται  
 λόγῳ, τῇ τοῦ ἀληθοῦς προσβολῇ φθειρομένῳ, τῷ τοῦ ἡμετέρου  
 δῆθεν γράμματος προσωπεῖω τὴν κατὰ τῶν ἀφελεστέρων ἐαυ-  
 20 τοῖς ἀπεργάζονται δολίαν παρείσδυσιν, ἣν οὐκ εἴν πάθοιεν λοι-  
 πὸν ἢ δράσοιεν οἱ τοῦ ψεύδους τὸ ἀληθὲς τὴν καθ' ἡμᾶς περὶ  
 τούτων ἀπολογία προκρίνοντες.

Πρὸς δὲ τὸν Πύρρον πάλιν, γεγραφότα πρότερον ἡμῖν τόμον  
 πολύστιχον καὶ ἀγαν ἡμᾶς, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐν τούτῳ τιμήσαντα  
 25 κατ' ἐξέτασιν δὲ καὶ οὐκ ἀπόφασιν, ἐν αὐτῷ δὴ τῷ τόμῳ τὸν  
 περὶ μιᾶς καὶ δύο τοῦ αὐτοῦ ποιησάμενον λόγον ἐνεργειῶν καὶ  
 τὴν ἡμετέραν οἶον ἐπιζητοῦντα καὶ προσκαλούμενον περὶ ἑκατέ-  
 ρου λόγου κρίσιν τε καὶ ὑπόληψιν, εἰκότως καὶ ἡμεῖς αὐτὸν ἐν  
 προουμίῳ τοῦ πρὸς αὐτὸν ἡμετέρου γράμματος ἀντετιμήσαμεν.

καὶ γι' αὐτά. Πληροφορῶ τὴν ἀγιωσύνη σου γιὰ ὅλα, στὸ Μαρίνο τὸν πρεσβύτερο ἔστειλα ἐπιστολὴ γιὰ διαφορετικὰ θέματα, γιὰ διάφορα κεφάλαια τῆς Γραφῆς· δὲν ἔγινε βέβαια μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο λόγος ἀπὸ μέρος μου γιὰ τέτοια ἀντίρροπα καὶ ἀντίθετα δόγματα. Ἐννοῶ γιὰ τὴ μία καὶ τὶς δύο, δηλαδή γιὰ τὶς τρεῖς ἐνέργειες ἢ θελήσεις ποὺ πλάθουν γιὰ τὸν ἴδιο καὶ ἓνα Χριστὸ, ὅτι τάχα ἡμεῖς τὶς συνιστοῦμε γι' αὐτόν, ὡς ἰσοδύναμο μ' ἐκείνους, γράφοντας στὸν Μαρίνο ἢ σὲ κάποιον ἄλλο. «Γιατί, ἂν οἰκοδομῶ πάλι ὅσα γκρέμισα, παρουσιάζω τὸν ἑαυτὸ μου ὡς παραβάτη», λέγει τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς<sup>13</sup>. Γι' αὐτὸ κι ἔτσι ποὺ προβάλλουν τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μαρίνο, δηλαδή πλαστὴ καὶ τάχα γραμμένη ἀπὸ μένα, ἐνῶ εἶναι τελείως ξένη καὶ ὄχι δική μου, ἐγὼ ὁ ἴδιος τὴν ἀπορρίπτω καὶ παρακαλῶ νὰ τὴν ἀπορρίψουν ὅμοια μ' ἐμένα ὅλοι ὅσοι ὁμολογοῦν μ' εὐσέβεια τὸν Κύριο, γιὰ ν' ἀποκλείσομε κάθε ἀφορμὴ ἀπὸ τοὺς ἀντίθετους, ποὺ προβάλλουν προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις<sup>14</sup>, καὶ χρησιμοποιοῦν ὡς συγκάλυμμα τῆς ἀντιλογίας τους τὴ συκοφαντία ποὺ ἐκτοξεύουν ἐναντίον μας. Αὐτοί, ἐπειδὴ δὲν βασίζονται στὰ λόγια τους, ποὺ διαλύονται προσβαλλόμενα ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, μὲ τὸ προσωπεῖο τῆς δικῆς μου τάχα ἐπιστολῆς, ἀπεργάζονται τὴν δόλια παρείσδυσή τους ἐναντίον τῶν πιὸ ἀφελῶν, τὴν ὁποία δὲν θὰ ὑποστοῦν οὔτε θὰ τὴν ἐνεργήσουν, ὅσοι προκρίνουν ἀπὸ τὸ ψεῦδος τὴν ἀλήθεια, δηλαδή τὴν ἀπολογία μου γι' αὐτά.

Πρὸς τὸν Πύρρο πάλι, ποὺ ἔγραψε παλαιότερα γιὰ μένα πολυσέλιδο τόμο καὶ πού, δὲν ξέρω γιατί, μὲ τίμησε σ' αὐτόν πάρα πολὺ, καὶ στὸν τόμο αὐτόν ἔκανε λόγο μὲ τρόπο ἐρευνητικὸ καὶ ὄχι ἀποφαντικὸ γιὰ μία καὶ γιὰ δύο ἐνέργειες τοῦ ἴδιου καὶ ποὺ φαίνεται σ' αὐτὸν ἐπιζητεῖ γιὰ μία καὶ γιὰ δύο ἐνέργειες τοῦ ἴδιου καὶ ποὺ φαίνεται κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ἐπιζητεῖ καὶ παρακαλεῖ γιὰ τὴ δική μου κρίση καὶ γνώμη γιὰ τὸν ἓνα καὶ τὸν ἄλλο λόγο, εὐλογα κι ἐγὼ στὸ προοίμιο τῆς ἐπιστολῆς μου πρὸς αὐτόν τοῦ ἀνταπέδωσα τὴν τιμὴ ἐκπληρώνοντας τὴν ἀποστολικὴ παραίνεση.

13. Γαλ. 2, 18.

14. Ψαλμ. 140, 4.

ἀποστολικῆν ἐκπληροῦντες παραίνεσιν. «Τῇ τιμῇ γὰρ ἀλλήλους προηγούμενοι», φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅπου γε καὶ τοὺς ἐτέ-  
 ρως ἔχοντας ἢ ἐπιστέλλοντας πρὸς ἡμᾶς ἀγαπᾶν τε καὶ εὐλογεῖν  
 ὁ θεῖος παρακελεύεται λόγος. Καὶ ἅμα σπουδῇ μοι καθειστήκει  
 5 μὴ ἐκτραχύνειν, ὁμαλίζειν δὲ μᾶλλον τὸν ἄνδρα τοῖς εἰς αὐτὸν ἐγ-  
 κωμίοις, πρὸς συγκατάθεσιν ἰέναι τῶν εὐσεβῶς μοι δεδογματι-  
 σμένων, κατὰ τὴν τῶν ἀγίων Πατέρων διδασκαλίαν, ὅθεν καὶ  
 οὕτω νενοηκέναι κατὰ τὴν γεγонуῖαν αὐτῷ παρ' ἐμοῦ συγγρα-  
 φήν, τὰ ὑπ' ἐκείνου μοι γραφέντα διωμολόγουν, παρορμῶν αὐ-  
 10 τὸν οἶον, ὡς ἔφην, καὶ προσκαλούμενος, εἰς τὴν τοῦ εὐσεβοῦς  
 ἐπίνευσιν λόγου, σωτηρίαν αὐτῷ μεγίστην προξενούντος, εἶγε  
 τοῦτο στέρξας σὺν ἡμῖν ὠμολόγησεν, ὡς γεγράφαμεν· τουτέστι  
 δύο τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐνεργείας,  
 ὡσπερ οὖν καὶ φύσεις ἠνωμένας ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως,  
 15 θείαν καὶ ἀνθρωπίνην, ἄκτιστον καὶ κτιστήν, ἀλλ' οὐ μίαν καὶ  
 τὴν αὐτὴν ὁπωσοῦν λεγομένην. Οὐ γὰρ πατρικός, αἰρετικός δὲ  
 μᾶλλον ὁ περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ἢ θελήσεως ἢ φύσε-  
 ως λόγος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ.

Τῆς μὲν οὖν πρὸς αὐτὸν ἐκείνιον, ἤγουν τὸν Πύρρον, ἡμετέ-  
 20 ρας εὐφημίας τοιοῦτος ὁ τρόπος καθέστηκε, τῆς ἀντιρρόπου δό-  
 ξης αὐτὸν ἡρέμα διῆστᾶν ἐπειγόμενος καὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν ἐπανα-  
 βιβάζειν λόγον τῆς πίστεως. Εἰ δέ τις τοῦ καθ' ἡμᾶς διαμαρτά-  
 νων σκοποῦ, πρὸς τὴν εὐφημίαν ἔτι δυσφορεῖ, τὸν τῆς ἡμετέρας  
 οἰκονομίας ἐν τούτῳ δὴ μάλιστα λόγον οὐκ ἀποδεχόμενος, πα-  
 25 ρείσθω δὴ τούτῳ καὶ διαρριπτέσθω κατὰ τὸ δοκοῦν ἢ εὐφημία,  
 μηδὲ ἡμῖν λοιπὸν ἐπέραστος οὔσα, προσάντης δὲ μᾶλλον μετὰ  
 τὴν τελείαν τάνδρὸς ἐκτροπήν, κυρούσθω δὲ σὺν ἡμῖν τῶν πρὸς  
 αὐτὸν ὀρθοδόξως δογματισθέντων ἡ δύναμις.

Ἔχετε, Πατέρες ἅγιοι, τῆς πληροφορίας διὰ τῆς ἡμετέρας  
 30 ἀπολογίας τὸν λόγον, ἀλλ' ἀνδρίζεσθε καὶ κραταιοῦσθε πνεύμα-  
 τι, μὴ παρακλινόμενοι δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ πρὸς τῶν ἐναντίων ἀν-  
 δρῶν καὶ δογμάτων, ἀλλ' ὁδῶ βασιλικῇ στηριζόμενοί τε καὶ πο-

Γιατί ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγει, «Νὰ προηγεῖστε στήν ἀπόδοση τιμῆς»<sup>15</sup>, τῇ στιγμῇ μάλιστα πού ὁ θεῖος λόγος μᾶς παραγγέλλει ν' ἀγαποῦμε καί νὰ εὐλογοῦμε ἐκείνους πού ἔχουν διαφορετική γνώμη ἢ γράφουν σ' ἐμᾶς<sup>16</sup>. Καί συγχρόνως φρόντισα νὰ μὴν ἐκτραχύνω, ἀλλά νὰ καταπραῦνω τὸν ἄνθρωπο μὲ τὰ ἐγκώμιά μου, ὥστε νὰ προχωρήσει στήν ἀποδοχὴ τῆς εὐσεβοῦς ἀπόψεώς μου, σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων. Γι' αὐτὸ ὁμολογοῦσα στήν ἐπιστολὴ πού τοῦ εἶχα στείλει, ὅτι εἶχα ἔτσι ἀντιληφθεῖ ὅσα ἐκεῖνος εἶχε γράψει, παρωθώντας, κατὰ κάποιον τρόπο, καί παρακινώντας τον, ὅπως εἶπα, στήν ἀποδοχὴ τοῦ εὐσεβοῦς λόγου πού τοῦ προξενοῦσε σωτηρία μέγιστη, ἂν ἔστεργε νὰ κάνει μαζί μας τὴν ἴδια ὁμολογία, ὅπως ἔχομε γράψει, δηλαδή δύο κατὰ φύσιν ἐνέργειες τοῦ ἰδίου καὶ ἑνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπως βέβαια καὶ φύσεις ἀσύγχυτες καὶ ἀδιαίρετα ἐνωμένες, τῆ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη, τὴν ἄκτιστη καὶ τὴν κτιστή, ὄχι ὅμως μία καὶ τὴν αὐτή, ὅπως καὶ νὰ λέγεται αὐτή. Γιατί δὲν εἶναι πατερικός, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι αἵρετικός ὁ λόγος γιὰ μία καὶ τὴν αὐτὴ ἐνέργεια ἢ θέληση ἢ φύση γιὰ τὸν αὐτὸ καὶ ἓνα Κύριο καὶ Θεό μας.

Αὐτὸς λοιπὸν ἦταν ὁ λόγος τοῦ ἐγκωμίου μου πρὸς ἐκεῖνον, δηλαδή τὸν Πύρρο, νὰ τὸν ἀπομακρύνω δηλαδή ἤρεμα ἀπὸ τὴν ἀντίθετη γνώμη καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρω στὸν ὀρθὸ λόγο τῆς πίστεως. Ἄν ὅμως κάποιος πλανᾶται στὸ σκοπὸ πού ἐπιδίωκα καὶ δυσφορεῖ ἀκόμα γιὰ τὸ ἐγκώμιο καὶ δὲν ἀποδέχεται καθόλου τὴν οἰκονομία πού ἐφάρμοσα στὸ πράγμα, ἅς τὴν προσπεράσει κι ἅς ἀπορριφθεῖ ὅπως νομίζει τὸ ἐγκώμιο, τὸ ὁποῖο στὸ ἕξῃς δὲν τὸ ἀποδοκιμάζω οὔτε ἐγώ, καὶ μᾶλλον μοῦ γίνεται δυσάρεστο μετὰ τὴν τέλεια παρανόηση τοῦ ἀνθρώπου. Ἄς ἀναγνωρίσει ὅμως μαζί μας τὴ δύναμη ὅσων ὀρθόδοξων δογμάτων τοῦ μεταβίβασα.

Ἔχετε, ἅγιοι Πατέρες, μὲ τὴν ἀπολογία μου τὸ λόγο τῆς πληροφόρησής του. Δειῖτε ὅμως ψυχραιμία καὶ πνευματικὴ δύναμη, χωρὶς νὰ παρεκκλίνετε δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ ἀπὸ τοὺς ἀντίθετους καὶ τὴ διδασκαλία τους, ἀλλὰ μένετε σταθεροὶ στὴ βασιλικὴ ὁδὸ καὶ

15. Ρωμ. 12, 10.

16. Ματθ. 5, 44.

δηγούμενοι παρ' αὐτοῦ τοῦ εἰπόντος, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἀλήθεια», (σύμψυχοι τὸ αὐτὸ φρονοῦντες), «καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μετὰ πάντων ὑμῶν», εὐσεβῶς δεῖ κηρυττόμενος καὶ ὁσίως παρ' ὑμῶν λατρευόμενος, καὶ πέρας τῆς ἐνταῦθα μακαρίας πολιτείας τε καὶ ὁμολογίας ἑαυτὸν ἐκεῖσε μακαριωτέραν παρεχόμενος ὑμῖν κληροδοσίαν τε καὶ ἀνάπαυσιν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμὴ, κράτος, προσκύνησις, νῦν καὶ δεῖ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

νά σᾶς παιδαγωγεῖ ὁ ἴδιος αὐτὸς ποὺ εἶπε, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια»<sup>17</sup>, «μέ μὰ ψυχὴ καὶ τὸ ἴδιον φρόνημα»<sup>18</sup>, «καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης θὰ εἶναι μαζί μὲ ὅλους σας»<sup>19</sup>, κηρυττόμενος πάντοτε μ' εὐσέβεια καὶ λατρευόμενος ἀπὸ σᾶς μὲ ἀγνότητα, ὁ ὁποῖος ὡς πέρας τῆς ἐδῶ μακαριστῆς πολιτείας σας θὰ σᾶς προσφέρει τὸν ἑαυτό του ἐκεῖ ἀκόμα πιὸ μακάρια κληρονομία καὶ ἀνάπαυση, μαζί μὲ τὸν ὁποῖο στὸν Πατέρα καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, τιμὴ, δύναμη καὶ προσκύνηση, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

17. Ἰω. 14, 6.

18. Φιλ. 2, 2.

19. Φιλ. 4, 9.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ  
ΙΣΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΜΑΡΙΝΟΝ  
ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Νόμῳ θείῳ κατὰ Θεὸν εὐθυνόμενος, θεοτίμητε πάτερ, νό-  
μον ὑπερεΐδες ἀνθρώπινον, κενώσει τὸ μέτριον ὑπεράρας καὶ  
πτωχεῖα τὸ ἐντελὲς μεγαλύνας τῆς ἐμῆς περί τε τὸ νοεῖν καὶ λέ-  
γειν ἀπειρίας ἢ προπετείας, εἰπεῖν οἰκειότερον· οὐ γὰρ αἰσχύνο-  
5 μαι τὰ ἐμὰ καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας πάθη δεόντως ἐξαγορεύειν,  
καὶ τόσω προθυμίᾳ μᾶλλον ἀποκαλύπτειν, ἢ ὅσον φιλανθρωπίᾳ  
ἐπικαλύπτειν ἐσπούδασας. Τίς γάρ ποτ' ἂν ἀλόγου λόγον οὕτω  
προσήκατο καὶ φρενίτιδος νοῦν διανοίας ἐδέξατο, μή τί γε παντε-  
λῶς εἰπεῖν, ἀπεσέμνυεν, ὡς σὺ τὸν ἐμόν, θεοτίμητε πάτερ, οὐχ  
10 ὅσον μόνον δι' ἀγάπην παραδραμῶν τὸ ἀπαίδευτον κατ' ἄκρον  
ἐτίμησας, ὃ δὴ μέγιστον τῷ ἀκόσμῳ πρὸς εὐδοξίαν, ἀλλὰ καὶ  
ὅσον διὰ χάριν ἐπιβαλὼν τὸ αἰδέσιμον, ᾧ τὴν οἰκείαν παγκάλως  
εἰωθας ὠραῖζειν διάνοιαν, ὑπερβολῇ κατεφαιδρυνας, ἐξ ὧν ὃ τε  
λόγος καὶ τρόπος συνίσταται τῆς ἀληθοῦς εὐγενείας ἢ Θεοῦ συγ-  
15 γενείας, εἰπεῖν ἀληθέστερον, ἢ καὶ οἰκειότερον, οὐ μᾶλλον μετε-  
ωρίζειν εἰδῶς (οὐ γὰρ πέφυκεν) ἢ μετριάζειν ποιῶν· καὶ γὰρ  
εἰωθέ πως ἀμεταβόλως ἐδράζειν πρὸς ὕφεσιν, τῇ ὑπερβολῇ τῶν  
οὐ προσόντων πλεῖον ἀποκαλύπτων τὴν ἔνδειαν καὶ γνωρίζων  
τὴν γύμνωσιν, καὶ τῇ παραδείξει τῶν ὑπὲρ ἀξίαν αὐστηροτέραν

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ  
ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΜΑΡΙΝΟ  
ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Βαδίζοντας με τὸ θεῖο νόμο τὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ, πατέρα τιμη-  
μένη ἀπὸ τὸ Θεό, ἀδιαφόρησες γιὰ τὸν ἀνθρώπινο νόμο, ὑπερτιμώ-  
ντας με τὴν ταπείνωσή σου τὴ μετριότητά μου καὶ με τὴν πτωχεία  
σου μεγαλύνοντας τὴν τέλεια ἀπειρία μου στὴ σκέψη καὶ στὸ λόγο,  
ἢ, γιὰ νὰ πῶ καταλληλότερα, τὴν προπέτειά μου. Δὲν ντρέπομαι  
βέβαια νὰ ἐξομολογηθῶ ὅπως πρέπει τὰ πάθη τὰ δικά μου καὶ τῆς  
ἀδυναμίας μου, καὶ τόσο περισσότερο πρόθυμα νὰ τὰ ἀποκαλύψω,  
ἀπὸ ὅσο ἐσύ με τὴ φιλανθρωπία σου θέλησες νὰ τὰ ἀποσκεπάσεις.  
Γιατὶ ποιὸς ποτὲ θὰ μπορούσε νὰ δεχθεῖ ἔτσι τὸ λόγο ἑνὸς ἀπαι-  
δευτοῦ καὶ τὸ περιεχόμενο μιᾶς διάνοιας ἀλόγιστης, γιὰ νὰ μὴν πῶ  
τὸ κυριολεκτικότερο, θὰ ἐξυμνοῦσε, ὅπως ἐσύ, πατέρα τιμημένη  
ἀπὸ τὸ Θεό, τὴ δική μου σκέψη, ὄχι ὅσο μόνο γιατί, παραβλέπο-  
ντας ἀπὸ ἀγάπη τὴν ἀπαιδευσία μου, τίμησες αὐτὴν με ὑπέριστα  
τιμὴ, πὺ εἶναι τὸ μέγιστο γιὰ νὰ δοξαστεῖ ἕνας πὺ τοῦ λείπει κά-  
θε στοιχεῖο παιδείας, ἀλλὰ καὶ ὅσο ἐξαιτίας τῆς χάριτος, ἀφοῦ ἐπέ-  
βαλες τὸ σεβασμὸ πρὸς ἐμένα, με τὸν ὁποῖο συνήθως ὁμορφαίνει  
πάγκαλα τὴ δική σου διάνοια, με κατεφαίδρυνες ὑπερβολικά.  
Ἀπὸ αὐτὰ συνίσταται καὶ ὁ λόγος (ἀρετὴ) καὶ ὁ τρόπος (πράξι)  
τῆς ἀληθινῆς εὐγένειας, ἢ, γιὰ νὰ μιλῆσω πιὸ ἀληθινὰ καὶ πιὸ ται-  
ριαστὰ, τῆς συγγένειας με τὸν Θεό, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει νὰ ἐπαίρε-  
ται (γιατὶ δὲν εἶναι αὐτὸ στὴ φύση του), ἀλλὰ μᾶλλον νὰ μετριο-  
φρονεῖ. Γιατὶ συνηθίζει χωρὶς μεταβολὴ νὰ σταθεροποιεῖ στὴ  
μετριοπάθεια, με τὴ μεγαλοποίησι προσόντων, πὺ δὲν ὑπάρχουν,  
ν' ἀποκαλύπτει περισσότερο τὴ φτώχεια καὶ νὰ κάνει γνωστὴ τὴ  
γύμνια, καὶ με τὴν παρουσίαση ἐκείνων πὺ ξεπερνοῦν τὴν ἀξία,



ένιεις τῶν κατ' ἀζίαν τὴν αἰσθησιν, ἠνίκα τοῦ τῆς ψυχῆς βάθους κατακρατήσας, τὸ μέγεθος τοῦ ἀπεμφαίνοντος ἰδεῖν, ἀπαρακαλύπτως ποιήσειεν, ὃ δὴ μάλιστα πεπονθῶς, τῇ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν διατρανώσει, θείων ἠψάμην θεσμῶν, οὗς λόγος οἰκονομίας τῆς ὑπὲρ ἔννοιαν εἶδε προνοητικῶς συντηρεῖν καὶ προβάλλεσθαι τοῖς κατ' ἐμὲ χειραγωγίας προσδεομένοις καὶ χρήζουσιν.

Καὶ μετὰ βραχέα. Ἀμέλει τοι γοῦν τῶν τοῦ νῦν ἀγιωτάτου Πάπα συνοδικῶν, οὐκ ἐν τοσοῦτοις, ὅσοις γεγράφατε, κεφαλαίοις οἱ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεως ἐπελάβοντο, δυσι δὲ μόνοις, ὧν, τὸ μὲν ὑπάρχει περὶ θεολογίας, ὅτι τε, φησὶν, εἶπεν, «ἐκπορεύεσθαι κάκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον», τὸ δὲ ἄλλο, περὶ τῆς θείας σαρκώσεως, ὅτιπερ γέγραφε, «Δίχα τὸν Κύριον εἶναι τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας ὡς ἄνθρωπον». Καὶ τὸ μὲν πρῶτον συμφώνους παρήγαγον χρήσεις τῶν Ρωμαίων πατέρων, ἔτι γε μὴν καὶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πονηθείσης αὐτῶ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν ἅγιον Ἰωάννην ἱερᾶς πραγματείας, ἐξ ὧν οὐκ αἰτίαν τὸν Υἱὸν ποιοῦντας τοῦ Πνεύματος σφᾶς αὐτοὺς ἀπέδειξαν (μίαν γὰρ Ἰσασιν Υἱοῦ καὶ Πνεύματος τὸν Πατέρα αἰτίαν, τοῦ μὲν κατὰ τὴν γέννησιν, τοῦ δὲ κατὰ τὴν ἐκπόρευσιν), ἀλλ' ἵνα τὸ δι' αὐτοῦ προιέναι δηλώσωσι, καὶ ταύτη τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας καὶ ἀπαράλλακτον παραστήσωσι.

Τῶ δὲ δευτέρῳ μηδεμιᾶς χρήζουσι τὸ παράπαν ἀπολογίας. Ποία γὰρ ἐν τούτῳ ἀμφισβήτησις, εἰ καὶ τοῖς προφασιζομένοις νομίζεται διὰ τὸ δύστιτροπον; Ὅμως δ' οὖν ἐξεδυσώπησαν, εἰπόντες· «Μήτε τὴν κατὰ νοῦν ἔχειν ἀμαρτίαν, καθ' ἣν πρωτοπαθήσας φαίνεται πως ὁ Ἀδάμ, μήτε τὴν ἐξ αὐτῆς προιοῦσαν διὰ σώματος πράξιν τοῦ κακοῦ καὶ ἐνέργειαν».

Οὗτοι μὲν οὖν ταῦτα, περὶ ὧν οὐκ εὐλόγως ἀνεκλήθησαν, ἐκεῖνοι δὲ περὶ ὧν καὶ μάλα δικαίως, οὐδεμίαν μέχρι καὶ νῦν πεποιήνται τὴν ἀπολογίαν, ὅτι μηδὲ τὴν παρεισαχθέντων τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκβολὴν. Μεθερμηνεύειν δὲ τὰ οἰκεῖα, τοῦ τὰς ὑποκλο-

ἐμφυτεύει αὐστηρότερα τὴν αἴσθησι ἐκείνων πού εἶναι σύμφωνα μ' αὐτήν, ὅποτε, κυριαρχώντας στὸ βάθος τῆς ψυχῆς, κάμνει νὰ δοῦμε ἐντελῶς ξέσκεπο τὸ μέγεθος τῆς ἀσυμφωνίας. Αὐτὸ τὸ εἶχα πάθει σὲ μέγιστο βαθμό, ἀλλὰ μὲ τὶς ἔντονες προσευχῆς σας πλησίασα τοὺς θείους νόμους, τοὺς ὁποίους ἕνας λόγος τῆς πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ οἰκονομίας γνωρίζει νὰ συντηρεῖ προνοητικὰ καὶ νὰ προβάλλει σ' αὐτοὺς πού ἔχουν ἀνάγκη καὶ χρειάζονται τὴ δική μου καθοδήγησι.

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγα πού παρεμβάλλονται. Καὶ βέβαια μὲ τὰ συνοδικὰ τοῦ τωρινοῦ ἀγιοτάτου Πάπα δὲν ἀσχολήθηκαν οἱ κἀτοικοὶ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων μὲ τόσα κεφάλαια ὅσα γράψατε, ἀλλὰ μόνο μὲ δύο. Τὸ ἕνα ἀπὸ αὐτὰ ἔχει σχέση μὲ τὴ θεολογία καὶ λέγει πὼς εἶπε, «Ὅτι ἐκπορεύεται καὶ ἀπὸ τὸν Υἱὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα»· τὸ ἄλλο ἀναφέρεται στὴ θεία σάρκωσι, ἐπειδὴ ἔγραψε, «Ὁ Κύριος ὡς ἄνθρωπος εἶναι δίχως τὴν προπατορικὴ ἁμαρτία». Καὶ κατὰ πρῶτο ἔφεραν σύμφωνες μαρτυρίες τῶν Ρωμαίων Πατέρων, καὶ ἀκόμα καὶ τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τὴν ἱερὴ πραγματεία πού ἐκπόνησε σὸν εὐαγγελιστὴ ἅγιο Ἰωάννη. Ἀπὸ αὐτοὺς, πού δὲν θεωροῦν τὸν Υἱὸ αἰτία τοῦ Πνεύματος, ἀπέδειξαν αἰτία τὸν ἴδιο τους τὸν ἑαυτὸ. Γιατὶ γνωρίζουν αὐτοὶ μία αἰτία τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, τὸν Πατέρα. Τοῦ Υἱοῦ κατὰ τὴ γένεσι, ἐνῶ τοῦ Πνεύματος ὡς πρὸς τὴν ἐκπόρευσι, ἀλλὰ γιὰ νὰ δηλώσουν ὅτι πορεύεται μέσω αὐτοῦ, καὶ ἔτσι νὰ παραστήσουν τὴ συνάφεια καὶ τὴν ἀπαράλλακτη ταυτότητα τῆς οὐσίας.

Γιὰ τὸ δεύτερο δὲν ἔχουν ἀνάγκη καμμιᾶς δικαιολογίας ἀπολύτως. Γιατὶ ποιά ἀμφισβήτησι ὑπάρχει γι' αὐτό; ἂν καὶ βέβαια ἔξαιτίας τῆς δυσκολίας του τὸ πιστεύουν ὅσοι ζητοῦν προφάσεις. Ὅμως μᾶς ἐξευμένισαν λέγοντας· Ὅυτε τὴ νοερὴ ἁμαρτία ἔχει, πού φαίνεται ὅτι πρῶτα τὴν ἔπαθε ὁ Ἀδάμ, οὔτε τὴν πράξι μὲ τὸ σῶμα καὶ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ κακοῦ πού ἀπορρέει ἀπὸ αὐτήν.

Αὐτὰ λοιπὸν ὑποστηρίζουν αὐτοί, γιὰ τὰ ὁποῖα κατηγορήθηκαν ὄχι δίκαια, ἐνῶ ἐκεῖνοι γιὰ ὅσα κατηγορήθηκαν, καὶ μάλιστα πολὺ δίκαια, καμμιὰ ἀπολογία μέχρι καὶ τώρα δὲν ἔχουν κάνει οὔτε ἀπάλειψαν ὅσα αὐτοὶ παρεισήγαγαν. Παρακάλεσα ὁμως τοὺς

πὰς χάριν διαφυγεῖν τῶν ὑποπιπτόντων κατὰ τὴν ὑμετέραν κέλευσιν, παρεκάλεσα τοὺς Ῥωμαίους, πλὴν ἔθους κεκρακηκότος οὕτω ποιεῖν καὶ στέλλειν, οὐκ οἶδα τυχὸν εἰ πιστεῖεν. Ἄλλως τε καὶ τὸ μὴ οὕτω δύνασθαι διακριβοῦν ἐν ἄλλῃ λέξει σὲ καὶ φωνῇ  
 5 τὸν ἑαυτῶν νοῦν ὡσπερ ἐν τῇ ἰδίᾳ καὶ θρεψαμένη καθάπερ οὖν καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ καθ' ὑμᾶς τὸν ὑμέτερον. Γενήσεται δὲ πάντως αὐτοῖς, πείρα τὴν ἐπήρεια μαθοῦσι, καὶ ἡ περὶ τούτου φροντίς.

Τῷ δὲ περὶ οὐσίας καὶ φύσεως, ὑποστάσεώς τε δὴ καὶ προσώπου, καὶ τῶν καθεξῆς κεφαλαίων, ἐνέτυχον σχέδει Θεοδώ-  
 10 ρου τοῦ τῆς Φαράν, καὶ ὡς ἐν εἰσαγωγῆς τρόπῳ τυχὸν οὐκ ἀσυντελοῦσιν, ἐν δὲ τῷ περὶ προσώπου καὶ τῆς ὑποστάσεως λόγῳ, οὐ τοῖς περὶ τούτων κανόσι μᾶλλον, ἢ ἑαυτῷ φαίνεται στοιχήσας πως, ὑποστατικὴν λέγοντι τὴν ἐνέργειαν, ὃν καὶ τῆς οἰκείας δόξης καθηγητὴν καὶ συνήγορον οἱ τῆς ἐναντίας προβάλλ-  
 15 λονται, τὴν πᾶσαν ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ ρημάτων σχεδὸν τυπώσαντές τε καὶ ὑπαγορεύσαντες Ἐκθεσιν. Καὶ γὰρ κατὰ ταῦτα λόγον συνεσκίασέ πως καὶ ἡμαύρωσε, τῷ προσώπῳ δεδωκῶς ὡς προσώπῳ τὴν χαρακτηρίζουσαν τὴν φύσιν ἐνέργειαν, οὐχὶ τὸν πῶς καὶ ὅποιον τῆς κατ' αὐτὴν ἐκβάσεως τρόπον, καθ' ἣν ἡ  
 20 διαφορότης τῶν τε πραττόντων καὶ τῶν πραττομένων γνωρίζεται, κατὰ φύσιν ἢ παρὰ φύσιν ἐχόντων. Ὡς γὰρ τι ὦν προηγουμένως, ἀλλ' οὐχ ὡς τις ἕκαστος ἡμῶν ἐνεργεῖ, τουτέστιν ὡς ἄνθρωπος· ὡς δὲ τις, οἷον Παῦλος ἢ Πέτρος, τὸν τῆς ἐνεργείας σχηματίζει τρόπον, ἐνδόσει τυχὸν ἢ ἐπιδόσει, οὕτως ἢ ἐκείνως  
 25 ὑπ' αὐτοῦ κατὰ γνώμην τυπούμενος. Ὅθεν ἐν μὲν τῷ τρόπῳ τὸ παρηλλαγμένον τῶν προσώπων κατὰ τὴν πράξιν γνωρίζεται, ἐν δὲ τῷ λόγῳ τὸ τῆς φυσικῆς ἀπαράλλακτον ἐνεργείας. Οὐ γὰρ ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δὲ ἥττον ἐστὶν ἐνεργῆς ἢ λογικός, ἀλλ' ἐπίσης ἀπαντες τὸν τε λόγον ἔχομεν καὶ τὴν τούτου κατὰ φύσιν ἐνέρ-

Ρωμαίους, σύμφωνα με τὴν ἐντολή σας, ν' ἀλλάξουν τὴν ἑρμηνεία τῶν θέσεών τους, γιὰ νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὶς ὑποκλοπὲς ὅσων ὑπείσ-  
 ἔρχονται. Ἄλλ' ὅμως, ἂν καὶ ἔχει ἐπικρατήσῃ ἡ συνήθεια νὰ ἐν-  
 εργοῦν ἔτσι καὶ νὰ στέλνουν ἐπιστολές, δὲν ξέρω ἂν τυχὸν θὰ ὑπα-  
 κούσουν. Ἐξάλλου κι ἐσὺ δὲν μπορεῖς νὰ διαπιστώσεις ἀκριβῶς τὶς  
 σκέψεις τους σὲ μιὰ ἄλλη διατύπωση καὶ γλώσσα, ὅπως στὴ δική  
 σου γλώσσα ποὺ ἀνατράφηκες, ὅπως ἀκριβῶς βέβαια καὶ ἐμεῖς τὴ  
 δική σας σκέψη στὴ δική σας διατύπωση καὶ γλώσσα. Θὰ φροντί-  
 σουν ὅμως ὅπως ὅπως αὐτοὶ καὶ γ' αὐτὸ ὅταν μάθουν τὴ βλάβη  
 μὲ τὴν πείρα.

Διάβασα τὸ φυλλάδιο τοῦ Θεόδωρου, ἐπισκόπου τῆς Φαράν,  
 περὶ οὐσίας καὶ φύσεως, καὶ περὶ ὑποστάσεως καὶ προσώπου καὶ  
 τῶν λοιπῶν κεφαλαίων, καὶ σὰν εἰσαγωγή κατὰ κάποιον τρόπο  
 ἴσως δὲν εἶναι ἀνώφελα. Στὴν ἀνάπτυξή του ὅμως γιὰ τὸ πρόσωπο  
 καὶ τὴν ὑπόσταση φαίνεται ὅτι βασίζεται κατὰ κάποιον τρόπο  
 στὸν ἑαυτὸ του μᾶλλον, παρὰ στοὺς σχετικοὺς μ' αὐτὰ κανόνες,  
 χαρακτηρίζοντας τὴν ἐνέργεια ὑποστατική, καὶ αὐτὸν ἢ ἀντίπαλη  
 μερίδα τὸν προβάλλει ὡς καθηγητὴ καὶ συνήγορο τῆς ἄποψής  
 τους, καὶ διατύπωσαν καὶ ὑπαγόρευσαν ὅλη σχεδὸν τὴν ἔκθεση  
 ἀπὸ αὐτὸν κι ἀπὸ τὶς δικές του λέξεις. Γιατὶ μὲ αὐτὰ τὰ λόγια ἔρρι-  
 ξε κάποια σκιά στὸ λόγο καὶ τὸν συσκοτίσε, ἀποδίδοντας στὸ πρό-  
 σωπο ὡς πρόσωπο τὴν ἐνέργεια ποὺ χαρακτηρίζει τὴ φύση, ὅχι  
 πῶς εἶναι καὶ ποιὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἔκθεσής της, σύμφωνα μὲ  
 τὴν ὁποία ἔκθεση ἀναγνωρίζεται ἢ διαφορὰ ἐκείνων ποὺ πράτ-  
 τουν καὶ ἐκείνων ποὺ πράττονται, ἂν αὐτὰ εἶναι κατὰ φύση ἢ  
 παρὰ φύση. Γιατὶ ἐνεργεῖ ὅχι ὅπως ὁ καθένας ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ ἐ-  
 πειδὴ εἶναι προηγουμένως κάτι, δηλαδὴ ὡς ἄνθρωπος. Ἐνῶ, ὅπως  
 κάποιος, γιὰ παράδειγμα Παῦλος ἢ Πέτρος, διαμορφώνει τὸν  
 τρόπο ἐνέργειας, μὲ ὑποχωρητικότητα τυχὸν ἢ μὲ ἔντονη ὑποστή-  
 ριξη, καὶ διαμορφώνεται ἀπὸ αὐτὸν ἔτσι ἢ ἄλλιῶς μὲ τὴ θέλησή  
 του. Ἔτσι ἢ διαφορὰ τῶν προσώπων διαπιστώνεται κατὰ τὴν πρά-  
 ξη στὸν τρόπο, ἐνῶ στὸ λόγο τὸ ἀπαράλλακτο τῆς φυσικῆς ἐνέρ-  
 γειας. Γιατὶ βέβαια δὲν εἶναι ὁ ἓνας περισσότερο κι ὁ ἄλλος λιγότε-  
 ρο ἐνεργῆς ἢ λογικός, ἀλλ' ἔχομε ὅλοι ἕξιςου καὶ τὸ λόγο καὶ τὴ

γειαν. Μᾶλλον δὲ καὶ ἤττον, καὶ οὕτως ἢ ἐκείνως δίκαιος ἢ ἄδικος, τῷ τὸν μὲν τοῖς κατὰ φύσιν ἔψεσθαι πλέον, τὸν δὲ τούτων ἀφέψεσθαι. Τηρητέον δὲ δι' ἀκριβείας τοὺς περὶ τι παρεγκληθέντας. Ἐπειδὴ βιάζονται πῶς καὶ ἔλκουσι τοὺς τε τῶν πραγμάτων ὄρους, καὶ τοὺς κανόνας πρὸς τὸ δοκοῦν, ὡς περ ἐξ ἐπιτάγματος μεταφέροντες, ἵνα τὰ οἰκεῖα δῆθεν ἐκ παρατροπῆς ὑποστήσωσι.

Τὰς σταλείσας τετράδας, καίτοι μὴ κατὰ σχολὴν μετιῶν, λέγω δὴ τὰς περὶ ψυχῆς καὶ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων, τὸ δοκοῦν  
 10 περὶ αὐτῶν γνωρίζω. Τὸ γὰρ τάχος τοῦ ἐξορμῶντος οὐ συνεχῶς  
 ρει ταύτας διελθεῖν, ὅτι καὶ μετὰ πλείους ἡμέρας τοῦ καταλαβεῖν  
 ἐν τῷ Βυζακίῳ πρὸς τὴν ἐμὴν γέγονεν οὐδενίαν ἐν Καρθαγένῃ.  
 Λοιπὸν δὲ καὶ εἰργομένῳ μοι κάκ τῆς προσούσης μοι τῶν ὀμμάτων  
 ὡς εἰπεῖν ἀδρανείας, ἐπεὶ καὶ τὴν περὶ τούτων κέλευσιν  
 15 ὑμῶν, ὡς τάχος ἠβουλόμην πληρῶσαι, πέπομφα. Ἡ κριθεῖσα  
 τῆς μεταγραφῆς χάριν τοῦ τεύχους οἰκονομία, τοῖς ἀγιωτάτοις  
 ὑμῖν, τοῦ τὴν ἐρμηνείαν ἔχοντος τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, κά-  
 μοι τῷ ὑμετέρῳ λίαν πέφανται προσηνής, ὡς ἂν μὴ καταδρομῆς  
 αἰτία γένηται κατὰ τοῦ ἐκθεμένου, τοῖς πάντα κατὰ τὸ δοκοῦν  
 20 μεταλλεῦειν οὐ καλῶς πειρωμένοις.

σύμφωνη μὲ τὴ φύση του ἐνέργεια. Περισσότερο ἢ λιγότερο, καὶ ἔτσι ἢ ἄλλιῶς δίκαιος ἢ ἄδικος, μὲ τὸ ν' ἀκολουθήσει ὁ ἕνας περισσότερο τὰ σύμφωνα μὲ τὴ φύση καὶ ὁ ἄλλος ν' ἀποστραφεῖ ἀπὸ αὐτά. Καὶ πρέπει νὰ φυλάξομε μὲ πολλὴ προσοχὴ αὐτοὺς πού παρεξέκλιναν σὲ κάτι. Ἐπειδὴ παραβιάζουν κατὰ κάποιον τρόπο καὶ σύρουν τοὺς ὄρους τῶν πραγμάτων καὶ τοὺς κανόνες ὅπου τοὺς ἀρέσει, μεταφέροντάς τους σὰν ἀπὸ διαταγὴ, γιὰ νὰ στηρίξουν τὰ δικά τους ἀπὸ παραπλάνησι τάχα.

Γιὰ τὶς τετράδες πού μου στάλθηκαν, ἂν καὶ δὲν τὶς μελέτησα μὲ ἄνεση, ἐννοῶ τὶς τετράδες περὶ ψυχῆς καὶ τῶν ἄλλων κεφαλαίων, σὰς κάνω γνωστὴ τὴ γνώμη μου γι' αὐτές. Ἡ ταχύτητα δηλαδὴ τοῦ ἀπεσταλμένου δὲν μου ἐπέτρεπε νὰ τὶς μελετήσω, ἐπειδὴ πολλές μέρες προτοῦ φτάσει σιὸ Βυζάκιο, ἔφτασε σιὴ μηδαμινότητά μου σιὴν Καρθαγένη. Ἔτσι λοιπόν, ἂν καὶ μ' ἐμπόδιζε καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν ματιῶν μου ἀπὸ τὴν ὁποία πάσχω, σὰς ἔγραψα, ἐπειδὴ ἤθελα τὸ γρηγορότερο νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐντολή σας. Ἡ οἰκονομία πού ἐγκρίθηκε ἀπὸ τοὺς ἀγιότατους ἐσᾶς γιὰ χάρη τῆς μεταγραφῆς τοῦ τεύχους πού περιέχει τὴν ἐρμηνεία τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη καὶ σ' ἐμένα τὸ δικό σας δοῦλο φάνηκε πολὺ ὀμαλή, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ αἰτία καταδίωξης ἐκείνου πού τὴν συνέθεσε ἀπὸ ἐκείνους πού ἐκμεταλλεύονται κατὰ τὴν ἀρέσκειά τους πολὺ ἀσχηματὰ πάντα.

## ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

### ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΝ ΡΩΜΗΙ ΓΡΑΦΕΙΣΗΣ

Ταῦτα γάρ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης καὶ οἱ τὸν Κύριον εἰλικρινῶς καὶ ὀρθοδόξως πανταχοῦ γῆς ὁμολογοῦντες, ὥσπερ εἰς ἥλιον φωτὸς αἰδίου εἰς τὴν Ρωμαίων ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν καὶ πίστιν, ἰθυτενῶς ἀποβλέπουσιν, ἐξ αὐ-  
5 τῆς τὴν ἀπαστρέπτουσιν αἴγλην προσδεχόμενοι, τῶν πατρικῶν καὶ ἀγίων δογμάτων, καθὼς αἱ θεόληπτοι καὶ θεσπέσιοι εἰλικρινῶς καὶ πανευσεβῶς ἐξέθεντο ἅγιοι ἐξ σύνοδοι, ἐκφαντορικώτατα φάσκοντες τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Ἀπαρχῆς γάρ τῆς πρὸς ἡμᾶς καταβάσεως τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου μόνην  
10 κρηπίδα καὶ θεμέλιον αἱ πᾶσαι πανταχοῦ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησίαι τὴν αὐτόθι μεγίστην ἐκτήσαντό τε καὶ ἔχουσιν, ὡς οὐδαμῶς μὲν κατισχυνομένην, κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ Σωτῆρος ἐπαγγελίαν, ὑπὸ ἄδου πυλῶν, ἀλλ' ἔχουσιν τὰς κλεῖς τῆς εἰς αὐτὸν ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ὁμολογίας, καὶ τοῖς εὐσεβῶς προσερχο-  
15 μένοις ἀνοίγουσαν τὴν ὄντως φύσει καὶ μόνην εὐσέβειαν, ἀποκλείουσαν δὲ καὶ ἐμφράττουσαν πᾶν αἰρετικὸν στόμα λαλοῦν ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος. Καὶ γὰρ ἅπερ αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς καὶ Δεσπότης Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, οἱ τε τούτου μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ καθεξῆς ἅγιοι Πατέρες τε καὶ διδά-  
20 σκαλοι καὶ μάρτυρες, ἱεουργηθέντες οἰκείοις ἔργοις τε καὶ λόγοις, ἀγῶσί τε καὶ ἰδρῶσι καὶ πόνοις καὶ αἵμασι, καὶ τελευταῖον ἐξαισίοις θανάτοις διὰ τὴν ἡμῶν τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν ἐθεμελίωσαν καὶ ὠκοδόμησαν, διὰ δύο ρημάτων ἀπονητὶ καὶ δίχα θανάτου, ὧ τῆς τοῦ  
25 Θεοῦ μακροθυμίας καὶ ἀνοχῆς! καταλῦσαι σπουδάζουσι καὶ ἀκυρῶσαι τὸ μέγα καὶ πάμφωτον καὶ πανύμνητον τῆς Χριστιανῶν ὀρθοδόξου θρησκείας μυστήριον.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ  
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΟΥ ΓΡΑΦΗΚΕ ΣΤΗ ΡΩΜΗ

Αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης καὶ ὅσοι σὲ κάθε σημεῖο τῆς γῆς ὁμολογοῦν εἰλικρινὰ καὶ ὀρθόδοξα τὸν Κύριο, ἔχουν, σὰν σὲ ἥλιο μ' αἶδιο φῶς, στραμμένο τὸ βλέμμα τους ἀτενῶς στὴν ἀγιότατη Ἐκκλησία τῶν Ρωμαίων, ἀπὸ αὐτὴν περιμένουν τὴν ἀπαστρέπτουσα αἴγλη τῶν πατερικῶν καὶ ἀγίων δογμάτων, ὅπως τὰ διατύπωσαν γνήσια καὶ μὲ τέλεια εὐσέβεια οἱ θεόπνευστες καὶ θεῖες ἅγιες ἔξι σύνοδοι, διατυπώνοντας μὲ μεγάλη σαφήνεια τὸ σύμβολο τῆς πίστεως. Γιατὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πού κατέβηκε σ' ἐμᾶς ὁ Θεὸς Λόγος πού σαρκώθηκε, μοναδικὴ κρηπίδα μέγιστη καὶ θεμέλιο ὅλες οἱ Ἐκκλησίες τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἀπέκτησαν καὶ τὴν ἔχουν, ἐπειδὴ μὲ κανένα τρόπο, σύμφωνα μὲ τὴν ἴδια τὴν ὑπόσχεση τοῦ Σωτήρα, δὲν μποροῦν νὰ τῆς ἀντισταθοῦν οἱ πύλες τοῦ Ἄδου, ἀλλ' ἔχει τὰ κλειδιὰ τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καὶ ὁμολογίας πρὸς αὐτόν, καὶ σὲ ὅσους προσέρχονται μ' εὐσέβεια ἀνοίγει τὴν πραγματικὴ ἀπὸ τὴ φύση τῆς καὶ μοναδικὴ εὐσέβεια, ἐνῶ ἀποκλείει καὶ φράζει κάθε αἰρετικὸ στόμα, πού ἀνεβάζει τὴν ἀδικία στὰ ὕψη. Γιατὶ ὅσα ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων καὶ Δεσπότης καὶ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ μαθητὲς καὶ οἱ ἀπόστολοί του καὶ στὴ συνέχεια οἱ ἅγιοι Πατέρες καὶ δάσκαλοι καὶ μάρτυρες θεμελίωσαν καὶ οἰκοδόμησαν, ἕξαγιασμένοι μὲ τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους τους, μὲ τοὺς ἀγῶνες καὶ τοὺς πόνους καὶ τὰ αἵματα, καὶ τελευταῖα μὲ τοὺς ἐκπληκτικὸς θανάτους των γιὰ τὴν καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἐμᾶς, πού πιστέψαμε σ' αὐτόν, φροντίζουν μὲ δύο μόνο λόγια χωρὶς νὰ κοπιᾶσουν καὶ ν' ἀντιμετωπίσουν θάνατο—πόση ἀλήθεια εἶναι ἡ μακροθυμία καὶ ἡ ἀνοχὴ τοῦ Θεοῦ—νὰ τὸν καταλύσουν καὶ ν' ἀφανίσουν τὸ μεγάλο καὶ πάμφωτο καὶ πανύμνητο μυστήριον τῆς ὀρθόδοξης θρησκείας τῶν Χριστιανῶν.



ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ  
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΡΙΣΤΟΥ ΦΥΣΕΩΝ

α'. Ὁ Ἄρειος τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖ, ἀλλὰ τὴν Μονάδα ἀρνεῖται καὶ οὐ λέγει ὁμοούσιον τὴν ἀγίαν Τριάδα. Ὁ δὲ Σαβέλλιος τὴν Μονάδα ὁμολογεῖ, ἀλλὰ τὴν Τριάδα ἀρνεῖται· τὸν γὰρ αὐτὸν λέγει Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἡ δὲ Ἐκ-  
5 κλησία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν Μονάδα ὁμολογεῖ, καὶ τὴν Τριάδα κηρύττει. Ὁ Μακεδόνιος ὁμοία τῷ Ἀρείῳ πρεσβεύει· τὸ γὰρ ἅγιον Πνεῦμα κτίσμα ὑποτίθησιν· ἡ δὲ Ἐκκλησία ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνακηρύττει καὶ Θεὸν πῶς διαβεβαιοῖ. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς τῆς ἀγίας Τριάδος Νε-  
10 στόριος τὴν φυσικὴν διαφορὰν λέγει, ἀλλὰ τὴν ἔνωσιν οὐχ ὁμολογεῖ· οὐ γὰρ λέγει ταύτην καθ' ὑπόστασιν γεγονέναι. Ὁ δὲ Εὐτυχήης τὴν μὲν ἔνωσιν ὁμολογεῖ, τὴν δὲ καθ' οὐσίαν διαφορὰν ἀρνεῖται, καὶ σύγχυσιν τῶν φύσεων εἰσάγει. Ἡ δὲ Ἐκκλησία καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν διὰ τὸ ἀδιαίρετον, καὶ τὴν καθ' οὐσίαν  
15 διαφορὰν διὰ τὸ ἀσύγχυτον πρεσβεύει.

β'. Πῶς ἡ ἄκρα ἔνωσις καὶ ταυτότητα ἔχει καὶ ἑτερότητα, ἢ ταυτότητα οὐσιῶν καὶ ἑτερότητα προσώπων καὶ τὸ ἔμπαλιν; Οἷον ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος, ταυτότης μὲν ἐστὶν οὐσίας, ἑτερότης δὲ προσώπων· μίαν γὰρ οὐσίαν ὁμολογοῦμεν, τρεῖς δὲ ὑποστά-  
20 σεις. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ταυτότης μὲν ἐστὶ προσώπου, ἑτερότης δὲ οὐσιῶν· ἐνὸς γὰρ ὄντος ἀνθρώπου, ἄλλης οὐσίας ἐστὶν ἢ ψυχῆ, καὶ ἄλλης ἢ σάρξ. Ὁμοίως δε καὶ ἐπὶ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ· ταυτότης μὲν ἐστὶ προσώπου, ἑτερότης δὲ οὐσιῶν· ἐνὸς γὰρ ὄντος προσώπου, ἦτοι ὑποστάσεως, ἑτέρας οὐσίας ἐστὶν ἢ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ  
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΣΕΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

1. Ὁ Ἄρειος ὁμολογεῖ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις, ἀλλὰ ἀρνεῖται τὴν Μονάδα καὶ δὲν λέγει τὴν Τριάδα ὁμοούσια. Ὁ Σαβέλλιος πάλι ὁμολογεῖ τὴ Μονάδα, ἀλλὰ ἀρνεῖται τὴν Τριάδα, γιατί ὀνομάζει τὸν ἴδιο Πατέρα καὶ Υἱὸ καὶ ἅγιο Πνεῦμα, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ Μονάδα ὁμολογεῖ καὶ τὴν Τριάδα κηρύττει. Ὁ Μακεδόνιος πρεσβεύει ὅμοια μὲ τὸν Ἄρειο· γιατί θεωρεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα κτίσμα. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως ἀνακηρύττει τὸ ἅγιο Πνεῦμα ὁμοούσιο μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ βεβαιώνει πὼς ἔτσι εἶναι ὁ Θεός. Ὅμοια καὶ γιὰ τὸ Ἐνικὸ (τὸ ἓνα) τῆς ἁγίας Τριάδας ὁ Νεστόριος ἀναφέρει τὴ φυσικὴ διαφορά, ἀλλὰ δὲν ὁμολογεῖ τὴν ἔνωση, δὲν λέγει δηλαδὴ ὅτι αὐτὴ ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσταση. Ὁ Εὐτυχῆς ἐξάλλου ὁμολογεῖ τὴν ἔνωση, ἀρνεῖται ὅμως τὴ διαφορά στὴν οὐσία καὶ εἰσάγει σύγχυση τῶν φύσεων. Ἡ Ἐκκλησία ὅμως πιστεύει καὶ τὴν ἔνωση κατὰ τὴν ὑπόσταση γιὰ χάρη τοῦ ἀδιαιρέτου, καὶ τὴ διαφορά στὴν οὐσία γιὰ χάρη τοῦ ἀσύγχυτου.

2. Πὼς ἡ ἄκρα ἔνωση ἔχει καὶ ταυτότητα καὶ ἑτερότητα; Ἡ ἔνωση ταυτότητα οὐσιῶν καὶ ἑτερότητα προσώπων καὶ τὸ ἀντίθετο; Γιὰ παράδειγμα στὴν ἁγία Τριάδα ὑπάρχει ταυτότητα οὐσίας, ἀλλὰ ἑτερότητα προσώπων γιατί ὁμολογοῦμε μία οὐσία, ἀλλὰ τρεῖς ὑποστάσεις. Ἐνῶ στὸν ἄνθρωπο ἔχομε ταυτότητα προσώπου, ἀλλὰ ἑτερότητα οὐσιῶν γιατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνας, ἀλλὰ ἄλλη εἶναι ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς καὶ ἄλλη τῆς σάρκας. Ὅμοια καὶ στὸ Δεσπότη Χριστὸ ὑπάρχει ταυτότητα προσώπου, ἑτερότητα ὅμως οὐσιῶν γιατί, ἐνῶ εἶναι ἓνα πρόσωπο, δηλαδὴ ὑπόσταση, ἄλλης οὐσίας

θεότης, καὶ ἑτέρας ἢ ἀνθρωπότης. Ὡσπερ γὰρ ἀδύνατον τῆς ἁγίας Τριάδος ὁμολογεῖν μὲν τὴν ἔνωσιν, μὴ ἐκφωνεῖν δὲ τὴν διαφορὰν, οὕτως ἀνάγκη πᾶσα ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν διαφορὰν κηρύττειν.

5 γ'. Ὡσπερ γὰρ οὐ διὰ τῶν αὐτῶν σημαίνεται λέξεων ἢ τε διαφορὰ καὶ ἢ ἔνωσις ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ἀλλὰ διὰ τοῦ μὲν λέγειν τρεῖς ὑποστάσεις ἢ διαφορὰ, διὰ τοῦ ὁμολογεῖν δὲ μίαν οὐσίαν ἢ ἔνωσις ὁμολογεῖται, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος· διὰ μὲν τοῦ γνωρίζειν τὰς δύο φύσεις ἢ διαφορὰ, διὰ δὲ  
10 τοῦ κηρύττειν μίαν ὑπόστασιν σύνθετον ἢ ἔνωσις ὁμολογεῖται.

δ'. Ὡσπερ γὰρ Ἄρειον ἀναθεματίζομεν, οὐχ ὡς κηρύττοντα ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν, ἀλλ' ὡς μὴ λέγοντα τὴν φυσικὴν ἔνωσιν, οὕτω καὶ Νεστόριον ἀναθεματίζομεν, οὐχ ὡς γνωρίζοντα τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἐπὶ τοῦ  
15 Χριστοῦ, ἀλλ' ὡς μὴ λέγοντα τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν.

ε'. Ὡσπερ Σαβέλλιον ἀναθεματίζομεν, οὐχ ὡς κηρύττοντα ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν φυσικὴν ἔνωσιν, ἀλλ' ὡς μὴ λέγοντα τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν, οὕτως Εὐτυχέα ἀναθεματίζομεν, οὐχ ὡς μὴ λέγοντα τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ,  
20 ἀλλ' ὡς μὴ γνωρίζοντα τὴν φυσικὴν διαφορὰν.

ς'. Τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος οὐκ ἐν αἰσθήσει χρὴ λέγειν, ἀλλὰ νοῆσαι τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν. Καὶ πῶς ἐπὶ μὲν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐκφωνεῖτε τὰς τρεῖς ὑποστάσεις  
25 διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος οὐκ ἐκφωνεῖτε δύο φύσεις ἐν μιᾷ ὑπόστασει, διὰ τὴν φυσικὴν διαφορὰν;

ζ'. Ὡσπερ διὰ τὸ ὁμοούσιον τῆς ἁγίας Τριάδος μίαν οὐ-

εἶναι ἢ θεότητά του καὶ ἄλλης ἢ ἀνθρωπότητά του. Ὅπως δηλαδὴ εἶναι ἀδύνατο νὰ ὁμολογοῦμε βέβαια τὴν ἔνωση τῆς ἁγίας Τριάδας καὶ νὰ μὴ δηλώνομε τὴ διαφορὰ, ἔτσι εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη στὸν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδας νὰ κηρύττομε καὶ τὴν ἔνωση καὶ τὴ διαφορὰ.

3. Ὅπως καὶ ἡ διαφορὰ καὶ ἡ ἔνωση στὴν ἁγία Τριάδα δὲ δηλώνεται μὲ τὶς ἴδιες λέξεις, ἀλλὰ μὲ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις δηλώνεται ἡ διαφορὰ, ἐνῶ μὲ τὴ μία οὐσία ὁμολογεῖται ἡ ἔνωση, ἔτσι καὶ στὸν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδας, μὲ τὴν ἀναγνώριση τῶν δύο φύσεων δηλώνεται ἡ διαφορὰ, ἐνῶ μὲ τὴν ἀνακήρυξη τῆς μιᾶς σύνθετης ὑπόστασης ὁμολογεῖται ἡ ἔνωση.

4. Ὅπως ἀναθεματίζομε τὸν Ἄρειο ὄχι γιατί δὲν κηρύττει τὴν διαφορὰ ὑποστάσεων στὴν ἁγία Τριάδα, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν δέχεται τὴν ἔνωση τῶν φύσεων, ἔτσι ἀναθεματίζομε καὶ τὸν Νεστόριο, ὄχι ἐπειδὴ ἀναγνωρίζει τὴ φυσικὴ διαφορὰ στὸν Χριστό, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν δέχεται τὴν καθ' ὑπόστασις ἔνωση.

5. Ὅπως ἀναθεματίζομε τὸν Σαβέλλιο, ὄχι ἐπειδὴ κηρύττει τὴ φυσικὴ ἔνωση στὴν ἁγία Τριάδα, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ὁμολογεῖ τὴ διαφορὰ τῶν ὑποστάσεων, ἔτσι ἀναθεματίζομε τὸν Εὐτυχή, ὄχι γιατί δὲν ὁμολογεῖ τὴν καθ' ὑπόστασις ἔνωση στὸν Χριστό, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἀναγνωρίζει τὴ φυσικὴ διαφορὰ.

6. Τὴ διαφορὰ τῶν ὑποστάσεων στὴν ἁγία Τριάδα καὶ τὴ φυσικὴ διαφορὰ στὸν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδας δὲν πρέπει νὰ τὴ βλέπομε σὰν γεγονὸς αἰσθητό, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐννοοῦμε μὲ τὰ βλέμματα τῆς διάνοιάς μας. Καὶ πῶς, γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα βέβαια κηρύττετε τὶς τρεῖς ὑποστάσεις ἐπειδὴ διαφέρουν στὴν ὑπόστασις, γιὰ τὸν ἕνα ὅμως τῆς ἁγίας Τριάδας δὲν ὁμολογεῖται δύο φύσεις σὲ μιὰ ὑπόστασις ἐξαιτίας τῆς φυσικῆς διαφορᾶς;

7. Ὅπως λέγεις μία οὐσία γιὰ τὸ ὁμοούσιο τῆς ἁγίας Τριάδας

σίαν, καὶ διὰ τὸ ἕτεροῦπόστατον τρεῖς ὑποστάσεις λέγεις, οὕτω διὰ τὸ ἕτεροούσιον τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς δύο οὐσίας, καὶ διὰ τὸ μὴ ἰδιουπόστατον μίαν ὑπόστασιν λέγε.

η'. Ὡπερ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν μίαν οὐσίαν, οὐκ ἐπὶ 5 συγχύσει τῶν τριῶν ὑποστάσεων λέγομεν, οὕτε τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἐπὶ ἀναιρέσει τῆς μιᾶς οὐσίας, οὕτως ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν μίαν ὑπόστασιν οὐκ ἐπὶ συγχύσει τῶν δύο φύσεων αὐτοῦ λέγομεν, οὕτε τὰς δύο φύσεις ἐπὶ διαιρέσει τῆς μιᾶς ὑποστάσεως.

10 θ'. Ὁ μὴ λέγων ἐπὶ Χριστοῦ διὰ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν Νεστοριανός ἐστι, καὶ ὁ μὴ λέγων ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει τὴν φυσικὴν διαφορὰν Εὐτυχιανιστῆς ἐστι, ὁ δὲ καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν καὶ τὴν φυσικὴν δια-  
15 καὶ ἀμώμητον πίστιν κρατεῖ.

ι'. Ὁ τοίνυν λέγων καὶ διαφορὰν καὶ ἔνωσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὕτε τὴν διαφορὰν ἀναιρεῖ, οὕτε τὴν ἔνωσιν συγχέει. Καὶ γὰρ ὁ θεῖος Κύριλλος ἀναθεματίζει τοὺς διὰ τὴν διαφορὰν ἀναιροῦντας τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, καὶ ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος 20 ἀναθεματίζει τοὺς διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἀναιροῦντας τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος.

καὶ γιὰ τὸ ἕτεροῦπόστατο τρεῖς ὑποστάσεις, ἔτσι νὰ λέγεις καὶ γιὰ τὸ ἕτεροούσιο τοῦ Λόγου καὶ τῆς σάρκας δύο οὐσίες, καὶ γιὰ τὸ ἰδιοῦπόστατο πάλι μίαν ὑπόσταση.

8. Ὅπως λέμε γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα τὴ μίαν οὐσίαν ὄχι γιὰ τὴ σύγχυσι τῶν τριῶν ὑποστάσεων, οὔτε λέμε τρεῖς ὑποστάσεις πρὸς ἀναίρεσιν τῆς μιᾶς οὐσίας, ἔτσι λέμε καὶ γιὰ τὸν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδας τὴ μίαν ὑπόστασιν ὄχι πρὸς σύγχυσι τῶν δύο φύσεών του, οὔτε λέμε τρεῖς δύο φύσεις πρὸς διαίρεσιν τῆς μιᾶς ὑπόστασης.

9. Ὅποιος δὲν παραδέχεται τὸν Χριστόν, ἕξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῶν δύο φύσεων, τὴν ὑποστατικὴν ἔνωσιν, εἶναι Νεστοριανός. Καὶ ὁποῖος δὲν μνημονεύει τὴν ὑποστατικὴν ἔνωσιν τῆ φυσικῆς διαφορᾶς, εἶναι Εὐτυχιανός. Ὅποιος ὅμως κηρύττει καὶ τὴν ὑποστατικὴν ἔνωσιν καὶ τὴ φυσικὴν διαφορὰν τὸν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδας, αὐτὸς κρατεῖ τὴ βασιλικὴν καὶ ἀμώμητον πίστιν.

10. Ὅποιος λοιπὸν ὁμολογεῖ καὶ διαφορὰν καὶ ἔνωσιν τὸν Χριστόν, οὔτε τὴν διαφορὰν ἀναιρεῖ οὔτε τὴν ἔνωσιν συγχέει. Γιατὶ ὁ θεὸς Κύριλλος ἀναθεματίζει ἐκείνους, ποὺ γιὰ χάριν τῆς διαφορᾶς ἀναιροῦν τὴν ὑποστατικὴν ἔνωσιν. Καὶ ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἀναθεματίζει ἐκείνους, ποὺ γιὰ χάριν τῆς ὑποστατικῆς ἔνωσεως ἀναιροῦν τὴ φυσικὴν διαφορὰν τὸν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδας.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ  
ΟΡΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ

Οὐσία καὶ φύσις ταυτὸν· ἀμφω γὰρ κοινὸν καὶ καθόλου, ὡς  
κατὰ πολλῶν καὶ διαφερόντων τῶ ἀριθμῶ κατηγορούμενα, καὶ  
μήποτε καθοτιοῦν ἐνὶ προσώπῳ περιοριζόμενα.

Ἐνυπόστατόν ἐστι τὸ κατὰ τὴν οὐσίαν κοινόν, ἤγουν τὸ εἶ-  
5 δος, τὸ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀτόμοις πραγματικῶς ὑφιστάμενον καὶ  
οὐκ ἐπινοία ψιλῆ θεωρούμενον.

Ἄλλως, ἢ πάλιν ἐνυπόστατόν ἐστι τὸ ἄλλω διαφόρῳ κατὰ  
τὴν οὐσίαν εἰς ἐνὸς σύστασιν προσώπου καὶ μιᾶς γένεσιν ὑπο-  
στάσεως συγκείμενόν τε καὶ συνυφιστάμενον καὶ οὐδαμῶς καθ'  
10 αὐτὸ γνωριζόμενον.

Ὀμοούσιόν ἐστι τὸ τῆς αὐτῆς οὐσίας ἄλλω τυγχάνον, διά-  
φορον δὲ πρὸς τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν ὑπόστασιν ὄν, ὡς ἐπὶ τε ἀνθρώ-  
που καὶ τῶν ἄλλων ἔχει εἰδῶν. Εἴ τι οὖν ἄλλω ταυτὸν ὑπάρχει  
κατὰ τὴν οὐσίαν, οὐ ταυτὸν ὑπάρχει τῶ αὐτῶ καὶ κατὰ τὴν ὑπό-  
15 στασιν· καὶ εἴ τι ἐν καὶ ἠνωμένον ἄλλω τυγχάνει κατὰ τὴν οὐ-  
σίαν, οὐχ ἐν οὔτε ἠνωμένον τῶ αὐτῶ τυγχάνει καὶ κατὰ τὴν ὑπό-  
στασιν· καὶ εἴ τι διαφορὰν ἔχει πρὸς ἄλλο κατὰ τὴν ὑπόστασιν,  
τοῦτο ἐνωσιν ἔχει πρὸς τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν οὐσίαν.

Οὐσιώδης οὖν ἐνωσίς ἐστίν ἢ τὰς διαφοροὺς κατ' ἀριθμὸν  
20 καὶ πολλὰς ὑποστάσεις εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν συνάγου-  
σα. Οὐσιώδης καὶ διαφορὰ τυγχάνει λόγος, καθ' ὃν ἢ οὐσία,  
ἤγουν φύσις, ἀμείωτός τε καὶ ἀτρεπτός, ἀφυρτός ὁμοῦ καὶ ἀσύγ-  
χυτός διαμένει, καὶ τὴν πρὸς ἄλλο κατ' εἶδος ἕτερον εἰς μίαν ὑπό-

## ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

Οὐσία καὶ φύση εἶναι τὸ ἴδιο· καὶ τὰ δύο εἶναι κοινὰ καὶ καθολικά, ἐπειδὴ γίνονται κατηγοροῦμενα σὲ πολλὰ καὶ διαφορετικά στὸν ἀριθμὸ καὶ ποτὲ σὲ ὀτιδήποτε δὲν περιορίζονται σ' ἓνα πρόσωπο.

Ἐνυπόστατο εἶναι τὸ κοινὸ ὡς πρὸς τὴν οὐσία, δηλαδή τὸ εἶδος, αὐτὸ πού ὑφίσταται πραγματικὰ στὰ κάτω ἀπὸ αὐτὸ ἄτομα καὶ πού δὲν εἶναι σύλληψη ἀπλῆς σκέψης.

Ἄλλιῶς πάλι· ἐνυπόστατο εἶναι αὐτὸ πού σύγκειται καὶ συνυφίσταται σὲ ἓνα ἄλλο διαφορετικὸ κατὰ τὴν οὐσία γιὰ τὴ σύσταση ἑνὸς προσώπου καὶ τὴ γένεση μᾶς ὑπόστασης, καὶ δὲν ἀναγνωρίζεται μὲ κανένα τρόπο καθ' ἑαυτὸ.

Ὅμοιο εἶναι αὐτὸ πού ἔχει τὴν ἴδια οὐσία μ' ἓνα ἄλλο, εἶναι ὅμως διαφορετικὸ πρὸς αὐτὸ κατὰ τὴν ὑπόσταση, ὅπως συμβαίνει στὸν ἄνθρωπο καὶ στὰ ἄλλα εἶδη. Ἄν λοιπὸν κάτι ταυτίζεται μὲ κάποιον ἄλλο κατὰ τὴν οὐσία, δὲν ταυτίζεται μὲ αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν ὑπόσταση. Κι ἂν κάποιον τυχαίνει νὰ εἶναι ἐνωμένο μὲ ἄλλο κατὰ τὴν οὐσία, οὔτε ἓνα εἶναι οὔτε ἐνωμένο μὲ τὸ ἴδιο καὶ κατὰ τὴν ὑπόσταση. Κι ἂν κάποιον διαφέρει μ' ἓνα ἄλλο κατὰ τὴν ὑπόσταση, αὐτὸ εἶναι ἐνωμένο μὲ τὸ ἴδιο κατὰ τὴν οὐσία.

Οὐσιώδης λοιπὸν ἐνωση εἶναι αὐτὴ πού συνάγει τὶς διάφορες στὸν ἀριθμὸ καὶ πολλὰς ὑποστάσεις σὲ μᾶ καὶ τὴν αὐτὴ οὐσία. Οὐσιώδης διαφορὰ εἶναι λόγος, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ἢ οὐσία, δηλαδή ἢ φύση, διαμένει ἀμείωτη καὶ ἀμετάβλητη, ἀφυρτη καὶ συγχρόνως καὶ ἀσύγχυτη, καί, ἐνῶ συναντᾶται μ' ἓνα ἄλλο διαφο-



στασιν ποιουμένη σύνοδον, οὐδ' ὄλως τῆς κατὰ φύσιν ἰδίας ἐξίσταται φύσεως.

Ἐπόστασις καὶ πρόσωπον ταυτόν· ἄμφω γὰρ μερικόν τε καὶ ἴδιον, ὡς ἐφ' ἑαυτῶν τὴν περιγραφὴν, ἀλλ' οὐκ ἐν πλείοσι  
5 τὴν κατηγορίαν φυσικῶς κεκτημένα.

Ἐνούσιόν ἐστι τὸ μὴ μόνον ἐνθεωρούμενον ἔχον ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ τῶν ἰδιωμάτων ἄθροισμα, καθ' ὃ ἄλλο ἄπ' ἄλλου γνωρίζεται, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας πραγματικῶς κεκτημένον.

Ὁμοῦπόστατόν ἐστι τὸ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπόστασιν  
10 ἄλλω συντεθειμένον, διάφορον δὲ πρὸς τὸ αὐτὸ κατ' οὐσίαν τυγχάνον, ὡς ἐπὶ τε ψυχῆς καὶ σώματος ἔχει καὶ τῶν ἄλλων ὅσα φύσεως ἑτερότητι διαφέροντα καθ' ἐπόστασιν ἦνται. Εἴ τι οὖν ἄλλω καθ' ἔνωσιν συντεθὲν ταυτόν ὑπάρχει κατὰ τὴν ἐπόστασιν, τουτέστιν ἐπόστασις μετ' αὐτοῦ γέγονε μία, ἕτερον τῶ αὐτῶ  
15 κατὰ τὴν οὐσίαν ἐστί. Καὶ εἴ τι ἐν καὶ ἦνωμένον ἄλλω τυγχάνει κατὰ τὴν ἐπόστασιν, τοῦτο οὐχ ἐν οὔτε ὁμόγενές ἐστι τῶ αὐτῶ καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν. Καὶ εἴ τι συντεθειμένον ἄλλω διαφορὰν ἔχει κατὰ τὴν οὐσίαν, τοῦτο ἔνωσιν ἔχει πρὸς τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπόστασιν.

20 Ἐποστατικὴ οὖν ἔνωσις ἐστὶν ἢ τὰς διαφόρους οὐσίας, ἦγουν φύσεις, εἰς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπόστασιν συνάγουσά τε καὶ συνδέουσα. Ἐποστατικὴ δὲ διαφορὰ τυγχάνει λόγος, καθ' ὃν ἢ κατὰ τὸ ἄθροισμα τῶν ἐνθεωρουμένων ἰδιωμάτων τῶ κοινῶ τῆς οὐσίας ἑτερότης, τέμνουσα κατ' ἀρι-  
25 θμὸν ἄλλον ἀπ' ἄλλου, τὴν τῶν ἀτόμων ποιεῖται πληθύν.

Σχετικὴ ἔνωσις ἐστὶν ἢ τὰς διαφόρους γνώμας εἰς ἐν συνάγουσα θέλημα. Σχετικὴ δὲ διαφορὰ ἐστὶν ἢ τὸ ἐν θέλημα γνώμης ἑτερότητι διατέμνουσα κινήσεις.

Σχετικὴ ἔνωσις ἐστὶ φιλικὴ συνδιάθεσις, ἢ θελημάτων ὁμο-  
30 νοητικὴ σύμπνοια καὶ ἐπίνευσις. Σχετικὴ διαφορὰ ἐστὶ γνώ-

ρετικό στό είδος σέ μιὰ ὑπόσταση, δέν ἀπομακρύνεται καθόλου ἀπό τήν ἴδια της τή φυσική οὐσία.

Ἐννοεῖται ὅτι ὑπόσταση καί πρόσωπο εἶναι τὸ ἴδιο. Γιατί καθένα ἀπό τὰ δύο εἶναι μερικό καί εἰδικό, ἐπειδὴ περιγράφονται στόν ἑαυτό τους, δέν μποροῦν ὅμως νὰ γίνουν φυσικά κατηγορούμενα σέ περισσότερα.

Ἐνούσιο εἶναι ἐκεῖνο πού δέν μποροῦμε νὰ δοῦμε σ' αὐτὸ τὸ ἄθροισμα μόνο τῶν ιδιωμάτων, σύμφωνα μέ τὸ ὅποιο γνωρίζομε τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀλλὰ ἔχει πραγματικά καί τὸ κοινὸ γνώρισμα τῆς οὐσίας<sup>1</sup>.

Ὁμοῦπόστατο εἶναι ἐκεῖνο πού ἔχει συντεθεῖ μαζί μ' ἓνα ἄλλο σέ μία καί τήν αὐτὴ ὑπόσταση, εἶναι ὅμως διαφορετικό πρὸς αὐτὸ κατὰ τήν οὐσία. "Ὅπως συμβαίνει στήν ψυχὴ καί στό σῶμα καί στά ἄλλα ὅσα διαφέρουν στήν ἑτερότητα τῆς φύσης, εἶναι ὅμως ἑνωμένα ὡς πρὸς τήν ὑπόσταση." Ἄν λοιπὸν κάτι, πού ἔχει συντεθεῖ μέ κάποιο ἄλλο μέ ἑνωσὴ, εἶναι τὸ ἴδιο κατὰ τήν ὑπόσταση, δηλαδή ἔγινε μαζί του μία ὑπόσταση, εἶναι διάφορο μέ τὸ ἴδιο κατὰ τήν οὐσία. Κι ἂν κάποιο εἶναι ἓνα καί ἑνωμένο μέ ἄλλο κατὰ τήν ὑπόσταση, αὐτὸ δέν εἶναι ἓνα οὔτε ὁμογενὲς μέ αὐτὸ καί κατὰ τήν οὐσία. Κι ἂν κάτι, πού ἔχει συντεθεῖ μ' ἓνα ἄλλο, διαφέρει κατὰ τήν οὐσία, αὐτὸ ἔχει ἑνωθεῖ πρὸς αὐτὸ τὸ ἴδιο κατὰ τήν ὑπόσταση.

Ἐποστατική λοιπὸν ἑνωσὴ εἶναι ἐκείνη πού συνάγει καί συνδέει τίς διάφορες οὐσίες, δηλαδή φύσεις, σέ ἓνα πρόσωπο καί μία καί τήν αὐτὴ ὑπόσταση. Ἐποστατικὴ πάλι διαφορὰ εἶναι λόγος, σύμφωνα μέ τὸν ὅποιο ἡ ἑτερότητα κατὰ τὸ ἄθροισμα τῶν ιδιωμάτων πού παρατηροῦνται στό κοινὸ τῆς οὐσίας, χωρίζοντας τὸν ἄλλο ἀπὸ τὸν ἄλλο κατ' ἀριθμὸ, προκαλεῖ τὸ πλῆθος τῶν ἀτόμων.

Σχετικὴ ἑνωσὴ εἶναι ἡ ἑνωσὴ πού συνάγει τίς διάφορες γνώμες σ' ἓνα θέλημα. Σχετικὴ διαφορὰ πάλι εἶναι ἡ κίνησὴ πού διαχωρίζει μέ τήν ἑτερότητα τὸ ἓνα θέλημα τῆς γνώμης.

Σχετικὴ ἑνωσὴ εἶναι ἡ φιλικὴ σύνδεσὴ ἢ ἡ ὁμοιοσητικὴ σύμπτυξις καί ἀποδοχὴ τῶν θελημάτων. Σχετικὴ διαφορὰ πάλι εἶναι ἡ

1. Sic anima et corpus, quae partiale substantiae, σημειώνει ὁ μεταφραστὴς στὰ λατινικά.

μης ἑτεροτης, ἢ θελημάτων ἀνομοιότης, ἢ διαίρεσις διαθέσεως.

Συγχυτικὴ ἔνωσις ἐστὶν ἢ ἐξ ὑποστάσεων εἰς ὄλου τινὸς κατὰ σύνοδον γινομένη σύνθεσις, ἢ τις τὴν τῶν μερῶν ἑαυτῆς 5 μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν εἶδει καὶ σχήματι σωζομένην οὐκ ἔχει τὸ σύνολον ὕπαρξιν, ἀλλ' ἠφανισμένην ὁμοῦ καὶ πεφυρμένην καὶ ἀγνωστον καὶ τῶν κατ' αὐτὴν συνδεδραμηκότων οὐδεμίαν οὐδαμῶς κέκτηται διαφορὰν, τὴν οὐσιώδη τούτων ἰδιότητα διασημαίνουσιν.

10 Διαίρεσις ἐστὶ τομὴ διαμπὰξ ἀνὰ μέρος τιθεῖσά τε καὶ χωρίζουσα καὶ καθ' ἑαυτὴν θεωρεῖσθαι παρασκευάζουσα, κατὰ τε οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν τὴν ἐκάστου πράγματος ὕπαρξιν.

Ἐποστάσεως ἰδιὸν ἐστὶ τὸ καθ' ἑαυτὴν ὄρασθαι καὶ τῶν ὁμοειδῶν κατ' ἀριθμὸν διαστέλλεσθαι. Ἐνυποστάτου ἰδιὸν ἐστὶ 15 ἢ τὸ μετ' ἄλλου διαφόρου κατὰ τὴν οὐσίαν ἐν ὑποστάσει γνωρίζεσθαι καθ' ἔνωσιν ἄλυτον, ἢ τὸ ἐν ἀτόμοις φυσικῶς τυγχάνειν καθ' ὕπαρξιν.

Οὐσίας ἰδιὸν τὸ ἐν πᾶσι καὶ πάντων φυσικῶς κατηγορεῖσθαι τε καὶ προφαίνεσθαι. Ἐνουσίου ἰδιὸν τὸ πραγματικῶς ὑφίστασθαι καὶ φέρειν ἀπάντων ἐφ' ἑαυτοῦ τῶν προσωπικῶν ἰδιωμάτων τοὺς ἀληθεῖς χαρακτῆρας.

Δύναμις ἐστὶν ἐνυλος ἐνέργεια, ἐνέργεια, ἀῦλος δύναμις. Ἡ 20 πάλιν, ἐνέργειά ἐστὶ δυνάμεως φυσικῆς ἀποτέλεσμα.

Θέλημα φυσικόν ἐστὶν οὐσιώδης τῶν κατὰ φύσιν συστατικῶν 25 ἐφ' ἑσθαι. Θέλημα γνωμικόν ἐστὶν ἢ ἐφ' ἑκάτερα τοῦ λογισμοῦ αὐθαίρετος ὁρμὴ τε καὶ κίνησις.

Διαφορὰ ἐστὶ λόγος, καθ' ὃν ἢ πρὸς ἀλληλα τῶν σημαινομένων ἑτερότης σώζεσθαι πέφυκε, καὶ τοῦ πῶς εἶναι δηλωτικός.

Ταυτότης ἐστὶν ἀπαραλλαξία, καθ' ἣν ὁ τοῦ σημαινομένου 30 λόγος τὸ πάντῃ κέκτηται μοναδικόν, μηδενὶ τρόπῳ διαφορᾶς γνωριζόμενον.

διαφορὰ γνώμης ἢ ἡ ἀνομοιότητα τῶν θελημάτων ἢ ἡ διαίρεση τῆς διάθεσης.

Συγχυτική ἔνωση εἶναι ἡ σύνθεσις τῶν ὑποστάσεων πού ἐπιτελεῖται ἀπὸ τῆ συνένωσις σὲ ἓνα ὅλο τῶν ὑποστάσεων, ἡ ὁποία δὲν ἔχει μετὰ τὴν ἔνωση καμμιά διατηρούμενη ὑπαρξὴ τῶν μερῶν τῆς μὲ κάποιον εἶδος καὶ σχῆμα, ἀλλ' εἶναι ἀφανισμένη καὶ μαζὶ ἀναμιγμένη καὶ ἄγνωστη, καὶ δὲν ἔχει καμμιά καθόλου διαφορὰ ὄλων ἐκείνων πού ἔχουν συντρέξει σ' αὐτήν, πού νὰ δηλώνει τὴν οὐσιώδη ιδιότητά τους.

Διαίρεσις εἶναι τομὴ διαμπερῆς, πού περνᾷ ἀπὸ κάθε μέρος καὶ χωρίζει καὶ κάνει νὰ θεωρεῖται καθ' ἑαυτήν, ὡς πρὸς τὴν οὐσία καὶ τὴν ὑπόστασις, ἡ ὑπαρξὴ κάθε πράγματος.

Ἰδιο ὑποστάσεως εἶναι τὸ νὰ τῆ βλέπεις καθ' ἑαυτήν καὶ νὰ τῆ διαχωρίζεις κατὰ τὸν ἀριθμὸ ἀπὸ τὰ ὁμοειδῆ τῆς. Ἰδιο τοῦ ἐνυπόστατου εἶναι ἡ τὸ ν' ἀναγνωρίζεται σὲ ὑπόστασις μ' ἓνα ἄλλο διάφορο κατὰ τὴν οὐσία σὲ ἀδιάλυτη ἔνωση, ἡ αὐτὸ πού συναντᾶται νὰ ὑπάρχει φυσικὰ στὰ ἄτομα.

Ἰδιο τῆς οὐσίας εἶναι τὸ νὰ ἀποδίδεται ὡς κατηγορούμενο καὶ νὰ προβάλλεται φύσει σὲ ὅλα γιὰ ὅλα. Ἰδιο τοῦ ἐνούσιου εἶναι τὸ νὰ ὑφίσταται πραγματικὰ καὶ νὰ ἔχει ἐπάνω του ὄλων τῶν προσωπικῶν ιδιωμάτων τοὺς ἀληθινούς χαρακτηρες.

Δύναμη εἶναι ἐνυλὴ ἐνέργεια· ἐνέργεια εἶναι ἄυλη δύναμη. Ἡ πάλι, ἐνέργεια εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς φυσικῆς ἐνέργειας.

Θέλημα φυσικὸ εἶναι ἡ οὐσιώδης ἔφεσις τῶν σύμφωνων μὲ τὴ φύσις συστατικῶν. Θέλημα γνωμικὸ εἶναι ἡ αὐθαίρετη ὁρμὴ καὶ κίνησις σὲ καθένα ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοῦ λογισμοῦ.

Διαφορὰ εἶναι λόγος, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο σώζεται ἡ ἑτερότητα τῶν σημαινομένων μεταξύ τους καὶ πού δηλώνει τὸν τρόπο τοῦ εἶναι.

Ταυτότητα εἶναι τὸ ἐντελῶς ἀπαράλλακτο (ὁμοιότητα), κατὰ τὸ ὁποῖο τὸ νόημα τοῦ σημαινομένου διαθέτει τὸ τελείως μοναδικό, πού δὲν διακρίνεται μὲ ὅποιοδήποτε τρόπο διαφορᾶς.

ΤΟΜΟΣ  
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ

Ἀποδεικνὺς τὴν κατὰ καινοτομίαν γεγонуῖαν ἐπέισα-  
κτον ἔκθεσιν Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως, ἐξ ὑποστολῆς  
Σεργίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως προέδρου, ἀπάδου-  
σα μὲν τῶν ἱερῶν Λογίων τε καὶ Πατέρων, συνάδουσα  
5 δὲ τοῖς ἀνιέροις αἰρετικοῖς τοῖς τὴν τε σύγχυσιν ἅμα καὶ  
τὴν διαίρεσιν τερατολογοῦσιν ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν τὸν  
Θεὸν ἡμῶν μυστηρίου, γραφεῖσα ἀπὸ Ρώμης πρὸς  
Στέφανον τὸν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Δώρων, τελοῦντα  
ὑπὸ τὸν ἅγιον καὶ ἀποστολικὸν θρόνον τῆς ἀγίας Χρι-  
10 στοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως.

Νυκτὶ μὲν τὸν παρόντα βίον, μύλωνι δὲ τὴν τούτου κίνησιν,  
καὶ κλίνῃ τὴν ἀνάπαυσιν ἀπεικάσας ὁ Κύριος, τῶν ἐν ἑκατέροις  
ὄντων (μύλωνί τε λέγω καὶ κλίνῃ) τὸν μὲν αἴρεσθαι, τὸν δὲ ἀφίε-  
σθαι διωρίσατο. Καὶ αἴροντα (αἴρεσθαι) μὲν τυχὸν τὸν ἐκείνης  
15 μὲν διὰ θεωρίας, ταύτης δὲ διὰ πράξεως ἀπολυθέντα, καὶ μήτε  
περιγραφῆ διαστημάτων, ἐν οἷς ὄραται τῶν ὀρωμένων ἢ κίνη-  
σις, μήτε θρύψει παθῶν, ἐν οἷς ἢ ἀνάπαυσις, ἐναπομείναντα  
κατὰ διάθεσιν, ἀφίεσθαι δὲ τὸν τούτοις αὐθαιρέτως ἐνισχημένον,  
διὰ τὸ τῆς ψυχῆς φιλήδονόν τε καὶ φιλομετέωρον. Τί δὲ κρατεῖ-  
20 σθαί με τὸν ἡμέτερον δοῦλον πείρα πρότερον, καθάπερ ἀκοῆ  
τῆμερον μεμαθηκότες, θεολαμπεῖς καὶ πανάριστοι, πῶς ἂν οἷς

1. Ἐπιστολὴ δογματικὴ σταλεῖσα στὸν Στέφανο, ἐπίσκοπο Δώρων, σθεναρὸ ὑπέρμαχο τῆς Ὁρθοδοξίας μαζί μὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπό του Σωφρόνιο.

ΤΟΜΟΣ<sup>1</sup>  
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ

Ποῦ ἀποδεικνύει τίς καινοτομίες τῆς ἐπίσακτης Ἐκθεσης τοῦ βασιλιᾶ Ἡρακλείου ἀπὸ ἐκτομῆ τοῦ Σεργίου τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ποῦ δὲ συμφωνεῖ μὲ τὰ ἱερὰ Λόγια καὶ τοὺς Πατέρες, συμφωνεῖ ὁμως μὲ τοὺς ἀσεβεῖς αἰρετικούς, ποῦ μὲ τίς τερατολογίες τους ἐπιφέρουν σύγχυση καὶ διαίρεση στὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας. Γράφηκε ἀπὸ τὴ Ρώμη πρὸς τὸ Στέφανο τὸν ἀγιότατο ἐπίσκοπο Δώρων, ποῦ ἀνήκει στὸν ἅγιον καὶ ἀποστολικὸν θρόνον τῆς ἁγίας πόλης τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μας.

Μὲ νύχτα παρομοίωσε ὁ Κύριος τὴν παρούσα ζωὴ, μὲ μυλόπετρα τὴν κίνησίν του, καὶ μὲ κρεβάτι τὴν ἀνάπαυσιν ἐκείνων ποῦ βρίσκονται στὴ μιὰ καὶ τὸ ἄλλο (ἐννοῶ τὴ μυλόπετρα καὶ τὸ κρεβάτι) καὶ πρόσταξε ὁ ἕνας νὰ παραλαμβάνεται, καὶ ὁ ἄλλος νὰ ἀφήνεται<sup>2</sup>. Καὶ νὰ παραλαμβάνεται ἐκεῖνος ποῦ τυχὸν ἔχει ἐλευθερωθεῖ μὲ τὴ θεωρίαν ἀπὸ ἐκείνη, καὶ μὲ τὴν πράξιν ἀπὸ αὐτή, καὶ νὰ μὴν ἐναπομείνει μὲ ἀνάλογον διάθεσίν του οὔτε στὴν περιοχὴ τῶν διαστημάτων ὅπου ἐκδηλώνεται ἡ κίνησις τῶν ὄρατων, οὔτε στὴν τρυφή τῶν παθῶν, ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ἀνάπαυσις, νὰ ἀφήνεται πάλιν ὅποιος ἔχει σ' αὐτὰ αἰχμαλωτιστεῖ μὲ θέλησίν του ἐξαιτίας τῆς φιληδονίας καὶ τῆς ἔπαρσις. Καὶ τί κάνατε, θεοφώτιστοι καὶ πανάριστοι, ὅταν μάθατε μὲ τὴν πείρα πρῶτα καὶ ὅπως σήμερον μὲ τὴν ἀκοή, ὅτι ὁ δοῦλος σας εἶναι αἰχμάλωτος σ' αὐτὰ τὰ πάθη; Καὶ

---

2. Ματθ. 24, 41. Λουκᾶ 17, 34.

γεγράφετε συμπαθῶς εἴλεσθέ γε πρὸς ὕφεσιν οὕτως ἀχθῆναι τοῦ πτωχοῦ τε καὶ πένητος, οἱ τοσοῦτον ἀπὸ γῆς ἀρθέντες κατὰ Θεοῦ χάριν καὶ ὑψωθέντες, ὥστε τὸν βίον τῷ λόγῳ καὶ τὸν νοῦν τῷ Κυρίῳ τῶν τῆδε καὶ ὑπὲρ τῶν τῆδε διᾶραι, τῷ ἀρχετύπῳ τὴν εἰκόνα προσοικειούμενοί τε καὶ ἐνίζοντες, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀληθέστερον, ἐνδειξιν ἐθέλοντες ὕψους ποιεῖσθαι τὴν ἀυθαίρετον ὕφεσιν τῆς ὑπερτάτης ὑμῶν καλλονῆς, ὡς ἂν τῷ περιόντι καὶ ἡμᾶς ἀγάγοιτε πρὸς τὸ μέτρον τοῦ ὑπεραπίρου Θεοῦ Λόγου, κενώσει τῇ πρὸς ἡμᾶς τὸ τῆς οἰκείας δόξης ἀπεριγράφως ὕψος 10 ἐπιδεικνύντος, ἐφ' ᾧ τε μεταπλάσαι τοσοῦτον ἡμᾶς ἐπιποθέστερον, ὅσωπερ ἂν σαρκὶ δι' ἡμᾶς αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπλαστούργησε πρὸς τὸ ταπεινότερον, φύσει γενόμενος ἄνθρωπος δίχα τροπῆς καὶ συγχύσεως, ὁ διαφερόντως φιλόανθρωπος, ἐλλείψας οὐδὲν εἰς πρόσληψιν τῶν ἡμετέρων, ἵνα μὴ καὶ ἑαυτῷ τὴν χάριν καὶ 15 ἡμῖν ἐλλείψη τὴν σωτηρίαν, οὐχ ὄλην τῇ φύσει διδούς, ὡς μὴ ὄλην τὴν φύσιν λαβών, ἀλλὰ καθ' ἐκεῖνο μειώσας ἐκείνην, καθ' ὅπερ ἂν οὐ προσείληφε ταύτην. «Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον», φησὶν ὁ μέγας Γρηγόριος.

Πῶς γὰρ ὁ ὑπερούσιος δι' ἡμᾶς σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος ἐκ 20 Πνεύματος ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς Ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος προσλήψει σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης τὴν νοεράν τε καὶ λογικὴν, νέος τε χρηματίσας φύσει καὶ γενόμενος ἄνθρωπος, καινουργήσει τὸν πάλαι, μὴ δι' ὄλου καὶ ὄλον λαβών, μόνης δίχα τῆς ἀμαρτίας, ἐξ ἧς ἡ παλαιώσις καὶ δι' ἣν ὁ θάνατος κατεκρίθη τῆς φύσεως, τροφὴν ἔχων τοσοῦτον ἡμᾶς, ὡς ἐκείνης γεγεύμεθα, τοῦ 25 ζύλου πικρῶς ἐμφορηθέντες τῆς παραβάσεως; Πῶς δὲ κενωθείς ὁ αὐτὸς ἀναστήσει τὸν πεπτωκότα, μὴ δι' ὄλου καὶ ὄλον ἐξ αὐτῆς ἀκρας συλλήψεως ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, δίχα

πῶς μὲ ὅσα μοῦ γράψατε προτιμήσατε νὰ κατεβεῖτε ἔτσι φιλάνθρωπα στὴν ταπεινότητα ἐμοῦ τοῦ φτωχοῦ καὶ πένητα, ἔσεῖς ποὺ ὑψωθήκατε τόσο πολὺ ἀπὸ τὴ γῆ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνεβήκατε, ὥστε νὰ ὑψώσετε τὴ ζωὴ σας στὸ Λόγο καὶ τὴ διάνοιά σας στὸν Κύριο τῶν ἐδῶ καὶ τῶν πάνω ἀπὸ τὰ ἐδῶ, οἰκειώνοντας καὶ ἐνώνοντας τὴν εἰκόνα μὲ τὸ ἀρχέτυπο; Ἡ καλύτερα, γιὰ νὰ μιλήσω πιὸ κοντὰ στὴν ἀλήθεια, θέλοντας νὰ δώσετε ἀπόδειξη τοῦ ὕψους τῆς ὑπέριστατης καλλονῆς σας τὴν θελημένη σας ταπείνωση, ὥστε μὲ τὴν περίσσειά της νὰ ὀδηγήσετε κι ἐμᾶς στὸ μέτρο τοῦ ὑπεράπειρου Θεοῦ Λόγου, ποὺ ἀποδεικνύει μὲ τὴν πρὸς ἐμᾶς κένωσή του ἀπεριόριστο τὸ ὕψος τῆς δικῆς του δόξας, καὶ ποὺ ἐπιθυμῶντας νὰ μᾶς μεταπλάσσει τόσο περισσότερο ἀπὸ ἐμᾶς, ὅσο ἐκεῖνος ὁ ὅλως ἰδιαιτέρως φιλάνθρωπος πλαστούργησε τὸν ἑαυτό του μὲ τὴ σὰρκα γιὰ χάρη μας πρὸς τὸ ταπεινότερο κι ἔγινε φύσει ἄνθρωπος χωρὶς μεταβολὴ καὶ σύγχυση, χωρὶς καμμιά ἔλλειψη κατὰ τὴν πρόσληψη τῶν δικῶν μας στοιχείων, ὥστε οὔτε σ' αὐτὸν νὰ λείπει ἢ εὐχαριστία μας οὔτε καὶ σ' ἐμᾶς ἢ σωτηρία, καὶ χωρὶς νὰ δώσει ὅλη τὴ φύση του, ἀφοῦ δὲν ἔλαβε ὅλη τὴ δική μας, ἀλλὰ μείωσε ἐκείνην στὸ βαθμὸ ποὺ δὲν προσέλαβε κάτι ἀπὸ αὐτήν. Γιατί, λέγει ὁ μέγας Γρηγόριος, «ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔχει προσληφθεῖ, εἶναι ἀθεράπευτο»<sup>2α</sup>.

Πῶς δηλαδή ὁ ὑπερούσιος Θεὸς Λόγος, ποὺ σαρκώθηκε γιὰ χάρη μας ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴ Παρθένο Μαρία καὶ Θεομήτορα μὲ τὴν πρόσληψη σάρκας μὲ νοερὴ καὶ λογικὴ ψυχὴ, μὲ τὸ νὰ χρηματίσει νέος στὴ φύση καὶ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, θὰ κάνει νέο τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο, ποὺ δὲν τὸν ἔλαβε ὀλόκληρο καὶ σὲ ὅλα, ἐκτὸς τῆς ἁμαρτίας μονάχα, ἢ ὁποῖα προκάλεσε τὴν παλαίωσή του καὶ ποὺ ἐξαιτίας της κατακρίθηκε ἢ φύση μας στὸ θάνατο, ποὺ μᾶς εἶχε τροφὴ τοῦ στὸ βαθμὸ ποὺ ἐμεῖς γευθήκαμε τὴν ἁμαρτία, γεμάτοι ἀπὸ τὴν πίκρα τῆς παράβασης τοῦ δέντρου; Καὶ πῶς, ἐνῶ αὐτὸς κενώθηκε, θὰ ἀναστήσει ὁ ἴδιος ἐκεῖνον ποὺ ἔπεσε, ἐὰν δὲν ἔνωσε τὸν ἑαυτό του σὲ ὑπόστασι σὲ ὅλα καὶ ὅλον ἀπὸ αὐτὴν τὴν

2α. Ἐπιστολὴ πρὸς Κληδόσιον.



μόνου τοῦ ὀλισθήματος, ἐξ οὗ τὸ σύντριμμα καὶ δι' ὃ τὸ ἐπιτίμιον; Ταύτη τοι ψυχὴν νοερὰν καὶ λογικὴν μετὰ τοῦ συμφυοῦς αὐτῇ σώματος, τουτέστι τέλειον ἄνθρωπον, παντὸς μώμου χωρὶς προσλαβών, καὶ ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, αὐτὸς ὁ  
 5 ὑπὲρ φύσιν Θεός, καὶ τὴν αὐτῆς φυσικὴν λαβών, εἶχε πάντως αὐτεξούσιον θέλησιν. Εἰ παραβάντες τὴν ἐντολὴν δίχα θελήσεως, ἀλλ' οὐ θελήσεως δίχα, παρέβημεν, ἐδεόμεθα τῆς κατ' αὐτὴν ἰατρείας, τῇ προσλήψει τοῦ ὁμοίου τὸ ὁμοῖον, αὐτοῦ δὲ τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ θεραπεύοντος· αὐτὴν δ' ἂν καὶ τὴν ταύτης  
 10 προσλαβών λογικὴν τε καὶ ζωτικὴν εἶχεν ἐνέργειαν, ἧ τὴν ἀμαρτίαν, ὡς εἶθε μὴ ποτ' ἂν, λογισάμενοί τε καὶ ἐνεργήσαντες, ἐχρήζομεν τῆς κατ' αὐτὴν σωτηρίας, τῇ προσλήψει μολυσμοῦ παντὸς ταύτην ἀποκαθαίροντος καὶ ὄλην τῇ σαρκώσει θεουργοῦντος τὴν ἡμετέραν φύσιν.

15 Εἰ γὰρ οὐσιωδῶς ταῦτα ἔχουσιν ταύτην ἐδημιούργησε Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, τὴν τε θέλησίν φημι καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ τὴν μὲν αὐτεξούσιον, τὴν δὲ ἐνεργοῦσαν παρέστηκε, δῆλον ὡς οὕτω τὴν φύσιν λαβών ἤνωσεν ἑαυτῷ τὸ καθ' ὑπόστασιν, ὡς ἀπαρχῆς ταύτην ἐδημιούργησε, τουτέστι θελητικὴν φύσει καὶ ἐνεργητικὴν,  
 20 ἵνα μὴ τὴν φύσιν μόνον παθοῦσαν, ἀλλ' οὐ καὶ τὰς αὐτῆς ἐμφύτους δυνάμεις προσεῖληφεν, οὐδ' ἂν τὴν φύσιν προσεῖληφεν, ἀλλὰ τὴν οἰκονομίαν ἐφάντασεν. Ἀδύνατον γὰρ τὴν ἡμετέραν ἢ τῶν ὄντων ἐτέρων εἶναι ποτ' ἂν ἢ ὀνομάζεσθαι φύσιν, τῶν αὐτῆς ἐμφύτων δίχα δυνάμεων, αἷς οὐσιωδῶς πᾶς χαρακτηρίζε-  
 25 σθαι πέφυκεν. Ὅθεν οὐκ ἀνεθέλητος ἢ ἡμετέρα φύσις, ἐπεὶ μηδὲ ἀνθρώπου. Οὐτε μὴν ἀνενέργητος, ἐπεὶ μηδὲ ἄψυχος. Εἰ δὲ ἀνεθέλητος ἦν καὶ ἀνενέργητος, τὸ καθ' ἡμᾶς, ὡς τισι τῶν πάλαι καὶ νῦν ἔδοξεν αἵρετικῶν, οὐδὲ καθ' ἡμᾶς ὄλως γέγονεν ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς, μὴ πιστούμενος τὸ ἡμέτερον τοῖς ἡμετέροις, καὶ οἷς αὐτὸς

ἀρχὴ τῆς σύλληψής του, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε ἢ συντριβὴ του καὶ γιὰ τὴν ὁποία ἔλαβε τὴν τιμωρία; Πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸ, ἀφοῦ προσέλαβε ψυχὴ νοερὴ καὶ λογικὴ μὲ τὸ σύμφυτό της σῶμα, δηλαδὴ τέλειο ἄνθρωπο, χωρὶς κανένα ἑλάττωμα, καὶ ἀφοῦ ἐνώθηκε μαζί του σὲ ὑπόσταση, αὐτός, ὁ πάνω ἀπὸ τὴ φύση Θεός, ἔλαβε καὶ τὴ φυσικὴ θέληση αὐτῆς, ἀλλ' εἶχε ὅπωςδήποτε αὐτεξούσια θέληση. Ἄν παραβῆκαμε τὴν ἐντολὴ δίχως τὴ θέλησή μας, πού βέβαια δὲν τὴν παραβῆκαμε χωρὶς θέληση, θὰ χρειαζόμαστε τὴ θεραπεία της, καὶ θὰ τὴ θεράπευε ὁ ἴδιος ὁ Θεός πού σαρκώθηκε μὲ τὴν πρόσληψη τοῦ ὁμοίου τὸ ὁμοιο. Προσλαμβάνοντας αὐτήν, θὰ εἶχε καὶ αὐτῆς τὴ λογικὴ καὶ ζωτικὴ ἐνέργεια, καὶ ἂν σύμφωνα μ' αὐτήν, πού μακάρι νὰ μὴ συνέβαινε ποτέ, σκεφτόμαστε καὶ ἐνεργοῦσαμε τὴν ἁμαρτία, θὰ εἶχαμε ἀνάγκη τὴ σύμφωνη μ' αὐτὴν σωτηρία, καθαίροντάς τὴν μὲ τὴν πρόσληψη ἀπὸ κάθε μολυσμὸ καὶ θεοποιώντας μὲ τὴ σάρκωσή του ὅλη τὴ φύση μας.

Γιατί, ἂν ὁ Λόγος, ἐπειδὴ εἶναι Θεός, τὴ δημιούργησε νὰ τὰ ἔχει αὐτὰ στὴν οὐσία της, ἐννοῶ τὴ θέληση καὶ τὴν ἐνέργεια, καὶ τὴν πρώτη τὴν ἔκανε αὐτεξούσια, ἐνῶ τὴν ἄλλη νὰ ἐνεργεῖ, εἶναι φανερό ὅτι ἔλαβε ἔτσι τὴ φύση μας καὶ τὴν ἔνωσε μαζί του ὑποστατικά, ὅπως τὴ δημιούργησε ἀπὸ τὴν ἀρχή, δηλαδὴ νὰ θέλει καὶ νὰ ἐνεργεῖ ἀπὸ τὴ φύση της, ὥστε νὰ μὴν ἔχει προσλάβει μόνο τὴ φύση πού ἔπαθε καὶ ὄχι καὶ τὶς ἔμφυτες δυνάμεις της, ὅποτε δὲν θὰ εἶχε προσλάβει κἀν τὴ φύση, καὶ ἡ οἰκονομία θὰ ἦταν ἓνα φάντασμα. Γιατί εἶναι ἀδύνατο ἢ δική μας φύση ἢ τῶν ἄλλων ὄντων νὰ εἶναι καὶ ὀνομάζεται χωρὶς τὶς ἔμφυτες δυνάμεις της μὲ τὶς ὁποῖες εἶναι φυσικὸ νὰ χαρακτηρίζεται ὁ καθένας ὡς πρὸς τὴν οὐσία του. Ἐπομένως δὲν εἶναι ἡ φύση μας χωρὶς θέληση, γιατί δὲν θὰ ἦταν φύση τοῦ ἀνθρώπου. Οὔτε βέβαια χωρὶς ἐνέργεια, ἐπειδὴ δὲν εἶναι οὔτε ἄψυχη. Ἄν ἦταν χωρὶς θέληση καὶ ἀνενεργός, ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση, ὅπως νόμισαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιούς καὶ σύγχρονους αἰρετικούς, οὔτε θὰ γινόταν ἴδιος μ' ἑμᾶς ὁ πάνω ἀπὸ ἑμᾶς καὶ δὲν θὰ πιστοποιοῦσε τὴν ἀνθρωπότητά του μὲ τὰ δικά μας γνωρίσματα καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δημιούργη-

ἀρχῆθεν δημιουργήσας ἐχαρακτήρισε φυσικῶς, αὐτεξούσιον καὶ  
 ἐνεργὸν ποιήσας κατὰ φύσιν τὸν ἄνθρωπον. Καίτοι τούτων ἑκα-  
 τέρων ἀναντιρρήτως προσειληφέναι πιστοῦται τὴν δύναμιν, οἷς  
 ἄνθρωπον δι' ἡμᾶς εἰσάγει τὸν ὑπερούσιον Λόγον θέλοντά τε καὶ  
 5 ἐνεργοῦντα τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων ἢ σύνταξις, πῆ μὲν βοῶσα,  
 «καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς πε-  
 ριπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς, πῆ δὲ  
 καὶ ἀναστὰς ἐκεῖθεν εἰς τὰ ὄρια Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ εἰσελ-  
 θὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν»·  
 10 καὶ πάλιν, «ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλι-  
 λαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῶ», καὶ «τῇ ἐπαύριον ἤθελεν ἐλ-  
 θεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν». Καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν· «περιεπάτει ὁ  
 Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, οὐ γὰρ ἤθελε ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπα-  
 τεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι»· καί· «ποῦ θέλεις  
 15 ἐτοιμάσωμέν σοι τὸ Πάσχα φαγεῖν;»· καί· «ἔδωκαν αὐτῷ ὄξος  
 μετὰ χολῆς μεμιγμένον, καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε πιεῖν».  
 Ταῦτα γάρ, φημὶ δὴ τὸ «ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς», καί, «ἤθελε  
 ἐξελθεῖν», καὶ «οὐκ ἤθελε περιπατεῖν», καὶ «θέλειν φαγεῖν τὸ  
 Πάσχα», καὶ «μὴ θέλειν τὸ ὄξος πιεῖν», τὴν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπί-  
 20 νην αὐτοῦ πιστοῦται θέλησιν καὶ ἐνέργειαν. Οἷον τὸ μὲν θέλειν  
 καὶ οὐ θέλειν παρελθεῖν ἢ φαγεῖν ἢ βαδίζειν ἢ πιεῖν, προδήλως  
 ἐστὶ θέλησις, δι' ἧς φύσει θελητικὸς ὢν ἐγνωρίζετο. Τῷ δὲ γεύ-  
 σασθαι καὶ φαγεῖν καὶ ἐξελθεῖν καὶ μεταβατικῶς πορεύεσθαι καὶ  
 βαδίζειν, δηλαδὴ τὴν ἐνέργειαν ἐνεργητικὸς ὑπάρχων ἐδείκνυτο,  
 25 καθ' ὃ φύσει δι' ἡμᾶς ὕστερον γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐ καθ'  
 ὅπερ ὑπῆρχεν ἀνάρχως δι' ἑαυτὸν φύσει Θεός. Ἐπεὶ μὴδὲ πέφυ-  
 κεν, ἢ Θεὸς ἦν καὶ Θεοῦ κατὰ φύσιν Υἱὸς ὁ Λόγος, σωματικῶς  
 ἐθέλειν τι καὶ ἐσθίειν, ἢ μεταβατικαῖς κινήσεσι τοπικῶς περι-  
 στέλλεσθαι, πανταχοῦ καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν ἀπειράκις ἀπείρως ὑπάρ-  
 30 χων, οὕτω δ' ἂν καὶ τὴν θείαν αὐτὸν καὶ πατρικὴν ὑπερουσίως

σε και χαρακτήρισε φυσικά τὸν ἄνθρωπο, κάνοντάς τον αὐτεξούσιο και ἐνεργὸ κατὰ τὴ φύση. Ἄν και βέβαια πιστοποιεῖ ἀναντίρρητα ὅτι προσέλαβε τὴ δύναμη και τῶν δύο αὐτῶν με τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ὡς ἄνθρωπο για χάρη μας τὸν ὑπερούσιο Λόγο τὸ σύνολο τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων, ἄλλοτε λέγοντας, «Και κατὰ τὴν τέταρτη περίπου φυλακὴ τῆς νύχτας πηγαίνει σ' αὐτούς ὁ Ἰησοῦς περπατώντας στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας και ἤθελε νὰ τοὺς ἀντιπαρέλθει»<sup>3</sup>, ἄλλοτε, «Κι ἀφοῦ σηκώθηκε ἀπὸ ἐκεῖ, πῆγε στὴν περιοχή τῆς Τύρου και Σιδώνας και μπαίνοντας σ' ἓνα σπίτι, δὲν ἤθελε νὰ τὸν γνωρίσει κανένας· ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ διαφύγει τὴν προσοχὴ τους»<sup>4</sup>, κι ἄλλου, «Βγαίνοντας ἀπὸ ἐκεῖ, πορεύονταν μέσω τῆς Γαλιλαίας και δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀντιληφθεῖ κανένας»<sup>5</sup>, και «τὴν ἄλλη μέρα ἤθελε νὰ πάει στὴ Γαλιλαία»<sup>6</sup>. Κι ἔπειτα πάλι· «Βάδιζε ὁ Ἰησοῦς στὴ Γαλιλαία, γιατί δὲν ἤθελε νὰ περάσει ἀπὸ τὴν Ἰουδαία, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ζητοῦσαν νὰ τὸν σκοτώσουν»<sup>7</sup>· και, «Ποῦ θέλεις νὰ σοῦ ἐτοιμάσομε νὰ φάγεις τὸ Πάσχα;»<sup>8</sup>· και, «Τοῦ ἔδωσαν ξίδι ἀνακατεμένο με χολή, κι ὅταν τὸ δοκίμασε δὲν ἤθελε νὰ πιεῖ»<sup>9</sup>. Αὐτὰ λοιπόν, ἐννοῶ τὸ «ἤθελε νὰ τοὺς προσπεράσει», και «ἤθελε νὰ βγεῖ» και «δὲν ἤθελε νὰ περάσει», και «θέλεις νὰ φάγεις τὸ Πάσχα», και «ὅτι δὲν ἤθελε νὰ πιεῖ τὸ ξίδι», ἐπιβεβαιώνουν τὴν σύμφωνα μ' ἐμᾶς ἀνθρώπινη θέλησή του και ἐνέργεια. Τὸ νὰ θέλει δηλαδή και νὰ μὴ θέλει νὰ περάσει, ἢ νὰ φάει, ἢ νὰ βαδίζει, ἢ νὰ πιεῖ, προφανῶς εἶναι θέληση, πού τὸν ἔδειχνε ὅτι ἦταν θελητικός ἀπὸ τὴ φύση του. Με τὸ ὅτι πάλι γεύθηκε και ἔφαγε και βγήκε και ὅτι πορευόταν και πηγαινε ἄλλου, παρουσιαζόταν ὅτι κατὰ τὴν ἐνέργεια ἦταν ἐνεργητικός, κατὰ τὸ ὅτι ἔγινε ὕστερα για χάρη μας φύσει ἄνθρωπος, και ὄχι κατὰ τὸ ὅτι ἦταν, χωρὶς ἀρχή, για τὸν ἑαυτὸ του φύσει Θεός. Ἐπειδὴ οὔτε και ἦταν φυσικό, ὁ Λόγος, πού ἦταν Θεός και Υἱὸς Θεοῦ κατὰ φύση, νὰ θέλει κάτι σωματικά και νὰ τρώει ἢ νὰ περιορίζεται τοπικά στὶς μετακινήσεις του, ὄντας σὲ ἀπέραντο βαθμὸ πανταχοῦ παρῶν και πάνω ἀπὸ κάθε τι. Με τὸν ἴδιο τρόπο διδάσκει με σαφήνεια ἡ Γραφή, παρου-

3. Μάρκ. 6, 48.

4. Μάρκ. 7, 24.

5. Μάρκ. 9, 30.

6. Ἰω. 1, 43.

7. Ἰω. 7, 1.

8. Ματθ. 26, 17.

9. Ματθ. 27, 34.

ἔχοντα θέλησιν καὶ ἐνέργειαν παριστῶσα ἡ Γραφή διδᾶσκει σα-  
 φῶς· «ὥσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω  
 καὶ ὁ Υἱὸς οὗς θέλει ζωοποιεῖ». Κάνταῦθα τοίνυν, τὸ μὲν τοὺς  
 νεκροὺς ἐθέλειν ζωοποιεῖν, τὴν τοῦ αὐτοῦ θεϊκὴν μαρτύρεται θέ-  
 5 λησιν, αὐτὸ δὲ τὸ ζωοποιεῖν, τὴν παντουργὸν αὐτοῦ κυρίως ἐν-  
 ἔργειαν. Καὶ ἀπλῶς, εἴτιπερ ἄλλο τοιοῦτο, τῆς ἐξηρημένης τῶν  
 ὄντων ἐξῆρτηται φύσεως, εἰς τὴν ταύτης, ὡς οἶόν τε, δήλω-  
 σιν.

Ἄλλὰ τούτοις μὲν αὐτός, ἑαυτὸν διὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν  
 κατ' ἄμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς συνέστηκε, θελη-  
 10 τικὸν ὑπάρχοντα φύσει καὶ ἐνεργητικὸν παρίστησι τῆς ἡμῶν  
 σωτηρίας ὁ Λόγος, οἱ δὲ μετ' ἐκείνους ἐκείνων διάδοχοι καὶ τῆς  
 ἐν σαρκὶ τοῦ Λόγου θεοφανείας ἐκφάντορες, θεόκριτοι τῆς καθο-  
 λικῆς Ἐκκλησίας Πατέρες, ἑκατέραν ὁμοίως τοῦ αὐτοῦ, τὴν τε  
 θεϊαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὴν θε-  
 15 λησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν κηρύττοντες, τάδε μεγαλοφῶνως φασίν.  
 Ὁ μὲν γὰρ τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμος, ἐν τῷ Περὶ σαρκώσεως  
 καὶ Τριάδος λόγῳ· «Καὶ ὅταν λέγη, Ἰάτερ, εἰ δυνατόν, παρελ-  
 θέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, πλὴν μὴ τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ σὸν  
 γενέσθω θέλημα», καὶ πάλιν, Ἰὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ  
 20 σὰρξ ἀσθενής', δύο θελήματα ἐνταῦθα δείκνυσι· τὸ μὲν ἀνθρώ-  
 πινον, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκός, παραιτεῖται τὸ πάθος, τὸ δὲ  
 θεϊκὸν αὐτοῦ πρόθυμον». Γρηγόριος δὲ ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυ-  
 μος ἐν τῷ περὶ Υἱοῦ δευτέρῳ λόγῳ· «Ἐβδομον λεγέσθω, τὸ  
 καταβεβηκέναι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν Υἱόν, οὐχ ἵνα ποιῇ τὸ θέλημα  
 25 τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντος. Εἰ μὲν οὖν μὴ περὶ τοῦ κατελη-  
 λωθότος ταῦτα ἐλέγετο, εἴποιμεν ἂν ὡς περὶ τοῦ ἀνθρώπου τυ-  
 ποῦσθαι τὸν λόγον, οὐ τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοουμένου. Τὸ γὰρ  
 ἐκείνου θέλημα οὐδὲ ὑπεναντίον Θεῶ θεωθὲν ὄλον, ἀλλὰ τοῦ

σιάζοντάς τον νά ἔχει μὲ τρόπο ὑπερούσιο τῇ θείᾳ καὶ πατρικῇ θέλησῃ καὶ ἐνέργειᾳ: «Ὅπως ὁ Πατέρας ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ζωοποιεῖ, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς ζωοποιεῖ ὅποιους θέλει»<sup>10</sup>. Κι ἐδῶ λοιπὸν τὸ ὅτι θέλει νὰ ζωοποιεῖ τοὺς νεκροὺς μαρτυρεῖ τῇ θεϊκῇ θέλησῇ του καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ ζωοποίηση δείχνει ἀδιαφιλονίκητα τὴν παντοδύναμη ἐνέργειά του. Καὶ γενικὰ κάθε ἄλλο παρόμοιο, ἀναφέρεται στὴν ἔξω ἀπὸ τὴν ὅλη φύση τῶν ὄντων ἐνέργεια, γιὰ νὰ δηλώσει, κατὰ τὸ δυνατόν, αὐτὴν.

Ἄλλὰ μὲ αὐτὰ ὁ ἴδιος ὁ Λόγος παριστάνει τὸν ἑαυτό του μέσω τῶν μαθητῶν του καὶ κατὰ τὶς δύο φύσεις του, ἀπὸ τὶς ὁποῖες καὶ στὶς ὁποῖες συνίσταται, νὰ θέλει ἀπὸ τὴ φύση του καὶ νὰ ἐνεργεῖ τὴ σωτηρία μας, καὶ οἱ διάδοχοί τους ἔπειτ' ἀπὸ αὐτοὺς καὶ διδάσκαλοι τῆς θεοφάνειας τοῦ Λόγου μέσα στὴ σάρκα, ὀρισμένοι ἀπὸ τὸ Θεὸ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅμοια κάθε μία φύση αὐτοῦ, τῇ θείᾳ καὶ τὴν ἀνθρώπινη, κηρῦττοντας, καὶ ὄχι μόνον αὐτές, ἀλλὰ καὶ τὴν θέληση καὶ τὴν ἐνέργεια, ἀποφαίνονται μεγαλόφωνα τὰ ἀκόλουθα. Ὁ ἐπώνυμος τῆς ἀθανασίας γράφει στὸ λόγο του Περί σαρκώσεως καὶ Τριάδος: «Καὶ ὅταν λέγει, Ἰατέρα μου, ἂν εἶναι δυνατό ἄς περάσει ἀπὸ ἐμένα αὐτὸ τὸ ποτήρι χωρὶς νὰ τὸ δοκιμάσω· ὅμως ἄς μὴ γίνει τὸ δικό μου, ἀλλὰ τὸ δικό σου θέλημα»<sup>11</sup>, καὶ ἐπίσης, «τὸ πνεῦμα εἶναι πρόθυμο ἀλλὰ ἢ σὰρκα ἀδύνατη»<sup>11α</sup>, μᾶς δείχνει ἐδῶ δύο θελήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἀνθρώπινο θέλημα ἀπὸ ἀδυναμία τῆς σάρκας προσπαθεῖ ν' ἀποκροῦσει τὸ πάθος, ἐνῶ τὸ θεϊκὸ εἶναι πρόθυμο». Ὁ Γρηγόριος πάλι, ὁ ἐπώνυμος τῆς θεολογίας, στὸν δεύτερο λόγο του Περί τοῦ Υἱοῦ λέγει: «Ἐβδομο ἄς λεχθεῖ, τὸ ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει κατεβεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὄχι γιὰ νὰ κάνει τὸ θέλημα τὸ δικό του, ἀλλὰ ἐκείνου ποὺ τὸν ἔστειλε. Ἄν λοιπὸν αὐτὰ δὲν ἐλέγονταν γιὰ ἐκεῖνον ποὺ κατέβηκε, θὰ λέγαμε ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς διατυπώθηκε γιὰ τὸν ἄνθρωπο, καὶ δὲν ἀναφέρεται τὸ νόημά τους γιὰ τὸν Σωτῆρα. Ἐκείνου δηλαδὴ τὸ θέλημα, θεωμένο ὁλόκληρο, δὲν ἦταν ἀντίθετο στὸ Θεό, ἀλλὰ σύμφωνο μὲ τὸ δικό μας, γιὰ τὸ ἀνθρώπινο θέλημα δὲν ἀκολουθεῖ ὅπωςδήποτε

10. Ἰω. 5, 21.

11. Ματθ. 26, 39.

11α. Ματθ. 26, 41.

καθ' ἡμᾶς, ὡς τοῦ ἀνθρωπίνου θελήματος οὐ πάντως ἐπομένου τῷ θείῳ, ἀλλ' ἀντιπίπτοντος ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀντιπαλαίοντος».

Ὁ δὲ τούτου ὁμώνυμος τῆς Νυσσαέων γενόμενος καθηγητής, μᾶλλον δὲ τῆς οἰκουμένης Διδάσκαλος, ἐν τῷ εἰς τὸ Πάσχα λόγῳ· «Προσέρχεται ὁ λεπρὸς διερρηκὸς ἤδη καὶ ἠχρειωμένος τῷ σώματι. Πῶς γίνεται ἐπὶ τούτῳ παρὰ τοῦ Κυρίου ἢ ἴασις; Ἡ ψυχὴ θέλει, τὸ σῶμα ἄπτεται, δι' ἀμφοτέρων φεύγει τὸ πάθος. Ἄπῃλθε' γάρ, φησὶν, 'ἀπ' αὐτοῦ παραχρῆμα ἢ λέπρα'». Καὶ αὐθις ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· «Πάλιν τοὺς ἐν πολλοῖς χιλιάσι κατὰ τὴν ἔρημον αὐτῷ προσεδρεύοντας, ἀπολῦσαι μὲν νήστεις οὐ θέλει, ταῖς χερσὶ δὲ διακλᾶ τοὺς ἄρτους. Ὁρᾶς πῶς δι' ἀμφοτέρων συμπαρομαρτοῦσα ἢ θεότης δημοσιεῦεται, τῷ τε ἐνεργοῦντι σώματι, καὶ τῇ ὀρμῇ τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ γινομένου θελήματος;». Ἐν δὲ τοῖς κατ' Εὐνομίου τοῦ δυσσεβοῦς πονηθεῖσι δευτέρου λόγου· «Πῶς ὁ Κύριος τὸν κόσμον ἑαυτῷ καταλλάσσων, ἐπεμέριζε ψυχῇ τε καὶ σώματι τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην τοῖς ἀνθρώπος εὐεργεσίαν, θέλων μὲν διὰ τῆς ψυχῆς, ἀπτόμενος δὲ διὰ τοῦ σώματος;». Καὶ αὐθις ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς κατὰ Ἀπολιναρίου φησὶν· «Ἐπειδὴ τοίνυν ἄλλο τὸ ἀνθρώπινον θέλημα, καὶ τὸ θεῖον ἄλλο, φθέγγεται μὲν ὡς ἐκ τοῦ ἀνθρώπου τὸ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως πρόσφορον, ὁ τὰ ἡμέτερα πάθη οἰκειωσάμενος, ἐπάγει δὲ τὴν δευτέραν φωνήν, τὸ ὑψηλὸν τε καὶ θεοπρεπὲς βούλημα κυρωθῆναι παρὰ τὸ ἀνθρώπινον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας θέλων. Ὁ γὰρ εἰπὼν, 'μὴ τὸ ἐμόν', τὸ ἀνθρώπινον τῷ λόγῳ ἐσήμανε, προσθεὶς δὲ 'τὸ σόν', ἔδειξε τὸ συναφὲς τῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα θεότητος, ἧς οὐδεμία θελήματός ἐστι διαφορά, διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς φύσεως».

Ὁ δὲ τὸν τῆς βασιλίδος καταφαιδρύναν θρόνον Ἰωάννης ὁ θεῖος, ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ λόγῳ, Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως, καὶ τὸ ὁμοούσιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ ἀπό-

τὸ θεῖο, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντιστέκεται σ' αὐτὸ καὶ τὸ ἀντιμάχεται».

Καὶ ὁ ὁμώνυμός του, ποῦ ἔγινε ποιμενάρχης τῆς Ἐκκλησίας τῶν Νυσσαέων, ἢ καλύτερα διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, λέγει στὸ λόγο του Εἰς τὸ Πάσχα· «Πλησιάζει ὁ λεπρὸς μὲ σῶμα πιά ποῦ καταρρέει καὶ εἶναι παραμορφωμένο<sup>12</sup>. Πῶς γίνεται σ' αὐτὸν ἡ θεραπεία ἀπὸ τὸν Κύριον; Θέλει ἡ ψυχὴ, τὸ σῶμα ἀγγίζεται, καὶ μὲ τὰ δύο φεύγει ἡ ἀσθένεια. Γιατὶ λέγει, Ὁ Ἐφυγε ἀμέσως ἀπὸ αὐτὸν ἡ λέπρα<sup>13</sup>». Καὶ πάλι ὁ ἴδιος στὸν ἴδιο λόγο· «Πάλι ἐκείνους ποῦ τὸν τριγύριζαν κατὰ χιλιάδες πολλὰ στὴν ἔρημο, δὲ θέλει νὰ τοὺς ἀφήσει νηστικούς· παίρνει στὰ χέρια του τὰ ψωμιά καὶ τὰ κομματιάζει<sup>13</sup>. Βλέπεις πῶς μὲ τὰ δύο ἀποκαλύπτεται ὅτι εἶναι παρούσα ἡ θεότητα, καὶ μὲ τὸ σῶμα ποῦ ἐνεργεῖ καὶ μὲ τὴν ὠθησὶ τοῦ θελήματος ποῦ ἐμφανίζεται στὴν ψυχὴ;». Στους λόγους πάλι ποῦ συνέγραψε ἐναντίον τοῦ δυσσεβοῦς Εὐνομίου, στὸ δεύτερο λόγο λέγει· «Πῶς ὁ Κύριος, συμφιλιώνοντας μὲ τὸν ἑαυτό του τὸν κόσμον, ἐπιμέριζε στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα τὴν εὐεργεσίαν τοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὴν ψυχὴ θέλοντας καὶ μὲ τὸ σῶμα ἀγγίζοντας;». Ὁ ἴδιος πάλι λέγει στὰ ἐναντίον τοῦ Ἀπολινάριου· «Ἐπειδὴ λοιπὸν ἄλλο εἶναι τὸ ἀνθρώπινο θέλημα καὶ ἄλλο τὸ θεῖο, ἀπευθύνει βέβαια ἀπὸ τὴν πλευρὰ τὰχα τοῦ ἀνθρώπου τὸν κατάλληλον στὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως λόγον, αὐτὸς ποῦ οἰκειώθηκε τὰ δικά μας πάθη, προσθέτει ὁμως τὴν δευτέραν φωνήν, θέλοντας νὰ λάβει κύρος τὸ ὑψηλὸν καὶ θεῖον θέλημα πᾶν ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο γιὰ χάριν τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Αὐτὸς δηλαδὴ ποῦ εἶπε, Ὁχι τὸ δικό μου<sup>14</sup>, σημαίνει μὲ τὸν λόγον τοῦ ἀνθρώπου θέλημα, ἐνῶ προσθέτοντας, ἄλλὰ τὸ δικό σου<sup>14</sup>, ἔδειξε τὴν συνάφειαν τῆς θεότητός του πρὸς τὸν Πατέρα, ὅπου δὲν ὑπάρχει καμμιά διαφορὰ θελήματος, ἐπειδὴ ἡ φύσις τους εἶναι κοινή».

Καὶ ἐκεῖνος ποῦ καταλάμπρυνε τὸν θρόνον τῆς βασίλισσας τῶν πόλεων, ὁ Ἰωάννης ὁ θεῖος, στὸν λόγον ποῦ ἐπιγράφεται, Πρὸς ἐκείνους ποῦ ἀπουσίασαν ἀπὸ τὴν σύναξιν καὶ ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Υἱὸς

12. Ματθ. 5, 2.

13. Ματθ. 15, 32ε.

14. Λουκά 22, 42.



δειξίς, οὐ ἀρχή, Πάλιν ἵπποδρομῖαι, καὶ πάλιν ὁ σύλλογος ἡμῖν  
 ἐλάττων γέγονεν· «Ὁρᾶς πῶς καὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ ἡλικίαν  
 προανεφώνησεν; Ἐρώτησον τοίνυν τὸν αἰρετικόν, Θεὸς δειλιᾷ  
 καὶ ἀναδύεται, καὶ ὀκνεῖ καὶ λυπεῖται; Κᾶν εἶπη, ὅτι ναί, ἀπόστη-  
 5 θι λοιπόν, καὶ στησον αὐτὸν κάτω μετὰ τοῦ διαβόλου, μᾶλλον δὲ  
 κάκεινου κατωτέρω· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος τολμήσει τοῦτο εἰπεῖν.  
 Ἐὰν δὲ εἶπη, ὅτι Οὐδὲν τούτων ἄξιον Θεοῦ, εἶπέ, ὅτι Οὐκοῦν  
 οὐδὲ εἴχεται Θεός. Χωρὶς γὰρ τούτων, καὶ ἕτερον ἄτοπὸν ἐστ'  
 ἂν τοῦ Θεοῦ τὰ ρήματα ἦ. Οὔτε γὰρ ἀγωνιᾶν μόνον ἐμφαίνει τὰ  
 10 ρήματα, ἀλλὰ δύο θελήματα, ἓν μὲν Υἱοῦ, ἓν δὲ Πατρὸς, ἐναντία  
 ἀλλήλοις. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, 'Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ', τοῦτο  
 ἐμφαίνοντός ἐστι. Τοῦτο δὲ οὐδὲ ἐκεῖνοί ποτε συνεχώρησαν,  
 ἀλλ' ἡμῶν ἀεὶ λεγόντων τό, 'Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν', ἐπὶ  
 τῆς δυνάμεως, ἐκεῖνοι ἐπὶ τῆς θελήσεως εἰρήσθαι τοῦτο φασι,  
 15 λέγοντες Πατρὸς καὶ Υἱοῦ μίαν εἶναι βούλησιν. Εἰ τοίνυν Πα-  
 τρὸς καὶ Υἱοῦ μία βούλησις ἐστὶ, πῶς φησιν ἐνταῦθα, 'Πλὴν οὐχ  
 ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ'; Ἄν μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς θεότητος τὸ εἰ-  
 ρημένον ἦ τοῦτο, ἐναντιολογία τις γίνεται, καὶ πολλὰ ἄτοπα ἐκ  
 τούτου τίκτεται. Ἄν δὲ ἐπὶ τῆς σαρκός, ἔχει λόγον τὰ εἰρημένα,  
 20 καὶ οὐδὲν γένοιτ' ἂν ἐγκλημα. Οὐ γὰρ τὸ μὴ θέλειν ἀποθανεῖν τὴν  
 σάρκα κατάγνωσις. Φύσεως γὰρ ἐστὶ τοῦτο. Αὐτὸς γὰρ τὰ τῆς  
 φύσεως ἅπαντα χωρὶς ἁμαρτίας ἐπιδείκνυται, καὶ μετὰ πολλῆς  
 τῆς παρουσίας, ὥστε τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐμφράξαι στόματα.  
 Ὄταν οὖν λέγη, 'Εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον  
 25 τοῦτο', καί, 'Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλᾶ ὡς σύ', οὐδὲν ἕτερον δεί-  
 κνυσιν, ἀλλ' ἢ ὅτι σάρκα ἀληθῶς τε περιβέβληται φοβουμένην  
 θάνατον. Τὸ γὰρ φοβεῖσθαι θάνατον καὶ ἀναδύεσθαι καὶ ἀγω-  
 νιᾶν, ἐκείνης ἐστὶ. Νῦν μὲν οὖν αὐτὴν ἐρήμην ἀφήσει καὶ γυμνὴν

εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, πού ἡ ἀρχὴ του εἶναι, Ἰάλι ἱπποδρομίες καὶ πάλι ἡ συγκέντρωσή μας ἔγινε μικρότερη, λέγει: «Βλέπεις πῶς προανήγγειλε καὶ τὴν προηγούμενη ἡλικία του; Ρώτησε λοιπὸν τὸν αἵρετικό, ὁ Θεὸς δειλιάζει καὶ ὑπαναχωρεῖ; Ἐπίσης διστάζει καὶ λυπᾶται; Κι ἂν σοῦ πεῖ, Ναί, ἀπομακρύνσου τότε καὶ τοθέτησέ τον κάτω μαζὶ μὲ τὸ διάβολο, ἢ καλύτερα πιὸ κάτω κι ἀπὸ αὐτόν, γιατί οὔτε αὐτὸς θὰ τολμήσει νὰ πεῖ κάτι τέτοιο. Ἄν ὁμοῦς πεῖ, Ἰτίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι ἄξιο τοῦ Θεοῦ, πὲς του. Ἐπομένως οὔτε προσεύχεται ὁ Θεός. Ἐκτὸς δηλαδή ἀπὸ αὐτὰ θὰ προκύψει κι ἄλλο παράλογο, ἂν εἶναι λόγια τοῦ Θεοῦ. Γιατί δὲν φανερώνουν τὰ λόγια ἀγωνία μονάχα, ἀλλὰ δύο θελήματα, ἓνα τοῦ Υἱοῦ καὶ ἓνα τοῦ Πατέρα, ἀντίθετα μεταξύ τους. Τὸ ὅτι εἶπε δηλαδή, Ἰὸχι ὅπως θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅπως ἐσύ»<sup>15</sup>, αὐτὸ ἀκριβῶς δηλώνει. Ὅμοῦς αὐτὸ οὔτε ἐκεῖνοι τὸ συγχώρησαν ποτέ. Ἄλλὰ ἐνῶ ἐμεῖς λέμε πάντοτε τό, ἸΕγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου εἴμαστε ἓνας»<sup>16</sup>, γιὰ τὴ δύναμη, ἐκεῖνοι ὑποστηρίζουν ὅτι αὐτὸ ἔχει λεχθεῖ γιὰ τὴ θέληση, λέγοντας ὅτι ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς ἔχουν μία θέληση. Ἄν λοιπὸν ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς ἔχουν μία θέληση, πῶς ἐδῶ λέγει, ἸὍμοῦς ὄχι ὅπως ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ ὅπως ἐσύ; Ἄν λοιπὸν αὐτὸς ὁ τελευταῖος λόγος ἔχει εἰπωθεῖ γιὰ τὴ θεότητα, δημιουργεῖται μιὰ ἀντίφαση, μὲ συνέπεια νὰ γεννηθοῦν ἀπὸ αὐτὸ πολλὰ παράλογα. Ἄν ὁμοῦς λέγεται γιὰ τὴ σάρκα, ὅσα εἰπώθηκαν ἔχουν λογικὴ βάση καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα παράπτωμα. Γιατί δὲν εἶναι ἄξιο κατάκρισης τό νὰ μὴ θέλει νὰ πεθάνει ἢ σάρκα· γιατί αὐτὸ ἀποτελεῖ γνώρισμα τῆς φύσης. Καθόσον καὶ ὁ ἴδιος ἐμφανίζει ὅλα ὅσα στοιχειοθετοῦν τὴ φύση, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ σὲ μεγάλη ἀφθονία, ὥστε νὰ κλείσει τὰ στόματα τῶν αἵρετικῶν. Ὅταν λοιπὸν λέγει, ἸἌν εἶναι δυνατό, ἂς περάσει ἀπὸ ἐμένα αὐτὸ τὸ ποτήρι χωρὶς νὰ τὸ γευθῶ καὶ Ἰὸχι, ὅπως θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅπως ἐσύ, δὲν δείχνει τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο ὅτι στ' ἀλήθεια ἔχει περιβληθεῖ σάρκα πού φοβᾶται τὸ θάνατο. Γιατί τὸ νὰ φοβᾶται τὸ θάνατο καὶ νὰ ὑπαναχωρεῖ καὶ νὰ ἀγωνιᾶ, εἶναι δικά της γνωρίσματα. Ἄλλοτε λοιπὸν τὴν ἀφήνει

15. Ματθ. 26, 39.

16. Ἰω. 10, 30.

τῆς οἰκείας ἐνεργείας, ἵνα, αὐτῆς δεῖξας τὴν ἀσθένειαν, πιστώ-  
 σηται αὐτῆς καὶ τὴν φύσιν· νῦν δὲ αὐτὴν ἀποκρύπτει, ἵνα μάθῃς  
 ὅτι οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν. Ὡσπερ γὰρ εἰ διὰ παντὸς τὰ ἀνθρώ-  
 πινα ἐδείκνυτο, τοῦτο ἂν ἐνομίσθη, οὕτως εἰ διὰ παντὸς τὰ τῆς  
 5 θεότητος ἐπετέλει, ἠπιστήθη ἂν ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος. Διὰ τοῦ-  
 το καὶ ποικίλλει καὶ ἀναμίγνυσι καὶ τὰ ρήματα καὶ τὰ πράγματα,  
 ἵνα μήτε τῇ Παύλου Σαμωσατέως, μήτε τῇ Μαρκίωνος καὶ Μα-  
 νιχαίου νόσῳ καὶ μανίᾳ παράσχη πρόφασιν. Διὰ τοῦτο καὶ προ-  
 λέγει τὸ ἐσόμενον ὡς Θεός, καὶ ἀναδύεται πάλιν ὡς ἄνθρωπος».

10 Τί δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων καθηγητῆς Κύριλλος ἐν τῷ  
 εἰκοστῷ τετάρτῳ τοῦ Θησαυροῦ κεφαλαίῳ παιδεύει, σαφῶς  
 ἐπακούσωμεν· «Ὅταν οὖν φαίνεται δειλιῶν τὸν θάνατον καὶ λέ-  
 γων, Ἐἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, ἐννό-  
 ει πάλιν ὅτι δειλιῶσα τὸν θάνατον ἢ σὰρξ, ἐδιδάσκετο φορουμέ-  
 15 νη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου μηκέτι τοῦτο πάσχειν· ἔλεγε γὰρ πρὸς  
 τὸν Πατέρα· Ὅχι ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ'. Οὐκ ἐφοβεῖτο μὲν  
 γὰρ καθὸ Λόγος ἐστὶ καὶ Θεὸς τὸν θάνατον αὐτός, ἀλλ' εἰς τέλος  
 διεξάγειν οἰκονομίαν ἠπειύετο. Τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ  
 Πατρός. Ἔχει δὲ καὶ τὸ μὴ θέλειν ἀποθανεῖν, διὰ τὸ παραιτεῖ-  
 20 σθαι τὴν σάρκα τὸν θάνατον φυσικῶς». Οὗτος δὲ τὸν μέγαν  
 εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὑπομνηματίζων φησὶν, «Ὁ αὐτὸς τὸν ἐπὶ  
 τούτῳ λόγον ἐποίησατο ὁ Χριστός, διδάσκων, ὅτι τὸ ὑπὲρ πάν-  
 των τεθνᾶναι θελητὸν μὲν ἔχει, διὰ τὸ βεβουληθῆναι τὴν θεῖαν  
 φύσιν, ἀνεθέλητον δέ, διὰ τὰ ἐπὶ τῷ σταυρῷ πάθη. Καὶ τὸ ὅσον  
 25 ἤκεν εἰς τὴν σάρκα παραιτουμένην τὸν θάνατον, τὰ τοιαῦτά  
 φησιν».

Ὁ δὲ Γαβαλῶν ἐπισκοπήσας Σευηριανὸς ὁ θεσπέσιος, εἰς  
 τό, «Πάτερ, παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ», καὶ εἰς τό,  
 «Πάτερ, σῶσόν με ἀπὸ τῆς ὥρας ταύτης». «Προλαβὼν ὁ Κύ-

ἔρημη καὶ γυμνή ἀπὸ τὴν ἴδια τῆς τὴν ἐνέργεια, γιὰ νὰ βεβαιώσῃ καὶ τὴ φύση τῆς δείχνοντας τὴν ἀσθενείᾳ τῆς, καὶ ἄλλοτε τὴν ἀποκρύπτει, γιὰ νὰ μάθῃ ὅτι δὲν ἦταν ἀπλῶς καὶ μόνον ἄνθρωπος. Ὅπως δηλαδή, ἂν ἐκδήλωνε πάντοτε τὰ ἀνθρώπινα στοιχεῖα, θὰ νομιζόταν ἄνθρωπος, ἔτσι κι ἂν πάντοτε ἐπιτελοῦσε ἔργα τῆς θεότητος, δὲν θὰ γινόταν πιστευτὸς ὁ λόγος τῆς οἰκονομίας. Γι' αὐτὸ καὶ ποικίλλει καὶ ἀναμγνύει καὶ τὴ λέξη καὶ τὰ πράγματα, γιὰ νὰ μὴ δώσει πρόφαση στὴ νόσο καὶ τὴ μανία οὔτε τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέα, οὔτε τοῦ Μαρκίωνα καὶ τοῦ Μανιχαίου. Γι αὐτὸ ὡς Θεὸς καὶ προλέγει ἐκεῖνο πού θὰ συμβεῖ, καὶ πάλι ὡς ἄνθρωπος τὸ ἀρνεῖται».

Ἄλλὰ τί μᾶς διδάσκει καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀλιξανδρέων Κύριλλος στὸ εἰκοστὸ τέταρτο κεφάλαιο τοῦ Θεσσαυροῦ του, ἃς τὸ ἀκούσομε καθαρά. «Ὅταν λοιπὸν φαίνεται ὅτι δειλιάζει μπροστὰ στὸ θάνατο καὶ λέγει, Ὅτι εἶναι δυνατόν ἃς περάσῃ ἀπὸ ἐμένα τὸ ποτήρι αὐτὸ χωρὶς νὰ τὸ γευθῶ, νὰ ἐννοεῖς πάλι ὅτι, δειλιάζοντας ἢ σάρκα τὸν θάνατο, διδασκόταν, ἐμφορημένη ἀπὸ τὸ Θεὸ Λόγο, νὰ μὴν τὸ παθαίνει πᾶ ἀυτό. Γιατὶ ἔλεγε πρὸς τὸν Πατέρα, Ὅχι ὅπως θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅπως ἐσύ. Δὲν φοβόταν δηλαδή, ἐπειδὴ εἶναι Λόγος καὶ Θεός, τὸ θάνατο, ἀλλὰ βιαζόταν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν οἰκονομία ὡς τὸ τέλος. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα. Ἔχει ὅμως καὶ τὴν ἐπιθυμία νὰ μὴν πεθάνει, ἐπειδὴ ἢ σάρκα ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἀποφεύγει τὸ θάνατο». Ὁ Κύριλλος πάλι ὑπομνηματίζοντας τὸν Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη λέγει: «Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἔκανε τὸ λόγο γι' αὐτὸ τὸ θέμα διδάσκοντας, ὅτι τὸ νὰ πεθάνει γιὰ χάρη ὅλων ὑπάρχει μέσα στὴ θέλησή του, ἐπειδὴ τὸ θέλησε ἢ θεία του φύση. Δὲν περιέχεται στὴ θέλησή του νὰ δεχθεῖ τὰ πάθη πάνω στὸ σταυρό. Τέτοια λέγει καὶ σχετικὰ μὲ τὴ σάρκα πού θέλει ν' ἀποφύγει τὸ θάνατο».

Καὶ ἐκεῖνος πού χρημάτισε ἐπίσκοπος τῶν Γαβάλων, ὁ θεσπέσιος Σεβηριανός, στὸ «Πατέρα μου, ἃς περάσῃ αὐτὸ τὸ ποτήρι ἀπὸ ἐμένα χωρὶς νὰ τὸ γευθῶ»<sup>17</sup>, καὶ στὸ, «Πατέρα μου, σῶσε με

17. Ἰω. 12, 27.

ριος ἐμφράττει τῶν αἰρετικῶν τὰ στόματα, ἵνα δείξῃ ὅτι πολυπα-  
 θὲς τοῦτο ἐνεδύσατο σῶμα, τὸ ἀγωνιῶν τὸν θάνατον, τὸ τρέμον  
 τοῦ θανάτου τὴν βίαν, τὸ λυπούμενον καὶ ταραττόμενον πρὸς τὸ  
 τοῦ βίου τέλος. Λέγει· 'Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται. Περίλυπός  
 5 ἔστι ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· οὐχ ἡ Θεότης μου· ἀπαθὲς γὰρ τὸ  
 Θεῖον καὶ ἀτάρακτον καὶ ἀδειλιάτον. 'Τὸ γὰρ πνεῦμα', φησὶν ὁ  
 Κύριος, 'πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής'. Ὡστε δύο θελήματα  
 ἐμφαίνει· τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον».

'Ἄλλ' οἶμαι ἰκανῶς δεδειχθαι τοῖς θεοφόροις τὸν περί τε  
 10 δυνάδος θελημάτων τοῦ αὐτοῦ λόγον, καὶ ἄλλου καὶ ἄλλου, καὶ  
 θείου καὶ ἀνθρωπίνου θελήματος, καὶ τοῦ θελητὸν εἶναι τὸ ἀνε-  
 θέλητον τῷ Σωτῆρι τὸν θάνατον· τὸ μὲν διὰ τὸ ὅπερ ἦν ἀπ' ἀρ-  
 χῆς, τὸ δὲ διὰ τὸ ὅπερ ὕστερον γέγονε. Ἀρκτέον δῆτα καὶ τοῦ  
 περὶ διαφορᾶς ἐνεργειῶν καὶ δυνάδος λόγου, κατὰ τάξιν ἡμῖν ταῖς  
 15 τῶν θεηγόρων καὶ τοῦτον ἐπισφραγίζουσι μαρτυρίαις Πατέρων.  
 Αὐτίκα γοῦν ὁ μέγας ὁμολογητῆς καὶ διδάσκαλος Ἀμβρόσιος, ὁ  
 Μεδιολάνων ἀρχιεπίσκοπος, ἐν τῷ πρὸς Γρατιανὸν δευτέρῳ  
 λόγῳ, τάδε διέξεισιν· « Ἴσος οὖν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ μορφῇ, ἐλάττων  
 δὲ ὁ αὐτὸς ἐν τῇ προσλήψει τῆς σαρκὸς καὶ τῷ τοῦ ἀνθρώπου  
 20 πάθει. Ποίῳ γὰρ τρόπῳ δύναται ἡ αὐτὴ ἐλάττω εἶναι καὶ ἴση φύ-  
 σις; Πῶς δέ, εἰ ἐλάττων ἐστίν, ἡ αὐτὴ ὁμοίως ποιεῖ ἅπερ ὁ Πα-  
 τὴρ ποιεῖ; Ποίῳ γὰρ τρόπῳ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια ἐκ διαφοροῦ ἐστὶν  
 οὐσίας; Μὴ γὰρ οὕτω δύναται ἡ ἐλάττων, ὡσπερ ἡ μείζων ἐνερ-  
 γεῖν; ἢ δύναται μία ἐνέργεια εἶναι, ὅπου διάφορός ἐστὶν οὐσία;».

25 Καὶ μὴν ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ἱεράρχης Κύριλλος ὁ ἁοίδι-  
 μος, ἐν τῷ εἰς τὸ εὐαγγελικὸν ρητὸν λόγῳ ἐνθα ὁ Κύριος τὸ  
 ὕδωρ οἶνον ἐποίησεν, οὕ ἡ ἀρχή· «Θαῦμα καὶ τοῦτο θαῦμα ἐγε-  
 νήθη. Ἐθαυματούργησεν· ἔδειξεν τὴν διπλῆν ἐνέργειαν, πάσχων

ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὥρα»<sup>18</sup>, λέγει· «Προλαβαίνει ὁ Κύριος καὶ κλείνει τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν, γιὰ νὰ δείξει ὅτι τὸ πολυπόθητο αὐτὸ σῶμα ποὺ ντύθηκε, ποὺ ἀγωνιᾷ μπροστὰ στὸ θάνατο, ποὺ τρέμει τῇ βία τοῦ θανάτου, ποὺ λυπᾶται καὶ ταράζεται ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ βίου. Λέγει· Ἔγωγε εἶμαι ταραγμένη ἢ ψυχὴ μου»<sup>19</sup>. Ἔγωγε περίλυπη ἢ ψυχὴ μου μέχρι θανάτου»<sup>20</sup>. Ὁχι ἢ θεότης μου, γιὰ τὸ θεῖο εἶναι ἀπαθές, δὲν ταράζεται, οὔτε δειλιάζει. Γιατὶ λέγει ὁ Κύριος, Ἔγωγε πνεῦμα εἶμαι πρόθυμο, ἀλλὰ ἢ σὰρκα εἶμαι ἀδύναμη»<sup>21</sup>. Ὡστε φανερῶνει δύο θελήματα, τὸ ἓνα θεῖο καὶ τὸ ἄλλο ἀνθρώπινο».

Ἄλλὰ νομίζω ἔγινε φανερὴ ἱκανοποιητικὰ ἀπὸ τοὺς θεοφόρους Πατέρες ἢ διδασκαλία γιὰ τὰ δύο θελήματα τοῦ ἰδίου, ἄλλο τὸ ἓνα καὶ διάφορο τὸ ἄλλο, τὸ θεῖο καὶ τὸ ἀνθρώπινο θέλημα, καὶ ὅτι ὁ Σωτὴρας καὶ θέλει καὶ δὲν θέλει τὸ θάνατο· τὸ ἓνα, γιὰ τὸ ἔτσι ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή, καὶ τὸ ἄλλο, γι' αὐτὸ ποὺ ἔγινε ἔπειτα. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀρχίσουμε καὶ τὸ λόγο γιὰ τὴ διαφορά τῶν ἐνεργειῶν καὶ γιὰ τὴ δυάδα, ἐπισφραγίζοντας καὶ αὐτὸν κατὰ σειρά μὲ τις μαρτυρίες τῶν θεηγόρων Πατέρων. Εὐθύς λοιπὸν ὁ μέγας ὁμολογητὴς καὶ δάσκαλος Ἀμβρόσιος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μεδιολάνων, στὸ δεῦτερο λόγο του πρὸς τὸν Γρατιανὸ ἀναφέρει τὰ ἀκόλουθα· «Ἰσος λοιπὸν μὲ τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ, μικρότερος ὅμως ὁ ἴδιος ὡς πρὸς τὴν πρόσληψη τῆς σάρκα καὶ τὸ πάθος τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ μὲ ποιὸ τρόπο μπορεῖ ἢ ἴδια φύση νὰ εἶναι ἴση καὶ μικρότερη; Καὶ πῶς, ἂν εἶναι μικρότερη, ἢ ἴδια κάνει μὲ ὅμοιο τρόπο ὅσα κάνει ὁ Πατέρας; Μὲ ποιὸ τρόπο ἢ ἴδια ἐνέργεια προέρχεται ἀπὸ διαφορετικὴ οὐσία; Μήπως δηλαδὴ ἢ μικρότερη φύση μπορεῖ νὰ ἐνεργεῖ ἔτσι, ὅπως ἢ μεγαλύτερη; ἢ Μπορεῖ νὰ ὑπάρχει μία ἐνέργεια μόνο, ὅπου ὑπάρχει διαφορετικὴ οὐσία».

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἱεράρχης τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, ὁ αἰόδιμος Κύριλλος, στὸ λόγο γιὰ τὴν εὐαγγελικὴ διήγηση, ὅπου ὁ Κύριος ἔκανε τὸ νερὸ κρασί, τοῦ ὁποῖου ἢ ἀρχὴ εἶναι, «Θαῦμα, θαῦμα ἔγινε κι αὐτό. Θαυματουργήσε· ἔδειξε τὴ διπλὴ ἐνέργεια, ὁ ἴδιος πάσχοντας σὰν ἀνθρώπος κι ἐνεργώντας ὡς Θεός. Γιατὶ δὲν

18. Ἐβρ. 2, 15.

20. Ματθ. 26, 28.

19. Ἰω. 12, 27.

21. Ματθ. 16, 41.

μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἐνεργῶν δὲ ὡς Θεὸς ὁ αὐτός· οὐ γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, εἰ καὶ ἄλλως καὶ ἄλλως».

Οὕτω δὲ καὶ ὁ τῆς μεγάλης Ρωμαίων ἐξαρχος Ἐκκλησίας Λέων ὁ παναλκῆς καὶ πανίερος, ἐν τῷ πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις Φλαβιανὸν κατὰ Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς τῶν δυσωνύμων δογματικῷ τόμῳ· «Ἐνεργεῖ γὰρ ἐν ἑκατέρᾳ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε· τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος ὅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τὸ μὲν αὐτῶν διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ  
10 δὲ ταῖς ὕβρεσιν ὑποπέπτωκεν».

Ὁ δὲ τὸ στόμα χρυσοῦν, μᾶλλον δὲ Χριστοῦ κεκτημένος Ἰωάννης, ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὴν Χήραν, τὴν τὰ δύο λεπτὰ προσενέγκασαν ἐν τῷ Γαζοφυλακίῳ, οὗ ἡ ἀρχή· «Ἀπλῆ μὲν ἡ τῆς νηστείας προσηγορία. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τῶν συναφθεισῶν  
15 φύσεων διάφορος ἡ ἐνέργεια τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τῆς θεότητος διάφορος ἡ ἰσχύς. Οἷόν τι λέγω· Κάτω κοπιᾷ, καὶ ἄνω συγκροτεῖ τὰ στοιχεῖα· κάτω πεινᾷ, καὶ ἄνωθεν ὑετοῦς χορηγεῖ. Κάτω δειλιᾷ, καὶ ἄνω βροντᾷ. Κάτω δικαστηρίῳ παρέστηκε, καὶ ἄνωθεν ἑαυτὸν θεωρεῖ. Περὶ δὲ τὴν ἐλεημοσύνην, συντρέχει  
20 τὸ τῆς διπλῆς ἐνεργείας. Ὁ γὰρ ἄνωθεν ἐκ τῶν Χερουβὶμ βραβεύων τοῖς ἐλεήμοσιν, οὗτος πρὸ τοῦ Γαζοφυλακίου καθήμενος δοκιμάζει τοὺς φιλανθρώπους». Ὁ δὲ αὐτός ἐν τῷ εἰς Θωμᾶν τὸν ἀπόστολον κατὰ Ἀρειανῶν λόγῳ· «Ταῦτα ἀκούσας, ἐκάθαρα τὴν ψυχὴν ἀπιστίας· ἀπεδυσάμην τὴν ἀμφίβολον γνώμην,  
25 ἀνέλαβον τὸ πεπεισμένον, ἠψάμην τοῦ σώματος χαίρων καὶ τρέμων. Ἐξήπλωσα μετὰ τῶν δακτύλων καὶ τῆς ψυχῆς ὄμμα, καὶ δύο λοιπὸν ἐνεργειῶν ἠσθόμην».

Ἄλλᾳ δὲ καὶ ὁ σοφώτατος Κύριλλος ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων πρόεδρος, ἐν τῷ τριακοστῷ δευτέρῳ τοῦ Θησαυροῦ κεφαλαίῳ·  
30 «Οὐ γὰρ δὴ που μίαν εἶναι φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν δώσομεν Θεοῦ καὶ ποιήματος, ἵνα μὴτε τὸ ποιηθὲν εἰς τὴν θείαν ἀνάγωμεν οὐσίαν, μὴτε μὴν τῆς θείας φύσεως τὸ ἐξαιρετὸν εἰς τὸν τοῖς γενητοῖς πρέποντα κατάγωμεν τόπον. Ὡν γὰρ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύνα-

ἦταν ἄλλος ὁ ἓνας καὶ ἄλλος ὁ ἄλλος, ἂν καὶ βέβαια ἐνεργοῦσε διαφορετικά».

Ἔτσι καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων, ὁ Λέων ὁ πανίσχυρος καὶ πανίερος, στὸν δογματικὸ τόμο πρὸς τὸν ἅγιο Φλαβιανὸ κατὰ τοῦ Νεστορίου καὶ τοῦ Εὐτυχοῦς, τῶν δυσσεβῶν, γράφει· «Γιατί ἐνεργεῖ καὶ μὲ τὴ μία καὶ τὴν ἄλλη μορφή του κοινωνώντας καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο πού ἔχει ὡς γνωρίσματά τους. Ὁ Λόγος πραγματοποιεῖ ὅ,τι εἶναι τοῦ Λόγου, ἐνῶ τὸ σῶμα ἐκτελεῖ ὅσα εἶναι τοῦ σώματος. Καὶ τὸ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ θριαμβεῦει μὲ τὰ θαύματα, ἐνῶ τὸ ἄλλο λυγίζει ἀπὸ τὶς ὕβρεις.

Καὶ ὁ Ἰωάννης, τὸ στόμα τὸ χρυσό, ἢ καλύτερα τὸ ἀπόκτημα τοῦ Χριστοῦ, στὸ λόγο πρὸς τὴ χήρα, πού πρόσφερε στὸ ταμεῖο τὰ δύο λεπτὰ καὶ πού ἀρχίζει ἔτσι· «Ἀπλὸ εἶναι τῆς νηστείας τὸ ὄνομα. Καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα στοιχεῖα τῶν φύσεων πού ἐνώθηκαν εἶναι διαφορετικὴ ἢ ἐνέργεια τῆς ἀνθρωπότητας καὶ διαφορετικὴ ἢ ἰσχὺς τῆς θεότητας. Ἐννοῶ τὸ ἐξῆς μ' αὐτὸ πού λέγω· Κάτω κοπιάζει καὶ ἄνω συγκρατεῖ τὰ στοιχεῖα. Κάτω πεινᾷ, καὶ ἄνω χορηγεῖ τὴ βροχή. Κάτω δειλιάζει, καὶ ἄνω βροντᾷ. Κάτω στέκεται μπροστὰ στὸ δικαστήριον, καὶ ἀπὸ ψηλὰ παρατηρεῖ τὸν ἑαυτό του. Σχετικὰ μὲ τὴν ἐλεημοσύνη συντρέχει ἢ διπλῆ ἐνέργεια. Αὐτὸς δηλαδὴ πού πάνω ἀπὸ ἀπὸ τὰ χερουβὶμ βραβεύει τοὺς ἐλεήμονες, αὐτὸς μπροστὰ στὸ ταμεῖο καθισμένος ἐλέγχει τοὺς φιλάνθρωπους». Ὁ ἴδιος στὸν λόγο του στὸν Θωμᾶ τὸν ἀπόστολο λέγει κατὰ τῶν Ἀρειανῶν «Ὅταν τ' ἄκουσα αὐτὰ καθάρισα τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ τὴν ἀπιστία. Ἀπέβαλα τὴ δύσπιστη γνώμη, καὶ δέχθηκα τὴν πίστη, ἄγγιξα τὸ σῶμα μὲ χαρὰ καὶ τρόμο. Μαζὶ μὲ τὰ δάχτυλα ἄπλωσα καὶ τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς καὶ ἐνίωσα τότε δύο ἐνέργειες».

Ἀλλὰ καὶ ὁ σοφώτατος Κύριλλος, ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀλεξανδρέων, λέγει στὸ τριακοστὸ δεύτερο κεφάλαιο τοῦ *Θησαυροῦ* «Δὲν θὰ δεχθοῦμε βέβαια ὅτι εἶναι μία ἢ φυσικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ δημιουργήματος, γιὰ νὰ μὴν ἀνεβάσομε οὔτε τὸ πλάσμα στὴ θεία οὐσία, οὔτε νὰ κατεβάσομε τὸ ἐξαιρετικὸ τῆς θείας φύσης στὸν τόπο πού ἀρμόζει στὰ δημιουργήματα.



μεις ἀπαραλλάκτως μία, τούτοις ἀνάγκη καὶ τὴν τοῦ γένους ἐνό-  
τητα σώζεσθαι».

Ταῦτα μὲν οἶδε διαπρυσίως οἱ τῆς εὐσεβείας Πατέρες, οὓς  
ἐκ πολλῶν ἢ ἀπείρων, καὶ παντὸς οἶον, γραφικῶς εἶπεῖν, τοῦ  
5 τῶν μαρτύρων νέφους, κατ' ἐπίδρομήν, τὸν τοῦ γράμματος περι-  
στελλόμενοι προκεκομίκαμεν ὄγκον, εἰς ἐναργεστάτην ἀπόδειξιν  
τῆς αὐτῶν περὶ τοῦ παντὸς Σωτῆρος ἀληθογνωσίας Χριστοῦ,  
καθ' ἣν ὀρμηθέντες, ταῖς ἀγίαις Ἐκκλησίαις πνευματοκινήτως  
παρέδωκαν δύο καθάπερ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς τὰς φύσεις, οὕτως  
10 ἴσαριθμούς ταῖς φύσεσι, τὰ τε τοῦ αὐτοῦ θελήματα καὶ τὰς ἐνερ-  
γείας πρεσβεύειν, καὶ ἄλλην καὶ ἄλλην, καὶ θεῖαν καὶ ἀνθρωπί-  
νην θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, εἰς δήλωσιν τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καὶ  
ἅπερ ἐστὶν ὁ αὐτὸς οὐσιώδους διαφορᾶς, τὴν τε φαντασίαν ὁμοῦ  
καὶ τὴν σύγχυσιν, καὶ σὺν ταύταις παντελῶς τὴν διαίρεσιν ἀπο-  
15 σκευαζομένης, ὡς ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ δι' ἡμᾶς σαρκωθέντι Θεῷ  
Λόγῳ, ἐξ ὧν ἐστὶ πραγματικῶς καὶ ἀνεπιθολώτως γνωριζού-  
σης [γνωριζομένης] καθ' ἔνωσιν τὴν ἀδιάσπαστον. Διαφορᾶς  
γὰρ οὐσιώδους ἐπὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἄκρας ἐνώσεως ἀσυγχύ-  
τως οὐ γνωριζομένης, αὐτῶν τε τῶν ἠνωμένων καὶ τῶν προσ-  
20 ὄντων αὐτῷ φυσικῶς, οὐδὲ τῆς ἐνώσεως ἀσυγχύτως γνωρι-  
σθήσεται λόγος.

Οἱ δὲ τῆς ἐναντίας καὶ ἀντιπάλου μοίρας τὸ ἔμπαλιν. Ἀπο-  
λινάριος μὲν γὰρ ὁ δυσσεβῆς οὕτω φησὶν ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ  
αὐτῷ λόγῳ· «Ἀπόδειξις περὶ τῆς θείας σαρκώσεως τῆς καθ'  
25 ὁμοίωσιν ἀνθρώπου, καὶ οὐ μνημονεύουσιν ὅτι τὸ θέλημα τοῦτο  
ἴδιον εἴρηται, οὐκ ἀνθρώπου τοῦ ἐκ γῆς, καθὼς αὐτοὶ νομίζου-  
σιν, ἀλλὰ Θεοῦ τοῦ καταβάντος ἐξ οὐρανοῦ». Ὁ δὲ αὐτὸς πάλιν  
ἀβέλτερος, ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ, «Αὐτὴν ἐπιφάνειαν τὴν ἐν-  
σαρκον τοῦ Θεοῦ. Εἷς γὰρ ὁ Χριστὸς θεϊκῷ θελήματι μόνῳ κι-

Γιατί, ὅποιον ἢ ἐνέργεια καὶ ἢ δύναμη εἶναι ἀμετάβλητα μία, σ' αὐτὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ διασώζεται καὶ ἡ ἐνότηता τοῦ γένους».

Αὐτὰ διακήρυξαν μεγαλόφωνα οἱ παραπάνω Πατέρες τῆς εὐσέβειας, τοὺς ὁποίους ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ ἄπειρους ἄλλους καὶ ἀπὸ ὄλο, θὰ λέγαμε μὲ τὸν τρόπο τῆς Γραφῆς, «τὸ νέφος τῶν μαρτύρων»<sup>22</sup> μὲ συντομία προσκομίσαμε, περιορίζοντας τὸν ὄγκο τῶν γραπτῶν, γιὰ νὰ γίνει καταφάνερη ἡ ἀπόδειξη τῆς ἀληθινῆς γνώσης τους γιὰ τὸν Σωτῆρα τῶν ὄλων Χριστό. Ξεκινώντας αὐτοὶ ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, παρέδωσαν στὶς ἐκκλησίες νὰ πρεσβεύουν ὅτι, ὅπως εἶναι δύο οἱ φύσεις τοῦ ἰδίου καὶ ἑνός, ἔτσι ἰσάριθμα μὲ τὶς φύσεις εἶναι τοῦ ἰδίου τὰ θελήματα καὶ οἱ ἐνέργειες, καὶ διαφορετικὴ τῆ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ θεία καὶ ἀνθρώπινη θέληση καὶ ἐνέργεια, γιὰ νὰ δηλωθεῖ ἡ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν οὐσία τῶν στοιχείων ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται καὶ συνίσταται καὶ τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος εἶναι, καὶ ἡ ὁποῖα διαφορὰ καὶ τὴν κατὰ φαντασία μορφή καὶ συγχρόνως καὶ τῆ σύγχυσις ἀπορρίπτει καὶ μαζὶ μ' αὐτὲς ἐντελῶς καὶ τῆ διαίρεση, ἀναγνωρίζοντας στὸν ἕνα καὶ τὸν ἴδιο Θεὸ Λόγο, πού γιὰ χάρη μας σαρκώθηκε, τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται πραγματικὰ καὶ ἀθόλωτα σὲ ἀδιάσπαστη ἔνωση. Γιατί, ἂν δὲν ἀναγνωρίζεται διαφορὰ στὴν οὐσία ἐπάνω, στὴν τέλεια ὑποστατικὴ καὶ χωρὶς σύγχυσις ἔνωση, τῶν ἴδιων τῶν μερῶν πού ἐνώθηκαν καὶ τῶν φυσικῶν γνωρισμάτων του, δὲν θὰ ἀναγνωρισθεῖ ἀσύγχυτα οὔτε ὁ λόγος τῆς ἔνωσης.

Τὰ ἀντίθετα πρεσβεύουν ὅσοι ἀνήκουν στὴν ἀντίθετη καὶ ἀντίπαλη μερίδα. Ὁ ἀσεβῆς δηλαδὴ Ἀπολινάριος λέγει τὰ ἀκόλουθα στὸ λόγο του πού ἐπιγράφεται «Ἀπόδειξις περὶ τῆς θείας σάρκωσης κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ δὲν μνημονεύουν ὅτι τὸ θέλημα αὐτὸ ἀναφέρεται ὡς ἴδιο γνώρισμα, ὄχι τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ γῆ, ὅπως αὐτοὶ νομίζουν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ πού κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό». Ὁ ἴδιος πάλι ἀνόητος στὸ βιβλίο του πού ἐπιγράφεται, Τὴν ἴδια τὴν ἔνσαρκη φανέρωση τοῦ Θεοῦ, λέγει: «Ἐνας, δηλαδὴ ὁ Χριστός, κινούμενος μόνο ἀπὸ τὸ θεϊκὸ θέλημα,

22. Ἐβρ. 12, 1.

νούμενος, καθὸ καὶ μίαν οἶδαμεν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν, ἐν διαφόροις θαύμασι καὶ παθήμασι τῆς μιᾶς αὐτοῦ φύσεως προϊοῦσαν. Θεὸς γὰρ ἑνσαρκὸς ἐστὶ καὶ πιστεύεται»· καὶ μετὰ βραχέα· Καὶ τό· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, ἀπελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ, 5 πλὴν μὴ τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ σὸν θέλημα γενέσθω», οὐκ ἄλλου καὶ ἄλλου θελήματος ἔμφασιν ἔχει, μὴ συμβαινόντων ἀλλήλοις, ἀλλ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ, θεϊκῶς μὲν ἐνεργουμένου, οἰκονομικῶς δὲ παραιτουμένου τὸν θάνατον, ἐπεὶ Θεὸς ἦν σαρκοφόρος ὁ τοῦτο λέγων, μηδεμίαν ἐν τῷ θέλειν ἔχων διαφοράν».

10 Ὁ δὲ ἐκεῖνου τῆς ἀσεβείας μαθητῆς καὶ διάδοχος καὶ φερωνύμως τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ πολέμιος, Πολέμων ὁ αἰρετικός, ἐν τῷ πρὸς τοὺς ἀγίους Πατέρας Ἀντιρρητικῶ, τὰδε δυστρόφως φησὶν· «Ὁ Λόγος γὰρ Θεὸς ἦν ὁ Χριστός, καὶ τελειότητι σαρκὸς ἐνωθεὶς καὶ γενόμενος ἄνθρωπος οὐ τὸν τρεπτὸν νοῦν ἑαυτῷ 15 καταμίξας, θελήματι φυσικῶ ἐπὶ τάναντία κινούμενον, ἑαυτῷ δὲ μᾶλλον γενόμενος νοῦς, ἀτρέπτῳ θελήματι θεϊκῶ πάντα πεποίηκεν. Ἄλλ' οὐ τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ θεωθέν, κατὰ τὸν Καππαδόκην Γρηγόριον, ἐπεὶ τρεπτόν. Τὸ γὰρ θεωθῆναι δυναθέν, καὶ γεωθῆναι πάντως ἡδύνατο, κατὰ τὸν πρῶτον Ἀδάμ». Καὶ ἐν ἕκτη τῶν 20 πρὸς τὸν Τιμόθεον αὐτῷ γεγραμμένων ἐπιστολῇ τὸν αὐτῷ συνεργάτην καὶ τῆς ἀσεβείας συλλήπτορα πονηρόν· «Ὁ δύο θελήματα λέγων Χριστοῦ, κατὰ τοὺς πάλαι καὶ νῦν φησαμένους, ἢ τὸν ἕνα δύο τινὰς εἰσάγει Χριστούς, ἀλλήλων οὐ φύσει μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ ἀπεχθεῖα διηρημένους, ἢ τὸν αὐτὸν ἑαυτῷ διδάσκει 25 μαχόμενον. Ἐνθα γὰρ δυάς, πάντως διαίρεσις».

Ἄλλὰ καὶ Θεμιστιος, ὁ τῆς μὲν Σευήρου συμμορίας ὑπασπιστής, τῆς δὲ τῶν Ἀγνοητῶν ἐξαρχὸς κακοφροσύνης, ἐν κεφαλαίῳ με' τοῦ λόγου δευτέρου τῶν κατὰ τοῦ ἐπιδοθέντος τόμου

ἄφοῦ καὶ μία γνωρίζομε τὴν ἐνέργειά του πού προχωρεῖ σὲ διάφορα θαύματα καὶ παθήματα ἀπὸ τὴ μία του φύση. Γιατὶ εἶναι Θεὸς ἔνσαρκος καὶ ἔτσι πιστεύεται». Καὶ λίγο παρακάτω λέγει· «Καὶ τό, Ἰατέρα μου, ἂν εἶναι δυνατό, ἄς φύγει ἀπὸ ἔμένα τό ποτήρι αὐτό. Ὅμως ἄς μὴ γίνει τό δικό μου, ἀλλὰ τό δικό σου θέλημα»<sup>23</sup>, δὲν σημαίνει δύο διαφορετικὰ θελήματα, ἀσύμβατα μεταξύ τους, ἀλλὰ ἓνα καὶ τό ἴδιο θέλημα πού πραγματοποιεῖται μὲ τρόπο θεϊκό, ἀλλὰ κατ' οἰκονομία ζητεῖ ν' ἀποφύγει τό θάνατο, καθόσον αὐτὸς πού ἐκφράζει τὴν εὐχὴ εἶναι Θεὸς μὲ σάρκα, πού στὴ θέλησή του δὲν ὑπάρχει κανένας διχασμός».

Ὁ μαθητὴς πάλι καὶ διάδοχος τῆς ἀσέβειας ἐκείνου καὶ ἀπὸ τό ἴδιο τό ὄνομά του πολέμος τοῦ λόγου τῆς ἀλήθειας, ὁ Πολέμων ὁ αἰρετικός, στὸν Ἀντιρρητικὸ του πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρες γράφει τὰ ἑξῆς συνεστραμμένα· «Ὁ Θεὸς Λόγος ἦταν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀφοῦ ἐνώθηκε μὲ τὴν τελειότητα τῆς σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος χωρὶς νὰ ἀναμίξει μὲ τὸν ἑαυτὸ του τὸν μεταβλητὸ νοῦ, πού μὲ τό φυσικὸ θέλημα κινεῖται στ' ἀντίθετο, ἀλλὰ ἀφοῦ μᾶλλον ἔγινε νοῦς γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, δημιούργησε τὰ πάντα μὲ ἀμετάβλητο θεϊκὸ θέλημα. Ὅχι ὅμως τὴ μιά φορὰ θέλημα θεῖο καὶ τὴν ἄλλη θεωμένο, σύμφωνα μὲ τὸν Γρηγόριο ἀπὸ τὴν Καππαδοκία, γιατί ἔτσι εἶναι μεταβλητό. Γιατὶ αὐτὸ πού μπόρεσε νὰ θεωθεῖ, θὰ μποροῦσε ὅπωςδήποτε νὰ γεωθεῖ, ὅπως ὁ πρῶτος Ἀδάμ». Καὶ στὴν ἕκτη ἀπὸ τίς ἐπιστολὰς πού ἔγραψε πρὸς τὸν Τιμόθεο, συνεργάτη του καὶ πονηρὸ βοηθὸ του στὴν ἀσέβεια, γράφει· «Ὅποιος μιλάει γιὰ δύο θελήματα στὸ Χριστό, σύμφωνα μ' αὐτοὺς πού μίλησαν στὸ παρελθὸν καὶ τώρα, ἢ εἰσάγει τὸν ἓνα σὰν δύο Χριστοὺς, πού εἶναι χωρισμένοι μεταξύ τους ὄχι μόνο ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀλλὰ καὶ μὲ μίσος, ἢ διδάσκει ὅτι αὐτὸς μάχεται τὸν ἑαυτὸ του. Γιατὶ, ὅπου ὁ ἀριθμὸς δύο, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ διαίρεση».

Ἄλλὰ καὶ ὁ Θεμιστιος, ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς συμμορίας τοῦ Σεβήρου καὶ ἑξαρχος τῆς κακοφροσύνης τῶν Ἀγνοητῶν, στὸ κεφάλαιο ΜΕ' τοῦ δευτέρου λόγου ἀπὸ ὅσους ἔγραψε ἐναντίον τοῦ

23. Ματθ. 26, 39.

Θεοδώρῳ τῇ βασιλίδι παρὰ Θεοδοσίου τοῦ αἵρεσιάρχου, τῶν ἀπ' αὐτοῦ κατανομασθέντων αἵρετικῶν, τάδε θεοστυγῶς· «Οὐ γὰρ ἐπεὶ τε καὶ ὁ ἱερὸς Ἀθανάσιος δύο θελήματα ἔφη τὸν Χριστὸν δεικνύναι, κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, ἤδη καὶ δύο θελήσεις αὐτῷ περιθήσομεν, καὶ ταύτας μαχομένας ἀλλήλαις, κατὰ τοὺς σούς τούτους συλλογισμούς, ἀλλ' εἰσόμεθα εὐσεβῶς τὴν ὡς ἑνὸς μίαν θέλησιν τοῦ Ἐμμανουήλ, πῆ μὲν ἀνθρωπίνως κινεῖσθαι, πῆ δὲ θεοπρεπῶς». Ὁ δ' αὐτὸς πάλιν δυσάντητος αἵρετικός, ἐν κεφαλαίῳ νβ', λόγῳ γ' τῆς κατακολούθου τοῦ συμφυλέτου τῆς αὐτοῦ δυσσεβείας γεγонуίας αὐτῷ πραγματείας· «Μίαν φημὶ τοῦ Ἐμμανουήλ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, καθὰ καὶ τὴν θέλησιν. Σκόπει οὖν οὕτως· Ὁ ἄτρεπτος, ὡς Θεός, ὁ παντὸς πάθους ἀνώτερος, ἀνθρωποπρεπῶς κινήθεις κατὰ τὴν θέλησιν, παραιτεῖται τὸ πάθος, θεοπρεπῶς δὲ πάλιν πρὸς τὸ πάθος ἀναθαρρεῖ, καὶ διὰ σαρκὸς τούτων ἐκάτερον». Καὶ ταῦτα μὲν οἶδε δυστρόπως.

Οἱ δὲ τούτων ἐπίσης καὶ τῆς ἀληθείας ἀντίφρονες, τοὺς τῆς διαιρέσεως λέγω καθηγητάς, πρὸς τὴν ἴσιν ἐκείνοις καὶ τὴν αὐτὴν περί τε θελήματος ἑνὸς καὶ μιᾶς ἐνεργείας συναυνοῦμενοι κακοδοξίαν, οἱ καὶ τὴν ἐν σχέσει γνωμικὴν ἐπρέσβευον ἔνωσιν, τάδε περιβομβοῦσι. Θεόδωρος μὲν ὁ κακόφρων καὶ δύσερις, ὁ τὴν Μομψουεστινῶν ληϊσάμενος, ἐν τοῖς εἰς τὰ θαύματα παρεξηγηθεῖσιν αὐτῷ λόγου δευτέρου· «Ἐέλω, καθαρίσθητι', πρὸς τὸν λεπρὸν εἰπὼν ὁ Σωτήρ, ἔδειξε μίαν εἶναι τὴν θέλησιν, μίαν τὴν ἐνέργειαν, κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν προαγομένην, οὐ λέγω φύσεως, ἀλλ' εὐδοκίας, καθ' ἣν ἠνώθη τῷ Θεῷ Λόγῳ ὁ κατὰ πρόγνωσιν, ἐκ σπέρματος Δαυῖδ ὕστερον γενόμενος ἀνθρώπος, ἐξ αὐτῆς μήτρας τὴν πρὸς αὐτὸν ἐνδιάθετον ἔχων οἰκείωσιν».

Ὁ δὲ τῆς ἐκείνου μανίας ὀπαδὸς καὶ διάδοχος, Νεστόριος ὁ ἀληθής, ἐν τῇ λεγομένῃ αὐτῷ ἐμφανεῖ μῆσει λόγου δευτέρου

τόμου πού παραδόθηκε στη βασίλισσα Θεοδώρα ἀπὸ τὸν Θεοδόσιο, τὸν ἀρχηγὸ τῶν αἵρετικῶν πού πῆραν τὸ ὄνομά τους ἀπὸ ἐκεῖνον, γράφει τὰ ἐξῆς ἐχθρικά πρὸς τὸ Θεό· «Ὁχι βέβαια, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἱερός Ἀθανάσιος εἶπε ὅτι ὁ Χριστὸς παρουσιάζει δύο θελήματα ἀντιμετωπίζοντας τὸ πάθος, θὰ τοῦ ἀποδώσομε ἀμέσως καὶ δύο θελήσεις καὶ μάλιστα πού μάχονται ἢ μία τὴν ἄλλη, σύμφωνα μὲ αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς σου, ἀλλὰ θὰ ἀναγνωρίσομε μὲ εὐσέβεια τοῦ ἑνὸς Ἐμμανουὴλ τὴ μία θέληση, πού ἐκδηλώνεται ἄλλοτε ἀνθρώπινα καὶ ἄλλοτε θεϊκά». Ὁ ἴδιος πάλι δυσασπύκροστος αἵρετικὸς στὸ κεφάλαιο NB' τοῦ Γ' λόγου τῆς πραγματείας του πού ἀκολουθεῖ πιστὰ τὴν ἀσέβεια τοῦ ὁμόφυλῶν του, λέγει· «Μία λέγω πῶς εἶναι τοῦ Ἐμμανουὴλ ἡ γνώση καὶ ἡ ἐνέργεια, ὅπως καὶ ἡ θέληση. Σκέψου λοιπὸν ὡς ἐξῆς· Ὁ ἄτρεπτος, ὡς Θεὸς πού εἶναι, ὁ ἀνώτερος ἀπὸ κάθε πάθος, ἀφοῦ κινήθηκε θέλοντας σὰν ἄνθρωπος, προσπαθεῖ ν' ἀποφύγει τὸ πάθος, ἐνῶ ὡς Θεὸς πάλι ἀναθαρρεύει πρὸς τὸ πάθος καὶ καθένα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ τὸ ἐκδηλώνει μέσα ἀπὸ τὴ σάρκα». Αὐτὰ λοιπὸν δέχεται συνεστραμμένα καὶ δύστροπα.

Οἱ ἀντιφρονοῦντες ὅμως σ' αὐτοὺς καὶ στὴν ἀλήθεια, ἐννοῶ οἱ καθηγητὲς τῆς διαίρεσης, συνωθούμενοι πρὸς τὴν ἴση καὶ ἴδια μ' ἐκείνους κακοδοξία γιὰ ἓνα θεῆμα καὶ μία ἐνέργεια, πού πρέσβευαν καὶ τὴν κατὰ τὴ σχέση ἐκούσια ἔνωση, κάνουν θόρυβο μὲ τὰ ἐξῆς. Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Θεόδωρος ὁ κακόφρονος καὶ φιλόνεικος, πού λεηλάτησε τὴν ἐκκλησία τῶν Μομψουεσινῶν, στὶς παρερμηνεῖες τοῦ δευτέρου λόγου του στὰ θαύματα γράφει· «Λέγοντας ὁ Σωτῆρας πρὸς τὸν λεπρό, Ἐλέω, καθάρισου», ἔδειξε πῶς εἶναι μία ἡ θέληση, μία καὶ ἡ ἐνέργεια, πού προέρχεται μὲ μία καὶ τὴν ἴδια ἐξουσία· δὲν λέγω ἐξουσία τῆς φύσης, ἀλλὰ εὐδοκίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἐνώθηκε μὲ τὸ Θεὸ Λόγο αὐτὸς πού σύμφωνα μὲ τὴν πρόγνωση ἔγινε ἀργότερα ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ Δαβὶδ, ἔχοντας ἀπὸ τὴν μήτρα ἀκόμη πρὸς αὐτὸν τὸ συναίσθημα τῆς οἰκειότητος».

Καὶ ὁ ὀπαδὸς καὶ διάδοχος τῆς μανίας ἐκείνου, ὁ ἀνόσιος Νεστόριος, στὸ δεύτερο λόγο τῆς πραγματείας του πού τὴν ὀνομά-

τῆς κατ' αὐτὴν πραγματείας τάδε κακούργως· «'Ασυγχύτως φυλάττομεν τὰς φύσεις, οὐ κατ' οὐσίαν, γνώμη δὲ συνημμένας, δι' ὃ καὶ μίαν αὐτῶν τὴν θέλησιν, ἐνέργειάν τε καὶ δεσποτείαν ὀρῶμεν, ἀξίας ἰσότητι δεικνυμένας. Ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ἀναλαβῶν ὃν  
5 προώρισεν ἄνθρωπον, τῷ τῆς ἐξουσίας λόγῳ πρὸς αὐτοῦ προε-  
κρίθη, διὰ τὴν προγνωσθεῖσαν διάθεσιν». Ὁ δ' αὐτὸς αὖθις παράφρων ἐν τῇ αὐτῇ λόγου τετάρτου· «Οὐκ ἄλλος ἦν ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ ἄλλος ὁ ἐν ᾧ γέγονεν ἄνθρωπος. Ἐν γὰρ ἦν ἀμφοτέρων τὸ πρόσωπον ἀξία καὶ τιμῇ, προσκυνούμενον παρὰ πάσης τῆς  
10 κτίσεως, μηδενὶ τόπῳ ἢ χρόνῳ ἑτερότητι βουλήσ καὶ θελήματος διαιρούμενον.

Ἄλλὰ μὴν καὶ Παῦλος ὁ Πέρσης ψευδοδιάκονος ὢν τῆς Νεστορίου μιαιρωτάτης αἰρέσεως, ἐν τῷ περὶ κρίσεως αὐτοῦ λόγῳ, τάδε σὺν ἐκείνοις φθέγγεται θεομαχῶν· «Ἐπειδὴ κατ' οὐ-  
15 σίαν ἢ τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς ὃν ἀνέλαβεν ἄνθρωπον οὐ γέγονεν ἔνωσις, μία φύσις οὐ γέγονεν. Εἰ δὲ μία φύσις οὐ γέγονεν, μία μονοπρόσωπος ὁ Χριστὸς οὐκ ἔστιν ὑπόστασις· οὐκοῦν κατ' εὐδοκίαν ἢ ἔνωσις, βουλήσ καὶ γνώμης ταυτότητι κρατουμένη, ἵνα καὶ τὸ διάφορον τῶν φύσεων ἀσύγχυτον δείκνυται, καὶ τὸ τῆς  
20 εὐδοκίας μυστήριον μονάδι βουλήσεως διαδείκνυται».

Οἷς, ὡς ὀρᾶτε, πανάριστοι, τά τε γράμματα, καὶ πρὸ τούτων διασκοποῦντες τὰ δόγματα, λίαν ἐν πᾶσιν ὁμόφωνός τε καὶ ὁμόλογος, ἢ, οὐκ οἶδ' ὅπως, νῦν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐπεισφρήσασα κατὰ τῆς ἀνωμήτου πίστεως καθέστηκεν ἔνωσις, τὸ ἐν ἐπὶ  
25 Χριστοῦ θέλημα κυροῦσα, καὶ τὴν μίαν ἐνέργειαν ὁμοίως τοῖς ἀφροσι. Τὸ μὲν ἐν θέλημα διὰ τοῦ λέγειν· «Ὅθεν τοῖς ἀγίοις Πατράσιν ἐν ἅπασι, καὶ ἐν τούτῳ κατακολουθοῦντες, ἐν θέλημα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁμολογοῦμεν». Τὴν δὲ μίαν ἐνέργειαν διὰ τοῦ φάσκειν· «Ἄλλὰ γὰρ καὶ ἐπεσθαι ταύτῃ, τουτέστι  
30 τηρήσει τῶν δύο ἐνεργειῶν, τὸ καὶ δύο πρεσβεύειν θελήματα». Καὶ γὰρ εἰ ἐπεσθαι τῇ ἐνεργείᾳ τὰ θελήματα διορίζεται, πᾶσά πως ἀνάγκη, τοῦ ἐπομένου πρὸς αὐτῆς κυρωθέντος, λέγω δὴ

ζει, Ἐμφανῆ μύηση, γράφει μὲ κακουργία τὰ ἐξῆς· «Φυλάγομε ἀσύγχυτες τὶς φύσεις, ὄχι ὅμως ἐνωμένες κατὰ τὴν οὐσία ἀλλὰ κατὰ τὴ γνώμη, γι' αὐτὸ καὶ βλέπομε μία τὴ θέληση, τὴν ἐνέργεια καὶ τὴν ἐξουσία τους, πὺ δείχνονται ἄξιος ἰσότητος. Ὁ Θεὸς Λόγος δηλαδή ὅταν ἀνέλαβε τὸν ἄνθρωπο πὺ προόρισε, προκρίθηκε ἀπὸ αὐτὸν μὲ τὸ λόγο τῆς ἐξουσίας του γι' αὐτὴ τὴν διάθεση πὺ εἶχε προγνωρίσει». Ὁ ἴδιος πάλι παράφρονος στὸν τέταρτο λόγο τῆς ἴδιας πραγματείας λέγει· «Δὲν ἦταν ἄλλος ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἄλλος ὁ ἄνθρωπος μέσα στὸν ὅποιο ἔγινε. Καὶ τῶν δύο ἓνα ἦταν τὸ πρόσωπο κατὰ τὴν ἄξια καὶ τὴν τιμὴ, πὺ προσκυνεῖται ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση καὶ δὲν διαιρεῖται σὲ κανένα τόπο ἢ χρόνο μὲ τὴν ἑτερότητα βουλήσ καὶ θελήματος».

Ἄλλ' ὅμως καὶ ὁ Παῦλος ὁ Πέρσης, πὺ ἦταν ψευτοδιάκονος τῆς παμμάρης αἵρεσης τοῦ Νεστόριου, στὸ λόγο του Περί κρίσεως, πολεμώντας τὸν Θεὸ λέγει μαζί μ' αὐτοὺς τὰ ἐξῆς· «Ἐπειδὴ δὲν ἔγινε ὡς πρὸς τὴν οὐσία ἡ ἔνωση τοῦ Θεοῦ Λόγου μὲ τὸν ἄνθρωπο πὺ ἀνέλαβε, δὲν ἔγινε μία φύση. Κι ἂν δὲν ἔγινε μία φύση, ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι μία μονοπρόσωπη ὑπόσταση. Ἐπομένως ἡ ἔνωση ἔγινε κατὰ ἀγαθὴ θέληση καὶ συγκρατεῖται μὲ τὴν ταυτότητα βουλήσ καὶ γνώμης, ὥστε καὶ ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων νὰ παρουσιάζεται ἀσύγχυτη, καὶ τὸ μυστήριον τῆς ἀγαθῆς θέλησης νὰ δηλώνεται μὲ τὴ μόνη βούληση».

Σ' αὐτοὺς, ὅπως βλέπετε, πανάριστοι, καὶ τὰ γράμματα ἐξετάζοντας καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ τὰ δόγματα, σὲ ὅλους στήθηκε σὲ μεγάλο βαθμὸ ὁμόφωνη καὶ ὁμολογη ἡ ἐνότητα, καὶ ἡ ὅποια δὲν γνωρίζω πῶς παρεισέφρησε τώρα γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας κατὰ τῆς ἀμώμητης πίστες μας, πὺ δεβαιώνει, ὅμοια μὲ τοὺς ἀνοήτους, τὸ ἓνα θέλημα στὸ Χριστὸ καὶ τὴ μία ἐνέργεια. Τὸ ἓνα θέλημα μὲ τὸ λόγο· «Γι' αὐτὸ, ἀκολουθώντας σὲ ὅλα τοὺς ἁγίους Πατέρες, καὶ σ' αὐτὸ ὁμολογοῦμε ἓνα θέλημα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ». Τὴ μία ἐνέργεια πάλι τὴ δεβαιώνει λέγοντας· «Ἀλλὰ βέβαια καὶ ν' ἀκολουθοῦμε αὐτὴν, δηλαδή τὴν τήρηση τῶν δύο ἐνεργειῶν, καὶ ἐπίσης τὸ νὰ πρεσβεύομε δύο θελήματα». Γιατί, ἂν ὀρίζει ὅτι ἀκολουθοῦν τὰ δύο θελήματα τὴν ἐνέργεια, εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη, ἀφοῦ



τοῦ ἐνὸς θελήματος, κυροῦσθαι καὶ τὸ ἡγούμενον, ἡγουν τὴν μίαν ἐνέργειαν. Ταύτην γὰρ ἐπειγομένη σοφιστικῶς τῇ μιᾷ θελήσει συνεισαγαγεῖν, ἔπεσθαι τῇ ἐνεργείᾳ τὴν θέλησιν κατὰ δόξαν ἐθέσπισεν. Διὸ καὶ Πατέρας οἶδεν, οἷς ἐν τούτῳ καὶ πᾶσι κατηκο-  
 5 λούθησεν, οὐ τοὺς ὄντως, ἀλλὰ τοὺς μηδ' ὄλως ἀγίους. Οὐ γὰρ δήπου ποτ' ἂν περὶ ἐνὸς θελήματος φήσειέ τις Ἀθανάσιον τὸν ἀοίδιμον, διαρρήδην βοῶντα καθάπερ φθάσαντες παρέστημεν· «Δύο θελήματα ἐνταῦθα δείκνυσι· τὸ μὲν ἀνθρώπινον, τὸ δὲ θεϊ-  
 κόν». Οὐ Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, περὶ τοῦ ἀνθρωπικοῦ τοῦ  
 10 Σωτῆρος θελήματος λέγοντα· «Τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν, οὐδὲ ὑπεναντίον Θεῶ, θεωθὲν ὄλον». Οὐ τὸν ὁμώνυνον αὐτῷ τῆς Νυσσαέων καθηγητὴν· «Ἡ ψυχὴ θέλει, τὸ σῶμα ἄπτεται, φάσκοντα», καί· «Τῷ ἐνεργοῦντι σώματι, καὶ τῇ ὀρμῇ τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ γινομένου θελήματος». Καί· «Θέλων μὲν διὰ τῆς ψυχῆς, ἀπτό-  
 15 μενος δὲ διὰ τοῦ σώματος», καί, «Ἄλλον τὸ ἀνθρώπινον θέλημα, καὶ τὸ θεῖον ἄλλον, καὶ εἰπών, 'Μὴ τὸ ἐμόν', τὸ ἀνθρώπινον τῷ λόγῳ ἐσήμανεν, προσθεὶς δέ, 'τὸ σόν', ἔδειξε τὸ συναφὲς τῆς ἑαυτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα θεότητος».

Οὐ τὸν Χρυσόστομον Ἰωάννην, παιδεύοντα· «Οὐ γὰρ ἀγω-  
 20 νιᾶν μόνον ἐμφαίνει τὰ ρήματα, ἀλλὰ δύο θελήματα. Καὶ ἂν μὲν ἐπὶ τῆς θεότητος τὸ εἰρημένον ἦν τοῦτο, ἀντιλογία τις γίνεται. Ἄν δὲ ἐπὶ τῆς σαρκός, ἔχει λόγον τὰ εἰρημένα. Οὐ γὰρ τὸ μὴ θέλειν ἀποθανεῖν τὴν σάρκα κατάγνωσις· φύσεως γὰρ ἐστὶ τοῦτο. Αὐτὸς δὲ τὰ τῆς φύσεως ἅπαντα χωρὶς ἀμαρτίας ἐπιδείκνυται,  
 25 καὶ μετὰ πολλῆς τῆς παρουσίας». Οὐ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας σοφῶς ἐκδιδάσκοντα· «Τοῦτο γὰρ ἦν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, εἰς τέλος διεξαγαγεῖν τὴν οἰκονομίαν. Ἔχει δὲ καὶ τὸ μὴ θέλειν ἀποθανεῖν, διὰ τὸ παραιτεῖσθαι τὴν σάρκα καὶ τὸν θάνατον φυσικῶς». Καί· «Θελητὸν μὲν ἔχει τὸ ὑπὲρ πάντων τεθνάναι,  
 30 διὰ τὸ βεβουλησθαι τὴν θεϊαν φύσιν, ἀνεθέλητον δέ, διὰ τὴν σάρκα παραιτουμένην τὸν θάνατον φυσικῶς». Οὐ Σευηριανὸν τὸν

κυρώθηκε ἀπὸ αὐτὴν τὸ ἐπόμενο, ἐννοῶ τοῦ ἐνὸς θελήματος, νὰ βεβαιώνεται καὶ τὸ προηγούμενο, δηλαδή ἡ μία ἐνέργεια». Αὐτὴν λοιπὸν σπεύδοντας σοφιστικὰ νὰ εἰσαγάγει μὲ τὴ μία θέληση, θέσπισε κατὰ τὴ γνώμη του νὰ ἀκολουθεῖ ἡ θέληση τὴν ἐνέργεια. Γι' αὐτὸ καὶ γνώρισε ὡς πατέρες, ποῦ σὲ αὐτὸ καὶ σὲ ὅλα ἀκολουθῆσε, ὄχι τοὺς πραγματικὰ πατέρες, ἀλλ' ἐκείνους ποὺ δὲν ἦταν καθόλου ἅγιοι. Γιατὶ βέβαια ποτέ δὲ θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι ὁ ἀοίδιμος Ἄθανάσιος φωνάζει καὶ διακηρύττει γιὰ ἓνα θέλημα, ὅπως πρὸ ὀλίγου παραθέσαμε· «Δύο θελήματα παρουσιάζει ἐδῶ· τὸ ἓνα ἀνθρώπινο, καὶ τὸ ἄλλο θεϊκό». Οὔτε ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ποὺ λέγει γιὰ τὸ ἀνθρώπινο θέλημα τοῦ Σωτήρα· «Γιατὶ τὸ θέλημα ἐκείνου οὔτε ἀντίθετο εἶναι στὸν Θεό, ἐπειδὴ ἔχει θεωθεῖ ὁλόκληρο». Οὔτε ὁ συνώνυμος αὐτοῦ, καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Νυσσαέων, ποὺ λέγει· «Ἡ ψυχὴ θέλει, τὸ σῶμα ἀγγίζει», καὶ «μὲ τὸ σῶμα ποὺ ἐνεργεῖ καὶ μὲ τὴν ὁρμὴ τοῦ θελήματος ποὺ ἐκδηλώνεται στὴν ψυχὴ», καὶ «θέλοντας μὲ τὴν ψυχὴ καὶ ἀγγίζοντας μὲ τὸ σῶμα», καὶ «ἄλλο τὸ ἀνθρώπινο θέλημα, καὶ ἄλλο τὸ θεῖο. Καὶ λέγοντας, ὄχι τὸ δικό μου», σήμαινε μὲ τὸ λόγο του τὸ ἀνθρώπινο θέλημα. Ἐνῶ προσθέτοντας ἑτὸ δικό σου, ἔδειξε τὴ συνάφεια τῆς θεότητάς του μὲ τὸν Πατέρα».

Οὔτε ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ποὺ διδάσκει· «Τὰ λόγια δὲν δείχνουν μόνο ἀγωνία, ἀλλὰ δύο θελήματα. Καὶ ἂν ὁ λόγος αὐτὸς λεγόταν γιὰ τὴ θεότητα, ἀνακύπτει κάποια ἀντίρρηση. Ἐὰν ὅμως λέγεται γιὰ τὴ σάρκα, τότε δικαιολογεῖται. Γιατὶ δὲν ἀποτελεῖ κατὰκριση γιὰ τὴ σάρκα τὸ νὰ μὴ θέλει νὰ πεθάνει, γιατί αὐτὸ εἶναι γνώρισμα τῆς φύσης. Αὐτὸς ὅμως παρουσιάζει ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς φύσης μας χωρὶς τὴν ἁμαρτία καὶ μὲ μεγάλη ἀφθονία». Οὔτε ὁ Κύριλλος τῆς Ἀλεξάνδρειας, ποὺ διδάσκει μὲ σοφία· «Γιατὶ αὐτὸ ἦταν τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα, νὰ φέρει σὲ τέλος τὴν οἰκονομία. Ἐχει ὅμως καὶ τὸ νὰ μὴ θέλει νὰ πεθάνει, ἐπειδὴ ἡ σάρκα ἀπὸ τὴ φύση της ἀποποιεῖται τὸ θάνατο». Καί· «ἔχει τὴ θέληση νὰ πεθάνει γιὰ ὅλους, γιατί εἶναι ἀπόφαση τῆς θείας φύσης· ἀλλὰ καὶ δὲν θέλει νὰ πεθάνει, ἐξαιτίας τῆς σαρκὸς ποὺ ἀποφεύγει κατὰ φύση τὸ θάνατο». Οὔτε ὁ Σεβηριανός, ὁ προκαθήμενος τῶν Γαβάρων

τῶν Γαβάλων πρόεδρον, μαρτυρούμενον, « Ὡστε δύο θελήματα ἐμφαίνει· τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον». Ἄλλ' οὐδὲ περὶ μιᾶς ὁμολογίας τὸν μέγαν ὁμολογητὴν Ἀμβρόσιον, ἐμφρόνως κηρύττοντα, «Ποίω γὰρ τρόπῳ ἢ αὐτῇ ἐνέργεια διαφόρου ἐστὶν οὐσίας; Μὴ γὰρ δύναται μία ἐνέργεια εἶναι, ὃ που διάφορος οὐσία ἐστίν;». Οὐ Κύριλλον τὸν Ἱεροσολύμων παρεγγυώμενον· « Ἐδειξε τὴν διπλὴν ἐνέργειαν, πάσχων μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἐνεργῶν δὲ ὡς Θεὸς ὁ αὐτός». Οὐ Λέοντα τὸν θεῖον, ἀποφωνοῦντά τε συνεπῶς, « Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς θατέρου κοινω-  
10 νίας, ὃπερ ἴδιον ἔσχηκεν». Οὐ τὸν Χρυσόστομον αὐθις· « Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τῶν συναφθεισῶν φύσεων διάφορος ἢ ἐνέργεια, τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς θεότητος, περὶ δὲ τὴν ἐλεημοσύνην συντρέχει τὸ τῆς διπλῆς ἐνεργείας· καὶ δύο λοιπὸν ἐνεργειῶν ἡσθόμην». Οὐ Κύριλλον ὁμοίως τὸν Ἀλεξανδρείας ἱερώτατον  
15 καθηγητὴν, « Οὐ γὰρ μίαν δήπου εἶναι φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν δώσομεν Θεοῦ καὶ ποιήματος».

Τούτους, ἢ τινὰς τούτων, οὐχ ἀγίους, οὔτε μὴν ἐγκρίτους εἶναι διαγορεύει τῆς Ἐκκλησίας μυσταγωγούς, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτῶν περὶ τε θελημάτων δύο καὶ ἐνεργειῶν περιδοξον ὁμολογίαν  
20 δυσσεβῆ τυγχάνειν καὶ ἀλλοτρίαν τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος ἀποφαίνεται. Πιστοῦται γὰρ τάδε φάσκουσα τὸν λόγον ἡμῖν· « Ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν τῶν δύο ἐνεργειῶν ρῆσιν πολλοὺς σκανδαλίζειν, ὡς μήτε τινὲ τῶν ἀγίων καὶ ἐγκρίτων τῆς Ἐκκλησίας μυσταγωγῶν εἰρημένην, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἔπεσθαι αὐτῇ τὸ δύο πρε-  
25 σβεύειν θελήματα ἐναντίως πρὸς ἀλληλα ἔχοντα, καὶ ἐντεῦθεν δύο, τοὺς τάναντία θέλοντας εἰσάγεσθαι, ὃπερ δυσσεβὲς ὑπάρχει καὶ ἀλλότριον τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος». Ἴδου σαφῶς καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, τὸ δὴ λεγόμενον, οὐχ ἀγίων ὑπάρχειν, οὔτε μὴν ἐγκρίτων ὀρίζεται τῆς Ἐκκλησίας μυσταγωγῶν, τὸ δύο  
30 πρεσβεύειν θελήματα καὶ τὰς κατ' αὐτὴν ἡγουμένας ἰσαρίθμους αὐτοῖς ἐνεργείας· δυσσεβῶν δὲ μᾶλλον, ὡς δυσσεβὲς καὶ ἀλλότριον, ἢ φησι, τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος, καὶ δύο τοὺς τάναντία

λων, πού μαρτυρεῖ· «Ὅστε ἐμφανίζει δύο θελήματα, τὸ ἓνα θεῖο, καὶ τὸ ἄλλο ἀνθρώπινο». Ἄλλ' οὔτε ὁ μέγας ὁμολογητὴς Ἀμβρόσιος ὁμολογεῖ μία θέληση, αὐτὸς πού κηρύττει μὲ πολλή φρόνηση· «Γιατὶ μὲ ποιὸ τρόπο ἢ ἴδια ἐνέργεια εἶναι διαφορετικῆς οὐσίας; Μήπως μπορεῖ νὰ ἐκδηλώνεται μία ἐνέργεια, ὅπου ὑπάρχει διαφορετικὴ οὐσία;». Οὔτε ὁ Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων πού διαβεβαιώνει· «Ἔδειξε τὴ διπλὴ ἐνέργεια, πάσχοντας ὡς ἄνθρωπος καὶ ὁ ἴδιος ἐνεργώντας ὡς Θεός». Οὔτε ὁ θεῖος Λέων πού διακηρύττει μὲ σύνεση· «Γιατὶ κάθε μιὰ ἀπὸ τις δύο μορφές ἐνεργεῖ μὲ τὴν κοινωνία τῆς ἄλλης ἐκεῖνο πού ἔχει δικό της». Οὔτε ὁ Χρυσόστομος πάλι· «Καὶ στὰ ἄλλα βέβαια ἢ ἐνέργεια τῶν φύσεων πού ἐνώθηκαν, τῆς ἀνθρωπότητας καὶ τῆς θεότητας, εἶναι διαφορετικὴ, σχετικὰ ὅμως μὲ τὴν ἐλεημοσύνη ὑπάρχει ἢ συνδρομὴ τῆς διπλῆς ἐνέργειας. Διαπίστωσα λοιπὸν δύο ἐνέργειες». Οὔτε, ὅμοια, ὁ Κύριλλος, ὁ ἱερώτατος καθηγητὴς τῆς Ἀλεξάνδρειας, πού λέγει· «Δὲν θὰ δεχθοῦμε λοιπὸν ὅτι εἶναι μία ἢ φυσικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν δημιουργημάτων του».

Αὐτοὺς ἢ κάποιους ἀπὸ αὐτοὺς οὔτε ὡς ἀγίους οὔτε βέβαια ὡς διακεκριμένους δασκάλους τῆς Ἐκκλησίας τοὺς ἀποδέχεται, ἀλλ' ἀποφαίνεται ὅτι ἡ περίδοξη διδασκαλία τους γιὰ τὰ δύο θελήματα καὶ τις δύο ἐνέργειες εἶναι κακόδοξη καὶ ξένη πρὸς τὸ χριστιανικὸ δόγμα. Τὰ βεβαιώνει αὐτὰ λέγοντας σ' ἐμᾶς τὸ λόγο. «Ὅμοια καὶ ὁ λόγος γιὰ τις δύο ἐνέργειες σκανδαλίζει πολλούς, ἐπειδὴ δὲν ἐκφράσθηκε ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἅγιους καὶ ἔγκριτους μυσταγωγούς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ σ' αὐτὴν τὸ νὰ πρεσβεύονται δύο θελήματα, πού εἶναι ἀντίθετα μεταξύ τους, καὶ ἀπὸ ἐδῶ εἰσάγονται δύο, πού θέλουν τὰ ἀντίθετα, πράγμα πού εἶναι κενοδοξία καὶ ξένο πρὸς τὸ χριστιανικὸ δόγμα». Νὰ μὲ σαφήνεια καὶ μὲ γυμνὸ, κατὰ τὸ λεγόμενον, κεφάλι ὀρίζει, χωρὶς νὰ εἶναι διατύπωση ἀγίων οὔτε ἔγκριτων μυσταγωγῶν τῆς Ἐκκλησίας τὸ νὰ πρεσβεύουν δύο θελήματα καὶ τις θεωρούμενες κατὰ τὴ διδασκαλία αὐτὴ ἰσάριθμες μ' αὐτὰ ἐνέργειες. Αὐτὸ εἶναι μᾶλλον διδασκαλία κακόδοξη, ἐπειδὴ εἶναι κακόδοξο καὶ ξένο, ὅπως λέγει, πρὸς τὸ χριστιανικὸ δόγμα, καὶ πού εἰσάγει δύο πού

θέλοντας ἐπεισάγον τοῖς ταῦτα κηρύττουσιν, ἤγουν τὰ δύο θελήματα καὶ τὰς ἰσαρίθμους αὐτοῖς ἐνεργείας πνευματοκινήτοις Πατράσιν, οἷς οὐδὲ ἤλατο κατακολουθεῖν, ἢ ἀγίους τούτους ἀποκαλεῖν, ἢ ὅλως κατ' ἐκείνους σὺν ἐκείνοις ταῦτα πρεσβεύειν εἰς  
 5 τὴν τοῦ κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μυστηρίου βεβαίωσιν. Ἄλλὰ τίσι καὶ τίνας τοὺς περὶ ὧν καὶ οἷς ἔφησε τὴν τῆς μιᾶς ἐνεργείας εἰρήσθαι φωνὴν καὶ ἀκολουθεῖν ἐν τούτῳ καθὰ καὶ ἐν πᾶσι πρὸς τὸ ἐν θέλημα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ὁμολογεῖν, οἳ τε περιφανῶς ὄντες διεδείχθησαν, οἳ τε τῆς συγχύσεως πρόμαχοι καὶ  
 10 τῆς διαιρέσεως ἡγεμόνες.

Οἷον, οὐκ ἀπεικῶς γὰρ εἰς πίστωσιν καὶ αὐθις ἐπιτόμως ἐπίδραμεῖν, Ἀπολινάριος ὁ δυσσεβῆς τάδε θεομαχῶν· Εἷς γὰρ ὁ Χριστός, θεϊκῶ θελήματι μόνῳ κινούμενος, καθὸ καὶ μίαν οἶδαμεν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ μηδεμίαν ἔχων ἐν τῷ θέλειν  
 15 διαφορὰν. Πολέμων ὁ τῆς ἀληθείας πολέμιος· «Ἀτρέπτῳ θελήματι θεϊκῶ πάντα πεποίηκεν, ἀλλ' οὐ τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ θεωθὲν, κατὰ τὸν Καππαδόκην Γρηγόριον». Καί, «Ὁ δύο θελήματα λέγων Χριστοῦ, κατὰ τοὺς πάλαι καὶ νῦν φυσωμένους, ἢ τὸν ἕνα δύο τινὰς εἰσάγει Χριστούς, ἢ τὸν ἑαυτῷ διδάσκει μαχόμενον.  
 20 Θεμίστιος ὁ ἀθέμιτος, ἀλλ' ἰσώμεθα τὴν ὡς ἐνὸς μίαν θέλησιν τοῦ Ἐμμανουήλ, πῆ μὲν ἀνθρωπικῶς κινεῖσθαι, πῆ δὲ θεοπρεπῶς»· καί, «Μίαν φημί τοῦ Ἐμμανουήλ, τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, καθὰ καὶ τὴν θέλησιν». Θεόδωρος ὁ θεόπληξ· «Ἔδειξε μίαν εἶναι τὴν θέλησιν, μίαν τὴν ἐνέργειαν, κατὰ μίαν  
 25 καὶ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν προαγομένην». Νεστόριος ὁ πάμπληξ· «Διὸ καὶ μίαν αὐτῶν τὴν θέλησιν, ἐνέργειάν τε καὶ δεσποτείαν ὀρῶμεν». Παῦλος ὁ καὶ τὴν γνώμην Πέρσης· «Κατ' εὐδοκίαν ἢ ἐνωσις, βουλῆς καὶ γνώμης ταυτότητι κρατουμένη»· καί, «Τὸ τῆς εὐδοκίας μυστήριον μοναδικῆς βουλήσεως διαδεικνυται».  
 30 Τούτους δὴ τοὺς ἐναγεῖς καὶ ἀλάστορας, πατέρας ἀγίους ὀρίζε-

θέλουν τὸ ἀντίθετα, μὲ ὅσους πνευματικούς πατέρες κηρύττουν αὐτὰ τὰ κηρύγματα, γιὰ τὰ δύο θελήματα δηλαδή καὶ τὶς δύο ἐνέργειες, τοὺς ὁποίους οὔτε σκέφτηκε κἀν νὰ τοὺς ἀκολουθήσει, ἢ νὰ τοὺς ἀποκαλεῖ ἁγίους, ἢ γενικὰ μαζί τους νὰ πρεσβεύει ὅσα κι ἐκεῖνοι γιὰ τὴ βεβαίωση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνσάρκωσης τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ μὲ ποιά λόγια καὶ ποιοὶ εἶπε ὅτι εἶναι ἐκεῖνοι πὺ μίλησαν καὶ πῶς γιὰ τὴν ἔννοια τῆς μιᾶς ἐνέργειας, καὶ πὺ ἀκολουθοῦσαν σ' αὐτὸ, ὅπως καὶ σὲ ὅλα, τὴν ὁμολογία τοῦ ἑνὸς θελήματος τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, πὺ ἀναδείχθηκαν ὅλοι περίτρανα καὶ πρόμαχοι τῆς σύγχυσης καὶ ἡγεμόνες τῆς διαίρεσης;

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνώφελο νὰ κάνομε, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμε, μιὰ σύντομη περίληψη. Ὁ ἀσεβὴς Ἀπολινάριος καὶ τοῦ Θεοῦ ἀντίμαχος ἔλεγε· «Ἐνας εἶναι ὁ Χριστός, πὺ κινοῦνταν ἀπὸ τὸ θεϊκὸ μόνο θέλημα, ἀφοῦ καὶ μία μόνο ἐνέργειά του γνωρίζομε, χωρὶς νὰ ἔχει καμμιά διαφοροποίηση στὴ θέλησή του». Ὁ πολέμιος τῆς ἀλήθειας Πολέμων λέγει· «Μὲ ἀμετάβλητο θεϊκὸ θέλημα ἔκανε τὰ πάντα· ἀλλὰ δὲν εἶναι θεϊκὸ τὸ ἕνα θέλημά του, καὶ ἄλλο ἐκεῖνο πὺ ἔχει θεωθεῖ, σύμφωνα μὲ τὸν Γρηγόριο ἀπὸ τὴν Καππαδοκία». Καὶ· «Ὅποιος κηρύττει δύο θελήματα τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τοὺς παλαιοὺς καὶ σύγχρονους κομπορρήμονες, ἢ εἰσάγει τὸν ἕνα Χριστὸ ὡς δύο, ἢ διδάσκει ὅτι ὁ Χριστὸς μάχεται τὸν ἑαυτό του». Ὁ Θεμίσιος πάλι ὁ ἀθέμιτος λέγει· «Ἄς ἐξισώσομε μὲ τὸν ἕνα Ἐμμανουήλ τὴν μία θέλησή του, πὺ ἄλλοῦ ἐκδηλώνεται σὰν ἀνθρώπινη κι ἄλλοῦ ὅπως ἀρμόζει στὸν Θεό». Καὶ ἄλλοῦ· «Μία δέχομαι τοῦ Ἐμμανουήλ τὴν γνώση καὶ τὴν ἐνέργεια, ὅπως καὶ τὴν θέληση». Ὁ Θεόδωρος ὁ θεόπληξ ἔδειξε πῶς ἡ θέληση εἶναι μία, μία καὶ ἡ ἐνέργεια, πὺ προέρχεται ἀπὸ μία καὶ τὴν αὐτὴ ἐξουσία». Ὁ Νεστόριος ὁ βαρεμένος λέγει· «Γι' αὐτὸ καὶ γνωρίζομε μία τὴν θέλησή τους, τὴν ἐνέργεια καὶ τὴν ἐξουσία τους». Ὁ Παῦλος, Πέρσης καὶ στὴ γνώμη, λέγει· «Ἀπὸ ἀγαθὴ θέληση ἔγινε ἡ ἔνωση, πὺ συγκρατεῖται ἀπὸ τὴν ταυτότητα βουλήσ καὶ γνώμης». Καὶ ἐπίσης· «Τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐδοκίας ἀποδεικνύεται ἔργο μοναδικῆς βουλήσεως». Αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ἀνόσιους κατ' ἀλαζό-

ται. Τούτοις ἐγκρίτους οἶδε τῆς Ἐκκλησίας μυσταγωγούς, οἷς ἐν πᾶσι, κἄν τούτῳ κατακολουθῆσασα, καὶ μίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ συνοριζομένη θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, τὸν τῆς οἰκονομίας ὁμοίως αὐτοῖς συγχεῖ τε καὶ διατέμνει λόγον.

5 Πῶς οὖν τὰ τῶν ἐναντίων φρονοῦσα φρονεῖν ἐτέρως ὑπέιληφεν ἀναλλὰξ τιθεμένη τὰς ψῆφους· καὶ τοῦ ὄντος τὸ μὴ ὄν αἰρουμένη τε καὶ προκρίνουσα. Καὶ γὰρ ἀληθείας οὐκ ἀδικίας κρινούσης, παντί που σαφές, ὡς ἐκεῖνος ἐκείνοις ὑπάρχων σύμφωνος καὶ ὁμόλογος, οὐχ ὁ λέγων ἢ μὴ λέγουσιν, ἀλλὰ πρεσβεύων  
10 ἢ δογματίζουσιν, εἴπερ ἀσυμφωνία μὲν τὸ ἐτερόδοξον, συμφωνία δὲ τὸ ὁμόδοξον οἶδε χαρακτηρίζειν. Καίτοι μαρτύρεται πως καὶ αὐτῇ βοῶσα, μὴ δύο τετολμηκέναι θελήματα φάναι ποτ' ἂν τὸν μιαρὸν Νεστόριον, ἀλλὰ αὐτοβουλίαν, τουτέστιν ἐν θέλημα, τῶν πλαττομένων αὐτῷ δύο προσώπων ὁμολογεῖν. Εἰ τοίνυν  
15 καὶ κατὰ ταύτην, οὐ δύο μὲν, ἐν δὲ θέλημα πρεσβεύει Νεστόριος, τοῦτο δὲ καὶ Ἀπολινάριος, καὶ οἱ ἀπ' ἐκείνων δυσσεβεῖς ἅπαντες, καὶ μέντοι καὶ μίαν ἐνέργειαν, ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξεν, ἀναμφηρίστως ἄρα δύο μὲν ἡμᾶς λέγοντας, κατὰ τοὺς θεῖους Πατέρας, ἐτερόφρονας πάντη, μίαν δὲ λέγουσαν ἑαυτὴν ὁμόφρονα Νε-  
20 στορίῳ τε καὶ Ἀπολιναρίῳ, καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτοῖς οὖσιν, οἷς δογματίζει παρέστηκε, καὶ τοὺς μὲν θεῖους παραγραφομένην, ὡς ἔφην, τοὺς δὲ ἐναγεῖς οἰκείους πατέρας ἐπιγραφομένην.

Τίνος δὲ ταύτην ἢ ποίας ἐκβιασαμένης αἰτίας κατὰ τῆς εὐσεβοῦς εἰσκεκόμικεν ὁμολογίας; Εἰ μὲν ὡς οὐκ ἐχόντων πίστιν  
25 ἡμῶν, ψευδῆς ὁ λόγος· Χριστιανοὶ γὰρ καὶ πρὸ ταύτης ἅπαντες οἱ τὸν ὀρθὸν λόγον πρεσβεύοντες. Εἰ δε ὡς ἐχόντων, φευκτὸς ὁ τρόπος, τὸ περιττόν, ὡς κίβδηλος, ἐπεισάγων, ᾧ τὴν αὐτῶν συσκιάζοντες πανουργίαν, καὶ οὐδενὸς οὐδὲ μίαν συνόδου καθάπαξ ἢ πατρὸς ἢ Γραφῆς χρῆσιν προκομίζειν, εἰς τὴν τῶν οἰκείων  
30 ἔχοντες μαρτυρίαν, ταῦτά φασι, πλαττόμενοι τῆς εὐσεβείας τὰ

νες τούς ὀνομάζει ἁγίους πατέρες. Αὐτούς ἀναγνωρίζει ὡς ἔγκριτος μυσταγωγούς τῆς Ἐκκλησίας, τούς ὁποίους ἀκολουθώντας τους σέ ὄλα καί σ' αὐτό καί ὀρίζοντας μία καί θέληση καί ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, συγχέει καί διαιρεῖ ὅμοια μ' αὐτούς τὸ λόγο τῆς οἰκονομίας.

Πῶς λοιπὸν, φρονώντας ἐκεῖνα πού φρονοῦν καί οἱ ἀντίθετοι, νόμισε πῶς φρονεῖ διαφορετικά, θέτοντας ἐναλλάξ τις ψήφους καί προτιμώντας καί προκρίνοντας τὸ μὴ ὄν ἀπὸ τὸ ὄν; Γιατί, ἂν κρίνει ἡ ἀλήθεια κι ὄχι ἡ ἀδικία, εἶναι σαφές στὸν καθένα ὅτι σύμφωνος κι ὀμόλογος μ' ἐκείνους εἶναι ὄχι ἐκεῖνος πού λέγει ὅ,τι δὲν λένε αὐτοί, ἀλλὰ ὄποιος πρεσβεύει αὐτὰ πού δογματίζουν, ἐφόσον βέβαια ἀσυμφωνία εἶναι οἱ διαφορετικὲς ἀπόψεις καί συμφωνία ἡ κοινὴ γνώμη. Ἄν καί βέβαια μαρτυρεῖ κι αὐτὴ μεγαλόφωνα, ὅτι δὲν τόλμησε ποτὲ ὁ μαρὸς Νεστόριος νὰ μιλήσει γιὰ δύο θελήματα, ἀλλὰ δέχεται τὴν αὐτοβουλία, δηλαδὴ ἓνα θελημα, τῶν δύο προσώπων πού αὐτὸς πλάθει. Ἄν λοιπὸν καί μ' αὐτὴ τὴν λέξη ὁ Νεστόριος δὲν πρεσβεύει δύο, ἀλλὰ ἓνα θελημα, τὸ ἴδιο ἐπίσης καί ὁ Ἀπολιναρίου καί ὄλοι οἱ κακόδοξοι πού προέρχονται ἀπὸ αὐτούς, καθὼς καί μία ἐνέργεια, ὄπως ἀπέδειξε ὁ λόγος, ἐπομένως ἀδιαφιλονέικητα μὲ ὄσα δογματίζει μᾶς παριστάνει ἐμᾶς ὡς ἐντελῶς ἑτερόφρονες, ἐπειδὴ ὀμολογοῦμε, σύμφωνα μὲ τούς θεῖους Πατέρες, δύο ἐνέργειες· ἐνῶ ἐπειδὴ αὐτὴ δέχεται μίαν ἐνέργεια, τὴ λέει ὀμόφρονα τοῦ Νεστορίου καί τοῦ Ἀπολιναρίου καί τῶν ὀπαδῶν τους, καί ὅτι παραγράφει, ὄπως εἶπα, τούς θεῖους Πατέρες, προσγράφει ὄμως ὡς δικούς μας τούς ἀνόσιους δικούς τους.

Ποιὰ καί τί εἶδους αἰτία ἦταν αὐτὴ πού τὸν ὤθησε νὰ τὴν εἰσαγάγει κατὰ τῆς ὀρθόδοξης ὀμολογίας; Ἄν ὁ λόγος ἦταν ὅτι, ἐπειδὴ ἐμεῖς δὲν εἶχαμε πίστη, εἶναι λόγος ψεύτικος· γιὰτι καί πρὶν ἀπὸ αὐτὴν ἦμασθε ὄλοι Χριστιανοί, πού πρεσβεύαμε τὸν ὀρθὸν λόγο. Ἄν ὄμως ἐπειδὴ εἶχαμε, πρέπει ν' ἀποκρουστεῖ ὁ τρόπος ὡς κίβδηλος, ἐπειδὴ εἰσάγει τὸ περιπτώ, μὲ τὸ ὄποῖο συσκοτίζουν τὴν πανουργία τους, καί τὰ ἔλεγαν αὐτὰ ἐνῶ κανενὸς καμμιὰ οὔτε μὰ φορὰ δὲν εἶχαν νὰ προσκομίσουν κάποιας συνόδου χρῆση ἢ κάποιου Πατέρα ἢ τῆς Γραφῆς μαρτυρία γιὰ τὰ δικά τους. Ἐπλαθαν



δόγματα, ἃ παρεδώκασιν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρε-  
 ται τοῦ Λόγου γενόμενοι, καὶ οἱ τούτων μαθηταὶ καὶ διάδοχοι  
 καθεξῆς, θεόπνευστοι τῆς ἀληθείας διδάσκαλοι, ταῦτὸν δὲ εἴ-  
 πεῖν, αἱ ἅγιοι καὶ οἰκουμενικαὶ ε' σύνοδοι τῶν μακαριωτάτων  
 5 καὶ θεοφόρων Πατέρων. Ἄλλ', εἰ ταῦτα παρέδωκαν, τίς ἢ ἀπό-  
 δειξις ἢ πόθεν ἐκείνοις τῶν τοιούτων δογμάτων ἢ πίστωσης;  
 Ἄλλως τε τὰς ἀγίας προσεχόντων ἡμῶν καὶ ὁμολογούντων  
 συνόδους, δῆλον ὡς τῶν ἐπεισάκτων κίβδηλος ἢ ἐφεύρεσις. Εἰ  
 δὲ μὴ ταῦτα τῶν ἀγίων συνόδων, τίς ὁ τοῦ δράματος ὄγκος,  
 10 κλήσει τῶν πανευφήμων τὸ δύσφημον ἐπικάμπτων, ὡς ἂν δέλε-  
 αρ ἢ τοῖς ἀπλουστέροις εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἀπόστασιν, τῶν πε-  
 ριδόξων Πατέρων τε καὶ συνόδων ἢ προσηγορία, τοῖς ἐτερό-  
 φροσιν ἄνωθεν ἐξ ἀρχῆς εὐμηχάνως ἐξηυρημένη, πρὸς τε τὴν  
 τῶν οἰκείων, ὡς ἔφην, συγκάλυψιν, καὶ τῶν ὑπαγομένων δολε-  
 15 ρὰν οἷον ὑφαρπαγὴν. Ὅθεν εἰς παντελῆ τῶν τοιούτων κατάργη-  
 σιν, λέγω δὴ τῶν κατὰ καιροὺς τὰς ἀπατηλὰς ἐξερευνώντων  
 ἐξερευνήσεις κατὰ τῆς πίστεως, καὶ συνοδικὸς ὀρίζεται κάλλι-  
 στα νόμος τῆς ἀγίας ἐν Χαλκηδόνι συνάξεως τῶν μακαρίων  
 Πατέρων, ὧδέ πη κελευόμενος· « Ὡρισεν ἡ ἀγία καὶ οἰκουμενι-  
 20 κῆ σύνοδος, ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προσφέρειν, ἤγουν συγ-  
 γράφειν ἢ συντιθέναι, ἢ φρονεῖν ἢ διδάσκειν ἑτέρους· τοὺς δὲ  
 τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν, ἤγουν προκομίζειν ἢ δι-  
 δάσκειν ἢ παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον, τοῖς ἐθέλουσιν ἐπι-  
 στρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐξ Ἑλληνισμοῦ ἢ Ἰουδαϊ-  
 25 σμοῦ, ἤγουν ἐξ αἰρέσεως οἰασθηποτοῦν, τούτους, εἰ μὲν εἶεν ἐπί-  
 σκοποι ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπι-  
 σκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικοὺς τοῦ κλήρου, εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊ-  
 κοὶ εἶεν, ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς».

ἔτσι τὰ δόγματα τῆς εὐσέβειας, πού μᾶς παρέδωσαν ἐκεῖνοι πού ἀπό τὴν ἀρχὴ ἔγιναν αὐτόπτες καὶ διάκονοι τοῦ Λόγου<sup>24</sup>, καὶ στὴ συνέχεια οἱ μαθητὲς καὶ διάδοχοί τους, οἱ θεόπνευστοι δάσκαλοι τῆς ἀλήθειας, ἢ, ὅπως θὰ τὸ λέγαμε μὲ ἄλλα λόγια, οἱ πέντε ἅγιες οἰκουμενικὲς σύνοδοι τῶν μακαριοτάτων καὶ θεοφόρων Πατέρων. Ἄλλὰ ἂν ἦταν αὐτὰ πού μᾶς παρέδωσαν, ποιά εἶναι ἡ ἀπόδειξη ἢ ἀπὸ ποῦ ἐκεῖνοι βεβαιώθηκαν γιὰ τὴ διδασκαλία αὐτή; Ἐξάλλου ἀφοῦ ἔμεῖς εἴμαστε προσκολλημένοι καὶ ὁμολογοῦμε τὶς ἅγιες συνόδους, εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἐφεύρεση τῶν ἐπίσασκτων στοιχείων εἶναι κίβδηλη. Καὶ ἂν αὐτὰ δὲν εἶναι τῶν ἁγίων συνόδων, ποιὸς εἶναι ὁ ὄγκος τοῦ δράματος, παρακάμπτοντας τὴν δυσφημία μὲ τὴν ἐπίκληση τῶν πανεύφημων, γιὰ νὰ εἶναι σὰν δόλωμα γιὰ τοὺς ἀπλούστερους πρὸς ἀπομάκρυνσή τους ἀπὸ τὴν ἀλήθεια ἢ προσφώνηση καὶ τῶν περὶδοξων Πατέρων καὶ τῶν συνόδων, πού ἐπινόησαν μὲ πολλὴ ἐξυπνάδα οἱ ἑτεροδόξοι παλαιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ γιὰ τὴ συγκάλυψη τῆς δικῆς τους διδασκαλίας, ὅπως εἶπε, καὶ τὴ δολερὴ κατὰ κάποιον τρόπο ὑφαρπαγὴ ἐκείνων πού πῆγαιναν σ' αὐτούς. Γι' αὐτὸ γιὰ τὴν πλήρη ἐξαφάνιση ὅλων αὐτῶν, ἐννοῶ βέβαια ὅσους κατὰ καιροὺς ἐξερευνοῦν τὶς ἀπατηλὲς ἐξερευνήσεις κατὰ τῆς πίστεως καὶ πού κατὰ τὸν πιὸ ἀριστο τρόπο καθορίζει ὁ συνοδικὸς τόμος τῆς ἁγίας σύναξης στὴ Χαλκηδόνα τῶν μακαρίων Πατέρων, πού προστάζει τὰ ἀκόλουθα: «Ὅρισε ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, σὲ κανένα νὰ μὴν ἐπιτρέπεται νὰ προτείνει ἄλλη πίστη, δηλαδή νὰ συγγράφει ἢ νὰ συγκροτεῖ ἢ νὰ φρονεῖ ἢ νὰ διδάσκει ἄλλους. Ἐκείνους πού τολμοῦν ἢ νὰ συγκροτοῦν ἄλλη πίστη, δηλαδή νὰ προτείνουν ἢ νὰ διδάσκουν ἢ νὰ παραδίδουν ἄλλο σύμβολο τῆς πίστεως, σὲ ὅποιους θέλουν νὰ μεταστραφοῦν στὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρία ἢ τὸν ἰουδαϊσμό, δηλαδή ἀπὸ ὅποιαδήποτε αἵρεση, αὐτοί, ἂν εἶναι ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί, νὰ ἀποκλείονται οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴ καὶ οἱ κληρικοὶ ἀπὸ τὸν κλῆρο. Ἄν πάλι εἶναι μοναχοὶ ἢ λαϊκοί, νὰ ἀναθεματίζονται.

---

24. Λουκᾶ 1, 2.

Τίς οὖν ἄρα τῶν ὀποσοῦν ἡσθημένων Θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ  
 παμφαοῦς δόξης ἐξηρητημένων, παρ' οὗ καὶ δι' οὗ καὶ εἰς ὃν ἡ  
 σωτηρία τῶν εὐσεβῶς ὁμολογούντων αὐτόν, ἔτ' ἂν [αἰροῖτ' ἂν]  
 τὴν διὰ τῶν θεσπεσίων λογίων τε καὶ Πατέρων ἄνωθεν καὶ ἐξ  
 5 ἀρχῆς παραδεδομένην ἡμῖν ὀρθόδοξον πίστιν ἀπολιπεῖν, καὶ  
 προκρῖναι τὴν πρόσφατον καινοτομίαν, καθ' ἧς, ὡσπερ δὴ καὶ  
 πάσης ἐτέρας παρὰ τὸν εὐσεβῆ λογισμὸν ἐξηρητημένης τοῖς ἐτε-  
 ρόφροσιν, ὁ τῆς ἐγκρίτου καὶ συνοδικῆς ἀρᾶς ἔνθεσμος ἐξενή-  
 νεκται τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνειλεγμένων ἀγίων Πατέρων, ὡς ὁ  
 10 ὁ λόγος ἀπέδειξεν, εἰ μὴ που τῆς οἰκείας καταναρκήσας ζωῆς,  
 τῆς ἀπὸ Θεοῦ δόξης τὴν ἀλλοτρίωσιν προτετίμηκε. Διὸ δὴ  
 πράγμασιν αὐτοῖς θεώμενοι, Δέσποτα, καὶ κατανοοῦντες πρόο-  
 δον οὔσαν φανερώς ἀναφανδὸν καὶ προκήρυξιν, εἰς τε θεοσε-  
 βείας ἀπάσης ἀνατροπὴν καὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἐξάρνησιν ἀ-  
 15 ληθοῦς ἐπιγνώσεως, ἐσχάτης τε πλάνης καὶ τοῦ τελευταίου θη-  
 ρός, κατὰ τὴν τῶν ταῦτα φρονούντων ἀγίων ἀνδρῶν, ἐξ ἐπινοίας  
 θείας καὶ μακαριωτάτης ἐλλάμπσεως προαγόρευσιν, εἰς ἡμετέ-  
 ραν φρουρὰν τῶν τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατειληφόντων, ταύτην δὴ  
 τὴν ἐπίσακτον καινοτομίαν παντὶ σθένει τῆς ἑαυτῶν ἕκαστος  
 20 καρδίας τηρήσωμεν, ὡς ἂν μὴ συναπαχθῶμεν ἀπεριμερίμνως  
 οἶον καὶ ἀρτημελῶς, ἀλλ' οὐκ ἐμβριθῶς λίαν καὶ ἀνδρικῶς κατὰ  
 πάσης ἀσεβείας ἰστάμενοι, «λογισμούς», Γραφικῶς εἰπεῖν, «κα-  
 θαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ  
 Θεοῦ».

25 Ταύτη τοι καὶ αὐτός ὁ τῶν ὄλων Σωτὴρ Κύριος ἡμῶν καὶ  
 Θεὸς φιλανθρώπως ἡμᾶς ἀσφαλιζόμενος· «Τότε», φησὶν, «ἐάν  
 τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἴδου ὧδε ὁ Χριστός, ἴδου ὧδε, μὴ πιστεύσητε» τὰς  
 κιβδήλους περὶ αὐτοῦ τῶν ἐπιλόξων, καὶ διαφόρους πίστεις καὶ  
 ὑπολήψεις, τοῦ κατ' αὐτόν πορρωτάτω μυστηρίου διαπεμπόμε-  
 30 νος, καὶ τοὺς οἰκείους ὀπαδοὺς ἀλλοτρίας ἀπάσης [δόξης] ἀνεῖρ-

Ποιὸς λοιπὸν ἀπὸ ὅσους ἔχουν κάπως αἰσθανθεῖ τὸν Θεὸ καὶ εἶναι ἔξαρτημένοι ἀπὸ τὴν ὀλόφωτη δόξα του, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ μέσω τοῦ ὁποίου καὶ στὸν ὁποῖο κατορθώνεται ἡ σωτηρία ἐκείνων πού μ' εὐσέβεια τὸν ὁμολογοῦν, ποιὸς θὰ προτιμοῦσε νὰ ἐγκαταλείψει τὴν ὀρθόδοξη πίστη πού μᾶς παραδόθηκε παλαιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τοὺς θεσπέσιους λόγιους καὶ Πατέρες, καὶ νὰ προκρίνομε τὸν πρόσφατο νεωτερισμό; Ἐναντίον της, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐναντίον κάθε ἄλλου πού βρῆκαν οἱ ἑτεροφρονες πέρα ἀπὸ τὸν εὐσεβῆ λογισμό, ἔχει διατυπωθεῖ ἡ νόμιμη καὶ ἔγκριτη συνοδικῆ ἀρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων πού συγκεντρώθηκαν στὴ Χαλκηδόνα, ὅπως ἀποδείξαμε, ἐὰν βέβαια μὴ παραμελώντας τελείως τὴ ζωὴ του, δὲν προτίμησε τὴν ἀποξένωσή του ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ, θεωρώντας τὰ ἴδια τὰ πράγματα, Δέσποτα, καὶ κατανοώντας ὅτι εἶναι ὀλοφάνερα προέλαση καὶ σάλπισμα τῆς ἔσχατης πλάνης καὶ τοῦ τελευταίου θηρίου πρὸς ἀνατροπὴ ὅλης τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τὴν ἀπάρνηση τῆς ἀληθινῆς ἐπίγνωσης τοῦ Μονογενοῦς, σύμφωνα μὲ τὴν προαγγελία ἀπὸ θεία ἔμπνευση καὶ παμμακάρια ἔλλαμψη τῶν ἁγίων ἀνδρῶν πού ἔχουν αὐτὴ τὴ γνώμη, γιὰ τὴ δική μας φρούρηση πού ἔχομε καταλάβει τὰ τέλη τῶν αἰώνων<sup>25</sup>, αὐτὸν λοιπὸν τὸν ἐπέισακτο νεωτερισμὸ ἃς τὸν φυλάξομε ὁ καθένας μακριὰ ἀπὸ τὴν καρδιά του, γιὰ νὰ μὴ συναρπασθοῦμε ἀπὸ ἀπρονοησία καὶ ἀμέλεια, ἀλλὰ νὰ σταθοῦμε πολὺ σοβαρὰ καὶ ἀνδρικὰ ἐνάντια σὲ κάθε ἀσέβεια, «Ἀνατρέποντας λογισμούς», γιὰ νὰ μιλήσομε σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, «καὶ κάθε ἔπαρση πού ὑψώνεται ἐναντίον τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ»<sup>26</sup>.

Ἔτσι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτῆρας τῶν ὅλων Κύριος καὶ Θεός μας διασφαλίζοντάς μας φιλόανθρωπα λέγει: «Τότε, ἂν κάποιος σᾶς πεῖ, Νά, ἐδῶ εἶναι ὁ Χριστός, Νάτος, μὴν πιστέψετε»<sup>27</sup> τις κίβδηλες σχετικὰ μ' αὐτὸν καὶ διάφορες πίστεις καὶ ἀντιλήψεις ὅλων αὐτῶν πού βλέπουν στραβά, ἀποπέμποντας πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ σχετικὸ μ' αὐτὸν μυστήριον καὶ ἐμποδίζοντας τοὺς ὀπαδοὺς του ἀπὸ κάθε ἀλλότρια διδασκαλία, μὲ τις ὁποῖες δὲν παύουν, οἱ ἄνθρωποι τῆς

25. Α' Κορ. 10, 11.

26. Β' Κορ. 10, 4.

27. Ματθ. 24, 27.

γων, αἷς τὸ εἰλικρινὲς τῆς εἰς αὐτὸν ὁμολογίας ἔκταράττειν εἰώ-  
 θασιν ἅμα καὶ πολεμεῖν οἱ τὸν τρόπον ἐριστικοὶ καὶ ἀντίφρονες,  
 ὡς ἂν μὴ ποτ' ἂν ὁ εὐσεβὴς καθ' ἡμᾶς καὶ φιλόθεος νοῦς τινι  
 τούτων ἀλοῦς ἀποπέση τῆς ἀληθείας, πιθανότητι μύθων παραρ-  
 5 ρυεῖς, ἀλλ' οὐκ ἀποδείξει πατρικῶν λόγων βεβαιωθείς. «Γρηγο-  
 ρεῖτε γοῦν καὶ προσεῖχεσθε», παρεγγυᾷ διὰ τοῦτο πάλιν ὁ Λόγος  
 ἡμῖν, «ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν»· ἐγρηγόρσει μὲν τὴν περὶ  
 τοῦτο νῆψιν, προσευχῇ δὲ τὴν αὐτοῦ κατὰ χάριν ἀντίληψιν βου-  
 λόμενος ἡμῖν ἐμποιῆσαι. Πειρασμόν δὲ τὸν ἐκ πλάνης οὐκ ἀνάγ-  
 10 κης φησὶν ἐνταῦθα, εἰς ὃν οἴκοθεν οὐχ ἑτέροθεν εἰσαγόμεθα, τῆς  
 εὐθείας παρεκκλινόμενοι τρίβου καὶ βασιλικῆς, ἣν εὐθυτομοῦν-  
 τες αὐτοὶ θεοδήγητοι καὶ τοὺς κατ' ἐμὲ τὸν ὑμέτερον ἐπ' ἀμφοτέ-  
 ρων χωλάναντας τῶν ἱγνύων σοφῶς ὀδηγήσατε, πρὸς τὸ ἄσκιον  
 ἀνακομίζοντες φῶς καὶ ἀνέσπερον, τῆς τοῦ λόγου θειοτάτης  
 15 ὁμολογίας καὶ πολιτείας, πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἀμοιβὴν ἀποβλέπον-  
 τες. Ἐπεὶ καὶ νόμος παρακελεύεται θεῖος, τοὺς καθ' ὑμᾶς δυνα-  
 τοὺς τῶν ἀσθενούντων τὰ βάρη βαστάζειν καὶ οὕτω τὸν νόμον  
 ἀναπληροῦν. Βαρὺ δὲ βάρος ὑπὲρ τι ἄλλο καθέστηκε τῶν δυσχε-  
 ρῶν ἢ περὶ τῶν αὐτῶν ἀδιαφορία λόγων ἐγγινομένη τοῖς νηπιω-  
 20 δεστέροις, χρόνων τε καὶ προσώπων ὑπαλλαγαῖς, ἀπάτη τυχὸν  
 ἢ ἀπειλῇ τῶν κολακεύοντων σαινόντων ἢ ἀκριβούντων, καὶ ἐν  
 καιρῷ μάλιστα τῆς τοῦ παντὸς ἀνωμαλίας ἀσχέτως ἐπιφουomé-  
 νων. Χεῖρα τοιγάρτοι συμπαθῶς ὀρέγοντες τῷ ὑμετέρῳ μὴ δια-  
 λείποιτε πρόσφυγι, τοῦτο μὲν λόγῳ καθαίροντες ἐπιστημόνως,  
 25 τοῦτο δὲ προσευχῇ στηρίζοντες φιλανθρώπως, καὶ αὐτῷ προσ-  
 οικειοῦντές τε καὶ προσάγοντες, τῷ παρ' ὑμῶν ὀρθῶς τε προ-  
 σκυνουμένῳ καὶ πιστευομένῳ Θεῷ Λόγῳ καὶ παμβασιλεῖ τῶν  
 αἰώνων, νῦν τε καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ φοβερὰν ἐπιφάνειαν, ᾧ σὺν  
 Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι τιμὴ, κράτος, δόξα, προσκύνησις, εἰς  
 30 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

φιλονεικίας καὶ τῆς ἀντίθεσης, νὰ διαταράσσουν μαζὶ καὶ νὰ πολεμοῦν τὴ γνησιότητα τῆς ὁμολογίας σ' αὐτόν, ὥστε ὁ εὐσεβῆς καὶ φιλόθεος νοῦς τῶν δικῶν μας νὰ μὴν ἐκπέσει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια αἰχμαλωτισμένος ἀπὸ κάποιον ἀπὸ αὐτούς, περασυρμένος ἀπὸ τὴν ἀληθοφάνεια τῶν μύθων, ὄχι ὅμως καὶ βεβαιωμένος μὲ ἀποδείξεις ἀπὸ τοὺς πατερικοὺς λόγους. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς μᾶς προτρέπει ὁ λόγος τῆς Γραφῆς καὶ μᾶς λέγει, «Νὰ εἴστε λοιπὸν ἄγρυπνοι καὶ νὰ προσεῦχεσθε, γιὰ νὰ μὴν μπεῖτε σὲ πειρασμό»<sup>28</sup>, θέλοντας μὲ τὴν ἀγρυπνία νὰ μᾶς προκαλέσει τὴ σχετικὴ μ' αὐτὸ νηφαλιότητα (νήψη), ἐνῶ μὲ τὴν προσευχὴ νὰ μᾶς προσφέρει τὴ βοήθειά του ἀπὸ φιλανθρωπία. Πειρασμὸ ἐδῶ ἐννοεῖ τὸν προερχόμενο ἀπὸ πλάνη, καὶ ὄχι ἀπὸ ἀναγκασμὸ, στὸν ὁποῖο πέφτομε ἀπὸ μόνοι μας καὶ ὄχι ἀπὸ ἄλλη αἰτία, παρεκκλίνοντας ἀπὸ τὸν ἴσιο καὶ βασιλικὸ δρόμο, στὸν ὁποῖο δρόμο βαδίζοντας ἔσεῖς οἱ ἴδιοι ἴσια μὲ ὁδηγὸ τὸν Θεό, ἀφοῦ κι ἐμένα τὸ δικὸ σας καὶ τοὺς ὁμοιοῦς μου καταστήσετε χωλὸ καὶ στὰ δύο γόνατα<sup>29</sup>, μὲ ὁδηγήσατε μὲ σοφία, μὲ φέρατε στὸ δίχως ἴσκιο καὶ βράδιασμα φῶς τῆς θεϊκότητας ὁμολογίας καὶ πολιτείας, ἀποβλέποντας στὴν ἀπὸ ἐκεῖ ἀμοιβή. \* Ἄλλωστε καὶ ὁ θεῖος νόμος προστάζει οἱ δυνατοὶ ἀπὸ ἐσᾶς νὰ σηκώνουν τὰ βάρη τῶν ἀδύνατων κι ἔτσι νὰ ἐκπληρώνεται ὁ νόμος<sup>30</sup>. Καὶ πολὺ βαρὺ βάρος περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο εἶναι ἡ ἀδιφορία γι' αὐτά, ποὺ προκαλεῖται στοὺς ἀφελέστερους μὲ τὶς ὑποκαταστάσεις χρόνων καὶ προσώπων μὲ ἀπάτη ἴσως ἢ μὲ ἀπειλὴ ἐκείνων ποὺ κολακεύουν, ποὺ παραπλανοῦν μὲ χάδια ἢ ποὺ ἐπινοοῦν τεχνάσματα μὲ ἀκρίβεια, καὶ ποὺ μάλιστα στὸν καιρὸ τῆς ἀνωμαλίας τῶν πάντων ἐφοροῦν ἀκράτητοι. Μὴν παύσετε λοιπὸν ν' ἀπλώνετε τὸ χέρι σας μὲ συμπάθεια στὸν ἰκέτη σας, ἀπὸ τὴ μᾶ καθαίροντάς τον μὲ γνώση, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη στηρίζοντάς τον φιλάνθρωπα μὲ τὴν προσευχὴ σας, καθιστώντας τον ἔτσι οἰκεῖο καὶ ὁδηγώντας τον στὸν Θεὸ Λόγο καὶ παμβασιλέα τῶν αἰῶνων ποὺ ὀρθᾶ προσκυνεῖτε καὶ πιστεύετε καὶ τώρα καὶ κατὰ τὴ φοβερὴ παρουσία του, στὸν ὁποῖο μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ταιριάζει τιμὴ, δύναμη δόξα καὶ προσκύνηση στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

28. Ματθ. 24, 42.

29. Γ Βασ. 18, 21.

30. Ρωμ. 15, 1. Γαλ. 6, 2.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ  
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΘΕΛΗΜΑΤΩΝ  
ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΗΜΩΝ

Ἄλλα μὲν ἄλλοις εἰς ἀσφάλειάν τε ὁμοῦ καὶ κόσμον τεχνικῶς ἐπινενόηται, σχήματά τε καὶ εἶδη, καὶ τούτοις ἐμπρέπειν δοκοῦσι τῷ φαινομένῳ, τοῦ κρυπτομένου δι' ἄνοιαν καταναρκήσαντες, σοὶ δέ, πάτερ ἡγιασμένε, πρὸς ἀδιάστατον ἤδη μετενεύκοντι βίον τὸν λογισμὸν, ἡ ἀτεχνος καὶ παντὸς εἶδους καὶ σχήματος ὑπερέχουσα, πρὸς κάλλος ἤρκεσε καὶ φρουρὰν ἀρετῆ, τοσοῦτον ὠραΐζουσά σου πρὸς τῷ ἀφανεῖ καὶ τὸ πᾶσιν ὀρώμενον, ὅσον πόθον τοῦ λυομένου καὶ κόσμου [κοσμικοῦ], τὸν ἰστάμενον καὶ οὐ ποτε κόρον ἔχοντα προετίμησας. Μᾶλλον δὲ τοσοῦτον ἀποδεικνύσα, καθὼς θέμις, προσωκειωμένον Θεῷ καὶ ὁμοιον, ὅσον ὕλης καὶ τῶν περὶ ταύτην ἡλλοτριωμένον πάντη κατὰ σχέσιν ἀπέφηνε καὶ ἀνόμοιον, ἐνθεν σοὶ καὶ τὸ ἀνάλωτον πρὸς τὰ δρῶντα κακῶς περίεστιν. Οὐ γὰρ πέφυκε πρὸς ἐκείνων πάσχειν ὁ γνώμη πεπονθὼς τὰ καλά, καὶ πρὸς ἐκείνων δι' ὄλου κρατούμενος, πόθου τε πλήρωσιν εἰληφὼς τὴν ἐφ' ἑαυτῷ τοῦ ποθουμένου τελείαν ἐκνίκησιν, καὶ παύλαν κινήσεως τὴν ἀεικίνητον στάσιν, καθ' ἣν ὁ πάλαι τῆς φύσεως κρατήσας ἐξαφανίζεται θάνατος, οὐχ ἠττωμένης τούτῳ διὰ παραβάσεως. Οὐ γὰρ ἔτι σάλον ὑφίστασαι, διὰ τὴν ἐπικρατήσασαν χάριν τοῦ Πνεύματος, ὑφ' ἧς τῷ ἀντέχεσθαι κατ' εὐχὰς ἀντεχόμενος καὶ τὰς ταύτης ἐπιστημῶνως ἐξανύων τρίβους, ὑποδεικνύεις μὲν κατ' ἐνέργειαν ὄσαι βασιλικαὶ καὶ θεῖαι τυγχάνουσιν, τοῖς πρὸς ἀπλανῆ τρίβον τὴν τῆς εὐσεβείας ἰθυπορεῖν βουλομένοις, τούτων δὲ τὰς παρ' ἐκάτερον

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ  
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΘΕΛΗΜΑΤΩΝ  
ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΜΑΣ

Διάφορα σχήματα και είδη ἐπινόησαν διάφοροι με τέχνη για ασφάλεια μαζί και για στολισμό, και νομίζουν ὅτι μ' αὐτὰ θὰ λάμπουν σὲ ὅ,τι φαίνεται ἔξωτερικά, δείχνοντας τέλεια ἀδιαφορία γι' αὐτὸ πὺν ἢ ὑπερηφάνεια κρύβει. Σ' ἐσένα ὅμως, ἀγιασμένε πατέρα, πὺν μετέφερες ἤδη τὸ λογισμό σου στὴν ἀδιάσπαστη ζωὴ, στάθηκε ἀρκετὴ ἢ ἀπροσποίητη κι ἀνώτερη ἀπὸ κάθε εἶδος και σχῆμα ἀρε-τῆ γιὰ τὸ στολισμὸ και τὴν ασφάλεια, πὺν σὲ ὁμορφαίνει τόσο πολὺ ὡς πρὸς αὐτὸ πὺν δὲ φαίνεται και ὡς πρὸς αὐτὸ πὺν ὅλοι βλέπουν, ὅσο προτίμησες ἐσὺ ἀπὸ τὸν πόθο τοῦ προσκαιρου στολισμοῦ, τὸν πόθο τοῦ σταθεροῦ και μόνιμου πὺν δὲν ἔχει κορεσμό. Ἡ καλύτερα σὲ ἀποδεικνύει τόσο πολὺ, ὅπως εἶναι δίκαιο, οἰκεῖο και ὅμοιο με τὸν Θεό, ὅσο σὲ ἔδειξε τελείως ἀποξενωμένο και ἀνόμοιο ἀπὸ τὴν ὕλη και τὰ σχετικὰ της, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔχεις τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ σὲ βλάπτει ἢ κακία. Γιατὶ δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ κυριεύεται ἀπὸ αὐτὴν ὁποῖος προτίμησε με τὴ θέλησή του τὰ καλὰ κι ἔχει αἰχμαλωτισθεῖ τελείως ἀπὸ αὐτὰ, ἔχοντας λάβει ὡς πλήρωση τοῦ πόθου του τὴν τέλεια ἐκνίκηση στὸν ἑαυτὸ του τοῦ ποθητοῦ, και τέλος τῆς κίνησης τὴν ἀεικίνητη στάση, στὴν ὁποῖα ἐξαφανίζεται ὁ θάνατος πὺν νίκησε παλαιὰ τὴ φύση μας, πὺν με τὴν παράδωση δὲν νικεῖται ἀπὸ αὐτὴν. Γιατὶ δὲν σὲ ταράζει πιά κανένας κλωνισμός, ἐπειδὴ ἐπικράτησε ἢ χάρη τοῦ Πνεύματος, ἀπὸ τὴν ὁποῖα κρατημένος με τίς προσευχὲς σου και κρατώντας τὴν και βαδίζοντας με σύνεση τοὺς δρόμους της, δείχνεις με τίς πράξεις σου ποιοὶ εἶναι δρόμοι βασιλικοὶ και θεῖοι, σ' ἐκείνους πὺν θέλουν νὰ εὐθυπορήσουν στὸν ἀπλανῆ δρόμο τῆς εὐσέβειας, τῶν ὁποίων διακρί-



έκτροπὰς διορίζεις· καὶ τῶν μὲν τὰς ἠπειλημένας ἀνίας, τῶν δὲ τὰς ἐπηγγελμένας ἱερὰς ἀμοιβὰς ὑποφαίνεις, ὡς ἂν δέει καὶ πόθῳ πρὸς τὴν ἔνθεον ἀγάγοις τελείωσιν. Καὶ σοῦ τὴν ἐργασίαν ἀποθαυμάσας ἐπαινῶ προσηκόντως τὴν σύνεσιν, μᾶλλον δὲ τὴν  
 5 περὶ ἑκάτερα καταπλαγεῖς εὐτονίαν, τὸν δυναμοῦντά σε καὶ σοφίζοντα δοξάζω Θεόν, λιπαρῶν ταῖς αὐταῖς χρῆσθαι μεθόδοις πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς φρενῶν, καὶ μὴ κάμνειν (οὐ γὰρ ἔχει κάματον ἢ ἀρετὴ, πάντων οὐσα κατεργαστικὴ τῶν καλῶν), μέχρις ὅτου νοῦν ἐμποιήσης Χριστοῦ καὶ τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος διερευνᾶν  
 10 ἐκπαιδεύσῃ, οὗ καὶ τὰ ἐμφανῆ πᾶσαν τῶν ὄντων περιγράφει σοφίαν καὶ δύναμιν, καὶ τὴν ἐν μυστηρίῳ λαλουμένην ἀποκαλύπτει τοῖς κατὰ σὲ προσθεμένοις αὐτῷ καὶ μηδὲν εἰς συμβίωσιν τούτου προκρίνασι τιμιώτερον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὴν πασῶν πρωτίστην ὁμοίως καὶ τελευταίαν,  
 15 ὡς προαγωγὸν καὶ σφραγιδα περιλάμπουσαν ἀρετὴν κεκτημένος (λέγω δὴ τὴν ταπείνωσιν), πυθέσθαι κατηξίωσας τὸν σὸν οἰκέτην καὶ μαθητὴν διὰ τὸν περὶ φυσικοῦ θελήματος ὀρισμὸν, ὃν ὁ εὐλαβὴς πεποίηκε μοναχός, εἰ εὖ ἔχει ἢ μὴ, φήσας, «δύναμιν ὑπάρχειν τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτικὴν καὶ τῶν οὐσιωδῶς τῇ  
 20 φύσει προσόντων συνεκτικὴν πάντων ἰδιωμάτων». Καὶ ὅτι ἄλλο τοῦτο, καὶ τὸ γνωμικὸν ἄλλο, καλῶς ἔχειν ὑπολαμβάνω, καὶ τῆς τῶν θεοκρίτων οὐκ ἀπάδοντα διδασκαλίας Πατέρων, εἰ καὶ τισὶν ἐνομίσθη μὴ οὕτως ἔχειν, θέλησιν καὶ θεληθὲν ἢ θελητὸν ἰσχυριζομένοις τὸ θέλημα τοὺς Πατέρας ὀρίζεσθαι. Καὶ τίς  
 25 οὕτως ὀρίζεται καὶ ποῖος τῶν Πατέρων, ἡδέως ἂν ἠρόμην αὐτούς. Εἰ γὰρ οὕτως, τί ποτε ἄλλο τοῦτο καθέστηκεν, ἢ διάλληλος δεῖξις, ἢ τὸν αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν ἑκάστου μὴ διευκρινοῦσα λόγον,

νεις τὶς παρεκκλίσεις πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τ' ἀριστερά, καὶ σὲ ἄλλους ἀπὸ αὐτοὺς ὑποδηλώνεις τὶς τιμωρίες μὲ τὶς ὁποῖες τοὺς ἔχεις ἀπειλήσει, ἐνῶ σὲ ἄλλους τὶς ἱερὲς ἀμοιβὰς πού τοὺς ἔχεις ὑποσχεθεῖ, ὥστε νὰ τοὺς ὀδηγήσεις στὴν ἔνθεη τελείωση τόσο μὲ τὸ φόβο ὅσο καὶ μὲ τὸν πόθο. Θαύμασα τὶς πράξεις σου καὶ ἐπαινῶ ὅπως πρέπει τὴ σύνεσή σου. Ἡ καλύτερα κατάπληκτος ἀπὸ τὴ δύναμή σου καὶ στὰ δύο, δοξάζω τὸν Θεὸ πού σὲ δυναμώνει καὶ σὲ σοφίζει, παρακαλώντας νὰ χρησιμοποιοῦς τοὺς ἴδιους τρόπους σὲ ὅσους δὲν τοὺς βοηθάει ὁ νοῦς τους καὶ νὰ μὴν κουράζεσαι (γιατὶ ἡ ἀρετὴ δὲ γνωρίζει κάματο, ἐπειδὴ πράττει ὅλα τὰ καλὰ), ὥσπου νὰ ἐμβάλεις<sup>1</sup> μέσα μας νοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ μᾶς διδάξεις νὰ ἐρευνοῦμε τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος<sup>2</sup>, πού καὶ οἱ φανερὲς ἐνέργειές του καθορίζουν ὅλη τὴ σοφία καὶ τὴ δύναμη τῶν ὄντων<sup>3</sup>, καὶ αὐτὴν πού μυστικὰ ὑπαγορεύεται ἀποκαλύπτει σ' ἐκείνους πού προσκολλήθηκαν σ' αὐτὸν μὲ τὸ δικό σου τρόπο καὶ δὲν θεώρησαν τίποτε πιὸ πολύτιμο ἀπὸ αὐτὸ στὴν κοινὴ ζωὴ<sup>4</sup>.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔχεις κάνει κτῆμα σου ὡς ἀρχὴ κι ἐπισφράγιση τὴν πρώτη ἀπ' ὅλες ὅμοια καὶ τελευταῖα περιλάμπρη ἀρετὴ (ἐννοῶ βέβαια τὴν ταπείνωση), μὲ θεώρησες ἄξιο νὰ ζητήσεις νὰ μάθεις ἀπὸ ἐμένα, τὸν δοῦλο καὶ μαθητὴ σου, γιὰ τὸν ὄρισμό τοῦ φυσικοῦ θελήματος πού ἔδωσε ὁ εὐλαβὴς μοναχός, ἂν εἶναι καλὸς ἢ ὄχι, λέγοντας ὅτι «εἶναι ὀρεκτικὴ δύναμη τοῦ φυσικοῦ ὄντος καὶ συνεκτικὴ ὅλων τῶν ἰδιωμάτων πού ὑπάρχουν οὐσιωδῶς στὴ φύση». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἄλλο εἶναι τὸ φυσικὸ θέλημα κι ἄλλο τὸ γνωμικόν, γι' αὐτὸ θεωρῶ ὅτι ὁ ὄρισμός εἶναι καλὸς καὶ δὲν ἀπάδει στὴ διδασκαλία τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκλεγμένων Πατέρων, ἂν καὶ μερικοὶ νόμισαν ὅτι δὲν συμφωνεῖ, ἰσχυριζόμενοι ὅτι οἱ Πατέρες ὀρίζουν τὸ θέλημα ὡς θέληση καὶ θεληθὲν ἢ θελητόν. Ἐγὼ θὰ τοὺς ρωτοῦσα εὐχαρίστως· Ποιὸς δίνει αὐτὸν τὸν ὄρισμό καὶ ποιὸς ἀπὸ Πατέρες εἶναι αὐτός; Γιατί, ἂν τὸ ὀρίζει ἔτσι, σὰν τί ἄλλο μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτό, παρὰ ἓνας ὀλοκάθαρα ψευδώνυμος συλλογισμός, πού δὲν διευκρινίζει αὐτὸ καθαυτὸ τὸ νόημα τοῦ καθενός, ἀλλὰ ἀντίθετα

1. Α' Κορ. 2, 16.

3. Ρωμ. 10, 17.

2. Α' Κορ. 2, 10.

4. Σοφ. Σειράχ 8, 2.

ἀλλ' ἑκατέρου τὸν αὐτὸν δι' ἑκατέρου τιθεμένη παρὰ τὸ εἶκός καὶ  
 προῖσχουσα, ὅπερ ὑπάρχει τό, θέλησιν ὀρίζειν τὸ θέλημα, καὶ  
 τοῦτο αὐθις ἐκείνην; Ἀντιστρέφει γὰρ πρὸς τὸν οἴκειον ὄρον τὰ  
 ὀριζόμενα. Ὅτι γὰρ καὶ θέλησιν τὸ θέλημα λέγουσιν, δῆλον. Οὐ  
 5 μὴν ὡς ὀρισμὸν θελήματος τοῦτό φασι. Τίς γὰρ ὁ δεῖξαι δυνάμε-  
 νος, ἐπεὶ καὶ βουλήματος βούλησις, καὶ κινήσις αὐθις κινήματος,  
 καὶ ἀνθρώπου ἀνθρωπότης ἔσται, κατὰ τοὺς λέγοντας, ὀρισμός;  
 Εἴτε δὲ οὕτως, εἴτ' ἐκείνως σημαίνουσι τὸ σημαινόμενον, οὐδα-  
 μῶς τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ παραβλάπτουσι, εἴτε κινήσις, εἴτε οὐσία  
 10 τὸ δηλούμενον ἦ. Καὶ γὰρ εἰ τοῦτο, πάντων καθολικῶν ἅμα καὶ  
 μερικῶν διαπεσεῖται πάντως ἢ ὑπαρξις. Διαφόροις γὰρ ἐν πᾶσι  
 προσχρώμεθα σημασίαις. Κάκεινο δὲ φημι, ὡς, εἰ καὶ θέλησιν  
 τὸ θέλημα προσαγορεύουσιν, ἀλλ' οὐδαμῶς θεληθὲν ἢ θελητόν.  
 Πῶς γὰρ ταυτὸν ἔφεσις καὶ ἐφετόν; Εἰ γὰρ τοῦτο, πρὸς τί κινή-  
 15 θήσεται, αὐτὸ τοῦτο κυρίως ὑπάρχουσα πρὸς ὅπερ ἂν καὶ κινεῖ-  
 ται, καὶ μὴ ἄλλο παρ' ἐκεῖνο τὴν φύσιν τυγχάνουσα; Μέση γὰρ  
 αὕτη τῶν ἄκρων σχέσις ἐστίν, ἐνοποιοῦσα μὲν ταῦτα δι' ἑαυτῆς,  
 οὐ συμβαίνουσα δὲ τούτοις κατὰ τὴν ὑπαρξιν. Καὶ μάρτυς ὁ θεῖος  
 καὶ μέγας Γρηγόριος, τὸ θεληθὲν καὶ γενηθὲν οὐκ εἰς ταυτὸν  
 20 ἄγων τῆ θελήσει καὶ τῆ γεννήσει καθάπαξ, ἀλλὰ διὰ τούτων ὡς  
 σχέσεων φυσικῶν ἀνάγων ἐπὶ τὸν γεννῶντα καὶ θέλοντα. Εἰ γὰρ  
 μήτε τὴν ἀναφορὰν τοῦ θεληθέντος ἢ γεννηθέντος πρὸς τὴν θέ-  
 λησιν καὶ τὴν γέννησιν ποιῆσαι κατεδέξατο, καίτοι μέσης κατὰ  
 φύσιν οὐσης, «Οὐ γὰρ ἔπεται πάντως», φησί, «πῶς ἔμελλεν εἰς  
 25 ταῦτὸν ἀγαγεῖν καὶ ἐν εἶναι ταῦτα διαγορεύειν».

Ἄλλως τε, εἰ θέλημά φασι τὸ θεληθὲν, θεληθὲν δὲ καὶ θε-  
 λητόν κατὰ φύσιν ἡμεῖς (Θεοῦ γὰρ κτίσμα τυγχάνομεν), οὐκ ἄλλο  
 λοιπὸν ἢ μόνον ἡμᾶς θέλημα κατὰ φύσιν ἔχει Θεός, γινόμενόν τε  
 καὶ ἀπογινόμενον, καθὰ καὶ ἡμεῖς, πρὶν δὲ εἶναι, παντὸς ὦν θε-  
 30 λήματος ἔρημος. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ ἡμῶν συναχθήσεται, καὶ οἴ-

μὲ τὸ λογικόν, τὸ νόημα καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ δίνεται ἀμοιβαῖα μὲ τὸ νόημα τοῦ ἄλλου καὶ προκαταλαμβάνεται αὐτὸ πού ὑπάρχει, ὀρίζοντας θέληση τὸ θέλημα καὶ θέλημα πάλι τῆ θέληση; Ἀντιστρέφονται δηλαδή αὐτὰ πού ὀρίζονται σ' αὐτὸ πού τὰ ὀρίζει. Γιατὶ τὸ ὅτι λένε τὸ θέλημα καὶ θέληση, αὐτὸ εἶναι φανερό. Ὅμως αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ λένε ὡς ὀρισμὸ τοῦ θελήματος. Γιατὶ ποῖος μπορεῖ νὰ τὸ δείξει; Καθόσον, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τους, θὰ εἶναι καὶ ἡ βούληση ὀρισμὸς τοῦ βυλήματος, καὶ ἡ κίνηση πάλι τοῦ κινήματος καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀνθρωπότητα. Εἴτε ὅμως εἴτε ἄλλιῶς δηλώνουν τὸ σημαινόμενο, δὲν παραβιάπτουν καθόλου τὴν ὑπαρξή του, εἴτε αὐτὸ πού δηλώνεται εἶναι κίνηση, εἴτε οὐσία. Γιατὶ, ἂν συμβαίνει αὐτό, τότε ὅλων, καθολικῶν μαζὶ καὶ μερικῶν, ἡ ὑπαρξη ὅπωςδὴποτε θὰ κλονιστεῖ. Γιατὶ σὲ ὅλα χρησιμοποιοῦμε διαφορετικὲς σημασίες. Λέγω ὅμως καὶ τὸ ἄλλο ὅτι δηλαδή, ἂν καὶ ὀνομάζουν τὸ θέλημα θέληση, ὅμως καθόλου δὲν τὸ λένε ἑλεθηθὲν ἢ ἑλητητόν. Πῶς δηλαδή εἶναι ταυτόσημα ἡ ἔφεση καὶ τὸ ἔφετό; Ἄν συμβαίνει αὐτό, πρὸς ποιό θὰ κινηθεῖ ἡ ἔφεση, ἀφοῦ πραγματικὰ θὰ εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιο πρὸς τὸ ὁποῖο κινεῖται καὶ δὲν διαφέρει καθόλου στὴ φύση ἀπὸ αὐτό; Γιατὶ αὕτη εἶναι μιὰ μέση σχέση τῶν δύο ἄκρων, πού τὰ ἐνώνει βέβαια μὲ τὸν ἑαυτὸ της, δὲν συμβιβάζεται ὅμως μ' αὐτὰ κατὰ τὴν ὑπαρξη. Καὶ μάρτυρας εἶναι ὁ μέγας Γρηγόριος, πού δὲν ταυτίζει σὲ ἓνα τὸ θεληθὲν καὶ γεννηθὲν μὲ τὴ θέληση καὶ τὴ γέννηση, ἀλλὰ μὲ αὐτὲς ὡς σχέσεις φυσικὲς τὰ ἀνάγει σ' ἐκεῖνον πού γεννᾷ καὶ σ' ἐκεῖνον πού θέλει. Γιατὶ ἄλλιῶς δὲν θὰ καταδεχόταν νὰ κάνει οὔτε τὴν ἀναφορὰ τοῦ θελημένου καὶ γεννημένου πρὸς τὴ θέληση καὶ τὴ γέννηση, ἂν καὶ βέβαια εἶναι μέση κατὰ τὴ φύση· γιατί λέγει, «δὲν ἔπεται ὅπωςδὴποτε τὸ πῶς ἔμελλε νὰ ὀδηγήσει σὲ ταυτότητα, καὶ νὰ δηλώνει ὅτι αὐτὰ εἶναι ἓνα».

Ἐξάλλου, ἂν θέλημα λένε τὸ θελημένο, καὶ θελημένο καὶ θελητό κατὰ τὴ φύση εἴμασθ' ἐμεῖς (γιατὶ εἴμαστε δημιουργηματα τοῦ Θεοῦ), ἄρα τότε ὁ Θεὸς δὲν ἔχει κατὰ φύση ἄλλο θέλημα, παρὰ μόνον ἐμᾶς, πού γεννιέται αὐτὸ καὶ χάνεται, ὅπως κι ἐμεῖς, καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ τὸ θέλημα, ὁ Θεὸς εἶναι ἔρημος ἀπὸ κάθε θέλημα.

κειῶν μὲν ἡμῖν καὶ φυσικὸν οὐ προσέσται, μόνον δὲ τὸ ἐξωθεν  
 θεληθὲν ὄν τε καὶ μὴ ὄν, καλὸν καὶ μὴ τοιοῦτον, περιπλασθήσε-  
 ται· πῶς δὲ καὶ θεληθὲν τι τῶν ἐκτὸς ὑπάρχει; Διὰ γὰρ τὸν πρὸς  
 αὐτὸ θελήσει κινούμενον, ἀλλ' οὐ δι' αὐτὸ λέγεται, θεληθὲν καὶ  
 5 θελητόν. Ὡς εἰ μὴ μὲν θελήσῃ τῶν ὄντων, ὁ τὴν φυσικὴν θέλη-  
 σιν ἔχων, οὐδὲν αὐτῷ θεληθὲν ἢ θελητόν. Τίς οὖν ὁ λόγος τοῖς  
 θέλημα τὸ θεληθὲν ἰσχυριζομένοις ὑπάρχειν ἢ λέγεσθαι πρὸς  
 τῶν ἀγίων Πατέρων ἀποφαινομένοις;

Ἔστω δὲ καὶ οὕτω λεγόμενον κατ' αὐτούς, οὐ γὰρ περὶ δια-  
 10 φορᾶς ὀνομάτων ἡμῖν, ἀλλ' εὐσεβῶν νοημάτων ὁ λόγος· ἐκεῖνο  
 δὲ προσηκόντως ἐρομένοις ἀποκριθῶσιν, εἰ ἄλλο κατὰ φύσιν  
 ἐστὶ τὸ θεῖον πρὸς τὸ ἀνθρώπινον θέλημα, καὶ ἄλλο πρὸς ἐκεῖνο  
 τοῦτο, κἄν εἰ μυρίως καλῆται καὶ ὀνομάζηται· τοῦτο διδάξωσι  
 καὶ κραδαιομένην ἡμῶν ἐπὶ τῷ ἀγνώστῳ στηρίζωσι τὴν διά-  
 15 νοιαν· καὶ οὐ λίαν αὐτῶν ταῖς ὀνοματοθεσίαις δυσχεράνομεν,  
 ἀλλ' εἰ τι καὶ παρ' ἑαυτῶν ἐν τούτοις συνεισενέγκομεν. Εἰ γὰρ  
 ἄλλο καὶ ἄλλο κατ' οὐσίαν οὐκ ἔστι, δῆλον ὡς ἐν φύσει καὶ ταύ-  
 τόν. Καὶ εἰ τοῦτο, καὶ ἡ φύσις ἐξ ἀνάγκης μία καὶ ἀπαράλλακτος.  
 Οὐ γὰρ ἑτερότης φυσικὴ θελημάτων οὐκ ἔστιν, οὐδ' οὐσίας τὸ  
 20 παράπαν καὶ φύσεως. Εἰ δὲ ἄλλο φύσει καὶ ἄλλο, διάφορα πάν-  
 τως· καὶ εἰ διάφορα, πῶς τὸν ἐν πόσῳ τούτων ἀριθμὸν οὐχ ὀμο-  
 λογῆσαι χρεῶν; Ἡ γὰρ τούτου ἐξάρνησις, αὐτῆς τε πάμπαν ἀφα-  
 νισμὸν καὶ τῶν διαφερόντων, ὡς οὐκ ὄντων, ἐργάζεται. Πῶς  
 γὰρ καὶ εἶναι δυνατόν καὶ μὴ ἀριθμεῖσθαι καὶ δι' ἣντινα τὴν αἰ-  
 25 τίαν; Ἡ πῶς ὄντα μὲν κατὰ φύσιν, οὐκ ἀριθμούμενα δὲ τὰ θελή-  
 ματα τὴν αὐτὴν, εἴπερ εὐλόγως μὴ παύσοιντο τοῦ ἀριθμεῖσθαι  
 καὶ ταῖς αἰ φύσεις; Τὸ γὰρ ἐπ' ἐκείνων καλόν, ἐμφύτων ὄντων καὶ  
 συστατικῶν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ὑπάρχειν προσήκει  
 τοῖς πράγμασι, καὶ ἢ κακὰ τούτων ἀνέλωσι τὸν ἀριθμὸν, ὡς ὅτι

Τὸ ἴδιο θὰ συναχθεῖ καὶ γιὰ μᾶς καὶ βέβαια οἰκείο σ' ἐμᾶς καὶ φυσικὸ δὲ θὰ ὑπάρξει, ἀλλὰ θὰ πλασθεῖ μόνο ὅ,τι θελήσαμε ἐξωτερικά, πὺ θὰ ὑπάρχει καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει, καὶ θὰ εἶναι καλὸ καὶ δὲν θὰ εἶναι. Καὶ πῶς ὑπάρχει καὶ τι πὺ θελήσαμε ἐξωτερικά; Γιατὶ λέγεται θελημένο καὶ θελητὸ γι' αὐτὸν πὺ κινεῖται πρὸς αὐτὸ μὲ τὴ θέλησή του κι ὄχι γι' αὐτὸ τὸ ἴδιο. Γιατὶ, ἂν δὲν θελήσει κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα αὐτὸς πὺ ἔχει τὴ φυσικὴ θέληση, τότε τίποτε δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸν θελημένο ἢ θελητὸ. Ποιὸς εἶναι λοιπὸν ὁ λόγος γιὰ ἐκείνους πὺ ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ θελημένο εἶναι θέλημα, ἢ ὑποστηρίζουν ὅτι ἔτσι λέγεται ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες;

Ἄς τὸ ποῦμε ὅμως ὅπως τὸ λένε αὐτοί. Γιατὶ ὁ λόγος μας δὲν εἶναι γιὰ διαφορὰ ὀνομάτων, ἀλλὰ γιὰ νοήματα εὐσέβειας. Ἄς ἀποκριθοῦν λοιπὸν, ἐρωτώμενοι μὲ τρόπο πρέποντα, ἂν εἶναι ἀλλιώτικο κατὰ τὴ φύση τὸ θεῖο σὲ σχέση μὲ τὸ ἀνθρώπινο θέλημα κι ἀλλιώτικο τὸ ἀνθρώπινο πρὸς τὸ θεῖο, ἔστω κι ἂν ἔχει μύρια ὀνόματα καὶ προσηγορίες. Ἄς μᾶς διαφωτίσουν πᾶνω σ' αὐτὸ κι ἂς στηρίξουν τὴ διάνοιά μας πὺ κλυδωνίζεται γι' αὐτὸ τὸ ἄγνωστο, καὶ δὲν θὰ τοὺς δημιουργήσουμε μεγάλο πρόβλημα γιὰ τὶς ὀνοματοθεσίες, ἀλλὰ στὸ θέμα θὰ συνεισφέρουμε καὶ καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας. Γιατὶ, ἂν δὲν εἶναι διαφορετικὰ στὴν οὐσία, εἶναι φανερὸ πῶς εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ στὴ φύση. Κι ἂν συμβαίνει αὐτό, καὶ ἡ φύση κατ' ἀνάγκην εἶναι μία καὶ ἀπαράλλαχτη. Γιατὶ, ὅπου δὲν ὑπάρχει φυσικὴ ἑτερότητα θελημάτων, δὲν ὑπάρχει καθόλου καὶ ἑτερότητα οὔτε οὐσίας οὔτε φύσης. Κι ἂν εἶναι ἄλλο στὴ φύση τὸ ἓνα καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο, εἶναι ὅπωςδήποτε διαφορετικά. Κι ἂν εἶναι διαφορετικά, πῶς δὲν πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πόσα εἶναι στὸν ἀριθμὸ; Γιατὶ ἡ ἄρνηση τοῦ ἀριθμοῦ ἐπιφέρει καὶ τὸν πλήρη ἀφανισμό τῆς διαφορᾶς κι αὐτῶν πὺ εἶναι διάφορα ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν. Πῶς δηλαδή εἶναι δυνατὸ καὶ νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ μὴν ἀριθμοῦνται καὶ γιὰ ποιὸ λόγο; Ἡ πῶς, ἐνῶ ὑπάρχουν κατὰ τὴ φύση, ὅμως δὲν ἀριθμοῦνται τὰ θελήματα ὡς πρὸς αὐτήν, ἂν δὲν παύσουν εὐλογα ν' ἀριθμοῦνται κι αὐτὲς οἱ φύσεις; Γιατὶ τὸ καλὸ σ' ἐκεῖνα, πὺ εἶναι ἔμφυτα καὶ συστατικὰ τῶν πραγμάτων, ἀρμόζει νὰ ὑπάρχουν κι ἐπάνω σ' αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ ἢ κι ἀπὸ αὐτὰ ν' ἀφαιρέσουν τὸν

κατ' αὐτοὺς λυμαινόμενον ἢ, μηδαμῶς παραβλάπτοντα, καὶ ἐπ' ἐκείνων περιληφθῆ, πρὸς δῆλωσιν τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἐμφύτου διαφορᾶς, δι' ἣν αὐτῷ κἂν ταῖς οὐσίαις προσχρώμεθα, ἢ δείξωσι, πῶς μὴ ἀναίρεσιν πάντως ἢ σύγχυσιν, τοῦ κατὰ ἄνθρωπον φυσικοῦ τοῦ Σωτῆρος θελήματος ἀπεργάζονται, διὰ τῆς κατὰ τὸν ἀριθμὸν παραιτήσεως.

Καὶ πῶς τέλειος ἄνθρωπος ὁ σαρκωθεὶς Λόγος, θελήματος ἐκτὸς φυσικοῦ; Τὸ γὰρ θεωθῆναι τῇ πρὸς Θεὸν ἐνώσει, καθὰ καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν τῆς λογικῶς τε καὶ νοερῶς ἐψυχωμένης 10 σαρκός, τῆς κατ' οὐσίαν ὄντοῦτος οὐκ ἐξίστησιν, ὡσπερ οὐδὲ τῆς οἰκείας τὸν σίδηρον ἢ ἄκρα καὶ δι' ὄλου πρὸς τὸ πῦρ συνανάκραςίς τε καὶ ἐνωσίς, ἀλλὰ πάσχει μὲν τὰ πυρός, ἐπειδὴ πῦρ τῇ ἐνώσει γεγένηται, βρίθει δὲ πάλιν κατὰ φύσιν καὶ τέμνει, ὅτι μὴ τῆς οἰκείας λώβην πέπονθε φύσεως ἢ φυσικῆς ἐνεργείας ἐξἔστη 15 τὸ σύνολον, καίτοι μετὰ πυρός ὑπάρχων κατὰ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν ὑπόστασιν καὶ ἀδιαστάτως δρῶν τὰ τε κατὰ φύσιν ἰδίαν, λέγω δὲ τὴν τομὴν, καὶ τὰ καθ' ἐνωσιν αὐθις, ὅπερ ἐστὶν ἡ καῦσις. Αὐτοῦ γὰρ ὑπάρχει, καθάπερ καὶ τοῦ πυρός ἡ τομὴ, διὰ τὴν ἄκραν τούτων εἰς ἄλληλα περιχώρησιν τε καὶ ἀντίδοσιν, καὶ οὔτε τὴν 20 φύσιν αὐτοῦ, φημί δὲ τοῦ σιδήρου, κἂν μετὰ πυρός ὄραται, κωλυόμεθα τὸ παράπαν ὀνομάζειν ἢ ἀριθμεῖν, οὔτε τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν, εἰ καὶ μετὰ καύσεως καθορᾶται καὶ μηδεμίαν ἔχει πρὸς ταύτην διάστασιν, ἀλλ' ἐνοειδῶς σὺν αὐτῇ τε καὶ ἐν αὐτῇ διαφαίνεται καὶ γνωρίζεται. Τίς οὖν ὁ λόγος, τοῦ τὸ φυσικῶς τῇ 25 φύσει προσὸν μὴ ἀριθμεῖν, τουτέστι τὸ θέλημα, καὶ ταύτη τὸ καθ' ἡμᾶς ἀτελὲς τῷ ὑπερτελεῖ καὶ προτελείῳ Θεῷ Λόγῳ σεσαρκωμένῳ προσμαρτυρεῖν, καίτοι πάντων ἐπίσης, εὐδοκίᾳ Πατρὸς καὶ συνεργείᾳ Πνεύματος ἀγίου διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, καθ' ἐνωσιν τὴν ἀδιάστατον τῶν τῆς φύσεως κεκοινωνηκότι, 30 καθάπερ οὖν καυτῆς τελείως τῆς φύσεως, πλὴν μόνης τῆς ἀμαρ-

ἀριθμό, ἐπειδὴ καταστρέφει, ἢ νὰ μείνει ἐπάνω σ' αὐτά, ἐπειδὴ δὲν βλάπτει καθόλου, πρὸς δῆλωση τῆς ἔμφυτης διαφορᾶς πού ὑπάρχει σ' αὐτά, ἔξαιτίας τῆς ὁποίας τὸ χρησιμοποιοῦμε αὐτὸ καὶ στὶς οὐσίες, ἢ νὰ δείξουν πῶς δὲν ἀπεργάζονται ἀναίρεση ὅπωςδήποτε ἢ σύγχυση τοῦ ἀνθρώπινου φυσικοῦ θελήματος τοῦ Σωτήρα μὲ τὴν παραίτηση τῆ σχετικῆ μὲ τὸν ἀριθμό.

Καὶ πῶς εἶναι τέλειος ἄνθρωπος ὁ Λόγος πού σαρκώθηκε, ἂν δὲν ἔχει φυσικὸ θέλημα; Ἡ θέωσή του δηλαδή μέσω τῆς ἔνωσης μὲ τὸν Θεὸ δὲν τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ὄντοτητα τῆς οὐσίας του, καθὼς καὶ τὴν ἴδια τὴ φύση τῆς σάρκας μὲ τὴ λογικὴ καὶ νοερὴ ψυχὴ, ὅπως οὔτε τὸ σίδηρο ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴ δική του φύση, ἢ ἄκρα καὶ καθολικὴ συνανάνκριση καὶ ἔνωσή του μὲ τὴ φωτιὰ, ἀλλὰ παίρνει τὶς ιδιότητες τῆς φωτιᾶς, ἐπειδὴ ἔχει γίνεи φωτιὰ μὲ τὴν ἔνωση. Ὅμως παραμένει πάλι βαρὺ στὴ φύση καὶ κόβει, ἐπειδὴ δὲν ἔπαθε καμμιά βλάβη στὴ φύση του, ἢ δὲν ἀπομακρύνθηκε καθόλου ἀπὸ τὴ φυσικὴ του ἐνέργεια, ἂν καὶ βέβαια δέθηκε μὲ τὴ φωτιὰ σὲ μία καὶ τὴν αὐτὴ ὑπόσταση καὶ δρᾶ ἀχώριστα μαζί της καὶ ὅσα εἶναι τῆς δικῆς του φύσης, ἐννοῶ τὸ κόψιμο, καὶ ὅσα προκαλεῖ ἢ ἔνωση, πού εἶναι ἢ καύση. Γιατὶ τοῦ σιδήρου εἶναι, ὅπως καὶ τῆς φωτιᾶς, ἢ τομὴ ἔξαιτίας τῆς ἀπόλυτης ἀλληλοπεριχώρησής τους καὶ τῆς ἀντιπροσφορᾶς, καὶ οὔτε τὴ φύση του, ἐννοῶ τοῦ σιδήρου, ἔστω κι ἂν τὴ βλέπομε μαζί μὲ τὴ φωτιὰ, ἐμποδιζόμεστε οὔτε κατ' ἐλάχιστο νὰ τὴν ὀνομάζομε ἢ νὰ τὴν ἀριθμοῦμε, οὔτε τὴ φυσικὴ ἐνέργειά του, ἂν καὶ τὴ βλέπομε μαζί μὲ τὴν καύση, καὶ δὲν διαχωρίζεται καθόλου ἀπὸ αὐτὴν, ἀλλὰ τὴ βλέπομε καὶ τὴ διαπιστώνομε μέσα σ' αὐτὴν ἔνωμένη μαζί της. Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος νὰ μὴν ἀριθμοῦμε αὐτὸ πού φυσικὰ ἐνυπάρχει στὴ φύση μας, δηλαδή τὸ θέλημα, καὶ νὰ προσμαρτυροῦμε ἔτσι τὴ δική μας ἀτέλεια στὸν ὑπερέτελειο καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα τέλειο Θεὸ Λόγο πού σαρκώθηκε, ἂν καὶ βέβαια ἔχει μεταλάβει ἐξίσου ὅλα τὰ δικά μας μὲ τὴν εὐδοκία τοῦ Πατέρα καὶ τὴ συνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος γιὰ χάρι τῆς σωτηρίας μας, σὲ μιὰ ἔνωση ἀδιάσπαστη μὲ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης μας, ὅπως τέλεια κι αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ φύση, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, πού δὲν ἦταν βέβαια στοιχεῖο τῆς φύσης μας, ἀλλὰ



τίας, ὅτι μὴδὲ τῆς φύσεως ἦν, ἀλλὰ γνώμης, παρὰ τὸν λόγον καὶ τὸν νόμον κεκίνημένης τῆς φύσεως, ἐκτροπὴ καὶ ὀλίσθημα;

Καὶ μοι δεόντως μάλιστα τούτου γε χάριν ὁ λεχθεὶς ἐπιστήσας φαίνεται μοναχός, τοῦ φυσικοῦ τὸ γνωμικὸν διαστείλας θελήματος. Τὸ μὲν γάρ, κατὰ τὸν αὐτοῦ καλῶς ἔχοντα ὀρισμὸν, δύναμις ὑπάρχει τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτικῆ. Πᾶν γὰρ εἴ τι τῶν ὄντων, καὶ μάλιστα λογικῶν, φυσικῶς τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρέγεται, καὶ τούτου παρὰ Θεοῦ λαβὸν κατ' οὐσίαν ἔχει τὴν δύναμιν πρὸς σύστασιν τὴν ἑαυτοῦ. Εἰ γὰρ τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος οὐκ ἔχει τὴν ὄρεξιν, τοῦ μηδαμῶς ὄντος πόθεν καὶ πῶς, μηδὲ ὅπως ὑπαρξιν ἢ κίνησιν ἔχοντος; Μόνον γὰρ ἀδρανὲς τὸ μὴ ὄν καὶ ἀνούσιον, καὶ οὐδαμῶς οὐδὲ μία τούτου δύναμις ἐν τοῖς οὐσίαις ὑπάρχει καὶ κινήσις. Τὸ δὲ ἀβθαίρετος ὀρμὴ καθέστηκε, τὰς ἐφ' ἑκάτερα ποιουμένη παρεκτροπὰς, καὶ οὐ φύσεως ὑπάρχον ἀφοριστικόν, ἀλλὰ προσώπων κυρίως καὶ ὑποστάσεως. Καὶ τοῦτο γε διαγνοὺς ὁ διηρημένος καὶ ἀνθρωπολάτρης Νεστόριος, γνωμῶν ἔνωσιν ἀσεβῶς ἐδογματίσεν, ἵν' ἑκατέραν δι' ἑκατέρας ὑπόστασιν ἐπικυρώσῃ, καὶ ὁ ψιλὸς ἄνθρωπος αὐτῷ τηρηθῆ. γνώμη τινὶ καὶ ἀβθαίρετῳ κινήσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον, ὡς αὐτός φησι, τὴν ἔνωσιν ποιησάμενος, ἐξ ἧς καὶ τὴν ταυτοβουλίαν συνίστησιν, ἢ πολυβουλίαν εἰπεῖν οἰκειότερον, ὅσω καὶ καθ' ἑκάστην τοῦ γνωμικοῦ θελήματος κίνησιν κατὰ μέρος ἐκ τῶν ἀτελῶν ἐπὶ τὰ ἐντελῆ κατ' αὐτὸν ἵεται, φερομένη τε καὶ προκόπτουσα, ἀλλ' οὐκ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφράστου συλλήψεως, ὅλης τε λείως μετὰ τῶν αὐτῆς ἀπάντων, πρὸς ὅλην καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἅπαντα, τὴν ἡμετέραν φύσιν τῆς τοῦ Λόγου θεότητος, καθ' ὑπόστασιν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐνωθείσης.

Ὡς ἂν τοίνυν καὶ τὸ ἐντελὲς διακριβώσῃ τῆς φύσεως ἐπὶ τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ καὶ τὸ ἀντικείμενον διαρρίψῃ ὁ λεχθεὶς μοναχός, τὸ μὲν φυσικὸν ὥρισεν ἐπ' αὐτοῦ, τὸ δὲ γνωμικὸν ἀποδιώρισε θέλημα, μήτε τῇ διαιρέσει χώραν δοὺς τῷ στασιάζειν ἐν

ἐκτροπή καὶ ὀλίσθημα τῆς γνώμης πού λειτούργησε παρὰ τὸ λόγο καὶ τὸ νόμο;

Καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι ἔξαιτίας αὐτοῦ πάρα πολὺ σωστὰ ὁ μοναχὸς πού ἀνέφερα μ' ἔκανε νὰ προσέξω αὐτὸ τὸ σημεῖο, διαστέλλοντας τὸ γνωμικὸ θέλημα ἀπὸ τὸ φυσικόν. Τὸ ἓνα (τὸ φυσικόν), σύμφωνα μὲ τὸν ὀρθὸ ὄρισμὸ αὐτοῦ, εἶναι δύναμη πού ὀρέγεται ἐκεῖνο πού ἀπὸ τῆ φύση του ὑπάρχει. Γιατὶ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰ λογικὰ, ὀρέγεται κατὰ φύσιν ἐκεῖνο πού ὑπάρχει κατὰ φύσιν, κι αὐτοῦ τοῦ ὄντος ἔχει στὴν οὐσία του τὴ δύναμη παίρνοντας τὴν ἀπὸ τὸ Θεὸ γιὰ τὴν ἴδια του τὴ σύσταση. Ἐνδηλαδὴ δὲν ἔχει τὴν ὄρεξιν γιὰ τὸ φυσικὸ ὄν, πῶς θὰ ἔχει τὴν ὄρεξιν καὶ ἀπὸ ποῦ γιὰ ἐκεῖνο πού δὲν ὑπάρχει μὲ κανένα τρόπο, ἀφοῦ δὲν ἔχει καθόλου ὑπαρξίν ἢ κίνηση; Γιατὶ ἀδρανὲς καὶ χωρὶς οὐσίας εἶναι μόνο ἐκεῖνο πού δὲν ὑπάρχει, καὶ καμμιὰ ἀπολύτως δύναμη αὐτοῦ καὶ κίνηση δὲν ὑπάρχει μέσα στὰ ὄντα. Τὸ ἄλλο (τὸ γνωμικόν) εἶναι μιὰ αὐτοπροαίρετη ὁρμή, πού παρεκτρέπεται στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη καὶ πού δὲν καθορίζει τὴ φύσιν, ἀλλὰ κυριολεκτικὰ τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ὑπόστασιν. Αὐτὸ ἀκριβῶς διαβλέποντας ὁ διασπασμένος καὶ ἀνθρωπολάτρης Νεστόριος, δογματίσει μὲ ἀσέβεια τὴν ἔνωσιν τῶν γνωμῶν, γιὰ νὰ ἐπικυρώσει τὴ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ νὰ διασώσει τὸν ἀπλὸ ἄνθρωπο, ἀφοῦ ἔκανε τὴν ἔνωσιν, ὅπως ὁ ἴδιος λέει, μὲ αὐτοπροαίρετη γνώμην καὶ κίνηση πρὸς τὸν Θεὸ Λόγον, ἀπὸ τὴν ὁποία, γιὰ νὰ μιλήσω οἰκειότερα, συνιστᾶ καὶ τὴν ἑταυτοβουλία ἢ ἑπολυβουλία, ἔτσι, πού κινούμενη καὶ προχωρώντας ἀπὸ τὰ ἀτελεῖ καὶ σὲ κάθε ἐπιμέρους κίνηση τοῦ γνωμικοῦ θελήματος, βαδίζει σύμφωνα μ' αὐτὸν πρὸς τὰ τέλεια, δὲν ἔχει ὅμως ἔνωθεῖ ἢ θεότητα τοῦ Λόγου ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀφραστὴ σύλληψιν του τέλεια ὀλόκληρη μὲ ὅλα ὅσα τὴ συνοδεύουν πρὸς ὀλόκληρη τὴ δικὴ μας φύσιν καὶ ὅσα τὴ συνοδεύουν σὲ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ ὑπόστασιν.

Γιὰ νὰ διακριθῶσι λοιπὸν καὶ τὴν τελειότητα τῆς φύσεως στὸν σαρκωθέντα Θεὸ καὶ νὰ συντρίψει τὸ ἀντίθετο, δέχθηκε βέβαια, ὁ μοναχὸς πού ἀναφέραμε, γι' αὐτὸν τὸ φυσικὸ θέλημα, ἀρνήθηκε ὅμως τὸ γνωμικόν, μὴ δίνοντας τὴ δυνατότητα οὔτε στὴ διαίρεσιν

τούτω, μήτε τῆ φαντασίᾳ παρείσδυσιν τῷ μὴ ὑπάρχειν ἐκεῖνο. Εἰ  
 δέ τις τυχὸν ἰσχυρίζεται, μὴ ἂν ἄλλως ἐπ' αὐτοῦ δυνατόν, ἢ κατ'  
 ἐναντίωσιν τὰ δύο θελήματα λέγεσθαι, εἰ μὲν ὥς κατ' οὐσίαν  
 διάφορα, κἀγὼ δέχομαι, εἰ δὲ ὥς ἀντικείμενα, ψευδῆς ὁ λόγος.  
 5 Οὐ γὰρ εἴ τι διάφορον πάντως καὶ ἀντικείμενον. Τὸ γὰρ ἀντικεί-  
 μενον, γνῶμης παραλόγως δηλαδὴ κινουμένης, τὸ δὲ διάφορον,  
 φύσεως λόγῳ κρατουμένης ἔργον καθέστηκε· καὶ τὸ μὲν φύσε-  
 ως στασιαστικόν, τὸ δὲ προδήλως συστατικόν. Διαφορὰ τοιγα-  
 ροῦν οὐσιώδης, εἰς σύστασιν τῶν ἐν τῇ φύσει πραγμάτων ἐστίν,  
 10 οὐ μὴ ἐναντίωσις, ἀλλὰ πρὸς τὴν τούτων διάλυσιν. Οὐ γὰρ ἔχει ἡ  
 φύσις τὸ παρὰ φύσιν, οὐδὲ λόγος οὐδεὶς τοῦ στασιάζοντος.

Ἄλλως τε, εἰ τὰ δύο θελήματα πάντως ἐναντία καὶ ἀντικεί-  
 μενα, πῶς ἐπὶ τε τῶν φύσει καὶ ὑποστάσει διηρημένων λογικῶν  
 οὐ τοῦτο πάντη τε καὶ πάντως συμβαίνει; Συννεύομεν γὰρ ἔστιν  
 15 ὅτε τούτοις, καίτοι γνωμικοῖς οὖσι, καὶ Θεῷ καὶ ἀγγέλοις καὶ  
 ἀλλήλοις, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο τῆς γνῶμης ἤδη καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν  
 θελήματος διαπεπτώκαμεν. Εἰ γὰρ τούτων, καὶ τῆς πρὸς τοὺς  
 ἄλλους δηλονότι συννεύσεως, εἴπερ ἕως ταύτην ἔχομεν καὶ τῶν  
 ἄλλων γνωμικῶν ἀντεχόμεθα. Εἰ οὖν ἐνταῦθα τοῦτο καὶ οὐδα-  
 20 μῶς ἀντίταξις καθορᾶται, καίτοι σωζομένων ὑπάρξει τε καὶ  
 ἀριθμῷ τῶν γνωμικῶν θελημάτων καὶ τὴν φιλικὴν ἐν σχέσει  
 διάθεσιν, πῶς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου  
 καὶ τελείως δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος, ἐν τοῖς φυσικῶς προσ-  
 οῦσιν αὐτῷ κατ' οὐσίαν θελήμασιν ἐναντίωσις ἔσται. Πῶς δὲ  
 25 ταῦτά φασιν ἐναντία, δι' αὐτόν γε τὸν ἀριθμόν, ἢ καὶ δι' αὐτὸ τὸ  
 ὑπάρχειν; Εἰ μὲν διὰ τοῦτο, καὶ τὴν φύσιν ἀνέλωσι τῆς σαρκός,  
 ἀντικειμένην τῷ Λόγῳ διὰ τὴν ὑπαρξίν. Πολλῷ γὰρ ἰσχυρότε-  
 ρον, ὡς πᾶσιν εὐδηλον, εἰς ἀντίταξιν τὸ ὑπόκειμενον, τοῦ ἐν ὑπο-

νά ἐναντιώνεται σ' αὐτό, οὔτε στή φαντασία νά εἰσχωρεῖ, μέ τὸ νά μὴν ὑπάρχει ἐκεῖνο (τὸ φανταστικό). Ἄν τυχὸν ὅμως κάποιος ἰσχυρίζεται, ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἄλλη δυνατότητα σ' αὐτόν, παρὰ μόνο τὸ νά ὀνομάσει τὰ δύο θελήματα κατὰ ἐναντιότητα, τὸ δέχομαι κι ἐγώ, ἂν τὰ θεωρεῖ διάφορα κατὰ τὴν οὐσία, ἂν ὅμως ἀντίθετα, ὁ λόγος του εἶναι ψευδής. Γιατί, ἂν εἶναι κάτι διάφορο, δὲν εἶναι ὅπως-δήποτε καὶ ἀντίθετο. Καθόσον τὸ ἀντίθετο προέρχεται ἀπὸ γνώμη πού κινεῖται παρὰ τὸ λόγο, ἐνῶ τὸ διάφορο εἶναι ἀποτέλεσμα φύσης πού τὴν κυβερνᾷ ὁ λόγος· τὸ πρῶτο εἶναι στασιαστικό κατὰ τῆς φύσης, ἐνῶ τὸ δεύτερο εἶναι ὀλοφάνερα συστατικό τῆς φύσης. Ἡ διαφορὰ λοιπὸν εἶναι στοιχεῖο οὐσίας γιὰ τὴ σύσταση τῶν πραγμάτων στή φύση καὶ ὄχι ἐναντιότητα γιὰ τὴ διάλυσή του. Γιατί ἡ φύση δὲν περιέχει τὸ παρὰ φύση, οὔτε ὑπάρχει κανένας λόγος πού ν' ἀντιτίθεται κάτι τι σ' αὐτή.

Ἐξάλλου, ἂν τὰ δύο θελήματα εἶναι ὅπως-δήποτε ἐναντία καὶ ἀντίθετα, πῶς δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο ὅπως-δήποτε καὶ κατὰ κάποιο τρόπο καὶ στὰ διηρημένα κατὰ τὴ φύση καὶ τὴν ὑπόσταση λογικά; Συγκατανεύομε δηλαδή μερικὲς φορές μ' αὐτά, ἂν καὶ ἔχουν αὐτόγνωμο θέλημα, ἐννοῶ καὶ μέ τὸν Θεό, καὶ μέ τοὺς ἀγγέλους, καὶ μεταξύ μας, δὲ σημαίνει ὅμως ὅτι γι' αὐτὸ τὸ λόγο χάσαμε πλέον τὴν ἐλεύθερη γνώμη καὶ τὸ σύμφωνα μ' αὐτὴν θέλημά μας. Γιατί, ἂν χάσαμε αὐτά, χάνομε προφανῶς καὶ τὴ συγκατάνευση ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλο, ἐὰν βέβαια ὅσο τὴν ἔχομε, κρατοῦμε καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν αὐτόγνωμο θέλημα. Ἄν λοιπὸν ἐδῶ συμβαίνει αὐτό, καὶ ὑπάρχει φιλικὴ διάθεση στή σχέση τους καὶ δὲν παρατηροῦμε καμμιὰ ἐναντίωση, μολονότι τὰ αὐτόγνωμα θελήματα παραμένουν ἄθικτα (ὑπάρχουν δηλαδή καὶ ἀριθμοῦνται), πῶς στὸν αὐτὸ καὶ ἓνα Θεὸ Λόγο, πού σαρκώθηκε καὶ ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος γιὰ χάρι μας, θὰ ὑπάρξει ἐναντίωση στὰ φυσικά θελήματα πού ἐνυπάρχουν στήν οὐσία του; Καὶ πῶς αὐτὰ τὰ λένε ἐναντία, ἐξαιτίας τοῦ ἀριθμοῦ τους ἢ ἐξαιτίας τῆς ἴδιας τῆς ὑπαρξῆς τους; Ἄν γι' αὐτὸ τὸ τελευταῖο, ἂς ἀναιρέσουν καὶ τὴ φύση τῆς σάρκας, πού εἶναι ἀντίθετη στὸ Λόγο ἐξαιτίας τῆς ὑπαρξῆς. Γιατί, ὅπως εἶναι φανερό σ' ὅλους, εἶναι πολὺ πῶς ἰσχυρὸ γιὰ ν' ἀντιτάσσεται τὸ ἴδιο τὸ ὑπο-

κειμένω καθέστηκεν. Εἰ δὲ διὰ μόνον τὸν ἀριθμὸν, καὶ τούτου τὰς φύσεις ἐρήμους ποιήσωσι, καὶ μηδὲ μίαν αὐτῶν ἀριθμεῖωσαν; Παραιτίσθωσαν δὲ καὶ πάλιν αὐτὸν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, κάπὶ τῶν ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ ἀνάρχου θεότητος τριῶν ὑποστάσεων, 5 ἵνα μὴ κάκεινη στασιάζῃ πρὸς ἑαυτήν· ἀλλ' ἄτοπὸν γε τῷ μηδὲν ὄντι τὸ σύνολον, οὐκ οὐσία, οὐ ποιόν, οὐκ ἄλλο τι τῶν ὄντων, ἰσχὺν τοσαύτην ἀποκληροῦν, ἀτοπώτερον δὲ καὶ τὴν ὑπαρξιν αὐτὴν τοῦ φυσικοῦ θελήματος αἰτιᾶσθαι, κἀντεῦθεν τὴν ἀναίρεσιν αὐτοῦ κατασκευάζειν, καὶ ταῦτα, τῶν ἄλλων ἐν τῇ φύσει 10 πρωτίστην οὔσαν φυσικῶν ἰδιωμάτων καὶ κινήματων ἔμφυτον δύναμιν. Κατὰ ταύτην γὰρ μόνην, τοῦ εἶναι καὶ ζῆν, καὶ κινεῖσθαι, καὶ νοεῖν, καὶ λαλεῖν, καὶ αἰσθάνεσθαι, καὶ μετέχειν τροφῆς, ὕπνου τε καὶ ἀναπαύσεως, καὶ μὴ ἀλγύνεσθαι, μηδὲ θνήσκειν, καὶ ἀπλῶς ἀπάντων τῶν συνιστῶντων τὴν φύσιν ἔχειν 15 τελείως τὰς ἕξεις, καὶ τῶν λυμαινομένων τὰς στερήσεις φυσικῶς ἐφιέμεθα.

Καὶ μοι φαίνεται κάκ τούτῳ προσηκόντως ποιήσας, κατὰ τὸν αὐτοῦ ὄρισμὸν ὁ εὐλαβῆς μοναχός, καὶ προσθεὶς τό· «Καὶ τῶν οὐσιωδῶς τῇ φύσει προσόντων συνεκτικὴν πάντων ἰδιω- 20 μάτων». Πάντα γὰρ αἰεὶ συνέχει, καὶ συνέχειν ἐφίεται, καὶ οὐδενὸς ἔχειν τὴν στέρησιν τὸ οὐσιῶδες ἐν ἡμῖν καὶ ἔμφυτον θέλημα, μᾶλλον δὲ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ τε καὶ κατ' αὐτό· καὶ οἶμαι τὸν καὶ ποσῶς τοῦ ὄντος, ἀλλὰ μὴ τοῦ δοκοῦντος λόγον ποιούμενον, συνθήσεσθαι πάντως δὴ, καὶ ὡς ἄνθρωπον τὸν σαρκωθέντα Θεὸν 25 φυσικὸν ἔχειν καὶ ἀνθρώπινον θέλημα, καὶ τῶν ἀπηριθμημένων ἕκαστον θέλειν κατ' αὐτὸ φυσικῶς, πρὸς πίστωσιν τῆς νοερῶς αὐτοῦ καὶ λογικῶς ἐψυχωμένης σαρκός, εἴπερ τέλειος ἄνθρωπος γέγονε, μηδενὶ τῶν ἡμετέρων λειπόμενος, πλὴν μόνης τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ πάντα ἔχων ὅσα καὶ ἡμεῖς, ἀπαραλείπτως τὰ 30 κατὰ φύσιν συστατικὰ τῆς ἡμετέρας οὐσίας, ὡσπερ οὖν καὶ τὰ τῆς ἀνάρχου καὶ θείας, δι' ὧν ἄνθρωπον ἑαυτὸν ὁμοῦ καὶ Θεὸν

κείμενο, παρὰ ἐκεῖνο πού ἀνήκει στοῦ ὑποκείμενο. " Ἄν ὅμως τὸ λένε γιὰ τὸν ἀριθμὸ μόνον, θὰ στερήσουν τὶς φύσεις κι ἀπὸ αὐτὸν καὶ δὲν θὰ μετρήσουν οὔτε μία αὐτῶν; " Ἄς ἐγκαταλείψουν τότε κι αὐτὸν γιὰ τὴν ἴδια αἰτία καὶ στὶς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς καὶ ἀναρχῆς θεότητος, ὥστε νὰ μὴ στασιάζει κι ἐκείνη κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ της. Ἄλλὰ βέβαια εἶναι παράλογο σ' αὐτὸ πού δὲν εἶναι ἀπολύτως τίποτε, οὔτε οὐσία, οὔτε ποιό, οὔτε κάποιο ἄλλο ἀπὸ τὰ ὄντα, νὰ ἀποδίδομε τόσο μεγάλη ἰσχύ, κι ἀκόμα πιὸ παράλογο νὰ κατηγοροῦμε τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξὴ τοῦ φυσικοῦ θελήματος, καὶ γι' αὐτὸ νὰ ἐπιδιώκομε τὴν ἀναίρεσή του, καὶ μάλιστα ἐνῶ εἶναι ἡ πρῶτιστη ἔμφυτη δύναμη ἀπὸ τὰ ἄλλα φυσικὰ ἰδιώματα καὶ κινήματα τῆς φύσης μας. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὴν μόνη προέρχεται ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία νὰ ὑπάρχομε καὶ νὰ ζοῦμε καὶ νὰ κινούμαστε καὶ νὰ νοοῦμε καὶ νὰ μιλοῦμε καὶ νὰ αισθανόμαστε καὶ νὰ τρώμε καὶ νὰ κοιμόμαστε καὶ ν' ἀναπαυόμαστε καὶ νὰ μὴν πονοῦμε καὶ νὰ μὴν παθαίνομε καὶ γενικὰ νὰ κατέχομε τέλεια ὅλα ὅσα συνιστοῦν τὴ φύση μας, καὶ νὰ στερούμαστε ὅσα τὴν φθείρουν.

Καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι ἐνήργησε ὅπως ἔπρεπε σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ τοῦ ὁ εὐλαβῆς μοναχὸς προσθέτοντας καὶ τὴ φράση· «Καὶ συνεκτικὴ ὄλων τῶν ἰδιωμάτων πού ἐνυπάρχουν κατ' οὐσία μέσα στὴ φύση μας». Γιατὶ τὰ συνέχει ὅλα πάντοτε κι ἐπιθυμεῖ νὰ τὰ συνέχει καὶ νὰ μὴν στερεῖται τίποτε, τὸ οὐσιῶδες καὶ ἔμφυτο θέλημά μας, ἢ καλύτερα ἐμεῖς μέσω αὐτοῦ καὶ σύμφωνα μ' αὐτό. Καὶ νομίζω ὅτι ὅποιος κι ἐλάχιστα κάμνει λόγο γιὰ τὸ ὄν καὶ ὄχι βέβαια τὸ φαινόμενο, θὰ συμφωνήσῃ ὅπως δὴποτε, ὅτι ὁ Θεός, πού σαρκώθηκε, ἔχει ὡς ἄνθρωπος φυσικὸ κι ἀνθρώπινο θέλημα, καὶ ὅτι καθένα ἀπὸ ὅσα ἀριθμήσαμε ἔχει τὸ φυσικὸ θέλημα σύμφωνα μ' αὐτό, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ ἡ ὑπαρξὴ τῆς σάρκας του μὲ νοερὴ καὶ λογικὴ ψυχὴ, ἂν βέβαια ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος χωρὶς νὰ ὑστερεῖ ὡς πρὸς τίποτε δικὸ μας, ἐκτὸς μόνον ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἀλλ' ἔχει κι ὅλα ὅσα ἔχομε κι ἐμεῖς, τὰ φυσικὰ δηλαδὴ συστατικὰ τῆς οὐσίας μας χωρὶς παράλειψη, ὅπως βέβαια καὶ τὰ συστατικὰ τῆς ἀναρχῆς καὶ θείας οὐσίας, μὲ τὰ ὁποῖα μᾶς φανέρωνε τὸν ἑαυτό του, ὅτι ἦταν κατὰ κυριολεξίαν Θεὸς μαζί καὶ

ὄντα κυρίως ἐγνώριζε, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν Πατέρα τελείως φυσικὴν συγγένειαν διασώζοντα μετὰ τὴν ἔνωσιν.

Τὸ γὰρ δὴ λέγειν, ὡς ἐν τῷ καιρῷ μόνῳ τοῦ σωτηρίου πάθους, ἠνίκα τὸ ἡμέτερον ἐτύπου πραγματικῶς ἐν ἑαυτῷ καὶ ὡς ἄνθρωπος παρητεῖτο τὸν θάνατον, δύο θελήματα ἔχων ἐδείκνυτο, ἀποφαντικόν, οὐκ ἀποδεικτικόν μοι δοκεῖ. Πῶς γὰρ ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ καιρῷ, καὶ μὴ πρὸ τούτου, καὶ δι' ἣντινα τὴν αἰτίαν; Εἰ μὲν γὰρ εἶχε τότε, καὶ ἀπ' ἀρχῆς εἶχεν ἐξ οὗ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐχ ὕστερον ἐσχεδιάσεν· εἰ δὲ ἀπ' ἀρχῆς οὐκ εἶχεν, οὐ δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ἀλλὰ μόνον ἐφάντασε τὴν παραίτησιν, καὶ πρὸς ταύτη τὰ λοιπὰ δι' ὧν σεσώσμεθα, οἷον τὸ δάκρυον, τὴν εὐχὴν, τὴν λύπην, τὴν ἀγωνίαν, τὸν σταυρόν, τὸν θάνατον, τὴν ταφήν· ἐνὸς γὰρ ἀκυρουμένου τῶν ἐν αὐτῷ καθ' ἡμᾶς φυσικῶν σωζομένων, οὐδὲ τὰ ἄλλα στήσεται. Πῶς γὰρ οὐκ ἐκεῖνο μὲν, ταῦτα δέ; Καὶ τίς ὁ λόγος; Ἐναντίωσις δὲ ποία τὸ προσεύχεσθαι, καὶ φυσικῆς ἐκουσίως, τῆς κατὰ τὴν σάρκα λέγω, πρόσδειξιν ἀσθενείας ποιεῖσθαι διὰ τῆς συστολῆς, καὶ μὴ ἀντιτείνειν ὅλως, ἀλλὰ λέγειν, «εἰ δυνατόν», καί, «μὴ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλ' εἴ τι σύ», καὶ συνάπτειν τῇ συστολῇ τὴν ἰσχυρὰν κατὰ τοῦ θανάτου καὶ πρόθυμον κίνησιν; Ἐτύπου μὲν γὰρ πραγματικῶς ἐν ἑαυτῷ τὸ ἡμέτερον, διὰ τῆς φυσικῆς πρὸς μικρὸν ἀγωνίας, ἵνα καὶ ταύτης ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ καὶ τῆς οἰκείας σαρκὸς τὴν φύσιν πιστώσῃται, καὶ πᾶσι καθαρὰν τὴν οἰκονομίαν φαντασίας ἐργάσῃται· παρίστη δὲ πάλιν εὐθὺς τὴν κατὰ τοῦ θανάτου μεγίστην ὄρμην, καὶ τὴν ἄκραν τοῦ κατ' αὐτὸν ἀνθρωπικοῦ πρὸς τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ καὶ Πατρικὸν θέλημα, συμφυῖαν καὶ ἔνωσιν, τῷ ἐπικρῖναι τοῦτο καὶ φάσκειν· «Μὴ τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω». Ταύτη μὲν τὴν διαίρεσιν ἀπωθούμενος, ἐκείνη δὲ πάλιν τὴν σύγχυσιν.

ἄνθρωπος καὶ ὅτι διέσωζε τέλεια μετὰ τὴν ἔνωση τῆ φυσικῆ του συγγένεια μ' ἑμᾶς καὶ τὸν Πατέρα.

Γιατὶ τὸ νὰ λέγεται, ὅτι μόνο στὸν καιρὸ τοῦ σωτήριου πάθους, ὅποτε ἐκδήλωνε πραγματικὰ στὸν ἑαυτό του τὴ δική μας φύση καὶ προσπαθοῦσε ν' ἀποφύγει σὰν ἄνθρωπος τὸ θάνατο, παρουσιαζόταν νὰ ἔχει δύο θελήματα, μού φαίνεται σὰν μιὰ ἀπλή ἔκφραση γνώμης χωρὶς ἀποδεικτικὸ στήριγμα. Πῶς δηλαδὴ μονάχα στὸν καιρὸ τοῦ πάθους καὶ ὄχι πρὶν ἀπὸ αὐτὸν καὶ γιὰ ποιό λόγο; Ἐὰν δηλαδὴ τὰ εἶχε τότε, τὰ εἶχε καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πού ἔγινε ἄνθρωπος καὶ δὲν τὰ ἐπινόησε ἔπειτα. Ἐὰν ὅμως δὲν τὰ εἶχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, δὲν τὰ εἶχε οὔτε κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ πάθους, ἀλλὰ ἡ ἀποφυγὴ τοῦ θανάτου ἦταν μόνο μιὰ φαντασία καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν καὶ τὰ λοιπὰ μέσα σωτηρίας μας, ὅπως εἶναι τὸ δάκρυ, ἡ προσευχή, ἡ λύπη, ἡ ἀγωνία, ὁ σταυρὸς, ὁ θάνατος, ἡ ταφή. Γιατί, ἂν ἀκυρωθεῖ τὸ ἓνα ἀπὸ ὅσα δικά μας φυσικὰ γνωρίσματα σώζονται σ' αὐτὸν, δὲν θὰ σταθοῦν οὔτε τὰ ἄλλα. Πῶς δηλαδὴ δὲν θὰ σωθεῖ αὐτό, καὶ θὰ σωθοῦν τὰ ἄλλα; Καὶ ποὺ εἶναι ὁ λόγος; Καὶ ποιά ἐναντίωση εἶναι τὸ νὰ προσεύχεται καθὼς καὶ ἡ ἐκούσια ἐπίδειξη τῆς φυσικῆς ἀσθένειας, ἐννοῶ τὴν ἀσθένεια τῆς σάρκας, μὲ τὸ νὰ ὑποχωρεῖ καὶ νὰ μὴν ἀντιστέκεται καθόλου ἀλλὰ νὰ λέγει, «Ἐὰν εἶναι δυνατόν», καὶ «ὄχι τί θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ἂν θέλεις κάτι ἐσύ»<sup>5</sup>, καὶ νὰ συνάπτει μὲ τὴν ὑποχώρηση τὴν ἰσχυρὴ καὶ ὀλόψυχη ἀντίδραση κατὰ τοῦ θανάτου; Ἐκδήλωνε λοιπὸν πραγματικὰ στὸν ἑαυτό του τὴ δική μας φύση μὲ τὴ σύντομη φυσικὴ ἀγωνία, γιὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσει καὶ ἀπὸ αὐτὴν, καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴ φύση τῆς δικῆς του σάρκας καὶ ν' ἀποδείξῃ σὲ ὅλους τὴν οἰκονομία καθαρὴ ἀπὸ φαντασία. Καὶ εὐθύς παρίστανε πάλι τὴ μέγιστη δύναμη κατὰ τοῦ θανάτου καὶ τὴν ἀπόλυτη συμφυΐα καὶ ἔνωση τοῦ ἀνθρώπινου θελήματός του μὲ τὸ δικό του καὶ πατρικὸ θέλημα μὲ τὴν ἐπίκριση τοῦ πρώτου, λέγοντας, «Ἐὰς μὴ γίνῃ τὸ δικό μου, ἀλλὰ τὸ δικό σου»<sup>6</sup>. Μ' αὐτὰ τὰ λόγια ἀποσοδοῦσε τὴ διαίρεση καὶ μὲ τὰ ἄλλα πάλι τὴ σύγχυση.

5. Ματθ. 26, 39.

6. Λουκᾶ 22, 42.



Εἰ δέ, ὅτι μὴ ἄλλοτε φαίνεται τοῦ θέλειν ἔμφασιν πεποιημέ-  
 νος, ἢ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ταῦτά φασι, τοῦτο καὶ περὶ  
 τῆς ἐμφύτου νοήσεως εἶποιεν καὶ ἄνουν αὐτὸν κατασκευάσου-  
 σιν. Οὐ γὰρ φαίνεται λέξας ὅτι νενόηκα. Καὶ περὶ ὀσφρήσεως  
 5 ὁμοίως καὶ τῶν λοιπῶν καθ' ἡμᾶς φυσικῶν, ὧν μνημονεύσας  
 οὐκ ἀναγέγραπται. Ἦ καὶ περὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, ὡς οὐ πρότε-  
 ρον οὔσης καθ' ὕπαρξιν, ἀφ' οὗ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἢ μόνον  
 ὁπότεν αὐτῆς ἐμνημόνευσεν. Οὐ πρὸ πολλοῦ γὰρ τοῦ πάθους  
 τοῦτο πεποιηκῶς ἀνηγόρευται. Ἦ τοίνυν σχεδιασθεῖσαν αὐτὴν  
 10 αὐτίκα εἶπωσιν, ὅτι μὴ πολλάκις καὶ ἀπ' ἀρχῆς αὐτῆς ἐμνημό-  
 νευσεν, ἢ τοῦτο μὴ λέγοντες, ἀλλ' «ἅμα σὰρξ, ἅμα Θεοῦ Λόγου  
 σὰρξ ἔμψυχος, λογική», κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον δογματίζου-  
 σι, καὶ τὸ φυσικὸν ὡς ἀνθρώπου τοῦ Σωτῆρος θέλημα μὴ κατὰ  
 τὸν καιρὸν εἶναι τοῦ πάθους λέξουσιν μόνον, εἰ καὶ μνήμην αὐτίκα  
 15 τούτου πεποίηκεν, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς ὡς ἀνθρώπῳ καθ' ἡμᾶς φυσι-  
 κῶς τῷ Σωτῆρι συνουσιωμένον, καὶ παύσοιντο λοιπὸν οὐκ ἐν  
 καιρῷ τὰ τοιαῦτα κινουῦντές τε καὶ συνάγοντες. Καιρὸς γὰρ ὁ πα-  
 ρῶν αἱμάτων διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν, ἀλλ' οὐ δογμάτων ἐστὶ,  
 καὶ θρήνων ἰσχυρῶν εἰς Θεοῦ δυσώπησιν, ἀλλ' οὐ σοφιστικῶν  
 20 ἀντιρρήσεων εἰς περισσοτέραν καθ' ἡμῶν ἀγανάκτησιν.

Ἐπεισι δέ μοι θαυμάζειν καὶ περὶ ἐνεργείας, ὡς μίαν ταύ-  
 την ἐπὶ Χριστοῦ δογματίζουσι, τῇ πρὸς τὸ ἄτομον, ὡς αὐτοὶ φα-  
 σιν, ἀποσκοπήσει καὶ ἀναφορᾷ. Καὶ ἵνα παρῶ λέγειν, ὡς οὐδὲν  
 τῶν φυσικῶν ὡς εἰς ἄτομον προηγουμένως, ἀλλὰ τὴν τούτου  
 25 φύσιν τε καὶ οὐσίαν ἔχει τὴν ἀναφορὰν. Τίς γὰρ ἄνευ τῶν φυσι-  
 κῶς προσόντων τῇ φύσει δυνάμεων ἐνεργεῖν τι δύναται ἄν, ἢ πό-  
 θεν αὐτῷ τὸ ἐνεργεῖν ἢ δύνασθαι, παρὲξ τῆς φύσεως; Ἐκεῖνο δὲ  
 ἐρωτῆσαι βούλομαι· Πρὸς ἀναίρεσιν ἄρα τῶν φυσικῶν ἐνερ-  
 γειῶν ταύτην προῖσχοντο, ἢ τί; Εἰ γὰρ ἐπ' ἀναιρέσει, πῶς, πότε  
 30 καὶ ποία κατὰ τὴν ἐκεῖνων ἀπόπαισιν εἶη τὸ παράπαν ἐνέργεια;

Κι ἂν αὐτὰ τὰ λένε ἐπειδὴ δὲν φαίνεται ἄλλοτε νὰ ἔχει δώσει ἔμφαση στὴ θέληση, παρὰ κατὰ τὸν καιρὸ μόνο τοῦ πάθους, αὐτὸ θὰ μπορούσαν τὸ πούν καὶ γιὰ τὴν ἔμφυτη νόηση καὶ νὰ τὸν ἀποδείξουν δίχως νοῦ. Γιατὶ δὲ φαίνεται πουθενὰ νὰ λέγει, ὅτι ἔχω νοήσει. Ὅμοια καὶ γιὰ τὴν ὄσφρηση καὶ γιὰ τὰ λοιπὰ φυσικὰ στοιχεῖα μας, πού δὲν ἔχει γραφεῖ ὅτι τὰ μνημόνευσε. Ἡ καὶ γιὰ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ, ἐπειδὴ πρωτύτερα δὲν βρισκόταν στὴν ὑπαρξη, ἀφότου ἔγινε ἄνθρωπος, ἀλλὰ μόνο ὅταν τὴν ἀνέφερε. Γιατὶ ἔχει λεχθεῖ ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκανε ὄχι πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος. Ἡ λοιπὸν ἄς πούν ὅτι κατασκευάστηκε εὐθύς τότε, ἐπειδὴ δὲν τὴ μνημόνευσε πολλές φορές ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἢ ἂν αὐτὸ δὲν τὸ λένε, ἀλλὰ δογματίζουν, σύμφωνα μὲ τὸν μεγάλο Ἀθανάσιο, «Μαζὶ ἔγινε σάρκα, μαζὶ σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου ἔμψυχη καὶ λογικὴ», ἄς μὴ λένε, ὅτι καὶ τὸ φυσικὸ θέλημα τοῦ Σωτήρα ὡς ἀνθρώπου φάνηκε μόνο κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ πάθους, ἂν καὶ ἡ ἀναφορὰ του ἔγινε τότε, ἀλλὰ ὅτι ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ φυσικὰ συνουσιωμένο μὲ τὸ Σωτήρα ὡς ἄνθρωπο ὅπως καὶ σ' ἐμᾶς, καὶ ἄς παύσουν ἐπιτέλους νὰ ἀνακινοῦν τέτοια θέματα καὶ νὰ συμπεραίνουν ἔτσι ὄχι ἐπίκαιρα. Γιατὶ τώρα εἶναι καιρὸς αἱμάτων<sup>7</sup> γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας καὶ ὄχι διδασκαλιῶν, καὶ θρήνων δυνατῶν πρὸς ἐξιλέωση τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι καιρὸς σοφιστικῶν ἀντιρρήσεων γιὰ ἀπόσπαση περισσότερης ἀγανάκτησης ἐναντίον μας.

Μοῦ ἔρχεται ἐπίσης νὰ ἀπορωῶ καὶ γιὰ τὴν ἐνέργεια, ἐπειδὴ δογματίζουν ὅτι εἶναι μία στὸ Χριστό, πού, ὅπως αὐτοὶ λένε, ἀποσκοπεῖ καὶ ἀναφέρεται στὸ ἄτομο. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, κανένα ἀπὸ τὰ φυσικὰ γνωρίσματα δὲν ἀναφέρεται στὸ ἄτομο προηγουμένως, ἀλλὰ στὴ φύση καὶ στὴν οὐσία του. Πράγματι, ποῖος θὰ μπορούσε νὰ ἐνεργεῖ χωρὶς τὶς δυνάμεις πού φυσικὰ ἐνυπάρχουν στὴ φύση; Ἡ ἀπὸ ποῦ αὐτὸς ἔχει τὸ νὰ ἐνεργεῖ ἢ τὸ νὰ μπορεῖ, ἐὰν ὄχι ἀπὸ τὴ φύση; Ἐκεῖνο θέλω νὰ ρωτήσω. Τὴν προβάλλουν αὐτὴν τάχα γιὰ τὴν ἀναίρεση τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, ἢ γιὰ τί ἄλλο; Γιατὶ, ἂν τὸ κάνουν γιὰ ἀναίρεση, πῶς, πότε καὶ ποιά ὅλως διόλου ἐνέργεια θὰ ὑπάρχει κατὰ τὸ σταμάτημα ἐκείνων; Ὅπως

7. Δηλαδή πολέμου.

Ὡς γὰρ φύσεων οὐκ οὐσῶν καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν ἀφανίζεται πάντως,  
 ἢ σύνθετος λέγω ὑπόστασις, οὕτω καὶ τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν  
 οὐκ οὐσῶν, οὐδ' ἄλλη τὸ σύνολον ἔσται. Καὶ οὐ λέγω τοῦτο, ὡς  
 ἄλλης ἐνεργείας ἐκ τῶν φυσικῶν συνισταμένης. Οὐδὲ μία γὰρ  
 5 τῶν ἐν ὑποκειμένῳ σύνθεσις, ὅτι μηδὲ τὴν καθ' ἑαυτὰ τὸ σύν-  
 λον ὑπαρξιν, ἀλλὰ τὸ εἰκαῖον παριστᾷ. Ὡς, εἰ τὰς κυρίως κατὰ  
 φύσιν οὔσας οὐκ εἶναι λέγουσι, πῶς ὑπάρξει τὸ μηδαμῶς ὄν; Τίς  
 γὰρ ἔστι ὑποστατικὴν λέγων ἐνέργειαν, καὶ πόθεν τοῦτο, καὶ  
 παρὰ τίνας λαβόντες προσφέρουσιν; Εἰ δὲ τοῦτο τυχὸν ἀποφαί-  
 10 νονται, σύνθετον δὲ τὴν ὑπόστασιν ὁμολογοῦσι πρὸς ἣν ἀναφέ-  
 ρεται, καὶ τῶν ἐναντίων καὶ ἀντικειμένων δεκτικὴν (θνητὴν γὰρ  
 καὶ ἀθάνατον, ὄρατὴν καὶ ἀόρατον, περιγραφτὴν καὶ ἀπερίγρα-  
 φον, ἀναρχον καὶ ὑπὸ ἀρχήν), ἔσται τοῦτο κατὰ τὸ εἶκος καὶ ἡ  
 ἐνέργεια. Καὶ πῶς ἄλλως, ἢ καθ' ἑξίν δηλονότι καὶ στέρησιν;  
 15 Καὶ τὰ μὲν ὡς οὔσα πείσεται, τὰ δὲ ὡς μὴ οὔσα παρυποστήσει.  
 Πῶς δὲ καὶ ὁ τοιαύτην ἔχων ἐνέργειαν, κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ οὐκ  
 ἄλλο καὶ ἄλλο, ὅτι μηδὲ ἐκείνη, τὰ ὁμοία πείσεται; Προσφυῶς  
 γὰρ ἔχειν τῇ οἰκείᾳ ἐνεργείᾳ τὸν ἐνεργοῦντα, κάκεινην τούτῳ  
 πᾶσα ἀνάγκη. Καὶ πῶς Θεὸς ὁ ἔξει καὶ μὴ φύσει Θεός; Πῶς δὲ  
 20 ἄνθρωπος ὁ στέρησει καὶ μὴ οὐσίᾳ κυρίως τοῦτο ὑπάρχων; Τίς  
 δὲ φύσις ἀνενέργητος ἢ φυσικῆς ἐνεργείας ἐκτός; Ὡς γὰρ οὐδα-  
 μῶς ὑπάρξεως ἔρημος, οὕτως οὐδὲ δυνάμεως φυσικῆς. Εἰ δὲ  
 ταύτης ἀμοιρεῖ, καὶ τῆς ὑπάρξεως ἀμοιρήσειεν ἄν. Τὸ γὰρ ἀδύ-  
 ναμον, ὡς ἀδρανὲς πάντη, μόνον ἔστι τὸ μὴ ὄν. Πᾶν γὰρ εἴ τι τῶν  
 25 ὄντων συστατικὴν ἔχει διαφορὰν, τὴν ἐμφυτον κίνησιν τῷ γένει  
 συμπαραλαμβανομένην καὶ ποιοῦσαν τοῦ ὑποκειμένου τὸν ὀρι-  
 σμόν, δι' οὗ ὅτι ἔστι καὶ τί ἔστι κυρίως γνωρίζεται, πρὸς τε τὰ  
 ὁμοειδῆ τὸ ἀπαράλλακτον ἔχον καὶ τὸ διάφορον αὐθις πρὸς τὰ  
 ἑτεροειδῆ· καὶ εἰ τοῦτο, πῶς δυνατὸν φυσικῇ δυνάμει ἀμοιροῦν-

δηλαδή ἂν δὲν ὑπάρχουν φύσεις, ἔξαφανίζεται ὅπωςδήποτε καὶ ὅ,τι σχετίζεται μ' αὐτὲς (ἐννοῶ ἢ σύνθετη ὑπόσταση), ἔτσι καὶ ἂν δὲν ὑπάρχουν οἱ φυσικὲς ἐνέργειες, δὲν θὰ ὑπάρχει γενικὰ καμμιά ἄλλη. Καὶ δὲν τὸ λέγω αὐτὸ ἐπειδὴ ἀπὸ τὶς φυσικὲς συνίσταται μιὰ ἄλλη ἐνέργεια. Γιατὶ καμμιά σύνθεση δὲν γίνεται ἐκείνων πού ὑπάρχουν στὸ ὑποκείμενο, ἐπειδὴ δὲν παριστάνουν τὴν στὸ σύνολο αὐτὴ καθεαυτὴ ὕπαρξη, ἀλλὰ τὸ τυχαῖο καὶ ἄσκοπο. Γιατί, ἂν λένε ὅτι δὲν ὑπάρχουν αὐτὲς πού ἀληθινὰ ὑπάρχουν κατὰ φύσιν, πῶς θὰ ὑπάρξει αὐτὸ πού μὲ κανένα τρόπο δὲν ὑπάρχει; Ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού ὁμιλεῖ γιὰ ὑποστατικὴ ἐνέργεια, καὶ ἀπὸ ποῦ προέρχεται αὐτή, καὶ ἀπὸ ποιὸν παίρνουν τὴν ἔκφραση καὶ τὴ λένε; Κι ἂν τυχὸν τὸ λένε αὐτὸ καὶ ὁμολογοῦν σύνθετη τὴν ὑπόσταση στὴν ὁποία ἀναφέρεται καὶ ὅτι εἶναι δεκτικὴ τῶν ἐναντίων καὶ ἀντιθέτων χαρακτηρισμῶν (ὅτι δηλαδή εἶναι θνητὴ καὶ ἀθάνατη, ὄρατὴ καὶ ἀόρατη, περιγραπτὴ καὶ ἀπερίγραπτη, ἀναρχὴ καὶ μὲ ἀρχή), τέτοια θὰ εἶναι φυσικὰ καὶ ἡ ἐνέργεια. Καὶ πῶς ἀλλιῶς, παρὰ σὰν συνέπεια τοῦ ὅτι τὴν ἔχει ἢ τὴ στερεῖται; Καὶ ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ θὰ τὰ πάθει ἐπειδὴ ὑπάρχει, ἐνῶ στὰ ἄλλα ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει θὰ τοὺς δώσει μιὰ ψεύτικη ὕπαρξη. Καὶ πῶς, καὶ ὅποιος ἔχει τέτοια ἐνέργεια, θὰ πάθει τὰ ὅμοια κατὰ τὸ ἴδιο καὶ ὄχι κατὰ ἄλλο καὶ ἄλλο, ἐπειδὴ καὶ ἐκείνη δὲν θὰ πάθει ἀλλιῶς; Γιατὶ εἶναι ἀνάγκη ἀπόλυτη, ὅποιο ἐνεργεῖ, νὰ συμφωνεῖ μὲ τὴν ἐνέργειά του, καὶ αὐτὴ πάλι μ' ἐκεῖνο. Καὶ πῶς εἶναι Θεός, ἐκεῖνος πού εἶναι Θεός ἀπὸ ἔξω καὶ ὄχι κατὰ φύσιν; Καὶ πῶς εἶναι ἄνθρωπος ὅποιος εἶναι ἄνθρωπος κατὰ στέρηση καὶ ὄχι ἀληθινὰ κατ' οὐσία; Καὶ ποιά φύσιν εἶναι χωρὶς ἐνέργεια ἢ ἔξω ἀπὸ φυσικὴ ἐνέργεια; "Ὅπως δηλαδή δὲν εἶναι καθόλου χωρὶς ὕπαρξη, ἔτσι δὲν τῆς λείπει καθόλου ἢ φυσικὴ δύναμη. Ἄν ὅμως εἶναι γυμνὴ ἀπὸ δύναμη, θὰ βρεθεῖ γυμνὴ καὶ ἀπὸ ὕπαρξη. Γιατὶ ἀδύναμο εἶναι μόνο τὸ μὴ ὄν, ἐπειδὴ εἶναι τελείως ἀδρανές. Κάθε ὄν δηλαδή, ὅποιο καὶ ἂν εἶναι αὐτό, ἔχει ὡς συστατικὴ του διαφορὰ τὴν ἐμφυτὴ κίνηση πού συμπεριλαμβάνεται στὸ γένος καὶ συμπληρώνει τὸν ὀρισμὸ τοῦ ὑποκειμένου, μὲ τὸν ὅποιο πληροφοροῦμαστε ὅτι ὑπάρχει καὶ τί εἶναι ἀληθινά, μένοντας ἀπαράλλαχτο μὲ τὰ ὁμοειδῆ καὶ διάφορο πάλι πρὸς τὰ ἑτεροειδῆ. Κι

τα κατὰ σάρκα τὸν ἐνανθρωπήσαντα Λόγον ἄνθρωπον τέλειον ἢ  
 ὄλως ἄνθρωπον χρηματίζειν; Οὐ γὰρ δίχα φυσικῆς ἐνεργείας ὁ  
 ἄνθρωπος, ὡσπερ οὐδ' ἄλλη φύσις τῆς οἰκείας καὶ οὐσιῶδους.  
 Ἦ γὰρ ἔλλειψις ταύτης, ἢ οὐδὲ φύσιν εἶναι ποιεῖ τὴν φύσιν, ἢ τὰς  
 5 πάσας ἀλλήλαις ταυτόν, καὶ ἀντὶ πάντων μίαν, τῇ ἀπολείπει τῆς  
 συνιστώσης συμφυρείσας δι' ὄλου συγχυθείσας. Εἰ γὰρ οὐκ  
 ἀνέργητον λέγουσι τὸ καθ' ἡμᾶς τὸν Λόγον, δῆλον ὡς ἔμφυτον  
 καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν ἔρχοντα τοῦτόν φασι. Πῶς γὰρ ἂν ἄλ-  
 λως; Οὐ γὰρ ἐνεργεῖν δυνατὸν φυσικῆς ἐνεργείας χωρὶς, ὡσπερ  
 10 οὐδὲ ὑπάρχειν οὐσίας δίχα καὶ φύσεως. Ἄλλ' οὐδὲ μίαν μόνον,  
 ἂν περ ἢ τὴν φύσιν διπλοῦς, τὴν ἔμφυτον ἔχειν ἐνέργειαν τὸν  
 ἐνεργοῦντα πᾶσα ἀνάγκη, ἐπεὶ καὶ φύσιν μίαν πάντως τὸν ὑφε-  
 στῶτα, κἂν σύνθετος ἢ τὴν ὑπόστασιν. Εἰ γὰρ διὰ τὴν σχέσιν  
 ἐκεῖνο, διὰ τὴν αὐτὴν πάντως καὶ τοῦτο. Μοναδικῶς γὰρ ἐπ' ἀμ-  
 15 φοῖν ταύτην φερομένην ὀρῶμεν. Ἦ τε γὰρ ἐνέργεια πρὸς τὸν  
 ἐνεργοῦντα, καὶ πρὸς τὸν ὑφεστῶτα πάλιν ἢ φύσις ἀνάγεται. Χρῆ  
 τοίνυν, εἴπερ διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ τὸ μοναδικὸν τοῦ προσώπου  
 μίαν τοῦ ἐνεργοῦντός φασι τὴν ἐνέργειαν, μίαν διὰ τοῦτο καὶ φύ-  
 σιν τοῦ ἔφεστῶτος διαγορευεῖν, ἵνα μὴ σχετικὴν τὴν ἔνωσιν δο-  
 20 γματίζοντες φωραθειῖεν, ἐνεργειῶν ταύτην, ἀλλ' οὐχὶ καὶ φύσεων  
 λέγοντες. Οὐ γὰρ πρὸς ὑπόστασιν ταύτας αὐτοὺς ἐνοῦν δυνατόν,  
 ἀλλ' οὐσίαν καὶ φύσιν ὅσον ἐπὶ ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείαις, οὐκ εἰς  
 ἄλλο τι πλὴν ἐνεργείας πρὸς αὐτὸν ἐνουμένας. Ἐπεὶ, ὡσπερ ἢ  
 τούτων φυσικὴ διαφορὰ δύο τοὺς ἐνεργοῦντας ποιεῖ κατ' αὐτούς,  
 25 οὕτω δῆπου πάντως καὶ ἢ τῶν οὐσιῶν ἔμφυτος ἑτερότης, δύο  
 τοὺς ὑφεστῶτας συνάξει. Ἦ τοίνυν πρὸς μίαν φύσιν καὶ ταύτας  
 συμφύρωσιν, ἢ μηδαμῶς ἐκείναις, οὐσίαις τε οὐσαις φυσικῶς  
 καὶ ἀριθμουμέναις, διαίρεσιν ἐπεισφρήσωσιν. Ὅπερ γὰρ ἐν ἐ-  
 κείναις οὐ γίνεται, οὐδὲ ἐν ταύταις συμβαίνη ποτ' ἂν, ἀλλὰ δη-

ἂν τὸ πράγμα ἔχει ἔτσι, πῶς εἶναι δυνατὸ ὄντας ὁ Λόγος ποῦ ἐνανθρώπησε γυμνὸς ἀπὸ τῆ φυσικῆ δύναμη τῆς σάρκας, νὰ ὑπάρξει ὡς τέλειος ἄνθρωπος ἢ ἀπλῶς ὡς ἄνθρωπος; Γιατὶ δὲν ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος χωρὶς φυσικὴ ἐνέργεια, ὅπως οὔτε ἄλλη φύση χωρὶς τὴ δική της σύμφωνα μὲ τὴν οὐσία ἐνέργεια. Ἡ ἔλλειψή της δηλαδὴ ἢ τὴν κάνει νὰ μὴν εἶναι κὰν φύση, ἢ ταυτίζει ὅλες τὶς φύσεις μεταξύ τους καὶ τὶς συνενώνει ὅλες σὲ μία ἀναμιγμένη καὶ συγκεχυμένη ἕξαιτίας τῆς στέρησης τῆς συστατικῆς τους διαφορᾶς. Ἄν δηλαδὴ λένε ὅτι ὁ Λόγος δὲν εἶναι ἀνενεργῆς ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπινο μέρος του, εἶναι φανερὸ πῶς ὁμολογοῦν ὅτι ἔχει ἔμφυτη καὶ ἀνθρώπινη ἐνέργεια. Πῶς ἀλλιῶς θὰ μπορούσε νὰ γίνε; Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐνεργεῖ χωρὶς φυσικὴ ἐνέργεια, ὅπως οὔτε νὰ ὑπάρχει χωρὶς οὐσία καὶ φύση, ἀλλὰ εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ μὴν ἔχει μία μόνον ἔμφυτη ἐνέργεια ἐκεῖνος ποῦ ἐνεργεῖ, ἂν βέβαια ἔχει διπλῆ φύση, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποῦ ὑπάρχει ἔχει ὅπωςδήποτε μία φύση, ἔστω κι ἂν εἶναι σύνθετη στὴν ὑπόστασι. Ἄν δηλαδὴ ἐκεῖνο συμβαίνει ἕξαιτίας τῆς σχέσης, γιὰ τὴν ἴδια σχέση γίνεται ὅπωςδήποτε κι αὐτό. Γιατὶ ἡ σχέση βλέπομε νὰ ἐκδηλώνεται μὲ ἓνα μόνον τρόπο καὶ στοὺς δύο. Καὶ ἡ ἐνέργεια δηλαδὴ ἀναφέρεται σ' αὐτὸν ποῦ ἐνεργεῖ καὶ ἡ φύση πάλι σ' αὐτὸν ποῦ ὑπάρχει. Πρέπει λοιπόν, ἂν βέβαια ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης καὶ τοῦ μοναδικοῦ του προσώπου λένε ὅτι εἶναι μία ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ποῦ ἐνεργεῖ, πρέπει γι' αὐτὸ νὰ λένε καὶ μία τὴ φύση αὐτοῦ ποῦ ὑπάρχει, γιὰ νὰ μὴ ἐλεχθοῦν, δογματίζοντας σχετικὴ ἔνωση, ὅτι ὁμιλοῦν γιὰ ἔνωση ἐνεργειῶν, ἀλλ' ὄχι καὶ φύσεων. Γιατὶ δὲν τοὺς εἶναι δυνατὸ νὰ τὶς ἐνώσουν μὲ τὴν ὑπόστασι, ἀλλὰ μὲ τὴν οὐσία καὶ τὴ φύση ὅσον ἀφορᾶ τὶς φυσικὲς ἐνεργεῖες, ποῦ ἐνώνονται μαζί του ὄχι ὡς πρὸς κάτι ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐνέργεια. Γιατὶ, ὅπως ἡ φυσικὴ διαφορὰ αὐτῶν κάνει, κατὰ τὴ γνώμη τους, δύο αὐτὲς ποῦ ἐνεργοῦν, ἔτσι ἀκριβῶς κατὰ συνέπεια καὶ ἡ ἔμφυτη ἑτερότητα τῶν οὐσιῶν θὰ καταλήξει σὲ δύο ὑπάρχοντες. Ἡ λοιπόν κι αὐτὲς θὰ τὶς ἀναμείξουν σὲ μία φύση, ἢ δὲ θὰ ἐπιφέρουν καθόλου σ' ἐκεῖνες τὴ διαίρεσι, ἐπειδὴ εἶναι ὡς πρὸς τὴ φύση τους οὐσίαις καὶ ἀριθμοῦνται. Ὅτι δηλαδὴ δὲν γίνεται σ' ἐκεῖνες, δὲν θὰ μπορούσε νὰ συμβεῖ ποτὲ οὔτε σ' αὐτὲς, ἀλλὰ

λουῖται μὲν ἡ φυσικὴ διαφορὰ διὰ τοῦ κατ' αὐτὰς ἀριθμοῦ, ἐξί-  
 σταται δὲ ἡ διαίρεσις διὰ τῆς ἄκρας ἐνώσεως. Οὐ γὰρ δυνατόν  
 θείαν ἢ ἀνθρωπίνην φύσιν, ὅτι κἂν ἔστι γνωρίσαι, μὴ ὅτι γε δια-  
 φέρειν πρὸς ἄλλην, οὐσιώδους ἐνεργείας ἐκτός. Ὅρος γὰρ τοῦ  
 5 πράγματος, ὁ λόγος τῆς οὐσιώδους δυνάμεως κυρίως ἐστίν, ἧς  
 ἀναιρουμένης, συναναιρεῖται πάντως καὶ τὸ ὑποκείμενον. Καὶ  
 διὰ τοῦτο ταύτας ὁμολογοῦμεν ἐπὶ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου φυ-  
 σικῶς σωζομένας, τὴν μὲν ἐν τῇ σαρκὸς προσβολῇ τῶν θείων,  
 τὴν δὲ πάλιν ἐν τῇ πείρᾳ ὧν ἀνθρωπίνων ἐξουσιαστικῶς δει-  
 10 κνυμένην, ἵνα καὶ τὰς φύσεις, ὧν εἰσιν οὐσιώδεις ἐνέργειαι, ταύ-  
 ταις συνομολογήσωμεν.

Τίνι δὲ δῆλον οὐκ ἔστιν, ὡς ἐπὶ μὲν οὐσίας καὶ φύσεως τῆς  
 αὐτῆς διαφορὰν ὑπάρξεως ἢ φυσικῆς ἐνεργείας οὐκ ἔστιν ἰδεῖν;  
 Οὐδεμία γὰρ πρὸς ἑαυτὴν διαφέρει· τοῦτο γὰρ πῶς ἀμήχανον.  
 15 Ἐν ἀτόμῳ δὲ καὶ προσώπῳ πάντῃ τε καὶ πάντως, εἴπερ σύνθε-  
 τον· καὶ διαφόρους τε γὰρ φύσεις, τὰς ἐξ ὧν συνέστηκεν, καθο-  
 ρῶμεν, καὶ τὰς φυσικὰς κινήσεις, αἷς ἐνεργοῦν κατὰ φύσιν  
 γνωρίζεται, τὴν οἰκείαν πιστούμενος ὑπαρξίν, καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο  
 τὰ ἐξ ὧν ἐστὶ, διὰ τῆς κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο φυσικῆς ἐνεργείας  
 20 πραγματικῶς παριστᾶ, δι' οὗ, τοῦ πρὸς αὐτό, φημὶ δὲ τὸ ἄτομον,  
 ἀποσκοποῦντος, καὶ τὰς φύσεις ἐκοντὶ παρατρέχοντος, διὰ τὸ  
 τὰς φυσικὰς ἀνελεῖν ἐνεργείας, τὴν καταδρομὴν, οὐ μᾶλλον ἐν  
 τούτῳ βαροῦσαν ἢ συνεργοῦσαν εὐρίσκομεν. Εἰ γὰρ οὐκ εἰς μίαν  
 φυσικὴν τὸ ἄτομον περικλείεται πάντως ἐνέργειαν, ὡσπερ οὖν  
 25 οὐδὲ φύσιν (τίς γὰρ ὁ λέγων ἢ παραστήσαι δυνάμενος;), δῆλον  
 ὡς ταῖς κατ' αὐτὸ φύσεσιν, ἡγουν οὐσίαις, ἰσαρίθμους ἔχει τὰς  
 οὐσιώδεις κινήσεις, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ. Καὶ παρῶ λέγειν, ὡς οὐ-  
 δὲν ἄτομον κυρίως τὸ κατὰ Χριστὸν σύνθετον λέγεται πρόσω-  
 πον. Οὐ γὰρ σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν ἐκ τοῦ γενικωτάτου γένους διὰ  
 30 τῶν ὑπάλληλα καθιεμένην γενῶν πρὸς τὸ εἰδικώτατον εἶδος  
 διαίρεσιν, καὶ ἐν αὐτῷ τὴν οἰκείαν πρόοδον περιγράφουσαν. Ὅ-

δηλώνεται ἡ φυσικὴ διαφορὰ μὲ τὸν ἀριθμὸ τους, ἐνῶ ἀπορρίπτεται ἡ διαίρεση μὲ τὴν τέλεια ἔνωση. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γνωρίσομε τὴ θεία ἢ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ὅ,τι κι ἂν εἶναι, ὅτι διαφέρει ἀπὸ μιᾶ ἄλλη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν οὐσιώδη ἐνέργεια. Γιατὶ ὁ ὄρισμός τοῦ πράγματος εἶναι κυριολεκτικὰ ὁ λόγος τῆς οὐσιώδους δυνάμεις του, κι ὅταν ἀναιρεθεῖ αὐτή, ἀναιρεῖται μαζί της καὶ τὸ ὑποκείμενο. Καὶ γι' αὐτὸ ὁμολογοῦμε ὅτι αὐτὲς σώζονται κατὰ τρόπο φυσικὸ στὸν σαρκωθέντα Λόγο, ἢ μία μὲ τὴν προσέγγιση τῶν θείων ἀπὸ τὴ σὰρκα, καὶ ἡ ἄλλη πάλι ἐμφανιζόμενη ἐξουσιαστικὰ μὲ τὴν πείρα τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ συνομολογήσομε μαζί μ' αὐτὲς καὶ τὶς φύσεις τῶν ὁποίων εἶναι ἐνέργειες οὐσίας.

Καὶ σὲ ποιόν δὲν εἶναι φανερὸ ὅτι στὴν ἴδια οὐσία καὶ φύση δὲν μπορούμε νὰ δοῦμε διαφορὰ ὑπαρξῆς ἢ φυσικῆς ἐνέργειας; Καθόσον καμμιά δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της· γιατί αὐτὸ εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο ἀδύνατον. Στὸ ἄτομον ὅμως καὶ στὸ πρόσωπον αὐτὸ εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε τρόπο δυνατό, ἐφόσον εἶναι σύνθετον, καὶ βλέπομε καὶ τὶς διαφορὰς φύσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες συνίσταται, καὶ τὶς φυσικὰς κινήσεις, μὲ τὶς ὁποῖες ἀναγνωρίζεται νὰ ἐνεργεῖ φυσικὰ, ἐπιβεβαιώνοντας τὴν ὑπαρξὴ του, καὶ μὲ τὴ φυσικὴ ἐνέργεια τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου παριστάνει πραγματικὰ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο στοιχεῖον ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται, μέσω τοῦ ὁποῖου εὐρίσκομε τὴν προσβολὴν ἐκείνου ποὺ ἀποσκοπεῖ πρὸς αὐτά, κι ἐννοῶ τὸ ἄτομον, καὶ ποὺ ἐκούσια προσπερνᾷ τὶς φύσεις, ἐπειδὴ ἀναίρεσε τὶς φυσικὰς ἐνέργειες, νὰ μὴ βαραίνει σ' αὐτό, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ βοηθᾷ. Ἐν δηλαδὴ τὸ ἄτομον δὲν περικλείεται ὅπωςδήποτε σὲ μία φυσικὴ ἐνέργεια, ὅπως βέβαια οὔτε καὶ σὲ μία φύση (ποῖος τὸ λέγει αὐτὸ ἢ μπορεῖ νὰ τὸ παραστήσει;), εἶναι φανερὸ ὅτι στὶς φύσεις αὐτοῦ, δηλαδὴ τὶς οὐσίες ποὺ περιέχει, ἔχει ἰσάριθμες τὶς κινήσεις οὐσίας, καὶ κανέναν δὲν θὰ πεῖ τὸ ἀντίθετον. Καὶ παραλείπω νὰ πῶ, ὅτι κυριολεκτικὰ ἄτομον δὲν εἶναι τὸ σύνθετον πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ δὲν ἔχει σχέση μὲ τὴ διαίρεση ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ γενικότατον γένος μέσω τῶν ὑπαλλήλων (ἐνδιαμέσων) γενῶν πρὸς τὸ εἰδικότατον εἶδος, καὶ ποὺ περιορίζει σ' αὐτὸ τὴν προχώρησίν του. Ἐπομένως γι' αὐτό, σύμφωνα μὲ τὸν σοφώτατον



θεν διὰ τοῦτο, κατὰ τὸν σοφώτατον Κύριλλον, τὸ Χριστὸς ὄνομα οὔτε ὄρου δύναμιν ἔχει (οὐδὲ γὰρ εἶδός ἐστι πολλῶν ἀριθμῶν διαφερόντων κατηγορούμενον), οὔτε μὴν τὴν τινὸς οὐσίαν δηλοῖ. Οὐδὲ γὰρ ἄτομόν ἐστι πρὸς εἶδος ἢ γένος ἀναγόμενον ἢ κατ' οὐσίαν ὑπὸ τούτων περιγραφόμενον, ἀλλ' ὑπόστασις σύνθετος, τὴν φυσικὴν τῶν ἄκρων διαίρεσιν ἐν ἑαυτῇ κατ' ἄκρον ταυτίζουσα καὶ εἰς ἓν ἄγουσα τῇ τῶν οἰκείων ἐνώσει μερῶν. Εἰ δὲ τυχόν, τοῖς διὰ τοῦ μὴ ἀνερέργητον εἶναι κατὰ σᾶρκα τὸν Κύριον τὴν ἔμφυτον αὐτοῦ καὶ ἀνθρωπίνην ὁμολογοῦσιν ἐνέργειαν, τὸ μὴ καὶ ἀνυπόστατον εἶναι συνᾶγουσι, τὴν ὑπόστασιν ἐπηρεᾶζειν ἐστίν. Οὐ γὰρ ὑπόστασιν εἶναι ποιεῖ τὸ μὴ ἀνυπόστατον εἶναι τὴν φύσιν. Ὡσπερ οὐδὲ σχῆμα πᾶν εἴ τι σῶμα, τὸ μὴ ἀσχημάτιστον εἶναι τὸ σῶμα, οὐδὲ γέννησιν, οὐδὲ δρασιν(1), τὸ μὴ ἀγέννητον ἢ οὐκ ἀόρατον εἶναι, τὸ γεννητὸν ἢ ὄρατόν. Καὶ ἀπλῶς πᾶν εἴ τι ἄλλο μὴ εἶναι τοῦθ' ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀποφασκόμενον· σχέσιν εἶναι ποιεῖ τὸ περὶ ὃ αὐτὴ φυσικῶς θεωρεῖται καταφασκόμενον. Ἄλλως τε, καὶ εἰ τοῦτο τυχόν ἦν, ὅποτε οὐκ ἔστιν, οὐδὲν ἦν πρὸς τὰς φυσικὰς ἐνεργείας, ἐπίσης οὐκ ἀποβαλλομένας ταῖς ὑποστάσεσι παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, οὔτε διαιρούσας εἰς δύο τὸν ἓνα, καθάπερ αἱ ὑποστάσεις ποιοῦσι. Τίς γὰρ ὁ δεῖξαι δυνάμενος ἄν, ὅτι μὴ καλὸν ἐπὶ δηλώσει τῆς οὐσιώδους διαφορᾶς τὰς φυσικὰς ἐνεργείας πρεσβεύειν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ; Καὶ τίνας χάριν καὶ πῶς, καὶ τίς ὁ τοῦτο διοριζόμενος λόγος ἢ πατὴρ ἔγκριτος, ἵνα μὴ ἀποφώνωνται μόνον; Εἰ γὰρ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας ὁμολογεῖν οὐ καλόν, οὐδὲ τὰς φύσεις αὐτάς. Ἡ πῶς ταύτας μὲν, οὐκ ἐκείνας δέ; Εἰ δὲ ἄμφω καλόν, τίνας χάριν ἀντεξάγονται τῷ καλῷ, καὶ τὴν ὑπόστασιν τῷ μὴ ἀνυποστάτῳ τῆς φύσεως κατακευάζουσιν; Εἰ γὰρ ὡσπερ τὰς ὑποστάσεις οὕτω καὶ τὰς ἐνεργείας κακιζομένας τοῖς

Κύριλλο, τὸ ὄνομα Χριστὸς δὲν ἔχει οὔτε σημασία ὀρισμοῦ (γιατι οὔτε εἶδος εἶναι πὺ ἀποδίδεται ὡς κατηγοροῦμενο σὲ πολλὰ πὺ διαφέρουν στὸν ἀριθμὸ), οὔτε βέβαια δηλώνει τὴν οὐσία κάποιου. Οὔτε δηλαδή ἄτομο εἶναι, πὺ ἀνάγεται σὲ ἓνα εἶδος ἢ ἓνα γένος ἢ πὺ περιγράφεται ἀπὸ αὐτὰ κατὰ τὴν οὐσία, ἀλλ' εἶναι ὑπόσταση σύνθετη (πρόσωπο), πὺ ταυτίζει τέλεια μέσα της τὴ φυσικὴ διαίρεση τῶν ἄκρων καὶ τὴν ὁδηγεῖ σὲ ἓνα μὲ τὴν ἔνωση τῶν μερῶν της. Ἄν τυχὸν ὅμως μὲ ὅσα λένε γιὰ τὸ ὅτι ὁ Κύριος δὲν εἶναι γυμνὸς ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῆς σάρκας, ὁμολογοῦν τὴν ἔμφυτη καὶ ἀνθρώπινη ἐνέργειά του, καὶ συμπεραίνουν καὶ τὸ ὅτι δὲν εἶναι ἀνυπόστατος, αὐτὸ εἶναι ὑπονόμευση τῆς ὑπόστασης. Γιατι δὲν συντελεῖ νὰ εἶναι ὑπαρξὴ ὑπόστασης, τὸ ὅτι ἡ φύση δὲν εἶναι ἀνυπόστατη, ὅπως οὔτε, τὸ νὰ μὴν εἶναι ἀσχημάτιστο τὸ σῶμα, εἶναι σχῆμα κάθε τι πὺ εἶναι σῶμα, οὔτε γέννηση οὔτε ὄραση εἶναι, τὸ ὅτι τὸ γεννητὸ εἶναι μὴ ἀγέννητο καὶ τὸ ὄρατὸ μὴ ἀόρατο. Καὶ γενικὰ ὁποιοδήποτε ἄλλο δὲν τὸ κάνει νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι κατ' ἄρνηση λεγόμενο· σχέση δημιουργεῖ αὐτὸ πὺ λέγεται καταφατικὰ σ' αὐτὸ πὺ αὐτὴ θεωρεῖται φυσικά. Ἐξάλλου, κι ἂν τυχὸν ἦταν αὐτό, στὴν περίπτωσι πὺ δὲν εἶναι, δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὶς φυσικὲς ἐνέργειες, πὺ ἐπίσης δὲν ἀποβάλλονται ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες μὲ τὶς ὑποστάσεις, ἐνέργειες πὺ οὔτε διαίρουν σὲ δύο τὸν ἓνα, ὅπως κάνουν οἱ ὑποστάσεις. Γιατι ποῖος εἶναι αὐτὸς πὺ θὰ μπορούσε νὰ δείξει, ὅτι δὲν εἶναι καλὸ νὰ πρεσβεύει κανεῖς τὶς φυσικὲς ἐνέργειες σχετικὰ μὲ τὸν ἴδιο γιὰ τὴ δῆλωση τῆς διαφορᾶς στὴν οὐσία; Καὶ πρὸς χάρη τίνος καὶ πῶς καὶ ποῖος εἶναι ὁ λόγος τῆς Γραφῆς πὺ τὸ καθορίζει αὐτὸ ἢ ὁ διακεκριμένος πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνο μία ἀπόφανση αὐτῶν; Ἄν δηλαδή δὲν εἶναι καλὸ νὰ ὁμολογοῦμε τὶς φυσικὲς ἐνέργειες, δὲν εἶναι καλὸ νὰ ὁμολογοῦμε οὔτε τὶς φύσεις. Ἡ πῶς γίνεται νὰ ὁμολογοῦμε αὐτὲς κι ἐκεῖνες ὄχι; Ἄν ὅμως εἶναι καλὸ νὰ ὁμολογοῦμε καὶ τὰ δύο, γιὰ ποῖο λόγο ἀντιπαρατάσσονται στὸ καλὸ καὶ ἀποδεικνύουν τὴν ὑπόστασι μὲ τὸ μὴ ἀνυπόστατο τῆς φύσης; Ἄν δηλαδή γνώριζαν ὅτι οἱ Πατέρες κατηγοροῦσαν ὅπως τὶς ὑποστάσεις ἔτσι καὶ τὶς ἐνέργειες, δὲ θὰ ἦταν

Πατράσιν ἐγνώριζον, οὐκ ἀπεικὸς ταύτας διέρριπτον. Εἰ δὲ ταύ-  
 τας κηρύττοντας, καὶ θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην ὁμολογοῦντας ἐνέρ-  
 γειαν, ὥσπερ οὖν καὶ φύσιν, καὶ ὁμολογεῖν παρακελευομένους  
 γινώσκομεν, ὑπόστασιν δὲ θεῖαν ἢ ἀνθρωπίνην οὐδένα καθ' ὅτι-  
 5 οὖν οὐδαμῶς, ἢ μόνον τὸν διηρημένον καὶ ἀνθρωπολάττην Νε-  
 στόριον, διατί ἄρα, εἴπερ οὐκ ἀπόβλητος αὐτοῖς ἢ τῶν ἀγίων δι-  
 δασκαλία, κατ' αὐτῆς τὰ τοιαῦτα σοφίζονται, εἰς τὴν τῶν φυσι-  
 κῶν ἐνεργειῶν ἀποσκευήν; Τίνος δὲ ἄλλου τὸ ταῦτα καὶ οὕτως  
 συνάγειν ἐστί, πλὴν Σεβήρου τοῦ σοφιστοῦ καὶ παράφρονος, τοῦ  
 10 καὶ τὰ οἰκειᾶ σπουδῇ καταλύοντος, καὶ τῶν εὐσεβῶν οὐδαμῶς  
 κατισχύοντος, διὰ τὸ τῆς ἀληθείας περιφανές, εἰ καὶ τῷ ἀναιδεῖ  
 μηχανᾶται τρόπῳ τῶν σοφιστικῶν ληρημάτων;

Εἰ γὰρ τὸ μὴ ἀνυπόστατον εἶναι τὴν φύσιν(2), ὑπόστασιν  
 ταύτην ποιεῖ, πάντως δήπου κατὰ τὸ ἀκόλουθον, καὶ τὸ μὴ ἀνού-  
 15 σιον τὴν ὑπόστασιν ὑπάρχειν, οὐσίαν ταύτην παρίστησι, καὶ οἱ  
 τοῦτο λέγοντες πῶς τὸν τε τῆς θεολογίας οὐ διαιροῦσι λόγον ταῖς  
 τῶν ἰσαριθμῶν ὑποστάσεων φύσεσιν (εἴπερ οὐσία πάντως αἰ μὴ  
 ἀνούσιοι κατ' αὐτοὺς ὑποστάσεις) καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας οὐ συγ-  
 χέουσι, τῷ τῆς φύσεως μοναδικῷ διὰ τὴν μίαν ὑπόστασιν; Ἐαυ-  
 20 τοῖς γοῦν στοιχοῦντες, καὶ τὰ τοιαῦτα καθ' ἑαυτῶν δογματίσου-  
 σι. Τοῖς δὲ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας ὁμολογοῦσι, τὸ καὶ οὕτω ταύ-  
 τας συνάγειν, χάρις ἐστί, διὰ πάντων ἑαυτοῖς τὸ ἀληθές συναγεί-  
 ρουσι κατὰ τὴν τῶν ἀγίων παράδοσιν, καθ' ἣν τὸ μὴ ἀνυπόστα-  
 τον οὐχ ὑπόστασιν εἶναι τὴν φύσιν ποιεῖ, ἀλλ' ἐνυπόστατον, ἵνα  
 25 μὴ ὡς συμβεβηκὸς ἐπινοία μόνη λαμβάνηται, ἀλλ' ὡς εἶδος  
 πραγματικῶς θεωρῆται. Οὕτω δὲ καὶ τὸ μὴ ἀνούσιον, οὐκ οὐ-  
 σίαν ποιεῖ τὴν ὑπόστασιν, ἀλλ' ἐνούσιον παριστᾷ, ἵνα μὴ ψιλὸν  
 ἰδίωμα ταύτην, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἐν ᾧ τὸ ἰδίωμα κυρίως γνωρίζω-  
 μεν. Ὡσπερ οὖν ἐκεῖ τὸ ἐνυπόστατον δηλοῖ τὸ ἐνύπαρκτον (ἐνύ-  
 30 παρκτον δὲ ἐστί τὸ οὐσιώδους καὶ φυσικῆς μετέχον ὑπάρξεως),  
 οὕτω κἀνταῦθα τὸ ἐνεργόν, ἡγουν ἐνεργητικόν, τὸ ἐνδύναμον

ἀφύσικο νὰ τὶς ἀπορρίψουν. Ἐὰν ὅμως γνωρίζομε ὅτι διακηρύττουν τὶς ἐνέργειες καὶ ὁμολογοῦν θεία καὶ ἀνθρώπινη ἐνέργεια, ὅπως βέβαια καὶ φύση, καὶ μᾶς προτρέπουν νὰ τὶς ὁμολογοῦμε, ἐνῶ ὑπόστασις θεία ἢ ἀνθρώπινη ποτὲ κανένας μὲ κανένα τρόπο δὲν ὁμολογεῖ, παρὰ μονάχα ὁ διχασμένος καὶ ἀνθρωπολάτρης Νεστόριος, γιατί λοιπὸν, ἂν δὲν ἀπορρίπτεται ἀπὸ αὐτοὺς ἢ διδασκαλία τῶν ἁγίων, διατυπώνουν τέτοια σοφίσματα ἐναντίον της, γιὰ νὰ ἀντικρούσουν τὶς φυσικὲς ἐνέργειαι; Καὶ ἀπὸ ποιὸν μπορούμε νὰ συναγάγομε αὐτὰ τὰ συμπεράσματα, ἂν ὄχι ἀπὸ τὸν Σεβῆρο τὸν σοφιστὴ καὶ παράφρονα, ποὺ καὶ τὰ ἴδια τὰ δικά του ἐπιχειρήματα διάζεται νὰ ἀνατρέψει, χωρὶς καθόλου νὰ ἐπηρεάζει τοὺς εὐσεβεῖς, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια εἶναι πασίδηλη, ἂν καὶ χρησιμοποιοῖ τὸν ἀδιάντροπο τρόπο τῶν σοφιστικῶν φλυαριῶν;

Ἐὰν δηλαδή τὸ νὰ μὴν εἶναι ἡ φύσις ἀνυπόστατη, τὴν κάνει νὰ εἶναι ὑπόστασις, ὅπωςδήποτε κατὰ συνέπεια καὶ τὸ ὅτι ἡ ὑπόστασις δὲν εἶναι χωρὶς οὐσία τὴν κάνει νὰ εἶναι οὐσία. Καὶ πῶς ἐκεῖνοι ποὺ λένε αὐτὸ δὲν διαιροῦν τὸ λόγο τῆς θεολογίας μὲ τὶς φύσεις τῶν ἰσάριθμων ὑποστάσεων (ἂν κατ' αὐτοὺς εἶναι ὅπωςδήποτε οὐσία οἱ μὴ ἀνούσιες ὑποστάσεις), καὶ δὲν συγχέουν τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας μὲ τὴ μοναδικότητα τῆς φύσεως ἐξαιτίας τῆς μᾶς ὑπόστασης; Ἐὰρα λοιπὸν, συμφωνώντας μὲ τὸν ἑαυτὸν τους, διατυπώνουν καὶ αὐτὰ τὰ δόγματα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ τους. Σ' ἐκείνους ὅμως ποὺ παραδέχονται τὶς φυσικὲς ἐνέργειαι ἀνήκουν εὐχαρίστιες, ἔστω καὶ ἂν καταλήγουν σ' αὐτὲς μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐπειδὴ μὲ ὅλα συγκεντρώνουν στὸν ἑαυτὸν τους τὴν ἀλήθεια σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσιν τῶν ἁγίων, κατὰ τὴν ὁποία τὸ ἀνυπόστατον δὲν κάνει τὴ φύσιν ὑπόστασις, ἀλλὰ ἐνυπόστατη, γιὰ νὰ μὴ ἐκλαμβάνεται νοσητικὰ μόνον ὡς συμβεβηκός, ἀλλὰ νὰ θεωρεῖται ὡς πραγματικὸ εἶδος. Ἐτσι καὶ τὸ μὴ ἀνούσιον δὲν κάνει τὴν ὑπόστασιν οὐσία, ἀλλὰ τὴν δείχνει ἐνούσιον, γιὰ νὰ μὴν τὴν ἐννοοῦμε ὡς ἓνα ἀπλὸν ἰδίωμα, ἀλλὰ μαζὶ μὲ ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο παρατηρεῖται τὸ ἰδίωμα. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖ τὸ ἐνυπόστατον δηλώνει τὸ ἀνύπαρκτον (καὶ ἀνύπαρκτον εἶναι αὐτὸ ποὺ μετέχει μὰ οὐσιώδη καὶ φυσικὴ ὑπαρξιν), ἔτσι καὶ ἐδῶ αὐτὸ ποὺ ἐνεργεῖ, δηλαδή τὸ ἐνεργητικόν, σημαίνει

σημαίνει κυρίως. Ἐνδύναμον δέ ἐστι τὸ οὐσιώδη καὶ φυσικὴν ἔχον τὴν δύναμιν. Οὐκοῦν τὸ μὴ ἀνυποστάτους ἢ ἀνενεργήτους ἐπὶ Χριστοῦ τὰς φύσεις ὁμολογεῖν, οὐκ ἔστιν ὑποστάσεις ἢ ἐνεργοῦντας συνάγειν, ἀλλὰ τὰς οὐσιώδεις αὐτῶν καὶ φυσικὰς ὑπάρ-  
 5 ξεις τε καὶ ἐνεργείας ὀρθοδόξως ὁμολογεῖν, εἰς τὴν τοῦ ἐξ αὐ-  
 τῶν, καὶ ἐν αὐταῖς ὄντος καὶ κατ' αὐτάς, φημὶ δὲ τὰς φύσεις, καθ' ἕνωσιν τὴν ἀδιάσπαστον ἐνεργοῦντος Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμέ-  
 νου, πίστωσιν ἀληθῆ καὶ βεβαίωσιν.

Τίτι δὲ λόγῳ, πολλὰς μὲν αὐτοὶ καὶ ἀριθμοῦ πλείους εἰς ἕνα  
 10 καὶ τὸν αὐτὸν ἀναφέροντες τὰς ἐνεργείας, τῷ λέγειν, «Πᾶσαν  
 θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν (τὸ γὰρ «πᾶσαν» οὐ μίαν οὐδὲ  
 καθάπαξ, οὐδὲ τρεῖς, ἀλλὰ ἀπείρους καὶ ἀριθμὸν ὑπεραιρούσας  
 ὑποβάλλει νοεῖν, ὡσπερ οὖν καὶ τὸ πάντα καὶ πᾶν), διαίρεσιν οὐ-  
 15 δαμῶς ὑποπτεύουσιν· ταύτην δὲ κατὰ τῶν τὰς φυσικὰς δύο,  
 κατὰ τοὺς θεῖους Πατέρας ὁμολογούντων, μέχρι τοῦ γινώσκειν  
 τὴν διαφορὰν, οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ διατί, μετὰ τῶν ἐνεργούντων  
 συνάγουσιν; Εἰ γὰρ αἱ πολλαὶ καὶ διάφοροι κατὰ φύσιν τὸν ἕνα  
 καὶ τὸν αὐτὸν εἰς πολλὰ ἐνεργοῦντας οὐ διαιροῦσι καὶ τέμνουσι,  
 πῶς αἱ δύο; Καὶ τίς ὁ μᾶλλον τὴν καταδρομὴν ὡς οὐκ εὐλογον  
 20 αἰτιώμενος; Εἰ γὰρ ἐπὶ τὸν αὐτὸν καὶ τοῦ αὐτοῦ ταύτας οὐκ ἔλε-  
 γον καὶ ἀνέφερον, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλας δι' ὄλου περιχωρήσει  
 συμφυεῖσας ἀλλήλαις καὶ καθ' ἕνωσιν τὴν ἀδιάσπαστον ἐν αὐτῷ  
 σωζομένας, καὶ πρὸς αὐτοῦ, κατ' ἄλλο μέντοι καὶ ἄλλο κινουμέ-  
 25 νας ἐνοειδῶς, δι' ὧν τὴν τε τῶν θαυμάτων θεϊκῶς προὔβάλλετο  
 δύναμιν, ὡς φύσει Θεός, καὶ τὴν πείραν τῶν παθημάτων θέλων,  
 ὡς ἄνθρωπος φύσει, δι' ἡμᾶς κατεδέχετο, ἦν ἄρα καὶ οὐκ ἀπίθα-  
 νος αὐτῶν ἢ καταδρομὴ. Νῦν δὲ τοῦτο μὴ λεγόντων, ἀλλὰ τοῦ  
 αὐτοῦ ταύτας καὶ εἰς αὐτὸν ἀναγόντων, πόθεν καὶ πῶς τοὺς  
 ἐνεργοῦντας συνάγουσι; Καὶ διατί, εἴπερ εὐλογον, μὴ πρότερον  
 30 ἑαυτοῖς τοὺς πολλούς, ὅσον ἐπὶ ταῖς πολλαῖς ἐνεργείαις; Ὡς γὰρ

κυριολεκτικᾶ τὸ ἐνδύναμο. Καὶ ἐνδύναμο εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔχει τὴ δύναμη τῆς οὐσίας καὶ τῆς φύσης του. Ἐπομένως τὸ νὰ μὴν ὁμολογοῦμε τὶς φύσεις στὸ Χριστὸ ὄχι ἀνυπόστατες ἢ ἀνενέργητες, δὲ σημαίνει ὅτι ἀποδεχόμεστε ὑποστάσεις ἢ (παράγοντες) ἐνενέργητους, ἀλλὰ ὅτι ὁμολογοῦμε ὀρθόδοξα τὶς ὑπάρξεις καὶ τὶς ἐνέργειες τῆς οὐσίας καὶ τῆς φύσης αὐτῶν γιὰ τὴν ἀληθινὴ πιστοποίηση καὶ ἐπιβεβαίωση τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου ποῦ ἐνεργεῖ, καὶ ποῦ προέρχεται ἀπὸ αὐτὲς καὶ μένει σ' αὐτὲς καὶ ἐνεργεῖ σύμφωνα μ' αὐτὲς, κι ἐννοῶ τὶς φύσεις, σὲ μιὰ ἀδιάσπαστη ἔνωση.

Καὶ μὲ ποιά δικαιολογία, ἐνῶ αὐτοὶ ἀναφέρουν πολλὲς τὶς ἐνέργειες καὶ πέρα ἀπὸ ἀριθμὸ σὲ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ μὲ τὸ νὰ λένε 'Κάθε θεία καὶ ἀνθρώπινη ἐνέργεια' (γιατὶ τὸ 'κάθε' δὲν σημαίνει μία καὶ δύο μόνο καὶ τρεῖς ἐνέργειες, ἀλλὰ μᾶς κάνει νὰ σκεφτοῦμε ἄπειρες ἐνέργειες καὶ πέρα ἀπὸ ἀριθμὸ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ λέξεις 'πάντα' καὶ 'πᾶν'), ὅμως δὲν ὑποπτεύονται καθόλου διαίρεση, ἀλλὰ αὐτὴ τὴ συμπεραίνουν μαζὶ μ' αὐτοὺς ποῦ ἐνεργοῦν εἰς βᾶρος ἐκείνων ποῦ σύμφωνα μὲ τοὺς θείους Πατέρες ὁμολογοῦν, μέχρι, δὲν ξέρω πῶς καὶ γιατί, νὰ γνωρίζουν τὴ διαφορά; "Ἄν δηλαδὴ οἱ πολλὲς καὶ διάφορες κατὰ τὴ φύση δὲν διαιροῦν καὶ δὲν χωρίζουν τὸν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ποῦ ἐνεργεῖ σὲ πολλὰ, πῶς θὰ τὸ κάνουν οἱ δύο; Καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποῦ κατηγορεῖ περισσότερο τὴν καταδρομὴ ὅτι δὲν εἶναι εὐλογία; Γιατί, ἂν δὲν τὶς ἀνέφεραν στὸν ἴδιο καὶ δὲν ἔλεγαν πῶς εἶναι τοῦ ἰδίου, καὶ ὅτι μὲ τὴν πλήρη ἀλληλοπεριχώρησή τους εἶχαν γίνεῖ ἓνα μεταξύ τους καὶ σώζονταν μέσα του σὲ ἔνωση ἀδιάσπαστη καὶ ἀπὸ αὐτὸν κινούμενες ἐνιαῖα σὲ ἄλλο καὶ σὲ ἄλλο, μὲ τὶς ὁποῖες πρόβαλλε θεϊκὰ τόσο τὴ δύναμη τῶν θαυμάτων ὡς Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του, ὅσο καὶ καταδεχόταν γιὰ χάρη μας τὴν ἐμπειρία τῶν παθημάτων θέλοντας σὰν ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ φύση του, δὲν θὰ ἦταν ἀδικαιολόγητη ἢ καταδρομὴ ἀπὸ μέρους τους. Τώρα ὅμως, ἐπειδὴ δὲν λένε αὐτό, ἀλλὰ λένε πῶς εἶναι τοῦ ἰδίου καὶ τὶς ἀποδίδουν σ' αὐτόν, ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς συμπεραίνουν γιὰ τοὺς ἐνεργοῦντες; Καὶ γιατί, ἂν εἶναι εὐλογο, δὲν συνάγουν προηγουμένως τοὺς πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς των, ὅσο τὸ κάνουν μὲ τὶς πολλὲς ἐνέργειες; "Ὅπως δηλαδὴ συνάγονται ἀπὸ τὶς

αἱ δύο τοὺς δύο, οὕτω δῆπου πρὸς ἀνάγκης καὶ αἱ πολλαὶ τοὺς πολλούς. Εἰ δὲ οὐδὲ τοῦτο, πῶς ἐκεῖνο συνιδεῖν οὐκ ἔχω, οἶμαι δὲ οὐδὲ ἄλλος τις τῶν τὸ ἀληθὲς τοῦ δοκεῖν προτιμώντων.

Πῶς δὲ πάλιν αὐτοῖς ὡσπερ ἀντιφατικῶς, ἐπ' αὐτοῦ κατὰ  
 5 τῶν πολλῶν ἢ μία προῖσχεται; Καὶ τίνα ταύτην καὶ πῶς δογμα-  
 τίζουσιν; Οὐ γὰρ οἶόν τε τὸν αὐτὸν καὶ πολλὰς ἔχειν καὶ μίαν. Εἰ  
 γὰρ πολλὰς, οὐ μίαν, καὶ εἰ μίαν, πῶς αὐθις πολλὰς; Ἡ γὰρ ταύ-  
 τας ἐκεῖνη πάντως, ἢ ταύτην ἐκεῖναι διώσσονται, κατὰ τὸν ἐκεί-  
 νων λόγον, καθ' ὃν τὴν μίαν ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν φυσικῶν δύο  
 10 προβάλλονται. Εἰ δὲ τυχόν, ὡς ἐκ πολλῶν ἀποτελουμένην τὴν  
 μίαν φασίν, οὐκ ἔχει φύσιν, ὡς λέλεκται, τὰ ἐν ὑποκειμένῳ συν-  
 τίθεσθαι, ἀλλ' οὐτε πάλιν τὴν μίαν ἐκ πολλῶν εἰς πολλὰς ἐπιτέ-  
 μνεσθαι. Πρότερον οὖν τὰς πλείους αὐτοὶ διὰ τῆς μιᾶς ἐνεργείας  
 ἀνέλωσιν, ἵνα μὴ πολλοὺς τοὺς ἐνεργοῦντας καθ' ἑαυτῶν εἰσά-  
 15 γωσιν, καὶ διὰ τῶν πολλῶν αὐθις τὴν μίαν, ἵνα μὴ συνουσίωσιν  
 δογματίσωσι, καὶ οὕτω κατὰ τῶν τὰς δύο πρεσβευόντων, ἄνπερ  
 οὐκ ἀδρανῶς ἔχοιεν, πολεμήσωσιν. Οὐ γὰρ οἶόν τε παντελῶς  
 ἄλλοις ἐπιφυῆναι, τοὺς σφᾶς αὐτοὺς μετὰ τῶν οἰκείων ἀνατρέ-  
 ποντας, οὐδενὸς ἄλλου καθάπαξ ἐν τούτῳ προσδεηθέντας. Τὸ  
 20 γὰρ ἔχον βάσιν, τὸ ὄν, πρὸς αὐτοῦ παγίως ἐδράζεται, μηδαμόθεν  
 τὴν οἴανούν πάσχον διάπτωσιν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνο μόνον ἀκμαῖον  
 ὄντως καὶ ἰσχυρόν, τὸ τὴν ἀλήθειαν ἔχον κρατύνουσαν, ἀλλ' οὐ  
 τὸ παρ' ἄλλου, μὴ τι γε παρ' ἑαυτοῦ, τὴν λύσιν δεχόμενον.

Τούτων γοῦν ἀφιεμένους, προσήκει πάντως εὐσεβοῦντας  
 25 ἡμᾶς καὶ ἑκατέρας τῶν ἐν τῷ ἐνὶ σαρκακωμένῳ Θεῷ Λόγῳ σω-  
 ζομένης φύσεως πραγματικῶς ὁμολογοῦντας τὴν ὑπαρξιν, καὶ  
 τὴν ἐμφυτον ὁμολογεῖν πάντως ἐνέργειαν, ὡσπερ οὖν καὶ τὸ θέ-  
 λημα, καὶ διὰ τῆς περὶ ἑκάτερον, τὸ θεῖον ὁμοῦ καὶ τὸ ἀνθρώπι-

δύο ἐνέργειες οἱ δύο (Χριστοί), ἔτσι κατ' ἀνάγκη καὶ ἀπὸ τὶς πολλὰς ἐνέργειες θὰ συναχθοῦν καὶ οἱ πολλοί. Ἐὰν δὲν γίνεται οὔτε αὐτό, πῶς γίνεται ἐκεῖνο, δὲν μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω, καὶ νομίζω οὔτε ἄλλος κανένας ἀπὸ ὅσους προτιμοῦν τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τὴ φαινομενικὴ ἀλήθεια.

Καὶ πῶς πάλι προβάλλεται ἀπὸ αὐτοὺς σ' αὐτόν, μὲ τρόπο ἀντιφατικό, ἢ μία κατὰ τῶν πολλῶν; Καὶ ποιά δογματίζουν πῶς εἶναι αὐτὴ καὶ πῶς; Δὲν εἶναι βέβαια δυνατὸ ὁ ἴδιος νὰ ἔχει πολλές καὶ μία. Ἐὰν ἔχει πολλές, δὲν ἔχει μία, κι ἂν ἔχει μία, πῶς πάλι ἔχει πολλές. Ἡ ἐκείνη δηλαδὴ θὰ ἐκδιώξει ὅπωςδήποτε αὐτές, ἢ αὐτὴν ἐκεῖνες, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο ἐκείνων κατὰ τὸν ὁποῖο προβάλλουν τὴ μία γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῶν δύο φυσικῶν. Κι ἂν τυχὸν ἰσχυρίζονται ὅτι ἢ μία ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλές, δὲν εἶναι, ὅπως εἶπαμε, φυσικὸ νὰ συντίθενται ὅσα ὑπάρχουν στὸ ὑποκείμενο, οὔτε πάλι ἢ μία ἀπὸ τὶς πολλές νὰ χωρίζεται σὲ πολλές. Ἄναιροῦν λοιπὸν αὐτοὶ προσηγουμένως τὶς περισσότερες μὲ τὴ μία ἐνέργεια, γιὰ νὰ μὴν εἰσάγουν πολλοὺς αὐτοὺς ποὺ ἐνεργοῦν ἐναντίον τους, καὶ μὲ τοὺς πολλοὺς πάλι τὴ μία, γιὰ νὰ μὴ δογματίσουν ἔνωση οὐσιῶν καὶ πολεμήσουν ἔτσι ἐναντίον ἐκείνων ποὺ προσβεῦουν τὶς δύο, ἂν βέβαια δὲν εἶναι ἀδρανεῖς. Γιατὶ δὲν εἶναι καθόλου δυνατὸ νὰ ἐπιτεθοῦν σὲ ἄλλους, ἐκεῖνοι ποὺ ἀνατρέπουν τὸν ἑαυτό τους καὶ τοὺς δικούς τους, χωρὶς νὰ χρειαστοῦν ὡς πρὸς αὐτὸ κανένα ἄλλο. Γιατὶ, αὐτὸ ποὺ ἔχει βάση, τὸ ὄν, ἀπὸ τὸν ἑαυτό του παγιώνεται ἐδραῖα κι ἀπὸ πουθενὰ δὲν πάσχει τὴν ὁποιαδήποτε πτώση. Καὶ πράγματι ἐκεῖνο μόνο εἶναι πραγματικὰ ἀκμαῖο καὶ ἰσχυρό, ἐκεῖνο ποὺ ἔχει τὴν ἀλήθεια νὰ τὸ καθιστᾷ ἰσχυρό, καὶ ὄχι αὐτὸ ποὺ δὲν δέχεται τὴ διάλυση ἀπὸ ἄλλο, ἐὰν βέβαια δὲν τὴ δεχθεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

Ἄπορρίπτοντάς τα λοιπὸν αὐτά, μᾶς ἀρμόζει ὅπωςδήποτε νὰ ἀποδεχόμεσθε τὴν ὀρθὴ πίστη καὶ ὁμολογώντας τὴν ὑπαρξὴ κάθε μᾶς ἀπὸ τὶς δύο φύσεις ποὺ διασῶζονται πραγματικὰ στὸν ἕνα Θεὸ Λόγο ποὺ ἔχει σαρκωθεῖ, νὰ ὁμολογοῦμε ὅπωςδήποτε καὶ τὴν ἐμφυτὴ ἐνέργεια, ὅπως βέβαια καὶ τὸ θέλημα, καὶ μὲ τὴν ὀρθὴ καὶ ἀληθέστατη γνώμη σχετικὰ μὲ καθένα ἀπὸ τὰ δύο, τὸ θεῖο μαζὶ καὶ



νον, εὐσεβοῦς τοῦ αὐτοῦ καὶ ἀληθεστάτης δόξης, καὶ τῶν προσ-  
 όντων αὐτῷ φυσικῶς τὴν ὀρθόδοξον τῶν ἀγίων Πατέρων  
 κρατύνειν διδασκαλίαν, οἱ περὶ αὐτοῦ ταῦτα καὶ φρονεῖν καὶ λέ-  
 γειν ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ καθολικαῖς Ἐκκλησίαις παραδεδώκα-  
 5 σι, καὶ μηδὲν ἐξαρνεῖσθαι τῶν ἅπερ ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ δι' ἡμᾶς  
 γέγονεν ὕστερον καὶ τῶν χαρακτηριζόντων αὐτὰ φυσικῶς πάν-  
 των ἰδιωμάτων. Τέλειον γὰρ τὰ ἐκάτερα, καὶ ἐν ἐκατέραις τὸν  
 αὐτὸν ἐδογματίσαν, καὶ ἀνελλιπῶς τὴν ἐκατέρου τῶν ἐξ ὧν  
 ὑπῆρχε διασώζοντα φυσικὴν ἰδιότητα, καὶ κατὰ πάντα ὁμοιον  
 10 ἡμῖν καὶ ὁμοίως κατὰ θέλησιν πεπειραμένον, χωρὶς μόνης τῆς  
 ἀμαρτίας.

Τούτων οὖν ἐπακούοντες τῶν μακαρίων φωνῶν, οὐδὲν  
 οὔτε τῶν ἡμετέρων καὶ φυσικῶν, οὔτε τῶν πατρικῶν καὶ θείων,  
 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τὸ παράπαν ἀρνούμεθα, ἀλλὰ διαφόρους φύσεις  
 15 καὶ φυσικὰς ἐνεργείας, καὶ οὐσιώδη θελήματα, τουτέστι δύο, τὸν  
 αὐτὸν ἔχειν πρεσβεύομεν. Οὔτε γὰρ ἢ καθ' ἡμᾶς, οὔτε μὴν ἢ πα-  
 τρικὴ φύσις οὐσίας ἐκτός ἢ ἐμφύτου θελήματος ἢ ἐνεργείας κα-  
 θέστηκε. Καὶ εἰ τοῦτο, δῆλον ὡς ὁ ἐκ τούτων, θεότητός φημι καὶ  
 ἀνθρωπότητος, κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ὑφεστῶς,  
 20 καὶ Θεὸς ὁ αὐτὸς κυρίως ὑπάρχων καὶ ἄνθρωπος, ὁμοούσιος  
 ἡμῖν ἐστι καὶ ὁμοεργῆς καὶ τὴν αὐτὴν ἐμφυτον θέλησιν ἔχων  
 κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοεργῆς  
 καὶ τὴν αὐτὴν θέλησιν κεκτημένος κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὄλος  
 συγγενῆς τοῖς ἄνω κατὰ πάντα τὰ συγγενῶς ἔχοντα, καὶ ὄλος  
 25 συγγενῆς τοῖς κάτω κατὰ πάντα τὰ συγγενῶς ἔχοντα, χωρὶς μό-  
 νης τῆς ἀμαρτίας. Καὶ ὁ μὴ οὕτω πρεσβεύων, τοὺς ταῦτα κηρύσ-  
 σοντας οὐ παραδέχεται θεολήπτους Πατέρας, ἀλλὰ δῆλός ἐστι  
 τίνας καὶ ποίους.

Γένοιτο δὲ πάντας ἡμᾶς, τῇ μεσιτείᾳ τῶν θεοτεύκτων ὑμῶν  
 30 προσευχῶν, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ  
 Ἐκκλησίᾳ, διὰ παντὸς φρουρουμένους ψυχῇ τε καὶ σώματι, ταύ-  
 τὴν τὴν εἰλικρινῆ καὶ ὀρθόδοξον τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος  
 ἡμῶν πρεσβεύειν ὁμολογίαν ἐμπροσθεν αὐτοῦ καὶ πάσης τῆς

τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο γιὰ τὸν ἴδιο, καὶ τῶν φυσικῶν προσόντων του νὰ ἐνισχύομε τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία τῶν Πατέρων, ποὺ παρέδωσαν στὶς ἅγιες τοῦ Θεοῦ καθολικὲς Ἐκκλησίες αὐτὰ νὰ πιστεύουν γι' αὐτὸν καὶ νὰ λένε, καὶ νὰ μὴν ἀρνοῦνται τίποτε ἀπὸ ὅσα ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή, κι ἔγινε ἔπειτα γιὰ μᾶς, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἰδιώματα ποὺ χαρακτηρίζουν αὐτὰ φυσικά. Γιατὶ δογματίσαν πὼς εἶναι τέλειος καὶ στὸ ἓνα καὶ στὸ ἄλλο καὶ ὡς πρὸς τὶς δύο φύσεις, καὶ ὅτι διασώζει χωρὶς ἔλλειψη τὴ φυσικὴ ἰδιότητα καθενὸς ἀπὸ τὰ δύο ποὺ τὸν ἀποτελοῦν, καὶ ὅτι εἶναι ὁμοιος σὲ ὅλα μ' ἐμᾶς καὶ ὁμοια δοκιμασμένος στὴ θέληση, ἐκτὸς μόνον ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Σ' αὐτὲς λοιπὸν ὑπακοῦντας τὶς μακάριες φωνές, δὲν ἀρνούμαστε κανένα ἀπολύτως οὔτε ἀπὸ τὰ δικά μας φυσικὰ γνωρίσματα, οὔτε ἀπὸ τὰ θεῖα καὶ πατρικὰ ποὺ ὑπάρχουν στὸν ἴδιο, ἀλλὰ πρεσβεύομε ὅτι ὁ ἴδιος ἔχει διάφορες φύσεις καὶ φυσικὲς ἐνέργειες καὶ θελήματα τῆς οὐσίας του, δηλαδή δύο. Γιατὶ οὔτε ἡ σύμφωνη μ' ἐμᾶς φύση του οὔτε ἡ πατρικὴ του εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν οὐσία ἢ ἀπὸ τὸ ἔμφυτο θελημα ἢ ἀπὸ τὴν ἐνέργεια. Κι ἂν συμβαίνει αὐτὸ, εἶναι φανερὸ ὅτι αὐτὸς ποὺ συνίσταται ἀπὸ αὐτὰ, τὴ θεότητα δηλαδή καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, στὴ μία καὶ τὴν ἴδια ὑπόσταση, καὶ ποὺ ὑπάρχει ἀληθινὰ ὁ ἴδιος Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας μ' ἐμᾶς κι ἐνεργεῖ ὁμοια μ' ἐμᾶς κι ἔχει τὴν ἴδια θέληση σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἶναι ἐπίσης τῆς ἴδιας οὐσίας μὲ τὸν Πατέρα, ἐνεργεῖ ὁμοια μ' αὐτόν, ἔχει τὴν ἴδια θέληση σύμφωνα μὲ τὴ θεότητα, καὶ εἶναι ὁλόκληρος συγγενῆς μὲ τὰ ἄνω ὡς πρὸς ὅλα ὅσα εἶναι συγγενικά μὲ αὐτὰ, καὶ ὁλόκληρος σὲ ὅλα συγγενῆς μὲ τὰ κάτω ὡς πρὸς ὅλα ὅσα εἶναι συγγενῆ μὲ αὐτὰ, ἐκτὸς μόνον ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Κι ὅποιος δὲν τὰ πιστεύει αὐτὰ, δὲν παραδέχεται τοὺς θεόπνευστους πατέρες ποὺ τὰ κηρύττουν, ἀλλ' εἶναι φανερὸ ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ πιστεύει αὐτὸς καὶ τί λογῆς.

Καὶ μακάρι ὅλοι ἐμεῖς μὲ τὴ μεσιτεία τῶν θείκων προσευχῶν σας, φρουρούμενοι γιὰ πάντα ὡς πρὸς τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα μέσα στὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ, τὴν καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, αὐτὴν τὴν ἄδολη κι ὀρθόδοξη ὁμολογία τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρα μας νὰ ὁμολογοῦμε ἐνώπιόν του κι ἐνώπιον ὅλης τῆς κτίσης,

κτίσεως, καὶ ἀντὶ πάντων καὶ πρὸ πάντων αὐτῷ προσκομίσαι κατὰ τὴν αὐτοῦ πανένδοξον ἐπιφάνειαν, καὶ πρὸς αὐτοῦ τῆς ἴσης καταξιωθῆναι καὶ μετασχεῖν τῶν τοῖς ἀνεπαισχύντως ἔμπροσθεν ἀνθρώπων ὁμολογοῦσιν αὐτόν, ἐπηγγελμένων αἰωνίων τε καὶ μακαρίων δώρων, καὶ πείρα κατ' εὐχὰς ἀπολαῦσαι, ὧν νῦν πίστει καταξιωθέντες γεγεύμεθα, εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς πανένδοξου καὶ παναγίας ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

### ΣΧΟΛΙΑ

1. Τὸ μὲν ἀόρατον τοῦ βλεπομένου ἀπόφασίς ἐστὶ. Καταφασκόμενον δὲ οὐ πρὸς τὴν ὄρασιν, ἀλλὰ τὸ ὄρατὸν καταφάσκεται, ὅπερ ἐστὶ σχέσις τοῦ μὴ ἀοράτου, ἥτοι πρὸς ὃ τὴν σχέσιν ἔχει τὸ μὴ ἀόρατον. Τῆς δὲ ὀράσεως οὐ τὸ μὴ ἀόρατον, ἀλλὰ ἡ τύ-  
15 φλωσις σχέσις, πρὸς ἣν καταφάσκεται.

2. Πρὸς τοὺς λέγοντας, «μὴ εἶναι φύσιν ἀνυπόστατον», ἀντιστρεπτέον, τὸ, «μηδὲ ὑπόστασιν ἀνούσιον». Εἶτα ἐπακτέον, ὅτι ὡσπερ τὸ μὴ ἀνούσιον τὴν ὑπόστασιν λέγειν, οὐκ οὐσίαν ταύτην παρίστησιν ὑπάρχειν (οὕτω γὰρ διαιρεῖν καὶ συγχεῖν ἐστὶ, τὸ μὲν τῆς θεολογίας, τὸ δὲ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον), οὕτως οὐδὲ τὸ λέγειν τὴν φύσιν μὴ ἀνυπόστατον, τὴν ὑπόστασιν εἰσάγει.

καὶ γιὰ ὅλα καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ τὴν προσκομίσωμε σ' αὐτὸν κατὰ τὴν πανένδοξη φανέρωσή του, καὶ ν' ἀξιωθοῦμε τὰ ἴσα ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ γίνομε μέτοχοι τῶν ὑποσχεμένων αἰωνίων καὶ μακαρίων δώρων σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ χωρὶς ντροπὴ τὸν ὁμολογοῦν μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους<sup>8</sup>, καὶ νὰ ἀπολαύσωμε σύμφωνα μὲ τὶς προσευχὰς μας μὲ τὴν πείρα αὐτὰ ποὺ τώρα ἔχομε ἀξιωθεῖ καὶ γευθεῖ μὲ τὴν πίστη, μὲ τὶς εὐχὰς καὶ τὶς πρεσβεῖες τῆς πανένδοξης καὶ παναγίας καὶ ἄχραντης Κυρίας μας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ ὄλων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

### ΣΧΟΛΙΑ

1. Τὸ ἀόρατο βέβαια εἶναι ἄρνηση αὐτοῦ ποὺ βλέπομε. Ὅταν ὁμως λέγεται καταφατικά, λέγεται ὡς πρὸς τὴν ὄραση καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὸ ὄρατό, πράγμα ποὺ εἶναι σχέση τοῦ μὴ ἀόρατου, δηλαδὴ πρὸς ἐκεῖνο (τὸ ὄρατό του) μὲ τὸ ὁποῖο ἔχει σχέση τὸ μὴ ἀόρατο. Ἐνῶ ἡ ὄραση ἔχει σχέση ὄχι μὲ τὸ μὴ ἀόρατο, ἀλλὰ μὲ τὴν τύφλωσιν, πρὸς τὴν ὁποία λέγεται καταφατικά.

2. Πρὸς ἐκείνους ποὺ λένε, ὅτι δὲν ὑπάρχει φύση χωρὶς ὑπόστασις, πρέπει νὰ προβάλομε τὸ ἀντίστροφο· οὔτε ὑπόστασις ὑπάρχει χωρὶς οὐσία. Ἐπειτα πρέπει νὰ προσθέσωμε ὅτι, ὅπως τὸ νὰ μὴ λέμε τὴν ὑπόστασις ὄχι χωρὶς οὐσία, δὲν δείχνει ὅτι αὐτὴ εἶναι οὐσία, ἔτσι εἶναι καὶ τὸ νὰ διαιροῦμε καὶ νὰ συγχέωμε τὸ μυστήριον ἀπὸ τὴ μία τῆς θεολογίας καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τῆς οἰκονομίας. Ὅμοια οὔτε τὸ νὰ λέμε τὴ φύση ὄχι χωρὶς ὑπόστασις, εἰσάγει τὴν ὑπόστασις.

---

8. Λουκᾶ 9, 26.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ  
ΠΕΡΙ ΟΡΩΝ ΔΙΑΣΤΟΛΩΝ

Ἡ τῶν ὄντων πᾶσα διαστολή, ἢ κατ' ἐναντίωσιν(\*) ἢ κατὰ τὸ ἀντικειῖσθαι, ἤγουν διαιρεῖσθαι ἢ ἀναιρεῖσθαι γίνεται. Οἷον αἰσθητὰ καὶ νοητὰ ἐναντίωσιν μὲν ἔχουσιν ὡς ἑτεροούσια, οὐκ ἀντίκειται δὲ ἀλλήλοις. Οὐ γὰρ ἀναιρετικὰ ἀλλήλων εἰσὶν ταῦτα, 5 καὶ διὰ τοῦτο δέχονται τὴν κατ' ἐναντίωσιν διαστολὴν πρὸς ἑαυτά, ἤγουν διαίρεσιν· ζωὴ δὲ καὶ θάνατος ἔχουσι διαστολήν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐναντίωσιν, ἀλλὰ τὴν ἀντικειμένην, ἤγουν ἀναιρετικὴν. Ἡ γὰρ θατέρου θέσις θατέρου γίνεται ἀφαίρεσις, καὶ ἡ τοῦ ἐνὸς ὑπαρξίς τοῦ ἄλλου ἀνυπαρξία καθέστηκεν. Εἴ τι οὖν προηγουμέ- 10 νως ἀντίκειται ἄλλῳ, ἐφεπομένως πάντως καὶ ἠναντίωται· εἴ τι δὲ προηγουμένως ἄλλῳ ἠναντίωται, ἐφεπομένως οὐδόλως ἀντίκειται. Καὶ σαφέστερον εἰπεῖν, αἱ μὲν οὐσίαι διὰ τὰς ἐνούσας αὐταῖς διαφορὰς τὴν πρὸς ἀλλήλας κατ' ἐναντίωσιν διαστολὴν ἐπιδέχονται, ὡς ψυχὴ καὶ σῶμα καὶ τὰ κατ' οὐσίαν διαφέροντα 15 πάντα, τὰ δὲ περὶ τὴν οὐσίαν, ἤγουν ποιότητες, τὴν κατὰ τὸ ἀντικειῖσθαι ἔχουσι διαστολήν, ὡς ζωὴ καὶ θάνατος καὶ εἴ τι τοιοῦτον. Ἀναιρετικὰ γὰρ ἀλλήλων ταῦτα προδήλως εἰσὶν.

ΣΧΟΛΙΟΝ

\* 'Ἐναντίωσιν' τὴν διαίρεσιν νόει, τὸ δ' 'ἀντικειῖσθαι' τὴν ἀναίρεσιν φρόνει. Ἡ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶν ἐν ταῖς οὐσίαις, τὸ δ' ἐμπέφυκε τοῖς περὶ τὴν οὐσίαν· καὶ τῶν μὲν ἀμφω συντρέχει θαυμασίως ἀναίρεσίς τε καὶ διαίρεσις πάλιν, ἢ δ' αὖ διαιρεῖν οὐκ ἀναιρεῖν ἰσχύει.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ  
ΠΕΡΙ ΟΡΩΝ ΔΙΑΣΤΟΛΩΝ

Κάθε διαστολή (διάκριση) τῶν ὄντων γίνεται ἢ κατὰ ἐναντίωση ἢ κατὰ ἀντίθεση, δηλαδή διαίρεση ἢ ἀναίρεση. Για παράδειγμα, τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ βρίσκονται σὲ ἐναντίωση ὡς ἑτεροοῦσια, δὲν εἶναι ὅμως ἀντίθετα μεταξύ τους. Γιατὶ δὲν ἀλληλοαναιροῦνται καὶ γι' αὐτὸ δέχονται τὴν ἐναντία διάκριση μεταξύ τους, δηλαδή τὴ διαίρεση. Ἐνῶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος βρίσκονται σὲ διάκριση ὄχι ὅπως κατὰ ἐναντίωση (ἐναντία), ἀλλὰ κατὰ ἀντίθεση (ἀντιφατική), δηλαδή ἀναιρετική. Γιατὶ ἡ θέση τοῦ ἑνὸς γίνεται ἀναίρεση τοῦ ἄλλου, καὶ ἡ ὑπαρξη τοῦ ἑνὸς γίνεται ἀνυπαρξία τοῦ ἄλλου. Ἄν λοιπὸν κάτι κατ' ἀρχὴν ἀντιτίθεται σὲ ἄλλο, βρίσκεται κατ' ἀκολουθία ὅπωςδὴποτε καὶ σὲ ἐναντίωση· ἂν ὅμως βρίσκεται σ' ἐναντίωση μὲ ἓνα ἄλλο, δὲ βρίσκεται ὑποχρεωτικὰ καθόλου σὲ ἀντίθεση. Καὶ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε σαφέστερα· οἱ οὐσίαι γιὰ τὶς διαφορὲς πού ἐνυπάρχουν σ' αὐτὲς ἐπιδέχονται τὴ διάκριση μεταξύ τους κατὰ ἐναντίωση, ὅπως ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα καὶ ὅλα ὅσα διαφέρουν κατὰ τὴν οὐσία, τὰ ἀναφερόμενα ὅμως στὴν οὐσία, δηλαδή οἱ ποιότητες, ἐπιδέχονται τὴ διάκριση κατὰ ἀντίθεση, ὅπως ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος καὶ ὅποιο ἄλλο ὅμοιο. Γιατὶ ὀλοφάνερα αὐτὰ ἀλληλοαναιροῦνται.

ΣΧΟΛΙΟ

Μὲ τὸν ὄρο ἐναντίωση νὰ ἐννοεῖς τὴ διαίρεση· μὲ τὴν ἀντίθεση ἔχε ὑπόψη τὴν ἀναίρεση. Τὸ πρῶτο ἀπὸ αὐτὰ βρίσκεται στὶς οὐσίαι, ἐνῶ τὸ δεῦτερο ἐνυπάρχει στὰ ἀναφερόμενα στὴν οὐσία. Καὶ στὰ μὲν ἐνυπάρχουν θαυμάσια καὶ τὰ δύο, ἡ ἀναίρεση καὶ πάλι ἡ διαίρεση. Ἡ ἐναντίωση ὅμως ἔχει τὴ δύναμη νὰ διαιρεῖ ὄχι νὰ ἀναρεῖ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ  
ΟΡΟΙ ΕΝΩΣΕΩΝ

Ἡ κατ' οὐσίαν ἔνωσις ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων, τουτέστι τῶν ἀτόμων.

Ἡ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις ἐπὶ τῶν οὐσιῶν, τουτέστι ψυχῆς καὶ σώματος.

5 Ἡ κατὰ σχέσιν ἔνωσις ἐπὶ τῶν γνωμῶν, εἰς ἓν θέλημα.

Ἡ κατὰ παράθεσιν ἔνωσις ἐπὶ τῶν σανίδων.

Ἡ κατὰ ἀρμονίαν ἔνωσις ἐπὶ τῶν λίθων.

Ἡ κατὰ κράσιν ἔνωσις ἐπὶ τῶν ὑγρῶν οἴνου καὶ ὕδατος καὶ τῶν τοιούτων.

10 Ἡ κατὰ φύρσιν ἔνωσις ἐπὶ τῶν ξηρῶν καὶ τῶν ὑγρῶν, ἀλεύρου καὶ ὕδατος.

Ἡ κατὰ σύγχυσιν ἔνωσις ἐπὶ τῶν τηκτῶν, κηροῦ καὶ πίσης καὶ τῶν τοιούτων.

Ἡ κατὰ σωρείαν ἔνωσις ἐπὶ τῶν ξηρῶν, σίτου καὶ κριθῆς  
15 καὶ τῶν τοιούτων.

Ἡ κατὰ συναλοιφήν ἔνωσις ἐπὶ τῶν ἀποσπωμένων καὶ αὐθις ἀποκαθισταμένων· οἷον λαμπάδος ἐκ πυρὸς προερχομένης καὶ πάλιν ἀποκαθισταμένης.

Ἡ κατ' οὐσίαν ἔνωσις ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἑτεροῦποστάτων.

20 Ἡ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἑτεροουσιῶν.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ  
ΟΡΟΙ ΕΝΩΣΕΩΝ

Ἡ ἔνωση κατὰ τὴν οὐσία γίνεται στὶς ὑποστάσεις, δηλαδὴ  
στὰ ἄτομα.

Ἡ ἔνωση κατὰ τὴν ὑπόσταση γίνεται στὶς οὐσίες, δηλαδὴ  
στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα.

Ἡ ἔνωση κατὰ τὴν σχέσιν γίνεται στὶς γνώμες, στὸ ἓνα θέλημα.

Ἡ ἔνωση κατὰ παράθεσιν γίνεται γιὰ παράδειγμα στὰ σανίδια.

Ἡ ἔνωση κατὰ ἁρμονίαν γίνεται στὶς πέτρες.

Ἡ ἔνωση κατὰ κράσιν γίνεται στὰ ὑγρά, κρασί, νερὸ καὶ τὰ  
ὅμοια.

Ἡ ἔνωση κατὰ ἀνάμειξιν γίνεται στὰ ξηρὰ καὶ ὑγρά, στὸ φύρα-  
μα ἀλεύρου καὶ νεροῦ.

Ἡ ἔνωση κατὰ σύγχυσιν γίνεται σὲ ὅσα τήκονται (λειώνουν),  
τὸ κηρί, τὴν πίσσα καὶ τὰ παρόμοια.

Ἡ ἔνωση κατὰ σωρείαν γίνεται στὰ ξηρὰ, τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι  
καὶ τὰ παρόμοια.

Ἡ ἔνωση κατὰ συναλοιφήν γίνεται σ' ἐκεῖνα ποὺ ἀποσπῶνται  
καὶ γίνεται πάλι ἢ ἀποκατάστασίν τους· ὅπως ἡ λαμπάδα ποὺ  
βγαίνει ἀπὸ τὴν φωτιὰ καὶ ἀποκαθίσταται πάλι.

Ἡ ἔνωση κατὰ τὴν οὐσίαν γίνεται σ' ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν διαφο-  
ρετικὴν ὑπόστασιν.

Ἡ ἔνωση καθ' ὑπόστασιν γίνεται σὲ ὅσα ἔχουν διάφορη  
οὐσία.



ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΟΝΟΘΕΛΗΤΟΥ  
ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΡΗΤΟΡΟΣ,  
ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΑΡΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ  
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ  
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ  
ΠΡΟΣ ΜΑΞΙΜΟΝ ΤΟΝ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΝ  
ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΡΙΑ

Εἰ κατ' αὐτὸν τῷ θελήματι λόγον καὶ τὴν ἀγνοίαν κατηγόρησαν οἱ Πατέρες ἐπὶ Χριστοῦ, ἀνάγκη τοὺς μὴ κατ' οἰκείωσιν ἐν τῷ Χριστῷ θεωρεῖσθαι λέγοντας τὸ θέλημα, καὶ ἀγνοεῖν αὐτὸν λέγειν. Καὶ πῶς Θεὸς ὁ τὰ μέλλοντα μὴ εἰδῶς; Ἀλλὰ καὶ ψιλὸν αὐτὸν εἰσάγειν ἄνθρωπον, κατὰ τὴν ἤδη τῶν Ἀγνοητῶν κατακριθεῖσαν αἵρεσιν. Εἰ δὲ τὴν ἐντεῦθεν ἀτοπίαν ὑποστελλόμενοι, τὴν ἀγνοίαν κατ' οἰκείωσιν λέγουσιν, ὥσπερ καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ τὴν ἀνυποταξίαν, κατὰ τὸν ὁμοίον τρόπον καὶ τὸ θέλημα λεγέτωσαν. Τῷ γὰρ θελήματι καὶ τὴν ἀγνοίαν οἱ Πατέρες συνέταξαν, τὸν αὐτὸν αὐτῇ φυλάξαντες λόγον, ὡς φησὶν Ἀθανάσιος μὲν ἐν τῇ Κατ' Ἀρειανῶν αὐτοῦ βίβλῳ, Γρηγόριος δὲ ὁ Θεολόγος ἐν τῷ Περὶ Υἱοῦ πρώτῳ λόγῳ, καὶ ἄλλοι ἐν ἄλλοις συγγράμμασι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΠΟΡΙΑ

15 Εἰ πᾶσα λέξις καὶ φωνὴ μὴ τοῖς Πατράσιν εἰρημένη καινοτομία προδήλως καθέστηκεν, δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ δεῖξαι τῶν Πατέρων οὐσαν φωνήν, τὸ 'φυσικὰ' λέγειν ἐπὶ Χριστῷ 'θε-

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΟΘΕΛΗΤΟΥ  
ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ  
ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΔΙΚΟΥ ΠΑΥΛΟΥ  
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ  
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ  
ΠΡΟΣ ΜΑΞΙΜΟ ΤΟΝ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗ

ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΡΙΑ

Ἐάν, σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο λόγο γιὰ τὸ θέλημα, ἀπέδωσαν οἱ Πατέρες στὸ Χριστὸ καὶ τὴν ἄγνοια, εἶναι ἀνάγκη αὐτοὶ ποὺ λένε ὅτι δὲν θεωροῦν οἰκεῖο στὸ Χριστὸ τὸ θέλημα, νὰ τοῦ ἀποδίδουν καὶ ἄγνοια. Καὶ πῶς εἶναι Θεὸς ἐκεῖνος ποὺ δὲ γνωρίζει τὰ μέλλοντα; Ἀλλὰ νὰ τὸν παρουσιάζουν καὶ ὡς ἀπλὸ ἄνθρωπο, σύμφωνα μὲ τὴν αἵρεση τῶν Ἀγνοητῶν ποὺ ἔχει καταδικαστεῖ. Ἐάν ὅμως ἀπὸ φόβο αὐτῆς τῆς ἀτοπίας, ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἄγνοια εἶναι οἰκεῖο στοιχεῖο του, ὅπως καὶ ἡ ἐγκατάλειψη καὶ ἡ ἀνυπακοή, κατὰ τὸν ὅμοιο τρόπο ὡς λένε καὶ τὸ θέλημα. Γιατὶ οἱ Πατέρες ἀπέδωσαν μαζὶ μὲ τὸ θέλημα καὶ τὴν ἄγνοια, φυλάσσοντας τὸν ἴδιο λόγο γι' αὐτὴν, ὅπως λέγει ὁ Ἀθανάσιος στὸ βιβλίο του Κατὰ Ἀρειανῶν, καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὸν πρῶτο λόγο του Περὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἄλλοι σὲ ἄλλα συγγράμματα.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΠΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Ἐάν κάθε λέξη καὶ φράση, ποὺ δὲν ἔχει εἰπωθεῖ ἀπὸ τοὺς Πατέρες, εἶναι φανερὴ καινοτομία, εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνουν ἓνα ἀπὸ

*λήματα, ἢ δεῖξαι μὴ δυνάμενοι, ἴστωσαν τῷ τῶν Πατέρων ὀνόματι τὴν ἑαυτῶν καινοτομοῦντες διδασκαλίαν. Εἰ δέ, τὰς ἑτέρας αὐτῶν φωνὰς πρὸς τὸν ἴδιον νοοῦντες σκοπόν, τὴν τοιαύτην τίθενται ὀνοματοποιΐαν. Εἰ δὲ τὸ δεύτερον μεμπτόν, ἄρα καὶ τὸ  
5 πρῶτον.*

τὰ δύο, ἢ νὰ δείξουν ὅτι εἶναι λόγος τῶν Πατέρων, αὐτὸ ποὺ λένε, φυσικὰ θελήματα τοῦ Χριστοῦ, ἢ ἂν δὲν μποροῦν νὰ τὸ δείξουν, ἅς γνωρίζουν ὅτι μὲ τὸ ὄνομα τῶν Πατέρων προβάλλουν τὴ δική τους νέα διδασκαλία. Ἀλλιῶς, θέτουν τὴν ὀνοματοποιία αὐτή, τὶς διαφορετικὲς φράσεις τους, ἔχοντας στὸ νοῦ τους τὸν ἴδιο σκοπὸ. Κι ἂν εἶναι ἀξιοκατὰκριτο τὸ δεύτερο, ἄρα εἶναι καὶ τὸ πρῶτο.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ  
ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ  
ΕΠΙΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΤΑΓΜΕΝΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ  
ΥΠΟ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΟΣ

ΛΥΣΙΣ Α'

Αί παρὰ τοῦ ρήτορος πεύσεις, ἀγιώτατε καὶ θεοτίμητε πά-  
τερ, οὐ μᾶλλον τὸ εὐλογον ἔχουσι τῆς ἀπορίας, ἢ τὸ παράλογον  
ἐνδείκνυνται τῆς ἀπορίας, ἕκ τε τοῦ ψεύδους αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπ'  
ἀνατροπῇ τῆς θείας τοῦ Μονογενοῦς σαρκώσεως ἐριδος. Οὐ γὰρ  
15 κατὰ τὸν αὐτὸν τῷ θελήματι λόγον, ὡς φησι, καὶ τὴν ἀγνοίαν ἐπὶ  
Χριστοῦ κατηγορήσαν οἱ Πατέρες. Τίς γὰρ ὁ τοῦτο δεῖξαι δυνά-  
μενος, εἰ καὶ οὗτοι τὰ μηδαμῶς ὄντα, καθὼς ἔθος αὐτοῖς, οὐκ  
ἀναπλάττονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τολμηρῶς καθ' ἑαυτῶν προκο-  
μίζουσιν; Ἡ οὕτω δ' ἂν ἀγνοίας καὶ θελήματος ὁ αὐτὸς ἔσται  
20 λόγος, εἰς ταῦτὸν ἄγων ἀλλήλοις τὰ πάντη κυρίως ἀσύμβατα, εἴ-  
περ ἢ μὲν τὴν τοῦ ὄντος ἀναίρεσιν, τὸ δὲ τὴν τοῦ ὄντος θέσιν πα-  
ρίστησιν, ὃ δὴ προδήλως ἀμήχανον, ὡς οὐδὲ τὸ παράπαν ἀλλή-  
λαις ἕξις ὑπάρχει καὶ στέρησις. Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ τὴν ἀπὸ τῶν  
Ἀρειανῶν προτεινομένην, καὶ ταύτην ὁ θεῖος καὶ μέγας Γρηγό-  
25 ριος καταριθμεῖ, φημὶ δὴ τὴν ἀγνοίαν, ἥδη ταῦτὸν οὔσαν ἀπέφη-  
νεν τῷ θελήματι. Τοῦ θελήματος γὰρ ρητῶς, οὐδὲ κατὰ τὸν τό-  
πον παντελῶς ἐμνημόνευσεν, ἐν ᾧ ταῦτα διέξεισι, «σὺ δέ μοι»,  
λέγων, «καταριθμεὶ πρὸς ταῦτα τὰ τῆς ἀγνωμοσύνης ρῆματα,  
τό, 'Θεὸς μου, καὶ Θεὸς ὑμῶν', τὸ 'μείζων', τὸ 'ἔκτισεν', τὸ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ  
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΙΝΟ  
ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΤΑΞΑΜΕ  
ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΛΥΣΗ Α΄.

Οί ἐρωτήσεις τοῦ ρήτορα, ἀγιότατε κι ἀπ' τὸ Θεὸ τιμημένε πατέρα, δὲν περιέχουν τὸ εὖλογο τῆς ἀπορίας, ἀλλὰ μᾶλλον δείχνουν τὸν παραλογισμό αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ψεῦδος, καὶ ἀπὸ τὴ φιλονεικία τους γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς θείας σάρκωσης τοῦ Μονογενοῦς. Γιατὶ δὲν ἀπέδωσαν οἱ Πατέρες σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο μὲ τὸ θέλημα λόγο, ὅπως λέγει, καὶ τὴν ἀγνοία στὸ Χριστό. Γιατὶ ποῖός εἶναι αὐτὸς πὺν μπορεῖ ν' ἀπόδειξει αὐτό, ἂν καὶ αὐτοί, σύμφωνα μὲ τὴ συνήθειά τους, δὲν φαντάζονται μόνο αὐτὰ πὺν δὲν ὑπάρχουν μὲ κανένα τρόπο, ἀλλὰ τὰ προβάλλουν τολμηρὰ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ τους; Ἡ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ εἶναι ἴδιος ὁ λόγος τῆς ἀγνοίας καὶ τοῦ θελήματος, πὺν ὁδηγεῖ σὲ ταυτότητα μεταξὺ τους τὰ ἐντελῶς στὴν πραγματικότητα ἀσύμβατα, ἂν ἡ ἀγνοία ἐκφράζει τὴν ἀναίρεση τοῦ ὄντος, ἐνῶ τὸ θέλημα τὴ θέση τοῦ ὄντος, πράγμα πὺν βέβαια εἶναι ὀλοφάνερα ἀδύνατο, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμοιβαίότητα ἀνάμεσα στὴν ἔξη καὶ στὴ στέρηση (στὸ ἔχω καὶ στεροῦμαι). Δὲν σημαίνει δηλαδὴ, ἐπειδὴ αὐτὴν προτείνουν οἱ Ἀρειανοί, καὶ τὴν ἀριθμεῖ καὶ ὁ θεῖος καὶ μέγας Γρηγόριος (ἐννοῶ τὴν ἀγνοία), ὅτι τὴν κήρυξε κιόλας ταυτόσημη μὲ τὸ θέλημα. Γιατὶ τὸ θέλημα οὔτε καν τὸ ὀνόμασε στὸ σημεῖο πὺν ἀναφέρεται σ' αὐτὰ λέγοντας<sup>1</sup>. «Σὺ ἀπαρίθμησέ μου, παρακαλῶ, μαζί μ' αὐτὰ τὰ λόγια τῆς ἀγνωμοσύνης, τὸ Ἐθεός μου καὶ Θεός σας<sup>2</sup>, τὸ ἰμεγαλύτε-

ἡγίασε » καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰ δὲ ὅτι συμπαρέλαβε μόνον, εἰς ταυτόν  
 ἄγειν τὴν ἄγνοιαν τῷ θελήματι τυχὸν ἐπιχειροῦσιν, ἔσται δήπου  
 πάντως καὶ τό, «Θεός μου, καὶ Θεός ὑμῶν», καὶ τὸ «μείζων»  
 παρὰ τοῦ Πατρὸς εἰρημένον, καὶ τὸ «κτίζειν» καὶ «ἁγιάζειν»  
 5 ταυτόν τῇ ἀγνοίᾳ κατ' αὐτοὺς διὰ τὴν σύνταξιν, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα  
 τῇ ἀγνοίᾳ συντέταχεν. Εἰ δὲ τοῦτο διανοίας καθέστηκε παρατρο-  
 πή, κάκεινο μειζόνως ἐκτροπή τῶν ταῦτα λογιζομένων, μὴ τί γε  
 λέγειν ἢ γράφειν ἐπιχειρούντων.

Ἄλλως τε δέ, εἰ ἀγνοίας καὶ θελήματος ὁ αὐτὸς καθέστηκε  
 10 λόγος, ἢ τὰ φύσει θέλοντα πάντως καὶ ἀγνοοῦσιν, ἢ τὰ φύσει  
 ἀγνοοῦντα πάντως καὶ θέλουσιν· οὐκοῦν καὶ Θεὸς κατὰ φύσιν  
 θέλων, ἀγνοίας περιπεσεῖται πάθει, καὶ ἄψυχα πάντα κατὰ φύ-  
 σιν ἀγνοοῦντα, θελήματι κινηθήσεται φυσικῶ. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ  
 Χριστὸς αὐτὸς ὁ ἐκ θεότητος ὑφεστῶς καὶ ἀνθρωπότητος κατ'  
 15 οἰκείωσιν, ὡς φασιν αὐτοί, τὴν τε ἀγνοιαν καὶ τὸ θέλημα ἔχων,  
 ἔξει που πάντως φύσει κατὰ τοῦ θείου θελήματος καὶ τὴν  
 ἀγνοιαν. Καὶ σιωπῶ λέγειν, ὡς εἰ καὶ διὰ τὴν οἰκείωσιν ἐσφαλ-  
 μένως, ἀλλ' ὁμως οὐπερ κατηγωνίσαντο συνηγοροῦντες ἐδεί-  
 χθησαν, καὶ αὐτοὶ δύο συνιστῶντες θελήματα, τό τε κατὰ φύσιν  
 20 λέγω, καὶ τὸ κατ' οἰκείωσιν, ἄπερ δύο προδήλως τυγχάνουσι,  
 σὺν ταῖς ἰσαριθμοῖς ἀγνοίαις, ὃ καὶ παράλογον, διττὴν ἐπὶ Χρι-  
 στοῦ δοξάζειν τὴν ἀγνοιαν, τοῦ μηδὲ μίαν ἔχοντος, πᾶσαν δὲ  
 πάντως ἐξαφανίζοντος, εἴπερ ἐστὶ Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις.

Οἰκείωσιν δὲ ποίαν ἄρα φασί; Τὴν οὐσιώδη, καθ' ἣν τὰ  
 25 προσόντα φυσικῶς ἕκαστον ἔχοντα οἰκειοῦνται διὰ τὴν φύσιν, ἢ  
 τὴν σχετικὴν, καθ' ἣν τὰ ἀλλήλων φυσικῶς στέργομέν τε καὶ οἰ-  
 κειούμεθα, μηδὲν τούτων αὐτοὶ πάσχοντες ἢ ἐνεργοῦντες; Ἄλλ'  
 εἰ μὲν τὴν πρώτην, ἐκεῖνοι μᾶλλον ψιλὸν ἀπέφηναν ἄνθρωπον

ρος<sup>3</sup>, τὸ ἔκτισε<sup>4</sup>, τὸ ἁγίασε<sup>5</sup>» καὶ τὰ ἀκόλουθα. Κι ἂν, ἐπειδὴ τὰ συμπεριέλαβε μόνο, ἐπιχειροῦν τυχὸν νὰ ταυτίσουν τὴν ἄγνοια μὲ τὸ θέλημα, θὰ εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ τὸ ὁ Θεὸς μου καὶ Θεὸς σας, καὶ τὸ ἄκτις καὶ τὸ ἁγιάζει καὶ τὸ ἰδιο μὲ τὴν ἄγνοια σύμφωνα μ' αὐτούς, ἐπειδὴ τὰ χθηκαν μαζί, ἐπειδὴ δηλαδὴ τὰ ἔταξε μαζί μὲ τὴν ἄγνοια. Κι ἂν αὐτὸ εἶναι παρεκτροπὴ τῆς διάνοιας, κι ἐκεῖνο εἶναι μεγαλύτερη παρεκτροπὴ ἐκείνων πού βάζουν τέτοια στό νοῦ τους, ἀλλὰ βέβαια δὲν ἐπιχειροῦν νὰ τὰ λένε ἢ νὰ τὰ γράφουν.

Ἐξάλλου, ἂν εἶναι ἴδιος ὁ λόγος τῆς ἄγνοιας καὶ τοῦ θελήματος, τότε ἢ ὅσα ἀπὸ τῆ φύση τους θέλουν ὅπωςδήποτε καὶ ἀγνοοῦν, ἢ ὅσα ἀπὸ τῆ φύση τους ἀγνοοῦν, ὅπωςδήποτε καὶ θέλουν. Ἐπομένως καὶ ὁ Θεός, πού σύμφωνα μὲ τῆ φύση του θέλει, θὰ πέσει καὶ στό πάθος τῆς ἄγνοιας, καὶ τὰ ἄψυχα ὅλα, πού σύμφωνα μὲ τῆ φύση τους ἀγνοοῦν, θὰ κινηθοῦν ἀπὸ φυσικὸ θέλημα. Κι ἂν συμβαίνει αὐτό, καὶ ὁ Χριστὸς ὁ ἴδιος, πού ἡ ὑπόστασή του συνίσταται ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, καὶ ἔχει οἰκειωθεῖ, ὅπως λένε αὐτοί, τὴν ἄγνοια καὶ τὸ θέλημα, θὰ ἔχει ὅπωςδήποτε κατὰ κάποιον τρόπο κατὰ τοῦ θείου θελήματος καὶ τὴν ἄγνοια. Καὶ ἀποφεύγω νὰ πῶ ὅτι, ἂν αὐτὸ γίνεται ἐξαιτίας τῆς οἰκείωσης, κάνουν λάθος ἀλλ' ὅμως ἀποδείχθηκαν νὰ συνηγοροῦν σ' αὐτὸ πού καταπολέμησαν, διδάσκοντας κι αὐτοὶ δύο θελήματα, ἐννοῶ καὶ τὸ φυσικὸ καὶ τὸ οἰκειοποιημένο, πού ὀλοφάνερα εἶναι δύο, μαζί μὲ τὶς ἰσαριθμὲς ἄγνοιες, πράγμα πού εἶναι καὶ παράλογο, νὰ πιστεύομε διπλῆ ἄγνοια στό Χριστό, αὐτὸν πού δὲν ἔχει οὔτε μία, καὶ πού ὅπωςδήποτε ἐξαφανίζει κάθε ἄγνοια, ἐφόσον «εἶναι σοφία Θεοῦ καὶ δύναμη»<sup>6</sup>.

Ἄλλὰ καὶ οἰκείωση ποιά ἄραγε λένε; Τὴν οἰκείωση οὐσίας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἰκειώνεται, ἐξαιτίας τῆς φύσης, τὰ φυσικά προσόντα, ἢ τὴ σχετική, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κατὰ τρόπο φυσικὸ στέργομε καὶ κάνομε δικὰ μας καθένας ὅσα συμβαίνουν στοὺς ἄλλους, χωρὶς νὰ παθαίνομε ἢ νὰ ἐνεργοῦμε κάτι ἀπὸ αὐτά;

3. Ἰω. 14, 28.

5. Ἰω. 10, 36.

4. Παροιμ. 8, 22.

6. Α' Κορ. 1, 24.



τὸν σαρκωθέντα Θεόν, ὡς τοῦτον ἀγνοοῦντα φυσικῶς δογματί-  
 ζοντες. Εἰ δὲ τὴν δευτέραν, οὐδὲ ἄνθρωπον ὄλως, ἀλλ' ἄσαρκον  
 μόνον Θεόν, ὡς ἐν ψιλῇ σχέσει τὰ τῆς σαρκός, καὶ οὐχ ὡς ἄν-  
 θρώπου τὰ φυσικὰ φυσικῶς οἰκειούμενον μετὰ τοῦ εἶναι καὶ μέ-  
 5 νειν Θεόν. Ἐπειδήπερ ἐν ᾧ τὴν ἀγνοίαν τίθησι, καὶ τὰ φυσικὰ  
 πάντα τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ καταριθμεῖ σαφῶς ὁ διδάσκαλος,  
 οἷον τὸ ὑπνοῦν, τὸ πεινεῖν, τὸ διψεῖν, τὸ κοπιᾶν, τὸ δακρύειν, τὸ  
 ἀγωνιᾶν, τὸ ὑποδύεσθαι, τὸν σταυρόν, τὸν θάνατον, μεθ' ὧν καὶ  
 τὴν ἔγερσιν καὶ τὴν ἀνάληψιν, οἷς καὶ σέσωκεν, ἐκουσίως ταῦτα  
 10 κατὰ φύσιν δεξάμενος ὑπὲρ ἡμῶν καὶ παθῶν. Εἰ οὖν ταῦτα κατὰ  
 τὴν ἐν σχέσει ψιλὴν οἰκείωσιν ἐπὶ Χριστοῦ γεγενῆσθαι δοξάζου-  
 σι, καὶ οὐ φυσικὰ ὡς ἄνθρώπου τοῦ σαρκωθέντος εἶναι Λόγου  
 πρεσβεύουσι, τί λοιπὸν Ἀπολιναρίῳ καὶ Μάνεντι καταλείψωσι;  
 Σεβῆρον γὰρ ὑπερῆραν τῇ ἀσεβείᾳ, μᾶλλον ὑπεραυδήσαντες, ὡς  
 15 οὐ τοσοῦτον κατεξαναστάντα τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τῇ τῶν φυσι-  
 κῶν ἰδιωμάτων ῥῆσει προσκεχρημένον, εἰ καὶ τὴν φύσιν ἀθετεῖ  
 τῆς σαρκός, πρὸς μίαν τὰς διαφόρους φύσεις ἐκθλίβων. Ταῦτα  
 γὰρ ἔψεται τοῖς τὰ ἄμικτα μίσγουσι καὶ τὸν Πατρικὸν διωθουμέ-  
 νοις καὶ παρακλέπτουσι νοῦν, ὅστις εὐκρινῶς ἅπαντα τίθεται  
 20 κατὰ τάξιν τὴν πρέπουσαν. Ὅθεν ὁ πανεύφημος καὶ θεοφόρος  
 διδάσκαλος ἐν τῷ Περὶ Υἱοῦ δευτέρῳ λόγῳ, τάδε διέξεισι περὶ  
 ἀγνοίας, ὡσπερ κανόνι τινὶ καὶ τύπῳ διοριζόμενος, κἂν αὐτὰ τὸ  
 πρῶτον ἡμῖν ἀνερμηνεύτως εἰς μέσον προήγαγον, τὸν ἀκροατὴν  
 ὑφαρπάζοντες: « Ἡ πᾶσιν εὐδὴλον, ὅτι γινώσκει μὲν ὡς Θεός,  
 25 ἀγνοεῖν δὲ φησιν ὡς ἄνθρωπος, ἂν τις τὸ φαινόμενον χωρίσῃ τοῦ  
 νοουμένου». Τίθεται οὖν τὴν μὲν ἀγνοίαν τῇ κατ' ἐπίνοιαν δια-  
 στολῇ τῶν οὐσιῶν μόνον ἐκδέχεσθαι, τὰ δὲ φυσικὰ θελήματα  
 καὶ πᾶν τι ἄλλο φυσικὸν δίχα μόνης τῆς ἀμαρτίας, τῇ καθ' ὑπό-  
 στασιν ἐνώσει τῶν φύσεων αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου  
 30 γνωρίζειν, εἰς τὴν τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς καὶ ἅπερ ὑπάρχει κυριω-

Ἄν λένε τὴν πρώτη, εἶναι αὐτοὶ μᾶλλον ποὺ κήρυξαν ἀπλὸ ἄνθρωπο τὸν Θεὸ ποὺ σαρκώθηκε, δογματίζοντας ὅτι φυσικὰ ἄγνοεῖ. Ἄν πάλι τὴ δεύτερη, οὔτε κὰν ἄνθρωπο τὸν λένε, ἀλλὰ μονάχα ἄσαρκο Θεῶ, ἐπειδὴ μὲ ἀπλῆ σχέση οἰκειοποιεῖται τὰ στοιχεῖα τῆς σάρκας καὶ ὄχι σὰν ἄνθρωπος τὰ φυσικὰ σύμφωνα μὲ τὴ φύση, ἐνῶ ταυτόχρονα εἶναι καὶ μένει Θεός. Ἐπειδὴ βέβαια ὁ δάσκαλος σ' ἐκείνον ποὺ ἀναγνωρίζει ἄγνοια, ἀπαριθμεῖ μὲ σαφήνεια καὶ ὅλα τὰ φυσικὰ ιδιώματα τοῦ Θεοῦ ποὺ σαρκώθηκε, ὅπως εἶναι τὸν ὕπνο, τὴν πείνα, τὴ δίψα, τὸν κόπο, τὸ κλάμα, τὴν ἀγωνία, τὴν ἀποφυγή, τὸν σταυρὸ, τὸν θάνατο. Μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ τὴν ἔγερση καὶ τὴν ἀνάληψη, μὲ τὰ ὅποια καὶ μᾶς ἔσωσε, ἀφοῦ τὰ δέχθηκε καὶ τὰ ἔπαθε ὅλα θέλοντας στὴ φύση του γιὰ χάρη μας. Ἄν λοιπὸν αὐτὰ πιστεύουν ὅτι συνέβηκαν στὸν Χριστὸ σύμφωνα μὲ ἀπλῆ οἰκείωση στὴ σχέση τους, καὶ δὲν πρεσβεύουν ὅτι εἶναι φυσικὰ ιδιώματα ὡς ἀνθρώπου τοῦ Λόγου ποὺ σαρκώθηκε, τί ὑπόλοιπο θ' ἀφήσουν γιὰ τὸν Ἀπολινάριο καὶ τὸν Μάνεντα; Γιατὶ τὸν Σεβῆρο τὸν ξεπέρασαν στὴν ἀσέβεια, βλασφημώντας περισσότερο, γιατί δὲν ἐξεγέρθηκε τόσο πολὺ κατὰ τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ χρησιμοποίησε τὴν ἔκφραση τῶν φυσικῶν ιδιωμάτων, ἂν καὶ ἀθετεῖ τὴ φύση τῆς σάρκας συνθλίβοντας σὲ μία τὶς διαφορετικὲς φύσεις. Γιατὶ αὐτὰ θὰ ἐπακολουθήσουν γιὰ ἐκείνους ποὺ σμίγουν τὰ ἄσμιχτα καὶ ἀπορρίπτουν καὶ ὑποκλέπτουν τὴ σκέψη τοῦ Πατέρα, ποὺ διευθετεῖ τὰ πάντα χωρισμένα μὲ τὴν τάξη ποὺ πρέπει. Γι' αὐτὸ ὁ πανεύφημος καὶ θεοφόρος δάσκαλος στὸ δεύτερο λόγο του Περὶ τοῦ Υἱοῦ λέγει τὰ παρακάτω γιὰ τὴν ἄγνοια, σὰ νὰ ὀρίζει κάποιο κανόνα καὶ παράδειγμα, ἂν καὶ στὴν ἀρχὴ τὰ παρουσίασαν μπροστὰ μας χωρὶς καμμιά ἐρμηνεία, παραλείθοντας τὸν ἀκροατὴ· «Εἶναι σ' ὅλους βέβαια ὀλοφάνερο, ὅτι γνωρίζει σὰν Θεὸς ἀλλά, λέγει, ἄγνοεῖ σὰν ἄνθρωπος, ἂν κάποιος διαχωρίσει τὸ φαινόμενο ἀπὸ τὸ νοούμενο». Ὅριζει λοιπὸν τὴν ἄγνοια νὰ τὴν δεχόμεστε μόνο μὲ τὴ νοητικὴ διάκριση τῶν οὐσιῶν, ἐνῶ τὰ φυσικὰ θελήματα καὶ ὅποιοδήποτε ἄλλο φυσικό, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, νὰ τὰ ἀποδεχόμεστε μόνο μὲ τὴν ἔνωση σὲ ὑπόσταση τῶν φύσεων τοῦ ἰδίου τοῦ Λόγου ποὺ σαρκώθηκε, γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ ἀναμφισβήτητα ἀπὸ ποιά

τάτην βεβαίωσιν. Εἰ τοίνυν τὴν μὲν ἄγνοιαν ἐν τῇ κατ' ἐπίνοιαν διαστολῇ θεωροῦμεν, οὐδ' αὐτοῦ κυρίως ἐστίν, ὃ μήτε ἡμῶν κατὰ φύσιν ὡς συστατικόν, εἰ καὶ ἡμῶν εἶναι λέγεται διὰ τὴν ἀρχαίαν παράβασιν, οἷον ἡ ἄγνοια, ἡ ἐγκατάλειψις, ἡ παρακοή, τὸ 5 ἀνυπότακτον. Τίς γὰρ ἡμῶν ἐν τούτοις φύσεως λόγος ἢ τῆς οὐσίας συστατικός; Διόπερ οὐδὲ Χριστοῦ ταῦτα κατηγοροῦμεν ὡς Χριστοῦ παντελῶς, οὐδὲ εἴ τι ἄλλο, καθὼς ἔφην. τῶν ἐν τῇ κατ' ἐπίνοιαν διαστολῇ τὸν σεσαρκωμένον γινώσκουμεν Λόγον, οὐδὲ κατ' ἐπίνοιαν ψιλὴν φανταζόμεθα, ἀλλ' ἐν ἄκρῃ τῇ καθ' ὑπόστα-  
10 σιν ἐνώσει τῶν φύσεων ὄντα πιστεύομεν· δῆλον ὡς οὐδέ τι τῶν ἐν διαιρέσει κατ' ἐπίνοιαν λαμβανομένων αὐτοῦ τὸ παράπαν ἐστίν, ἀλλ' ἐκεῖνα κυρίως αὐτοῦ καὶ μόνα πρεσβεύομεν, τὰ ὅσα περ φυσικὰ τυγχάνει μετὰ τῆς φύσεως, καὶ λώβης ὄντα τῆς καθ' ἁμαρτίαν ἐκτός, ἐνότητι προσώπου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν μιᾶς ὑπο-  
15 στάσεως πραγματικῶς σωζόμενά τε καὶ ὁμολογούμενα τοῖς εὐσεβέσιν.

Οὐκοῦν εἰ μὲν οὐ φυσικὸν τὸ θέλημα καὶ τῆς ἡμετέρας οὐσίας συστατικόν, παραστήσωσιν, εἰ δὲ φυσικὸν (θελητικὸς γὰρ φύσει ὁ ἄνθρωπος), ἢ καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ σαρκωθέν-  
20 τος Λόγου κατ' οὐσίαν ὡς ἀνθρώπου γεγεννημένου, καὶ θελητικοῦ κατ' ἀμφω τὰς ἐξ ὧν συνέστηκε φύσεις ὑπάρχοντος, καὶ ἔστι καὶ γνωρίζεται, ἢ καὶ τὰ ἄλλα φυσικὰ μετ' αὐτοῦ, φημί δὴ τοῦ κατὰ φύσιν θελήματος, ἐν τῇ κατ' ἐπίνοιαν διαιρέσει, ψιλῶς, ἀλλ' οὐ κυρίως καὶ πραγματικῶς γνωρισθήσονται, καὶ ἔσται  
25 κατ' αὐτοὺς ἢ τῆς ὅλης οἰκονομίας θεωρία καὶ μύησις, μᾶλλον δὲ αὐτὴ κυρίως ἢ σάρκωσις, κατὰ διαίρεσιν αὐτοῖς λαμβανομένη καὶ φαντασίαν, μηδενὸς φυσικοῦ τούτοις ἐν Χριστῷ καθ' ἐνωσιν ὁμολογούμενου, μὴ δ' αὐτῆς τὸ παράπαν τῆς φύσεως. Οὐ γάρ τι φυσικὸν οὐκ ἔστιν, οὔτε φύσις ἔσται ποτὲ ἄν. Ὡσπερ ἐνθα κυ-  
30 ρίως ἢ φύσις, τὰ κατ' αὐτὴν ἀπαραλείπτως δίχα μόνης τῆς ἀ-

προέρχεται, σὲ ποιά συνίσταται καὶ τί ἀκριβῶς εἶναι. Ἐάν λοιπὸν τὴν ἄγνοια τῆ νοοῦμε στὴ νοητικὴ διάκριση, οὔτε ἐκείνου εἶναι ἀληθινὰ συστατικὸ τῆς φύσης τοῦ αὐτοῦ ποῦ δὲν εἶναι οὔτε δικό μας, ἂν καὶ λέγεται ὅτι εἶναι δικό μας ἐξαιτίας τῆς ἀρχαίας παράβασης, ὅπως ἡ ἄγνοια, ἡ ἐγκατάλειψη, ἡ παρακοή, ἡ ἀνυπακοή. Γιατὶ ποῖος λόγος ὑπάρχει σ' αὐτά, ποῦ συνιστᾷ τὴ φύση μας ἢ τὴν οὐσία; Γι' αὐτὸ οὔτε στὸν Χριστὸ τὰ ἀποδίδομε αὐτά, γιατί οὔτε ὅποιοδήποτε ἄλλο, ὅπως εἶπα, ἀποδίδεται στὸ Χριστὸ ἀπὸ ὅσα διαπιστώνονται στὴ νοητικὴ διάκριση, καὶ πολὺ εὐλογα. Ἐάν δηλαδὴ δὲν ἀποδεχόμεστε σὲ διάκριση τὸν Λόγο ποῦ σαρκώθηκε, οὔτε τὸν φανταζόμεστε σὰν ἀπλὸ νοητικὸ κατασκευάσμα, ἀλλὰ πιστεύομε ὅτι βρίσκεται σὲ ἀπόλυτη ὑποστατικὴ ἔνωση τῶν φύσεων, εἶναι φανερὸ ὅτι κανένα ἀπὸ ὅσα νοοῦμε σὲ διαίρεση νοητικᾶ, δὲν ἀνήκει καθόλου σ' αὐτόν. Ἐλλὰ ἐκεῖνα καὶ μόνο δεχόμεστε ὅτι εἶναι γνήσια δικὰ του, ὅσα φυσικὰ τυχαίνει νὰ εἶναι τῆς φύσης μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ λέπρα τῆς ἁμαρτίας, ποῦ διασώζονται πραγματικὰ μὲ τὴν ἐνότητα τοῦ προσώπου καὶ τῆς μιᾶς ὑπόστασής του καὶ ποῦ ὁμολογοῦνται ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς.

Ἐπομένως, ἂν τὸ θέλημα δὲν εἶναι φυσικὸ καὶ συστατικὸ τῆς οὐσίας μας, ἄς μᾶς τὸ παραστήσουν. Ἐάν ὅμως εἶναι φυσικὸ, (γιατὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι θελητικὸ ὄν ἀπὸ τὴ φύση του) τότε, ἢ εἶναι καὶ αὐτὸ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα στοιχεῖα τοῦ Λόγου ποῦ σαρκώθηκε κατὰ τὴν οὐσία, ἀφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ εἶναι θελητικὸς καὶ κατὰ τὶς δύο φύσεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελέστηκε, καὶ εἶναι καὶ γνωρίζεται, ἢ καὶ τὰ ἄλλα φυσικὰ στοιχεῖα μαζὶ μ' αὐτό, ἐννοῶ τὸ φυσικὸ θέλημα, θὰ γνωριστοῦν σὲ μιὰ νοητικὴ διαίρεση, μὲ τρόπο ψιλὸ καὶ ὄχι ἀληθινὰ καὶ πραγματικὰ, καὶ θὰ εἶναι, σύμφωνα μ' αὐτούς, ἢ θεωρία καὶ ἢ διδασκαλία ὅλης τῆς οἰκονομίας, ἢ καλύτερα ἢ ἴδια ἢ πραγματικὴ σάρκωση, ποῦ νοεῖται ἀπὸ αὐτούς κατὰ διαίρεση καὶ φαντασία, χωρὶς νὰ ὁμολογοῦν κανένα φυσικὸ στοιχεῖο στὸν Χριστὸ ἐνωμένο, οὔτε καὶ αὐτὴ ἀκόμη τὴ φύση. Γιατὶ, ὅπου δὲν ὑπάρχει κάτι φυσικὸ, ἐκεῖ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει οὔτε φύση. Ὅπου πάλι ὅπου ὑπάρχει πράγματι ἡ φύση, ὑπάρχουν ὅλα χωρὶς παράλειψη ὅσα ἀναφέρονται σ' αὐτήν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία μόνο. Γι' αὐτὸ

μαρτίας. Διόπερ οὐδὲ μία τούτοις κατὰ τῆς ἀληθείας πρόφασις  
 ἔσται. Περιήρηται γὰρ πᾶσα καὶ διὰ πάντων ἐπίνοια, πρὸς τὸ  
 ταύτην, εἴ γε βούλοιντο, περιχαρῶς ἀσμενίσαι, καὶ ἡμῖν εἰλικρι-  
 νῶς συνομολογεῖν, ἀλλὰ μὴ τοῖς ὡς ἐξ ἀράχνης τῆς κατ' αὐτοὺς  
 5 ἀδρανουῶς διανοίας ἐπερείδεσθαι λόγοις, τοὺς εἰς αὐτὸν ὀρθοδό-  
 ξως πιστεύοντας, ὅτι ἐξ ὧν ἔστιν ὁ Χριστός, ἐν αὐτοῖς ἔστιν ὁ  
 Χριστός, καὶ ἐν οἷς ἔστιν ὁ Χριστός, ταῦτά ἐστιν ὁ Χριστός.  
 Ἔστιν οὖν Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἐν ταύτῳ ὁ Χριστός, ἔστι δὲ καὶ  
 ἐν θεότητι καὶ ἐν ἀνθρωπότητι, ἦνωτο δὲ καὶ ἐκ θεότητος καὶ ἐξ  
 10 ἀνθρωπότητος.

#### ΕΠΙΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΑΤΟΠΟΥ

Περὶ τοῦ δεῖξαι φυσικὰ λέγειν τὰ θελήματα τοὺς Πατέρας,  
 τότε δεῖξομεν, ὅτ' ἂν ἐπαίειν δυνηθῶσιν ἢ βουληθῶσιν, εἰπεῖν  
 οἰκειότερον, οἱ πρὸς πάντα τὰ θεῖα καὶ πατρικὰ τὴν ἀκουστικὴν  
 15 τῆς ψυχῆς ἀποβύσαντες δύναμις. Εἰ γὰρ ταύτην ὡς ἕκ τινος πά-  
 θους ἀνακαθάσαι βουληθῶσι τῆς ἔριδος, καὶ τρανῶς, ἢ μᾶλλον  
 ἀπροσπαθῶς, τὸ τῆς διανοίας ὄμμα κατὰ λόγον ἐρεῖσαι τῇ τῆς  
 πατροπαραδότου διδασκαλίας πολυφώτῳ καὶ ἱερᾷ λαμπηδόνι,  
 συνήσουσι πάντως ὡς «φυσικὰ θελήματα» κατονομάζουσιν, ἕκ  
 20 τε τοῦ διαρρήδην ἅπαντας κοινῇ λέγειν τε καὶ διδάσκειν, «φυσικὴν  
 τε ὄρεξιν καὶ ἐμφυτον ὄρεξιν, καὶ φυσικῶς ἔχουσιν τὸ μὴ  
 θέλειν ἀποθανεῖν τὴν σάρκα· κατάγνωσις φύσεώς ἐστι γὰρ τοῦ-  
 το. Καὶ πῶς ἂν φησι κοινὸν ἀμφοτέρων τὸ θέλημα; Ποῦ δ' ἂν ἢ  
 τῆς φύσεως διαφορότης τῷ ἐνὶ θελήματι διαφαίνοιτο; Ἀνάγκη  
 25 γὰρ πᾶσα σύνδρομον εἶναι τῇ φύσει τὴν βούλησιν, καὶ τὴν φύσιν  
 μὴ βουλομένην ἀποθανεῖν, ἀλλὰ τῆς παρούσης ἀντεχομένην  
 ζωῆς. Καὶ ὡσπερ τὸ πεινεῖν καὶ διψεῖν οὐκ ἔγκλημα, οὐδὲ τὸ τῆς  
 παρούσης ζωῆς ἐφίεσθαι. Καὶ ὅτι φύσει γὰρ ἔγκειται τὸ φίλτρον  
 τὸ περὶ τὰ παρόντα». Καὶ τό· «Ἐχούσης τῆς σαρκός, ἦν δι' ἡμᾶς  
 30 ἀνέλαβε μετὰ πάντων τῶν αὐτῇ προσόντων φυσικῶς, καὶ τὸ πα-  
 ρατεῖσθαι τὸν θάνατον». Ταῦτα Ἀθανασίου, καὶ Βασιλείου, καὶ

δὲν ἔχουν αὐτοὶ καμμιά πρόφαση ἐναντίον τῆς ἀλήθειας. Γιατὶ ἀφαιρέθηκε ὅλη καὶ ἀπὸ ὅλα ἡ ἰδέα, νὰ τὴν ἀσπαστοῦν χαρούμενα, ἂν θὰ ἤθελαν, καὶ εἰλικρινὰ νὰ συμφωνήσουν μαζί μας, καὶ ὄχι νὰ στηρίζονται στοὺς σὰν ἀπὸ ἀράχνη συλλογισμοὺς τῆς ἀργοκίνητης διάνοιάς τους, ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτὴν ὀρθόδοξα, γιατί ἀπὸ ὅποια ἀποτελεῖται ὁ Χριστός, σ' αὐτὰ ὑπάρχει ὁ Χριστός, καὶ σὲ ὅποια ὑπῆρχε ὁ Χριστός, αὐτὰ εἶναι ὁ Χριστός. Εἶναι λοιπὸν Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ταυτόχρονα ὁ Χριστός, καὶ ὑπάρχει καὶ στὴ θεότητα καὶ στὴν ἀνθρωπότητα, γιατί ἐνώθηκε ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα.

### ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

“Ὅτι οἱ Πατέρες λένε φυσικὰ τὰ θελήματα, θὰ τοὺς τὸ ἀποδείξομε τότε, ὅταν μπορέσουν ἢ θελήσουν, γιὰ νὰ τὸ πῶ καταλληλότερα, νὰ τὸ μάθουν, ἐκείνοι πού βούλωσαν τὴν ἀκουστικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς τους. ” Ἄν δηλαδὴ θελήσουν νὰ τὴν καθαρίσουν ἀπὸ τὴ φιλόνεικη διάθεση σὰν ἀπὸ κάποιον πάθος καὶ καθαρὰ ἢ μάλλον χωρὶς ἐμπάθεια στυλώσουν στοχαστικὰ τὰ μάτια τοῦ νοῦ τους στὴν ἱερὴ καὶ πολύφεγγη λαμπηδὸνα τῆς πατροπαράδοτης διδασκαλίας, θὰ καταλάβουν ὅπωςδήποτε ὅτι τὰ χαρακτηρίζουν ‘φυσικὰ θελήματα’ κι ἀπὸ τὸ ὅτι ρητὰ κι ἀπὸ κοινοῦ ὅλοι λένε καὶ διδάσκουν, «Φυσικὴ ὄρεξι καὶ ἐμφυτὴ ὄρεξι κι ὅτι ἡ σάρκα ἔχει ἀπὸ τὴ φύση τῆς τὸ νὰ μὴ θέλει νὰ πεθάνει· γιατί αὐτὸ εἶναι ἀναγνώριση τῆς σάρκας. Καὶ πῶς, λέγει, μπορεῖ νὰ εἶναι κοινὸ καὶ τῶν δύο τὸ θέλημα; Καὶ ποῦ θὰ μπορούσε νὰ φαινεῖ ἡ διαφορὰ τῆς φύσης στὸ ἓνα θέλημα; Γιατὶ εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ συμβαδίζει ἡ βούληση μὲ τὴ φύση καὶ ἡ φύση νὰ μὴ θέλει νὰ πεθάνει, ἀλλὰ νὰ εἶναι προσκολλημένη στὴν παρούσα ζωὴ. Κι ὅπως δὲν εἶναι ἔγκλημα ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα, δὲν εἶναι οὔτε τὸ νὰ ἐπιθυμεῖ τὴν παρούσα ζωὴ, καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση μας ὑπάρχει μέσα τὸ φίλτρο σχετικὰ μὲ τὰ παρόντα». Κι αὐτὸ ἐπίσης· «Ἡ σάρκα πού ἀνέλαβε γιὰ χάρη μας μὲ ὅλες τὶς φυσικὰς ιδιότητές της ἔχει καὶ τὸ νὰ θέλει ν’ ἀποφύγει τὸ θάνατο». Αὐτὰ εἶναι διδάγματα τῶν ἀοιδίμων Ἀθανασίου,

Γρηγορίου, καὶ Ἰωάννου, καὶ Θεοφίλου, καὶ Κυρίλλου, τῶν ἀοιδίμων, τὰ δόγματα, καὶ τῶν ἄλλων ἐγκρίτων Πατέρων. Τίς ἢ ὑπὲρ ταῦτα μείζων ἀπόδειξις, ὡς φυσικὰ θελήματα διαγορεύουσι; Ποία δὲ καὶ παρὰ τίνων ἀντιλογία, μηδεμιᾶς ἐν τούτοις τοῖς  
5 λεγομένοις οὔσης ἀμφιβολίας, ἢ τοῖς οἴασοῦν ἐπικρύψεως;

Ἡμεῖς μὲν οὖν ἐντεῦθεν οὐ λέξεις καινοτομοῦμεν, ὡς οἱ δι' ἐναντίας φασίν, ἀλλὰ πατρικᾶς ὁμολογοῦμεν φωνάς· οὐδὲ πρὸς τὸν ἴδιον νοοῦντες σκοπὸν τὰς ὀνοματοποιίας τιθέμεθα (τολμηρὸν γὰρ τοῦτο καὶ τῆς αἰρετικῆς ἔργον καὶ μανικῆς διανοίας  
10 ἐφεύρεσις), ἀλλ' ὡς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀγίων ἐνοήθησαν καὶ ἐλέχθησαν, ταύτας εὐσεβῶς προκομίζομεν. Αὐτοὶ δὲ τίνα καὶ πόθεν ἔξουσι χώραν, εἰς τὸ μὴ πάντως οὕτω νοεῖν, ἀλλ' ἑτέρων καὶ παρὰ ταῦτα δοξάζειν, εἴ γε βούλοιντ' ἂν ὄλως εὐσεβεῖν καὶ τῆς πατρικῆς μὴ παρεκκλίνεσθαι διδασκαλίας; Εἰ γὰρ ὑποστατικά,  
15 τουτέστι προσωπικά, ἔξουσι πάντως, τὰ φυσικὰ δυσωπούμενοι, καὶ τὴν προσωπικὴν ἑτερότητα συνεισάξουσιν, ἢ τὰ παρὰ φύσιν καὶ τὴν ἔκπτωσιν τῶν οὐσιῶν δογματίζουσιν, εἰς ἀνυπαρξίαν τὰς φύσεις, ἢ μᾶλλον ἑαυτούς, συνελάσαντες. Καὶ γὰρ τι τῶν προσωπικῶν καὶ τῶν παρὰ φύσιν, εἴπερ τι τοιοῦτον δώσωμεν  
20 ὄλως εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν· ὅτι μηδὲ καθόλου γινώσκεται, μετὰ τὴν τῶν κατ' οὐσίαν ἀποφοίτησιν θελημάτων. Εἴτε γὰρ θεῖον καὶ ἀνθρώπινον, εἴτε θεοῦν καὶ θεούμενον, εἴτε κτιστὸν καὶ ἄκτιστον, εἴτε καὶ ὅπως ποτὲ καλεῖν ἐθέλοιν, φυσικά, καὶ οὐκ ἄλλως τὰ ἐπὶ Χριστοῦ θελήματα κατονομάζειν εὐσεβῶς ἐναγῶμεθα, τὴν  
25 φυσικὴν ἑτερότητα τῶν ἐξ ὧν συνέστηκε διασημαίνειν ἐθέλοντες. Εἰ γὰρ ἀνάγκη πᾶσα σύνδρομον εἶναι τῇ φύσει τὴν βούλησιν κατὰ τοὺς Πατέρας, καὶ οὐκ ἔστι κοινὸν δηλαδὴ ἀμφοτέρων τῶν οὐσιῶν τὸ θέλημα λέγειν, οὔτε ἢ τῆς φύσεως διαφορότης τῶ ἐνὶ θελήματι διαφαίνεται, δῆλον ὡς πάντως δύο φυσικὰ ἀνάγκη τὰ  
30 θελήματα λέγειν, ἵνα, κατὰ τοὺς Πατέρας, ἢ τῶν οὐσιῶν ἐπὶ Χριστοῦ διαφορότης ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως γνωρίζηται. Τίς

Βασιλείου, Γρηγορίου, Ἰωάννου, Θεοφίλου, Κυρίλλου καὶ τῶν ἄλλων διακεκριμένων Πατέρων. Ποιὰ εἶναι ἡ πιὸ μεγαλύτερη ἀπόδειξη γι' αὐτά, ὅτι τὰ χαρακτηρίζουν φυσικὰ θελήματα; Καὶ ποιὰ καὶ ἀπὸ ποιούσ ἀντιλογία ὑπάρχει, τῆ στιγμῆ πού σ' αὐτά τὰ λεγόμενα δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία οὔτε κανένα σκοτεινὸ σημεῖο;

Ἐμεῖς λοιπὸν μὲ αὐτά δὲν πλάθομε νέες λέξεις, ὅπως λένε οἱ ἀντίθετοί μας, ἀλλὰ ὁμολογοῦμε λόγους τῶν Πατέρων. Οὔτε ἀναφέρομε ὀνόματα ἀποβλέποντας στὸ δικό μας σκοπὸ (γιατὶ αὐτὸ εἶναι τολμηρὸ καὶ ἔργο αἰρετικῆς καὶ ἐφεύρεση μανιακῆς διάνοιας), ἀλλ' ὅπως ἐννοήθηκαν καὶ λέχθηκαν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἁγίους, ἔτσι καὶ τὰ προβάλλομε μ' εὐσέβεια. Αὐτοὶ ὅμως ποιὰ εὐκαιρία κι ἀπὸ πού θὰ τῆ βροῦν, γιὰ νὰ μὴ σκέφτονται ἔτσι, ἀλλὰ νὰ ἔχουν διαφορετικὲς ἀπόψεις ἀντίθετες μὲ αὐτά, ἂν βέβαια θὰ ἤθελαν νὰ δείχνουν κάποια εὐσέβεια καὶ νὰ μὴν παρεκκλίνουν ἀπὸ τὴν πατερικὴ διδασκαλία; Γιατί, ἂν τὰ θεωρήσουν ὑποστατικά, δηλαδή ὡς πρόσωπα, δυσκολευόμενοι νὰ τὰ δεχτοῦν φυσικὰ, θὰ εἰσαγάγουν καὶ τὴν ἑτερότητα τῶν προσώπων, ἢ θὰ δεχθοῦν τὰ παρὰ τὴν φύση, ὅποτε θὰ φτάσουν νὰ δογματίζουν τὴν ἔκπτωση τῶν οὐσιῶν, συνωθώντας τὶς φύσεις, ἢ καλύτερα τοὺς ἑαυτοὺς των, στὴν ἀνυπαρξία. Γιατὶ κάτι ἀπὸ τὰ προσωπικά κι ἀπὸ τὰ παρὰ φύση, ἂν δεχθοῦμε νὰ εἰπωθεῖ κάτι τέτοιο, δὲν ὑπάρχει οὔτε καὶ γίνεται δηλαδή καθόλου ἀντιληπτὸ μετὰ τὴν ἀποχώρηση τῶν φυσικῶν θελημάτων. Εἴτε δηλαδή θεῖο καὶ ἀνθρώπινο, εἴτε θεωτικὸ καὶ θεούμενο, εἴτε κτιστὸ καὶ ἀκτιστο, εἴτε ὅπως ἄλλιῶς θέλουν τέλος πάντων νὰ τὰ καλέσουν, ὀδηγούμαστε μ' εὐσέβεια νὰ καλέσουμε τὰ ὀνόματα τοῦ Χριστοῦ φυσικὰ, κι ὄχι ἄλλιῶς, θέλοντας νὰ δηλώσουμε τὴ φυσικὴ ἑτερότητα τῶν συστατικῶν του στοιχείων. Γιατί, ἂν εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ συμβαδίζει ἡ βούληση μὲ τὴ φύση κατὰ τοὺς Πατέρες, καὶ δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ θέλημα εἶναι κοινὸ, δηλαδή καὶ τῶν δύο οὐσιῶν, οὔτε γίνεται φανερὴ ἡ διαφορὰ τῆς φύσης μὲ τὸ ἓνα θέλημα, γίνεται φανερὸ ὅτι εἶναι ὅπωςδήποτε ἀνάγκη νὰ λέμε ὅτι ὑπάρχουν δύο φυσικὰ θελήματα, γιὰ νὰ ἀναγνωρίζεται, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, ἀσύγχυτη καὶ ἀδιαίρετη ἡ διαφορὰ τῶν οὐσιῶν στὸ Χριστό. Τί δικαιολογία λοιπὸν θὰ πα-



οὐν αὐτοῖς πρὸς ταῦτα λόγος, ἢ τίνα τὴν ὀνοματοποιῖαν ἑαυτοῖς ἀναπλάσσειντο, κατὰ τὸν ἴδιον τὰ πατρικὰ νοοῦντες σκοπόν; Ποῖα δὲ ἄρα τὸν εὐσεβῆ ἐλέσθαι βούλονται ἄν, τῶν φυσικῶν ἀποπίπτοντα θελημάτων, τὰ προσωπικά; Καὶ τίς οἶσει τὴν ἐν  
 5 προσώποις τοῦ ἐνὸς κατατομήν; Ἄλλὰ τὰ παρὰ φύσιν. Καὶ τίς ὁ τῆς κακίας καὶ τῆς ἀνυπαρξίας ἐνέγκη βάραθρον, εἰς ὅπερ ἑαυτοὺς κατὰ μικρὸν συναυνοῦσι; Πλήν, ἐκεῖνο χάριν ἑαυτοῖς, ὅτι τὸν ἀριθμὸν τῶν θελημάτων πολεμεῖν ἀφέμενοι, περὶ τὴν τούτων φυσιολογίαν ἐτράπησαν, ἦν τυχὸν καὶ παραχωροῦμεν, ὡς  
 10 θέλοιεν ὀνομάζειν, τοῦ κατὰ ταῦτα διαπίπτοντες ἀριθμοῦ, μέχρις ἂν ἐκ τῆς ἀκαταλλῆλου κλήσεως μεταμαθόντες τὸ ἄτοπον, καὶ εἰς ὅπερ ἂν αὐτοῖς ἄγει τέλος ἀπρόσφορον, πεισθεῖεν καὶ αὐτοὶ φυσικὰ θελήματα κατὰ τοὺς Πατέρας ὁμολογεῖν.

Τίς δὲ καὶ τὴν τούτων περιφορὰν μὴ θαυμάσειε, ὅπως τε  
 15 περιόδοις τισὶ καὶ διαύλοις ἀποκεχρημένοι, τὸ μέγα τῆς περὶ ἡμᾶς θείας οἰκονομίας ἀποσκευάζειν μηχανῶνται μυστήριον; Ποτὲ μὲν γὰρ κατὰ τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν τὸ θέλημα προσκομίζοντες, δι' ἐνός, ἢ φασιν, ἑαυτοῖς συνεισάγοντες τὴν μίαν, κατὰ τῶν δύο μετῆλθον ἐνέργειαν, ποτὲ δὲ τὴν ἄγνοιαν κατὰ τῶν θε-  
 20 λημάτων, ὡς ταύτη συναποβαίνοντος τοῦ θελήματος καὶ τῶν ἐκτὸς εἶναι λογιζομένου. Ποτὲ τὴν πάντων τῶν φυσικῶν τελείαν ἀπόφασιν, διὰ τῆς οἰκειώσεως καὶ τοῦ μυστηρίου, καθὼς ἔφην, τὴν ὄλην ἀνατροπὴν, ἐν σχέσει ψιλῆ τούτων αὐτοῖς ἀπάντων ἐπ' αὐτοῦ λαμβανομένων, καὶ οὐ φυσικῶς ὡς ἀνθρώπου τοῦ σαρ-  
 25 κωθέντος Θεοῦ καθ' ἐνωσιν γνωριζομένων. Δέον μὴ τῆς ἀληθείας ἐξίστασθαι, συννεύειν δὲ μᾶλλον αὐτῇ διὰ πάντων καὶ συναγορεῖν, κατὰ τὴν ἀπαράλειπτον τῶν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν φύσεων, καὶ τῶν προσόντων ταῖς φύσεσι πίστωσιν εἰλικρινῆ καὶ βεβαιωτάτην ὁμολογίαν, ᾧ ἡ δόξα σὺν  
 30 Πατρὶ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

ρουσιάσουν γι' αὐτὰ, ἢ ποιὰ ὀνόματα ἄλλα θὰ δημιουργήσουν δίνοντας, σύμφωνα μὲ τὸ δικό τους σκοπό, ἄλλο νόημα στὰ πατερικά; Καὶ ποιὰ ἄραγε θὰ ἤθελαν νὰ διαλέξει ὁ εὐσεβής, ἂν ἀπορρίψει ἀπὸ τὰ φυσικὰ θελήματα τὰ προσωπικά; Καὶ ποιὸς θὰ ἀνεχθεῖ τὴν κατάτμηση τοῦ ἑνὸς σὲ πρόσωπα; Ἄλλὰ νὰ διαλέξει τὰ παρὰ φύση. Καὶ ποιὸς θὰ ὑποφέρει τὸ βάραθρο τῆς κακίας καὶ τῆς ἀνυπαρξίας, στὸ ὁποῖο σπρώχνουν λίγο λίγο τοὺς ἑαυτοὺς των; Πλὴν ὅμως τοὺς χρωστοῦμε χάρη γιὰ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ ἀφησαν τὸν πόλεμο γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν θελημάτων, καὶ στράφηκαν στὴ φυσιολογία αὐτῶν, τὴν ὁποία ἴσως καὶ τοὺς τὴν παραχωροῦμε, νὰ δίνουν ὅποια ὀνόματα θέλουν, ἐγκαταλείποντας τὸν ἀριθμὸ σχετικὰ μ' αὐτὰ, ὥσπου ν' ἀλλάξουν γνώμη καί, μαθαίνοντας ἀπὸ τὴν ἀκατάλληλη ὀνομασία τὸ ἄτοπο καὶ σὲ ποιὸ ἀπρόσφορο γι' αὐτοὺς τέλος τοὺς ὀδηγεῖ, νὰ πεισθοῦν νὰ ὁμολογήσουν κι αὐτοί, σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες, θελήματα φυσικά.

Καὶ ποιὸς δὲν θὰ θαυμάσει καὶ τὴν πολυτροπία τους, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, χρησιμοποιοῦντας κάποια κυκλογυρίσματα καὶ περάσματα, μηχανεύονται τρόπους νὰ ἀνατρέψουν τὸ σχετικὸ μ' ἐμᾶς μέγα μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας; Πράγματι ἄλλοτε προσκομίζοντας τὸ θέλημα κατὰ τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, μὲ ἓνα, ὅπως λένε, συνεισάγοντας τὴ μία ἐνέργεια, τὴ χρησιμοποίησαν κατὰ τῶν δύο. Ἄλλοτε πάλι εἰσάγοντας τὴν ἀγνοία κατὰ τῶν θελημάτων, σὰν νὰ ἔχει τὸ θέλημα κοινὴ ἔκβαση μὲ αὐτὴν καὶ λογαριάζοντας ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ ἔξωτερικά. Κι ἄλλοτε τὴν τέλεια ἄρνηση ὄλων τῶν φυσικῶν, μὲ τὴν οἰκείωση καὶ τὴ συνολικὴ ἀνατροπὴ, ὅπως εἶπα, τοῦ μυστηρίου, λαμβάνοντας ὅλα αὐτὰ στὸ Χρι-στὸ ὡς σχέση ἀπλὴ μεταξὺ τους, καὶ μὴ ἀποδεχόμενοι φυσικὴ ἔνωση σ' αὐτὸν ὡς ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ ποὺ σαρκώθηκε. Δὲν πρέπει ν' ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ συμφωνοῦμε μ' αὐτὴ σὲ ὅλα καὶ νὰ συγκατανεύομε, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνεπιφύλακτη εἰλικρινὴ πιστοποίηση καὶ βεβαιότατη ὁμολογία τῶν φύσεων καὶ τῶν ιδιωμάτων τους τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα σιτοὺς ἀπέραντους αἰῶνες. Ἀμήν.

ΜΑΞΙΜΟΥ  
ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ  
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΙΝΟ

Ὡν ὁ λόγος ἀρεταῖς ώραῖζεται, τούτων ὁ νοῦς γνωστικαῖς ἐπιλάμπεται χάρισιν, ἐξιστώσαις λήθης ἀπάσης αὐτὸν, ὥσπερ ἐκεῖνον ἀπάτης ἐκεῖναι, καὶ πρὸς μύησιν ἀγούσαις τοῦ κρυφίου τοσοῦτον, ὅσον αὐτοῦ δι' ἡμᾶς ἐκφανθέντος πρὸς μίμησιν ἐπα-  
5 νάγουσι. Τοῦτο ἐν Πνεύματι ἀγίῳ παρέδειξας, οἷς αὐτὸς ἀμιλλώμενος ἐμμελείᾳ τρόπων ἱερῶν καὶ ἱερωτέρων πράξεων, θεο-τίμητε πάτερ, ὑπερέχεις τοσοῦτον τὴν εὐφημίαν, ὅσον καὶ ἰκανὸς προσβαλεῖν τὴν εὐτονίαν, πέρασ μὲν δρόμου ποιούμενος τὴν ἐπέκτασιν, καὶ λόγου τὴν ἐπὶ τὸν Λόγον ἀεικίνητον ἄνοδον, ἵνα καὶ  
10 φύσιν ὑπερβῆς, καὶ τύπους ἅπαντας διαρρήψης, καὶ καθαρῶς τῷ καθαρωτάτῳ προσομιλήσης, κατὰ τὴν ἐκ πάντων καὶ πρὸς ἅπαντας ὑποστολὴν ἑαυτοῦ καὶ τελείαν ἐν σχέσει διάβασιν, ἥτις τὴν ἀόριστον εὐροίαν προξενεῖ κατὰ χάριν περιγράφουσάν τε πᾶν ὀριστὸν καὶ ὑπερβαίνουσιν, καὶ εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἀγίων, ἐνθα  
15 πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε τὸ καθ' ἡμᾶς ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς Ἰησοῦς ἀπρὶξ χωρῆσαι παρασκευάζουσιν, τὸν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν πρακτικῶς αὐτῷ δι' ἀρετῆς συναναβαίνοντα, καὶ τοὺς οὐρανοὺς ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν ἐπιστημονικῶς διερχόμενον, καὶ τῇ

ΜΑΞΙΜΟΥ  
ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ  
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΙΝΟ

“Οποῖων ὁ λόγος ὁμορφαίνει μὲ τὶς ἀρετές, αὐτῶν ὁ νοῦς λαμπρίνεται μὲ γνωστικὲς χάριτες, πού τὸν θγάζουν ἔξω ἀπὸ κάθε λήθη, ὅπως ἐκεῖνες ἀπαλλάσσουν ἐκεῖνον ἀπὸ τὴν ἀπάτη καὶ τὸν ὀδηγοῦν στὴ μύηση τοῦ κρυμμένου τόσο, ὅσο ἐπαναφέρουν ἐμᾶς στὴ μίμηση ἐκείνου πού φανερώθηκε γιὰ μᾶς. Αὐτὸ τὸ ἔδειξες ἐμφοροῦμενος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σ’ αὐτούς πού, συγκρινόμενος μαζί τους ὡς πρὸς τὴν κοσμότητα τῶν ἱερῶν τρόπων καὶ τῶν ἱεροτέρων πράξεων, Πατέρα τιμημένε ἀπὸ τὸ Θεό, ὑπερέχεις τόσο πολὺ ὡς πρὸς τὸ καλὸ ὄνομα, ὅσο εἶσαι ἱκανὸς νὰ προσθέσεις τὴ δύναμη, κάνοντας πέρασ τοῦ δρόμου σου<sup>1</sup> τὴν περαιτέρω ἐπέκταση, καὶ τοῦ λόγου σου τὴν ἀσταμάτητη ἄνοδο πρὸς τὸ Λόγο, ὥστε καὶ τὴ φύση νὰ ὑπερβεῖς, καὶ τοὺς τύπους ὅλους νὰ συντρίψεις, καὶ καθαρὰ νὰ προσκολληθεῖς στὸν καθαρῶτατο, σύμφωνα μὲ τὴν ταπεινωσὴ του σὲ ὅλα καὶ πρὸς ὅλους καὶ τὴν τέλεια διάβαση στὴ σχέση, ἢ ὁποῖα προξενεῖ τὴν ἀπεριόριστη πορεία, πού κατὰ χάρη περιγράφει καὶ μαζί ὑπερβαίνει κάθε τι πού ὀρίζεται, καὶ προπαρασκευάζει νὰ προχωρήσει μὲ δύναμη στὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων, ὅπου πρόδρομος εἰσηλθε γιὰ χάρη μᾶς<sup>2</sup> ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ πάνω ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ὁ Ἰησοῦς, ἐκεῖνον πού ἀνεβαίνει μαζί του ἀπὸ δόξα σὲ δόξα<sup>3</sup> ἀσκώντας τὴν ἀρετὴ καὶ νὰ διαβεῖ γνωστικὰ

1. Φιλ. 3, 13.

2. Ἐβρ. 6, 20.

3. Β' Κορ. 5, 18.

κρυφιομύστῳ καὶ πολυφωνοτάτῳ σιγῇ, κατὰ πᾶσαν νοερᾶς ἐνεργείας ἀπόλειψιν, ἀγνώστως ἐντυγχάνοντα τῷ Πατρὶ τῶν πνευμάτων, ᾧ διὰ χάριτος καὶ τῆς περὶ τὰ ἱεουργὰ μακαρίας σπουδῆς ὑπερφυῶς ἀναχθείς, ἀνάγεις τοὺς κατ' ἐμὲ κάτω κειμένους, χεῖρά τε συμπαθῶς ὀρέγων διὰ τοῦ γράμματος, καὶ λόγον διὰ τῆς ἐν τούτῳ κρυπτομένης νοήσεως, πείθων τε διὰ σπουδῆς ὑπεξίστασθαι τῶν ἐξιστάντων Θεοῦ, καὶ μόνην ἀσχέτως τὴν αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐνωτικὴν ἐξ ὅλης καρδίας τιμᾶν (ἀσκεῖν, προτιμᾶν) ἀγάπην, καθ' ἣν, ὡς ἀπλῆν καὶ ἀνείδεον, πᾶσαν δι-  
 10 πλόην καὶ σχήματος ἐπικάλυψιν αὐτῆς τε διανοίας καὶ τοῦ φαινομένου διακρούσασθαι παρακελεύῃ, καὶ τὴν μακαρίαν ὄντως καὶ τῶν μακαρίων ἐκφαντορικὴν στηριζόμενος προσευχαῖς δυνηθεῖν ἐξανύσαι, εὐπερίστατον ἁμαρτίαν ἀπολιπών.

Ἐπεὶ δέ μοι καὶ πρὸς ἐργασίαν αὐθις ἐγείρων τὸν λογισμὸν  
 15 καὶ τὸ χώρημα τῆς ψυχῆς πάσης ἀγνοίας διακαθάραι βουλόμενος, ἐκέλευσάς μοι διερευνῆσαι τοῦ τῆς ἀναστάσεως φερωνύμως θειοτάτου καὶ μεγάλου καθηγητοῦ τῆς ἀγίας Θεουπολιτῶν Ἐκκλησίας, ταῦτὸν δὲ φάναι τῆς οἰκουμένης ἀπάσης, τὸν κατὰ τοῦ Διαιτητοῦ λόγον, μᾶλλον δὲ Διαιρέτου, κυρίως εἶπεῖν, ὅσῳ  
 20 καὶ Θεοῦ καὶ ἡμῶν τελείως χωρίζει δι' ἄκρας μεταβολῆς καὶ συμφύσεως, τὸν δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν καὶ τοῦ Πατρὸς ὁμοούσιον γέννημα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πῶς ἐπ' αὐτοῦ μίαν φησὶ τὴν ἐνέργειαν, καίτοι φυσικὰς δογματίζων τὰς ἐνεργείας, αὐτόν γε αὐτῆς ὡς οἰκείας φωνῆς προῖσχομαι σοφὸν  
 25 ἐρμηνευτὴν καὶ διδάσκαλον, οὐκ ἄλλο τι ταύτην εἶναι διοριζόμενον, ἢ τὴν τῶν ἐμφύτων ἐνεργειῶν ἀδιάσπαστον ἔνωσιν, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν ἀποτελεσμα, τὸ ἔργον φημί καὶ τὴν πρᾶξιν, ὡς ἐνδεικτικὴν τούτων ὑπάρχουσαν καὶ δηλωτικὴν, εἴ τις κατὰ τὴν ἐνέρ-

4. Ἐβρ. 4,14.

5. Ἐβρ. 12,9.

6. Ἐβρ. 12,2.

προχωρώντας ἀπὸ γνῶσις σὲ γνῶσις τοὺς οὐρανοὺς<sup>4</sup>, καὶ μὲ τὴ μυσταγωγὸ τῶν ἀποκρύφων καὶ πολυφωνότατη σιγὴ μὲ πλήρη ἔξαφάνιση τῆς νοερῆς ἐνέργειας νὰ συναντήσῃ χωρὶς ἐπίγνωσις τὸν Πατέρα τῶν πνευμάτων<sup>5</sup>. Σ' αὐτὸν ἀφοῦ ἀνέβηκες ἐσὺ μὲ τρόπο ὑπερφυῆ μὲ τὴ χάρις καὶ μὲ τὴ μακάρια σπουδὴ σχετικὰ μὲ τὰ ἱερὰ ἔργα, ἀνεβάζεις ἐκείνους πού, ὅπως ἐγώ, κείτονται κάτω, ἀπλώνοντας χέρι συμπάθειας μὲ τὸ γράμμα σου καὶ λόγο μὲ τὸ κρυμμένο σ' αὐτὸ νόημα, καὶ πείθοντάς τους ν' ἀπομακρύνονται γρήγορα ἀπὸ αὐτὰ πού ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ τιμοῦν μόνον ἀπεριόριστα καὶ μὲ ὅλη τὴν καρδιά τους τὴν ἀγάπη αὐτοῦ πού ἐνώνει μαζὶ του, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, ὡς ἀπλῆ καὶ χωρὶς σχῆμα, παραγγέλλει ν' ἀποκρούσῃ κάθε διπλότητα καὶ ἐπιφανειακὴ κάλυψη τῆς ἴδιας τῆς διάνοιάς του καὶ νὰ κατορθώσῃ τὴν πραγματικὰ μακάρια καὶ ἀποκαλυπτικὴ τῶν μακαρίων ἀρετὴ, τὴν ὁποία εἶθε νὰ μπορέσω νὰ φέρω σὲ πέρας στηριζόμενος μὲ τὶς ἱερώτατες προσευχὲς σου, ἐγκαταλείποντας τὴν ἁμαρτία πού μὲ τόση εὐκολία μᾶς περιπλέκει<sup>6</sup>.

Ἐπειδὴ λοιπόν, δίνοντας ἐρέθισμα στὸ λογισμό μου νὰ λειτουργήσῃ καὶ θέλοντας νὰ καθάρῃς τὸ χῶρο τῆς ψυχῆς ἀπὸ κάθε ἀγνοία, μοῦ παραγγείλες νὰ διερευνήσω τὸ λόγο πού ἔγραψε ὁ φερώνυμος τῆς Ἀνάστασης<sup>7</sup>, θεϊκώτατος καὶ μεγάλος καθηγητῆς τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας τῶν Θεοπολιτῶν, πού εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ λέμε ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τοῦ Διαιτητοῦ, ἢ καλύτερα τοῦ κατὰ κυριολεξία Διαιρετοῦ, καθόσον κι ἀπὸ τὸν Θεὸ κι ἀπὸ μᾶς χωρίζει ὁλότελα μὲ ἄκρα μεταβολὴ καὶ ἀνάμιξη τὸν Θεὸ πού ἐνανθρώπησε γιὰ μᾶς καὶ εἶναι ὁμοούσιο γέννημα τοῦ Πατέρα, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, πῶς ἀναφέρει μία ἐνέργεια γι' αὐτόν, ἂν καὶ δογματίζει τὶς ἐνέργειες φυσικῆς, αὐτὸν τὸν ἴδιο, τοῦ ὁποίου ὁ λόγος εἶναι δικός του, προβάλλω σοφὸν ἐρμηνευτὴ καὶ δάσκαλο, πού ὀρίζει ὅτι αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ ἀδιάσπαστη ἔνωση τῶν ἔμφυτων ἐνεργειῶν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν, ἐννοῶ τὸ ἔργο καὶ τὴν πράξη, ἐπειδὴ δείχνει καὶ φανερώνει αὐτές, ἂν κάποι-

7. Ὁ Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας (559-570, 593-599).

γειαν κεκοινωνήκε κλήσεως, ἃ τε δὴ μερικόν τι κυρίως οὐσα  
καὶ καθολικόν. Καθ' ὅσον γὰρ ἐκ τῆς κατὰ ιδιότητα φυσικὴν οὐ-  
σιώδους ἐνεργείας προάγεται, μερικοῦ τάξιν ἐπέχει, ὥσπερ οὖν  
πάλιν κάκεινη προάγουσα καθολικοῦ. Πέφυκε γὰρ τὰ μὲν ἰδικὰ  
5 τῆς κλήσεως κοινωνεῖν τῶν γενικῶν, τὰ δὲ καθόλου τῆς ὑπάρ-  
ξεως κατηγορεῖται τῶν μερικῶν, οὐ μὴν τε τῆς κλήσεως κοινω-  
νεῖν, ἵνα διὰ ταύτης ἐξειδιάζηται πως καὶ εἰς μερικοῦ τάξιν λογί-  
ζηται. Τὸ γοῦν ἀποτέλεσμα, καθὼς ἔφην, αὐτῶν δύο τῶν ἐμφύ-  
των ἐνεργειῶν, ἤγουν τὴν πρᾶξιν, ὡς ἀμφοτέρας καθ' ἕνωσιν  
10 αὐτῶν συλλαβοῦσαν, ἐκ τοῦ κατ' αὐτὰς προσαγορευσας ὀνόμα-  
τος ὁ διδάσκαλος, μίαν εἶπεν ἐνέργειαν, διὰ τὸ μηδὲν θεῖον ἢ ἀν-  
θρώπινον κεχωρισμένως ἐπιτελεῖσθαι, ἀλλ' ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐ-  
τοῦ συμφυῶς ἅμα καὶ ἠνωμένως προάγεσθαι, κατὰ τὴν ἐν τού-  
τοις ἐνιαίαν περιχώρησιν, οὐ μὴν γε διὰ τοῦτο εἶπε μίαν αὐτοῦ  
15 κατ' ιδιότητα φυσικὴν τὴν οὐσιώδη ἐνέργειαν, ὥσπερ οὐδ' οὐ-  
σίαν μίαν καὶ φύσιν δι' αὐτό γε τὸ τοῦ ἑνὸς προσώπου μοναδι-  
κόν, οὐδετέρας τῶν ἐξ ὧν συνετέθη μετέχουσιν. Σώζεται γὰρ  
κάν τῇ ἐνώσει τῶν φύσεων ἢ κατ' οὐσίαν διαφορά, συναποσώ-  
ζουσα κυρίως αὐτῇ καὶ τὴν τῶν οὐσιωδῶς προσόντων ταῖς φύ-  
20 σεσι.

Καὶ τοῦτο διαγορευῶν ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ Κατὰ Διαιτητοῦ πο-  
νηθέντι λόγῳ, μετὰ τὸ λίαν ἐπιστημόνως προδιαστείλασθαι περὶ  
τε ιδιότητος φυσικῆς τῆς πρὸς ἐνέργειαν ἐπιτηδείως ἐχούσης,  
καὶ αὐτῆς ἐνεργείας τῆς εἰς ἔργον καὶ πρᾶξιν ἐκ τῆς ἐπιτηδειότη-  
25 τος προϊούσης, οὕτως διέξεισι· «Διὸ μίαν μὲν τὴν ἐνέργειαν ἐπὶ  
Χριστοῦ», καὶ τὴν αἰτίαν ἐπάγει, διὰ τὸ μηδὲν θεῖον ἢ ἀνθρώπι-  
νον κεχωρισμένως ἐπιτελεῖσθαι, «καὶ ἡμεῖς φαμεν». Ὡς δὲ τὸν  
τῆς ἐνώσεως λόγον ταύτη παρέδειξε, τὸν τῆς οὐσιώδους διαφο-  
ρᾶς ἐπάγων, φησὶν, «Οὐ μίαν δὲ αὐτοῦ τὴν ιδιότητα, μὴ γένοιτο·  
30 οὐ γὰρ ἢ αὐτῇ θεότητος ἰδιότητος καὶ ἀνθρωπότητος», ἢ πρὸς  
ἐνέργειαν δηλαδὴ φυσικὴν ἐπιτηδείως ἔχουσα, κατ' αὐτόν. Καὶ

ος ἔχει γίνει κοινωνὸς τῆς σύμφωνα μὲ τὴν ἐνέργεια ὀνομασίας, ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι πραγματικὰ καὶ μερικὸ καὶ καθολικὸ. Καθόσον δηλαδή προέρχεται ἀπὸ τὴν οὐσιώδη ἐνέργεια τῆ σύμφωνα μὲ τὴ φυσικὴ ιδιότητα ἔχει θέση μερικοῦ, ὅπως βέβαια πάλι ὅταν κι ἐκείνη προχωρεῖ, ἔχει θέση καθολικοῦ. Γιατὶ ἔτσι εἶναι τὸ φυσικό τους, τὰ εἰδικὰ νὰ μετέχουν στὴν ἴδια ὀνομασία μὲ τὰ γενικά, ἐνῶ τὰ καθόλου νὰ γίνονται κατηγορούμενα τῆς ὑπαρξης τῶν μερικῶν, ὄχι ὅμως καὶ νὰ μετέχουν τῆς ὀνομασίας, γιὰ νὰ ἐξιδιάζονται κάπως μὲ αὐτὴν καὶ νὰ τίθεται στὴν τάξη τοῦ μερικοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα λοιπόν, ὅπως εἶπα, αὐτῶν τῶν δύο ἔμφυτων ἐνεργειῶν, δηλαδή τὴν πράξη, ἐπειδὴ τὶς συνέλαβε καὶ τὶς δύο ἐνωμένες, ὀνομάζοντας τὶς ὁ δάσκαλος ἀπὸ τὸ (κοινὸ) ὄνομά τους, τὸ εἶπε μία ἐνέργεια, ἐπειδὴ δὲν ἐπιτελεῖται τίποτε θεῖο ἢ ἀνθρώπινο χωριστά, ἀλλὰ παράγονται ἀπὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ σύμφυτα μαζὶ καὶ ἐνωμένα, σύμφωνα μὲ τὴν ἐνιαία ἀλληλοπεριχώρησή τους. Δὲν εἶπε ὅμως γι' αὐτὸ καὶ μία τὴν οὐσιώδη ἐνέργειά του σύμφωνα μὲ τὴ φυσικὴ ιδιότητα, ὅπως δὲν εἶπε οὔτε μία οὐσία καὶ φύση γι' αὐτὴ τὴ μοναδικότητα τοῦ ἐνὸς προσώπου, ἀφοῦ δὲν μετέχει σὲ καμμιά ἀπὸ τὶς δύο ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελέστηκε. Σῶζεται δηλαδή καὶ στὴν ἐνότητα τῶν φύσεων ἢ διαφορὰ οὐσίας, σῶζοντας μαζὶ τῆς κυριολεκτικὰ καὶ τὴ διαφορὰ τῶν ιδιοτήτων οὐσίας ποῦ ἐνυπάρχουν στὶς φύσεις.

Ἐκθέτοντας κι αὐτὸ στὸν ἴδιο λόγο ποῦ ἔγραψε Κατὰ Διαιτητοῦ, ἔπειτα ἀπὸ τὴν μὲ πολλὴ γνώση διάκριση τῆς φυσικῆς ιδιότητος, ποῦ εἶναι κατάλληλη γιὰ ἐνέργεια καὶ τῆς ἴδιας τῆς ἐνεργείας ποῦ ἀπὸ τὴν ἐπιτηδειότητα προχωρεῖ στὸ ἔργο καὶ στὴν πράξη, λέγει τὰ ἑξῆς: «Γι' αὐτὸ μία τὴν ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ», καὶ τὴν αἰτία προσθέτει, ἐπειδὴ τίποτε τὸ θεῖο ἢ ἀνθρώπινο δὲν ἐπιτελεῖται χωριστά, «λέμε καὶ ἐμεῖς». Κι ἀφοῦ παρουσίασε ἔτσι τὸ λόγο τῆς ἐνώσεως, προσθέτοντας καὶ τὸ λόγο τῆς διαφορᾶς οὐσίας, λέγει «Ὁχι ὅμως μία τὴν ιδιότητά του, μὴ γένοιτο. Γιατὶ δὲν εἶναι ἴδια ἢ ιδιότητα τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος», ποῦ εἶναι δηλαδή κατάλληλη γιὰ φυσικὴ ἐνέργεια, κατὰ τὴ γνώμη ἐκείνου<sup>8</sup>. Καὶ πιὸ

8. Τοῦ Ἀναστάσιου τοῦ Σιναΐτη.



παρακατιῶν αὐθις, «Καὶ ἄλλως δὲ τὸ αὐτὸ καθόλου φάναι, μίαν  
 μὲν τῶν συνελθουσῶν τὴν ἐκ τῶν ὁποίων δὴ φύσεων ἐνέργειαν  
 εἶναι, τῇ κοινωνίᾳ δηλονότι τῆς ἐνώσεως καὶ τοῦ συμπεράσμα-  
 τος αὐτοῦ, πᾶσα ἀνάγκη, μίαν δὲ αὐτῶν τὴν ἰδιότητα λέγειν συγ-  
 5 χύσεως ἄνευ, τάχα δὲ καὶ ἐφ' ὧν τῇ συγχύσει χώρα παντελῶς  
 ἀνεπινόητος». Φανεστάτα γοῦν, διὰ τῶν οἰκείων τὴν ἑαυτοῦ ἐν-  
 νοιαν ἐσαφήνισεν ὁ Πατὴρ, οὐκ οὐσιώδη μίαν τὴν ἐπὶ Χριστοῦ  
 φήσας ἐνέργειαν, ἵνα μὴ σύγχυσις αὐτοῦ τοῖς μέρεσιν ἐπάγεται  
 καὶ φυρμός, οὐχ ὑποστατικὴν τὸ σύνολον, ἵνα μὴ τῶν ἄκρων  
 10 αὐτῷ χωρισμὸς γένηται καὶ διάστασις, Πατρὸς ἀνάρχου φημί  
 καὶ ἀχράντου μητρός. Ὑποστᾶσει γὰρ καὶ τοῖς ὑποστατικοῖς  
 ἐκείνων σαφῶς διακρίνεται. Ἄλλὰ τί φησιν; «Μία τῇ κοινωνίᾳ  
 τῆς ἐνώσεως καὶ τοῦ συμπεράσματος», ὅπερ «ἔργον» καὶ «πρᾶ-  
 ξιν» ἀνωτέρω «διώρισε», μήτε τοῖς φύρειν ἐθέλουσι, μήτε μὴν  
 15 τοῖς χωρίζειν παρείσδυσιν τὴν οἴαντοῦν δεδωκώς, ἀλλὰ τοὺς μὲν  
 ἀπελάσας τῷ γνωρίζειν, τί μὲν προηγουμένως καὶ κατὰ φύσιν  
 ἴδιον τῆς κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητος, τί δὲ τῆς ὑπερουσίου θεότη-  
 τος, τοὺς δὲ τροπωσάμενος, τῷ μηδεμίαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς  
 διῖστᾶν ἢ χωρίζειν ἐνέργειαν. Τὸ γὰρ ὄνομα τῆς «ἐνεργείας» κοι-  
 20 νῶς ἐπὶ τε ἀπλῆς ὁμοίως καὶ τῆς ἐν σχέσει θεωρουμένης κινή-  
 σεως, ἢ αὐτοῦ τοῦ ἀποτελέσματος λαμβανόμενον, φυρμὸν οὐκ  
 ἐπάγει τοῖς πράγμασιν, ἕως ἂν εὐκρινῆς ἢ τῶν νοουμένων δια-  
 σάφησις γένηται, καθ' ἣν τὰ τε θάτερα φύσεων οὐσιωδῶς προσ-  
 δεδραμηκυῶν ἀδιαιρέτως φυλάττομεν, καὶ τὰ θατέρας ἴδια τῆς  
 25 θατέρας ἀσυγχύτως γνωρίζομεν διὰ τὴν ἐνωσιν, καὶ ἀμφοτέρων  
 τοῦ ἐξ αὐτῶν ὄλου διὰ τὴν ὕπαρξιν, οὔτε κατὰ τοῦτο συμφύρον-  
 τες, οὔτε μὴν κατ' ἐκείνας χωρίζοντες, ἀλλ' οὐσιῶν μὲν ὄρους  
 κρατοῦντες τὴν διαφορὰν, λόγοις δὲ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑποστά-  
 σεως τὴν ἐνωσιν διασφίγγοντες. Οὕτω γοῦν καὶ διὰ ταῦτα οὗτος  
 30 καὶ πᾶς ἄλλος, εἴ τις ἐγκριτος καὶ θεῖος πατήρ, ὡς ἤδη φαίνομαι  
 γεγραφώς, μίαν ἐπὶ Χριστοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ δύο, τὸ μὲν τὴν  
 ἐνωσιν ἀποσκοπῶν τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, ὡς περ οὖν καὶ

κάτω πάλι· «Καὶ ἄλλιῶς τὸ ἴδιο νὰ τὸ γενικεύσω· μία ἐνέργεια γίνεται κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τὶς συνελθοῦσες φύσεις, μὲ τὴν κοινωνία δηλαδή τῆς ἔνωσης καὶ τοῦ ἀποτελέσματός της. Ἄλλὰ νὰ λέμε μία τὴν ιδιότητά της χωρὶς σύγχυση, καὶ σ' αὐτὰ ἐνδεχομένως πού δὲν ὑπάρχει θέμα σύγχυσης, εἶναι τελείως ἀδιανόητο». Ἐμφανέστατα λοιπὸν μὲ τὰ δικά του λόγια ἀποσαφήνισε ὁ πατέρας τὴ σκέψη του, μιλώντας ὄχι γιὰ μία οὐσιώδη ἐνέργεια στὸ Χριστό, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ σύγχυση στὰ μέρη του καὶ ἀνάμιξη, πού δὲν εἶναι καθόλου ὑποστατική, γιὰ νὰ μὴ γίνεῖ σ' αὐτὸν χωρισμὸς καὶ διάσταση τῶν ἄκρων, ἐννοῶ τὸν ἀναρχο Πατέρα καὶ τὴν ἄχραντη μητέρα. Γιατὶ μὲ τὴν ὑπόσταση καὶ τὰ ὑποστατικά στοιχεῖα διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ ἐκείνους. Ἄλλὰ τί λέει; «Μία μὲ τὴ συμμετοχὴ στὴν ἔνωση καὶ τὸ συμπέρασμα», πού τὸ ὅρισε πιὸ πάνω «ἔργο» καὶ «πράξι», καὶ δὲν ἐπέτρεψε ὅποιαδήποτε παρεῖσδυση οὔτε σ' ἐκείνους πού θέλουν νὰ ἀναμγνύουν, οὔτε στοὺς ἄλλους πού θέλουν νὰ χωρίζουν, ἀλλ' τοὺς πρώτους τοὺς ἀπομάκρυνε γνωρίζοντάς τους τί εἶναι κατὰ προήγησι καὶ φύσιν ἴδιο τῆς ἀνθρωπότητάς του καὶ τί τῆς ὑπερούσιας θεότητάς του, ἐνῶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἔτρεψα σὲ φυγὴ μὲ τὸ νὰ μὴν εἰσάγει διάσταση καὶ χωρισμὸ στὴν ἐνέργεια τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἰδίου. Γιατὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐνεργείας λαμβανόμενον ἀπὸ κοινοῦ γιὰ τὴν ἀπλῆ ὁμοία καὶ τὴ σὲ σχέση θεωρούμενη κίνησις, ἣ ὅταν λαμβάνεται γιὰ τὸ ἴδιο τὸ ἀποτέλεσμα, δὲν προκαλεῖ ἀνάμιξη στὰ πράγματα, ὥσπου νὰ γίνεῖ τέλεια ἢ διευκρίνησις ἐκείνων πού νοοῦνται, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία καὶ τὶς δύο φύσεις πού συνῆλθαν κατὰ τὴν οὐσία τὶς φυλάγομε ἀδιαίρετες, καὶ τὰ ἴδια τῆς μᾶς τὰ θεωροῦμε ἀσυγχύτως ἴδια τῆς ἄλλης ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης καὶ ἐξαιτίας τῆς ὑπαρξῆς καὶ τοῦ συνόλου πού οἱ δύο ἀποτελοῦν, οὔτε ὡς πρὸς αὐτὸ δημιουργώντας ἀνάμιξη οὔτε ὁμως ὡς πρὸς ἐκείνη δημιουργώντας χωρισμὸ, ἀλλὰ οἱ ὀρισμοὶ τῶν οὐσιῶν, ἐνῶ κρατοῦν τὴ διαφορὰ, συσφίγγουν ὡστόσο μὲ λόγους τὴν ἔνωση τῆς μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑπόστασις. Ἔτσι λοιπὸν καὶ γι' αὐτὸ αὐτὸς καὶ κάθε ἄλλος ἐγκριτὸς καὶ θεῖος πατέρας, ὅπως βλέπεις ὅτι ἤδη ἔχω γράψει, δέχεται μία καὶ δύο ἐνέργειες στὸν Χριστό, ἀπὸ τὴ μὴ ἀποβλέποντας στὴν ἔνωση τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν, καθὼς βέβαια καὶ

τῶν φύσεων, τὸ δὲ τὴν οὐσιώδη τούτων διαφορὰν. Καὶ ὧδε μὲν ταῦτα.

Περὶ δὲ τῆς εἰς τὴν χρῆσιν ἐρμηνείας τοῦ θεολόγου καὶ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας κήρυκος Γρηγορίου, τὴν «Παρὰ τοῦ ἀνθρώπου τυποῦσθαι τὸν λόγον φάσκουσιν, οὐ τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοουμένου. Τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν, οὐδὲ ὑπεναντίον Θεῷ θεωθὲν ὄλον», λίαν μὲν εὐσεβοῦς ἠρτημένης ὀρίζομαι διανοίας, ὑπὲρ ἧς καὶ ἐξ ἧς ἐσπουδάσθη τῷ φιλοπόνῳ, μικρὸν δὲ περὶ τὸ τῆς λέξεως ἀκριβὲς ἐνδεοῦς, ᾧ καὶ μᾶλλον ἐπιδρομάς, ἢ καταδρομάς εἰπεῖν ἀληθέστερον, οἱ πάντα εὐκολοὶ καὶ παχεῖς μηχανῶνται ποιεῖν, καὶ οὐδὲν οὕτως αὐτοῖς περισπούδαστον, ὡς τὸ καὶ τὰ λίαν πάντοθεν ἠσφαλισμένα, καὶ μηδεμίαν αὐτοῖς ὑπανοίγοντα χώραν κατὰ τοῦ λόγου, διερευνᾶσθαι καὶ μωμοσκοπεῖν, μήτοι γε ψιλῆς ποθεν δραζάμενοι φωνῆς, καὶ ταύτης ἐξ ἀπλάστου προαγομένης καὶ καθαρᾶς διανοίας, ἐπὶ τὸ μὲν ἐπικυροῦν καὶ συνιστᾶν τῆς ἐξ ἡμῶν προληφθείσης ἐψυχωμένης σαρκὸς (ἡγουν τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα ἀνθρωπίνου), τὸ οὐσιῶδες θέλημα καὶ φυσικόν, ἐκ τοῦδε τοῦ θεολήπτου Πατρὸς τὸ λέγειν «Τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν σοφὸν καὶ περιεσκεμμένον», ἐξ οὗ τῆς πρὸς τὸ φύσει θεῖον αὐτοῦ καὶ πατρικὸν ἢ οὐσιώδης δείκνυται διαφορὰ, μηδαμῶς ἐπιφυῆναι σύγχυσιν παραχωροῦσα τῷ κατὰ Χριστὸν μυστηρίῳ. Τὸ δέ γε παροξυτόνως ὡς ἐξ ἀντιγράφων τινῶν ἐκφωνεῖν τὸ «θεωθὲν ὄλον», καὶ μὴ μᾶλλον ὀξυτόνως, δεοῖ τοῦ μὴ τὸ ἐν εἰσαχθῆναι θέλημα πρὸς τῶν ἐναντίων, λαβὴν δί-  
25 δωσι καθ' ἡμῶν, ὡς σχετικὴν καὶ ὑποστατικὴν ὑποφαινόντων, καὶ οἶον χάριτι καὶ ἀξίᾳ τὴν ἔνωσιν, τῷ καὶ τοὺς ἀγίους ἐκ Θεοῦ προηγουμένως κινεῖσθαι τε καὶ ἐνεργεῖσθαι, διὰ τὴν ὀλικὴν αὐτῶν πρὸς τε Θεὸν καὶ τὰ θεῖα σύννευσιν καὶ διάθεσιν. Ἡ γὰρ

τῶν φύσεων, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη στὴν διαφορὰ τῆς οὐσίας τους. Ἔτσι λοιπὸν ἔχει τὸ θέμα αὐτὸ.

Γιὰ τὴν ἐρμηνεία τοῦ χωρίου ἀπὸ τὸν Θεολόγο καὶ μεγάλο κήρυκα τῆς Ἐκκλησίας (ἀλήθειας) Γρηγόριο, πού λέγει<sup>9</sup>, «ὅτι ὁ λόγος διατυπώνεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ὄχι τὸν ἄνθρωπο πού νοεῖται σύμφωνα μὲ τὸν Σωτῆρα. Γιατὶ τὸ θέλημα ἐκείνου δὲν εἶναι ἀντίθετο στὸν Θεό, ἐπειδὴ ἔχει θεωθεῖ ὅλο», τὴ χαρακτηρίζω ὅτι περικλείει πολὺ εὐσεβές νόημα, γιὰ χάρι τοῦ ὁποίου καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐργάστηκε ὁ φιλόπονος<sup>10</sup> μὲ σοβαρότητα, ἀλλὰ λίγο ἐλλιπές γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῆς λέξης, ἐναντίον τῆς ὁποίας οἱ εὐκολοὶ σὲ ὅλα καὶ πρόθυμοι μηχανεύονται νὰ κάνουν ἐφόδους μᾶλλον ἢ, γιὰ νὰ μιλήσω πιὸ ἀληθινὰ, καταδιώξεις, καὶ τίποτε δὲν τοὺς ἀπασχολεῖ σοβαρότερα, ὅσο ἐκεῖνα πού εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀσφαλισμένα ἀπὸ παντοῦ, καὶ πού δὲν τοὺς ἀνοίγουν καμμιά δίοδο κατὰ τοῦ λόγου νὰ διερευνοῦν γιὰ νὰ τοὺς βροῦν ψεγάδια, μήπως συλλάβουν κάπου καμμιά λέξη ἀπλή, πού κι αὐτὴ βγαίνει ἀπὸ ἄδολη καὶ καθαρὴ διάνοια, γιὰ νὰ ἐπικυρωθεῖ καὶ νὰ συσταθεῖ τῆς ἔμψυχης σάρκας πού προσέλαβε ἀπὸ ἐμᾶς (δηλαδὴ τοῦ σύμφωνα μὲ τὸ Σωτῆρα ἀνθρώπινου στοιχείου) τὸ οὐσιῶδες καὶ φυσικὸ θέλημα ἀπὸ αὐτὸν τὸ θεόληπτο πατέρα μὲ αὐτὸ πού λέγει, «τὸ θέλημα δηλαδὴ ἐκείνου εἶναι σοφὸ καὶ καλὰ μελετημένο», ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύεται ἡ οὐσιώδης διαφορὰ τῆς πρὸς τὸ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ θεῖο καὶ Πατρικὸ θέλημα, πού μὲ κανένα τρόπο δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀνακύψει σύγχυση στὸ μυστήριον σχετικὰ μὲ τὸν Θεό. Ἡ ἐκφώνηση τώρα ἀπὸ κάποια ἀντίγραφα τοῦ θεωθέν ὡς θεόθεν ὅλο (δηλαδὴ ὡς παροξύτονο κι ὄχι ὡς ὀξύτονο), πού χρειάζεται γιὰ νὰ μὴν εἰσαχθεῖ τὸ ἓνα θέλημα ἀπὸ τοὺς ἐναντίους, δίνει λαβὴ ἐναντίον μας, ὅτι τάχα ὑποδηλώνομε τὴν ἔνωση ὡς σχετικὴ καὶ ὑποστατικὴ καὶ σὰν ἀπὸ χάρι καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία μὲ τὸ νὰ κινοῦνται καὶ νὰ ἐνεργοποιοῦνται κατ' ἀρχὴν καὶ οἱ ἅγιοι ἀπὸ τὸν Θεό, χάρι στὴν ὀλοκληρωτικὴ τους συγκατάνευση καὶ διάθεση πρὸς τὸν Θεὸ καὶ στὰ θεῖα. Ἡ ὀξύτονη λοιπὸν ἐκφώνηση τοῦ

9. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὸν Β' Λόγο Περί τοῦ Υἱοῦ.

10. Παίζει μὲ τὸ κύριο ὄνομα Φιλόπονος).

ὀξύτητος τοῦ «θεωθέν» φράσις οὔτε εἰς ταυτὸν οὐσιώδους καὶ  
 φυσικοῦ θελήματος ἄγει τό, ὡς ἀνθρώπου κατὰ τὸν Σωτῆρα θέ-  
 λειν (τίς γὰρ ὁ δεῖξαι δυνάμενος;), καὶ τὴν ἄκραν ἔνωσίν τε καὶ  
 συμφυῖαν παρίστησι. Τῶν γὰρ πρὸς τι τυγχάνον τὸ «θεωθέν»,  
 5 ὡσπερ οὖν καὶ τὸ 'πυρωθέν' καὶ 'φωτισθέν', καὶ ὅσα τοιαῦτα,  
 συνεισάγει πάντως ἑαυτῷ καὶ τὸ πρὸς ὃ τὴν ἀναφορὰν, ὅπερ ἐστὶ  
 τὸ «θεοῦν», καὶ τὸ 'πυροῦν' καὶ τὸ 'φωτίζον', τῆς σχέσεως ἔχει,  
 ὡς μὴ μᾶλλον ἐκεῖθεν ἢ ἔνθεν τὸν τε λόγον κρατύνεσθαι τῆς δια-  
 φορᾶς καὶ τῆς ἄκρας ἐνώσεως. Οὐδὲ γὰρ τὸ μὴ ὑπεναντίον εἶναι  
 10 πρὸς ἔνωσιν αὐτάρκες· πᾶν γὰρ εἴ τι φυσικὸν καὶ ἀδιάβλητον,  
 οὐκ ἐναντίον μὲν, οὐ πάντως δὲ καὶ ἠνωμένον Θεῷ. Τὸ δὲ θεω-  
 θέν πάντη τε καὶ πάντως ἠνωμένον, καὶ τὴν οὐσιώδη διαφορὰν  
 οὐδαμῶς ἐξιστοῦν, ὅσῳ καὶ ἀσύγχυτον ὑπάρχει κατὰ τὴν ἔνω-  
 σιν.

15 Εἰ δέ τις ἐρεῖ· Καὶ εἰ μηδὲν φυσικὸν ὑπεναντίον, πῶς περὶ  
 τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐμφύτου θελήματος, εἶπερ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἄλλου  
 τυχόν, ἐμνημόνευσεν ὁ πατὴρ, καὶ οὐ πάντως εἶρηκεν ἐπομένου  
 Θεῷ, ἀλλ' «ἀντιπίπτοντος ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀντιπαλαίοντος»;  
 Ἦ γὰρ οὐ φυσικὸν ὡς ἀντίπαλον, ἢ οὐκ ἀντίπαλον ὡς ὄν φυσι-  
 20 κόν, καὶ ἄλλο λοιπὸν ὡς ἐν ποιότητι φυσικῇ πρὸς τὸ θέλειν τοῦ  
 κατὰ τὸν Σωτῆρα ἀνθρωπίνου καθέστηκεν, εἶπερ τοῦτο μὲν οὐ-  
 δαμῶς, ἐκεῖνο δὲ ὑπεναντίον. Φαμέν, ὅτιπερ καθὸ μὲν φυσικὸν  
 οὐχ ὑπεναντίον, καθὸ δὲ μὴ φυσικῶς πρὸς ἡμῶν κινεῖται σαφῶς  
 ὑπεναντίον καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἀντιπίπτον, ᾧ καὶ τὸ ἀμαρτάνειν  
 25 ἐφέπεται. Τῷ γὰρ κατὰ παράχρησιν τῆς κινήσεως τρόπῳ, ἀλλ'  
 οὐ τῷ κατὰ φύσιν τῆς δυνάμεως λόγῳ, τὸ παρὰ λόγον καὶ νόμον  
 ὑφίσταται, ἐπεὶ προσφυῶς τυπούμενόν τε καὶ κινούμενον, εἰ καὶ  
 τὸ ἠνωμένον πρὸς Θεὸν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ γε τὸ συμβαῖνον καὶ μὴ  
 ἀντιπίπτον. Ὡς γὰρ οὐδεὶς ἐν τῇ φύσει λόγος τοῦ ὑπὲρ φύσιν, οὐ-  
 30 τως οὐδὲ τοῦ παρὰ φύσιν καὶ στασιάζοντος. Ἐνθεν οὐδὲ ὡς οὐχ

θεωθὲν οὔτε σὲ ταυτότητα ὀδηγεῖ οὐσιώδους καὶ φυσικοῦ θελήματος τὸ θέλημα τοῦ Σωτήρα ὡς ἀνθρώπου (ποιὸς μπορεῖ νὰ τὸ δείξει;), οὔτε παριστάνει τὴν ἄκρα ἔνωση καὶ συμφυΐα. Ἐπειδὴ τὸ «θεωθὲν» (=θεωμένο) τυχαίνει νὰ εἶναι ἀπὸ τὰ πρὸς τι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ «πορευθὲν» καὶ «φωτισθὲν» καὶ ὅσα ὅμοια, συνεισάγει ὅπωςδήποτε μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ αὐτὸ στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται, πὺ εἶναι τὸ «θεοῦν» (αὐτὸ πὺ θεώνει) καὶ «πυροῦν» καὶ τὸ «φωτίζον», ὥστε νὰ μὴν ἐνισχύεται ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς καὶ τῆς ἄκρας ἔνωσης περισσότερο ἀπὸ ἐδῶ ἢ ἀπὸ ἐκεῖ. Γιατὶ οὔτε τὸ ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθετο εἶναι ἀρκετὸ γιὰ τὴν ἔνωση. Καθόσον κάθε τι φυσικὸ καὶ ἀδιάβλητο, δὲν εἶναι βέβαια ἀντίθετο, δὲν εἶναι ὅμως ὅπωςδήποτε καὶ ἔνωμένο μὲ τὸ Θεό. Ἐνῶ ἐκεῖνο πὺ θεώθηκε (θεωθὲν) εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε τρόπο ἔνωμένο καὶ δὲν ἀποκρούει καθόλου τὴν οὐσιώδη διαφορὰ, ὅσο καὶ κατὰ τὴν ἔνωση μένει ἀσύγχυτο.

Κι ἂν ρωτήσῃ κάποιος· Κι ἂν κανένα φυσικὸ δὲν εἶναι ἀντίθετο, πῶς τὸ ἔμφυτο θέλημα τὸ σχετικὸ μὲ μᾶς, ἂν αὐτὸ, καὶ ὄχι ἴσως κάποιο ἄλλο, μνημόνευσε ὁ Πατέρας καὶ δὲν εἶπε ὅπωςδήποτε «πὺ εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ Θεό», ἀλλὰ «πὺ εἶναι συνήθως ἀντίθετο καὶ τὸν ἀντιμάχεται»; Ἡ δηλαδὴ ὡς ἀντίπαλο δὲν εἶναι φυσικὸ, ἢ, ἔπειδὴ εἶναι φυσικὸ, δὲν εἶναι ἀντίπαλο, καὶ ἐπομένως διάφορο σὲ ποιότητα φυσικὴ ἔγινε ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου πὺ ὑπάρχει στὸν Σωτήρα. Ἄν νοεῖται ἔτσι, δὲν εἶναι καθόλου ἀντίθετο· ἂν διαφορετικὰ, εἶναι. Λέμε, ὅτι, ἔπειδὴ εἶναι φυσικὸ, δὲν εἶναι ἀντίθετο, καὶ ἔπειδὴ δὲν λειτουργεῖ φυσικὰ σ' ἐμᾶς, εἶναι σαφῶς ἀντίθετο καὶ τίς πῶ πολλὰς φορὰς ἀντιτίθεται καὶ τότε ἀκολουθεῖ ἡ ἁμαρτία. Γιατὶ μὲ τὸν τρόπο τῆς κίνησης πὺ γίνεται κατὰ παράχρησιν, καὶ ὄχι μὲ τὸ φυσικὸ λόγῳ τῆς δύνάμεως, λαμβάνει ὑπαρξὴ τὸ παράλογο καὶ τὸ παράνομο. Γιατί, ὄντας διαμορφωμένο ἔτσι καὶ λειτουργῶντας σύμφωνα μὲ τὴ φύσιν, ἂν καὶ δὲν ἔχει τὴν ἔνωση μὲ τὸ Θεό, ἔχει ἐν τούτοις τὴ συμφωνία καὶ τὴν μὴ ἀντίθεση. Ὅπως δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει μέσα στὴ φύσιν κανένας λόγος τοῦ ὑπερφυσικοῦ, ἔτσι δὲν ὑπάρχει οὔτε λόγος ὁποιοῦ λειτουργεῖ παρὰ φύσιν καὶ στασιαστικά. Γι' αὐτὸ τὸ λόγῳ, δὲν εἶπε ὁ δάσκαλος

ἔπεται πάντη τε καὶ πάντως ἀπεφήνατο ὁ διδάσκαλος, ἀλλ' ἐκό-  
 λασε φήσας· «Ὡς οὐ πάντως, καὶ ὡς τὰ πολλά», ᾧ προσυπα-  
 κούεται τό, «ἔστιν ὅτε καὶ ὀλιγάκις», διὰ τὸ πρὸς ἀρετὴν τῶν  
 πολλῶν δυσανάγωγον. Τὸ γὰρ τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα ἀνθρωπί-  
 5 νου θέλειν, εἰ καὶ φυσικὸν ἦν, ἀλλ' οὐ ψιλὸν ἦν καθ' ἡμᾶς,  
 ὡσπερ οὐδ' αὐτὸ τὸ ἀνθρῶπινον, ὡς ὑπὲρ ἡμᾶς τῆ ἐνώσει κατά-  
 κρον θεωθέν, ᾧ καὶ τὸ ἀναμάρτητον κυρίως ἐπήρτηται. Τὸ δὲ  
 ἡμέτερον προδήλως ψιλὸν καὶ οὐδαμῶς ἀναμάρτητον, διὰ τὴν  
 τῆδε κάκεισε γινομένην παρέγκλισιν, οὐ φύσιν μὲν παραλλάτ-  
 10 τουσαν, κίνησιν δὲ παρατρέπουσαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀληθέστε-  
 ρον, τὸν ταύτης τρόπον ἀμείβουσαν. Καὶ δῆλον ἐκ τοῦ πολλά πα-  
 ραλόγως ποιεῖν καὶ μηδαμῶς εἰς ἄλογον μεταπίπτειν οὐσίαν ἐκ  
 τῆς ἐνούσης ἐμφύτου λογικῆς.

Οὐκ ἔστι οὖν ἄλλο τὸ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἄλλο τὸ κατὰ τὸν  
 15 Σωτῆρα ἀνθρώπινον, οὐδὲ τὸ θέλειν ἄλλο, κατὰ γε τὸν τῆς φύ-  
 σεως λόγον, εἰ καὶ ἄλλως ὑπὲρ ἡμᾶς· θεϊκῶς γὰρ ὁ μὲν ὑπέστη,  
 τὸ δὲ ἐτυπώθη, διὰ τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἄκρας ἐνώσεως. Τὸ προσ-  
 αρμόζειν δὲ πάλιν μάλιστα προσφυῶς τῶν ἐν ἡμῖν διαβεβλημέ-  
 νων ἕκαστον, οἷον τὴν ἐναντίωσιν, ἢ τὴν ἀντίταξιν, καὶ ὅσα τοῦ-  
 20 δε τοῦ καταλόγου τυγχάνει, κἂν ἐπινοίᾳ τὰς φύσεις ἀχωρίστως  
 χωρίζοντες τῆ ἐξῆς φύσει προσέρχονται, συμπαραλαμβάνειν, οὐ  
 μὴ θέμις ἐν τούτοις ἐστὶ τὴν κατὰ Χριστὸν ἀνθρωπότητα. Εἰ γὰρ  
 οὔτε ἐν ἡμῖν προσφυῶς, ἀλλὰ παρὰ φύσιν θεωρεῖται καὶ λόγον,  
 πῶς ἐν ἐκείνῃ κἂν δι' ἐπινοίας ἢ προσεπινοίας, ἔν' οὕτως εἶπω,  
 25 προσάπτειν ἔστιν; ἀλλ' οἰκειώσει μόνον δι' οἶκτον, ὡς κεφαλῇ  
 τοῦ παντὸς σώματος, καθάπερ καὶ ἰατρῷ τὰ πάθη τοῦ κάμνον-  
 τος, ἕως ἂν τούτων ἡμᾶς ὁ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας ἐλευθερώσῃ  
 Θεός. Πλὴν τελείως ἡμῶν δαπανῶν καὶ ἐξαφανίζων τῆ δυνάμει  
 τῆς κατ' αὐτὸν σωματώσεως. Διττὸς γὰρ ὁ περὶ παθῶν λόγος· ὁ  
 30 μὲν τῆς ἐπιτιμίας, ὁ δὲ τῆς ἀτιμίας· καὶ ὁ μὲν φύσιν τὴν ἡμετέραν

ὅτι δὲν ἔπεται σὲ ὅλα καὶ ὅπωςδήποτε, ἀλλὰ μετρίασε τὸ πράγμα λέγοντας· «ἐπειδὴ ὄχι ὅπωςδήποτε, καὶ τὶς πρὸ πολλὰς φορές», ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐννοεῖται τὸ «μερικὲς φορές καὶ λίγες φορές», ἐπειδὴ τὰ πολλὰ εἶναι δυσανάγωγα πρὸς τὴν ἀρετὴν. Τὸ θέλημα δηλαδὴ τοῦ Σωτήρα ὡς ἀνθρώπου, ἂν καὶ ἦταν φυσικό, δὲν ἦταν ἀπλὸ ὅπως τὸ δικό μας, ὅπως οὔτε τὸ ἴδιο τὸ ἀνθρώπινο, ἐπειδὴ μὲ τὴν ἔνωση ἔχει θεωθεῖ ἀπολύτως, στὸ ὁποῖο ἔχει προσδοθεῖ κυριολεκτικὰ καὶ ἡ ἀναμαρτησία. Τὸ δικό μας ὅμως εἶναι ὀλοφάνερα ἀπλὸ καὶ καθόλου ἀναμάρτητο, ἐξαιτίας τῆς παρεκτροπῆς μας πρὸς τὰ ἐδῶ καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ, πὺ δὲν ἀλλάζει βέβαιαι τὴ φύση, παρεκτρέπει ὅμως τὴν κίνηση, ἢ, γιὰ νὰ μιλήσω πρὸ ἀληθινά, πὺ μεταβάλλει τὸν τρόπο της. Καὶ εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὸ ὅτι, ἐνῶ πολλὰ κάνει μὲ τρόπο παράλογο, δὲν μεταβάλλει καθόλου τὴν οὐσία της ἀπὸ τὴν ἔμφυτη λογικὴ πὺ ἐνυπάρχει σ' αὐτήν.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄλλη ἢ δική μας ἀνθρωπότητα καὶ ἄλλη τοῦ Σωτήρα, οὔτε ἄλλη ἢ θεότητα, σύμφωνα βέβαια μὲ τὸ φυσικὸ λόγο, ἂν καὶ ἐκδηλώνεται διαφορετικὰ πάνω ἀπὸ ἐμᾶς· θεϊκὰ δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ὑπέστη μεταβολή, καὶ τὸ θέλημά του διαμορφώθηκε ἐξαιτίας τῆς ἄκρας ἔνωσής του πρὸς τὴ θεότητα. Καὶ τὸ νὰ προσαρμόζει πάλι ἐξαιρετικὰ κατάλληλα καθένα ἀπὸ τὰ διαβλητὰ μέσα μας πάθη, ὅπως τὴν ἐναντίωση ἢ τὴν ἀντίθεση καὶ ὅσα περιλαμβάνονται σ' αὐτὸν τὸν κατάλογο, ἂν καὶ χωρίζουν μὲ τὴν ἀπλῆ σκέψη ἀχώριστα τὶς φύσεις, προσέρχονται στὴ φύση πὺ ἀκολουθεῖ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ συμπεριλαμβάνεται σ' αὐτὰ καὶ ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ. Γιατί, ἂν οὔτε σ' ἐμᾶς θεωρεῖται κατάλληλα προσαρμοσμένο ἐκ φύσεως, ἀλλὰ παρὰ φύση καὶ λόγο, πῶς εἶναι δυνατόν, ἔστω καὶ μὲ ἀπλῆ σκέψη ἢ μὲ ἐπὶ πλέον, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, σκέψη, νὰ προσαρμοστεῖ σ' ἐκείνην; Ἀλλὰ μόνο μὲ τὴν οἰκειοποίηση ἀπὸ οἶκτο, ἐπειδὴ εἶναι ἡ κεφαλὴ ὅλου τοῦ σώματος, ὅπως καὶ στὸ γιατρὸ ἀντιτίθενται τὰ πάθη τοῦ ἀρρώστου, ὥσπου νὰ μᾶς ἐλευθερώσει ἀπὸ αὐτὰ ὁ Θεὸς πὺ ἐνανθρώπησε γιὰ χάρη μας, ἐκδαπανώντας ὅμως αὐτὰ τελείως καὶ ἐξαφανίζοντάς τα ἀπὸ μᾶς μὲ τὴ δύναμη τῆς σωμάτωσής του. Γιατί ὁ λόγος γιὰ τὰ πάθη εἶναι διπλὸς· ὁ ἓνας εἶναι λόγος ἐπιτιμίας καὶ ὁ ἄλλος λόγος



χαρακτηρίζων, ὁ δὲ δι' ὄλου παραχαράττων. Ἐκεῖνον μὲν οὖν  
 ὡς ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς θέλων οὐσιωδῶς κατεδέξατο, ὁμοῦ τε  
 τὴν φύσιν πιστούμενος καὶ τὸ καθ' ἡμῶν λύων κατάκριμα, τοῦ-  
 τον δὲ πάλιν, ὡς φιλόανθρωπος, οἰκονομικῶς ὠκειώσατο, ἐν  
 5 ἡμῖν τε καὶ τῷ ἡμετέρῳ ἀνυποτάκτῳ γνωριζόμενον τρόπον, ἴν'  
 ὡς κηρὸν πῦρ ἢ ὡς ἀτμίδα γῆς ἥλιος, πάμπαν ἡμῶν ἐξαναλώ-  
 σας, τῶν οἰκείων ποιήσῃται τὴν μετάδοσιν, καὶ ἀπαθεῖς μὲν ἐν-  
 τεῦθεν, ἀφθάρτους δὲ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἡμᾶς παρασκευάσῃ.  
 Δεῖ τοίνυν τόν τε ζῆλον ὁμοῦ καὶ τὸν πόνον τοῦ τὰ τοιαῦτα σπου-  
 10 δάζοντος ὑπὲρ εὐσεβείας μάλιστα κατὰ τὸ εἶκός ἀποδέξασθαι,  
 προτρέπειν δὲ πρὸς ἀκριβεστέραν τῶν πατρικῶν λόγων ἐμμέ-  
 λειαν, διὰ τοὺς ἐπηρεαστὰς τῶν καλῶν, οὐδ' αὐτὸ συγχωροῦν-  
 τας ἐκ περιττῆς ἀνοίας, ὃ μὴ δὲ βουλομένοις αὐτοῖς ἐλεῖν δυνα-  
 τόν.

15 Τὸν δὲ γε τῆς Ρωμαίων πάπαν Ὀνώριον, οὐ καταγορεύειν  
 οἶμαι τῆς τῶν ἐμφύτων θελημάτων ἐπὶ Χριστοῦ δυάδος, ἐν τῇ  
 γραφείῃ πρὸς Σέργιον ἐπιστολῇ διὰ τὸ ἐν θέλημα φάναι, συνα-  
 γορεύειν δὲ μᾶλλον καὶ ταύτην ὡς εἶκός συνιστᾶν, οὐκ ἐπ' ἀθε-  
 τήσει τοῦτό γε λέγοντα τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ φυσικοῦ τοῦ Σω-  
 20 τῆρος θελήματος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μηδαμῶς τῆς ἀσπόρου συλλή-  
 ψεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀφθόρου γεννήσεως προκαθηγεῖσθαι θέλη-  
 μα σαρκὸς ἢ λογισμὸν ἐμπαθῆ. Μόνη γὰρ θέλησις θεία καὶ πα-  
 τρική, δι' Υἱοῦ μονογενοῦς αὐτουργοῦντος τὴν οἰκείαν σάρκωσιν  
 καὶ Πνεύματος ἀγίου συνδρομῇ, ταύτην εἰργάσατο. Καὶ ὅτι γε  
 25 ταύτης ἔχεται τῆς ἐννοίας, δῆλον ἐντεῦθεν. Εἰπὼν γάρ, ὅτι διὰ  
 τὴν ἀφραστον ἐνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως καὶ  
 Θεὸς λέγεται παθεῖν, καὶ ἀνθρωπότης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατελθεῖν  
 μετὰ τῆς θεότητος, καὶ ταύτη δεῖξαι τὴν τῶν φυσικῶς προσόν-  
 των ἑκατέρᾳ φύσει τῶν τοῦ ἐνός Χριστοῦ καὶ Υἱοῦ κατ' ἐπαλλα-  
 30 γὴν ἀκραν ἀντίδοσιν, ἐπάγει λέγων· « Ὅθεν καὶ ἐν θέλημα ὁμο-  
 λογοῦμεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Πῶς, φησὶν; « Ἐ-

ἀτιμίας· ὁ ἕνας χαρακτηρίζει τὴ δική μας φύση, ἐνῶ ὁ ἄλλος τὴν παραχαρᾶσσει τελείως. Καὶ τὸν πρῶτο καταδέχτηκε νὰ τὸν λάβει στὴν οὐσία του ὡς ἄνθρωπος θέλοντας καὶ γιὰ χάρη μας, ταυτόχρονα βεβαιώνοντας τὴ φύση καὶ διαλύοντας τὴν εἰς βᾶρος μας καταδίκη· τὸν δεύτερο ὡς φιλόανθρωπος τὸν οἰκειώθηκε κατ' οἰκονομίαν ἐκεῖνος, ἐνῶ διαπιστώνεται σ' ἐμᾶς καὶ στὸν ἀνυπότακτο τρόπο μας, γιὰ νὰ τὸν ἐκδαπανήσει τελείως, ὅπως ἡ φωτιὰ τὸ κερὶ ἢ ὅπως ὁ ἥλιος τὴ δροσοσταλίδα, καὶ νὰ πραγματοποιήσει τὴν μετάδοση τῶν δικῶν του, κάνοντάς μας ἀπαθεῖς ἤδη ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀφθαρτους σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσή του. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποδεχθοῦμε, ὅπως εἶναι φυσικό, καὶ τὸ ζῆλο μαζί καὶ τὸν πόνο ἐκείνου ποὺ ἐπιδίδεται σ' αὐτὰ γιὰ χάρη τῆς εὐσέβειας καὶ νὰ τὸν προτρέπομε σὲ μιὰ ἀκριβέστερη ἐπιμέλεια τῶν πατερικῶν λόγων ἐξαιτίας ἐκείνων ποὺ ὑπονομεύουν τοὺς καλοὺς, ἐπειδὴ δὲν συγχωροῦν ἀπὸ περιττὴ ἀνοησία οὔτε αὐτὸ πού, οὔτε κι ἂν θέλουν, δὲν μποροῦν νὰ τὸ συλλάβουν.

Ὅσο γιὰ τὸν πάπα τῆς Ρώμης Ὀνώριο δὲν κατηγορεῖ, νομίζω, τὴ δυάδα τῶν ἐμφύτων θελημάτων τοῦ Χριστοῦ, στὴν ἐπιστολὴ ποὺ ἔγραψε στὸν Σέργιο, ἐπειδὴ εἶπε ἕνα θέλημα, ἀλλὰ μᾶλλον συνομολογεῖ καί, ὅπως εἶναι φυσικό, τὴ στηρίζει, καὶ αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ λέγει γιὰ ν' ἀθετήσῃ τὸ ἀνθρώπινο καὶ φυσικὸ θέλημα τοῦ Σωτήρα, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴν προσηγεῖται σὲ καμμιά περίπτωσι πρὶν ἀπὸ τὴν ἄμωμη σύλληψή του καὶ τὴν ἀφθορη γέννησή του θέλημα σάρκας ἢ λογισμὸς ἐμπαθής. Γιατὶ μόνη θέλησις ἦταν ἡ θεία καὶ πατρικὴ, τὴν ὁποία πραγματοποίησε μέσω τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, αὐτουργοῦ τῆς σάρκωσής του, καὶ μὲ τὴ συνδρομὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ὅτι βέβαια αὐτὸ τὸ νόημα ἔχει τὸ λεγόμενόν του γίνεται φανερό ἀπ' αὐτό. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε, ὅτι ἐξαιτίας τῆς ἀφραστῆς ἔνωσις τῆς ἀνθρώπινης καὶ τῆς θείας φύσεως καὶ ὁ Θεὸς λέγεται ὅτι ἔπαθε καὶ ἡ ἀνθρωπότητα κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν μαζί μὲ τὴ θεότητα, καὶ θέλοντας νὰ δείξει ἔτσι τὴν ἄκρα ἀμοιβαιότητα τῶν φυσικῶν γνωρισμάτων σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς δύο φύσεις τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ καὶ Υἱοῦ, προσθέτει καὶ λέγει· «Γι' αὐτὸ καὶ ὁμολογοῦμε ἕνα θέλημα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ». Πῶς,

πειδὴ προδήλως ἐκ τῆς θεότητος προσελήφθη ἡ ἡμετέρα φύσις, οὐχ ἁμαρτία»· τουτέστιν, οὐκ ἐκ τῆς ἁμαρτίας· μονονουχὶ συμφθεγγόμενος τῷ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ, γράφοντι τάδε κατὰ Ἀπολιναρίου τοῦ δυσσεβοῦς· «Ἐγεννήθη ἐκ γυναικός, ἐκ τῆς  
 5 πρώτης πλάσεως τὴν ἀνθρώπου μορφήν ἑαυτῷ ἀναστησάμενος, ἐν ἐπιδείξει σαρκὸς δίχα σαρκικῶν θελημάτων καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων, ἐν εἰκόνι καινότητος· ἡ γὰρ θέλησις θεότητος μόνη, ἐπειδὴ καὶ φύσις ὅλη θεότητος». Ἐπειδὴ γὰρ τῆς δι' ἡμᾶς κατὰ σάρκα τοῦ Λόγου γεννήσεως ὑπὲρ ἡμᾶς ἡ πρόοδος γέγονεν  
 10 (οὐ γὰρ σαρκὸς ἐμπαθῆς προηγῆσατο θέλησις ἢ λογισμός, ὡς ἐφ' ἡμῶν ὁράται, διὰ τὴν ἐξ ἀπάτης τοῦ γένους κατακρατοῦσαν ἡδονήν, ἀλλὰ θέλησις θεότητος μόνη δι' Υἱοῦ αὐτουργοῦντος, ὡς ἔφην, τὴν οἰκείαν σωμάτωσιν κατ' εὐδοκίαν Πατρὸς καὶ συνεργειαν τοῦ παναγίου Πνεύματος, καινοτομοῦντος ἐν ἑαυτῷ τε  
 15 καὶ δι' ἑαυτοῦ τὸν ἐπεισαχθέντα τῇ φύσει τῆς γεννήσεως τρόπον, καὶ ἀσπόρως τὴν ἑαυτοῦ ποιουμένου σύλληψιν ἐκ τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας), τοῦτον δὲ τὸν ἄρρητον αὐτοῦ τῆς γεννήσεως σκοπήσαντες λόγον, ἐκεῖνος μὲν, «θέλησιν μόνην ἐπ' αὐτοῦ θεότητος», εἶπεν, οὗτος δέ, «θέλημα ἐν τοῦ Κυρίου Ἰη-  
 20 σοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ προδήλως, φησὶν, ἐκ τῆς θεότητος προσελήφθη ἡ ἡμετέρα φύσις, καὶ οὐχ ἁμαρτία· δίχα σαρκικῶν θελημάτων καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων», ὡς ὁ θεῖός φησιν Ἀθανάσιος· οὐ μὲν γε τὸ μὴ καὶ ὡς ἄνθρωπον αὐτὸν μετὰ τοῦ εἶναι φύσει Θεὸν οὐκ ἔχειν ἀνθρώπινον θέλημα καὶ φυσικόν, ὡσπερ οὖν  
 25 καὶ θεῖον καὶ πατρικόν.

Τὸ δ' αὐτὸ κἀν τοῖς ἐξῆς ὑπαινίττεται, φάσκων, «Χωρὶς ἁμαρτίας συνελήφθη ἐκ Πνεύματος ἀγίου, καὶ τῆς ἀγίας ἀχράντου καὶ Ἀειπαρθένου Θεοτόκου Μαρίας, καὶ χωρὶς μολυσμοῦ ἐξ αὐτῆς κατὰ σάρκα γεγέννηται». Τὴν δέ γε θείαν Γραφὴν ἐπαινε-  
 30 τῶς τε καὶ ψεκτῶς παράγει τῆς σαρκὸς μνημονεύουσαν, οὐχ ἐτέραν, μὴ γένοιτο, τῇ τε φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ τὴν τοῦ Κυρίου σάρκα

λέγει; «Ἐπειδὴ προφανῶς ἀπὸ τῆ θεότητα ἔχει προσληφθεῖ ἡ δική μας φύση, ὄχι ἡ ἁμαρτία», δηλαδή ὄχι ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Σὰ νὰ χρησιμοποιεῖ κατὰ κάποιον τρόπο τὰ ἴδια λόγια μὲ τὸν μεγάλο Ἄθανάσιο πὺ γράφει ἐναντίον τοῦ δυσσεβοῦς Ἀπολιναρίου τὰ ἐξῆς: «Γεννήθηκε ἀπὸ γυναῖκα<sup>11</sup> κι ἀνέστησε στὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν πρώτη πλάση τῆ μορφῆ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιδεικνύοντας σὲ καινούργια εἰκόνα σάρκα χωρὶς σαρκικὰ θελήματα κι ἀνθρώπινους λογισμούς· γιατί ἡ θέληση εἶναι μόνο τῆς θεότητας, ἐπειδὴ καὶ ἡ φύση ὅλη εἶναι τῆς θεότητας». Ἐπειδὴ δηλαδή ὁ Λόγος προχώρησε τὴν κατὰ σάρκα γέννησή του ἐξαιτίας μας καὶ γιὰ χάρη μας, (ἀφοῦ δὲν προηγήθηκε ἐμπαθῆς θέληση τῆς σάρκας ἢ κάποιος λογισμός, ὅπως βλέπομε σ' ἐμᾶς, ἐξαιτίας τῆς ἡδονῆς πὺ κυρίεψε τὸ γένος μας μὲ ἀπάτη, ἀλλὰ μόνο θέληση θεότητας μὲ αὐτουργὸ τὸν Υἱό, ὅπως εἶπα, τῆς σωμάτωσής του μὲ τὴ συγκατάθεση τοῦ Πτέρα καὶ τῆ συνέργεια τοῦ πανάγιου Πνεύματος, πὺ καινοτόμησε στὸν ἑαυτό του καὶ μέσω τοῦ ἑαυτοῦ του τὸν τρόπο γέννησης πὺ εἰσήχθη στὴ φύση καὶ πραγματοποιοίησε τὴν ἄσπορη σύλληψή του ἀπὸ τὴν ἁγία Θεοτόκο καὶ Ἀειπαρθένο Μαρία), αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν ἄρρητο τρόπο τῆς γέννησής του ἐξετάζοντας καὶ οἱ δύο, ἐκεῖνος τὸν εἶπε, «θέληση μόνο τῆς θεότητάς του», ἐνῶ αὐτὸς «ἕνα θελημα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ προφανῶς», λέγει, «ἀπὸ τὴ θεότητα προσεληφθη ἡ φύση μας, καὶ ὄχι ἡ ἁμαρτία, χωρὶς σαρκικὰ θελήματα κι ἀνθρώπινους λογισμούς», ὅπως λέγει ὁ θεῖος Ἄθανάσιος. Ὅχι βέβαια ὅτι καὶ σὰν ἄνθρωπος, μαζί μὲ τὸ ὅτι εἶναι καὶ Θεὸς ἀπὸ τὴ φύση του, δὲν ἔχει ἀνθρώπινο καὶ φυσικὸ θελημα, ὅπως ἀκριβῶς ἔχει καὶ θεῖο καὶ πατρικὸ.

Γιὰ τὸ ἴδιο κάνει ὑπαινιγμὸ καὶ στὰ παρακάτω λέγοντας: «ἡ σύλληψή του ἔγινε χωρὶς ἁμαρτία ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν ἁγία, ἄχραντη καὶ Ἀειπαρθένο Θεοτόκο Μαρία, καὶ γεννήθηκε χωρὶς μολυσμὸ ἀπὸ αὐτὴν κατὰ σάρκα». Παρουσιάζει τὴ θεία Γραφή πὺ μνημονεύει ἐπαινώντας ἢ ψέγοντας τὴ σάρκα, χωρὶς νὰ μᾶς ὀδηγεῖ νὰ νοήσομε διαφορετικὴ, μὴ γένοιτο, στὴ φύση καὶ τὴν

11. Γαλ. 4,4.

πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑποβάλλων νοεῖν, ὅς γε ταύτην ἠπίστατο προσληφθεῖσαν ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐσίας, ἤγουν τῶν τῆς ὁμοφουοῦς ἡμῖν Ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος παναγίων σπλάγχνων, ἀλλ' ἑτέραν τῇ ἀμαρτησίᾳ, καὶ τοῦ μηδαμῶς ἀντιταττόμενον ἔχειν, καθάπερ ἡμεῖς ἐν τοῖς μέλεσι τὸν ἐκ παραβάσεως νόμον τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος. «Οὐ γὰρ προσελήφθη», φησὶν, «ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἢ κατεφθαρμένη ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας σὰρξ, ἢ ἀντιστρατευομένη τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς αὐτοῦ». Οὐδ' ἅτις γὰρ οὐ προκατηγήσατο ὁ καθ' ἀμαρτίαν διὰ σποράς τῆς γεννήσεως νόμος, 10 τούτου παντελῶς οὐδὲ τοῖς μέλεσιν ἐνυπάρχει, ἀλλὰ νόμος θείας δικαιοσύνης πρὸς ὑποτύπωσιν ἡμῖν ἐκφαινόμενος καὶ τὸν ἐκ παραβάσεως ἐπεισαχθέντα τῇ φύσει τελείως ἐξαφανίζων. «Ἦλθε» γάρ, φησὶν, ὁ ἀναμάρτητος «ζητῆσαι καὶ σωῆσαι τὸ ἀπολλός», τουτέστι τὴν ἀμαρτήσασαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους φύσιν. 15 «Ἄλλος γὰρ νόμος ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτοῦ ἢ θέλημα διαφόρον ἢ ἐναντίον οὐ γέγονε τῷ Πατρί». Ἐντεῦθεν δεικνὺς οὐχ ὡς οὐκ εἶχεν ἀνθρώπινον θέλημα καὶ φυσικὸν (οὐ γὰρ λέξας φαίνεται τοῦτο), ἀλλ' ὅτιπερ ὡς ἄνθρωπος οὔτε κατὰ σῶμα διὰ τῶν μελῶν τὴν οἴανου ἐκέκτητο παρὰ φύσιν ἐνέργειαν, οὔτε μὴν κατὰ ψυχὴν θελήματος ἐναντίαν ἢ παράλογον κίνησιν, ὡςπερ ἡμεῖς. 20 «ἐπειδὴ καὶ ὑπὲρ νόμον ἀνθρωπίνης φύσεως ἐτέχθη».

Τρανώτερον δὲ κἀν τοῖς ἐξῆς παρίστησιν, ὡς ὁ λόγος ἦν αὐτοῦ μόνον τὸ ἐμπαθές, ἀλλ' οὐ τὸ φυσικὸν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ἀποδιορίσασθαι θέλημα. Καὶ ὅτιπερ, κἀν τῷ φυσικῷ καὶ ἀνθρώπινῳ πρὸς τὸ πατρικὸν καὶ θεῖον συνέβαινε μὲν, οὐδεμίαν τὴν ἐξ ἀντιπράξεως ἔχων πρὸς ἐκεῖνο διαφορὰν, ὑποτύπωσιν δὲ διδοὺς ἡμῖν ἑαυτόν, τὸ οἰκεῖον ἐκουσίως ὑπέταττεν, συνίστα δὲ τὸ πατρικόν, ᾧ ἂν καὶ ἡμεῖς ἐκμιμούμενοι, τὸ ἑαυτῶν ἀθετήσαντες, τὸ θεῖον διὰ πάσης σπουδῆς ἐκπληρώσωμεν, λέγων οὕτως· 30 «Κἀν γέγραπται, ὅτι οὐκ ἤλθον ποιῆσαι τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με Πατρός', καί, 'Οὐχ ὁ ἐγὼ θέλω, ἀλλ' εἰ

οὐσία, τὴ σάρκα τοῦ Κυρίου πρὸς τὴ δική μας, τὴν ὁποία βέβαια γνώριζε ὅτι τὴν εἶχε λάβει ἀπὸ τὴ δική μας οὐσία, δηλαδή ἀπὸ τὰ πανάγια σπλάχνα τῆς μὲ τὴν ἴδια φύση μ' ἐμᾶς Ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος, ἀλλὰ διαφορετικὴ ἕξαιτίας τῆς ἀπουσίας τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸ ὅτι δὲν ἔχει καθόλου κάτι ποῦ νὰ τοῦ ἀντιτάσσεται, ὅπως ἔχομε ἐμεῖς μέσα στὰ μέλη μας τὸ νόμο τῆς παράβασης ἀντίθετο στὸ νόμο τοῦ Πνεύματος. Γιατὶ λέγει, «Δὲν προσέλαβε ὁ Σωτὴρας τὴν φθαρμένη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία σάρκα, ποῦ ἀντιστρατεύεται στὸ νόμο τοῦ νοῦ του». Σ' αὐτὸν δηλαδή ποῦ δὲν προσηγήθηκε ὁ ἁμαρτωλὸς νόμος τῆς γέννησης μὲ σπορά, δὲν ἐνυπάρχει καθόλου οὔτε στὰ μέλη του, ἀλλ' ὑπάρχει ὁ νόμος τῆς θείας δικαιοσύνης, ποῦ μᾶς φωτίζει γιὰ νὰ τὸν ἐφαρμόσομε καὶ ποῦ ἐξαφανίζει τελείως τὸ νόμο ποῦ εἰσῆλθε ἔπειτα στὴ φύση μας ἀπὸ τὴν παράβαση. Γιατὶ λέγει, «ἦρθε ὁ ἀναμάρτητος γιὰ νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ σώσῃ ἐκεῖνο ποῦ χάθηκε»<sup>12</sup>, δηλαδή τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπινου γένους ποῦ ἁμάρτησε. Γιατὶ «ἄλλος νόμος στὰ μέλη του ἢ διάφορο θέλημα ἢ ἀντίθετο δὲν ὑπάρχει στὸν Πατέρα». Ἀπὸ αὐτὸ δείχνει ὅχι ὅτι δὲν εἶχε ἀνθρώπινο καὶ φυσικὸ θέλημα (γιατὶ δὲν φαίνεται νὰ λέγει αὐτό), ἀλλὰ ὅτι ὡς ἄνθρωπος οὔτε στὰ μέλη τοῦ σώματός του εἶχε ἀποκτήσῃ τὴν ὁποιαδήποτε παρὰ φύση ἐνέργεια, οὔτε καὶ στὴν ψυχὴ κάποια ἀντίθεση ἢ παράλογη κίνηση τοῦ θελήματος, ὅπως ἐμεῖς, «ἐπειδὴ γεννήθηκε καὶ πάνω ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ἀνθρώπινης φύσης».

Πιὸ ξεκάθαρα παρουσιάζει καὶ στὰ παρακάτω, ὅτι ὁ λόγος τοῦ ἀφοροῦσε μόνο στὸ ἐμπαθὲς καὶ δὲν καθόριζε τὸ φυσικὸ θέλημα τοῦ Σωτῆρα. Καὶ ὅτι καὶ στὸ φυσικὸ καὶ ἀνθρώπινο συμφωνοῦσε πρὸς τὸ Πατρικὸ καὶ θεῖο, ἀφοῦ δὲν εἶχε καμμιά διαφορὰ μ' ἐκεῖνο προερχόμενῃ ἀπὸ ἀντίπραξη, ἀλλὰ, δίνοντας ὡς παράδειγμα σ' ἐμᾶς τὸν ἑαυτό του, ὑπέτασσε βέβαια τὸ δικό του ἐκούσια, ἀλλὰ συνιστοῦσε τὸ Πατρικὸ, ποῦ, ἂν καὶ ἐμεῖς τὸ μιμηθοῦμε, ἔχοντας ἀθετήσῃ τὸ δικό μας, θὰ ἐκπληρώσομε μὲ κάθε ἐπιμέλεια τὸ θεῖο, λέγοντας τὰ ἑξῆς: «Κι ἂν ἀκόμη ἔχει γραφεῖ, ὅτι Ἐγὼ ἦρθα γιὰ νὰ κάνω στὸ δικό μου θέλημα, ἀλλὰ τοῦ Πατέρα μου ποῦ μ'

12. Λουκᾶ 19,10.

τι σύ, Πάτερ', οὐκ εἰσι ταῦτα διαφόρου θελήματος», τουτέστιν ἐναντίου καὶ ἀντιπράττοντος, «ἀλλὰ τῆς προσληφθείσης ἀνθρωπίνης οἰκονομίας», οἰκειουμένης συμπαθῶς τὰ ἡμέτερα. «Ταῦτα γὰρ δι' ἡμᾶς ἔλεγεν, οἷς δέδωκεν παράδειγμα ὁ τῆς εὐσεβείας Διδάσκαλος, ἵνα τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ ἐπώμεθα, καὶ μὴ τὸ ἴδιον ἕκαστος ἡμῶν, ἀλλὰ τὸ τοῦ Κυρίου μάλλον ἐν πᾶσι προτιμήσῃ θέλημα». Οὐκ ἀναίρεσιν οὖν, ὡς ἔφην, τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνθρωπίνου θελήματος, ἀλλὰ τοῦ ἐμπαθοῦς καὶ παρὰ φύσιν ποιεῖ, καὶ διόλου φάναι, τὸ πάσης ἀμαρτίας ἐλεύθερον τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐπιμαρτύρεται τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα Θεόν.

Καὶ ἴν' ἐπιτόμως εἶπω, διὰ τοῦ ἐνὸς θελήματος, τὸ μόνην τῆς αὐτοῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως τὴν θείαν προκαθηγήσασθαι θέλησιν δηλοῦν αὐτὸν οἶμαι, διὰ δὲ τοῦ «μὴ ὑπάρχειν θελήματος διαφορὰν», τὸ ἐναντίον οὐκ ἔχειν ἢ ἀντιπράττον, ἀλλὰ τὸ συμβαῖνον δι' ὄλου καὶ ἠνωμένον. Ὅθεν ἠνίκα μὲν τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐκ τῆς θεότητος προσειληφθαι λέγει, θελήματος ἐνὸς μνημονεύει, ἠνίκα δὲ τὸ «οὐκ ἦλθον ποιῆσαι τὸ θέλημα τὸ ἐμόν», εἰς μέσον τῷ λόγῳ προτίθησι, τὸν ἀριθμὸν ἀφείς, «Οὐκ εἰσι ταῦτα», φησί, «διαφόρου θελήματος», τουτέστιν ἐναντίου καὶ ἀντικειμένου, ἐξ οὗ τὰ δύο κατὰ φύσιν ὑπάρχειν ἐν τῷ Σωτῆρι θελήματα προδήλως συνάγεται. Εἰ γὰρ ἐναντίον οὐκ εἶχεν, φυσικὸν εἶχεν ὡς ἄνθρωπος. Τὸ γὰρ οὐκ ἐναντίον, φυσικὸν πάντως, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ· οὐδὲν γὰρ ἐν τῇ φύσει ἢ τοῖς κατὰ φύσιν παντελῶς ἐναντίον. Δέος οὖν πολλὰ βαίνειν, ὃ μὴ κυρίως ἐν τοῖς ἑαυτοῦ γέγραφε λόγοις, καὶ μηχανᾶσθαι τοὺς δι' ἐναντίας οἰκειάς δόξης ὡς οὐκ ἀρίστης ἐπικάλυμμα ποιεῖν τὰνδρὸς τὰ γράμματα, καθ' ἕτερον ταῦτα παρὰ τὸν ἐκείνου σκοπὸν παρεξηγουμένους. Συνηγοροῦντα γὰρ ἔχει τὸν λόγον, πᾶσαν τοῦ ἐπηρεαστοῦ καταδρομὴν ἀπελαύνοντα.

ἔστειλε<sup>13</sup>, καὶ ὡς ὅχι ὅ,τι θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅ,τι ἐσὺ Πατέρα<sup>14</sup>, αὐτὰ δὲν ἀνήκουν σὲ διαφορετικὸ θέλημα», δηλαδή θέλημα ἐνάντιο καὶ ἀντιμαχόμενο, «ἀλλὰ στὸ ἀνθρώπινο πού ἔχει κατ' οἰκονομία προσληφθεῖ καὶ οἰκειώνεται ἀπὸ συμπάθεια τὰ δικά μας γνωρίσματα». «Γιατὶ αὐτὰ τὰ ἔλεγε γιὰ μᾶς, πού μᾶς ἔδωσε τὸ παράδειγμα ὁ Δάσκαλος τῆς εὐσέβειας, γιὰ νὰ ἀκολουθοῦμε τὰ ἴχνη του»<sup>15</sup>, καὶ ὅχι καθέννας τὸ δικό του, ἀλλὰ νὰ προτιμήσει σὲ ὅλα τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου». Δὲν κάνει λοιπὸν τὴν ἀναίρεση, ὅπως εἶπα, τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνθρώπινου θελήματος, ἀλλὰ τοῦ ἐμπαθοῦς καὶ παρὰ φύσιν· καὶ γιὰ νὰ μιλήσω γενικὰ, ἐπιβεβαιώνει ὅτι ὁ Θεὸς πού σαρκώθηκε γιὰ μᾶς ἦταν ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ἀμαρτία ἀνθρώπινη.

Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, μὲ τὸ ἓνα θέλημα, νομίζω, ὅτι αὐτὸς δηλώνει πὼς ἀπὸ τὴν κατὰ σάρκα γέννησή του προσηγήθηκε μόνο ἢ θεία θέληση, ἐνῶ μὲ τὸ «δὲν ὑπάρχει διαφορὰ θελήματος», δηλώνει τὸ ὅτι δὲν ἔχει κάτι ἐναντίο ἢ ἀντιμαχόμενο, ἀλλὰ τὸ ἐντελῶς σύμφωνο καὶ ἐνωμένο. Γι' αὐτὸ ὅταν λέγει, ὅτι ἔχει προσληφθεῖ ἢ φύσιν μας ἀπὸ τὴ θεότητα, μνημονεύει ἓνα θέλημα, ἐνῶ ὅταν στὸ μέσο τοῦ λόγου προσθέτει τό, «Δὲν ἤρθα νὰ κάνω τὸ δικό μου θέλημα»<sup>16</sup>, ἀφήνοντας κατὰ μέρος τὸν ἀριθμὸ, λέγει· «Δὲν εἶναι αὐτὰ διαφόρου θελήματος», δηλαδή θελήματος ἐναντίου καὶ ἀντιμαχομένου, ἀπὸ τὸ ὁποῖο συνάγεται ὀλοφάνερα ὅτι ὑπάρχουν στὸ Σωτήρα δύο φυσικὰ θελήματα. Γιατί, ἂν δὲν εἶχε ἀντίθετο θέλημα, εἶχε ὡστόσο φυσικὸ ὡς ἄνθρωπος. Καθόσον ἐκεῖνο πού δὲν εἶναι ἐναντίο, εἶναι ὅπωςδήποτε φυσικό, καὶ κανέννας δὲ θὰ φέρει ἀντίρρηση· γιατί στὴ φύσιν ἢ στὰ σχετικὰ μὲ τὴ φύσιν τίποτε δὲν εἶναι τελείως ἀντίθετο. Ὑπάρχει λοιπὸν φόβος νὰ ἔχουν παρεισφρήσει πολλά, πού αὐτὸς δὲν ἔγραψε πραγματικὰ στοὺς λόγους του, καὶ νὰ μηχανεύονται οἱ ἀντίθετοι, ἐπειδὴ ἢ δική τους γνώμη δὲν εἶναι ἄριστη, νὰ χρησιμοποιοῦσιν ὡς ἐπικάλυμμα τὰ γραφτὰ τοῦ ἀνθρώπου, παρερμηνεύοντάς τα μὲ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ σκοπὸ ἐκείνου. Γιατί ἔχει συνήγορό του τὸ λόγο, πού ἀπομακρύνει κάθε ἐπίθεση ἀπὸ τὸν ἐπηρεαστή.

13. Ἰω. 6, 38.

15. Α' Πέτρ. 2, 21.

14. Μάρκ. 14, 36.

16. Ἰω. 6, 38.



Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ γε τὸν νοῦν ἔχειν ὑπολαμβάνω, πάσης  
 ὄντα καθαρὸν ὑποψίας. Βεβαιότερον δέ μοι τοῦτον πεποίηκεν ἐκ  
 τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης ἐπανελθὼν ὁ ὀσιώτατος πρεσβύτερος  
 κύριος ἀββᾶς Ἀναστάσιος, ἀνὴρ εἰ καὶ τις ἄλλος ἀρετῇ τε θείᾳ  
 5 καὶ φρονήσει κεκοσμημένος, καὶ φήσας ὡς πολὺς αὐτῷ λόγος  
 κεκίνηται πρὸς τοὺς ἐκεῖσε τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἱερωτάτους  
 ἀνδρας, διὰ τὴν πρὸς Σέργιον ἐξ αὐτῶν γραφεῖσαν ἐπιστολήν,  
 οὗ χάριν καὶ πῶς αὐτῇ διερωτῶν ἐνετάγη τὸ ἐν θέλημα, καὶ  
 εὔρεν ἀσχάλλοντας ἐν τούτῳ καὶ ἀπολογουμένους καὶ πρὸς αὐ-  
 10 τοῖς τὸν ταύτην ἐν Λατίνοις ὑπαγορεύσαντα, κατὰ κέλευσιν αὐ-  
 τοῦ κύριον ἀββᾶν Ἰωάννην ἀγιώτατον σύμπονον, ἰσχυριζόμενον  
 ὡς οὐδαμῶς ἐπίμνησιν ἐν αὐτῇ δι' ἀριθμοῦ πεποιήνται ἐνὸς τὸ  
 παράπαν θελήματος, εἰ καὶ τοῦτο νῦν ἀνεπλάσθη παρὰ τῶν ταύ-  
 την ἐρμηνευσάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν. Οὔτε μὴν τὴν οἰα-  
 15 νοῦν κυρίως ἢ ἐκβολὴν τοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον φυσικοῦ τοῦ  
 Σωτῆρος θελήματος, ἀλλὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς καὶ διαβεβλημένου τε-  
 λείαν ἀποσκευῆν καὶ ἀναίρεσιν, καθ' ὃ καὶ ὁ πρὸς ἄλληλα τῶν  
 ὁμογενῶν συνίσταται πόλεμος, δεῖξαι βουλόμενοι πάσης οὔσαν  
 καθαρὰν ἀμαρτίας τὴν προσληφθεῖσαν σάρκα, κατὰ τὴν τῶν ἱε-  
 20 ρωτάτων λογίων καὶ τῶν πατρικῶν διδαγμάτων παράδοσιν.  
 Καὶ φαίνονται πως διὰ τῶν τοιούτων λόγων συνάδοντες τοῖς ἀρ-  
 τίως ἐξηγηθεῖσι παρὰ τῆς ἐμῆς οὐδενίας, καὶ οἷον ἐπισφραγίζον-  
 τες τὴν ὑπὲρ Ὀνωρίου γενομένην συνηγορίαν.

Ταῦτα γοῦν ἀπολογησαμένους διαγνοῦς, ἐθαύμασα λίαν αὐ-  
 25 τῶν τὴν ἀκρίβειαν, ὡσπερ οὖν καὶ κατεπλάγην τὴν πανουργίαν,  
 τῶν πάντα τολμώντων ὑπὲρ ἐνὸς τοῦ διακενῆς ἀσεβεῖν, καὶ θε-  
 λόντων, ὡς ἔθος αὐτοῖς πάλαι καὶ νῦν, παρακλοπαῖς τισι καὶ πα-  
 ρεξηγήσει τοὺς ἐκθύμως κατ' αὐτῶν ἀγωνιζομένους, τό γε  
 παρὰ τὸ εἶκός, ἐξ ἑαυτοῦς ἐπισπᾶσθαι, καὶ τὸν νοῦν σφετερίζε-

Αὐτὸ τὸ νόημα νομίζω ἐγὼ τουλάχιστο ὅτι ἔχει, πού εἶναι καθαρὸ ἀπὸ κάθε ὑποψία. Περισσότερο μοῦ τὸ ἐπιβεβαίωσε αὐτό, ὅταν ἐπέστρεψε ἀπὸ τῆ Ρώμῃ, ὁ ὀσιώτατος πρεσβύτερος, ὁ κύριος ἀββάς Ἀναστάσιος, ἓνας ἄνδρας στολισμένος περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον μὲ θεϊκὴ ἀρετὴ καὶ φρόνηση, καὶ μοῦ εἶπε, ὅτι ξεκίνησε πολὺ λόγο πρὸς τοὺς ἐκεῖ ἱερώτατους ἄνδρες τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, γιὰ τὴν ἐπιστολὴ πού ἔγραψαν στὸν Σέργιο, ρωτώντας τοὺς γιὰ ποιὸ λόγο καὶ πῶς ἐντάχθηκε σ' αὐτὴ τὸ ἓνα θέλημα, καὶ τοὺς βρῆκε νὰ δυσανασχετοῦν γι' αὐτὸ καὶ ν' ἀπολογοῦνται. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ αὐτὸς πού τὴν ὑπαγόρευσε στὰ Λατινικὰ μ' ἐντολὴ δική του (τοῦ Ὀνωρίου) ὁ κύριος ἀββάς Ἰωάννης, ἀγιώτατος συνεργάτης, ἰσχυριζόταν ὅτι δὲν ἔκανε σ' αὐτὴν καθόλου μνεῖα ἀριθμητικὰ γιὰ ἓνα θέλημα, ἂν καὶ αὐτὸ ἀναπλάστηκε τώρα ἀπὸ αὐτοὺς πού τὴν μετέφεραν στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Οὔτε βέβαια ἔκανε τὴν ὁποιαδήποτε ἐπίκυρωση<sup>17</sup> ἢ ἀπόρριψη τοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινο φυσικοῦ θελήματος τοῦ Σωτήρα, ἀλλὰ τὴν τέλεια ἀντίκρουση καὶ ἀναίρεση τοῦ σύμφωνου μὲ τὸ δικό μας καὶ διαβλητοῦ θελήματος, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο γίνεται καὶ ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν ὁμογενῶν, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ δείξουν ὅτι ἡ σάρκα πού προσέλαβε ἦταν καθαρὴ ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση τῶν ἱερωτάτων Γραφῶν καὶ τῶν Πατερικῶν διδαγμάτων. Καὶ φαίνονται κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ὅτι συμφωνοῦν μὲ τίς πρὶν ἀπὸ λίγο ἐξηγήσεις τῆς μηδαμινότητάς μου καὶ ἐπισφραγίζουν κατὰ κάποιον τρόπο τὴν συνηγορία ὑπὲρ τοῦ Ὀνωρίου.

Ὅταν κατάλαβα τὸ νόημα τῆς ἀπολογίας τους, θαύμασα πολὺ τὴν λεπτολογία τους, ὅπως ἔμεινα ἔκπληκτος καὶ ἀπὸ τὴν πανουργία αὐτῶν πού τολμοῦσαν τὰ πάντα γιὰ ἓνα πράγμα, νὰ ἀσεβοῦν ἀδικαιολόγητα, καὶ πού ἤθελαν, σύμφωνα μὲ τὴ συνήθειά τους, πού εἶναι παλιὰ καὶ τωρινή, μὲ κάποιες ἔξαπατήσεις καὶ παρερμηνεῖες, ἐκείνους πού ὀλόψυχα ἀγωνίζονται ἐναντίον τους, νὰ τοὺς παρασύρουν, ἀντίθετα μὲ τὸ λογικὸ, κοντὰ τους καὶ νὰ σφετεριστοῦν τὴ γνώμη τους πού καθόλου δὲν συμφωνεῖ μαζί

17. Ὁ μεταφραστὴς στὰ Λατινικὰ θεωρεῖ πειθανότερη τὴ λέξη 'ἀκύρωση'.

σθαι μηδαμῶς συνεπόμενον. Ἀναγκαίως οὖν καὶ τοῦτο μαθῶν δεδήλωκά σοι, θεοτίμητε πάτερ, ὡς ἂν διὰ πάντων φραζάμενος ἔχοις, ὅπως διακρούση τῶν ἐναντίων τὰς φάλαγγας, λόγῳ τε βάλλων εὐτόνως καὶ πίστει κατὰ κράτος ὑπερνικῶν, δόξαν τε 5 τὴν τοῦ Μονογενοῦς ἐντεῦθεν εἰς ἀνάρρησιν ἔχων, καὶ διάδημα τὴν αὐτοῦ κατὰ χάριν κοινωνίαν καὶ ἔνωσιν.

Ἄλλ', ὡς ἱερωτάτη καὶ τιμία μοι κεφαλή, ταῦτα γνώρισον τῷ ἱεραρχικῶς προκαθημένῳ τῆς ἀνωμῆτου ἡμῶν καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, οὗ πάντες οἱ τε πλησίον καὶ οἱ μακρὰν ὑπὸ τὰς πτέ-  
 10 ρυγας ὁσίως ἐπαναπαυσόμεθα, μὲν κρηπίδα δογμάτων ἱερωτέρων τὴν αὐτοῦ τε καὶ δι' αὐτοῦ μακαρίαν ἔχοντες ἔλλαμψιν, δι' ἧς πρὸς τὸ ἄσκιον φῶς καὶ πατρικὸν ἐν Πνεύματι ἀγίῳ χειραγωγούμεθα τε καὶ ἀναγόμεθα· πρὸς αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, μετὰ τὸν φύσει καὶ πρῶτον, ἀποσκοποῦντες, καὶ  
 15 τὰς τριβους εὐσεβῶς κατευθύνοντες, εἰς ζωὴν ἐπειγόμενοι τὴν οὐ φθορᾷ λυομένην, ἀλλ' ἀφθαρσίᾳ συνισταμένην, ἧς, ὡς περ ἐνταῦθα ταῖς θεολήπτοις αὐτοῦ προσευχαῖς καὶ ταῖς θεοσόφοις διδασκαλίαις ἐλπίδι μετέχομεν, οὕτω κάκεῖ τῇ θεουργῷ μεσιτείᾳ καὶ προσαγωγῇ πείρα κοινωνῆσαι καταξιωθείημεν, κατὰ  
 20 τὴν ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ καὶ Θεῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ μονὴν καὶ τελείωσιν.

τους. Ὑποχρεωτικὰ λοιπόν, πατέρα μου τιμημένε ἀπὸ τὸν Θεό, ὅταν τὸ ἔμαθα κι αὐτό, σοῦ τὸ δήλωσα, ὥστε, ἀσφαλισμένος ἀπὸ παντοῦ, νὰ ἀποκρούσεις τὶς φάλαγγες τῶν ἀντιπάλων, χτυπώντας τους δυνατὰ μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὴν πίστη νικώντας τους κατὰ κράτος, λαμβάνοντας ἀπὸ αὐτὸ δόξα ἀπὸ τὸν Μονογενῆ πρὸς ἀνακήρυξή σου καὶ ἔχοντας διάδημα τὴν κατὰ χάρη μαζί του κοινωνία καὶ ἔνωση.

Ἄλλὰ, ὃ ἱερότατη καὶ τίμια κεφαλή<sup>18</sup>, αὐτὰ ἀνακοίνωσέ τα στὸν ἱεραρχικὰ προκαθήμενο τῆς ἀμώμητης καὶ ὀρθόδοξης πίστεως μας, κάτω ἀπὸ τὰ φτερά τοῦ ὁποίου ὅλοι μας, ὅσοι εἴμαστε κοντὰ κι ὅσοι μακριά, νὰ βροῦμε ἅγια ἀνάπαυση, ἔχοντας ὡς ἐπισφράγισμα τῶν ἱερῶν δογμάτων τὸν μακάριο φωτισμὸ ποῦ εἶναι δικός του καὶ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ αὐτόν, ὁ ὁποῖος μᾶς χειραγωγεῖ καὶ μᾶς ἀνυψώνει μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸ πατρικὸ φῶς ποῦ δὲν γνωρίζει σκιά. Πρὸς αὐτὸν ἀποβλέποντας ὡς ἀρχηγὸ τῆς σωτηρίας μας, μετὰ ἀπὸ τὸν φυσικὰ πρῶτο, καὶ κατευθύνοντας μ' εὐσέβεια τοὺς δρόμους μας, σπεύδοντας πρὸς τὴ ζωὴ ποῦ δὲν διαλύεται ἀπὸ τὴ φθορά, ἀλλὰ συντηρεῖται μὲ τὴν ἀφθαρσία, ὅπως ἐδῶ μετέχομε σ' αὐτὴν μ' ἐλπίδα μὲ τὶς θεόπνευστες προσευχὲς του καὶ τὶς διδασκαλίες του τὶς γεμάτες θεία σοφία, ἔτσι κι ἐκεῖ μὲ τὴ θεοποιὸ μεσίτευση καὶ ὁδήγησή του ν' ἀξιωθοῦμε νὰ τὴ δοκιμάσομε καὶ πραγματικὰ κατὰ τὴ διαμονή μας καὶ τελείωσή μας μέσα στὸν ἴδιο τὸ Λόγο καὶ Θεό, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό.

---

18. Ἴσως πρόκειται γιὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Ἀρχάδιο.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ  
ΠΕΡΙ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ, ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ,  
ΘΕΟΔΩΡΩΙ  
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩΙ ΤΩΙ ΕΝ ΜΑΖΑΡΙΩΙ

Οὐκ οἶμαι πρὸς γνῶσιν ἐτέρου δεῖσθαι τινος τῶν ἀπάντων  
τοὺς ἱερωτάτους ὑμᾶς, ἐν αὐτὸ ἤδη δι' ἀρετῆς ἀπλῆς προσβοᾶν  
κεκτημένους κατὰ νοῦν σοφίζον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐξ οὐπερ  
καὶ ἄλλοις τὰ θεῖα πηγάζετε κατ' ἀπειρόδωρον τῆς σοφίας χύσιν,  
5 τῆς τῶν νοημάτων διὰ προφορᾶς λόγου ποιούμενον πρόχυσιν,  
ὡς καὶ μέχρι τῶν κατ' ἐμὲ ταπεινῶν καὶ λόγου παντὸς ἀμοιρούν-  
των ταύτην φιλανθρώπως ἐκτείνειν εὖ μάλα πρὸς ἐπιστήμην  
θείαν καὶ μάθησιν, εἰ καὶ συγκαταβάσει χρωμένους οἶδα δι'  
ἐρωτήσεως, ἐφ' ᾧ τε προβιβάσαι καὶ ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸ οἰκεῖον  
10 δι' ἄκρας ὑφέσεως μετεωρίζειν ὕψος τῆς γνώσεως τοὺς κάτω  
που κειμένους ἡμᾶς καὶ ἀγνοίᾳ πιεζομένους, ὡς ἂν τὴν νωθείαν  
τῇ ὑποβάσει, τῇ τε πνεύσει τὴν ἀνοιαν τῆς ἐμῆς ἐκκαθάραντες  
διανοίας, εἰς ἕξιν ἀγάγοιτε γνωστικὴν καὶ προθυμίαν εὐτονόν τε  
καὶ πρακτικὴν, ἐξ ὧν τοῖς σωζομένοις ἢ σωτηρία κατὰ χάριν  
15 προσγίνεται, διὰ τῶν καθ' ὑμᾶς σώζειν τοὺς ἀξίους ἠξιωμένων.

Λέγω γοῦν περὶ ὧν ἐκπαιδεύοντες προσεξετάζειν παρεκε-  
λεύσασθε, ποιότητος, φημί, καὶ ιδιότητος καὶ διαφορᾶς, πολυ-  
σχεδῆ μὲν τούτων παρὰ τοῖς ἔξω τυγχάνειν τὴν σημασίαν, καὶ  
μακρὸν ἂν εἴη τὰς ἐν τούτοις ἐκείνων διαιρέσεις ἕξαπλοῦν, λόγον  
20 τε διατείνειν, ὡς οὐ μᾶλλον ἐπιστολικῆς ταῦτα συμμετρίας ἢ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ  
ΠΕΡΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ, ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ  
ΠΡΟΣ  
ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΔΩΡΟ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΖΑΡΙΟ

Δὲ νομίζω ὅτι ἐσεῖς οἱ ἁγιώτατοι ἔχετε ἀνάγκη, γιὰ νὰ καταλάβετε, ἀπὸ τίποτε ἄλλο, ἀφοῦ ἔχετε ἤδη ἀποκτήσει μὲ τὴν ἀπλῆ ἀρετὴ σας αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἓνα πὺ φωνάζει στὸ νοῦ σοφίζοντάς σας, τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ σὲ ἄλλους πηγάζετε τὰ θεῖα σύμφωνα μὲ τὴν ἀπειροδωρη διάχυση τῆς σοφίας, προχέοντας τὰ νοήματα μὲ τὸν προφορικὸ λόγον, ὥστε καὶ ὡς ἐμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ γυμνοὺς ἀπὸ κάθε λόγον νὰ τὴν ἐπεκτείνετε φιλάνθρωπα καὶ ἐξαιρετικὰ πετυχημένα πρὸς ἀπόκτηση τῆς θεϊκῆς ἐπιστήμης καὶ μάθησης, ἂν καὶ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ἐρώτησή σας ὅτι δὲ σᾶς λείπει ἢ συγκατάβαση, μὲ σκοπὸ νὰ προωθήσετε καὶ ἀκόμα περισσότερο μὲ τὴν ἄκρα ταπείνωσή σας νὰ ὑψώσετε στὸ δικό σας γνωστικὸ ὕψος ἐμᾶς πὺ θρισκόμαστε χαμηλὰ κάπου, καὶ πὺ μᾶς ταλαιπωρεῖ ἢ ἄγνοια, ὥστε, ἀφοῦ ἐκκαθάρετε τὴ νωθρότητά μου μὲ τὴν ταπείνωσή σας καὶ μὲ τὴν ἐμπνοή σας τὴν κενότητα τῆς διάνοιάς μου, νὰ ὀδηγήσετε στὴν ἀπόκτηση τῆς γνώσης καὶ τὴν ἔντονη πρακτικὴ προθυμία, ἀπὸ τίς ὁποῖες πηγάζει ἢ σωτηρία κατὰ χάρη σ' ἐκείνους πὺ σώζονται, μέσω αὐτῶν πὺ ἔχουν ἀξιωθεῖ, ὅπως ἐσεῖς, νὰ σώζουν τοὺς ἄξιους.

Λέγω λοιπὸν γι' αὐτὰ πὺ διδάσκοντας μὲ προστάξατε νὰ ἐξετάσω ἐπὶ πλέον, ἐννοῶ τὴν ποιότητα, τὴν ιδιότητα καὶ τὴ διαφορά. Ἡ σημασία βέβαια αὐτῶν στοὺς ἔξω ποικίλλει καὶ θὰ πηγαινε σὲ μᾶκρος ἂν ἀναπτύσσαμε τίς διαιρέσεις ἐκείνων σ' αὐτὰ καὶ θὰ ἐπιμηκύνουμε τὸ λόγον, ὥστε νὰ μὴν μένουν αὐτὰ μέσα στὰ πλαίσια τῆς

γραφικῆς ἀσχολίας τυγχάνοντες, τοῖς δὲ θείοις Πατράσιν συνεχῆς τε καὶ σύντομος ἢ τούτων καθέστηκε δήλωσις, οὐκ ἐπὶ τινος ὑποκειμένου λαμβανομένη, τουτέστιν οὐσίας καὶ φύσεως, ἀλλὰ τῶν τῆ οὐσίᾳ καὶ μέντοι γε τῶν τῆ ὑποστάσει θεωρουμένων.  
 5 Ποιότητα γοῦν εἶναι φασιν οὐσιώδη μὲν ὡς ἐπ' ἀνθρώπου τὸ λογικὸν ἢ ἵππου τὸ χρεμετιστικόν, ὑποστατικὴν δὲ τοῦ τινος ἀνθρώπου γρυπὸν ἢ σιμόν, ἢ τοῦ τινος ἵππου τὸ ψαρὸν ἢ ξανθόν. Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔχει γενητῶν ἀπάντων οὐσιῶν καὶ ὑποστάσεων, κοινῶς τε καὶ ἰδικῶς, ἤγουν καθολικῶς τε καὶ με-  
 10 ρικῶς, τοῖς οὖσιν ἐνθεωρουμένην, καθ' ἣν καὶ πρὸς ἄλληλα διαφορὰ τῶν τε εἰδῶν καὶ ἀτόμων γνωρίζεται, διευκρίνουσα τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀγεννήτου καὶ μοναρχικῆς φύσεως, οὐκ ἂν μὲν ὀλως ἢ κυρίως λεχθεῖη ποιότης. Οὐ γὰρ ἐξ οὐσίας τινὸς καὶ συμ-  
 15 βεβηκότων τὸ Θεῖον, ἐπεὶ καὶ κτιστὸν ἔσται πάντως, ὡς ἐκ τούτων σύνθετον καὶ συγκείμενον. Καταχρηστικῶς δὲ καὶ ὅσον ἂν τις ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς δύναται ἂν τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς εἰκάζειν, ἅτε δὴ μήτ' ἄλλως ἢ οὕτως καὶ μόγις ἱκανούντων ἡμῶν τὴν ἐκείνων ἀμυδρῶς εἰσδέξασθαι γινῶσιν, καὶ λόγῳ κἂν ποσῶς γοῦν, εἰ καὶ  
 20 μὴ τελείως, διατρανοῦν· φυσικὴ μὲν ποιότης ἐστὶ τὸ πανάγιον, τὸ πανσθενές, τὸ παντέλειον, τὸ ὑπερτελές, τὸ αὐτοτελές, τὸ αὐτοκρατορικόν, τὸ παντέφορον, καὶ εἴ τι τοιοῦτο ἄλλο λέγεται φυσικόν τε καὶ θεῖον καὶ Θεῶ μόνον συμπρέπον ὡς ὑπερούσιον. Ὑποστατικὴ δὲ ποιότης Πατρὸς μὲν τὸ ἀγέννητον, Υἱοῦ δὲ τὸ  
 25 γεννητόν, καὶ Πνεύματος ἀγίου τὸ ἐκπορευτόν, ἤγουν ἀγεννησία, καὶ ἡ γέννησις καὶ ἡ ἐκπόρευσις, ἅπερ καὶ ἰδιότητος ὀνομάζουσι, διὰ τὸ μόνον αὐτῶ καὶ οὐκ ἄλλῳ προσεῖναι ταῦτα φυσικῶς ἢ ὑποστατικῶς, ἐξ ὧν αἱ τε οὐσιώδεις καὶ ὑποστατικαὶ συνίστανται διαφοραί, καταχρηστικῶς μὲν, ὡς ἔφην, ἐπὶ Θεοῦ, κατὰ φύ-  
 30 σιν δὲ κυρίως ἐπὶ τῶν γενητῶν ἀπάντων. Ὅθεν ταυτὸν μὲν ἀλήλοις ὑπάρχειν ταῦτά φασι, ποιότητά φημι καὶ ἰδιότητα καὶ δια-

ἐπιστολικῆς συμμετρίας, ἀλλὰ νὰ καταντοῦν γραφικὴ φλυαρία. Στους θείους ὅμως Πατέρες εἶναι συνεχῆς καὶ σύντομη ἡ δῆλωση γι' αὐτά, καὶ δὲν λαμβάνεται σ' ἓνα ὑποκείμενο, δηλαδὴ σὲ οὐσία καὶ φύση, ἀλλὰ γιὰ ὅσα θεωροῦνται στὴν οὐσία καὶ βέβαια σὲ ὅσα καὶ στὴν ὑπόστασι. Ποιότητα λοιπὸν λένε πῶς εἶναι γνῶρισμα τῆς οὐσίας, ὅπως τὸ λογικὸ στὸν ἄνθρωπο ἢ ὁ χρεμετισμὸς στὸ ἄλογο, καὶ διακριτικὸ γνῶρισμα τῆς ὑπόστασις, ὅπως ἡ κυρτὴ ἢ ἡ σιμὴ μύτη κάποιου ἀνθρώπου, ἢ τὸ σταχτὸ ἢ κοκκινωπὸ χρῶμα τοῦ ἀλόγου. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ σὲ ὅλες τὶς ἄλλες γεννητὲς οὐσίαι καὶ ὑποστάσεις, ἐνθεωρούμενη αὐτὴ (ἢ ποιότητα) στὰ ὄντα κοινὰ καὶ εἰδικά, δηλαδὴ καθολικὰ καὶ μερικὰ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἀναγνωρίζεται καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν ἀτόμων, πού διευκρινίζει τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων.

Στὴν ἀγέννητη ὅμως καὶ μοναρχικὴ φύση δὲν μπορεῖ νὰ λεχθεῖ ὀλικὰ ἢ κυριολεκτικὰ ποιότητα. Γιατὶ τὸ Θεῖο δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ κάποια οὐσία καὶ συμβεβηκότα, γιατί θὰ εἶναι τότε ὅπωςδὴποτε δημιουργημένο, ἐπειδὴ θὰ εἶναι σύνθετο καὶ θ' ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐτά. Λέγεται ὅμως καταχρηστικὰ καὶ ὅσο θὰ μπορούσε κανένας νὰ σχηματίσει εἰκόνα ἀπὸ τὰ δικά μας γιὰ τὰ πάνω ἀπὸ ἡμᾶς, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἄλλη δυνατότητα, παρὰ μόνο ἔτσι μπορούμε νὰ δεχθοῦμε ἀμυδρὰ τὴ γνῶσι ἐκείνων καὶ μὲ τὸ λόγο κατὰ ἓνα ποσοστὸ, ἔστω κι ὄχι τέλεια, νὰ τὴ διευκρινίσουμε. Φυσικὴ βέβαια ποιότητα εἶναι τὸ πανάγιο, τὸ παντοδύναμο, τὸ παντέλειο, τὸ ὑπερτέλειο, τὸ αὐτοτέλειο, τὸ αὐτοκρατορικὸ, τὸ παντεποπτικὸ καὶ ὅποιο ἄλλο τέτοιο λέγεται φυσικὸ καὶ θεῖο καὶ πού ἀρμόζει στὸν Θεὸ μόνον ὡς ὑπερούσιον. Ὑποστατικὴ πάλι ποιότητα εἶναι γιὰ τὸν Πατέρα τὸ ἀγέννητο, γιὰ τὸν Υἱὸ τὸ γεννητὸ καὶ γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα τὸ ἐκπορευτὸ, δηλαδὴ ἡ ἀγεννησία, ἡ γέννησι καὶ ἡ ἐκπόρευσι, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουν καὶ ιδιότητες, ἐπειδὴ μόνον σ' αὐτὸν καὶ ὄχι στὸν ἄλλο ὑπάρχουν αὐτὰ φυσικὰ ἢ ὑποστατικά. Ἀπὸ αὐτὰ συνίστανται οἱ διαφορὲς οὐσίας καὶ ὑπόστασις καταχρηστικὰ γιὰ τὸν Θεό, ὅπως εἶπα, καὶ κατὰ φύση κατὰ κυριολεξία γιὰ ὅλα τὰ γεννητά. Γι' αὐτὸ λένε, ὅτι αὐτὰ εἶναι τὰ ἴδια μεταξὺ τους, ἐννοῶ ἡ ποιότητα καὶ ἡ ιδιότητα καὶ ἡ διαφορὰ, καὶ ἐπέχουν



φοράν, καὶ τῶν τε συμβεβηκότων, ἀλλ' οὐχ ὑποκειμένου τινός, ἤγουν οὐσίας, λόγον ἐπέχειν. Διαφέρειν μὲν τῷ τὴν ποιότητα καθολικωτέραν εἶναι, καὶ ἐπὶ πάντων ἀπλῶς, εἴπερ οὐδὲν παρέξ Θεοῦ τῶν ὄντων ἀποιον, ὡς οὐκ ἄσχετον, οὐδὲ ἀνείδεον. Τὴν  
 5 ἰδιότητα δὲ μερικὴν, ὡς πρὸς ἐκείνην, καὶ μὴ ἀπασῶν, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ τοιῶσδε λέγεσθαι, καὶ ἐπὶ τῆσδε τῆς οὐσίας, καὶ οὐκ ἄλλης, τὴν δὲ διαφορὰν ὡς συστατικὴν τῶν ὄντων καὶ ἀφοριστικὴν. Ὅθεν καὶ οὕτω ταύτην κατανομάζουσι, συστατικὴν καλοῦντες διαφορὰν, διευκρίνουσαν, ὡς ἔφην, τὰ ὄντα κατὰ τε οὐ-  
 10 σίαν καὶ φύσιν, κατὰ τε πρόσωπον καὶ ὑπόστασιν, καὶ πᾶσαν πασῶν ἐλαύνουσαν τροπὴν τε καὶ σύγχυσιν.

Αὕτη οὖν καὶ οὕτως ἔχουσα, κατὰ τὴν τῶν Πατέρων διδασκαλίαν, ἢ περὶ ποιότητος καὶ ἰδιότητος καὶ διαφορᾶς, ὡς ἐν ἐπιτομῇ φάναι, διάληψίς τε καὶ διασάφησις. Ἀμήχανον δέ τι τού-  
 15 των εἶναί ποτ' ἂν ἢ ἐπινοηθῆναι δύνασθαι χωρὶς τῆς ὑποκειμένης οὐσίας, ἧς καὶ ἔστι καὶ λέγεται τούτων ἕκαστον· οὐσίας γὰρ ἀλλ' οὐχ ἑαυτῆς ἢ τε ποιότης λέγεται καὶ ἰδιότης καὶ διαφορά, καὶ ὁ μὴ τοῦτο λέγων, ἠλόγησε, τοῦ κατὰ φύσιν λόγου παρὰ λόγον ἐκστάς, οὐπερ μόνος καὶ παρὰ πάντας Σευῆρος ὁ παράφρων  
 20 σοφιστής, ὡς τὰ μηδαμῆ μηδαμῶς περινοῶν ἐπὶ Χριστοῦ λέγων διαφορὰν, ἴν' ἀνύπαρκτον αὐτὸν ἀποφήνη, τῇ τῶν ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς συνέστηκε φύσεων ἀποσκευῆ, καὶ αὐτῶν γε πάλιν συναποσκευῆ τῶν ποιότητων. Οὐ γὰρ δύναιντ' ἂν ἀναιρουμένων τῶν φύσεων, ὡς μηδὲ κἂν ταύταις λοιπὸν ἢ ὄλως ἐκ τούτων, λέγω  
 25 δὲ τῶν ποιότητων, ὑφιστάην δύνασθαι τὸν Χριστόν, εἰ καὶ σύνθετον αὐτὸν τερατολογεῖ ὁ δαίλαιος, κἀντεῦθεν τελείαν αὐτοῦ ποιούμενος τὴν ἐξάρνησιν. Οὐ γὰρ Θεὸς ἢ Θεοῦ φύσις ἢ σύνθετος, ἐπεὶ καὶ πᾶσα σύνθετος φύσις φύσει Θεός. Εἰ δὲ πᾶσα σύνθετος φύσις φύσει Θεός, οὐ Θεὸς κατ' αὐτὸν ὁ Πατὴρ ὁ ἀσύνθε-

λόγο τῶν συμβεβηκότων, καὶ ὄχι κάποιου ὑποκειμένου, δηλαδὴ οὐσίας. Διαφέρουν βέβαια κατὰ τὸ ὅτι ἡ ποιότητα εἶναι καθολικότερη καὶ σὲ ὅλα γενικῶς, ἀφοῦ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεὸ δὲν εἶναι χωρὶς ποιῶ, ὅπως οὔτε ἄσχετο μὲ ἄλλα εἶναι οὔτε ἄμορφο. Ἡ ἰδιότητα πάλι εἶναι μερικὴ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα καὶ ὄχι ὡς πρὸς ὅλες, ἀλλὰ λέγεται γενικὰ καὶ συγκεκριμένα, στὴ συγκεκριμένη οὐσία καὶ ὄχι ἄλλη, ἐνῶ ἡ διαφορὰ εἶναι αὐτὴ πού συνιστᾶ καὶ διαφορίζει τὰ ὄντα. Γι' αὐτὸ καὶ τῆς δίνουν αὐτὸ τὸ ὄνομα, καλώντας τὴν συστατικὴν διαφορὰ, πού διαφορίζει τὰ ὄντα, ὅπως εἶπα, κατὰ τὴν οὐσία καὶ τὴ φύση ἀπὸ τὴ μιά, καὶ κατὰ πρόσωπο καὶ ὑπόστασι ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ ἔτσι ἀποσοβεῖ κάθε τροπὴ καὶ σύγχυσι ὄλων.

Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι καὶ ἔτσι ἔχει, σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων, ἡ σχετικὴ μὲ τὴν ποιότητα, τὴν ἰδιότητα καὶ τὴν διαφορὰ, γιὰ νὰ πῶ μονολοκτικὰ, ἀντίληψη καὶ ἐξήγησι. Καὶ εἶναι ἀδύνατο κάτι ἀπὸ αὐτὰ νὰ μπορέσει νὰ εἶναι ἢ νὰ ἐπινοηθεῖ χωρὶς ὑποκείμενη οὐσία, τῆς ὁποίας εἶναι καὶ στὴν ὁποία ἀποδίδεται καθένα ἀπὸ αὐτά. Εἶναι βέβαια τῆς οὐσίας, ἀλλὰ δὲν εἶναι δική της οὔτε ἡ ποιότητα οὔτε ἡ ἰδιότητα οὔτε ἡ διαφορὰ. Κι ὅποιος δὲν τὸ δέχεται αὐτὸ, ἔχασε τὸ λογικὸ του, παραβαίνοντας τὸ φυσικὸν λόγον ἀντίθετα μὲ τὴν λογικὴν. Τὸν φυσικὸν αὐτὸν λόγον ἀθέτησε μόνος αὐτὸς καὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλους ὁ παράφρων σοφιστὴς Σεβήρος, ὁ ὁποῖος ἐκεῖνα πού δὲν ὑπάρχουσιν πουθενὰ καὶ μὲ κανένα τρόπο, αὐτὰ τριγύριζε καὶ ἐπλαθε στὸ νοῦ του καὶ μιλοῦσε γιὰ διαφορὰ στὸν Χριστὸν ποιότητων χωρὶς οὐσία, γιὰ νὰ τὸν ἀποδείξει ἀνύπαρκτον μὲ τὴν ἀναίρεσι τῶν φύσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔχει ἀποτελεσθεῖ, καὶ ἐπίσης μὲ τὴν συναίρεσι μαζὶ μὲ τὶς φύσεις καὶ τῶν ποιότητων τους. Γιατὶ δὲ θὰ ἦταν δυνατόν, ἀναιρούμενες οἱ φύσεις, οὔτε κὰν σ' αὐτὲς ἢ ἔστω ἀπὸ αὐτὲς, ἐννοῶ ἀπὸ τὶς ποιότητες, νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχει ὁ Χριστός, ἂν καὶ βέβαια ὁ δύστυχος τὸν εἶπε τερατολογώντας σύνθετον, καὶ ἀπὸ ἐδῶ ξεκίνησε τὴν τέλεια ἀπάρησίν του. Δὲν εἶναι βέβαια ὁ Θεὸς σύνθετος ἢ ἡ φύσι τοῦ Θεοῦ, γιὰτὶ τότε κάθε σύνθετη φύσι θὰ εἶναι φύσει Θεός. Κι ἂν κάθε σύνθετη φύσι εἶναι φύσει Θεός, δὲν εἶναι, σύμφωνα μ'

τος· εἰ γὰρ τὸ σύνθετον φύσει Θεός, οὐ φύσει Θεὸς τὸ ἀσύνθετον.  
 Εἰ δὲ καὶ τὸ ἀσύνθετον φύσει Θεός, πολυθεός τις ἂν ἀπέφηεν ὁ  
 ἄθεος καὶ ἀντίθεος, ἀγνοήσας τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν καὶ σάρκα  
 γενόμενον, ἀλλὰ φυλάξαντα κἂν τῇ συνθέσει τῆς ὑποστάσεως τὸ  
 5 πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ φύσιν ἀπλοῦν καὶ ἀσύνθετον, ὡς Θεὸν  
 φύσει καὶ ἐκ Θεοῦ, κἂν ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπων διὰ ἀνθρώπου  
 ὑπὲρ ἀνθρώπους γεγέννηται προσλήψει σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης  
 τὴν νοεράν, κἂν οὐδὲ ἄνθρωπον ὁμολογεῖ τὸν ἐνανθρωπήσαντα  
 Θεὸν ὁ ἀπάνθρωπος, ὡς φύσιν ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἀνθρώπου, καθὰ  
 10 καὶ τὴν θείαν, ἀρνούμενος. Οὐ γὰρ διφυᾶ τοῦτον, ἤγουν διπλοῦν  
 τὴν φύσιν, ὡς οἱ Πατέρες, ἀλλὰ σύνθετόν τινα καὶ νόθου ὑποτί-  
 θεται φύσιν, τὴν Ἀπολιναρίου βδελυρίαν ζηλώσας. Ταύτη γε τὸ  
 μέγα τῆς περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας ἀποσκευάζων μυστήριον ὁ ἀλη-  
 τήριος, τῇ κλήσει τῶν ὀνομάτων εὐμηχάνως ὡς δεινὸς ἀποκέ-  
 15 χρηται ρήτωρ, δυσφώρατον ποιούμενος τὴν τῶν πραγμάτων  
 ὑποκλοπὴν, καὶ οἶον ὑποκνίζων τὴν αἴσθησιν εἰς τὴν τῆς ἀσε-  
 βείας παραδοχὴν. Θεὸν τε γὰρ αὐτὸν ἀποκαλεῖ δῆθεν καὶ ἄν-  
 θρωπον, ἀποσκευάζει δὲ θατέρας προσηγορίας τὴν κυριότητα  
 τὴν ἀλήθειαν, ὡς οὐχ ὁμολογῶν τὰς φύσεις, ὧν προδήλως αἰ  
 20 κλήσεις τυγχάνουσι. Καὶ διαφορὰν λέγει, μηδεμίαν γνωρίζων  
 διαφορὰν, τῶν διαφερόντων οὐχ ὑποκειμένων φύσει κατ' αὐτὸν  
 τῶν πραγμάτων, ἵνα καὶ σύγχυσιν ἐπεισκρίνη διὰ τῆς μιᾶς συν-  
 θέτου φύσεως, καὶ ἀνυπαρξίαν νομοθετήσῃ τῇ ἀπαρνήσει τῶν  
 φύσεων, καὶ δόξῃ τοῖς μὲν ὀνόμασι τὴν ἀναίρεσιν ἐπικαλύπτειν,  
 25 τῇ δὲ διαφορᾷ διαρρίπτειν τὴν σύγχυσιν· τοσαύτη τοῦ κακόφρο-  
 νος ἢ κακόφρων ὄντως μηχανὴ καὶ ἐπίνοια, τῷ τῆς ἀγνοίας  
 ζόφῳ καλυπτομένη, καὶ σκοτίζουσα τοὺς ἀλόντας.

Πρὸς οὗς δέον, ὡς ὑπὲρ ἐκείνου διατεινομένους τρέψαι τὸν  
 λόγον, καὶ τοῦτο προσειπεῖν, ὡς εἶπερ καθ' ὑμᾶς Κυρίλλῳ τῷ  
 30 δοιδίμῳ Σευῆρος κατακυλουθῶν ὁμολογεῖ τὴν διαφορὰν, ἐκτρε-  
 πόμενος τὴν συναίρεσιν, πῶς οὐ συνομολογεῖ καὶ τὰς φύσεις

αυτόν, Θεός ὁ ἀσύνθετος Πατέρας· γιατί, ἂν εἶναι φύσει Θεός τὸ σύνθετο, δὲν εἶναι φύσει Θεός τὸ ἀσύνθετο. Ἄν ὅμως καὶ τὸ ἀσύνθετο εἶναι φύσει Θεός, θ' ἀποδεικνυόταν ἕνας πολύθεος ὁ ἄθεος καὶ ἀντίθεος, ἀγνοώντας τὸν Θεὸ πού ὑπάρχει πραγματικά καὶ ἔγινε σάρκα, ἀλλὰ φύλαξε τουλάχιστο καὶ στή σύνθεση τῆς ὑπόστασής του σχετικά μὲ τὸν Πατέρα τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ ἀσύνθετο ὡς Θεός φύσει ἀπὸ Θεό, ἔστω καὶ ἂν γεννήθηκε ὡς ἄνθρωπος ἀπὸ ἀνθρώπους μέσω ἀνθρώπου, ἀλλὰ πάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὴν πρόσληψη σάρκας πού ἔχει ψυχὴ νοερή, καὶ δὲν ὁμολογεῖ, ὁ ἀπάνθρωπος, οὔτε ἄνθρωπο τὸν Θεὸ πού ἐνανθρώπησε, ἀφοῦ ἀρνεῖται τὴν ἀνθρώπινη φύσει σ' αὐτόν, ὅπως καὶ τῆ θεία. Γιατί δὲν τὸν θεωρεῖ διφυῆ, δηλαδή διπλὸ στή φύση, ὅπως οἱ Πατέρες, ἀλλὰ σύνθετο καὶ νόθο στή φύση, ζηλεύοντας τὴν κακοήθεια τοῦ Ἀπολιναρίου. Ἔτσι προσπαθώντας ν' ἀνατρέψει τὸ μέγα μυστήριο τῆς σχετικῆς μ' ἐμᾶς οἰκονομίας ὁ ἀλιτήριος, χρησιμοποιοῖ μὲ πονηριὰ τὰ ὀνόματα ὡς δεινὸς ρήτορας, κάνοντας δύσκολο νὰ παρατηρηθεῖ ἢ ὑποκλοπὴ τῶν πραγμάτων καὶ ἐρεθίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὴν αἴσθησι στὴν παραδοχὴ τῆς ἀσέβειας. Γιατί τὸν ἀποκαλεῖ Θεὸν τάχα καὶ ἄνθρωπο, ἀναιρεῖ ὅμως καὶ τῶν δύο ὀνομασιῶν τὴν ἐγκυρότητα καὶ τὴν ἀλήθεια, ἐπειδὴ δὲν ὁμολογεῖ τις φύσεις στίς ὁποῖες προφανῶς ἀναφέρονται οἱ κλήσεις. Καὶ μιλάει γιὰ διαφορὰ, ἐνῶ δὲν ἀναγνωρίζει καμμιά διαφορὰ, ἀφοῦ, κατὰ τὴ γνώμη του, δὲν ὑπάρχουν στή φύση πράγματα πού διαφέρουν, ὥστε καὶ σύγχυση νὰ ἐπιφέρει μὲ τὴ μία σύνθετη φύση, ἀλλὰ καὶ νὰ νομοθετήσῃ τὴν ἀνυπαρξία μὲ τὴν ἀπάρνησι τῶν φύσεων, καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἐντύπωσι ὅτι μὲ τὰ ὀνόματα καλύπτει τὴν ἀναίρεσι, ἐνῶ μὲ τὴ διαφορὰ διαλύει τὴ σύγχυση. Τόσο φοβερό εἶναι στ' ἀλήθεια τοῦ πανούργου τὸ τέχνασμα καὶ ἡ ἐφεύρεσι, πού καλύπτεται μὲ τὸ ζόφο τῆς ἀγνοίας καὶ σκοτίζει ἐκείνους πού θὰ συλλάβει.

Πρὸς αὐτοὺς πρέπει νὰ στρέψομε τὸ λόγο μας, φιλονεικώντας κατὰ κάποιον τρόπο γιὰ χάρι ἐκείνου, καὶ νὰ προσθέσομε καὶ αὐτό, ὅτι, ἂν ὁ Σεβῆρος, κατὰ τὴ γνώμη σας, ἀκολουθώντας πιστὰ τὸν αἰοίδιμο Κύριλλο, ὁμολογεῖ τὴ διαφορὰ, ἀποφεύγοντας τὴ συναί-

αὐτῶ, κὰν ταύταις, ὡς ἐκεῖνος, τὴν οὐσιώδη γνωρίζει διαφορὰν, μόνην ἄποσκευαζόμενος τὴν τούτων διαίρεσιν, ἀλλὰ ποιότησι μόνον ψιλαῖς παρὰ τὸν ἐκείνου νόμον καὶ ὄρον τίθεται τὴν διαφορὰν; Ὅτι γὰρ ὁμολογεῖ τὰς φύσεις ὁ μακάριος Κύριλλος, ὧν 5 καὶ τὴν διαφορὰν δογματίζει, δῆλον ἐκ τοῦ μηδὲ Νεστορίῳ τῶ διηρημένῳ κατ' αὐτὴν γε τὴν τῶν φύσεων ὁμολογίαν ἄπαξιούδν κοινωνεῖν, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὴν τῆς ἐννοίας τὸ σύνολον. «Τί γάρ», φησὶν ὁ διδάσκαλος, «κοινὸν ἐμοὶ καὶ Νεστορίῳ; Τὸ δύο λέγειν τὰς δύο φύσεις μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν διαφορὰν τῆς σαρκὸς 10 καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου· ἑτέρα γὰρ αὕτη κατὰ τὴν φυσικὴν ποιότητα, καὶ τῆς οὐσίας οὐχ ὁμογενὲς παρ' ἐκεῖνον». Ἐὰν οὖν καὶ τὰς φύσεις ὁμολογῇ, καὶ ἐπ' αὐταῖς τὴν διαφορὰν γνωρίζῃ, καὶ τὴν τῆς ὁμολογίας αἰτίαν εὐσεβῶς ἀποδίδωσι, φάσκων, «Διὰ τὸ ἑτέραν εἶναι τὴν σάρκα παρὰ τὸν Λόγον κατὰ τὴν φυσικὴν ποιότητα», 15 ταυτὸν δὲ λέγειν, οὐσίαν καὶ ἐνέργειαν, πρὸς τὴν Θεοῦ Λόγου διαφορὰν· πῶς ὁ παράφρων Σευῆρος οὐδ' αὐτῶ τῶ πεπλασμένως αὐτῶ τετιμημένῳ Κυρίλλῳ κοινωνεῖν ἀξιοῖ, καὶ τὰς φύσεις συμφθέγγεσθαι μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν διαφορὰν κατὰ τὴν ἐκείνου διδασκαλίαν, οὐ κατὰ τὴν φυσικὴν ποιότητα μόνον, ἀλλὰ 20 καὶ τὸ τῆς οὐσίας οὐχ ὁμογενὲς, ἴν' ὁμοῦ τε τῶν φύσεων καὶ τῶν φυσικῶν ποιότητων, ἤγουν οὐσιῶν τε καὶ ἐνεργειῶν, γνωρίσῃ τὴν διαφορὰν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς οὐσίας οὐχ ὁμογενὲς ἐξαρνούμενος τῆς σαρκὸς πρὸς τὸν Λόγον, ὅπερ ἐστὶ τὸ κατὰ φύσιν διάφορον, τὴν ἐν ποιότησιν ἀνυπάρκτοις (πᾶσα γὰρ πάντως ποιότης 25 ἀνυπάρκτος δίχα τῆς ὑποκειμένης οὐσίας) ἀντισταθῶν διαφορὰν; Ὁ δὲ κακούργως διαπραττόμενος καὶ τῆς τοῦ σοφοῦ Κυρίλλου, ταυτὸν δὲ λέγειν πάντων τῶν θεοκρίτων Πατέρων, ἀληθοῦς κατεξανιστάμενος διδασκαλίας, ἀλλότριον ἑαυτὸν ἀποφαίνει καὶ τοῦ ψεύδους κοινωνὸν καὶ συνήγορον.

30 Ἄρα δὲ ποιότητων λέγων ἐπὶ Χριστοῦ διαφορὰν, μετὰ τὴν ἐνωσιν ἢ πρὸ τῆς ἐνώσεως λέγει τὴν διαφορὰν; Εἰ μὲν γὰρ πρὸ

ρηση, πῶς δὲν ὁμολογεῖ μαζί μ' αὐτὸν καὶ τὶς φύσεις αὐτοῦ, ἐφόσον ἀναγνωρίζει, ὅπως ἐκεῖνος, σ' αὐτὲς τῇ διαφορᾷ οὐσίας, ἀνασκευάζοντας μόνο τῇ διαίρεσίν τους, ἀλλὰ θέτει τῇ διαφορᾷ σὲ ἀπλῆς μόνο ποιότητες παρὰ τὸ νόμο καὶ τὸν ὄρο ἐκείνου; Ὅτι βέβαια ὁ μακάριος Κύριλλος ὁμολογεῖ τὶς φύσεις καὶ δογματίζει καὶ τῇ διαφορᾷ τους, εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἀπαξιώνει νὰ συμφωνεῖ μὲ τὸ Νεστόριο τὸν διχασμένο ὡς πρὸς τὴν ἴδια τὴν ὁμολογία τῶν φύσεων, ἂν καὶ δὲν ἀποδέχεται τὸ σύνολο τῆς ὁμολογίας του. Γιατὶ λέγει ὁ δάσκαλος· «Τί κοινὸ ὑπάρχει ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ τὸν Νεστόριο; Τὸ ὅτι ὁμολογῶ τὶς δύο φύσεις μέχρι τὴν ἀναγνώριση τῆς διαφορᾶς τῆς σάρκας καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου. Γιατὶ αὕτη εἶναι διαφορετικὴ κατὰ τὴ φυσικὴ ποιότητα ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ δὲν εἶναι τοῦ ἰδίου γένους μὲ τὴν οὐσία του». Ἐὰν λοιπὸν καὶ τὶς φύσεις ὁμολογεῖ, καὶ τῇ διαφορᾷ τους ἀναγνωρίζει, καὶ τὴν αἰτία τῆς ὁμολογίας ἀποδίδει μ' εὐσέβεια, λέγοντας, «ἐπειδὴ ἡ σὰρκα εἶναι διαφορετικὴ στὸν Λόγο ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τῆς φύσης τους», πὺ εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ λέμε ὡς πρὸς τὴν οὐσία καὶ ἐνέργεια, σὲ σχέση μὲ τῇ διαφορᾷ τοῦ Θεοῦ Λόγου, πῶς ὁ παρανοϊκὸς Σεβῆρος δὲν θεωρεῖ ἄξιο νὰ συμφωνεῖ οὔτε μ' αὐτὸν τὸν Κύριλλο πὺ τιμᾷ ὑποκριτικᾶ καὶ νὰ συνομολογεῖ τῇ φύση ὡς τὴν ἀναγνώριση τῆς διαφορᾶς σύμφωνα μὲ τὴν διδασκαλία ἐκείνου, ὄχι μονάχα κατὰ τὴ φυσικὴ ποιότητα, ἀλλὰ καὶ τὸ διαφορετικὸ γένος, ὥστε ν' ἀναγνωρίσει μαζί καὶ τῇ διαφορᾷ τῶν φύσεων καὶ τῶν φυσικῶν ποιότητων, δηλαδὴ τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ, ἀρνούμενος καὶ τῇ διαφορᾷ στὸ γένος τῆς οὐσίας τῆς σάρκας πρὸς τὸ Λόγο, πὺ εἶναι ἡ διαφορᾷ στὴ φύση, τοποθετεῖ στὴ θέση τῆς τῇ διαφορᾷ σὲ ἀνύπαρκτες ποιότητες (γιατὶ καθὲ ποιότητα εἶναι ὀπωσδήποτε ἀνύπαρκτη χωρὶς μὰ οὐσία ὡς ὑποκείμενὸ της); Αὐτὸς ὅμως ἐνεργώντας μὲ κακὴ θεία καὶ ἐπιτιθέμενος στὴν ἀληθινὴ διδασκαλία τοῦ σοφοῦ Κυρίλλου, πὺ εἶναι σὰ νὰ λέμε καὶ ὄλων τῶν θεόπνευστων Πατέρων, παρουσιάζει διαφοροποιημένο τὸν ἑαυτό του καὶ γίνεται μέτοχος καὶ συνήγορος τοῦ ψεύδους.

Ἐὰραγε ὅμως, μιλώντας γιὰ διαφορᾷ ποιότητων στὸν Χριστό, μιλάει γιὰ διαφορᾷ μετὰ τὴν ἔνωση ἢ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση; Ἐὰν

τῆς ἐνώσεως, διαίρεσιν φρονεῖ πάντως, ἀλλ' οὐ διαφορὰν, καὶ  
 ἐκ διηρημένων, οἷον τῶν καθ' αὐτὰ προϋφεστώτων, δογματίζει  
 τὴν ἐνωσιν, ἢ ταύτην ἔλυσε διὰ τῆς τῶν ποιότητων διαφορᾶς καὶ  
 ὁμολογίας, ἢ οὐδὲ ταύτας ὅλως ἠνῶσθαι τὴν ἀρχὴν ἀποφαίνεται.  
 5 Καὶ εἰ μὲν οὐχ ἠνῶσθαι λέγει, δῆλον ὡς οὔτε τὰς φύσεις ὧν αἱ  
 ποιότητες, ἠνωμένας δοξάζει, κἄν ὑποκρίνεται λέγειν· οὐ γὰρ ἐν-  
 δέχεται τὰς μὲν ἠνῶσθαι, τὰς δὲ διηρεῖσθαι ποτ' ἂν, ἀλλὰ σὺν  
 ἀλλήλαις ταύτῳ ἀλλήλαις παθεῖν, εἴτε ἐνωσιν, εἴτε διαίρεσιν. Εἰ  
 οὖν τὴν διαίρεσιν ἀποβαλλόμενος ἠνῶσθαι διαγορεύει μετὰ τῶν  
 10 φύσεων, καὶ τὰς τούτων ποιότητος ἀνάγκη πάντως αὐτὸν ἑαυτῷ  
 γε στοιχοῦντα διὰ πάντων, ἢ μίαν σύνθετον λέγειν ποιότητα, κα-  
 θάπερ καὶ μίαν σύνθετον φύσιν, διὰ τὴν ἐνωσιν, καὶ ἠλέγχθη  
 μηδὲ τὴν ἐν ποιότητι γνωρίζων διαφορὰν, ἀλλ' ἐπ' ἀμφοῖν, οὐ-  
 σιῶν τέ φημι καὶ ποιότητων, δογματίζων τὴν σύγχυσιν, ἢ διαφό-  
 15 ρους διδοὺς τὰς ποιότητος καὶ οὐ δεδειῶς τὴν διαίρεσιν, διαφό-  
 ρους καὶ τὰς φύσεις εἶποιεν ἂν, οὐ δεδιττόμενος οὔτε μὴν προφα-  
 σιζόμενος τὴν διαμπὰξ τομὴν εἰς τὴν τῆς αὐτῶν ὁμολογίας ἀπο-  
 στροφὴν καὶ παραίτησιν. Εἰ γὰρ κατ' αὐτὸν οὐ πεπόνθασιν διατο-  
 μὴν αἱ ποιότητες, πρὸς αὐτοῦ δῆθεν ὁμολογούμεναι διὰ τὴν δια-  
 20 φορὰν, πῶς αἱ φύσεις τμηθήσονται τῆς ὁμολογίας χάριν καὶ δια-  
 φορᾶς; Εἰ δὲ ταύτας μὲν οὐχ ὁμολογεῖ, μόνας δὲ δῆθεν ὁμολογεῖ  
 τὰς ποιότητος, δῆλός ἐστι τὰς φύσεις ἐξαφανίζων, καὶ ποιότη-  
 των ἄθροισμα τὸν Χριστὸν δογματίζων, ὥσπερ καὶ τὰς τῶν ὑλι-  
 κῶν φύσεις οὕσας γνωρίζομεν· ὑποκειμένῳ μέντοι τῆς ὕλης συν-  
 25 ισταμένας, ἀλλ' οὐκ ἐν μόναις ἐπιθεωρουμένας καὶ ψιλαῖς ταῖς  
 ποιότητων ἀνεπλάσατο καὶ συνέθηκεν. Ὡν γὰρ εἶναι λέγει τὴν  
 διαφορὰν, τούτων σαφῶς καὶ τὴν ἐνωσιν. Οὐ γὰρ ἄλλων ἢ δια-  
 φορὰ καὶ ἄλλων ἢ ἐνωσις, ἀλλὰ τῶν αὐτῶν καὶ οὐκ ἄλλων.

μιλάει για πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση, ὅπωςδήποτε πιστεύει διαίρεση καὶ ὄχι διαφορά, καὶ δογματίζει τὴν ἔνωση ἀπὸ χωριστά, γιὰ παράδειγμα ἀπὸ ὅσα προϋπάρχουν καθ' ἑαυτά, ἢ αὐτὴ τὴ διάλυσε μὲ τὴ διαφορά τῶν ποιότητων καὶ τὴν ὁμολογία τῆς, ἢ ἀποφαίνεται ὅτι αὐτὲς δὲν ἦταν καθόλου ἔνωμένες ἀπὸ τὴν ἀρχή. Κι ἂν ὑποστηρίζει ὅτι δὲν ἔχουν ἔνωθεῖ, εἶναι φανερό δὲν θεωρεῖ ἔνωμένες οὔτε τὶς φύσεις ποὺ ἔχουν τὶς ποιότητες, κι ἄς ὑποκρίνεται ὅτι τὸ ὑποστηρίζει. Γιατί δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ἐνδεχόμενα οἱ φύσεις νὰ εἶναι ἔνωμένες καὶ οἱ ποιότητες χωρισμένες, ἀλλὰ νὰ παθαίνουν τὸ ἴδιο μεταξύ τους κι αὐτὲς κι ἐκεῖνες, εἴτε ἔνωση δηλαδή εἴτε διαίρεση. Ἄν λοιπὸν ἀποβάλλοντας τὴν διαίρεση διδάσκει ὅτι μαζί μὲ τὶς φύσεις εἶναι ἔνωμένες καὶ οἱ ποιότητές τους, εἶναι ἀνάγκη ὅπωςδήποτε συμφωνώντας σὲ ὅλα μὲ τὸν ἑαυτό του ἢ νὰ δέχεται μία σύνθετη ποιότητα, ὅπως καὶ μία σύνθετη φύση ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης, ὅποτε ἔχει ἔλεχθεῖ ὅτι δὲν ἀναγνωρίζει τὴ διαφορά οὔτε στὴν ποιότητα ἀλλὰ καὶ στὶς δύο δογματίζει τὴ σύγχυση, ἐννοῶ τὶς οὐσίες καὶ τὶς ποιότητες, ἢ προβάλλοντας διαφορετικὲς τὶς ποιότητες καὶ δίχως νὰ φοβᾶται τὴ διαίρεση, θὰ ἔλεγε διάφορες καὶ τὶς φύσεις, χωρὶς νὰ διστάζει ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ προφασίζεται τὴν διαμπερῆ τομὴ στὴν ἀποστροφή καὶ τὴν ἐγκατάλειψη τῆς ὁμολογίας τους. Ἄν δηλαδή κατὰ τὴ γνώμη του δὲν ἔχουν πάθει χωρισμὸ οἱ ποιότητες, ἀφοῦ τάχα αὐτὸς τὶς ὁμολογεῖ, ἕξαιτίας τῆς διαφορᾶς, πῶς θὰ χωριστοῦν οἱ φύσεις γιὰ χάρη τῆς ὁμολογίας καὶ τῆς διαφορᾶς; Κι ἂν αὐτὲς δὲν τὶς δέχεται, ἀλλὰ ὁμολογεῖ τάχα μόνο τὶς ποιότητες, εἶναι φανερό ὅτι ἕξαφανίζει τὶς φύσεις καὶ δογματίζει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἄθροισμα ποιότητων, ὅπως γνωρίζομε ὅτι εἶναι καὶ οἱ φύσεις τῶν ὑλικῶν ποὺ συνίστανται σ' ἓνα ὑποκείμενο ὑλικό, ἀλλὰ δὲν θεωροῦνται μόνο καὶ σὲ ἀπλὲς ποιότητες, ὅπως βέβαια παρουσιάζει ἐκεῖνος τὸν Χριστὸ καὶ γι' αὐτὸ τὸν ὀνομάζει σύνθετη φύση, ἐννοώντας δηλαδή ἐκείνη ποὺ ἔπλασε καὶ συγκρότησε ἀπὸ ἀπλὲς ποιότητες καὶ καμμιά ἄλλη. Καθόσον λέγει, σ' ὅποιες ἀναφέρεται ἡ διαφορά, σ' αὐτὲς ἀναφέρεται σαφῶς καὶ ἡ ἔνωση. Γιατί δὲν εἶναι ἄλλων ἢ διαφορά καὶ ἄλλων ἢ ἔνωση, ἀλλὰ τῶν ἰδίων καὶ ὄχι ἄλλων.



Οὐκοῦν ἐκ ποιότητων καὶ ποιότητος εἶναι διαγορευεῖ τὸν  
 Χριστὸν ὁ παράφρων, καὶ κατ' αὐτάς γε πάλιν διηρημένον αὐτὸν  
 ἀποδείκνυσιν, ὡς οὐ μίαν σύνθετον διὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ διαφό-  
 ρους ἐπ' αὐτοῦ δογματίζων ποιότητος, εἴπερ ὄρος οὗτος αὐτῶ  
 5 τῆς ἐνώσεως ἄριστος. Εἰ δὲ ἄλλος μὲν ἐπὶ φύσεων, ἄλλος δὲ πάλιν  
 ἐπικρατεῖ νόμος ἐπὶ τῶν ποιότητων, τῆς αὐτοῦ δεῖξαι τοῦτον  
 ἡμῖν ἔργον ἐμμελείας, ἢ ἐκπληξίας εἰπεῖν οἰκειότερον, ὡς ἂν μά-  
 θοιμεν πῶς κατὰ τὴν ἔνωσιν μίαν μὲν φύσιν τὰς δύο γνωρίζει  
 φύσεις, οὐ μίαν δὲ ποιότητα διαφόρους ποιότητος, ἢ τίνι λόγῳ  
 10 ποιότητων μὲν λέγει, φύσεων δὲ διαφορὰν οὐ λέγει. Καὶ πῶς  
 οὐκ ἀσύγχυτοι μὲν δίχα διαφορᾶς μεμενήκασιν αἱ ποιότητες,  
 ἀσύγχυτοι δὲ καὶ δίχα ταύτης αἱ φύσεις; Πῶς τε κατὰ τὴν διαφο-  
 ρὰν αἱ ποιότητες οὐ διαιροῦνται, διαιροῦνται δὲ κατ' αὐτὴν αἱ φύ-  
 σεις; Ἡ πῶς οὐ διαιρούμεναι μὴ ὁμολογοῦνται μετὰ τῶν ποιο-  
 15 τήτων; Διατί δὲ συντίθησι μὲν τὰς φύσεις, οὐ συντίθησι δὲ τὰς  
 ποιότητας, καὶ πῶς τούτων οὐχ ἐνωθεισῶν εἰς μίαν ποιότητα  
 σύνθετον, ἐκείνας εἰς μίαν σύνθετον ἐνωῖσθαι τερατεύεται φύσιν;  
 Ταῦτα διατρανῶσαι διαποροῦσιν ἡμῖν, ὅστις ἐκείνου δυσσεβῆς  
 ἐραστῆς καὶ συνῆγορος, ἵνα, τὴν τούτων λύσιν ποιούμενος, συν-  
 20 διαλύσῃ τὴν μέμψιν, ἢ μὴ δυνάμενος ταύτην ἐνδίκως, ἐκείνω  
 συναπενέγκηται μετὰ καὶ μείζονος τῆς κατακρίσεως, ὅτι τε σύμ-  
 φωνον, τὸν καὶ πρὸς ἑαυτὸν ὄντα διὰ πάντων ἀλλόκοτον, εἰπεῖν  
 τοῖς Πατράσιν τετόλμηκεν.

Ταῦτά μοι, θεοτίμητε δέσποτα, ἐν παραδρομῇ κατὰ τὴν  
 25 ὑμετέραν εἰρήσθω κέλευσιν, εἰς τὴν ἐκείνου καὶ τῶν τῆς ἐκείνου  
 συμμορίας ὑπασπιστῶν ἀνασκευὴν καὶ κατάργησιν. Τῆς σῆς δ'  
 ἂν εἴῃ θεόφρονος διανοίας τὰ μείζω καὶ τελεώτερα τοὺς ἀτελεῖς  
 κατ' ἐμὲ καὶ νηπίους ἐκπαιδεῦσαί τε καὶ διδάξαι καὶ πρὸς  
 γνῶσιν ἀγαγεῖν θειοτέραν, ἵν' οἰκειώσης Θεῶ διὰ τῆς ἀληθοῦς  
 30 ἐπιστήμης τῶν ὄντων, ὧν αὐτὸς ὁ ὑπὲρ τὰ ὄντα φύσει Λόγος αἰ-  
 τία καθέστηκε, Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ᾧ καὶ δι' εὐχῶν

Ἐπομένως κηρύττει ὁ ἀνόητος ὅτι ὁ Χριστὸς συνίσταται ἀπὸ ποιότητες καὶ ποιότητες, καὶ σύμφωνα μ' αὐτὲς πάλι τὸν παρουσιάζει διηρημένο, ἐπειδὴ δογματίζει σ' αὐτὸν ὄχι μία σύνθετη ποιότητα ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης, ἀλλὰ διάφορες ποιότητες, ἂν γι' αὐτὸν αὐτὸς εἶναι ὁ ἄριστος ὁρισμὸς τῆς ἔνωσης. Ἐάν ὅμως ἄλλος νόμος ἐπικρατεῖ στὶς φύσεις καὶ ἄλλος στὶς ποιότητες, εἶναι ἔργο τῆς ἐπιμέλειας αὐτοῦ νὰ μᾶς τὸ δείξει αὐτό, ἢ, γιὰ νὰ πῶ πιὸ σωστά, τῆς κατάπληξης, γιὰ νὰ μάθομε πῶς σύμφωνα μὲ τὴν ἔνωση ἀναγνωρίζει ὡς μία τις δύο φύσεις, ὄχι ὅμως καὶ μία τις διάφορες ποιότητες, ἢ γιὰ ποιὸ λόγον διδάσκει διαφορὰ ποιότητων, δὲν δέχεται ὅμως διαφορὰ φύσεων. Καὶ πῶς δὲν παραμένουν ἀσύγχυτες οἱ ποιότητες δίχως διαφορὰ, ἐνῶ οἱ φύσεις καὶ δίχως αὐτὴν παραμένουν ἀσύγχυτες; Καὶ πῶς σύμφωνα μὲ τὴν διαφορὰ οἱ ποιότητες δὲν διαιροῦνται, ἐνῶ διαιροῦνται σύμφωνα μ' αὐτὴν οἱ φύσεις; Ἡ πῶς ἀφοῦ δὲν διαιροῦνται, δὲν ὁμολογοῦνται μαζὶ μὲ τις ποιότητες; Καὶ γιατί συνθέτει βέβαια τις φύσεις, δὲν συνθέτει ὅμως τις ποιότητες, καὶ πῶς, ἀφοῦ αὐτὲς δὲν ἐνώθηκαν σὲ μιὰ σύνθετη ποιότητα, τερατολογεῖ γιὰ ἐκεῖνες ὅτι ἐνώθηκαν σὲ μιὰ σύνθετη φύση; Ἐάν μᾶς διαλευκάνει αὐτὰ γιὰ τὰ ὅποια ἔχομε τις ἀπορίες αὐτὲς, ὁ ὅποιοσδήποτε ἀσεβὴς φίλος καὶ συνήγορος ἐκείνου, ὥστε, δίνοντας λύση σ' αὐτὰ, νὰ λύσει μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ τὴν κατηγορία, ἢ ἂν δὲν μπορέσει νὰ τὴν διαλύσει δικαιολογημένα, ἃς ὀδηγηθεῖ δίκαια μαζὶ μ' ἐκεῖνον σὲ ἀκόμα μεγαλύτερη καταδίκη, ἐπειδὴ τόλμησε νὰ πεῖ ὅτι εἶναι σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες αὐτὸς ποὺ ἀντιφάσκει καὶ μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτό του.

Αὐτὰ, δέσποτα τιμημένε ἀπὸ τὸν Θεό, εἶχα νὰ πῶ σὲ παρέκβαση καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολή σας, γιὰ νὰ ἀνασκευάσω καὶ νὰ διαλύσω τὴν διδασκαλία ἐκείνου καὶ τῆς συμμορίας τῶν ὑπασπιστῶν του, ἐνῶ τὰ μεγαλύτερα καὶ τελειότερα θὰ μπορούσε μόνο ἡ θεοφόρητη διάνοιά σου νὰ διδάξει καὶ νὰ ἐκπαιδεύσει τοὺς ἀτελεῖς καὶ νήπιους σὰν ἐμένα καὶ νὰ μᾶς ὀδηγήσει σὲ θεϊκότερη γνώση, γιὰ νὰ μᾶς κάνεις οἰκείους τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἀληθινὴ γνώση τῶν ὄντων, ποὺ αἰτία τοὺς ὑπῆρξε αὐτὸς ὁ ἴδιος ποὺ ἀπὸ τὴν φύση του εἶναι ὁ πάνω ἀπὸ τὰ ὄντα Λόγος, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χρι-

μη διαλείποις με παρατιθέμενος τὸν ἀνάξιον, ἀγιώτατε καὶ θεο-  
τίμητε Πάτερ.

### ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ Ο ΘΕΙΟΣ ΜΑΞΙΜΟΣ

Πῶς οὖν τὴν οὕτω ταῦτα σεβασμίως ἅμα καὶ διαπρυσίως  
5 ὀρῶσαν τε καὶ διαγορευούσαν ἀγίαν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ὡς  
διαπεμπομένην τὸν τῆς Νικαέων ὄρον παραστῆσαι, τίς ἂν ἰσχύ-  
σειε πώποπτε, κἂν πάντων ἧ̄ ποριμώματος εἰς ἐξεύρεσιν τῶν  
διὰ ψεύδους, τὰ μὴ ὄντα κατὰ τῆς ἀληθοῦς καὶ ὄντως (πίστεως)  
πλαττομένων; Εἰ δὲ καὶ ὡς τοῦτο μὲν τηροῦσαν βεβαίως, ὡς  
10 δεύτερον δὲ τυχὸν ἐπεισάγουσαν ὄρον διαλοιδορεῖτε καὶ μέμφε-  
σθε, τίς οὗτος καθέστηκεν ὁ ὑπ' αὐτῆς ἐπεισαγόμενος δεύτερος  
ὄρος; Ἡ ὁμολογία, φησί, τῶν δύο φύσεων καὶ ἐν δύο φύσεσι φω-  
νῆς. Οὐ γὰρ ἔχει ταύτην ὁ τῆς Νικαέων ὄρος· εἰσῆχθη δὲ προδή-  
λως ὑπὸ τῶν ἐν Χαλκηδόνι Πατέρων, οὐ πρότερον γνωρισθεῖ-  
15 σα ἢ ὀνομασθεῖσα παρά τινος.

Ὅτι μὲν οὐδὲ τοῦτο δύνασθε παραστῆσαι δῆλον· πολλοῖς  
γὰρ τῶν πρὸ αὐτῆς ἀγίων Πατέρων, ὡς εὐσεβῆς ἢ φωνὴ καὶ  
ἐκρίθη καὶ ἀνηγορεύθη, καὶ μαρτυροῦσι τῶν ταύτην κηρυζάν-  
των οἱ λόγοι, πάσης ὄντες ἡλιακῆς ἀκτῖνος φωτοειδέστατοι καὶ  
20 λαμπρότεροι, κἂν ὑμεῖς ἢ ἀγνοεῖτε δι' ἀπαιδευσίαν, ἢ ἀγνοεῖν  
προσποιεῖσθε διὰ λοιδορίαν καὶ τῶν εὐσεβῶν Πατέρων τε καὶ  
δογμάτων ἀνόητον ἐγκλησιν. Εἰ δὲ καὶ μηδὲν ἦν, ὅποτε πλει-  
στον, ὡς ἔφην, καθέστηκεν, τί τὸ κωλύον ἀγίους τοσοῦτους (μᾶλ-  
λον δὲ τὸν ἅπαντα Χριστιανισμόν· τοῦτο γὰρ κυρίως ἐστὶν ἢ τῶν

στός, στόν ὁποῖο μή σταματήσεις νά ὑπενθυμίζεις μέ τίς προσευχές σου κι ἐμένα τόν ἀνάξιο, πανάγιε καί θεοτίμητε πατέρα μου.

### ΚΑΙ ΠΑΛΙ Ο ΘΕΙΟΣ ΜΑΞΙΜΟΣ\*

Πῶς λοιπόν αὐτήν πού μέ τόσο σεβασμό βλέπει καί τόσο μεγαλόφωνα διακηρύσσει τὰ δόγματα αὐτά, τήν ἁγία σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, θά μπορέσει ποτέ κάποιος νά τήν παρουσιάσει ὅτι τάχα ἀρνεῖται τόν ὄρισμό τῆς συνόδου τῆς Νικαίας, κι ἄς εἶναι ὁ πιό ἱκανότερος ἀπό ὅλους στο νά ἐξευρίσκουν καί μέ ψεύδη νά ἀναπλάθουν τὰ ἀνύπαρκτα κατὰ τῆς ἀληθινῆς καί πραγματικῆς πίστεως; Ἄν ὅμως, ἐπειδὴ αὐτό τὸ τηρεῖ σταθερά, τήν κατηγορεῖτε καί τῆς ἀποδίδετε μομφές, γιατί τάχα εἰσάγει καί δεύτερο ὄρισμό, ποιός εἶναι αὐτός ὁ δεύτερος ὄρισμός πού εἰσάγεται ἀπό αὐτήν; Ἡ ὁμολογία, λέγει, τοῦ δόγματος 'τῶν δύο φύσεων' καί τὸ 'σέ δύο φύσεις'. Γιατί δὲν ἔχει αὐτή τήν ὁμολογία ὁ ὄρισμός τῆς συνόδου τῆς Νικαίας, ἀλλὰ προστέθηκε ἀπό τοὺς πατέρες τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας, χωρὶς νά ἔχει ἀναγνωρισθεῖ ἢ ἀναφερθεῖ ἀπὸ ἄλλον.

Ὅτι βέβαια δὲν μπορεῖτε νά τὸ παραστήσετε οὔτε αὐτὸ εἶναι φανερό· γιατί πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πρὶν ἀπὸ αὐτήν ἅγιοι Πατέρες ἔκριναν καί κήρυξαν εὐσεβῆ τὴ διδασκαλία αὐτή, καί τὸ μαρτυροῦν οἱ λόγοι ἐκείνων πού κήρυξαν αὐτήν, πού εἶναι πιό φωτεινοὶ καί πιό λαμπεροὶ ἀπὸ ὅλη τὴ λάμψη τοῦ ἡλίου, ἔστω καί ἂν ἐσεῖς ἢ τὴν ἀγνοεῖτε ἐξαιτίας ἀπαιδευσίας, ἢ προσποιεῖσθε ὅτι τὴν ἀγνοεῖτε γιὰ νά κατακρίνετε καί νά κατηγορήσετε ἀνόητα τοὺς εὐσεβεῖς Πατέρες καί τὰ δόγματά τους. Κι ἂν δὲν ἦταν τίποτε, ὅταν, ὅπως εἶπα, ἔγινε πάρα πολύ, τί ἐμποδίζει τόσοσους πολλοὺς ἁγίους (ἢ καλύτερα ὅλο τὸ Χριστιανισμό· γιατί αὐτὸ εἶναι πραγματικὰ ἡ ἀγιώτατη σύνοδος τῶν ὀρθόδοξων Πατέρων) νά τὴν ἀπορρίψουν

\* Ex Gregorii patriarchae CP. oratione ad immeratorem apud Allatium.

ὀρθοδόξων Πατέρων ἀγιωτάτη σύνοδος) ἐξουσιαστικῶς ταύτην προέσθαι, καὶ νομοθετεῖν κατὰ τῆς Εὐτυχοῦς συναιρέσεως;

Καὶ μετὰ τινά φησι· Τίνι λόγῳ καὶ πῶς τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἀγίαν σύνοδον, καίτοι πατρικαῖς προδήλως ἀποχρησαμένην  
 5 φωναῖς, αἰτιασθε καὶ ὡς ἄλλον πίστεως ὄρον εἰσάγουσαν, τῆδε κάκεῖσε καὶ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως διαλοιδορεῖτε καὶ διασκοπτετε; «Μὴ καθ' ὄψιν κρίνετε», διὰ τὸν εἰπόντα Θεόν, «ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε». Τίς ἢ ἐπὶ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς ὑποθέσεως τῶν ἐν Χαλκηδόνι Πατέρων ἐγκλησις ὑμῶν, καὶ τίς ἢ τῶν  
 10 προλαβόντων ἀνάρρησις; Εἰ γὰρ ἔστι κατὰ τῆς ἐν τῇ Χαλκηδονέων ἄλλον αἰτιασθαι πίστεως ὄρον διὰ τὰς ἐγκειμένας τῷ ὄρω τῆς Νικαέων φωνάς, τοῦτό γε πάντως ἔψεται λέγειν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ κατὰ Κυρίλλου καὶ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα. Εἰ δὲ κατ' αὐτῶν οὐκ ἔστι, πῶς κατ' ἐκείνης, συνιδεῖν οὐκ ἔχω. Πα-  
 15 ριστιᾶν δὲ προτρέπομαι τὴν ὑμῶν ἐπὶ τοῖς ἀναποδείκτοις λύσαν καὶ ἔνστασιν· εἴ γε κἂν ἄρα οὕτως ἰκανῶς αἰσχυρθέντες, συσταλῆτε τῆς ἀπονοίας τῆς τοσαύτης κατὰ τῆς ἀληθείας ψεύδους συστάσεως. Ἐπεὶ καὶ Γρηγόριος, ὁ τῆς θεολογίας συνήγορος, οὐδέν τι μᾶλλον ἐκφεύζεται τῆς ὑμῶν κατὰ τῆς Χαλκηδονέων ἐνο-  
 20 χῆς, πλεῖστον δὲ ὅσον ὑποπεσεῖται ταύτη παρὰ τὸν ὑμέτερον νόμον, προδιαρθρῶν τὸ ἐλλιπῶς εἰρημένον τῆς ἐν Νικαίᾳ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, «Διὰ τὸ μηδὲ κινεῖσθαι», φησί, «τὸ τηνικαῦτα τοῦτο τὸ ζήτημα», μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα γινώσκων, καὶ Κληδονίῳ γράφων οὕτω νοεῖν καὶ διδάσκειν.

25 Ἄλλ' εἰκατέ μοι τῆς σαθρᾶς ὄψεως, οὐχ ἰκανούσης πρὸς ἡλιακῆς ἀγῆλης ἀνάνευσιν καὶ μετάληψιν, τὴν αὐτὴν ὡς ἀμυδρὰν αἰτιωμένης, οὐ τὴν οἰκείαν ἀδράνειαν, ἐκμιμήσασθαι τὸ πάθος· αὐτοῖ τε καὶ νοσηλευόμενοι διὰ τὴν σύγχυσιν, καὶ τοὺς ταύτην ὡς

ἐξουσιαστικὰ καὶ νὰ νομοθετήσουν ἐναντίον τῆς αἵρέσεως τοῦ Εὐτυχοῦς;

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγα λέγει· Για ποιό λόγο καὶ πῶς κατηγορεῖτε τὴν ἁγία σύνοδο τῆς Χαλκηδῶνας, ἃν καὶ βέβαια χρησιμοποίησε προφανῶς τὶς Πατερικὲς διατυπώσεις, καὶ τὴν καταειρωνεύετε καὶ τὴ χλευάζετε δεξιᾶ κι ἀριστερᾶ, γραπτῶς καὶ ἀγράφως, ὅτι τάχα εἰσάγει ἄλλον ὄρισμὸ τῆς πίστεως; «Μὴν κρίνετε ἀπὸ τὴν ὄψη», ὅπως προστάζει ὁ Θεός, «ἀλλὰ κρίνετε μὲ δίκαιη κρίση»<sup>1</sup>. Ποιὰ εἶναι ἡ κατηγορία σας στὴν ἴδια καὶ μία ὑπόθεση τῶν Πατέρων τῆς Χαλκηδῶνας καὶ ποιὰ ἡ διακήρυξη τῶν πρὶν ἀπὸ αὐτούς; Ἐὰν δηλαδὴ εἶναι δυνατό νὰ κατηγοροῦνται οἱ Πατέρες τῆς Χαλκηδῶνας γιὰ ἄλλον ὄρισμὸ τῆς πίστεως ἐξαιτίας τῶν διατυπώσεων τοῦ ὁρισμοῦ τῆς Νικαίας, αὐτὸ κατ' ἀκολουθίαν θὰ ποῦμε ὅπως δὴποτε γιὰ τὴν ἴδια αἰτία καὶ κατὰ τοῦ Κυρίλλου καὶ τῶν ἑκατὸν πενήντα. Κι ἂν ἐναντίον αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατόν, πῶς καταφέρεστε ἐναντίον ἐκείνης, δὲν μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω. Καὶ σᾶς προτρέπω νὰ παρουσιάζετε τὴ μανία καὶ τὴν ἀντίθεσή σας στὰ ἀναπόδεκτα, μήπως μ' αὐτὸν τουλάχιστο τὸν τρόπο ντραπεῖτε σὲ ἰκανὸ βαθμὸ καὶ περιορίσετε τὴν ἀνοησία σας νὰ συγκεντρώνετε τόσο ψεῦδος κατὰ τῆς ἀλήθειας. Γιατὶ καὶ ὁ Γρηγόριος, ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς θεολογίας, δὲ θὰ διαφύγει καθόλου τὴν ἐπίρριψη ἐνοχῆς ἐκ μέρους σας κατὰ τῶν Χαλκηδονίων, καὶ πολὺ περισσότερο θὰ ὑποπέσει σ' αὐτὴ τὴν ἐνοχὴ παρὰ τὸν δικὸ σας νόμο, ἀφοῦ συμπληρώνει ὅσα ἐλλιπῶς εἰπώθηκαν γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀπὸ τὴ σύνοδο τῆς Νικαίας, πού ἀναγνωρίζει τὸ Πνεῦμα μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, «ἐπειδὴ τότε», λέγει, «οὔτε κὰν εἶχε ἀνακινήθει τὸ ζήτημα αὐτό», καὶ γράφει στὸν Κληδόνιο ἔτσι νὰ σκέφτεται καὶ νὰ διδάσκει.

Ἄλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι μιμῆσθε τὸ πάθος τῆς ἀδύνατης ὄρασης, πού δὲν δίνει στοὺς ἀνθρώπους τὴν ἰκανότητα νὰ ὑψώσουν τὰ μάτια τους πρὸς τὴ λαμπρότητα τοῦ ἡλίου καὶ νὰ τὴ μεταλάβουν καὶ κατηγορεῖ τὴ λάμψη ὡς ἀμυδρὴ κι ὄχι τὴ δική της ἀνι-

1. Ἰω. 7, 24.

άσεβῆ καὶ ἀνάρμοστον πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ τῶν σωζομένων  
 ἀλήθειαν φύσεων ἰκανῶς ἐξελέγχοντας, ὡς οὐ φωστῆρας κοι-  
 νούς, οὐδὲ τῆς ἀληθείας ἐκφάντορας ἐκδιαβάλλοντες. Εἴ γὰρ  
 ἔστι τάληθῆ περὶ ἀληθείας εἰπεῖν, πάντες, οἳ τε κατὰ τὴν Νικαέ-  
 5 ὼν θεόκριτοι Πατέρες, καὶ πᾶσα σύνοδος ὀρθοδόξων καὶ ἀγίων  
 ἀνδρῶν, οὐκ ἄλλον πίστεως ὄρον διὰ τῆς ἐπεισαγωγῆς τῶν οἰ-  
 κείων ρημάτων παντελῶς ἐπεισήγαγον, ὡς ὑμεῖς ἀποφαίνεσθε,  
 πλεῖστον παραληροῦντες καὶ τὸ ὄλον μαινόμενοι, ἀλλ' αὐτὸν ὡς  
 πρῶτον καὶ μόνον τῶν ἐκ τῶν ἀγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτῶ  
 10 Πατέρων νομοθετηθέντα βεβαίως ἐκύρωσαν, τρανοῦντες αὐτὸν  
 καὶ οἷον ἐπεξηγούμενοι καὶ ἐπεξεργαζόμενοι, διὰ τοὺς ἐκεῖνον  
 καὶ τὰ ἐκεῖνου δόγματα πρὸς τὴν οἰκείαν κακῶς ἐκλαμβάνοντας  
 καὶ παρεξηγουμένους δυσσέβειαν.

Αὐτίκα γοῦν τὸν τῆς θεολογίας ἐν αὐτῷ κείμενον λόγον πα-  
 15 ραβλάψαι βεβουλημένους Εὐνόμιόν τε καὶ Μακεδόنيον, οἱ ἑκα-  
 τὸν πενήκοντα Πατέρες οὐ συνεχώρησαν διὰ τῶν οἰκείων  
 φωνῶν καὶ δογμάτων. Οὕτω δὲ καὶ τὸν τῆς οἰκονομίας Νεστό-  
 ριον διαιρεῖν μηχανώμενον, ὁ μακάριος οὐκ εἶασε Κύριλλος,  
 ὥσπερ οὖν καὶ Εὐτυχέα συγχεῖν ἐθέλησαντα διεκώλυσαν οἱ ἐν  
 20 Χαλκηδόνι τίμιοι Πατέρες. Πῶς οὖν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ σὺν ἐκεί-  
 ναις, φημὶ δὲ ταῖς συνόδοις, καὶ ταύτην οὐκ ἀποδέχεσθε, διὰ τὸ  
 αὐτὸ καὶ ἴσον καλόν, ἢ ταύτην ὡς μισόκαλοι διαλοιδороῦντες,  
 συνδιαλοιδορεῖτε κάκεινας, ὃ δὴ μάλιστα ποιοῦντες τοῖς πρά-  
 γμασιν, εὐλαβεῖσθε τοῖς ῥήμασιν, ἵν' εὐσεβείας πλάσμασιν ἐκεί-  
 νας δῆθεν κατὰ ταύτης σεμνύναντες, διὰ ταύτης κάκεινας λυμῆ-  
 25 νησθε, τὸ ἴσον αὐταῖς διὰ τὴν ἴσην πρᾶξιν ἐπιφέροντες ἔγκλημα;  
 Τίς οὖν ὑμῶν τὴν τοσαύτην ὑποίσοι κατὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν  
 εὐσεβούντων ἀθάδειαν; κ.τ.έ.

κανότητα. Καὶ σεις οἱ ἴδιοι ὑποφέρετε ἀπὸ τῆ νόσο τῆς σύγχυσης, καὶ αὐτοὺς ποὺ τὴν ἐξελέγχουν ἱκανοποιητικὰ ὡς ἀσεβῆ καὶ ἀνάρμοστη πρὸς τὴν ἀλήθεια τῶν φύσεων ποὺ ὑπάρχουν στὸ Χριστὸ τοὺς διαβάλλετε ὅτι δὲν εἶναι φάροι γιὰ ὅλους μας οὔτε φανερωτὲς τῆς ἀλήθειας. Γιατί, ἂν πρέπει ν' ἀποκαλύψομε τὰ ἀληθινὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὅλοι, τόσο οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ Πατέρες τῆς Νικαίας, ὅσο καὶ κάθε σύνοδος ὀρθοδόξων καὶ ἁγίων ἀνδρῶν, δὲν πρόσθεσαν ἐκ τῶν ὑστέρων κανένα ἀπολύτως ἄλλο ὄρισμὸ τῆς πίστεως μὲ τὴν εἰσαγωγή τῶν δικῶν τους λόγων, ὅπως διακηρύσσετε ἑσεῖς μὲ πάρα πολὺ παραλήρημα καὶ πλήρη μανία, ἀλλὰ ἐπικύρωσαν σταθερὰ ὡς πρῶτον καὶ μοναδικὸ τὸν ὄρισμὸ ποὺ νομοθέτησαν οἱ τριακόσιοι δεκαοκτῶ Πατέρες, διευκρινίζοντάς τον καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἐπεξηγώντας καὶ διατυπώνοντάς τον καλύτερα, γιὰ ὅσους ἀντιλαμβάνονται κακῶς ἐκεῖνον καὶ τὰ διδάγματά του καὶ τὸν παρερμηνεῦουν ἕξαιτίας τῆς δικῆς τους ἀσέβειας.

Ὅταν λοιπὸν θέλησαν ὁ Εὐνόμιος καὶ ὁ Μακενδόσιος νὰ παραφθείρουν τὸν λόγο ποὺ εἶναι διατυπωμένος σ' αὐτόν, δὲν τοῦ τὸ ἐπέτρεψαν οἱ ἑκατὸν πενήντα Πατέρες μὲ τις δικές τους διατυπώσεις καὶ τὰ δόγματα. Ἔτσι καὶ τὸν Νεστόριο, ποὺ μηχανεύεται νὰ διαιρέσει τὸν λόγο τῆς οἰκονομίας, δὲν τὸν ἄφησε ὁ Κύριλλος, ὅπως ἀκριβῶς ἐμπόδισαν οἱ σεβάσμιοι Πατέρες τῆς Χαλκηδόνας καὶ τὸν Εὐτυχῆ ποὺ θέλησε νὰ προκαλέσει σύγχυση στὸ θέμα. Πῶς λοιπὸν μαζί μ' ἐκεῖνες (ἐννοῶ τις συνόδους), γιὰ χάρι τοῦ ἀγαθοῦ, δὲν τὴν ἀποδέχεται καὶ αὐτὴν γιὰ τὸ ἴδιο καὶ ἴσο καλό; Ἡ κατηγορῶντας αὐτὴν σὰν ἐχθροὶ τοῦ καλοῦ, κατηγορεῖτε μαζί καὶ ἐκεῖνες, καὶ ἀσφαλῶς κάμνοντάς το αὐτὸ στὰ πράγματα, δείχνετε σεβασμὸ μὲ τὰ λόγια, μὲ σκοπὸ, ὑμνώντας τάχα ἐκεῖνες ἐναντίον αὐτῆς μὲ πλαστὴ εὐσέβεια, μὲ αὐτὴν νὰ βλάψατε ἐκεῖνες, μὲ τὴν ἴδια συμπεριφορὰ προκαλώντας σ' αὐτὲς τὸ ἴδιο ἔγκλημα. Ποιὸς λοιπὸν θὰ ἀνεχθεῖ τὴν τόση θρασύτητά σας ἐναντίον τῆς εὐσέβειας καὶ ἐκείνων ποὺ ζοῦν μὲ εὐσέβεια; καὶ τὰ ἐξῆς.



ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ  
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΕΡΙ ΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΕΩΣ  
ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΤΕ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

Ἔστι οὐσία μὲν αὐτὸ τὸ εἶδος καὶ τὴν φύσιν, ὅπερ ἐστὶ καθ' ἑαυτήν, δηλοῖ, ὑπόστασις δὲ τὸν τινὰ τῆς οὐσίας ἐμφαίνει.

Ἔστι οὐσία καὶ ἐνούσιον οὐ ταυτόν, ὡς περ οὐδὲ ὑπόστασις καὶ ἐνυπόστατον, εἰ καὶ ἐν ἀλλήλοις ἀμφω θεωρεῖται, ἀλλ' ἄλλο  
5 καὶ ἄλλο. Ἐνούσιον μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐν τῇ φύσει θεωρούμενον καὶ οὐ καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον, ἐνυπόστατον δὲ αὐτὸ τὸ ἐν ὑποστάσει ὄν καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ καθ' ἑαυτὸ τυγχάνον δηλοῖ· τοῦτέστι, τὸ μὴ ἐξ ἀτελῶν μερῶν εἰς ἓν τι συνελθόν, ἀλλ' ἐκ τελείου καὶ ἀτελοῦς ἐν τῇ κατὰ σύγχυσιν συνόδῳ θεωρούμενον.

10 Ἔστι ἢ μὲν ὑπόστασις πρόσωπον ἀφορίζῃ τοῖς χαρακτηριστικοῖς ιδιώμασι, τὸ δὲ ἐνυπόστατον τὸ μὴ ὄν καθ' ἑαυτὸ συμβεβηκὸς δηλοῖ· ἀλλ' ὅπερ ἐν ἑτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι, καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖται, οὐδέ ἐστι καθ' ἑαυτὸ ὑφ' ἑστώς, ἀλλὰ περὶ τὴν ὑπόστασιν πάντοτε θεωρούμενον, ὡς περ αἱ ποιότητες, αἱ τε οὐσιώδεις  
15 καὶ ἐπουσιώδεις καλούμεναι, αἵτινες οὐκ εἰσιν οὐσία, οὐδέ καθ' ἑαυτά, ἀλλ' ἐν τῇ οὐσίᾳ τυγχάνουσι, καὶ δίχα ταύτης τὸ εἶναι οὐκ ἔχουσιν.

Ἔστι, ὡς περ οὐδ' ἑτέρα τῶν ποιότητων, ἡγουν οὐσιωδῶν καὶ ἐπουσιωδῶν, ἐστὶν οὐσία ἢ πρᾶγμα ὑφ' ἑστώς καθ' ἑαυτὸ,  
20 ἀλλ' δεῖ περὶ τὴν οὐσίαν τὸ χαρακτηριστικὸν κέκτηται, ὡς περ χρῶμα ἐν σώματι καὶ ἐπιστήμη ἐν ψυχῇ (οὐδὲ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν χρῶμα δίχα σώματος φαίνεσθαι, ἢ ἐπιστήμην δίχα ψυχῆς ἐνεργ-

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ  
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΦΥΣΗ,  
ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

Ἡ οὐσία δηλώνει τὸ ἴδιο τὸ εἶδος καὶ τὴ φύση πού εἶναι αὐτὴ καθεαυτή, ἐνῶ ἡ ὑπόστασις (καὶ τὸ πρόσωπο) φανερώνει κάποιον στὸν ὁποῖο ἐνυπάρχει ἡ οὐσία, δηλαδή τὸν φορέα τῆς οὐσίας.

Οὐσία καὶ ἐνούσιο δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, ὅπως ἐπίσης καὶ ὑπόστασις καὶ ἐνυπόστατο, ἂν καὶ τὸ ἓνα θεωρεῖται μαζὶ μὲ τὸ ἄλλο, ἀλλ' εἶναι ἄλλο τὸ ἓνα καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο. Ἐνούσιο δηλαδή εἶναι αὐτὸ πού θεωρεῖται μέσα στὴ φύση (τὴν οὐσία) καὶ πού δὲν ὑπάρχει καθεαυτὸ, ἐνῶ τὸ ἐνυπόστατο σημαίνει αὐτὸ πού ὑπάρχει μέσα στὴν ὑπόστασις, καὶ πού δὲν ὑπάρχει καθεαυτὸ μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο. \*Ὅχι δηλαδή αὐτὸ πού συγκροτήθηκε ἀπὸ ἀτελεῖ μέρη σὲ ἓνα, ἀλλὰ ἐκεῖνο πού θεωρεῖται ν' ἀποτελεῖται σύμφωνα μὲ τὴν κατὰ σύγχυση ἔνωση ἀπὸ τέλειο καὶ ἀτελές.

Ἡ ὑπόστασις καθορίζει τὸ πρόσωπο μὲ τὶς χαρακτηριστικὲς ιδιότητες, ἐνῶ τὸ ἐνυπόστατο φανερώνει τὸ συμβεβηκὸς πού δὲν ὑπάρχει καθεαυτὸ. Ἀλλὰ ὅποιο ἔχει τὴν ὑπαρξή του σὲ ἄλλο καὶ δὲν νοεῖται μέσα στὸν ἑαυτὸ του, οὔτε καὶ ὑπόστασις καθεαυτὸ εἶναι, ἀλλὰ νοεῖται πάντοτε σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόστασις, ὅπως οἱ ποιότητες, καὶ αὐτὲς πού ὀνομάζονται οὐσιώδεις καὶ οἱ ἐπουσιώδεις, οἱ ὁποῖες δὲν εἶναι οὐσία οὔτε ὑπάρχουν καθεαυτὰ, ἀλλὰ θεωροῦνται μέσα στὴν οὐσία καὶ χωρὶς αὐτὴ δὲν ἔχουν τὴν ὑπαρξή.

\*Ὅπως ἀκριβῶς καμμιά ἀπὸ τὶς δύο κατηγορίες τῶν ποιότητων, ἐννοῶ τὶς οὐσιώδεις καὶ τὶς ἐπουσιώδεις, δὲν εἶναι οὐσία ἢ ἓνα πράγμα πού ἔχει ὑπόστασις καθεαυτὸ, ἀλλὰ πάντοτε ἔχουν τὸ χαρακτηριστικὸ γύρω ἀπὸ τὴν οὐσία, ὅπως τὸ χρῶμα στὸ σῶμα καὶ ἡ γνώση στὴν ψυχὴ (γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ποῦμε ὅτι φαί-

γεῖσθαι), οὕτως οὐδὲ ἐνυπόστατον ἢ ἐνούσιον ἔστιν νοῆσαι δίχα οὐσίας ἢ ὑποστάσεως. Οὐ γὰρ καθ' ἑαυτὰ τὴν ὑπαρξιν ἔχουσιν, ἀλλ' ἀεὶ περὶ τὴν ὑπόστασιν θεωροῦνται.

Ἔστι οὐ δέον οὔτε τὸ ἐνυπόστατον εἰς ὑπόστασιν συνάγειν, οὔτε τὸ ἐνούσιον εἰς οὐσίαν διορίζειν.

Ἔστι τὸ λέγειν τινάς, μὴ εἶναι φύσιν ἀνυπόστατον, ὀρθῶς μὲν λέγεται παρ' αὐτοῖς, οὐκ ὀρθῶς δὲ νενόηται, καὶ τὸ μὴ ἀνυπόστατον εἰς ὑπόστασιν φέρειν, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐν τῇ ὑποστάσει θεωρεῖσθαι.

Ἔστι ὡςπερ εἴ τις λέγει, Οὐκ ἔστι σῶμα ἀσχημάτιστον ἢ ἀχρωμάτιστον, ὀρθῶς μὲν λέγει, οὐ μὴν ὀρθῶς συμπεραίνει, τὸ σχῆμα ἢ τὸ χρῶμα σῶμα λέγων εἶναι, ἀλλ' οὐχὶ ἐν σώματι θεωρεῖσθαι, οὕτως εἴ τις ὀνομάσει λέγων, Οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος, εἶτα τὸ μὴ ἀνυπόστατον εἰς ὑπόστασιν συνάγων, οὐκ ὀρθῶς διακρίνει.

Ἔστι φύσις μὲν οὐκ ἂν εἴη ποτὲ ἀνυπόστατος, οὐ μὴν ἡ φύσις ὑπόστασις, οὐδὲ τὸ μὴ ἀνυπόστατον εἰς ὑπόστασιν θεωρεῖται, ἐπειδὴ οὐδὲ ἀντιστρέφει. Ἡ μὲν γὰρ ὑπόστασις πάντως καὶ φύσις, ὡςπερ καὶ τὸ σχῆμα πάντως σῶμα. Οὐκ ἔστι γὰρ ὑπόστασιν νοῆσαι ἄνευ φύσεως, οὐδὲ πάλιν σχῆμα ἢ χρῶμα ἄνευ σώματος· ἡ δὲ φύσις οὐ πάντως καὶ ὑπόστασις.

Ἔστι ἡ μὲν φύσις τὸν τοῦ εἶναι λόγον κοινὸν ἐπέχει, ἡ δὲ ὑπόστασις καὶ τὸν τοῦ καθ' ἑαυτὸ εἶναι.

Ἔστι ἡ μὲν φύσις εἶδους λόγον μόνον ἐπέχει, ἡ δὲ ὑπόστασις καὶ τοῦ τινός ἐστι δηλωτική.

ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ  
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ  
ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Οὐσία ἐστὶν ἐπὶ Θεοῦ. Θεὸς οὐσία θεία ἐστίν, ἀίδιον τι καὶ

νεται τὸ χρώμα δίχως κάποιο σῶμα, ἢ ὅτι πραγματοποιεῖται μιὰ γνώση χωρὶς ψυχὴ), ἔτσι οὔτε τὸ ἐνυπόστατο ἢ τὸ ἐνούσιο μπορούμε νὰ τὰ νοήσομε δίχως οὐσία ἢ ὑπόσταση. Γιατὶ δὲν ἔχουν τὴν ὑπαρξὴ καθεαυτά, ἀλλὰ πάντοτε νοοῦνται σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόσταση.

Δὲν πρέπει οὔτε τὸ ἐνυπόστατο νὰ τὸ θεωροῦμε ὑπόσταση, οὔτε νὰ ὀρίζομε τὸ ἐνούσιο ὡς οὐσία.

Τὸ ὅτι μερικοὶ ὑποστηρίζουν πῶς δὲν ὑπάρχει φύση ἀνυπόστατη, ὀρθὰ βέβαια αὐτοὶ τὸ λένε, δὲν ἐννοεῖται ὅμως ὀρθὰ ὅταν κάνομε ὑπόσταση τὸ μὴ ἀνυπόστατο, καὶ δὲν τὸ θεωροῦμε μᾶλλον μέσα στὴν ὑπόσταση.

Ὅπως ἀκριβῶς ἂν λέγει κάποιος, Δὲν ὑπάρχει σῶμα χωρὶς σχῆμα καὶ χωρὶς χρώμα, μιλάει βέβαια ὀρθά, ἀλλὰ δὲν συμπεραίνει ὀρθά, λέγοντας ὅτι τὸ σχῆμα ἢ τὸ χρώμα εἶναι σῶμα καὶ ὄχι ὅτι θεωρεῖται μέσα στὸ σῶμα, ἔτσι ἂν κάποιος ἰσχυρισθεῖ καὶ πεῖ, Δὲν ὑπάρχει φύσει ἀνυπόστατη, κι ἔπειτα θεωρήσει τὸ μὴ ἀνυπόστατο ὡς ὑπόσταση, δὲν κάνει σωστὴ διάκριση.

Ἡ φύση δὲν θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ εἶναι ἀνυπόστατη, οὔτε βέβαια ἡ φύση εἶναι ὑπόσταση, ἀλλὰ οὔτε τὸ μὴ ἀνυπόστατο θεωρεῖται ὑπόσταση, ἀφοῦ δὲν δέχεται ἀντιστροφή. Ἡ ὑπόσταση δηλαδὴ εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ φύση, ὅπως καὶ τὸ σχῆμα εἶναι ὅπωςδήποτε σῶμα. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ φανταστοῦμε ὑπόσταση χωρὶς φύση, οὔτε πάλι σχῆμα ἢ χρώμα χωρὶς σῶμα· ἡ φύση ὅμως δὲν εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ ὑπόσταση.

Ἡ φύση ἔχει κοινὸ τὸν λόγο τοῦ εἶναι, ἐνῶ ἡ ὑπόσταση ἔχει καὶ τὸν λόγο τοῦ εἶναι καθεαυτό.

Ἡ φύση ἐπέχει λόγο εἶδους μόνον, ἐνῶ ἡ ὑπόσταση δηλώνει καὶ τὸ τί ἀκριβῶς εἶναι κάτι.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΤΑΤΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΑ  
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ  
ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Οὐσία ὑπάρχει στὸν Θεό. Ὁ Θεὸς εἶναι θεία οὐσία, κάτι αἰδίο

ἀναρχον, ἀσώματόν τι καὶ ἀπερίγραφον καὶ τῶν ὄντων αἴτιον. Οὐσία ἐστὶ τὸ δι' ὅλου ὑφεστός. Φύσις ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια, ἢ τούτων τὸ ἐνούσιον. Κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους ἡ τῶν εἰς τί εἶναι παραγενομένων γένεσις· καθ' ἑτέρους δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ πρό-  
5 νοια ἐμποιοῦσα τοῖς γινομένοις τὸ εἶναι, καὶ τὸ πῶς εἶναι.

ΤΟΥ ΠΑΝΣΟΦΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΡΟΣ ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΣ

Ἐκαστα περιληπτικὴ τῶν ὄντων ἐν τῷ οἰκείῳ ἀτόμῳ πάντων ἰδιωμάτων. Τὸ γὰρ κοινῶς ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀτόμοις θε-  
10 ωρούμενον, τὸ τῆς οὐσίας, ἥτοι φύσεως, χαρακτηρίζει, προηγου-  
μένως μὲν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀτόμοις, γενικῶς δὲ πάντων τὸ κοι-  
νὸν τῶν ὑπὸ τὸ σύνθετον εἶδος ἀτόμων.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΕΥΛΟΓΙΟΥ, ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ  
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΠΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΣΕΩΝ  
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Εἰ μιᾶς φύσεως κατὰ τὴν ἔνωσιν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν, εἶπέ, ποίας, τῆς λαβούσης, ἢ τῆς ληφθείσης; Καὶ τί γέγονεν ἡ ἑτέρα; Εἰ δὲ ὑπάρχουσιν ἀμφότεραι, πῶς μία, εἰ μὴ ἐξ ἀμφοτέρων μία ἀπετελέσθη σύνθετος; Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς οὐχ  
20 ἑτεροούσιος ὁ Χριστός, τοῦ Πατρὸς ἀσυνθέτου ὑπάρχοντος;

Εἰ οὐδέποτε δύο φύσεων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὠμολόγηται ὢν, πῶς δυνατὸν λέγειν μιᾶς μετὰ τὴν ἔνωσιν τὸν Χριστόν, ἢ καὶ ὁλως λέγειν ἔνωσιν; Εἰ δὲ ὠμολόγηται ὁ Χριστὸς δύο φύσεων γεγονέναι, εἶπέ, πότε δύο φύσεων ἦν ὁ Χριστός, καὶ  
25 πότε γέγονεν ἐκ μιᾶς;

Ὁμοούσιος ὁ Θεὸς Λόγος τῇ παρ' αὐτοῦ ληφθείσῃ σαρκί, ἢ

καὶ ἀναρχο, ἀσώματο καὶ ἀπερίγραφο καὶ αἰτία τῶν ὄντων. Οὐσία εἶναι αὐτὸ πού ὑπάρχει πλήρως. Φύση εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων, ἢ ἀλλιῶς, τὸ ἐνούσιό τους. Κατὰ τοὺς ἄλλους εἶναι ἡ γένεση αὐτῶν πού προχωροῦν νὰ γίνουν κάτι. Κατ' ἄλλους πάλι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ πού παρέχει τὸ εἶναι σὲ ὅσα γίνονται, καὶ τὸ συγκεκριμένο εἶναι.

#### ΤΟΥ ΠΑΝΣΟΦΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΣΤΑΣΗΣ

Ἡ ὑπόσταση εἶναι σύνθετη, μία οὐσία σύνθετος, πού περιλαμβάνει στὸ ἄτομό της ὅλα τὰ ιδιώματα τῶν ἐπὶ μέρους ὄντων. Αὐτὸ δηλαδὴ πού νοεῖται κοινὰ στὰ ἄτομα τοῦ ἰδίου εἴδους χαρακτηρίζει τὴν οὐσία, ἤτοι τὴ φύση, πρῶτα στὰ ἄτομα πού περιέχει καὶ γενικῶς τὸ κοινὸ ὅλων τῶν ἀτόμων πού ἀνήκουν σ' αὐτὸ τὸ σύνθετο εἶδος.

#### ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΤΑΤΟΥ ΕΥΛΟΓΙΟΥ, ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, ΕΠΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΥΟ ΦΥΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἄν μετὰ τὴν ἔνωση ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι μᾶς φύσεως, νὰ μᾶς πείσ ποιᾶς εἶναι, ἐκείνης πού ἔλαβε ἢ ἐκείνης πού ἔχει ληφθεῖ; Καὶ τί ἔγινε ἢ ἄλλη; Ἄν πάλι ὑπάρχουν καὶ οἱ δύο, πῶς εἶναι μία, ἂν δὲν ἀποτελέστηκε μία σύνθετη ἀπὸ τὶς δύο; Καὶ ἂν συμβαίνει αὐτό, πῶς ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἑτεροούσιος, ἀφοῦ ὁ Πατέρας εἶναι ἀσύνθετος;

Ἄν ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει ὁμολογηθεῖ ποτὲ ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ λέμε ὅτι ἔχει μία μετὰ τὴν ἔνωση ἢ καὶ γενικῶς νὰ λέμε ἔνωση; Ἄν ὅμως ὁμολογεῖται ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις, πές μας, πότε ὁ Χριστὸς εἶχε δύο φύσεις, καὶ πότε μία;

Εἶναι ὁμοούσιος ὁ Θεὸς Λόγος μὲ τὴ σάρκα πού ἔλαβε, ἢ ἑτε-

έτεροούσιος; Ἄλλ' εἰ μὲν ὁμοούσιος, πῶς οὐ γέγονε τετράς ἢ Τριάς; Εἰ δὲ ἑτεροούσιος ἡ σὰρξ τοῦ Θεοῦ Λόγου, πῶς οὐ δύο φύσεων ὁ Χριστός;

Μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην φασί τινες· οἵ-  
5 μαι δὲ καὶ ὑμᾶς οὕτω λέγειν. Ἄλλ' εἰ μὲν μιᾶς οὐσίας τοῦ Θεοῦ  
καὶ τῆς σαρκὸς τοῦτο νοητέον, πῶς οἶόν τε τὸ κτιστὸν τῷ  
ἀκτίστῳ, καὶ τὸ ἀίδιον τῷ ὑπὸ χρόνον εἶναι ταυτόν; Εἰ δὲ ὡς  
μιᾶς φύσεως ἐχούσης ἑτέραν, ἢ ἐχομένης ὑφ' ἑτέρας, τίς ὑποίσει  
μίαν καὶ μίαν οὐ δύο, ἀλλὰ μίαν εἰπεῖν;

10 Εἰ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατρὸς, πῶς οὐ μιά  
φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς σαρκὸς;

Εἰ κατ' οὐδὲν δύο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, πῶς οὐ κατὰ  
πάντα ἐν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ; Καὶ εἰ οὐ κατὰ πάντα ἐν ὁ  
Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, πῶς οὐκ ἔσται ὁ Λόγος σὰρξ, καὶ ἡ σὰρξ  
15 Λόγος, καὶ συναῖδιος τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοούσιος ὡς ὁ Θεὸς Λόγος;  
Εἰ δὲ οὐ κατὰ πάντα ἐν ὁ Θεὸς λόγος καὶ ἡ σὰρξ, πῶς οὐ κατὰ τι  
δύο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ;

Εἰ ἀδύνατον πλέον ἠνωῖσθαι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ τὴν σάρ-  
κα, οὐ ἠνωται ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ὁ Πατήρ, πῶς ἠνωμένος ὁ Θεὸς  
20 Λόγος καὶ ἡ σὰρξ κατ' οὐδὲν εἰσι δύο;

#### ΠΕΡΙ ΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΣ

Οὐσία ἐστὶν ἡ τὸ κοινόν τε καὶ ἀπερίγραφτον σημαίνουσα, ὃ  
ἐστὶν ἄνθρωπος. Ὁ γὰρ τοῦτο εἰπὼν, τὴν κοινήν φύσιν ἐσήμα-

ροοῦσιος; Ἐάν εἶναι ὁμοούσιος, πῶς ἡ Τριάδα δὲν ἔγινε τετράδα; Ἐάν πάλι ἡ σάρκα τοῦ Θεοῦ Λόγου εἶναι ἑτεροούσια, πῶς ὁ Χριστός δὲν εἶναι δύο φύσεων;

Μιλοῦν μερικοὶ γιὰ μία φύση τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία σαρκώθηκε<sup>1</sup>. Νομίζω ὅμως ὅτι κι ἑσεῖς λέτε τὸ ἴδιο. Ἐάν ὅμως αὐτὸ τὸ ἐννοήσομε γιὰ τὴν μία οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν σάρκα, πῶς μπορεῖ νὰ ταυτιστεῖ τὸ κτιστὸ μὲ τὸ ἄκτιστο καὶ τὸ αἰδίο μὲ τὸ ἔγχρονο; Κι ἂν πάλι ποῦμε ὅτι μία φύση ἔχει ἄλλην, ἢ ὅτι ἔχεται ἀπὸ κάποια ἄλλη, ποῖος θὰ δεχθεῖ τις μία καὶ μία νὰ τις πεῖ ὄχι δύο, ἀλλὰ μία;

Ἐάν εἶναι μία ἡ φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατέρα, πῶς δὲν εἶναι μία ἡ φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατέρα καὶ τῆς σαρκας.

Ἐάν σὲ τίποτε δὲν εἶναι δύο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σάρκα, πῶς δὲν εἶναι σὲ ὅλα ἓνα ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σάρκα; Κι ἂν ὡς πρὸς ὅλα εἶναι ἓνα ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σάρκα, πῶς δὲν θὰ εἶναι ὁ Λόγος σάρκα καὶ ἡ σάρκα Λόγος καὶ συναῖδια μὲ τὸν Πατέρα καὶ ὁμοούσια ὅπως ὁ Θεὸς Λόγος; Ἐάν πάλι δὲν εἶναι σὲ ὅλα ἓνα ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σάρκα, πῶς δὲν εἶναι κατὰ κάποιο τρόπο δύο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σάρκα;

Ἐάν εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐνωθοῦν περισσότερο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σάρκα, ἀπὸ ὅ,τι ἐνώθηκαν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ὁ Πατέρας, πῶς ἐνωμένος ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σάρκα δὲν εἶναι ὡς πρὸς τίποτε δύο;

#### ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑ, ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΑΣΗ

Οὐσία εἶναι αὐτὴ πού σημαίνει τὸ κοινὸ καὶ ἀερίγραπτο, πού εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Αὐτὸς πού τὸ εἶπε αὐτὸ, σήμανε τὴν κοινὴν

---

Δηλαδή ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ὁ Κύριλλος.



νεν, οὐ περιγράψας τῇ φωνῇ τόν τινα ἄνθρωπον, τὸν ἰδίως ὑπὸ τοῦ ὀνόματος γνωριζόμενον.

Φύσις ἐστὶ τὸ ἐξ ἴσου πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀναγορευομένοις ἐνθεωρούμενον.

5 Ὑπόστασις ἐστὶν ἢ τὸ κοινόν τε καὶ ἀπερίγραφτον ἐν τῷ τινι ἰδίως παριστῶσα καὶ περιγράφουσα, οἷον ὁ δεῖνα.

Ὑπόστασις ἐστὶ τὸ μετὰ τοῦ καθόλου ἔχον τι καὶ ἰδικόν.

Φύσις ἐστὶ κατὰ τοὺς ἔξω ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἡρεμίας.

Φύσις ἐστὶν ἢ ποιά τῷ παντὶ ὕπαρξις.

10 Φύσις λέγεται παρὰ τὸ πεφυκέναι.

Πρώτη οὐσία ἐστὶ πᾶν τὸ καθ' ἑαυτὸ ὑφεστῶς, οἷον λίθος. Δευτέρα οὐσία αὐξητικὴ καθὼ ἀῤζει καὶ φθίνει τὸ φυτόν. Τρίτη δὲ οὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ τὸ ζῶον, ὁ ἵππος. Τετάρτη δὲ οὐσία ἔμψυχος αἰσθητικὴ λογικὴ ὁ ἄνθρωπος. Διὸ καὶ ἔσχατος γέγονεν, 15 ὡς ἐκ πάντων τὴν ψυχὴν ἄῤλον ἔχων καὶ τὸν νοῦν Θεοῦ εἰκόνα.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ  
ΟΤΙ ΑΔΥΝΑΤΟΝ ΕΝ ΘΕΛΗΜΑ ΛΕΓΕΙΝ  
ΕΠΙ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τὸ Χριστὸς ὄνομα οὐ φύσεώς ἐστὶ δηλωτικόν, ἀλλὰ συνθέ- 20 του ὑποστάσεως. Τουτέστιν, ὄλος ὁ Χριστὸς καὶ Κύριός ἐστὶ καὶ Θεὸς καὶ παντοδύναμος, ἔχων ἐν ἑαυτῷ καὶ ἦν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἀδαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως ἐφόρεσε

φύση, χωρίς νὰ περιγράψει μὲ τὴ λέξη τὸν ὀρισμένο ἄνθρωπο, ποὺ ἀναγνωρίζεται χωριστὰ ἀπὸ τὸ ὄνομα.

Φύση εἶναι αὐτὸ ποὺ νοοῦμε ἐξίσου σὲ ὅλα ὅσα λέμε ὅτι ἀνήκουν στὸ ἴδιο εἶδος.

Ἐπίστασις εἶναι αὐτὴ ποὺ παριστάνει καὶ περιγράφει τὸ κοινὸ καὶ ἀπερίγραπτο χωριστὰ σὲ κάποιον, γιὰ παράδειγμα ὁ τᾶδε.

Ἐπίστασις εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἔχει μαζὶ μὲ τὸ γενικὸ καὶ κάτι εἰδικό.

Φύση, σύμφωνα μὲ τοὺς ἔξω, εἶναι ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἡρεμίας.

Φύση εἶναι ἡ ὅποια ὑπαρξὴ τοῦ καθενός.

Ἡ φύση ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ ρῆμα φύω.

Πρώτη οὐσία εἶναι κάθετι ποὺ ὑπάρχει καθεαυτὸ, ὅπως τὸ λιθάρι. Δεύτερη οὐσία εἶναι ἡ αὐξητική, ἐπειδὴ τὸ φυτὸ αὐξάνει καὶ φθάνει. Τρίτη οὐσία εἶναι ἐκείνη ποὺ ἔχει ψυχὴ καὶ αἴσθησις, ὅπως ὁ ἵππος. Τέταρτη οὐσία εἶναι ἐκείνη ποὺ ἔχει ψυχὴ, αἴσθησις καὶ λογικόν, δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸ καὶ δημιουργήθηκε τελευταῖος, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα μόνος ἔχει ἄυλη ψυχὴ καὶ τὸν νοῦ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

**ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ  
ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΛΕΜΕ ΕΝΑ ΘΕΛΗΜΑ  
ΣΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ**

Τὸ ὄνομα Χριστὸς δὲν δηλώνει φύση, ἀλλὰ σύνθετη ἐπίστασις. Δηλαδὴ ὅλος ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ Κύριος καὶ Θεὸς καὶ παντοδύναμος, ἔχοντας καὶ τὴ σάρκα ποὺ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὴ σωτηρίαν μας φόρεσε ἀδιαίρετα καὶ ἀσύγχυτα, σάρκα παθητὴ καὶ ὄχι

σάρκα παθητήν και ού παντοδύναμον, κτιστήν, όρατήν, περιγρα-  
 πτήν, τήν μη παντοδύναμον φυσικῶς, ἀλλ' ἐν τῷ Χριστῷ παντο-  
 δύναμον θέλημα ἔχουσαν. Οὐ γάρ ὑποστάσει ἐστὶ ὁ Χριστός  
 θνητός και ἀθάνατος, οὐ δ' αὖ πάλιν ἀδύναμος και παντοδύνα-  
 5 μος, όρατός και άόρατος, κτιστός και ἄκτιστος, ἀλλά τὸ μὲν φύ-  
 σει, τὸ δὲ ὑποστάσει. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, οὐκ ἐναντιότητι γνώμης,  
 ἀλλ' ἐν ιδιότητι φύσεως. Εἰς γάρ ἐστίν, ὡς προεῖπον, ὁ Χριστός,  
 ἔχων ἑκάτερα φυσικῶς. Τὸ γάρ, «οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς  
 σύ», οὐδὲν ἕτερον δείκνυσιν, ἀλλ' ἦ ὅτι σάρκα ἀληθῶς περιβέ-  
 10 βληται, φοβουμένην θάνατον. Τὸ γάρ φοβεῖσθαι θάνατον και  
 ἀναδύεσθαι και ἀγωνιᾶν, ἐκείνης ἐστὶ. Νῦν μὲν οὖν ἐρήμην αὐ-  
 τήν ἀφήσει και γυμνήν τῆς οἰκείας ἐνεργείας, ἵνα, αὐτῆς δείξας  
 τὴν ἀσθένειαν, πιστώσῃται αὐτῆς και τὴν φύσιν. Νῦν δὲ αὐτὴν  
 οὐκ ἀποκρύπτει, ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ φιλὸς ἄνθρωπος ἦν. Ὡσπερ  
 15 γάρ εἰ διὰ πάντων τὰ ἀνθρώπινα ἐπεδείκνυτο, τοῦτο ἂν ἐνομί-  
 σθη, οὕτως εἰ διὰ παντός τὰ τῆς Θεότητος ἐπετέλει, ἠπιστήθη ἂν  
 ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος. Διὰ τοῦτο ποικίλλει και ἀναμίγνυσι και  
 τὰ ρήματα και τὰ πράγματα, ἵνα μήτε τῇ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμο-  
 σατέως, μήτε τῇ τοῦ Μαρκίωνος και Μανιχαίου νόσῳ και μανίᾳ  
 20 παράσχῃ ὑπόθεσιν. Διὰ τοῦτο και προλέγει τὸ ἐσόμενον ὡς  
 Θεός, και ἀναδύεται πάλιν ὡς ἄνθρωπος.

Ὁ ἐπὶ τοῦ ἐνός και μόνου Χριστοῦ δύο θελήματα εἰπεῖν ἢ  
 ὁμολογεῖν παραιτούμενος, τοῦτο τὸ ἐν θέλημα, ὅπερ ἐπ' αὐτοῦ  
 λέγεις, ἀναρχον και συνἀναρχον και συναἰδιον τῷ Πατρὶ και τῷ  
 25 ἀγίῳ Πνεύματι, ἢ ποσότητι θεϊκὸν ὄλον, ἀπλοῦν τε και ἀσύνθε-  
 τον, ὡς τῆς θείας ὑπάρχον οὐσίας, ἢ διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ἀλ-  
 λοῖδόν τί σοι δοκεῖ; Ὅποῖον δὲ σήμανον, και τί τούτου τοῦ θελή-  
 ματος τὸ ὄνομα, φῆσαι ἡμῖν. Τὸ γάρ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως,  
 τουτέστι τοῦ θείου θελήματος ὄνομα, ἐγὼ σημαίνω. Ὡσπερ γάρ  
 30 ἡ θεία φύσις ἢ τρισυπόστατος ἀναρχος, ἄκτιστος, ἀπερινόητος,  
 ἀπλῆ και ἀσύνθετος ὀλότητι ὑπάρχει, οὕτω και τὸ αὐτῆς θέλημα.  
 Ἴδου οὖν τὸ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως εἶπον, και πάντες μοι συμ-

παντοδύναμη, δημιουργημένη, ὄρατή, περιγραπτή, πού δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς παντοδύναμης, ἀλλὰ στὸν Χριστὸ ἔχει θέλημα παντοδύναμο. Γιατὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ὑπόστασιν δὲν εἶναι θνητὸς κι ἀθάνατος, οὔτε πάλι ἀδύναμος καὶ παντοδύναμος, ὄρατος καὶ ἀόρατος, κτιστὸς καὶ ἄκτιστος, ἀλλὰ τὸ ἓνα εἶναι κατὰ τὴ φύσιν καὶ τὸ ἄλλο κατὰ τὴν ὑπόστασιν. Καὶ γενικᾶ εἶναι ἔτσι ὄχι ἀπὸ ἐναντιότητα γνώμης, ἀλλὰ ἐξαιτίας τῆς ιδιότητος τῆς φύσεως. Γιατί, ὅπως προεῖπα, ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνας καὶ ἔχει καὶ τὰ δύο ἀπὸ τὴ φύσιν του. Τὸ «ὄχι ὅπως θέλω ἐγώ, ἀλλὰ ὅπως ἐσὺ» δηλαδὴ δὲν δείχνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ἔχει φορέσει ἀληθινὴ σὰρκα πού φοβᾶται τὸ θάνατο. Γιατὶ τὸ νὰ φοβᾶται τὸ θάνατο καὶ νὰ τὸν ἀποφεύγει καὶ νὰ ἀγωνιᾶ εἶναι γνωρίσματα τῆς σάρκας. Ἄλλοτε λοιπὸν τὴν ἀφήνει ἔρημη καὶ γυμνὴ ἀπὸ τὴν ἐνέργειά της, γιὰ νὰ βεβαιώσῃ κι αὐτῆς τὴ φύσιν δείχνοντας τὴν ἀδυναμία της, καὶ ἄλλοτε δὲν τὴν ἀποτρέπει, γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος. Ὅπως δηλαδὴ ἂν ἐκδηλωνόταν ἀνθρώπινα μὲ ὅλες τὶς ἐνέργειές του, θὰ νομιζόταν ἄνθρωπος, ἔτσι κι ἂν πάντοτε ἐκτελοῦσε θεῖες ἐνέργειες, δὲν θὰ πιστευόταν ὁ λόγος τῆς οἰκονομίας. Γι' αὐτὸ ποικίλλει τὶς ἐνέργειές του καὶ ἀναμειγνύει καὶ τὰ λόγια καὶ τὰ πράγματα, γιὰ μὴ δώσει ἀφορμὴ οὔτε στὴ νόσο καὶ τὴ μανία τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέα, οὔτε τοῦ Μαρκίωνα καὶ τοῦ Μανιχαίου. Γι' αὐτὸ καὶ προλέγει αὐτὸ πού θὰ γίνῃ ὡς Θεὸς καὶ προσπαθεῖ πάλι νὰ τὸ ἀποφύγῃ σὰν ἄνθρωπος.

Ὅποιος ἀρνεῖται νὰ πεῖ ἢ νὰ ὁμολογήσῃ δύο θελήματα στὸν ἓνα καὶ μόνον Χριστό, αὐτὸ τὸ ἓνα θέλημα πού λέγεις γι' αὐτὸν σοῦ φαίνεται ἄναρχο καὶ συνάναρχο καὶ συναῖδιο μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἢ θεϊκὸ ὄλο κατὰ τὴν ποσότητα, ἀπλὸ μαζὶ καὶ ἀσύνθετο, ἐπειδὴ εἶναι ἡ οὐσία τοῦ θείου, ἢ σοῦ φαίνεται διαφορετικὸ ἐξαιτίας τῆς ἐνανθρώπησης; Δήλωσέ μας ὁμως τί λογῆς εἶναι, καὶ πές μας ποιό εἶναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ θελήματος. Γιατὶ τὸ ὄνομα πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση, δηλαδὴ τὸ ὄνομα τοῦ θείου θελήματος, τὸ φανερώνω ἐγώ. Ὅπως δηλαδὴ ἡ θεία φύσιν ἢ τρισυπόστατη εἶναι στὴν ὁλότητά της ἀναρχη, ἄκτιστη, ἀκατανόητη, ἀπλὴ καὶ ἀσύνθετη, ἔτσι εἶναι καὶ τὸ θελήματός της. Νὰ λοιπὸν εἶπα

φθέγγονται, ὡς τὴν ἀλήθειαν εἰρηκότι. Καὶ σὺ αὐτὸς εἰ θέλεις καὶ οὐ θέλεις. Εἶπε οὖν ἡμῖν τὸ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ποῖον ὄνομα ἔχει. Ζήτησον Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην ὄλην. Εἶπε τούτου σὺ τοῦ ἐφευρισκομένου ἐπὶ Χριστοῦ ἐνὸς θελήματος τὸ  
 5 ὄνομα. Ζήτησον καὶ μὴ ὀκνήσης. Ἄλλ' ἄρα ἐπειδὴ τὸ θεῖον θέλημα θεῖον λέγεται, καὶ τὸ ἀνθρώπινον θέλημα ἀνθρώπινον λέγεται, θεανδρικὸν θέλημα εἶποις τὸν Χριστὸν ἔχειν; Οὐ νομίζω. Ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα θεανδρικὸν οὐκ ἔχει θελημα, ἀλλ' ἄρα σύνθετον τολμῆσης εἶπειν; Ὁμοίως πάλιν καινὸν  
 10 τῆ Θεότητι τοῦτο. Ἄλλ' ἄρα φυσικὸν εἶπης; Συγχύσεις καὶ σὺ κατὰ Σευῆρον· δύο γὰρ φύσεις ἢ φυσικὰ θελήματα, μία φύσις ἢ ἐν φυσικὸν θέλημα γενέσθαι ἀνευ συγχύσεως ἀδύνατον. Ἄλλ' ὑποστατικόν; Καὶ πάλιν ἀλλοτριώσεις τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς, καὶ τρεῖς θελήσεις εἰσάγων φανήσῃ μὴ συμβαινούσας ἀλλήλαις,  
 15 ὥσπερ καὶ τὰς ὑποστάσεις.

Ἐὰν εἶπης τὴν ὡς ἐνὸς μίαν θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, ἀναγκασθήσῃ τὴν ὡς ἐνὸς τοῦ Πατρὸς καὶ τὴν ὡς ἐνὸς τοῦ Πνεύματος εἶπειν, κἂν θέλῃς καὶ μὴ θέλῃς θέλησιν καὶ ἐνέργειαν, καὶ εὐρεθήσεται εἰς πολυθεῖαν ἐκπίπτων ὁ λόγος. Ἐὰν καὶ σχετικὴν  
 20 εἶπης, Νεστορίου εἰσάγεις προσωπικὴν διαίρεσιν. Εἰ δὲ καὶ παρὰ φύσιν εἶπης, φθείρεις τὴν ὑπαρξιν τοῦ θέλοντος· φθορὰ γὰρ τῆ φύσει τὸ παρὰ φύσιν ἐστὶ, καθὼς οἱ Πατέρες ὠρίσαντο. Ἄλλ' ἄρα τὴν μονάδα πάλιν ἀνασπαράξεις καὶ εἰς ψήφους ἡμᾶς κινήσεις εἰς διμοιρότριτα τοῦ παρὰ σοῦ ἐνὸς θελήματος, ὅπως μαθεῖν  
 25 εὐρωμεν κατὰ πόσον ἐστὶ θεῖον, καὶ κατὰ πόσον ἀνθρώπινον. Ὁμοίως καὶ κατὰ πόσον ἀκτιστον καὶ κατὰ πόσον κτιστόν, καὶ ἀπλῶς ὡς ἐστὶ σοι φίλον εἶπειν. Εἶπε ἡμῖν τὸ ὄνομα τοῦ θελήματος τοῦ παρὰ σοῦ πρεσβευομένου ἐπὶ Χριστοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἀνώνυμον ὑπάρχει κατὰ σὲ τὸ θέλημα τὸ ἐν ὃ λέγεις ἐπὶ Χριστοῦ, σύν-  
 30 ταξον αὐτὸ μετὰ τῶν ἀνωλύμων Ψαλμῶν, ὅπως κἂν ἐκεῖ χώραν καὶ τόπον εὐρη. Ἐπειδὴ, λογιώτατε, ἡμεῖς ἀνώνυμον τί ποτε

τὸ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση ὄνομα καὶ θὰ συμφωνήσουν ὅλοι μαζί μου, ὅτι εἶπα τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ καὶ σὺ ὁ ἴδιος, εἴτε θέλεις εἴτε δὲν θέλεις. Πές μας λοιπὸν τὸ μετὰ ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση, ποιὸ ὄνομα ἔχει. Ἐναζήτησε σὲ ὅλη τὴν Παλαιὰ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη. Πές μας τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ἑνὸς θελήματος πὺ ἐφευρίσκεις στὸ Χριστό. Ἐναζήτησε καὶ μὴ βαρεθεῖς. Ἐλλὰ μήπως, ἐπειδὴ τὸ θεῖο θέλημα λέγεται θεῖο καὶ τὸ ἀνθρώπινο θέλημα λέγεται ἀνθρώπινο, θὰ μπορούσες νὰ πεῖς ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει θεανδρικό θέλημα; Δὲν νομίζω, ἐπειδὴ ὁ Πατέρας καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν ἔχουν θεανδρικό θέλημα. Ἐλλὰ μήπως θὰ τολμήσεις νὰ τὸ πεῖς σύνθετο; Ὅμοια πάλι αὐτὸ θὰ εἶναι νέο γιὰ τὴ θεότητα. Θὰ τὸ πεῖς μήπως φυσικό; Θὰ προκαλέσεις τότε καὶ ἐσὺ σύγχυση ὅπως ὁ Σεβήρος. Γιατὶ δύο φύσεις ἢ δύο φυσικά θελήματα νὰ γίνουν μιὰ φύση ἢ ἕνα φυσικό θέλημα χωρὶς σύγχυση εἶναι ἀδύνατο. Θὰ τὸ πεῖς μήπως ὑποστατικό; Καὶ πάλι θ' ἀποξενώσεις τὸν Υἱὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ θὰ φανεῖς ὅτι εἰσάγεις τρεῖς θελήσεις πὺ δὲ συμφωνοῦν μεταξύ τους, ὅπως καὶ τὶς ὑποστάσεις.

Ἐν πεῖς τὴ μία θέληση καὶ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ ὡς ἑνός, θ' ἀναγκαστεῖς νὰ πεῖς μία θέληση καὶ ἐνέργεια καὶ τοῦ Πατέρα ὡς ἑνός καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὡς ἑνός, εἴτε τὸ θέλεις εἴτε δὲν τὸ θέλεις καὶ θὰ βρεθεῖ ὁ λόγος νὰ ἐκτρέπεται στὴν πολυθεῖα. Ἐν πάλι τὴν πεῖς καὶ σχετική, τότε εἰσάγεις τὴν προσωπικὴ διαίρεση τοῦ Νεστορίου. Καὶ ἂν τὴν πεῖς καὶ παρὰ φύση, φθείρεις τὴν ὑπαρξη ἐκείνου πὺ θέλει γιατί εἶναι φθορὰ τῆς φύσης τὸ παρὰ φύση, ὅπως ὄρισαν καὶ οἱ Πατέρες. Ἐλλὰ μήπως τὴ μονάδα πάλι θὰ σπαράξεις καὶ θὰ μᾶς κάνεις νὰ λογαριάζομε τὰ δευτερότριτα τοῦ ἑνός θελήματος, γιὰ νὰ μπορέσομε νὰ μάθομε κατὰ πόσο εἶναι θεῖο καὶ κατὰ πόσο ἀνθρώπινο, ὅμοια καὶ κατὰ πόσο εἶναι ἄκτιστο καὶ κατὰ πόσο κτιστό, καὶ γενικὰ ὅπως σοῦ ἀρέσει νὰ τὸ πεῖς. Πές μας τὸ ὄνομα τοῦ θελήματος, πὺ ἐσὺ πρεσβεύεις γιὰ τὸν Χριστό. Ἐν πάλι κατὰ τὴ γνώμη σου εἶναι καὶ ἀνώνυμο τὸ θέλημα τὸ ἕνα πὺ λέγεις γιὰ τὸν Χριστό, σύνταξέ το μὲ τοὺς ἐπώνυμους ψαλμούς, γιὰ νὰ βρεῖ ἔστω καὶ ἐκεῖ θέση καὶ τόπο. Γιατὶ ἐμεῖς, λογιώτατέ μου, δὲν μπορούμε νὰ ὁμολογήσομε κάτι ἀνώνυμο. Ὅπως εἶναι φυσικό,

ὁμολογήσαι οὐ δυνάμεθα. Ὡς εἰκὸς δέ, μέχρι τοῦ νῦν τινι τῶν  
 γηγενῶν οὐ πεφανέρωται. Ἐγγάραξον οὖν ὀριστικῶς ἐκ πατρι-  
 κῶν διδασκαλιῶν καὶ τὴν τοῦ ὀνόματος δῆλωσιν διατύπωσον  
 ἡμῖν. « Ἄ γὰρ ἀριθμοῦμεν ἡμεῖς, ταῦτα καὶ ὁμολογοῦμεν», κατὰ  
 5 τὸν μέγαν καὶ θεοφάντορα Βασίλειον. Ἐγὼ λέγω, ὅτι ἡ ζωο-  
 ποιὸς σὰρξ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἔσχε τῷ Θεῷ Λόγῳ πάν-  
 τα τὰ ὑπερφυᾶ τῆς ἰδίας φύσεως, εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπό-  
 στασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου τὰς δύο φύσεις συντελούσας. Ἐνα γὰρ  
 Υἱόν, ὡς ἓνα τῆς ἁγίας Τριάδος συμπροσκυνοῦμεν Πατρὶ καὶ  
 10 ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς πρὸ τῶν αἰώνων, νῦν καὶ εἰς τοὺς σύμπαν-  
 τας αἰῶνας, καὶ μετὰ τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

μέχρι τώρα σὲ κανένα ἀπὸ τοὺς γεννημένους ἀνθρώπους δὲν ἔχει φανερωθεῖ. Σχημάτισε λοιπὸν μὲ ὄρισμὸ ἀπὸ τὶς πατερικὲς διδασκαλίαις καὶ διατύπωσε μᾶς τὴ δήλωσιν τοῦ ὀνόματος. Γιατὶ σύμφωνα μὲ τὸν μέγαλο καὶ θεοφάντορα Βασίλειον «αὐτὰ ποὺ ἡμεῖς ἀριθμοῦμε, αὐτὰ καὶ ὁμολογοῦμε». Ἐγὼ λέγω, ὅτι ἡ ζωοποιὸς σὰρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἶχε μέσα στὸν ἴδιον τὸν Θεὸ Λόγον ὅλα τὰ ὑπερφυσικὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως του, ἐνεργώντας οἱ δύο φύσεις σὲ ἓνα πρόσωπον καὶ μία ὑπόστασις τοῦ Θεοῦ Λόγου. Γιατὶ ἓνα Υἱό, ὡς ἓνα τῆς ἁγίας Τριάδας, προσκυνοῦμε μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, τώρα καὶ σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες καὶ ἔπειτα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.



ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ  
ΚΕΦΑΛΑΙΑ Ι' ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΘΕΛΗΜΑΤΩΝ  
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ  
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.  
ΕΓΓΡΑΦΗ ΔΕ ΠΡΟΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥΣ

α'. Εἰ ὡσπερ μιᾶς ὑποστάσεώς ἐστὶν ὁ Λόγος μετὰ τῆς σαρκός, οὕτω καὶ ἐν θέλημα κατὰ τινὰς, εὐλογημένοι, ἀνάγκη ὡσπερ τῇ ὑποστάσει, οὕτω καὶ τῷ θελήματι καὶ ἡμῶν καὶ τοῦ Πατρὸς διαφέρειν. Καὶ πῶς ἢ τῆς φύσεως πρὸς τὸν Πατέρα ταύ-  
5 τότης τῇ διαφορᾷ τῶν θελημάτων δειχθήσεται;

β'. Οἷς ὁ Λόγος τὸ ἐν ἔχει μετὰ τῆς σαρκός, τούτοις τοῦ Πατρὸς χωρίζεται, καὶ οἷς τὸ ἐν ἔχει μετὰ τοῦ Πατρὸς, τούτοις τῆς σαρκός διακρίνεται. Εἰ δὲ ἐν θέλημα μετὰ τῆς σαρκός κατὰ τι-  
νας, εὐλογημένοι, ἄρα τῷ θελήματι τοῦ Πατρὸς ἐχωρίσθη.

10 γ'. Εἰ οἷς ἠνωται ὁ Λόγος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, τούτοις τῆς σαρκός διαφέρειν κρίνεται, ἠνωται δὲ κατὰ τὴν κοινὴν τῶν Χριστιανῶν δόξαν τῷ θελήματι Πατρὶ καὶ Πνεύματι, ἄρα θελήματι τῆς σαρκός διαφέρει τοῦ Πατρὸς καὶ Πνεύματος, ὡς αὐτοὶ ἑαυτοῖς οἱ Πατέρες καὶ ἡμῖν διωρίσαντο, καὶ ἡμεῖς, εὐλο-  
15 γημένοι, φυλάσσειν σπουδάζομεν.

δ'. Τοῦτο τὸ ἐν θέλημα ἢ φυσικὸν ἢ ὑποστατικὸν ἀνάγκη αὐτοῦς, εὐλογημένοι, λέγειν, εἴπερ ἢ τῶν ὄντων σύστασις ἐν οὐσίᾳ καὶ ὑποστάσει θεωρεῖται. Τί γὰρ ἂν καὶ εἴη παρὰ ταῦτα

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ  
ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΔΕΚΑ ΓΙΑ ΤΑ ΔΥΟ ΘΕΛΗΜΑΤΑ  
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΑ ΜΑΣ  
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ  
ΓΡΑΦΤΗΚΑΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥΣ

1. Ἄν, εὐλογημένοι, ὅπως ὁ Λόγος ἔχει μία ὑπόσταση με τὴ σάρκα, ἔτσι ἔχει, σύμφωνα με μερικούς, καὶ ἓνα θέλημα, εἶναι ἀνάγκη, ὅπως στὴν ὑπόσταση, ἔτσι καὶ στὸ θέλημα νὰ διαφέρει καὶ ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καὶ πῶς θὰ δειχθεῖ ἡ ταυτότητα τῆς φύσης πρὸς τὸν Πατέρα με τὴ διαφορὰ τῶν θελημάτων;

2. Μὲ ὅποια ὁ Λόγος ἐνώνεται με τὴ σάρκα, με αὐτὰ χωρίζεται ἀπὸ τὸν Πατέρα· καὶ με ὅποια ἐνώνεται με τὸν Πατέρα, με αὐτὰ διακρίνεται ἀπὸ τὴ σάρκα. Κι ἂν, σύμφωνα με κάποιους, ἔχει, εὐλογημένοι, ἓνα θέλημα με τὴ σάρκα, ἄρα ὡς πρὸς τὸ θέλημα χωρίστηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα.

3. Ἄν, με ὅποια ὁ Λόγος εἶναι ἐνωμένος με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, με αὐτὰ κρίνεται ὅτι διαφέρει ἀπὸ τὴ σᾶρκα, καί, σύμφωνα με τὴν κοινὴ πίστη τῶν Χριστιανῶν, εἶναι ἐνωμένος κατὰ τὸ θέλημα με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ἄρα ὡς πρὸς τὸ θέλημα τῆς σάρκας διαφέρει ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅπως οἱ Πατέρες καθόρισαν γιὰ τὸν ἑαυτό τους καὶ γιὰ μᾶς, καὶ ἡμεῖς, εὐλογημένοι, προσπαθοῦμε νὰ φυλάξομε.

4. Αὐτὸ τὸ ἓνα θέλημα εἶναι ἀνάγκη, εὐλογημένοι, νὰ τὸ λένε ἢ φυσικὸ ἢ ὑποστατικὸ, ἐφόσον βέβαια ἡ σύσταση τῶν ὄντων νοεῖται με οὐσία καὶ ὑπόσταση. Τί ἄλλο θὰ μπορούσαν νὰ ποῦν

ἕτερον λέγειν, οἷς οὐκ ἐξῆν; Ἄλλ' εἰ μὲν φυσικὸν αὐτὸ εἶπωσι, καὶ μίαν φύσιν λέξουσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός, καὶ μὴ θέλοντες. Εἰ δὲ ὑποστατικόν, ἀναγκασθήσονται διὰ τὰς ἀγίας τρεῖς ὑποστάσεις τρία λέγειν καὶ τὰ θελήματα, εἴπερ ἑαυτοῖς στοιχεῖν  
5 διέγνωσαν.

ε'. Εἰ τὸ τῆς φύσεως τοῦ Λόγου θέλημα δημιουργικὸν πάντων τῶν γεγονότων, τοῦτο δὲ κατ' αὐτούς, εὐλογημένοι, καὶ τῆς σαρκὸς τυγχάνει θέλημα, δημιουργὸς ἔσται προδήλως τῶν γεγονότων καὶ ἡ τοῦ Λόγου σὰρξ, καὶ ἀνήρηται οὕτω γε ἡ κοινὴ δόξα  
10 τῶν Χριστιανῶν, τὸ κτιστὴν αὐτὴν εἶναι. Πῶς γὰρ κτίσμα τὸ ἐκ μὴ ὄντων κτίζον καὶ τὸ ἐξαιρέτον τῆς θείας φύσεως ἰδίωμα ἔχον;

ς'. Εἰ διὰ τὸ ἓν θέλημα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος καὶ μία φύσις αὐτῶν ἐδείχθη ὑπὸ τῶν θεολήπτων Πατέρων,  
15 ἓν δὲ θέλημα κατ' αὐτούς, εὐλογημένοι, τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός, καὶ μία φύσις ἔσται γε οὕτω καὶ τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός. Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Λόγου τὸ ἓν θέλημα τὴν μίαν φύσιν οὐ συνάγει, οὐδὲ ἐπὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος τὸ ἓν θέλημα τὴν μίαν φύσιν συνάξει, καὶ κενὴ ἡ πίστις ἡμῶν, κενὸν  
20 τὸ τῶν Πατέρων κήρυγμα.

ζ'. Τοῦτο τὸ ἓν θέλημα ἢ προαιρετικὸν τυγχάνει ἢ φυσικόν. Ἄλλ' εἰ μὲν φυσικόν, καὶ μία φύσις ἔσται, ὡς καὶ ἤδη ἐδείχθη, τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Λόγου· εἰ δὲ προαιρετικόν, ὥσπερ τῇ ὑποστάσει, οὕτω καὶ τῇ γνώμῃ χωρισθήσεται Πατρὸς καὶ Πνεύματος  
25 τὸς ὁ Χριστός.

η'. Εἰ κατὰ τὸν μέγαν Κύριλλον τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα οὐσίας

ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ (αὐτοὶ ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ποῦν); Ἄλλὰ ἂν τὸ ὀνομάσουν φυσικό, θὰ ὁμολογήσουν, καὶ νὰ μὴ τὸ θέλουν, μία φύση τοῦ Λόγου καὶ τῆς σάρκας. Ἄν πάλι ὑποστατικό, θ' ἀναγκασθοῦν γιὰ τὶς ἅγιες τρεῖς ὑποστάσεις νὰ ποῦν τρία καὶ τὰ θελήματα, ἂν θέλουν νὰ εἶναι συνεπεῖς μὲ τὸν ἑαυτό τους.

5. Ἄν τὸ θέλημα τῆς φύσης τοῦ Λόγου εἶναι δημιουργικὸ ὅλων ἐκείνων ποὺ ἔχουν γίνει, κι αὐτό, σύμφωνα μ' αὐτούς, εὐλογημένοι, τυχαίνει νὰ εἶναι καὶ τὸ θέλημα τῆς σάρκας, προφανῶς θὰ εἶναι καὶ ἡ σάρκα τοῦ Λόγου δημιουργὸς ἐκείνων ποὺ ἔχουν γίνει, καὶ ἔτσι ἔχει ἀναιρεθεῖ ἡ κοινὴ πίστη τῶν Χριστιανῶν, ὅτι ἡ σάρκα εἶναι κτιστή. Πῶς δηλαδὴ μπορεῖ τὸ δημιούργημα, ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὰ μὴ ὄντα, νὰ δημιουργεῖ καὶ νὰ ἔχει τὸ ἔξαιρετικὸ ἰδίωμα τῆς θείας φύσης;

6. Ἄν γιὰ τὸ ἓνα θέλημα τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀποδείχθηκε καὶ μία ἡ φύση τους σύμφωνα μὲ τοὺς θεοπνευστοὺς Πατέρες, καὶ εἶναι, σύμφωνα μ' αὐτούς, εὐλογημένοι, ἓνα τὸ θέλημα τοῦ Λόγου καὶ τῆς σάρκας, ἔτσι θὰ εἶναι καὶ μία ἡ φύση τοῦ Λόγου καὶ τῆς σάρκας. Ἄν ὅμως στὴ σάρκα καὶ τὸν Λόγο, ἀπὸ τὸ ἓνα θέλημα δὲν ἐξυπακούεται ἡ μία φύση, οὔτε στὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα τὸ ἓνα θέλημα θὰ συντελέσει νὰ εἶναι μία καὶ ἡ φύση, καὶ θὰ εἶναι κενὴ ἡ πίστη μας, κενὸ καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Πατέρων<sup>1</sup>.

7. Αὐτὸ τὸ ἓνα θέλημα εἶναι ἢ προαιρετικὸ ἢ φυσικὸ (τῆς προαίρεσης – φύσης). Ἄλλ', ἂν εἶναι φυσικό, θὰ εἶναι καὶ μία φύση, ὅπως καὶ ἤδη ἔχομε δείξει, τῆς σάρκας καὶ τοῦ Λόγου· ἂν εἶναι προαιρετικὸ, ὅπως κατὰ τὴν ὑπόστασις ἔτσι καὶ κατὰ τὴ γνώμη θὰ χωριστεῖ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα.

8. Ἄν, σύμφωνα μὲ τὸν μεγάλου Κύριλλο, ὅσα εἶναι τῆς ἴδιας

1. Α' Κορ. 15, 14.

καὶ φύσεως, καὶ τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσι θελήματος, πῶς τὰ τῆς αὐτῆς μὴ ὄντα φύσεως τοῦ αὐτοῦ εἶναι θελήματος δύνανται;

θ'. Εἰ τὸ μὴ θέλειν ἀποθανεῖν, κατὰ τὸ χρυσοῦν στόμα Ἰωάννου, φυσικὸν ἔχει ἢ σὰρξ, μετὰ πάντων δὲ τῶν φυσικῶς προσόντων αὐτῇ ἰδιωμάτων ὁ Λόγος ἤνωσεν αὐτὴν ἑαυτῷ ἀτρέπτως καθ' ὑπόστασιν, πῶς τὰ φυσικῶς προσόντα αὐτῇ ἀρνούμενοι, οὐχὶ καὶ τὴν φύσιν τοῖς φυσικοῖς ἰδιώμασι συναρνοῦνται;

ι'. Εἰ τῷ θελήματι καὶ πρόσωπον συνεισάγεσθαι λέγουσι, καὶ διὰ τοῦτο τὸν οὐκ ὄντα φοβούμενοι φόβον, δύο θελήματα ἐπὶ 10 Χριστοῦ λέγειν οὐκ ἀνέχονται, ἵνα μὴ καὶ δύο πρόσωπα ἐξ ἀνάγκης αὐτοῖς συνεισαχθῆ, βιασθήσονται, εἴπερ εὐσυνάρτητον τὸν τοῦ οἰκείου δόγματος λόγον δεῖξαι βούλονται, ἢ διὰ τὸ ἐν θέλημα τῆς Θεότητος, καὶ ἐν λέγειν πρόσωπον (ἐπειδὴ τῷ θελήματι κατ' αὐτοὺς ἐξ ἀνάγκη καὶ πρόσωπον ἔπεται), ἢ διὰ τὰ τρία πρόσωπα, καὶ τρία θελήματα, Σαβελλίου τε τὴν συναίρεσιν καὶ Ἀρείου 15 τὴν διαίρεσιν εἰσάγειν.

Ἐπειδὴ δέ, εὐλογημένοι, ἢ ὁμωνυμία αἴτιον πολλάκις πλάνης γίνεται, τοῦ ἀκροατοῦ πρὸς ἑτέραν σημασίαν μεταβαίνοντος, παρ' ἣν ὑπέφηεν ὁ λόγος, παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἐν Χριστῷ 20 σύνεσιν, διὰ τὴν εὐκρινῆ καὶ ἀσύγχυτον τῶν σημαινομένων πραγμάτων δήλωσιν, σαφηνίσαι ὑμῖν πρὸ πάντων, εἰ ὅλως ἐστὶ θέλημα, καὶ ἐπὶ ποίων σημαινομένων, ἤγουν πραγμάτων, φέρεται τὸ τοιοῦτον ὄνομα· καὶ εἰ τὰ μὲν τῶν ὑπ' αὐτὸ προσαγορευομένων πραγμάτων σύνθετά εἰσι, τὰ δὲ ἀπλᾶ, καὶ ποῖα δὲ τὰ σύνθετα. 25 Καὶ εἰ ἄρα τὰ σύνθετα ὁμόχρονα ἔχουσι τὰ μέρη, ἢ οὐχ ὁμόχρονα, καὶ ποῖα ποίων προγενέστερα, ποῖα δὲ ποίων μεταγενέστερα. Καὶ τίς ὁ ἀποδεικτικὸς ἐκάστου μέρους καὶ ὀριστικὸς

οὐσίας καὶ φύσεως, εἶναι καὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, πῶς μποροῦν νὰ εἶναι τοῦ ἰδίου θελήματος ὅσα δὲν εἶναι τῆς ἴδιας φύσης;

9. Ἄν τὸ νὰ μὴ θέλει νὰ πεθάνει, σύμφωνα μὲ τὸ χρυσὸ στόμα τοῦ Ἰωάννη, εἶναι φυσικὸ ἰδίωμα τῆς σάρκας, κι ἂν μὲ ὅλα τὰ φυσικὰ προσόντα καὶ ιδιώματα τῆς ὁ Λόγος τὴν ἔνωσε μαζί του σὲ ὑπόσταση ἀμετάτρεπτη, πῶς, ἀρνούμενοι τὰ φυσικὰ προσόντα τῆς, δὲν ἀρνοῦνται μαζί μὲ τὰ φυσικὰ ιδιώματα καὶ τὴ φύση;

10. Ἄν μαζί μὲ τὸ θέλημα λένε ὅτι εἰσάγεται καὶ πρόσωπο, καὶ γι' αὐτό, φοβούμενοι τὸν ἀνύπαρκτο φόβο<sup>2</sup>, δὲν δέχονται νὰ λένε δύο θελήματα στὸν Χριστὸ, γιὰ νὰ μὴν εἰσαχθοῦν μαζί τους ὑποχρεωτικὰ καὶ δύο πρόσωπα, θὰ ἐξαναγκασθοῦν, ἂν θέλουν νὰ δείξουν λόγο συναρτημένο καλὰ μὲ τὴ διδασκαλία τους, ἢ ἐξαιτίας τοῦ ἑνὸς θελήματος τῆς θεότητος νὰ λένε καὶ ἓνα πρόσωπο (ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀποψὴ τους στὸ θέλημα ἀκολουθεῖ κατ' ἀνάγκην καὶ πρόσωπο), ἢ ἐξαιτίας τῶν τριῶν προσώπων νὰ εἰσάγουν καὶ τρία θελήματα, πὺ εἶναι ἡ κοινὴ αἴρεση τοῦ Σαβελλίου καὶ τοῦ Ἀρείου.

Ἐπειδὴ ὅμως, εὐλογημένοι, ἡ ταυτότητα ὀνομάτων γίνεται συχνὰ αἰτία πλάνης, καθὼς ὁ ἀκροατὴς μπορεῖ νὰ μεταβεῖ σὲ ἄλλη σημασία, ἀπὸ αὐτὴν πὺ θέλει ὁ λόγος, παρακαλῶ τὴν στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σοφία σας, πρὸς εὐκρινῆ καὶ ἀσύγχυτη δήλωση τῶν πραγμάτων νὰ σᾶς διασαφηνίσω πρὶν ἀπὸ ὅλα, ἂν ὑπάρχει γενικὰ θέλημα, καὶ σὲ ποιά σημαινόμενα, δηλαδὴ πράγματα, χρησιμοποιεῖται τὸ ὄνομα αὐτὸ, καὶ ἂν ὀρισμένα ἀπὸ τὰ πράγματα πὺ προσαγορεύονται σ' αὐτὸ εἶναι σύνθετα, κι ἄλλα ἄπλά, καὶ ποιά εἶναι τὰ σύνθετα. Κι ἐπίσης ἂν τὰ σύνθετα ἔχουν τὰ μέρη τους ὁμόχρονα ἢ ὄχι ὁμόχρονα, καὶ ποιά εἶναι προγενέστερα καὶ ἀπὸ ποιά, καθὼς καὶ ποιά μεταγενέστερα καὶ ἀπὸ ποιά, κι ἀκόμα ποιὸς εἶναι ὁ λόγος πὺ ἀποδεικνύει καὶ ὀρίζει κάθε μέρος, γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ

2. Ψαλμ. 52, 6.

λόγος, ἵνα ἔχωμεν νοούμενον τὸ ἐν θέλημα δέχεσθαι. Οὐ γὰρ  
περὶ φωνῶν ὁ λόγος τοῖς Πατράσιν, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων.  
Ὅθεν φωνὰς μὲν παραχωροῦντας τοὺς Πατέρας εὔρομεν, ἐν-  
νοίας δὲ οὐδαμῶς. Πρὸς ἐπὶ τούτοις δέ, τί προαίρεσις καὶ τί  
5 γνώμη, τί δὲ γνωμικὸν θέλημα καὶ τί προαιρετικόν. Ταῦτα γὰρ  
πάντα συνδραμεῖν θέλουσι πρὸς τὴν τῶν θελημάτων παράστα-  
σιν. Καὶ ὁ μὴ ταῦτα γινώσκων μετὰ ἀκριβείας καὶ περὶ θελημά-  
των διηγούμενος, τυφλὸς μυωπάζων, μὴ γινώσκων μῆτε τί λα-  
λεῖ, μῆτε περὶ τίνος διαβεβαιοῦται.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΥΤΩΙ

ΠΑΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

Φύσις ἐστὶ κατὰ μὲν φιλοσόφους ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἡρε-  
μίας, κατὰ δὲ τοὺς Πατέρας εἶδος κατὰ πολλῶν καὶ διαφερόν-  
των τῶ ἀριθμῶ, ἐν τῶ ὁποῖον τί ἐστὶ κατηγορούμενον.

15 Οὐσία ἐστὶ κατὰ μὲν φιλοσόφους ἀβυθυπόστατον πρᾶγμα μὴ  
δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν, κατὰ δὲ τοὺς Πατέρας ἢ κατὰ  
πολλῶν καὶ διαφερόντων ταῖς ὑποστάσεσιν ὄντοτης φυσικῆ.

Ἐτομόν ἐστὶν κατὰ μὲν φιλοσόφους ἰδιωμάτων συναγωγῆ,  
ὧν τὸ ἀθροισμα ἐπ' ἄλλου θεωρεῖσθαι οὐ δύναται, κατὰ δὲ τοὺς  
20 Πατέρας, οἷον Πέτρος ἢ Παῦλος ἢ τις ἕτερος τῶν καθ' αὐτὰ  
ἰδίους προσωπικοῖς ἰδιώμασι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀφοριζό-  
μενος.

Ἐπόστασις δὲ ἐστὶ κατὰ μὲν φιλοσόφους οὐσία μετὰ ἰδιω-  
μάτων, κατὰ δὲ τοὺς Πατέρας ὁ καθ' ἕκαστον ἄνθρωπος προ-  
25 σωπικῶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀφοριζόμενος.

δεχθούμε ὅτι νοεῖται τὸ ἓνα θέλημα. Γιατὶ ὁ λόγος τῶν Πατέρων δὲν ἀναφέρεται σὲ ὀνόματα, ἀλλὰ σὲ πράγματα. Γι' αὐτὸ θὰ βροῦμε τοὺς Πατέρες νὰ ἀδιαφοροῦν βέβαια γιὰ τὰ ὀνόματα, καθόλου ὅμως γιὰ τὰ πράγματα. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ νὰ διευκρινήσω τί εἶναι προαίρεση καὶ τί γνώμη, καθὼς καὶ τί εἶναι γνωμικὸ θέλημα καὶ τί προαιρετικὸ. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ συντελοῦν στὴν παρουσίαση τῶν θελημάτων, καὶ ὅποιος δὲν τὰ γνωρίζει μὲ ἀκρίβεια, καὶ ὅμως μιᾶ γιὰ τὰ θελήματα, εἶναι τυφλὸς μὲ κλειστὰ μάτια, πού δὲν γνωρίζει οὔτε τί λέγει, οὔτε γιὰ ποιὸ μᾶς διαβεβαιώνει.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ  
ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ Σ' ΑΥΤΟΝ  
ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΝΑΧΟ ΘΕΟΔΩΡΟ

Ἡ φύση, σύμφωνα μὲ τοὺς φιλοσόφους, εἶναι ἀρχὴ κίνησης καὶ ἡρεμίας, ἐνῶ σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες εἶναι εἶδος πού ἀναφέρεται σὲ πολλὰ καὶ διάφορα κατὰ τὸν ἀριθμὸ, καὶ πού ἀποδίδεται ὡς κατηγορούμενο τοῦ τί εἶναι κάτι.

Ἡ οὐσία, σύμφωνα μὲ τοὺς φιλοσόφους, εἶναι πράγμα μὲ δική του ὑπόσταση πού δὲν χρειάζεται ἄλλο γιὰ τὴ σύστασή του, ἐνῶ σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες εἶναι ἡ φυσικὴ ὄντοτητα πού κατηγορεῖται σὲ πολλὰ καὶ διάφορα στὶς ὑποστάσεις.

Ἄτομο, σύμφωνα μὲ τοὺς φιλοσόφους, εἶναι συναγωγὴ ἰδιωμάτων, τὸ ἄθροισμα τῶν ὁποίων δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὲ ἄλλο, ἐνῶ σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες ἄτομο εἶναι γιὰ παράδειγμα ὁ Πέτρος ἢ ὁ Παῦλος ἢ κάποιος ἄλλος πού διακρίνεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μὲ τὰ ἰδιαίτερα προσωπικά του ἰδιώματα.

Ἐπίστασις, σύμφωνα μὲ τοὺς φιλοσόφους, εἶναι οὐσία μὲ ἰδιώματα, ἐνῶ σύμφωνα μὲ τοὺς Πατέρες εἶναι ὁ συγκεκριμένος ἄνθρωπος πού διακρίνεται προσωπικά ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.



ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΛΟΥΓΔΟΥΝΟΥ,  
ΜΑΘΗΤΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ,

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΒΙΑΙΝΗΣ

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΛΟΓΩΝ,

ΟΥ Η ΑΡΧΗ

«ΖΗΤΩΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ, ΑΚΟΥ ΤΟΥ ΔΑΒΙΔ ΛΕΓΟΝΤΟΣ»

Θέλησις καὶ ἐνέργεια Θεοῦ ἐστίν, ἡ παντὸς χρόνου καὶ τό-  
που καὶ αἰῶνος, καὶ πάσης φύσεως ποιοτικὴ τε καὶ προνοητικὴ  
αἰτία. Θέλησις ἐστὶ τῆς νοερᾶς ψυχῆς, ὃ ἐφ' ἡμῖν λόγος, ὡς αὐτε-  
10 ζούσιος αὐτῆς ὑπάρχουσα δύναμις. Θέλησις ἐστὶ νοῦς ὀρεκτικὸς  
καὶ διανοητικὴ ὄρεξις πρὸς τὸ θεληθὲν ἐπινεύουσα.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΛΟΓΟΥ

Θέλησις ἐστὶ φυσικὴ δύναμις, τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτι-  
15 κή.

Θέλησις ἐστὶ φυσικὴ ὄρεξις τῇ τοῦ λογικοῦ φύσει κατάλλη-  
λος.

Θέλησις ἐστὶ φυσικὴ αὐτοκράτορος νοῦ αὐτεζούσιος κίνη-  
σις, ἢ νοῦς περὶ τι ἀβhairέτως κινούμενος.

20 Αὐτεζουσιότης ἐστὶ νοῦς κατὰ φύσιν κινούμενος, ἢ νοερὰ  
τῆς ψυχῆς κίνησις αὐτοκρατῆς.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ  
ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΙΓΛΩΝΑ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΚΥΝΟΠΟΛΕΩΣ

ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

25 Θέλησις ἐστὶ φυσικὴ παντὸς νοεροῦ ἀβhairετος δύναμις,  
ὡς μηδὲν κατὰ τὴν οὐσίαν ἀκούσιον ἔχοντος.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ, ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ ΛΟΓΟΥ

Θέλησις ἐστὶ φυσικὴ λόγου τοῦ ἐν ἡμῖν κίνησις. Θέλησις  
ἐστὶν ὄρεξις λογικὴ τε καὶ ζωτικὴ.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΛΟΥΓΔΟΥΝΟΥ,  
ΜΑΘΗΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗ,  
ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ  
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟ, ΔΙΑΚΟΝΟ ΒΙΑΙΝΗΣ  
ΠΟΥ Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ  
«ΟΤΑΝ ΖΗΤΑΣ ΤΟΝ ΘΕΟ, ΑΚΟΥ ΤΙ ΛΕΓΕΙ Ο ΔΑΒΙΔ».

Θέληση καὶ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ποιοτικὴ καὶ προνοη-  
τικὴ αἰτία τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου καὶ τῆς αἰωνιότητος καὶ ὅλης  
τῆς φύσης.

Θέληση τῆς νοερῆς ψυχῆς εἶναι ὁ μέσα μας λόγος, ὡς δύναμὴ  
τῆς αὐτεξούσια.

Θέληση εἶναι νοῦς πού ὀρέγεται καὶ ὄρεξη τῆς διάνοιας πού  
συναινεῖ σ' ἐκεῖνο πού θελήσαμε.

ΤΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΑ ΤΟΥ ΣΤΡΩΜΑΤΕΑ  
ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Θέληση εἶναι φυσικὴ δύναμη, πού ὀρέγεται τὸ κατὰ φύσιν ὄν.  
Θέληση εἶναι φυσικὴ ὄρεξη κατάλληλη στὴ φύσιν τοῦ λο-  
γικοῦ.

Θέληση εἶναι φυσικὴ κίνηση αὐτεξούσια τοῦ αὐτοκυρίαρχου  
νοῦ, ἢ νοῦς πού κινεῖται γύρω ἀπὸ κάτι μ' ἐκλογή δική του.

Αὐτεξουσιότητα εἶναι νοῦς πού κινεῖται κατὰ φύσιν, ἢ νοερὴ  
κίνηση τῆς ψυχῆς πού αὐτοκυριαρχεῖται.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ  
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΑΡΣΑΝΩΝ  
ΠΡΟΣ ΤΟΥ ΑΙΓΛΩΝΑ, ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΝΟΠΟΛΕΩΣ

Θέληση εἶναι φυσικὴ, αὐτόγνωμη δύναμη κάθε νοεροῦ, ἐπει-  
δὴ δὲν ἔχει τίποτε ἀθέλητο στὴν οὐσία του.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ, ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ  
ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ

Θέληση εἶναι φυσικὴ κίνηση τοῦ λόγου πού ὑπάρχει μέσα  
μας. Θέληση εἶναι ὄρεξη λογικὴ καὶ ζωτικὴ.

## ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΛΟΓΟΥ

Θέλησις ἐστὶ ψυχῆς νοερᾶς αὐτεξούσιος κίνησις. Πρῶτον  
 ἰδίωμα τῆς νοερᾶς ψυχῆς καὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς δηλωτικόν ἐστὶν  
 5 ἢ θέλησις. Νοῦς Κυρίου οὐπω Κύριος, ἀλλ' ἢ θέλησις ἢ βούλη-  
 σις ἢ ἐνέργεια.

## ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ ΛΟΓΟΥ

Θέλησις ἐστὶ νοῦς τις καὶ περὶ τι διάθεσις.  
 10 Αὐτεξουσιότης ἐστὶν αὐτοκρατῆς τοῦ θελήματος κίνησις.  
 Θέλησις ἐστὶ τῆς νοερᾶς ψυχῆς τὸ κατ' ἐξουσίαν αὐτὴν αἰ-  
 ρεῖσθαι τῶν κατὰ γνώμην διὰ τῆς προαιρετικῆς θελήσεως.  
 Θέλησις ἐστὶ πάσης λογικῆς φύσεως ἢ κατὰ φύσιν αὐτῆς  
 ζωῆ. Ἡ στέρησις τῆς οὕτω ζωῆς οὐσίας ἐστὶν ἀναίρεσις.

## ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΩΝ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ

Αὐτεξουσιότης ἐστὶ ψυχῆς λογικῆς θέλησις ἀκωλύτως γι-  
 νομένη πρὸς ὅπερ ἂν βούληται.

## ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

20 Θέλημά ἐστὶ λόγος ἐν καρδίᾳ στρεφόμενος, δι' ἐνεργείας  
 καὶ μόνον φανερωθῆναι δυνάμενος. Θέλημά ἐστὶ βούλησις ψυ-  
 χῆς οἰκοθεν ἀνακοπῆναι μὴ δυναμένη.

## ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΜΕΣΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΜΕΣΗΣ

Θέλησις ἐστὶν δρεξις βουλευτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν  
 25 γίνεσθαι δυνάμενων καὶ ἀδηλον ἐχόντων τὸ τέλος.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ  
ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ

Θέληση είναι αὐτεξούσια κίνηση τῆς νοερῆς ψυχῆς. Πρῶτο ἰδίωμα τῆς νοερῆς ψυχῆς, πὺ δηλώνει καὶ τὴν οὐσία της, εἶναι ἡ θέληση. Νοῦς τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι βέβαια ὁ Κύριος, ἀλλὰ ἡ θέληση ἢ βούληση ἢ ἐνέργεια.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ  
ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ

Θέληση εἶναι κάποιο νόημα καὶ διάθεση γύρω ἀπὸ κάτι. Αὐτεξουσιότητα εἶναι κίνηση πὺ εἶναι αὐτοκυρίαρχη τοῦ θελήματος.

Θέληση τῆς νοερῆς ψυχῆς εἶναι τὸ νὰ ἐκλέγει μὲ ἐξουσία ὅσα συμφωνοῦν μὲ τὴ γνώμη της μὲ αὐτοπροαίρετη θέληση.

Θέληση εἶναι ἡ φυσικὴ ζωὴ κάθε λογικῆς φύσης. Ἡ στέρηση τῆς ζωῆς αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι ἀναίρεση τῆς οὐσίας.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ  
ΑΠΟ ΤΟ ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΩΝ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ

Αὐτεξουσιότητα εἶναι θέληση τῆς λογικῆς ψυχῆς, πὺ ἐκδηλώνεται ἀνεμπόδιστα πρὸς ἐκεῖνο πὺ θέλει.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Θέλημα εἶναι λόγος πὺ στρέφεται μέσα στὴν καρδιά καὶ πὺ μπορεῖ νὰ φανερωθεῖ μὲ ἐνέργεια μόνο. Θέληση εἶναι παρόρμηση τῆς ψυχῆς πὺ δὲν μπορεῖ ν' ἀνακοπεῖ ἀπὸ μόνη της.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΜΕΣΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΜΕΣΗΣ

Θέληση εἶναι ὄρεξη πὺ σκέφτεται ὅσα εἶναι στὴν ἐξουσία μας καὶ μποροῦν νὰπραχθοῦν ἀπὸ ἐμᾶς καὶ πὺ ἔχουν ἄδηλο τέλος.

## ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΙ ΛΟΓΙΚΟΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΚΑΙ ΤΙ ΕΝΔΙΑΘΕΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΤΙ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ

Ἐνδιάθετος λόγος ἐστὶ τὸ κίνημα τῆς ψυχῆς τὸ ἐν αὐτῷ τῷ  
 5 λογιστικῷ γινόμενον ἄνευ τινὸς ἐκφωνήσεως, ὅθεν πολλάκις  
 σιωπῶντες, λόγον ὄλον παρ' ἑαυτοῖς διεξερχόμεθα καὶ ἐν τοῖς  
 ὀνείροις διαλεγόμεθα. Κατὰ τοῦτο δὲ μάλιστα λογικοὶ πάντες  
 ἐσμέν, ἀλλ' οὐχ ὡς κατὰ τὸν προφορικὸν λόγον. Καὶ γὰρ οἱ ἐκ  
 γενετῆς κωφοὶ καὶ οἱ διὰ πάθος ἢ καὶ νόσημα τὴν φωνὴν ἀποβα-  
 10 λόντες οὐδὲν ἤττον λογικοὶ εἰσιν. Ὁ δὲ προφορικὸς λόγος ἐν τῇ  
 φωνῇ καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις τὴν ἐνέργειαν ἔχει.

## ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΘΕΛΗΜΑΤΩΝ ΑΥΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΤΙ ΦΥΣΙΚΟΝ ΘΕΛΗΜΑ ΚΑΙ ΤΙ ΓΝΩΜΙΚΟΝ

15 **Θέλημά ἐστι φυσικὸν ἢ ἀπλῶς καὶ ὡσαύτως ἔχουσα τῶν  
 κατὰ φύσιν συστατικῶν ὀρμῆ τε καὶ ἔφεσις.**

**Θέλημα δὲ γνωμικὸν ἢ τῶν καθ' ἡδονὴν συναγερτικῶν  
 ποιὰ καὶ διάφορος κινήσεις τε καὶ ὀρεξεις.**

## ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

ΤΙ ΘΕΛΗΣΙΣ ΚΑΙ ΤΙ ΠΡΟΑΙΡΕΣΙΣ

**Θέλημά φασιν εἶναι φυσικόν, ἡγουν θέλησιν. Ζήτει ὀπισθεν  
 ὁμοίως εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν περὶ βουλής καὶ γνώμης καὶ  
 φρονήσεως καὶ δόξης καὶ ἐξουσίας.**

## ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΛΟΓΙΚΟΣ  
ΚΑΙ ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΝΔΙΑΘΕΤΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΤΙ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ

Ἐνδιάθετος λόγος εἶναι ἡ κίνησις τῆς ψυχῆς, ποῦ γίνεται μέσα στὸ ἴδιο τὸ λογιστικὸ χωρὶς κάποια ἐκφώνησις. Γι' αὐτὸ συχνά, ἐνῶ εἴμαστε σιωπηλοί, κάνομε μέσα μας ὀλόκληρο συλλογισμό καὶ κάνουμε διάλογο στὰ ὄνειρά μας, καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ κατεξοχήν εἴμαστε ὅλοι μας λογικοὶ καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὸν προφορικὸ λόγον. Γιατὶ κι ὅσοι γεννήθηκαν κουφοὶ καὶ ὅσοι ἀπὸ κάποιο πάθημα ἢ καὶ νόσημα ἔχασαν τὴ φωνή τους, δὲν εἶναι καθόλου λιγότερο λογικοί. Ὁ προφορικὸς λόγος ἐκδηλώνει τὴν ἐνέργειά του στὴ φωνὴ καὶ στίς διαλέκτους.

## ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥΣ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΛΗΜΑΤΑ.  
ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΘΕΛΗΜΑ ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΤΙ ΓΝΩΜΙΚΟ

Θέλημα φυσικὸ εἶναι ἡ ἀπλή καὶ ἡ αὐτὴ πάντοτε ὁρμὴ καὶ ἔφεσις τῶν φυσικῶν συστατικῶν.

Θέλημα γνωμικὸ εἶναι ἡ κάποια ποιότητα καὶ διαφορετικὴ κίνησις καὶ ὄρεξις ἐκείνων ποῦ διεγείρουν πρὸς ἡδονήν.

## ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΑΡΙΝΟ.  
ΤΙΝ ΕΙΝΑΙ ΘΕΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΙ ΠΡΟΑΙΡΕΣΗ

Τὸ θέλημα λένε ὅτι εἶναι φυσικό, δηλαδὴ θέλησις. Ψάξε ἐπίσης νὰ βρεῖς πίσω στὴν ἴδια ἐπιστολὴ γιὰ τὴ βουλή, τὴ γνώμη, τὴ φρόνησις, τὴ δόξα καὶ τὴν ἐξουσία.

ΟΡΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ  
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΗΜΩΝ  
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ  
ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΜΑΡΤΥΡΟΣ  
ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΕΥΦΡΑΣΙΟΝ ΣΟΦΙΣΤΗΝ  
ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΛΟΓΟΥ, ΟΥ Η ΑΡΧΗ  
«ΑΧΡΑΝΤΟΣ Ο ΛΟΓΟΣ»

Εἰ σύνδρομον ἔχει Θεὸς τῇ φύσει τὴν θέλησιν, ὥσπερ καὶ τὴν ἐνέργειαν (δεῖ γὰρ φύσει θελητικὸς καὶ ἐνεργητικὸς ὑπάρχει ὁ Θεός), οὐδὲν τῶν θελητικῶν τῆς αὐτῆς αὐτῷ φυσικῆς ἔσται θελήσεως καὶ ἐνεργείας, ἐπεὶ καὶ φύσεως ἔσται πάντως τῆς αὐ-  
5 τῆς. Κατ' ἐνέργειαν δὲ καὶ φύσιν οὐκ οἶδεν ὁ Θεὸς περιγραφὴν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, ΕΚ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ἐνέργεια πάσης οὐσίας ἐστὶν ἢ προσφυῆς αὐτῇ ποιότης. Ἐνέργεια φυσικὴ τε καὶ συστατικὴ ἐστὶν ἢ ὀριστικὴ διαφορὰ τῆς τοῦ δηλουμένου πράγματος φύσεως, ἧς χωρὶς κατ' οὐδὲν οὐδὲν  
10 παντελῶς ἔχει τὴν τοῦ πῶς εἶναι διάγνωσιν.

Ἐνέργεια φυσικὴ ἐστὶν ἢ οὐσιώδης καὶ συστατικὴ πάσης οὐσίας ποιότης, ἧς τὸ ἐστερημένον, καὶ πάσης οὐσίας ἐστέρηται.

Ἐνέργεια φυσικὴ ἐστὶν δύναμις οὐσιώδης μηδὲ μίαν ἑτέρου πρὸς ἕτερον ἐπιδέχεσθαι συγχωροῦσα κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλλοίω-  
15 σιν.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ  
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΜΑΣ  
ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΥΟ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ  
ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΑ ΜΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΑ  
ΑΠΟ ΤΟΝ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΥΦΡΑΣΙΟ ΤΟ ΣΟΦΙΣΤΗ  
ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΠΟΥ Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ  
«ΑΧΡΑΝΤΟΣ Ο ΛΟΓΟΣ».

\* Αν ὁ Θεὸς ἔχει συμπορευόμενη μὲ τὴ φύση του τὴ θέληση ὅπως καὶ τὴν ἐνέργεια (γιατὶ πάντοτε ὁ Θεὸς εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του θελητικὸς καὶ ἐνεργητικὸς), κανένα ἀπὸ τὰ θελητικὰ δὲν θὰ ἔχει τὴν ἴδια μ' αὐτὸν φυσικὴ θέληση καὶ ἐνέργεια, ἐπειδὴ θὰ ἔχει ὅπως-δήποτε καὶ τὴν ἴδια φύση. Στὴν ἐνέργεια ὅμως καὶ στὴ φύση ὁ Θεὸς δὲν γνωρίζει περιγραφή.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΛΟΓΟ

Ἐνέργεια κάθε οὐσίας εἶναι ἡ σύμφυτη μ' αὐτὴν ποιότητα. Ἐνέργεια φυσικὴ καὶ συστατικὴ εἶναι ἡ διαφορὰ ποὺ ὁρίζει τὴ φύση τοῦ πράγματος ποὺ δηλώνεται, χωρὶς τὴν ὁποία σὲ τίποτε καὶ μὲ κανένα ἀπολύτως τρόπο δὲν μπορούμε νὰ διαγνώσουμε τὸ πῶς εἶναι.

Ἐνέργεια φυσικὴ εἶναι ἡ οὐσιώδης καὶ συστατικὴ ποιότητα κάθε οὐσίας, καὶ ὅποιο στερεῖται ἀπὸ αὐτὴν, εἶναι στερημένο καὶ ἀπὸ κάθε οὐσία.

Ἐνέργεια φυσικὴ εἶναι ἡ οὐσιώδης δύναμη ποὺ δὲν ἐπιτρέπει νὰ δεχθεῖ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο καμμιά ἀλλοίωση κατὰ τὴν οὐσία.



Ἐνέργεια φυσική ἐστὶν ἡ ἀμιγῆ τὴν οὐσιώδη πάντων πρὸς ἅπαντα διάκρισιν σώζουσα δύναμις.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ  
ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΙΓΛΩΝΑ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΚΥΝΟΠΟΛΕΩΣ  
ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Ἐνέργεια φυσική ἐστὶν ἡ πάσης οὐσίας ἔμφυτος κίνησις. Ἐνέργειά ἐστὶ φυσική ὁ πάσης φύσεως οὐσιώδης καὶ γνωστικὸς λόγος. Ἐνέργειά ἐστὶ φυσική ἡ δηλωτικὴ πάσης οὐσίας δύναμις.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

10 Ἐνέργεια λογικῆς ψυχῆς ἐστὶ νοῦ κίνησις καὶ διάνοια. Ἐνέργειά ἐστὶ κίνησις οὐσιώδης χαρακτηριστικὴ τῆς φύσεως, ἧς ἰδίᾳ καθέστηκε, δι' ἧς γινώσκεται τῶν ἄλλων οὐσιωδῶς διαφέρουσα. Ἐνέργειά ἐστὶ κίνησις δραστικὴ. Δραστικὸν δὲ λέγεται τὸ ἐξ ἑαυτοῦ κινούμενον. Ἐνέργειαν γὰρ ἡμεῖς εἶναι φαμεν τὴν  
15 φυσικὴν ἐκάστης οὐσίας δυνάμιν τε καὶ κίνησιν, ἧς χωρὶς οὔτε ἐστὶν, οὔτε γινώσκεται φύσις. Νοερῶν γὰρ ἐστὶ νόησις, αἰσθητικῶν αἰσθησις, καθ' ἣν αὐταὶ τε καὶ τῶν ἐκτὸς ἐφάπτονται φυσικῶς, καὶ τοῖς ἐκτὸς ὑποπίπτουσι. Πτηνῶν πτήσις, νηκτῶν νῆξις, ἐρπηστικῶν ἔρψις, βαδιστικῶν βάδισις, βλαστῶν βλά-  
20 στησις. Καὶ περιληπτικῶς εἰπεῖν, τὸ σημαντικὸν ἐκάστης ἰδίωμα φύσεως ἐνέργειαν λέγομεν φυσικὴν, ἧς μόνον ἐστέρηται τὸ μὴ ὄν. Τὸ γὰρ ὄν, οὐσίας τινὸς μετέχον, καὶ τῆς δηλούσης αὐτὴν φυσικῶς μεθέξει πάντως δυνάμεως. Ὅρους γὰρ τῶν οὐσιῶν τὰς φυσικὰς αὐτῶν ἐνεργείας ὁ ἀληθὴς ἐπίσταται λόγος. Ἐνέργειά  
25 ἐστὶ ψυχῆς λογικῆς οἰκεία τοῦ νοῦ διάνοιά τε καὶ κίνησις. Ἐνέργειά ἐστὶ ψυχῆς λογικῆς ἢ κατὰ φύσιν αὐτῆς ζωή.

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Οὐσιώδης ἐνέργειά ἐστὶ Θεοῦ τὸ μηδαμοῦ εἶναι· οὐ τῷ μὴ

Ἐνέργεια φυσική εἶναι ἡ δύναμη ποῦ διασώζει καθαρὴ τὴν οὐσιώδη διάκριση ὄλων ἀπὸ ὄλα.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ  
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ  
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΙΓΛΩΝΑ, ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΝΟΠΟΛΕΩΣ

Ἐνέργεια φυσική εἶναι ἡ ἔμφυτη κίνηση κάθε οὐσίας. Ἐνέργεια φυσική εἶναι ὁ οὐσιώδης καὶ γνωστικὸς λόγος κάθε φύσεως. Ἐνέργεια φυσική εἶναι ἡ δύναμη ποῦ δηλώνει κάθε οὐσία.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

Ἐνέργεια τῆς λογικῆς ψυχῆς εἶναι κίνηση τοῦ νοῦ καὶ σκέψη. Ἐνέργεια εἶναι κίνηση οὐσιώδης ποῦ χαρακτηρίζει τὴ φύση καὶ εἶναι γνώρισμά της, καὶ μὲ τὴν ὁποία γνωρίζεται ὅτι διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλλα ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Ἐνέργεια εἶναι ἡ δραστικὴ κίνηση, καὶ δραστικὸ λέγεται ὅποιο κινεῖται ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Γιατὶ ἔμεῖς λέμε ὅτι ἐνέργεια εἶναι ἡ φυσικὴ δύναμη καὶ κίνηση κάθε οὐσίας, χωρὶς τὴν ὁποία οὔτε ὑπάρχει οὔτε γνωρίζεται ἡ φύση. Στὰ νοερὰ δηλαδή εἶναι ἡ νόηση, στὰ αἰσθητικὰ ἡ αἴσθησις, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία αὐτὲς καὶ μὲ τὰ ἔξωτερικὰ ἔρχονται σ' ἐπαφὴ φυσική, καὶ στὰ ἔξωτερικὰ ὑποπίπτουν. Στὰ φτερωτὰ εἶναι τὸ πέταμα, σὲ ὅσα κολυμποῦν τὸ κολύμπι, στὰ ἔρπετὰ τὸ νὰ ἔρπουν, στὰ βαδιστικὰ ἡ βάδιση, καὶ σὲ ὅσα βλαστάνουν ἡ βλάστησις. Καὶ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε περιληπτικὰ, τὸ ἰδίωμα ποῦ σημαίνει τὴν κάθε μία φύση, τὸ λέμε ἐνέργεια φυσική, ἀπὸ τὴν ὁποία στερεῖται μόνο τὸ μὴ ὄν. Γιατὶ τὸ ὄν, ἐπειδὴ μετέχει κάποιας οὐσίας, θὰ μετέχει ὅπωςδήποτε καὶ τῆς δυνάμεως ποῦ δηλώνει αὐτὴν φυσικά. Γιατὶ ὡς ὀρισμοὺς τῶν οὐσιῶν ὁ ἀληθινὸς λόγος γνωρίζει τὶς φυσικὲς ἐνεργειὰς τους. Ἐνέργεια ψυχῆς λογικῆς εἶναι ἡ οἰκεία διάνοια καὶ κίνηση τοῦ νοῦ. Ἐνέργεια τῆς λογικῆς ψυχῆς εἶναι ἡ κατὰ φύση ζωὴ της.

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Οὐσιώδης ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ νὰ μὴν ὑπάρχει που-

εἶναι, ἀλλὰ τῷ ὑπερεῖναι τόπου καὶ χρόνου καὶ φύσεως, οἷς φυσικῶς ἀρχὴ συνεπινοεῖται καὶ πέρασ καὶ γένεσις, ὅς ἐστι συνοχεὺς καὶ ποιητῆς μόνῳ τῷ βούλεσθαι. Ἐνευ γὰρ φυσικῆς ἐνεργείας οὐδενὸς φύσις ἐπίδηλος. Οἷον γάρ, ἐκάστη φύσει χαρακτηῖρα γνωριστικὸν ὁ Δημιουργὸς τὴν διακρίνουσαν αὐτὴν τῶν ἄλλων οὐσιωδῶς ἐναπέθετο κίνησιν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Ἐνέργεια θεοπρεπῆς καὶ δύναμις ἐστὶ τὸ εἶναι πανταχῆ, καὶ πληροῦν μὲν ἀρρήτως τὸν οὐρανόν, πληροῦν δὲ αὐτὸ πάλιν τὴν γῆν, καὶ χωρεῖν μὲν ἐν πᾶσι, χωρεῖσθαι δὲ ἐπ' οὐδενός. Οὐ γὰρ περιληπτὸς ἢ διαστήματι περιωρισμένος, ἀλλ' οὐδὲ περιγραφῆς τινος εἴσω. Παθεῖν γάρ τι τοιοῦτον ὁ ἄποσός τε καὶ ἀμεγέθης καὶ ἀσώματος οὐκ ἀνέχεται.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἐπεὶπερ πάσης οὐσίας ὄρος ἢ κατὰ φύσιν αὐτῆς ἐνέργεια καθέστηκε, πίστωσις ἀνάγουσα τὸν νοῦν ἐπὶ τὴν φύσιν, ἐξ ἧς ἔχει τὴν πρόοδον, ὧν μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤ' ΕΥΝΟΜΙΟΥ

Πῶς ἑτερότης οὐσίας, ἐν ἧ ταυτότης ἐνεργείας γνωρίζεται; Παρηλλαγμένων γὰρ τῶν οὐσιῶν, παρηλλαγμένας εἶναι δεῖ καὶ τὰς ἐνεργείας. Πῶς οὐ τῆς αὐτῆς οὐσίας τὸ Πνεῦμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, τὸ καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας; Πῶς ἑτερότης οὐσίας ἐν τῇ Τριάδι, ἐν ἧ ταυτότης ἐνεργείας εὐρίσκεται; Εἰ γὰρ κατὰ τὴν

θενά· ὄχι μὲ τὸ νὰ μὴν ὑπάρχει, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ εἶναι πάνω ἀπὸ τόπο καὶ χρόνο καὶ φύση, μὲ τὰ ὅποια συνεπινοεῖται κατὰ τρόπο φυσικὸ ὡς ἀρχὴ καὶ πέρασ καὶ γένεση, αὐτὸς ποῦ εἶναι συνοχέας καὶ ποιητὴς αὐτῶν μὲ τὴ βούληση μόνο. Γιατὶ χωρὶς φυσικὴ ἐνέργεια, σὲ κανένα δὲν εἶναι ἐμφανὴς ἡ φύση. Ὅπως γιὰ παράδειγμα, σὲ κάθε φύση ὁ Δημιουργὸς ἔβαλε ὡς ἀναγνωριστικὸ χαρακτηριστικὸ τὴν κίνηση ποῦ τὴ διακρίνει οὐσιωδῶς ἀπὸ τὶς ἄλλες.

#### ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Ἐνέργεια καὶ δύναμη ποῦ ἀρμόζει στὸ Θεὸ εἶναι τὸ νὰ ὑπάρχει παντοῦ καὶ νὰ γεμίζει βέβαια μὲ τρόπο ἄρρητο τὸν οὐρανὸ, ἀλλὰ νὰ γεμίζει ἐπίσης καὶ τὴ γῆ, ὅπως καὶ νὰ χωρεῖ μέσω ὄλων, ἀλλὰ αὐτὸν νὰ μὴν τὸν χωρεῖ τίποτε. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ περιληφθεῖ, οὔτε νὰ περιοριστεῖ ἀπὸ ὅποιονδήποτε χῶρο, οὔτε κλείνεται μέσα σὲ ὄρια περιγραφῆς. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πάθει κατι τέτοιο αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει οὔτε ποσό, οὔτε σῶμα, οὔτε μέγεθος.

#### ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἐπειδὴ ὁρισμὸς κάθε οὐσίας εἶναι ἡ σύμφωνη μὲ τὴ φύση τῆς ἐνέργεια, ποῦ ἀποτελεῖ καὶ βεβαίωση ποῦ ἀνεβάζει τὸ νοῦ στὴ φύση ἀπὸ ὅπου ξεκινᾶ, γι' αὐτὸ ὅποια ἔχουν μία καὶ ἴδια ἐνέργεια, αὐτὰ ἔχουν καὶ μία οὐσία.

#### ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

#### ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΕΥΝΟΜΙΟΥ

Πῶς ὑπάρχει ἑτερότητα οὐσίας, στὴν ὁποία ἀναγνωρίζεται ταυτότητα ἐνέργειας; Γιατὶ, ἂν παραλλάσσουν οἱ οὐσίες, πρέπει νὰ παραλάσσουν καὶ οἱ ἐνέργειες. Πῶς δὲν εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας τὸ Πνεῦμα μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, ἀφοῦ εἶναι καὶ τῆς ἴδιας ἐνέργειας; Πῶς νὰ ὑπάρχει ἑτερότητα οὐσίας στὴν Τριάδα, στὴν ὁποία ὑπάρχει ταυτότητα ἐνέργειας; Γιατὶ, ἂν εἶναι ἀπαράλλαχτη ὡς

ουσίαν ἀπαραλλάκτως, ἔξει καὶ κατὰ τὴν δύναμιν. Ὡν δὲ ἡ δύναμις ἴση, ἴση πού πάντως καὶ ἡ ἐνέργεια· ὧν δὲ ἡ φύσις μία, τούτων ἐνέργειαι αἱ αὐταί.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

5 Οὐκοῦν ἡ τῆς ἐνεργείας ταυτότης ἐπὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος δείκνυσι σαφῶς τὸ τῆς φύσεως ἀπαραλλάκτον. Τοῦ δὲ ἐνεργοῦντος τὴν φύσιν διὰ τῆς τῶν ἐνεργειῶν κατανοήσεως ἐπιγνῶναι δυνάμεθα. Τὸ δὲ κοινὸν τῆς φύσεως ἐνεργῶς ἀποδείκνυται, διὰ τῆς τῶν ἐνεργειῶν ταυτότητος συνιστά-  
10 μενον. Ἄλλὰ Θεὸς μὲν ὁ Πατήρ, Θεὸς δὲ ὁ Υἱός, Θεὸς δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· εἷς δὲ ἐν τῷ αὐτῷ κηρύγματι Θεός, διὰ τὸ μῆτε φύσεως, μῆτε ἐνεργείας θεωρεῖσθαι τινα διαφορὰν ἐν Θεότητι. Εἰ οὖν καὶ ἐνέργεια καὶ δύναμις μία, πῶς ἐστὶν ἑτερότητα φύσεως ὑπονοῆσαι, ἐν οἷς οὐδεμίαν κατὰ τὴν δυνάμιν τε καὶ τὴν ἐνερ-  
15 γειαν διαφορὰν ἐξευρίσκομεν;

Πᾶσα ἀνάγκη κατάλληλον εἶναι καὶ οἰκείαν ὁμολογεῖν τῇ φύσει καὶ τὴν προαίρεσιν· καὶ εἰ ἀνομοίως ἔχοιεν κατὰ τὴν φύσιν, ἀνόμοια ἀεὶ εἶναι καὶ τὰ θελήματα. Τῆς δὲ δυνάμεως ἐφ' ἑκατέρων ἰκανῶς ἐχούσης, οὐδ' ἕτερον ἀτονήσει πρὸς τὴν ἐκ-  
20 πλήρωσιν τοῦ ἰδίου θελήματος. Οὐκοῦν ἐὰν ἴδωμεν διαφορούσας ἀλλήλων τὰς ἐνεργείας τὰς παρὰ τοῦ Πατρός τε καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνεργουμένας, διαφόρους εἶναι καὶ τὰς ἐνεργούσας φύσεις ἐκ τῆς ἑτερότητος τῶν ἐνεργειῶν στοχαζόμεθα. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὰ διεστῶτα, κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον, πρὸς  
25 τὸ τῶν ἐνεργειῶν εἶδος συνενεχθῆναι, οὔτε ψύχει τὸ πῦρ, οὔτε θερμαίνει ὁ κρύσταλλος. Ἄλλὰ τῇ τῶν φύσεων ἑτερότητι συνδιαχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων καὶ αἱ παρὰ τούτων ἐνέργειαι.

ΚΥΡΙΑΛΟΥ

Ἐνεργήσει γὰρ ὁμοίως τὰ τὴν αὐτὴν ἀλλήλοις λαχόντα φύ-

πρὸς τὴν οὐσία, θὰ εἶναι καὶ ὡς πρὸς τὴ δύναμη. Κι αὐτὰ ποὺ ἔχουν ἴση δύναμη, ἔχουν ὅπωςδήποτε καὶ ἴση ἐνέργεια, κι ὅποια ἔχουν μία φύση, εἶναι ἴδιες καὶ οἱ ἐνέργειές τους.

#### ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

Ἐπομένως ἡ ταυτότητα ἐνέργειας στὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα δείχνει μὲ σαφήνεια ὅτι δὲν παραλλάσσουν ὡς πρὸς τὴ φύση. Τὴ φύση πάλι ἐκείνου ποὺ ἐνεργεῖ, μπορούμε νὰ τὴν ἀναγνωρίσουμε μὲ τὴν κατανόηση τῶν ἐνεργειῶν. Τὸ κοινὸ τῆς φύσης ἀποδεικνύεται μὲ τὴν ἐνέργεια, ἀφοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ταυτότητα τῶν ἐνεργειῶν. Ἄλλὰ Θεὸς εἶναι ὁ Πατέρας, Θεὸς καὶ ὁ Υἱός, Θεὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, ἀνακηρύσσεται ὅμως μὲ τὸ ἴδιο κήρυγμα ἓνας Θεός, ἐπειδὴ δὲν θεωρεῖται καμμιά διαφορὰ στὴ θεότητα οὔτε φύσης, οὔτε ἐνέργειας. Ἄν λοιπὸν εἶναι μία καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμη, πῶς μπορούμε νὰ σκεφθοῦμε ἑτερότητα φύσης, σ' αὐτὰ ὅπου δὲν βρισκόμαστε διαφορὰ ὡς πρὸς τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐνέργεια;

Ἀπόλυτη ἀνάγκη εἶναι νὰ εἶναι ἀνάλογη καὶ νὰ ὁμολογεῖται οἰκεία στὴ φύση καὶ ἡ προαίρεση. Κι ἂν αὐτὴ εἶναι ἀνόμοια ὡς πρὸς τὴ φύση, θὰ εἶναι ἀνόμοια πάντοτε καὶ τὰ θελήματα. Κι ἀφοῦ ἡ δύναμη εἶναι ἱκανοποιητικὴ καὶ στὰ δύο, κανένα ἀπὸ τὰ δύο δὲν θ' ἀτονήσει στὴν ἐκπλήρωση τοῦ δικοῦ του θελήματος. Ἐπομένως, ἂν δοῦμε νὰ διαφέρουν μεταξύ τους οἱ ἐνέργειες τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, στοχαζόμαστε ἀπὸ τὴν ἑτερότητα τῶν ἐνεργειῶν ὅτι εἶναι διάφορες καὶ οἱ φύσεις ποὺ ἐνεργοῦν. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸν, ὅποια εἶναι σὲ διάσταση σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸ τους λόγο, νὰ συμφωνήσουν στὸ εἶδος τῶν ἐνεργειῶν οὔτε ἡ φωτιά δηλαδή ψύχει οὔτε ὁ πάγος θερμαίνει. Ἄλλὰ μὲ τὴν ἑτερότητα τῶν φύσεων, διαχωρίζονται ταυτόχρονα καὶ οἱ ἐνέργειές τους.

#### ΤΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

Θὰ ἐνεργήσουν δηλαδή ὅμοια, ἐκεῖνα ποὺ τοὺς ἔλαχε φύση

σιν. Οἷς δὲ ὁ τοῦ πῶς εἶναι λόγος ἐξηλλαγμένος, τούτοις ἂν εἶη  
καὶ ὁ τῆς ἐφ' ἅπασιν ἐνεργείας λόγος οὐχ ὁ αὐτός. Τὰ τὴν αὐτὴν  
ἐνέργειαν ἔχοντα καὶ ταῖς αὐταῖς δυνάμεσι φυσικαῖς ἀποκεχρη-  
μένα, τῆς αὐτῆς εἶναι πάντως οὐσίας ἀνάγκη. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄν-  
5 των πρὸς τὸ ἕτερογενὲς καὶ ἕτεροούσιον τὰς αὐτὰς ἀπαραλλά-  
κτως φορέσει δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας. Τὰ γὰρ τῆς αὐτῆς ἐνερ-  
γείας ὄντα, καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὁμολόγηται. Τὰ ἕτεροφυῆ καὶ  
ἕτερογενῆ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν οὐκ ἂν τις δῶη σωφρονῶν.  
Οὐ γὰρ ἂν ὕδατι πῦρ ἔν τι καὶ ταυτὸν ἐνεργήσειεν, ἀλλ', ὥσπερ  
10 ἀπεσχοινισμένον ἔχουσι τῆς οὐσίας καὶ τῆς ποιότητος τὸν λόγον,  
οὕτω καὶ διάφορον συναποδώσουσι τὴν ἐνέργειαν. Οἷς γὰρ ἡ  
ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις ἀπαραλλάκτως μία, τούτοις ἀνάγκη καὶ  
τὴν τοῦ εἴδους κοινότητα σώζεσθαι. Φιλεῖ γὰρ τὰ τὴν αὐτὴν  
ἐνέργειαν ἔχοντα, τῆς αὐτῆς ὑπάρχειν καὶ οὐσίας, καὶ τὸ ἕτερο-  
15 φυῆς ἐν τούτοις ἀπίθανον. Οὐ γὰρ δήπου μίαν εἶναι φυσικὴν  
ἐνέργειαν δώσομεν Θεοῦ καὶ ποιήματος, ἵνα μῆτε τὸ ποιηθὲν εἰς  
τὴν θείαν ἀναγάγωμεν οὐσίαν, μῆτε μὴν τῆς θείας φύσεως τὸ  
ἐξαιρετόν εἰς τὸν τοῖς γενητοῖς πρέποντα καταγάγωμεν τρόπον.  
Τὰ γὰρ μίαν ἔχοντα τὴν ἐνέργειαν, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τοῦ πῶς εἶ-  
20 ναι φορέσει λόγον.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΛΙΟΛΑΝΩΝ  
ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΓΡΑΤΙΑΝΟΝ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΛΟΓΟΥ

Πῶς γὰρ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια ἐκ διαφόρου οὐσίας ἐστί; Μὴ γὰρ  
οὕτως ἡ ἥττων ἐνεργεῖ, ὥσπερ ἡ μείζων ἐνεργεῖ; Ἐνθα γὰρ διά-  
25 φορος οὐσία ἐστίν, ἀδύνατον μίαν ἐνέργειαν ὑπάρχειν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ  
ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΕΥΝΟΜΙΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ

Ἐτερόν ἐστὶν ὁ ἐνεργήσας, καὶ ἕτερον ἡ ἐνέργεια, καὶ ἕτε-

κοινή. Σὲ ὅποια ὁμως παραλλάσσει ὁ λόγος τῆς συγκεκριμένης ὑπαρξῆς τους, δὲ θὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ λόγος τῆς ἐνεργείας τους σὲ ὅλα. "Ὅσα ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια καὶ χρησιμοποιοῦν τὶς ἴδιες φυσικὲς δυνάμεις, εἶναι κατ' ἀνάγκη ὅπωςδήποτε τῆς ἴδιας οὐσίας. Γιατὶ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα πού στρέφεται στὸ ἑτερογενὲς καὶ ἑτεροοῦσιο δὲν θὰ ἔχει τὶς ἴδιες ἀπαράλλαχτα δυνάμεις καὶ ἐνέργειες. Τὰ ὄντα δηλαδή πού ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια, ἔχει ὁμολογηθεῖ ὅτι εἶναι καὶ τῆς ἴδιας οὐσίας. Ἐκεῖνα πού ἔχουν διάφορη φύση καὶ διαφορετικὸ γένος κανένας φρόνιμος δὲν θὰ πεῖ ὅτι ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια. Ἡ φωτιά γιὰ παράδειγμα δὲν μπορεῖ νὰ κάνει σὲ κάτι τὸ ἴδιο μὲ ἐκεῖνο πού κάνει τὸ νερό. Ἀλλὰ ὅπως ἔχουν τὸ λόγο τῆς οὐσίας καὶ τῆς ποιότητος χωρισμένο, ἔτσι θὰ δώσουν καὶ τὰ δύο καὶ διάφορη ἐνέργεια. Γιατί, σὲ ὅποια ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμη εἶναι μία καὶ ἀπαράλλαχτη, σ' αὐτὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ διασώζεται καὶ ἡ κοινότητα τοῦ εἶδους. Ἀγαποῦν δηλαδή ὅσα ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια, νὰ ἔχουν καὶ τὴν ἴδια οὐσία, καὶ δὲν ὑπάρχει πιθανότητα νὰ εἶναι ἑτεροφυῆ. Δὲν θὰ δεχθοῦμε βέβαια ὅτι ἔχουν μία ἐνέργεια ὁ Θεὸς καὶ τὸ ποίημά του, ὥστε οὔτε τὸ δημιουργημὰ νὰ τὸ ἀναγάγομε στὴ θεία οὐσία, οὔτε τὴ μοναδικότητα τῆς θείας φύσης νὰ τὴν κατεβάσομε στὴν κατάσταση πού πρέπει στὰ γεννητά. Γιατί, ὅσα ἔχουν μία τὴν ἐνέργεια, θὰ ἔχουν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ λόγο τοῦ συγκεκριμένου εἶναι τους.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ  
ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΓΡΑΤΙΑΝΟ

Πῶς δηλαδή προέρχεται ἡ ἴδια ἐνέργεια ἀπὸ διαφορετικὴ οὐσία; Μήπως ἡ κατώτερη ἐνεργεῖ ὅπως ἡ ἀνώτερη; Γιατί, ὅπου ὑπάρχει διαφορετικὴ οὐσία, εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρχει μία ἐνέργεια.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ  
ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΕΥΝΟΜΙΟΥ

\* Ἄλλο εἶναι αὐτὸς πού ἐνεργεῖ, ἄλλο ἡ ἐνέργεια, καὶ ἄλλο τὸ



ρον τὸ ἐνέργημα, καὶ ταῦτα πλεῖστον ἀλλήλων διέστηκεν. Ὁ ἐνεργῶν γὰρ ἐστὶν ὁ πρὸς τὸ ἐνεργῆσαί τι κινούμενος. Ἐνέργεια δέ, οἶονεὶ κίνησις ἢ ἐνεργητική, καὶ αὐτὴ ἢ ὁρμὴ ὡς ἂν τις εἴποι τῆς προαιρέσεως, ἢ πρὸς τὸ ἐνεργῆσαί τι συντεινομένη καὶ νεύουσα, καὶ ἅμα τῷ ἐλέσθαι πεπαυμένη καὶ λήγουσα, καὶ θᾶπτον κινηθεῖσα καὶ παραδραμοῦσα. Ἐνεργήματα δὲ τὰ ἐκ ταύτης ἀποτελούμενά τε καὶ ὑφιστάμενα.

ἐνέργημα, κι αὐτὰ βρίσκονται σὲ μεγάλη διάσταση μεταξύ τους. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ ἐνεργεῖ εἶναι αὐτὸς ποὺ κινεῖται γιὰ νὰ ἐνεργή-  
σει. Ἐνέργεια πάλι εἶναι ἢ κατὰ κάποιον τρόπο ἐνεργητικὴ κίνηση  
καὶ ἢ ἴδια, ὅπως θὰ ἔλεγε κάποιος, ὁρμὴ τῆς προαίρεσης, ποὺ τεί-  
νει ὅλη καὶ σπεύδει νὰ ἐνεργήσῃ κάτι μὲ τὴ συγκατάθεσή της, καὶ  
ποὺ σταματᾷ καὶ λήγει ἀμέσως μὲ τὴν ἐκλογὴν, κινούμενη ταχύτερα  
καὶ προσπερνώντας. Ἐνεργήματα τέλος εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἐπιτε-  
λοῦνται ἀπὸ τὴν ἐνέργεια καὶ μένουν στὴν ὑπαρξή.

## ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού εὐρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα στὴ σελίδα καὶ τὸν στίχο πού εὐρίσκονται.

### 1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

		Ψάλμοι		15	13		70
22	2		122		32ἔ.		208
52	6		368	16	2		140
75	5		94		41		216
118	165		150	18	6		150
134	8		64	22	28		116
140	4		172	24	21		122
143	1		120		41		200
				4	27		238
		Βασιλειῶν Γ'			42		240
				26	17		206
18	21		240		28		216
					38		140
		Παροιμίαι			39	62. 84. 104. 208. 212. 222	
8	22		290		39		258
					40		140
		Σοφία Σειράχ		27	41		208
8	2		244				
		Ζαχαρίας			6	48	206
2	7		64	7	24		206
				9	30		206
		Ματθαῖος		14	36		322
5	2		208				
	3		12			Λουκᾶς	
	44		174	1	2		236
9	35		114	8	54		164
10	22		80	9	26		278



## 2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

## A

- Ἄβρααμ 162, 21έ.  
 ἀγαθότης 10, 17. 56, 18έ.  
 ἀγανάκτησις 260, 20.  
 ἀγάπη 150, 5. 178, 10. 304, 9.  
 ἄγγελος,- οι 254, 15.  
 ἀγεννησία 78, 17-18. 330, 25.  
 Ἄγια ἁγίων 302, 14.  
 ἀγιστεία 118, 5.  
 ἀγιωσύνη 172, 1.  
 Ἄγνοηται 222, 27. 284, 5.  
 ἄγνοια 288, 5έ. 290, 2έ. 292, 5. 294, 4.  
 300, 19. 304, 15. 328, 11. 334, 26.  
 ἀγνωμοσύνη 288, 18.  
 ἀγωνία 258, 12.  
 ἀγωνιᾶν 292, 8.  
 ἀδιαφορία 240, 19.  
 Ἄδὰμ 100, 14. 180, 26. 222, 19.  
 Ἄδὰμ παλαιός 78, 22-23.  
 ἄδης 186, 13.  
 ἀδικία 186, 17. 234, 7.  
 ἀδολεσχία 46, 16.  
 ἀδράνεια 344, 27.  
 Ἄειπάρθενος 96, 16. 202, 20. 276, 8.  
 318, 17έ. 320, 3.  
 ἀθανασία 22, 17. 208, 16.  
 Ἄθανάσιος (ὁ Μέγας) 108, 1. 224, 3.  
 228, 6. 260, 12. 284, 11. 296, 31. 318,  
 3έ.  
 ἀθανατισθῆναι 18, 1έ.  
 ἀθεΐα Σαβελλιανή 68, 15.  
 Αἰγλων, ἐπίσκοπος Κινοπόλεως, 372,  
 23. 380, 4.  
 αἵρεσις 226, 13. 236, 25. 284, 6.  
 αἵρετικός,- οι 160, 7. 204, 28. 212, 3έ.  
 216, 1. 222. 11. 224, 2έ.  
 Ἄκάκιος 160, 14έ.  
 ἀκνησία 146, 6.  
 Ἄλεξάνδρεια 228, 25-26. 230, 14.  
 Ἄλεξανδρεῖς 214, 10. 218, 28.  
 ἀλήθεια 10, 16-17. 30, 4. 40, 16. 48, 24.  
 68, 22. 72, 15. 96, 8. 116, 3έ. 122,  
 18έ. 124, 24. 152, 8. 162, 22. 176, 2.  
 224, 17. 232, 15. 234, 7. 236, 3έ. 240,  
 3. 270, 11. 274, 22. 292, 15. 296, 1.  
 330, 12. 346, 2έ.  
 Ἄλέξανδρος, πάπας Ἀλεξανδρείας,  
 372, 22. 380, 3.  
 ἀληθογνωσία 220, 7. 352, 3. 360, 1.  
 ἀλλοίωσις 54, 28. 378, 14έ.  
 ἁμάρτημα,- τα 146, 23.  
 ἁμαρτησία 320, 3.  
 ἁμαρτία 40, 10. 44, 16. 60, 20. 70, 24. 74,  
 19. 74. 76, 21. 96, 31. 102, 19. 122,  
 21. 124, 11. 126, 2έ. 146, 32. 156, 25.  
 158, 6. 170, 2έ. 180, 25. 202, 23. 206,  
 10. 212, 22. 226, 23. 228, 24. 250, 30.  
 256, 29. 260, 18. 276, 11έ. 292, 28.  
 294, 14. 296, 1. 304, 13. 318, 2έ. 320,  
 7έ. 322, 9. 324, 19.  
 ἁμαρτία προσαπορική 180, 13.  
 ἁμαρτωλός,- οι 56, 19. 122, 15-16.  
 Ἄμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων 216, 16.  
 230, 3. 386, 21.  
 ἀμέλεια 122, 11.  
 ἀμοιβή 244, 2.  
 ἀνογέννησις 136, 29.  
 ἀνόληψις 158, 13. 292, 9.  
 Ἄναστάσιος (ἁδδᾶς) 324, 4.  
 ἀνάστασις 26, 22. 158, 12. 304, 16.  
 ἀνδρεία 74, 16. 86, 7-8. 94, 7. 120, 5.

ἀνθρωπότης : ἡ κατὰ Χριστὸν — 38, 13. 46, 4-5. 82, 23-24. 96, 8. 114, 15. 160, 10ἔ. 162, 5. 190, 1. 218, 15. 230, 12. 246, 7. 276, 19ἔ. 296, 9. 306, 30. 308, 17. 314, 22. 316, 27.

ἀνοία 92, 21. 316, 13.

ἀνομοιότης θελημάτων 198, 1.

ἀνούσιον 270, 26.

ἀνοχή 186, 25.

ἀντίδοσις 42, 27. 156, 24. 250, 19. 316, 30.

Ἀντιόχεια 160, 29.

ἀντιπάθεια 72, 3.

ἀντίταξις 314, 19.

ἀνυπαρξία 50, 7. 52, 11. 124, 17. 280, 9. 298, 17. 300, 6. 334, 23.

ἀνυπόστατον 350, 6ἔ.

ἀνυπόστατον 294, 5.

ἀνυποταξία 284, 8.

ἀπαιδευσία 342, 20.

ἀπάθεια : προαιρετική ἀπάθεια 38, 26.

ἀπαραλλαξία 198, 29.

ἀπάτη 92, 21. 302, 3. 318, 11.

ἀπειρία 10, 6. 178, 4.

ἀπέχθεια 222, 24.

ἀπιστία 218, 24.

ἀπλότης 168, 20-21.

ἀποκατάστασις 48, 3.

ἀπόλαυσις ἀγαθῶν 10, 10. 44, 4-5.

Ἀπολιναριος 34, 25-26. 50, 20. 64, 11. 84, 10. 114, 30. 130, 6ἔ. 210, 18. 220, 22-23. 232, 12. 234, 16ἔ. 292, 13. 218, 4. 334, 12.

Ἀρειανοὶ 218, 23. 284, 11. 288, 14. 372, 24. 380, 5.

Ἄρειος 34, 25. 130, 5. 154, 8. 188, 1. 190, 11. 368, 15.

ἀρετή 10, 3. 12, 1. 28, 20. 44, 24ἔ. 48, 8. 74, 20. 92, 15. 94, 3. 122, 1ἔ. 148, 2.

242, 6. 244, 8ἔ. 302, 1. 314, 3. 324, 4. 328, 2.

ἁρμονία 282, 7.

ἄρπαγή 74, 10.

ἄσέβεια 42, 3. 108, 26. 222, 10ἔ. 238, 22. 292, 14. 334, 16-17.

ἄσπορία 78, 13.

ἄτιμία 38, 25. 122, 5. 314, 30.

ἄτομον : ἄτομόν ἐστὶ κατὰ μὲν φιλοσόφους ἰδιωμάτων συναγωγή, ὧν τὸ ἄθροισμα ἐπ' ἄλλου θεωρεῖσθαι οὐ δύναται, κατὰ δὲ τοὺς Πατέρας οἷον Πέτρος ἢ Παῦλος ἢ τις ἕτερος τῶν καθ' αὐτὰ ἰδίους προσωπικοῖς ἰδιώμασι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀφοριζόμενος (370, 19-23).

ἄτοπία 32, 24. 40, 26.

ἀτρεψία 38, 22.

αὐθάδεια 346, 27.

αὐτεξουσιότης : — ἐστὶ νοῦς κατὰ φύσιν κινούμενος, ἢ νοερὰ τῆς ψυχῆς κινήσις αὐτοκρατῆς (372, 20-2). αὐτεξουσιότης ἐστὶν αὐτοκρατῆς τοῦ θελήματος κινήσις (374, 10). αὐτεξουσιότης ἐστὶ ψυχῆς λογικῆς θέλησις ἀκωλύτως γινομένη πρὸς ὅπερ ἂν βούληται (374, 17-18).

αὐτοβουλία 234, 13.

ἄφθαρσία : φυσική ἀφθαρσία 38, 27. 326, 16.

Ἀχίλλιος 166, 29.

ἀχρηστία 36, 32.

## B

Βαβυλῶν 64, 24.

βάπτισμα 136, 23.

Βασίλειος (ὁ Μέγας) 296, 31. 362, 5. 382, 14. 386, 26.

βδελυρία 334, 12.

Βεελζεβούλ 140, 20.  
 Βορραῖς 64, 23.  
 βούλεσθαι 14, 27. 16, 10. 18, 10έ. 20, 4έ.  
 22, 9. 28, 6έ.  
 βούλευσις 36, 20.  
 βουλευτὸν 16, 7έ.  
 βουλή 12, 6. 14, 8. 16, 13έ. βουλή, ἧ-  
 γουν βούλευσις ἐστὶ ὄρεξις ζητη-  
 τική περὶ τι τῶν ἐφ' ἡμῖν προακτῶν  
 γινομένη 16, 15-16. 18, 2. 20, 4έ. 22,  
 9. 30, 2. 38, 29. 60, 4έ. 62, 2. 226, 10.  
 232, 28. 376, 23.  
 βούλημα 246, 6.  
 βούλησις 12, 5. βούλησις ἐστὶν ὄρεξις  
 φανταστική τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ  
 ἐφ' ἡμῖν 14, 15-16. 16, 2έ. βούλησις  
 εἶναι φασιν οὐ τὴν ἀπλῶς φυσικὴν,  
 ἀλλὰ τὴν ποιάν, τουτέστι τὴν  
 περὶ τινος θέλησιν 28, 3-5. 100, 27.  
 210, 22. 212, 15έ. 226, 20. 232, 29.  
 246, 6. 296, 25. 298, 26. 374, 5-6έ..  
 βουλητὸν 16, 6έ.  
 Βυζάκιον 184, 12.

## Γ

Γάβαλα 214, 27. 230, 1.  
 Γαλιλαία 206, 10-11έ.  
 γέννησις 78, 18έ. 246, 20. 318, 18. 320,  
 9. 322, 12. 330, 26.  
 γέννησις ἄφθορος 316, 29έ.  
 γνώμη 12, 6. 20. 17έ. γνώμην εἶναι  
 φασιν ὄρεξιν ἐνδιάθετον τῶν ἐφ'  
 ἡμῖν, ἐξ ἧς ἡ προαίρεσις, ἡ διάθε-  
 σιν τῶν ἐφ' ἡμῖν ὀρεκτικῶς βου-  
 λευθεῖσι (20, 20-21). 32, 20. 102, 26.  
 196, 26. 226, 18. 232, 28. 252, 1έ. 254,  
 6έ. 366, 24. 370, 5. 376, 23.  
 γνώσις 10, 4. 12, 2. 24, 3έ. 66, 1. 94, 9.  
 122, 27. 224, 11. 232, 22. 238, 23.  
 302, 18. 330, 19.

Γρατιανὸς 216, 17. 326, 10. 386, 22.  
 Γραφή,- αἱ 38, 20. 162, 15. 208, 1.  
 234, 29.  
 Γρηγόριος ὁ Θεολόγος 42, 6. 60, 11.  
 80, 1. 86, 6. 102, 6. 108, 7. 136, 12.  
 138, 10. 150, 14. 156, 27. 202, 18.  
 208, 22. 222, 18. 228, 9. 232, 17. 246,  
 19. 284, 11-12. 288, 14-15. 298, 1.  
 344, 18.  
 Γρηγόριος Νύσσης 228, 11-12. 380, 9.

## Δ

Δαβ(υ)ιδ 150, 2.  
 δαίμων,- ες 142, 1. 224, 27.  
 δακρύειν 292, 7.  
 δάκρυον 122, 15. 258, 12.  
 δειλία, 86, 9.  
 Δεσπότης 186, 18. 188, 22. 238, 12.  
 Δημήτριος, διάκονος Βιαιίνης, 372,  
 τίτλος.  
 Δημιουργὸς 382, 5.  
 Διάβολος 212, 5.  
 διάδημα 326, 5.  
 διάθεσις 198, 1. 254, 22. 310, 28. 374, 9.  
 Διαθήκη Καινὴ 360, 3.  
 Διαθήκη Παλαιὰ 360, 3.  
 διαίρεσις 50, 4. 54, 6έ. 56, 15. 58, 4έ. 62,  
 18. 72, 7. 114, 27. 116, 2έ. 118, 16.  
 138, 16. 142, 22. 192, 8. 198, 10. 220,  
 14. 222, 25. 224, 18. 232, 10. 252, 31.  
 258, 28. 266, 2έ. 268, 6. 272, 13. 280,  
 6έ. 294, 11έ. 328, 19. 336, 2. 338, 1έ.  
 360, 20. 368, 16.  
 διαίρεσις διαθέσεως 198, 1-2.  
 διαλογισμὸς 24, 27.  
 διαφορὰ (φύσεων) 118, 15. διαφορὰ  
 ἐστὶ λόγος, καθ' ὃν ἡ πρὸς ἄλληλα  
 τῶν σημαινομαίνων ἑτερότης σώ-  
 ζεσθαι πέφυκε καὶ τοῦ πῶς εἶναι

δηλωτικός (198, 27-28). 198, 30.  
 220, 17. 222, 9. 232, 15. 310, 21. 312,  
 8-9. 320, 26. 328, 17. 330, 10-11έ.  
 332, 9. 334, 20. 336, 1έ. 338, 1έ.  
 διαφορά γνωμικῶν θελημάτων 56,  
 22έ.  
 διαφορά θελημάτων 364, 5.  
 διαφορά καθ' ὑπόστασιν 190, 18έ.  
 διαφορά οὐσιώδης 194, 21. 220, 17-18.  
 268, 21. 306, 28.  
 διαφορά σχετική 196, 27έ.  
 διαφορά ὑποστατική 196, 22.  
 διαφορά φυσική 190, 14.  
 διαφορά φυσικῶν ποιότητων 54, 19.  
 διαφορά οὐσιώδης 310, 20-21.  
 δικαιοσύνη 320, 11.  
 Διονύσιος (Ἀρεοπαγίτης) 110, 28.  
 112, 29. 126, 28. 132, 3.  
 δίψα 100, 30.  
 διψεῖν 296, 27.  
 δόγμα,- τα 12, 2. 122, 1. 326, 10.  
 δόγμα χριστιανικόν 230, 20έ.  
 δόξα 46, 5. 82, 2. 96, 2. 176, 7. 238, 2έ.  
 240, 30. 300, 29. 32, 16. 326, 4.  
 δόξα (γνώμη) 12, 6. 22, 11έ. ἡ δόξα  
 διττή, λογική τε καὶ ἄλογος 22,  
 13. 376, 24.  
 δόξα λογική 24, 5.  
 διψεῖν 292, 7.  
 δουλεία 118, 20.  
 δύναμις 42, 16έ. 48, 22. δύναμις ἐστὶ  
 ἔνυλος ἐνέργεια (198, 22). 212, 14.  
 218, 33-220, 1. 252, 5-6έ. 272, 25.  
 290, 23. 314, 28. 380, 2έ. 382, 8. 384,  
 1έ. 386, 6.  
 δύναμις ἀνθαίρετος 372, 25.  
 δύναμις ἔμφυτος 256, 10-11.  
 δύναμις ζωτική 62, 24.  
 δύναμις θεία 42, 26-27.

δύναμις ὀρεκτική 48, 19.  
 δύναμις οὐσιώδης 266, 5. 378, 13.  
 δύναμις ὑπερούσιος 44, 6.  
 δύναμις φυσική 262, 22έ.  
 δυνάμενον 42, 18έ.  
 δυναπὸν 42, 19έ.  
 δυσσέβεια 224, 10.  
 δῶρα μακάρια 278, 5.  
 Δώρων ἐπισκοπή 200, 8.

## Ε

Ἐβιῶν 52, 5.  
 ἔγερσις 292, 9.  
 ἐγκατάλειψις 284, 7-8. 294, 4.  
 ἐγρήγορσις 240, 7.  
 εἰκῶν Θεοῦ 10, 15-16. 48, 7. 356, 15.  
 Εἰρηναῖος, ἐπίσκοπος Λουγδούνου,  
 372, τίτλος.  
 εἰρήνη 150, 1έ.  
 ἐκθέωσις 42, 13.  
 Ἐκκλησία 66, 1-2. 188, 7. 310, 4.  
 Ἐκκλησία ἀποστολική 116, 14. 120, 6.  
 Ἐκκλησία Θεουπολιτῶν 304, 17-18.  
 Ἐκκλησία καθολική 108, 28. 122, 28.  
 168, 29. 276, 4.  
 Ἐκκλησία καθολική καὶ ἀποστολική  
 186, 23. 276, 30-31.  
 Ἐκκλησία μεγάλη 324, 6.  
 ἐκπληξία 340, 7.  
 ἐκπόρευσις 180, 19. 330, 26.  
 ἐλεημοσύνη 218, 19. 230, 12-13.  
 ἔλεος 146, 29. 152, 25-26.  
 Ἐλαμψις 238, 17. 326, 11.  
 Ἑλλάς 324, 14.  
 Ἑλληνισμός 236, 24.  
 ἐλπὶς 80, 25-26.  
 Ἐμμανουήλ 224, 7έ. 232, 21έ.  
 ἐμμέλεια 316, 11-12. 340, 7.  
 ἐνανθρώπησις 78, 2. 358, 26. 360, 2.



ἐναντίωσις 254, 10. 258, 15. 280, 1ἔ.  
314, 19.

ἐνδεια 178, 18.

ἐνθύμησις 24, 25.

ἐνέργεια 20, 23. 42, 6ἔ. 44, 3ἔ. 46, 1. 48,  
5. 52, 7. 64, 16. 66, 4ἔ. 68, 1ἔ. 82, 6ἔ.  
84, 13. 86, 23. 98, 10-11. 100, 17.  
104, 11. 110, 8ἔ. 112, 2ἔ. 114, 18.  
118, 3. 120, 3. 126, 9ἔ. 128, 4ἔ. 130,  
17ἔ. 132, 2ἔ. 134, 1ἔ. 136, 3ἔ. 138,  
20ἔ. 140, 14. 142, 9. 144, 2ἔ. 146, 3ἔ.  
152, 4-5ἔ. 154, 1ἔ. 156, 2ἔ. 158, 11ἔ.  
160, 1ἔ. 164, 25. 166, 7. 168, 6ἔ. 170,  
5. 172, 6ἔ. 174, 13ἔ. 180, 27. 182, 13.  
ἐνέργεια, ἄυλος δύναμις (198, 22).  
204, 10, 206, 20. 208, 1ἔ. 214, 1. 216,  
14ἔ. 218, 15. 220, 10-11. 222, 1. 224,  
11ἔ. 226, 3ἔ. 228, 2ἔ. 230, 5ἔ. 232, 2ἔ.  
234, 3ἔ. 260, 21ἔ. 262, 4ἔ. 264, 11.  
266, 4ἔ. 268, 9. 270, 2-3. 272, 5ἔ. 274,  
13. 300, 19. 304, 2ἔ. 306, 3ἔ. 308, 2ἔ.  
320, 19. 336, 15ἔ. 358, 12. 360, 16.  
372, 7374, 6ἔ. 376, 11. 378, 2ἔ. ἐνέρ-  
γεια λογικῆς ψυχῆς ἐστὶ νοῦ κί-  
νησις καὶ διάνοια. ἐνέργειά ἐστι  
κίνησις οὐσιώδης χαρακτηρι-  
στικῆ τῆς φύσεως, ἧς ἰδίᾳ καθέ-  
στηκε, δι' ἧς γινώσκειται τῶν ἄλ-  
λων οὐσιωδῶς διαφέρουσα ἐνέρ-  
γεια ἐστὶ κίνησις δραστικῆ (380,  
10-13). ἐνέργειαν ἡμεῖς εἶναι φα-  
μεν τὴν φυσικὴν ἐκάστης οὐσίας  
δύναμιν τε καὶ κίνησιν, ἧς χωρὶς  
οὔτε ἔστιν, οὔτε γινώσκειται φύ-  
σις (380, 14-16). 382, 8ἔ. 384, 2ἔ.  
386, 2ἔ. 388, 2.

ἐνέργεια ἀνθρωπικῆ 166, 21.

ἐνέργεια ἀνθρωπίνη 166, 23. 268, 9ἔ.  
272, 11.

ἐνέργεια ἔμφυτος 276, 17.

ἐνέργεια ἔνυλος 198, 22.

ἐνέργεια θεανδρική (τοῦ Χριστοῦ)  
110, 28. 112, 9-10. 116, 23. 132, 2-  
3ἔ. 136, 5.

ἐνέργεια θεία 42, 12. 152, 13ἔ.

ἐνέργεια θεϊκῆ 152, 20.

ἐνέργεια θεοπρεπῆς : Ἐνέργεια θεο-  
πρεπῆς καὶ δύναμις ἐστὶ τὸ εἶναι  
πανταχῆ, καὶ πληροῦν μὲν ἀρρή-  
τως τὸν οὐρανόν, πληροῦν δὲ αὐ-  
τὸ πάλιν τὴν γῆν, καὶ χωρεῖν μὲν ἐν  
πᾶσι, χωρεῖσθαι δὲ ἐπ' οὐδενός  
(382, 8-10).

ἐνέργεια λογικῆς ψυχῆς 380, 10.

ἐνέργεια ὑποστατικῆ 262, 8.

ἐνέργεια οὐσιώδης 126, 20. 130, 15.  
266, 4ἔ. 306, 15. οὐσιώδης ἐνέρ-  
γεια ἐστὶ Θεοῦ τὸ μηδαμοῦ εἶναι  
οὐ τῷ μὴ εἶναι, ἀλλὰ τῷ ὑπερ-  
εἶναι τόπου καὶ χρόνου καὶ φύ-  
σεως, οἷς φυσικῶς ἀρχὴ συνε-  
πινοεῖται καὶ πέρας καὶ γένεσις,  
ὅς ἐστὶ συνοχεύς καὶ ποιητῆς  
μόνῳ τῷ βούλεσθαι (380, 28-382,  
3).

ἐνέργεια φυσικῆ 44, 20ἔ. 68, 6. 98, 10.  
114, 23. 116, 20-21. 118, 2-3. 132,  
27. 138, 30. 140, 12ἔ. 142, 32. 218,  
30. 250, 14ἔ. 260, 28. 262, 2ἔ. 264,  
2ἔ. 266, 13. 268, 13-14. 270, 7-8ἔ.  
276, 15. ἐνέργεια φυσικὴ τε καὶ  
συστατικὴ ἐστὶν ἡ ὀριστικὴ δια-  
φορὰ τῆς τοῦ δηλουμένου πρά-  
γματος φύσεως, ἧς χωρὶς κατ'  
οὐδὲν οὐδὲν παντελῶς ἔχει τὴν  
τοῦ πῶς εἶναι διάγνωσιν (378, 8-  
10). ἐνέργεια φυσικὴ ἐστὶν ἡ  
οὐσιώδης καὶ συστατικὴ πάσης

ουσίας ποιότης, ἣς τὸ ἐστερημένον, καὶ πάσης οὐσίας ἐστέρηται (378, 11-12). ἐνέργεια φυσική ἐστὶ δύναμις οὐσιώδης μηδὲ μίαν ἐτέρου πρὸς ἕτερον ἐπιδέχεσθαι συγχωροῦσα κατὰ τὴν οὐσίαν ἀλλοίωσιν (378, 13-15). ἐνέργεια φυσική ἐστὶν ἡ ἀμιγῆ τὴν οὐσιώδη πάντων πρὸς ἅπαντα διάκρισιν σώζουσα δύναμις (380, 1-2). Ἐνέργεια φυσική ἐστὶν ἡ πάσης οὐσίας ἔμφυτος κίνησις. Ἐνεργεία ἐστὶ φυσική ὁ πάσης φύσεως οὐσιώδης καὶ γνωστικός λόγος. ἐνεργεία ἐστὶ φυσική ἡ δηλωτικὴ πάσης οὐσίας δύναμις (380, 6-8). ἀνευ φυσικῆς ἐνεργείας οὐδενὸς φύσις ἐπίδηλος (382, 3-4).

ἐνέργημα 388, 1.

ἐννοια 24, 23.

ἐνούσιον 196, 6. 348, 3ἔ. 350, 1ἔ. 352, 3.

ἐνυπόστατον 194, 4ἔ. 198, 14. 348, 4ἔ. 350, 1ἔ.

ἔνωσις 10, 4ἔ. 40, 3. 46, 27. 50, 5. 52, 1ἔ. 54, 6ἔ. 58, 5. 64, 10. 72, 6. 78, 8. 80, 20. 98, 2ἔ. 108, 15ἔ. 110, 2. 112, 6. 114, 17. 116, 8. 118, 15. 124, 10. 128, 5. 132, 23ἔ. 134, 3. 136, 15. 138, 3ἔ. 142, 20. 144, 12. 148, 6. 156, 2. 188, 10ἔ. 190, 2ἔ. 194, 18ἔ. 196, 13. 198, 5. 220, 17. 226, 16. 232, 28. 250, 8ἔ. 252, 17. 264, 17. 266, 2. 268, 7. 272, 22. παράθεσις ὄρων ἐνώσεως 282, 1-20. 294, 10. 294, 27. 306, 18ἔ. 308, 3ἔ. 310, 26. 312, 3ἔ. 314, 6ἔ. 316, 26. 326, 6. 336, 31. 338, 1ἔ. 340, 3ἔ. 352, 16.

ἔνωσις γνωμική 224, 20. 258, 27.

ἔνωσις γνωμικῶν θελημάτων 56, 12ἔ.  
ἔνωσις γνωμικῶν ποιότητων 54, 19ἔ.  
56, 1-2.

ἔνωσις καθ' ὑπόστασιν 190, 15ἔ. 192, 11.

ἔνωσις οὐσιώδης 194, 19.

ἔνωσις σχετική 196, 26ἔ. 198, 3.

ἔνωσις ὑποστατική 196, 20.

ἔνωσις φυσική 190, 13.

ἐξομολόγησις 140, 17.

ἐξουσία 12, 6. 22, 1ἔ. ἐξουσία ἐστὶ κυριότης ἐννομος τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν, ἡ κυριότης ἀκώλυτος τῆς τῶν ἐφ' ἡμῖν χρήσεως ἢ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν ἀδούλωτος (22, 3-4). 140, 22. 158, 2. 170, 15. 232, 25.

376, 24.

ἔξις 20, 23. 262, 14.

ἐπαγγελία 186, 12-13.

ἐπίγνωσις 94, 30. 236, 24.

ἐπικράτεια 82, 7.

ἐπίνευσις 196, 30.

ἐπίνοια 52, 23. 270, 25. 294, 11ἔ. 296, 2. 314, 20ἔ. 334, 26.

ἐπιτιμία 38, 23. 314, 30.

ἔρις 288, 4. 296, 16.

ἐτερογενὲς 386, 5.

ἐτερότης 188, 16ἔ. 198, 28. 384, 13.

ἐτερότης γνώμης 196, 30-198, 1.

ἐτερότης οὐσιῶν 188, 20-21. 382, 20.

ἐτερότης προσώπων 188, 17ἔ.

ἐτερότης φύσεως 196, 12.

ἐτερότης φυσική θελημάτων 248, 19.

ἐτεροῦπόστατον 192, 1. 282, 19.

ἐτερούσιος 138, 3. 192, 2. 282, 20. 354, 2. 386, 5.

ἐτεροφυὲς 386, 7.

Εὐα 78, 23ἔ.

εὐγένεια 178, 14.

εὐδοκία 102, 16-17. 124, 7. 224, 26. 226,  
17. 232, 27. 250, 27. 318, 13.

εὐεργεσία 210, 17.

εὐλάβεια 92, 1.

Εὐνόμιος 210, 14. 346, 15. 386, 27.

εὐπείθεια 12, 14. 46, 18.

Ἐρμείας 164, 26.

Εὐαγγέλιον 206, 5.

εὐδοξία 178, 11.

εὐσέβεια 186, 15. 220, 3. 234, 30. 242,  
23. 316, 10. 322, 4. 346, 23,

Εὐστάθιος, πατριάρχης Ἀντιοχείας,  
372, 27.

Εὐτυχής (αἵρεσιάρχης) 52, 1. 64, 12.  
114, 30. 188, 11-12. 190, 18. 218, 5.  
344, 2. 346, 19.

εὐχή 180, 4. 258, 12. 278, 6.

εὐχρηστία 36, 21.

εὐσπλαγχνία 118, 7.

εὐτονία 302, 8.

εὐφημία 302, 7.

ἔφεσις 10, 8. 62, 23. 122, 8. 376, 16.

## Z

ζῆλος 92, 2ἔ. 94, 16. 122, 9.

ζόφος 334, 27.

ζαή 176, 2. 280, 16.

ζωοποιεῖν 208, 2ἔ.

## H

ἡδονή 118, 20. 318, 12. 376, 17.

Ἡρακλειανός 166, 29.

Ἡράκλειος (ὁ βασιλεὺς) 200, 2.

## Θ

Θαλάσσιος 38, 20.

θάνατος 60, 17. 90, 3. 100, 14. 102, 23.

106, 3ἔ. 110, 14. 118, 19. 140, 8. 212,  
27. 214, 12. 216, 2ἔ. 222, 8. 228, 31.  
242, 17.-18. 258, 5ἔ. 280, 6ἔ. 292, 8.  
296, 31. 358, 10.

θαῦμα,- τα 152, 28ἔ. 202, 24. 216, 27.  
222, 2. 272, 24.

θαυματουργεῖν 216, 28.

θέλιν 314, 5. 316, 2.

Θεληθὲν 244, 23. 246, 13. 248, 2ἔ.

θέλημα 12, 4ἔ. θέλημά φασιν εἶναι  
ὄρεξιν λογικὴν τε καὶ ζωτικὴν  
(14, 4-5). 32, 3. 34, 2ἔ. 38, 5. 48, 15.  
58, 10. 62, 5-6. 64, 17. 66, 4ἔ. 68, 1.  
70, 7ἔ. 72, 1. 76, 29. 88, 11ἔ. 98, 9ἔ.  
100, 18. 102, 10ἔ. 104, 20. 106, 1ἔ.  
108, 2ἔ. 110, 7. 118, 12ἔ. 130, 16.  
198, 1. 208, 19ἔ. 212, 10. 214, 18.  
216, 8ἔ. 220, 10ἔ. 222, 5ἔ. 224, 3ἔ.  
226, 10ἔ. 228, 1ἔ. 230, 1ἔ. 232, 1ἔ.  
234, 13-14. 244, 24. 246, 2ἔ. 248, 25-  
26. 250, 5ἔ. 252, 31. 254, 3ἔ. 258, 5.  
260, 13. 276, 28. 282, 5. 284, 1ἔ. 288,  
9ἔ. 290, 2ἔ. 292, 27. 294, 23. 296, 12.  
298, 21ἔ. 300, 4ἔ. 312, 16. 314, 17ἔ.  
318, 19. 320, 15. 322, 1ἔ. 324, 8ἔ.  
358, 3ἔ. 360, 4ἔ. 364, 2ἔ. 366, 4ἔ. 368,  
1ἔ. 370, 1ἔ. θέλημά ἐστι λόγος ἐν  
καρδία στρεφόμενος, δι' ἐνεργεί-  
ας καὶ μόνον φανερωθῆναι δυνά-  
μενος (374, 20-21). θέλημά ἐστι  
βούλησις ψυχῆς οἰκοθεν ἀνακο-  
πῆναι μὴ δυναμένη (374, 21-22).  
376, 15-24. 384, 18.

θέλημα ἀνθρωπικὸν 80, 7. 86, 4ἔ.

θέλημα ἀνθρώπινον 32, 8-9. 108, 22-  
23. 128, 3ἔ. 130, 26. 126, 14. 210, 1ἔ.  
216, 11. 228, 15. 230, 1-2. 248, 12.  
256, 25. 318, 24. 320, 17. 322, 7-8.  
322, 7-8. 360, 6.

θέλημα γνώμης 196, 27έ. 316, 19-20.

θέλημα γνωμικόν 56, 12έ. 68, 26. 70, 23. 72, 3. θέλημα γνωμικόν ἐστὶν ἢ ἐφ' ἐκάτερα τοῦ λογισμοῦ αὐθαίρετος ὁρμή τε καὶ κίνησις (198, 25-26). 252, 4. 254, 21. 370, 5. θέλημα γνωμικόν (ἐστὶ) ἢ τῶν καθ' ἡδονὴν συνεργατικῶν ποιὰ καὶ διάφορος κινήσις τε καὶ ὄρεξις (376, 17-18).

θέλημα ἔμφυτον 276, 17.

θέλημα θεανδρικόν 360, 7.

θέλημα θεῖον (θεϊκόν) 32, 8-9. 60, 10. 62, 16. 70, 26. 80, 7. 86, 15. 88, 20-21. 104, 29. 108, 23. 126, 13. 130, 20. 210, 1-2. 216, 11. 220, 29. ἀτρέπτω θελήματι θεϊκῶ πάντα πεποίηκεν 222, 16. 228, 15-16. 230, 1-2. 232, 13. 248, 12. 318, 24-25. 358, 29. 360, 5-6.

θέλημα προαιρετικόν 370, 5.

θέλημα σαρκὸς 316, 21-22.

θέλημα τῶν ἁγίων 26, 23.

θέλημα οὐσιῶδες 276, 15. 310, 17-18.

θέλημα πατρικόν 88, 26. 104, 31. 106, 26. 108, 23-24. 258, 26. 318, 24-25.

θέλημα σαρκικόν 318, 6.

θέλημα φυσικόν : θέλημα φυσικόν, ἡγουν θέλησις, ἐστὶ δύναμις τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτικὴ καὶ τῶν οὐσιωδῶς τῇ φύσει προσόντων συνεκτικὴ πάντων ἰδιωμάτων 12, 22-24. 58, 26-28. 34, 28. 40, 22έ. 62, 15. 64, 3έ. 70, 14. 98, 7-8έ. 104, 10. 106, 5-6. 116, 24. 118, 1. 130, 15έ. θέλημα φυσικόν ἐστὶν οὐσιώδης τῶν κατὰ φύσιν συστατικῶν ἔφεσις (198, 24-25). 222, 15. 244, 17. 248, 19. 252, 4. 256, 28έ. 294, 17. 296, 19. 298, 3. 310, 17-18. 312, 2.

316, 19-20. 318, 24-25. 322, 7-8. 360, 11έ. θέλημά ἐστὶ φυσικόν ἢ ἀπλῶς καὶ ὡσαύτως ἔχουσα τῶν κατὰ φύσιν συστατικῶν ὁρμή τε καὶ ἔφεσις (376, 15-16). θέλημά φασιν εἶναι φυσικόν, ἡγουν θέλησιν (376, 22).

θέλησις 12, 22. θέλησις ἀπλή τις ὄρεξις ἐστὶ, λογικὴ τε καὶ ζωτικὴ 14, 7. 14, 13. 28, 2έ. 30, 20έ. 40, 4. 48, 18. 54, 13. 76, 22. 86, 23. 88, 10. 100, 26-27. 104, 27. 122, 29. 126, 9. 152, 4. 154, 17έ. 156, 18έ. 160, 1έ. 170, 5. 172, 7. 174, 17. 204, 6έ. 206, 20. 208, 1έ. 212, 14. 220, 12. 224, 4έ. 226, 3. 228, 2. 232, 21. 234, 3. 244, 23. 246, 2έ. 248, 4. 276, 21έ. 360, 16έ. 372, 7έ. 374, 3έ. 376, 22. 378, 1έ. θέλησις καὶ ἐνέργεια Θεοῦ ἐστὶν ἢ παντὸς χρόνου καὶ τόπου καὶ αἰῶνος καὶ πάσης φύσεως ποιητικὴ τε καὶ προνοητικὴ αἰτία (372, 7-9). θέλησις ἐστὶ τῆς νοερᾶς ψυχῆς ὃ ἐφ' ἡμῖν λόγος, ὡς αὐτεξούσιος αὐτῆς ὑπάρχουσα λόγος (372, 9-10). θέλησις ἐστὶ νοῦς ὀρεκτικὸς καὶ διανοητικὴ ὄρεξις πρὸς τὸ θεληθὲν ἐπινεύουσα (372, 10-11). θέλησις ἐστὶ φυσικὴ δύναμις τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτικὴ (372, 14-15). θέλησις ἐστὶ φυσικὴ ὄρεξις τῇ τοῦ λογικοῦ φύσει κατάλληλος (372, 16-17). θέλησις ἐστὶ φυσικὴ αὐτοκράτορος νοῦ αὐτεξούσιος κίνησις, ἢ νοῦς περὶ τι αὐθαίρετως κινούμενος (372, 18-19). θέλησις ἐστὶ φυσικὴ παντὸς νοεροῦ αὐθαίρετος δύναμις, ὡς μηδὲν κατὰ

τὴν οὐσίαν ἀκούσιον ἔχοντος (372, 25-26). θέλησις ἐστὶ φυσικὴ λόγου τοῦ ἐν ἡμῖν κίνησις (372, 29). θέλησις ἐστὶ ὄρεξις λογικὴ τε καὶ ζωτικὴ (372, 29-30). θέλησις ἐστὶ ψυχῆς νοεράς αὐτεξούσιος κίνησις. Πρῶτον ἰδίωμα τῆς νοεράς ψυχῆς καὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς δηλωτικόν ἐστὶν ἢ θέλησις (374, 3-5). θέλησις ἐστὶ νοῦς τις καὶ περὶ τι διὰθεσις (374, 9). θέλησις ἐστὶ τῆς νοεράς ψυχῆς τὸ κατ' ἔξουσίαν αὐτὴν αἰρεῖσθαι τῶν κατὰ γνώμην διὰ τῆς προαιρετικῆς θελήσεως (374, 11-12). θέλησις ἐστὶ πάσης λογικῆς φύσεως ἢ κατὰ φύσιν αὐτῆς ζωῆ. Ἡ στέρησις τῆς οὕτω ζωῆς οὐσίας ἐστὶν ἀναίρεσις (374, 13-14). Θέλησις ἐστὶν ὄρεξις βουλευτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν γίνεσθαι δυναμένων καὶ ἄδηλον ἔχόντων τὸ τέλος (374, 24-25).

θέλησις ἀνθρωπίνη 160, 19-20.

θέλησις γνωμικὴ 56, 21.

θέλησις ἐμπαθῆς 318, 10.

θέλησις θεία 316, 22. 322, 13-14.

θέλησις θεότητος 318, 7ἔ.

θέλησις προαιρετικὴ 374, 12.

θέλησις φυσικὴ 14, 19. 38, 15. 248, 5-6.

θελητὸν 244, 23. 246, 13. 248, 5.

Θεμιστιος (αἰρετικὸς) 222, 26. 232, 20.

Θεοδόσιος (αἰρεσιάρχης) 224, 1.

Θεοδώρα, ἡ βασιλίς, 224, 1.

Θεόδωρος ὁ (ἐπίσκοπος) Μοεμψουεστινῶν 224, 21-22.

Θεόδωρος ὁ τῆς Φαράν 182, 9-10.

θεολογία 66, 3. 180, 10. 208, 22. 270, 16.

278, 20. 346, 14.

Θεομήτωρ 76, 18. 96, 15-16. 202, 20. 320, 3.

θεοπλαστία 76, 9.

Θεὸς 10, 1ἔ. 12, 8. 26, 24. 30, 20ἔ. 32, 3ἔ.

34, 6ἔ. 36, 1ἔ. 38, 16. 40, 18. 42, 8ἔ.

44, 10ἔ. 46, 20. 56, 21. 60, 12. 62, 2.

70, 25. 72, 3. 76, 20ἔ. 78, 25ἔ. 80, 6.

84, 9. 86, 3ἔ. 86, 11ἔ. 96, 14ἔ. 98, 2ἔ.

102, 3ἔ. 104, 3ἔ. 106, 21ἔ. 110, 2ἔ.

112, 27ἔ. 114, 1ἔ. 116, 14ἔ. 118, 8ἔ.

120, 6ἔ. 122, 17. 124, 4ἔ. 126, 2ἔ.

130, 18ἔ. 132, 13ἔ. 134, 4ἔ. 138, 9ἔ.

140, 1ἔ. 144, 21. 146, 22. 148, 4. 150,

2. 152, 5. 154, 7. 156, 13ἔ. 158, 12ἔ.

160, 3ἔ. 174, 13ἔ. 176, 2. 178, 1. 186,

25. 188, 5. 200, 6ἔ. 202, 3. 204, 5ἔ.

206, 26. 208, 28. 212, 3ἔ. 214, 9ἔ.

216, 18. 218, 1ἔ. 220, 15ἔ. 222, 3ἔ.

224, 12. 228, 11. 230, 8. 232, 5. 234,

2. 238, 1ἔ. 240, 27. 242, 10. 244, 6.

246, 27ἔ. 250, 8. 252, 8. 254, 15. 256,

24ἔ. 262, 19. 272, 25. 276, 4ἔ. 288,

19. 290, 3ἔ. 292, 1ἔ. 296, 8. 300, 25.

304, 7. 310, 7ἔ. 312, 11ἔ. 314, 28.

316, 27. 318, 24. 322, 10. 330, 23ἔ.

332, 4ἔ. 334, 1ἔ. 344, 7. 350, 29. 352,

4. 354, 5. 356, 15ἔ. 358, 21. 378, 1ἔ.

380, 28. 384, 10ἔ. 386, 16.

Θεὸς Λόγος 40, 2-3ἔ. 64, 21. 66, 28.

104, 12. 116, 22-23. 128, 5. 138, 6.

142, 6. 158, 21. 162, 3ἔ. 164, 2ἔ. 166,

1ἔ. 168, 18ἔ. 170, 2ἔ. 186, 9. 202, 8ἔ.

214, 15. 240, 27-28. 250, 26. 260, 11.

272, 7. 274, 25. 284, 4. 326, 20. 336,

10. 340, 29. 352, 26. 354, 2ἔ. 362, 6ἔ.

θεοσέβεια 238, 13-14.

θεοσημεία 158, 12ἔ. 224, 26. 226, 4ἔ.

θεότης 36, 27. 44, 11. 46, 4. 68, 16. 70, 2.

78, 25. 82, 23. 88, 3ἔ. 90, 17. 92, 3ἔ..

94, 15έ. 96, 7. 108, 12. 114, 14. 124, 15. 130, 9. 160, 10έ. 162, 2έ. 190, 1. 210, 12έ. 212, 17. 214, 5. 216, 5. 218, 15. 228, 21. 230. 12. 252, 26. 256, 4. 252, 19. 254, 22. 276, 18έ. 296, 9. 316, 28. 318, 1έ. 322, 16. 358, 16. 360, 10. 384, 12

Θεοτόκος 278, 7. 318, 16-17έ.

θεούμενον 298, 22

θεοῦν 298, 22

Θεουπολίται 304, 17.

θεοφάνεια 208, 12

Θεόφιλος 298, 1.

θεωρία 10, 17. 76, 10. 294, 25.

θέωσις 42, 23έ. 44, 5. 48, 23.

θλίψις 122, 19.

θρησκεία ὀρθόδοξος 186, 27.

Θωμᾶς ὁ Ἀπόστολος 218, 22.

## I

ιδιότης 330, 26. 332, 13έ.

ιδιώμα,- τα 12, 24. 58, 28. 348, 11. 368, 5. 370, 19. 374, 4.

ιδιώματα ἔμφυτα 158, 30.

ιδιώματα ὑποστατικά 112, 22

ιδιώματα φυσικά 104, 17. 128, 10. 128, 12. 158, 23. 256, 10.

Ἰεροσόλυμα 230, 6.

Ἰεροσολυμίται 216, 25.

Ιερωσύνη 94, 15.

Ἰησοῦς 74, 18. 206, 13. 302, 15-16.

Ἰησοῦς Χριστός 162, 26. 170, 2-3. 226, 28. 304, 22. 316, 31. 318, 19-20. 340, 31. 352, 16-17.

Ἰουδαία 206, 13.

Ἰουδαῖοι 162, 20. 164, 5. 206, 14.

Ἰουδαϊσμός 236, 24-25.

Ἰωάννης (ἄδελφός) 324, 11.

Ἰωάννης εὐαγγελιστής 136, 22. 158,

17. 164, 17. 180, 16. 184, 17. 214, 21. 372, τίτλος.

Ἰωάννης (Χρυσόστομος) 210, 28. 218, 12. 228, 19. 298, 1. 368, 3-4.

## K

Καισάριος (ἄδελφός Μ. Βασιλείου) 136, 13.

καινοτομία 238, 19.

κακία 104, 7. 122, 4.

κακοδοξία 224, 20.

κακοφροσύνη 222, 27.

καρπογονία 122, 2.

κατάβασις 186, 9.

κατάγνωσις 212, 21. 228, 23. 296, 22.

κατάκρισις 36, 7. 340, 21.

κένωσις 122, 7. 158, 3. 178, 2.

κένωσις τοῦ Λόγου 74, 14.

κήρυγμα 160, 9.

κίνημα 246, 6

κίνησις 10, 5έ. 168, 2έ. 246, 6έ. 252, 13.

κίνησις ἀντεξούσιος 374, 3.

κίνησις ἔμφυτος 262, 25.

κίνησις θελήματος 374, 10έ.

κίνησις φυσική 266, 17.

Κληδόνιος 344, 24.

Κλήμης ὁ Στρωματεὺς 372, τίτλος.

κοινωνία 154, 30-31. 326, 6.

κοπιᾶν 292, 7.

κόπος 100, 30.

κράσις 250, 12. 282, 8.

Κρητες 64, 14.

κρίνειν 28, 6έ.

κρίσις 14, 18έ. 18, 2. 22, 8. 30, 2. 40, 1. 226, 13. 344, 8.

Κύριλλος Ἀλεξανδρείας 106, 14. 110, 13έ. 112, 25. 132, 4έ. 136, 20. 140, 13. 144, 10έ. 146, 2-3. 160, 13. 180, 15. 192, 18. 214, 10. 216, 25. 218, 28.

228, 25. 230, 14. 268, 1. 298, 1. 334, 29. 336, 4έ. 344, 13. 346, 18. 366, 26. 382, 7. 384, 28.

Κύριλλος Ἱεροσολύμων 230, 6.

Κύριος 34, 19. 46, 5. 98, 30. 120, 12έ. 122, 16έ. 142, 2. 162, 2έ. 164, 7. 168, 4. 170, 2. 170, 2έ. 172, 14. 174, 18. 180, 12. 186, 1έ. 200, 12. 202, 4. 210, 15. 214, 29. 216, 7. 226, 28. 238, 25. 268, 8. 304, 22. 316, 31. 322, 6. 326, 20. 340, 31. 352, 16έ. 356, 20. 374, 5.

Κωνσταντινούπολις 200, 3.

## Λ

Λατίνοι 324, 10.

λέπρα 210, 8.

Λέων (αὐτοκράτωρ) 64, 16.

Λέων (πάπας Ρώμης) 128, 13. 218, 4. 230, 8.

λογίζεσθαι 28, 13.

λογισμὸς 24, 4. 318, 10.

λογισμὸς ἀνθρώπινος 318, 6-7.

λογισμὸς ἐμπαθῆς 316, 22.

Λόγος 46, 5. 52, 7. 58, 24. 60, 9. 62, 21. 68, 4. 70, 12. 74, 14. 78, 20. 80, 18. 84, 1. 88, 22. 94, 23. 98, 2έ. 100, 2έ. 102, 1έ. 104, 21. 112, 10έ. 114, 29. 128, 28. 130, 1έ. 134, 7έ. 136, 7. 138, 19. 140, 14. 144, 6. 146, 2. 152, 11. 154, 2. 158, 4. 166, 14έ. 170, 8. 192, 2. 204, 16. 206, 27. 208, 11έ. 214, 17. 218, 7. 220, 16. 222, 13. 236, 2. 250, 7. 252, 26. 254, 27. 264, 1έ. 266, 7. 292, 12. 294, 8. 318, 9. 326, 20. 336, 14έ. 340, 30. 364, 1έ. 366, 2έ. 368, 5.

λόγος ἐνδιάθετος 24, 27. ἐνδιάθετος λόγος ἔστι τὸ κίνημα τῆς ψυχῆς τὸ ἐν αὐτῷ πῶ λογιστικῶ γινόμενον ἄνευ τινὸς ἐκφωνήσεως (376,

4-5).

Λόγος προφορικὸς 26, 3. ὁ προφορικὸς λόγος ἐν τῇ φωνῇ καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις τὴν ἐνέργειαν ἔχει (376, 10-11).

λοιδορία 342, 21.

λύπη 140, 7. 258, 12.

## Μ

μακαριότης 42, 9.

Μακεδόνιος 188, 6. 346, 15.

μακροθυμία 186, 25.

Μάνης (αἵρεσιάρχης) 50, 20. 64, 11. 292, 13.

μανία 34, 25. 224, 30.

Μανιχαῖος 214, 7. 358, 19.

Μάξιμος 120, 3.

Μαρία (ἢ Θεοτόκος) 202, 20. 278, 8. 318, 17έ.

Μαρίνος 170, 28. 172, 1έ. 376, 20.

Μαρκίων 214, 7. 358, 19.

Ματθαῖος 140, 16.

Μεδιόλανα 216, 17.

μεσιτεία 146, 21. 326, 19.

Μήτηρ (τοῦ Χριστοῦ) 34, 27. 154, 21έ. μίμησις 118, 8.

μολυσμὸς 204, 12. 318, 28.

Μονὰς 188, 2έ.

Μονογενῆς 88, 3έ. 90, 8. 130, 10. 154, 9. 238, 14. 288, 4. 316, 23. 326, 5.

μορφή Θεοῦ 216, 18.

μύησις 76, 12. 94, 30. 294, 25.

μῦθος 64, 14.

μυστήριον 40, 9. 48, 20. 72, 16. 76, 8. 108, 21. 114, 28. 124, 6. 186, 27. 200, 7. 226, 20. 232, 5έ. 238, 29. 244, 11. 278, 20. 300, 16έ. 310, 22. 334, 13.

Μωσῆς 32, 15.

## N

Νεῖλος 48, 23. 118, 17.  
 νέκρωσις 74, 18.  
 Νεστοριανοὶ 192, 11.  
 Νεστόριος 38, 2. 50, 10. 52, 6έ. 56, 1έ.  
 72, 4. 84, 7. 188, 9-10. 190, 13. 218,  
 5. 224, 30. 226, 13. 232, 25. 236, 13.  
 252, 16. 336, 5έ. 346, 17. 360, 20.  
 Νησσαεῖς 228, 11-12. 270, 6.  
 νηστεία 218, 14.  
 νῆψις 240, 8.  
 Νικαεῖς 342, 6έ. 344, 12. 346, 4-5.  
 Νίκανδρος 120, 3.  
 νόησις 10, 11. 24, 23.  
 νόμος θεῖος 178, 1.  
 νόμος παραβάσεως 320, 5.  
 νόμος τοῦ νοῦς 320, 8.  
 νόμος τοῦ πνεύματος 320, 6.  
 νωθεία 122, 10-11.

## O

ὁδὸς (ζωῆς καὶ ἀληθείας) 176, 1-2.  
 ὀδύνη 118, 20έ.  
 οἰκείωσις 38, 16-17έ. 168, 5έ. 224, 28-29.  
 284, 2έ. 290, 17έ. 292, 11. 300, 22.  
 314, 25.  
 οἰκονομία (θεία) 40, 9. 48, 20. 50, 15-  
 16. 60, 19. 62, 8. 64, 1. 66, 3. 80, 23.  
 90, 4. 96, 5. 102, 23. 106, 6. 110, 17.  
 116, 1. 122, 12. 124, 3-4έ. 142, 20.  
 174, 24. 184, 16. 204, 22. 214, 5έ.  
 228, 27. 234, 3. 258, 23. 270, 18. 278,  
 20. 294, 25. 300, 16. 334, 13. 346, 17.  
 358, 17.  
 οἰκονομία ἀνθρωπίνη 322, 2-3.  
 ὁμοεργία 152, 28.  
 ὁμοίωσις ἀνθρώπου (ἢ θεία σάρκω-  
 σις) 220, 24-25.  
 ὁμοίωσις Θεοῦ 10, 15-16. 48, 7.

ὁμολογία 100, 16. 124, 23. 186, 4. 230, 3.  
 ὁμοούσιος 138, 2έ. 152, 11. 188, 2έ. 190,  
 28. 194, 11. 210, 30. 276, 19. 352, 26.  
 354, 1έ.

ὁμοῦπόστατον 196, 9.  
 ὁμοφροσύνη 150, 8.  
 ὀνοματοποιία 286, 4. 298, 8. 300, 1.  
 ὄνωριος 316, 15. 324, 23.  
 ὀρέγεσθαι 28, 14.  
 ὄρεξις 14, 8. 18, 2έ. 20, 20. 22, 4. ὄρεξις  
 ἐστι ὄρεκτικὴ τῆς φύσεως δύνα-  
 μις 26, 16.  
 ὄρεξις βουλευτικὴ 24, 14.  
 ὄρεξις διανοητικὴ 372, 11.  
 ὄρεξις λογικὴ 28, 1-2.  
 ὄρεξις φυσικὴ 40, 4.  
 ὄρμη 26, 26. 60, 21. 62, 6. 228, 13. 376,  
 16. 388, 3.

οὐσία 34, 3έ. 42, 10έ. 48, 6έ. 52, 1έ. 60,  
 3έ. 76, 16έ. 78, 21. 106, 13-14. 182, 8.  
 190, 7-8. 192, 2έ. 194, 1έ. 196, 20.  
 198, 12έ. 216, 23. 226, 2. 230, 5. 256,  
 6. 266, 12. 278, 18. 280, 15έ. 294, 5-  
 6. 318, 31. 330, 3έ. 332, 2έ. 336, 15έ.  
 348, 1έ. 350, 2έ. 352, 2έ. 354, 5. 356,  
 11έ. 358, 26. 364, 18. 366, 26. οὐσία  
 ἐστὶ κατὰ μὲν φιλοσόφους αὐθυ-  
 πόστατον πρᾶγμα μὴ δεόμενον  
 ἑτέρου πρὸς σύστασιν, κατὰ δὲ  
 τοὺς Πατέρας ἢ κατὰ πολλῶν καὶ  
 διαφερόντων ταῖς ὑποστάσεσιν  
 ὄντοτις φυσικὴ (370, 16-18). 374,  
 14. 378, 12. 382, 20έ. 386, 4έ.

οὐσία θεία 386, 17.

οὐσίωσις 40, 6. 88, 22.

ὄφις ἀρχαίκοκος 104, 8.

## Π

πάθημα, -τα 60, 21. 110, 20. 152, 28-29.



222, 2. 272, 25. 272, 25.  
 πάθος 38, 24. 48, 5. παρὰ φύσιν πάθη  
 (28, 23). 60, 18. 106, 21. 108, 6. 138,  
 22. 158, 4. 168, 6έ. 200, 17. 208, 21.  
 214, 24. 216, 20. 224, 4. 258, 10. 260,  
 2έ. 314, 29.  
 πάθος σωτήριοιον 258, 3-4.  
 παλαιώσεις 202, 24.  
 πανουργία 234, 28. 324, 25.  
 παράβασις 100, 14. 202, 26. 242, 18.  
 294, 4. 320, 11-12.  
 παράδοσις 324, 20.  
 παράθεσις 282, 6.  
 παρακοή 294, 4.  
 παραπληξία 112, 14.  
 Πάσχα (ἰουδαϊκόν) 206, 15.  
 Πάσχα (χριστιανικόν) 210, 4.  
 Πατήρ 34, 27. 36, 4. 38, 10έ. 46, 21. 62,  
 2. 68, 23. 70. 1έ. 78, 21έ. 82, 3. 84, 24.  
 88, 4έ. 90, 2έ. 96, 20. 98, 12. 102, 2.  
 106, 7. 112, 16έ. 118, 9. 130, 29. 144,  
 2έ. 152, 12έ. 154, 1έ. 168, 16. 176, 7.  
 180, 18. 188, 4έ. 208, 2έ. 210, 30. 212,  
 10. 214, 16έ. 216, 21-22. 222, 4. 228,  
 26. 250, 28. 258, 1. 276, 22. 290, 4.  
 300, 30. 304, 2έ. 308, 7. 310, 18. 318,  
 13. 320, 16έ. 322, 1. 330, 24. 332, 29.  
 334, 5. 344, 23. 352, 20. 354, 10έ. 358,  
 24. 360, 8έ. 362, 9. 364, 4έ. 366, 13έ.  
 382, 22. 384, 5έ.  
 Παῦλος (Ἀπόστολος) 162, 26. 182, 23.  
 Παῦλος Σαμοσατεύς 52, 5-6. 214, 7.  
 358, 18-19.  
 Παῦλος ὁ Πέρσης (ψευδοδιάκονος)  
 226, 12.  
 πείνα 100, 29.  
 πεινεῖν 292, 7. 296, 27.  
 πείρα 10, 11. 38, 24.  
 πειρασμός 240, 7έ.  
 περιχώρησις 114, 16-17. 250, 19.

Πέτρος 32, 15. 182, 23.  
 πίστις 32, 2. 98, 1. 116, 16. 120, 21. 148,  
 1. 174, 22. 186, 4έ. 226, 24. 234, 24.  
 236, 17. 238, 5. 278, 6. 326, 4. 342, 8.  
 344, 5έ. 346, 6.  
 πλάνη 52, 18. 238, 15. 240, 9.  
 πλουτεῖν 14, 27. 16, 1.  
 Πνεῦμα 38, 10έ. 46, 18. 70, 1. 82, 3. 90,  
 2. 92, 18. 102, 2έ. 120, 8. 124, 8. 136,  
 19έ. 140, 18έ. 142, 6-7. 144, 2έ. 180,  
 17έ. 344, 23. 360, 17. 364, 10έ. 382,  
 22.  
 Πνεῦμα ἅγιον 46, 21. 74, 11. 94, 29.  
 136, 26. 146, 25. 176, 7. 180, 11. 188,  
 3. 202, 20. 240, 29. 250, 28. 300, 30.  
 302, 5. 316, 24. 326, 12. 334, 25. 344,  
 22. 358, 25. 360, 8. 362, 10. 366, 13έ.  
 384, 6έ.  
 Πνεῦμα πανάγιον 318, 14.  
 πνεύματα ἀκάθαρα 140, 22.  
 πόθος 10, 8. 118, 9. 242, 8. 244, 3.  
 ποιόν 256, 6.  
 ποιότης 32, 27. 52, 29. 54, 9. 336, 30.  
 338, 3έ. 340, 1έ. 348, 14. 378, 12.  
 386, 10.  
 γνωμικὴ ποιότης (54, 19έ. 56, 1).  
 φυσικὴ ποιότης (54, 21έ. 56, 5). 280,  
 15. 312, 20. 328, 17. 330, 5έ. 332, 2έ.  
 336, 10έ.  
 ποιότης ὑποστατικὴ : τοῦ Πατρὸς τὸ  
 ἀγέννητον τοῦ Υἱοῦ τὸ γεννη-  
 τόν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου τὸ  
 ἐκπορευτόν, ἤγουν ἡ ἀγεννησία,  
 ἡ γέννησις καὶ ἡ ἐκπόρευσις 330,  
 24-26.  
 ποιότης φυσικὴ : ποιότης φυσικὴ ἐστὶ  
 τὸ πανάγιον, τὸ πανσθενές, τὸ  
 παντέλειον, τὸ ὑπερτέλες, τὸ αὐ-  
 τοτετέλες, τὸ αὐτοκρατορικόν, τὸ  
 παντέφορον, καὶ εἴ τι τοιοῦτο

ἄλλο φυσικόν τε καὶ θεῖον καὶ Θεῷ μόνον συμπρέπον ὡς ὑπερούσιον 330, 20-23.

Πολέμων (αἰρετικὸς) 222, 11. 232, 15.

πολυβουλία 252, 21.

πολυθεΐα 36, 7. 360, 19.

πολυθεΐα ἀρειανή (68, 14). 68, 26.

πονηρία 10, 18.

πόνος 100, 30.

ποσότης 52, 30, 54, 1έ. 68, 11. 72, 2. 358, 25.

ποτήριον 214, 13έ. 222, 4.

πρᾶξις 10, 17. 42, 15έ. 122, 25.

πρεσβεία, -αι 278, 6.

προαιρεῖσθαι 14, 26. 16, 1. 18, 10. 20, 15. 22, 10. 28, 7έ.

προαίρεσις 12, 6. προαίρεσις ἐστὶ ὄρεξις βουλευτική τῶν ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἔστι προαίρεσις ἢ θέλησις (14, 5-6). προαίρεσις ἐστὶ ὀρέξεως καὶ βουλῆς καὶ κρίσεως σύνοδος (14, 8). οὐκ ἔστι θέλησις ἢ προαίρεσις (14, 12-13). προαίρεσις ὄρεξις ἐστὶ βουλευτική τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν (14, 19-20). ἢ προαίρεσις ἐπὶ μόνων δυνατῶν ἐστὶ καὶ δι' ἡμῶν γενέσθαι δυναμένων... ἢ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος (16, 3-6). προαίρεσις ἐστὶ τὸ ἐκ βουλῆς κριθὲν (16, 16-17). προαίρεσις ἐστὶ ὄρεξις βουλευτική τῶν ἐφ' ἡμῖν πρακτῶν (16, 24). ἢ προαίρεσις ἐξ ὀρέξεως καὶ βουλῆς συγκειμένη καὶ κρίσεως (18, 1-2). 20, 18έ. 24, 7έ. 26, 11έ. 28, 18. 30, 2-3. 36, 13έ. 38, 1έ. 40, 2έ. προαίρεσις ἐπὶ Χριστοῦ τὴν φυσικὴν σημαίνει θέλησιν, ἥτοι τὴν ὀρεκτικὴν τῆς φύσεως δύναμιν (48, 18-19). 370, 4. 384, 17. 388, 4.

προαιρετὸν: προαιρετὸν ἐστὶ τὸ ἕτερον πρὸ ἑτέρου αἰρετὸν (16, 20). 18. 6.

πρόγνωσις 224, 27.

προδοσία 94, 24.

προθυμία 178, 6. 328, 13.

πρόνοια 352, 4-5. 372, 13.

προπέτεια 178, 4.

προσεπίνοια 314, 24.

προσευχὴ 240, 8. 276, 30. 304, 12. 326, 17.

προσκύνησις 176, 7-8. 240, 30

πρόσλημμα 40, 9.

πρόσληψις 216, 19.

πρόσωπον 48, 6. 58, 4. 84, 9. 194, 3. 196, 3έ. 332, 10. 362, 7. 368, 8έ.

προφητεία 64, 22.

πτωχεία 92, 7. 178, 3.

πτωχεία τοῦ πνεύματος 12, 11.

Πύρρος 170, 30. 172, 23.

## P

Ρωμαῖοι 128, 12. 180, 14. 182, 2. 186, 3. 218, 3. 316, 15.

Ρώμη 200, 7. 324, 3.

## Σ

Σαβέλλιος 152, 23. 368, 15.

σάρκωσις 62, 9. 108, 1. 188, 3. 190, 16. 204, 13. 208, 16. 220, 24.

σάρκωσις θεία 180, 12. 294, 26. 316, 23.

Σατανᾶς 140, 20.

Σέργιος Κωνσταντινουπόλεως 200, 2-3. 316, 17. 324, 7.

Σευηριανὸς 214, 27. 228, 31.

Σευ(6)ῆρος 50, 1έ. 56, 4έ. 58, 15. 64, 3έ. 66, 3έ. 68, 7έ. 70, 15. 72, 4. 222, 26. 270, 9. 292, 14. 332, 19. 334, 30. 336, 16. 360, 11.

Σιδών 206, 8.  
 Σιών 64, 23. 66, 1.  
 σκάνδαλον 150, 17.  
 σκέπτεσθαι 28, 12.  
 σοφία 124, 19ε.  
 σοφία : σοφία αὐθυπόστατος (18, 15).  
 ὑπόστασις σοφίας ἢ ἀρετῆ (48, 8-9). 290, 23. 326, 4.  
 απορὰ 78, 16.  
 σταυρός 90, 4. 214, 24. 258, 12. 292, 8.  
 στέρησις 262, 14.  
 Στέφανος (ἐπίσκοπος Δώρων) 200, 7.  
 στοργή 118, 8.  
 συγκατάβασις 74, 13. 122, 8. 326, 8.  
 συγνώμη 118, 6.  
 σύγχυσις 46, 10ε. 50, 2ε. 52, 14ε. 54, 9ε.  
 58, 17. 62, 12. 64, 12. 72, 5ε. 94, 25.  
 108, 25. 116, 3ε. 118, 16. 124, 3. 128,  
 18ε. 138, 16-17. 142, 22-23. 200, 5.  
 202, 13. 220, 14. 232, 9. 258, 29. 282,  
 12. 308, 4-5ε. 310, 21. 332, 11. 334,  
 22ε. 338, 14. 344, 28. 348, 9. 360, 12.  
 συκοφαντία 172, 17.  
 σύλληψις 202, 28. 318, 16.  
 σύλληψις ἄσπορος 316, 20.  
 συμβεβηκός 34, 2ε. 270, 25. 330, 14-15.  
 332, 1. 348, 11-12.  
 σύμβουλον τῆς πίστεως 186, 8.  
 συμμορία (Σευήρου) 222, 26. 340, 26.  
 συμπάθεια 82, 1.  
 σύμπνοια ὁμοιοσητική θελημάτων  
 196, 29-30.  
 συμφύια 60, 13. 62, 7. 86, 9. 88, 21. 108,  
 14. 114, 16. 128, 10. 132, 6. 134, 3.  
 142, 21. 154, 31.  
 σύμφυρσις 304, 21.  
 συναίρεσις 52, 2. 114, 27. 368, 15.  
 συνανάκρασις 30, 15.  
 συναλοιφή 282, 16.  
 συνάφεια (φύσεων) 112, 4.

συνδιάθεσις 196, 29.  
 συνέργεια 124, 7-8. 146, 5. 250, 28. 318,  
 13-14.  
 σύννευσις 86, 8. 108, 14. 120, 11. 254,  
 18. 310, 28.  
 συνουσίωσις 34, 26. 64, 12. 114, 30-31.  
 274, 15.  
 σωμάτωσις 314, 29.  
 Σωτήρ 34, 19. 62, 15. 76, 15. 80, 2. 86,  
 3ε. 88, 1ε. 94, 31. 114, 4. 146, 14. 158,  
 12ε. 166, 20. 168, 18. 186, 12. 208,  
 27. 216, 12. 220, 7. 224, 24. 228, 10.  
 238, 25. 250, 5. 260, 13ε. 276, 32.  
 310, 6ε. 312, 1ε. 314, 4. 316, 20. 320,  
 7ε. 322, 21. 324, 16.  
 σωτηρία 30, 22. 32, 5ε. 76, 2. 88, 12. 90,  
 1ε. 92, 13. 100, 16. 110, 18. 150, 3.  
 170, 7. 174, 11. 202, 15. 204, 12. 208,  
 11. 210, 24. 238, 3. 250, 28. 326, 14.  
 358, 22.

## Τ

ταπεινώσις 244, 16.  
 ταυτοβουλία 58, 3. 252, 20.  
 ταυτότης 188, 16ε. ταυτότης ἐστὶν  
 ἀπαραλλαξία, καθ' ἣν ὁ τοῦ ση-  
 μαινομένου λόγος τὸ πάντῃ κέ-  
 κηται μοναδικόν, μηδενὶ τρόπῳ  
 διαφορᾶς γνωριζόμενον (198, 29-  
 31). 364, 4-5.  
 ταυτότης ἐνεργείας 382, 20ε. 384, 5.  
 ταυτότης προσώπου 188, 17ε.  
 ταφή 258, 13.  
 τελειότης 222, 13.  
 τελείωσις 92, 5. 244, 3. 326, 21.  
 τέλος : τέλος ἐστὶ τὸ βουλευτὸν 16, 6.  
 τερατούργημα, -τα 158, 13-14.  
 τιμή 174, 1. 176, 7. 226, 9. 240, 29.  
 Τιμόθεος (ἀποδέκτης ἐπιστολῆς Γρη-

γορίου Θεολόγου) 222, 20.  
 τιμωρία 150, 19.  
 Τριάς (ὁ Θεός) 108, 2. 188, 2έ. 190, 2έ.  
 192, 4έ. 208, 17. 354, 2. 362, 9. 382,  
 24.  
 Τριάς ὑπερούσιος 66, 16.  
 τομή 46, 11. 250, 17έ. 338, 17.  
 τόμος Λέοντος 64, 16.  
 τροπή 46, 11. 62, 12. 202, 12. 332, 11.  
 Τύρος 206, 8.

## Υ

ὑγιαίνειν 14, 27. 16, 1.  
 ὑγεία 16, 6έ.  
 Υἱός 38, 10έ. 46, 5. 62, 14. 78, 25. 88, 10.  
 96, 14. 108, 7. 136, 18. 144, 4. 152,  
 20έ. 154, 4έ. 162, 8. 164, 8. 168, 17.  
 180, 11. 210, 30. 212, 10έ. 284, 12.  
 292, 21. 316, 23. 330, 24. 344, 23.  
 360, 13. 366, 13έ. 382, 23.  
 Υἱός τοῦ Θεοῦ 362, 6έ.  
 ὕπνος 100, 30. 188, 4έ. 206, 27. 208, 3έ.  
 ὕπνοσιν 292, 7.  
 ὑπόστασις 34, 3έ. 38, 6έ. 44, 16έ. 48, 2έ.  
 50, 2. 52, 4. 54, 4έ. 62, 11. 64, 2. 72, 6.  
 78, 9. 80, 11. 84, 9. 98, 25. 114, 9-10.  
 126, 11. 128, 5. 130, 28. 142, 15. 148,  
 6. 152, 22έ. 154, 13. 156, 29. 182, 8έ.  
 188, 1έ. 190, 7έ. 192, 1έ. 194, 12έ.  
 196, 3έ. 198, 3έ. 202, 28. 204, 18.  
 206, 27. 220, 18. 226, 17. 250, 16.  
 252, 15. 254, 13. 256, 4. 262, 2. 264,  
 13. 268, 5έ. 270, 3έ. 272, 3. 278, 19.  
 276, 18. 282, 1έ. 292, 28. 294, 9-10έ.  
 308, 28. 332, 10. 334, 4. 348, 2έ. 350,  
 2έ. 352, 7. 358, 3έ. 360, 15. 362, 7-8.  
 364, 1έ. 366, 4έ. 368, 6. 370, 19έ.  
 ὑπόστασις ἐστὶ κατὰ μὲν φιλοσό-  
 φους οὐσία μετὰ ἰδιωμάτων, κα-

τὰ δὲ τοὺς Πατέρας ὁ καθ' ἕκα-  
 στον ἄνθρωπος προσωπικῶς τῶν  
 ἄλλων ἀνθρώπων ἀφοριζόμενος  
 (370, 24-26).

ὑπόστασις ἀνούσιος 278, 17.

ὑποτύπωσις 320, 11.

ὑφαρπαγή 236, 15.

## Φ

φαντασία 50, 20. 60, 19-20. 64, 11. 102,  
 23. 104, 25. 108, 25. 220, 13. 254, 1.  
 258, 24. 294, 27.

φθορά 118, 21. 326, 16. 360, 21.

φιλία 10, 2.

Φίλιππος 162, 15έ.

φιλονεικία 14, 21-22.

Φλαβιανός 218, 4-5.

φόβος θανάτου 118, 19. 368, 9.

φρόνημα 24, 16έ. φρόνημα λέγουσι  
 εἶναι τὴν ἐκ τῆς φρονήσεως ἐπι-  
 γενομένην τῷ φρονητικῷ γνῶσιν  
 τοῦ φρονηθέντος (26, 5-6).

φρόνησις 12, 7. 24, 16έ. φρόνησις ἐστὶ  
 θεωρητικὴ λογικῶν καὶ γνω-  
 στικῶν μαθημάτων ἢ ἕξις ἀνοίας  
 τε καὶ ὑπερανοίας ἀντίπαλος (24,  
 18-20). 26, 7έ. 74, 16. 324, 5. 376, 24.

φρονητικόν 26, 8έ.

φρονητόν 26, 7έ.

φύσις 282, 10.

φύσις 44, 16. 46, 4. 48, 6. 50, 1έ. 56, 2.  
 60, 4. 62, 9. 66, 13. 78, 10. 80, 2. 84,  
 10έ. 104, 11. 110, 5έ. 114, 24. 116, 20.  
 126, 3έ. 130, 9. 140, 1έ. 142, 30έ.  
 142, 27. 148, 6. 152, 22έ. 154, 17έ.  
 158, 5. 160, 11. 162, 12-13. 166, 5έ.  
 168, 1έ. 170, 13. 174, 14έ. 182, 8.  
 190, 9. 194, 1έ. 196, 1έ. 204, 18. 210,  
 27. 212, 21. 214, 2. 214, 23-24. 220,  
 9έ. 222, 2. 224. 26. 226, 2έ. 228, 23.

230, 11. 250, 29έ. 252, 1. 256, 19.  
264, 4. 266, 12έ. 268, 27. 272, 3έ.  
274, 11. 276, 14. 278, 21. 290, 19.  
292, 10. 294, 10έ. 296. 24έ. 306, 18.  
308, 2έ. 310, 1. 314, 11έ. 318, 1. 320,  
14έ. 322, 20. 330, 3. 332, 10έ. 334, 5έ.  
336, 6έ. 338, 20έ. 340, 8. 342, 12.  
346, 2. 348, 1έ. 350, 6έ. 352, 2έ. 348,  
22. 354, 3έ. 356, 3έ. 358, 7. 360, 11έ.  
362, 8. 364, 4. 366, 2έ. 368, 1. φύσις  
ἐστὶ κατὰ μὲν τοὺς φιλοσόφους  
ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἡρεμίας, κατὰ  
δὲ τοὺς Πατέρας εἶδος κατὰ πολ-  
λῶν καὶ διαφερόντων τῶ ἀριθμῶ,  
ἐν τῶ ὁποῖον τί ἐστὶ κατηγορού-  
μενον (370, 13-15). 384, 2έ.

φύσις ἀνθρωπίνη 208, 14. 266, 3. 316,  
26.

φύσις ἀνυπόστατος 268, 27.

φύσις θεία 84, 3. μία φύσις τοῦ Θεοῦ  
Λόγου σεσαρκωμένη (116, 22-23).  
124, 14. 126, 5έ. 130, 3. 208, 14. 228,  
30. 266, 3. 316, 26. 366, 11. 386, 17

φύσις θεότητος 318, 8.

φύσις πατρική 276, 16-17.

φύσις Χριστοῦ 34, 24. 36, 1έ.

φῶς ἄσκιον 326, 12. φῶς ἄσκιον καὶ  
ἀνέσπερον (240, 14).

φῶς θεῖον 64, 25.

φωτισμός 146, 28.

## X

Χαλκηδῶν 236, 18. 238, 9. 342, 5έ. 344,  
3έ. 346, 20

χάρις 32, 1. 42, 10έ. 44, 6. 48, 3. 74, 13.  
202, 3. 240, 8. 302, 2. 304, 3.

χάρισμα 120, 8.

χειραγωγία 180, 6.

Χερουδίμ 218, 20.

Χριστιανισμός 342, 24.

Χριστιανός,- οὶ 186, 10έ. 234, 25. 364,  
12. 366, 10.

Χριστὸς 10, 14. 12, 9. 34, 15έ. 36, 1έ. 38,  
2έ. 40, 18έ. 44, 8έ. 46, 4. 48, 18. 52,  
13έ. 54, 3. 58, 10έ. 64, 17. 66, 23. 68,  
7. 70, 18έ. 72, 9. 78, 1. 84, 9έ. 94, 31.  
108, 21. 110, 2. 114, 13έ. 116, 28.  
118, 8έ. 120, 4. 124, 4. 126, 2έ. 142,  
28. 144, 21έ. 152, 5. 154, 14. 156, 20  
158, 5. 160, 12έ. 162, 10έ. 164, 1έ.  
166, 4έ. 168, 2έ. 170, 3. 172, 6. 174,  
13. 188, 22. 190, 15έ. 192, 10έ. 200,  
6. 214, 22. 218, 11. 220, 7έ. 222, 13έ.  
224, 3. 226, 17έ. 232, 5έ. 234, 2. 244,  
9. 260, 22. 266, 28. 268, 1, 272, 3.  
284, 3έ. 288, 6. 290, 14έ. 292, 11.  
294, 6έ. 296, 6έ. 298, 24έ. 300, 27-28.  
306, 26. 308, 7έ. 310, 22. 314, 22.  
316, 16έ. 326, 21. 332, 20έ. 336, 30.  
338, 23. 340, 2. 346, 1. 352, 17έ. 354,  
3. 356, 19έ. 358, 2έ. 360, 4έ. 366, 25.  
368, 10έ.

Χρυσόστομος 230, 10. 380, 27.

## Ψ

ψεῦδος 10, 18. 50, 15. 52, 8. 56, 10. 172,  
21. 288, 3. 336, 29. 342, 8. 344, 17.

ψυχή 22, 22έ. 24, 1έ. 28, 2. 40, 7. 62, 25.  
84, 3. 136, 12. 180, 1. 196, 11. 216, 4.  
228, 12. 260, 6. 276, 31. 282, 3. 304,  
15. 372, 9έ. Πρῶτον ἰδίωμα τῆς  
νοερᾶς ψυχῆς καὶ τῆς οὐσίας αὐ-  
τῆς δηλωτικόν ἐστὶν ἡ θέλησις  
(374, 3-5).

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7-9
ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	10-389
1. ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ ΤΟΝ ΟΣΙΩΤΑΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ.	10-49
2. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΜΑΡΙΝΟΝ, ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΚΑΙ ΘΕΛΗΜΑΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ, ΚΕΦΑΛΙΟΝ Ν'.	50-57
3. ΕΚ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ, ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ'.	58-73
4. ΠΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΝ, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ.	74-82
5. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΜΙΑΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΡΗ ΛΕΓΕΙΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ ΚΑΤ' ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΝ.	82-84
6. ΠΕΡΙ ΤΟΥ, «ΠΑΤΕΡ, ΕΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΠΑΡΕΛΘΕΤΩ ΑΠ' ΕΜΟΥ ΤΟ ΠΟΤΗΡΙΟΝ».	84-91
7. ΤΟΜΟΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ, ΠΡΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΜΑΡΙΝΟΝ	92-119
8. ΞΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΝΙΚΑΝΔΡΟΝ, ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ.	120-149
9. ΤΟΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΙΚΕΛΩΝ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΝ ΝΗΣΟΝ ΠΑΡΟΙΚΟΥΣΑΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΑΣΙΝ, ΗΓΟΥΜΕΝΟΙΣ ΤΕ ΚΑΙ ΜΟΝΑΖΟΥΣΙ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ ΛΑΟΙΣ.	150-177
10. ΞΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΡΙΝΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΚΥΠΡΙΟΥ	178-185
11. ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΝ ΡΩΜΗ ΓΡΑΦΕΙΣΗΣ.	186-187
12. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΡΙΣΤΟΥ ΦΥΣΕΩΝ.	188-193
13. ΟΡΟΙ (ΟΡΙΣΜΟΙ) ΔΙΑΦΟΡΟΙ	194-199
14. ΤΟΜΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ.	200-241
15. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΘΕΛΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.	242-279
16. ΠΕΡΙ ΟΡΩΝ ΔΙΑΣΤΟΛΩΝ.	280-281
17. ΟΡΟΙ ΕΝΩΣΕΩΝ.	282-283
18. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΟΝΟΘΕΛΗΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ, ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΜΑΞΙΜΟΝ.	284-287
19. ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΕΠΙΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ.	288-301
20. ΤΟΜΟΣ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΜΑΡΙΝΟΝ.	302-327
21. ΠΕΡΙ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ, ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΘΕΟΔΩΡΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΤΩ ΕΝ ΜΑΖΑΡΙΩ	328-347

21. ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΕΡΙ ΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΕΩΣ, ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΤΕ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΟΥ ΜΕΤΑ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΜΑΡΤΥΡΙΩΝ.	348-356
22. ΟΤΙ ΑΔΥΝΑΤΟΝ ΕΝ ΘΕΛΗΜΑ ΛΕΓΕΙΝ ΕΠΙ ΧΡΙΣΤΟΥ.	356-363
23. ΚΕΦΑΛΑΙΑ Γ' ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΘΕΛΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.	364-370
24. ΕΚ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΑΥΤΩ ΠΑΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΜΕΤΑ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΜΑΡΤΥΡΙΩΝ.	370-377
1. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΛΟΥΓΔΟΥΝΟΥ	372
2. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΩΜΑΤΩΣ.	372
3. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ	372
4. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ.	372
5. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ.	374
6. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ.	374
7. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΩΤΙΚΗΣ.	374
8. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.	374
9. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΜΕΣΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΜΕΣΗΣ.	374
10. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΞΙΜΟΥ.	376
25. ΟΡΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ.	378-389
1. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΣΤΟΥΤΙΝΟΥ, ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ.	378
2. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.	380
3. ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ.	380
4. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ.	380
5. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ	382
6. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.	382
7. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ.	384
8. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ.	384
9. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ.	386
10. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.	386
<b>ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ</b>	391-409
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς.	391-392
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.	393-409

## ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ὄμος

- 1ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, Καισάριον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, θεῖον Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον Ἀντιοχείας, Μ. Ἀθανάσιον.
- 2ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Πρὸς Εὐστάθιον Σεβαστείας, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Σχετικαὶ μὲ θέματα τῆς ἐπισκοπῆς του, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς φίλους διαφόρους, Μεσιτευτικαί, Συστατικαί, Παραμυθητικαί, Συμβουλευτικαί.
- 3ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον Θεολόγον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον, Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς, Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς ρήτορας, πρὸς φιλοσόφους, Ἐπιστολαὶ μεσιτευτικαί, συστατικαί, παραμυθητικαί, συμβουλευτικαί.
- 4ος **Ὀμιλίες** Εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Α' - Θ').
- 5ος **Ὀμιλίες εἰς Ψαλμούς**: Ψαλμὸν Α', Ζ', ΙΔ', ΚΗ', ΚΘ', ΛΒ', ΛΓ', ΜΔ', ΜΕ', ΜΗ', ΝΘ', ΞΑ', ΡΙΔ'.
- 6ος **Α'**. **Ὀμιλίες ἠθικὲς καὶ πρακτικὲς**: Περὶ νηστείας Α'-Β', Περὶ εὐχαριστίας, Περὶ ταπεινοφροσύνης, Περὶ φθόνου, Κατὰ ὀργιζόντων, Κατὰ μεθύοντων, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ» Προτρεπτικὸς εἰς τὸ βάπτισμα.  
**Β'**. **Ὀμιλίες κοινωνικὲς**: Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, καὶ εἰς τὸ «Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας».
- 7ος **Γ'**. **Ὀμιλίες δογματικὲς**: Περὶ πίστεως, εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ Ἀνομοίων, καὶ «Ὅτι οὐκ ἔστι αἴτιος τοῦ κακοῦ ὁ Θεός».  
**Δ'**. **Ὀμιλίες περιστατικὲς**: Ἐν λιμῶ καὶ αὐχμῶ, Περὶ τοῦ μὴ προσηλωθῆναι τοῖς διωτικοῖς.  
**Ε'**. **Ὀμιλίες ἐγκωμιαστικὲς**: Εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν, εἰς τοὺς μάρτυρας Βαρλαάμ, Γόρδιον, ἅγιον Μάμαντα, Ἁγίους Τεσσαράκοντα.  
**ΣΤ'**. **Ὀμιλίες παιδαγωγικὲς**: Πρὸς τοὺς νέους ὅπως ἂν ἔξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν.
- 8ος **Ἀσκητικὰ Α'**: Λόγος περὶ κρίματος, Περὶ πίστεως, Ἀσκητικὴ προδιατύπωσις, Λόγοι ἀσκητικοὶ Α'-Β', Περὶ ἀσκήσεως, Ὅροι κατὰ πλάτος Α' καὶ Β').



- 9ος Ἀσκητικά Β': "Οροι κατ' ἐπιτομήν, Ἀσκητικάι διατάξεις.  
 10ος Δογματικά ἔργα: 1. Ἀνατρεπτικός τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ Εὐνομίου. 2. Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

## Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- 1ος Ἀπολογητικά: Λόγος Α' Κατὰ εἰδώλων.- Λόγος Β' Περὶ ἐνανθρωπήσεως).  
 2ος Δογματικά Α': Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α' - Β'.  
 3ος Δογματικά Β': Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ' - Δ'.- Περὶ τῆς ἐνσάρκου ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ Κατὰ Ἀρειανῶν.  
 4ος Δογματικά Γ': Περὶ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας.- Πρὸς Σεραπίωνα Θμούεως 1. Κατὰ τῶν βλασφημούντων καὶ λεγόντων κτίσμα εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 2. Κατὰ τῶν λεγόντων κτίσμα τὸν Υἱόν. 3. Ὁμοίως περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.- Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐπίκτητον Κορίνθου, κατὰ τῶν αἵρετικῶν.- Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀδελφίον, κατὰ Ἀρειανῶν.- Πρὸς Μάξιμον φιλόσοφον.  
 5ος Ἑρμηνευτικά Α': Πρὸς Μαρχελλῖνον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν.- Ὑπόθεσις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς.- Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (Α'-Μ').  
 6ος Ἑρμηνευτικά Β': Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (Ψαλμοὶ ΜΑ'-ΠΖ').  
 7ος Ἑρμηνευτικά Γ': Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (Ψαλμοὶ ΠΗ'-ΡΜΖ').  
 8ος Ἱστορικοδογματικά Α': Ἀπολογητικὸς κατὰ Ἀρειανῶν ἢ Ἀπολογητικὸς Δεύτερος.- Πρὸς τὸν βασιλέα Κωνστάντιον Ἀπολογία.- Περὶ τῶν διαβαλλόντων τὴν ἐν τῷ διωγμῷ φυγὴν αὐτοῦ.  
 9ος Ἱστορικοδογματικά Β': Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου.- Ἐγκύκλιος Ἐπιστολὴ.- Ἐπιστολὴ πρὸς μοναχοὺς.- Περὶ τῶν γεγενημένων παρ' Ἀρειανῶν.  
 10ος Ἱστορικοδογματικά Γ': Ἐπιστολὴ πρὸς ἐπισκόπους Αἰγύπτου καὶ Λιβύης.- Ὁ πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς τόμος.- Πρὸς Ἰουδιανὸν περὶ πίστεως.- Πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἐπισκόπους.- Περὶ τῶν ἐν Ἀριμίνῳ καὶ Σελευκείᾳ συνόδων.- Ἐπιστολές: Πρὸς Σεραπίωνα, Πρὸς Μοναχοὺς, Πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Ἰωάννην καὶ Ἀντίοχον, Πρὸς Παλλάδιον πρεσβύτερον, Πρὸς Ρουφῖνον.- Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἑορταστικῶν β', ε', ζ', κδ', κδ', κη', κθ', μδ', μγ', με', ἢ λθ' ἑορταστικῆ.  
 11ος Ἀσκητικά: Βίος Μ. Ἀντωνίου.- Περὶ παρθενίας ἢ ἀσκήσεως.- Ἐπιστολές: 1. Πρὸς Δρακόντιον. 2. Πρὸς Ἀμοῦν, 3. Πρὸς Ὠρσίσιον Α' καὶ Β'.- Βίος καὶ πολιτεία τῆς ἁγίας Συγκλητικῆς.  
 12ος Ἀμφιβαλλόμενα ἔργα: Εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν σταυρόν.- Περὶ Σαββάτων καὶ Περιτομῆς.- Κατὰ Ἀπολιναρίου Λόγοι α'-β'.- Εἰς τὸ «πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου».- Περὶ πίστεως λόγος μείζων.- Ἐκ τοῦ περὶ πίστεως μείζονος λόγου.- Ἑρμηνεία εἰς τὸ Κατὰ Λουκᾶν.- Σύνοψις ἐπίτομος τῆς θείας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης.

Τόμος

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- 1ος Προσωπικές σχέσεις και Ἐκκλησιαστική Διακονία Α': Λόγος Α' Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα.— Λόγος Β' Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς.— Λόγος Γ' Πρὸς τοὺς καλέσαντας καὶ μὴ ἀπαντήσαντας.— Λόγος ΣΤ' Εἰρηνικὸς πρῶτος.— Λόγος Θ' Ἀπολογητικὸς εἰς πατέρα καὶ Βασίλειον.— Λόγος ΙΑ' Εἰς Γρηγόριον Νύσσης.— Λόγος Ι' Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν πατέρα καὶ Βασίλειον τὸν Μέγαν.— Λόγος ΙΒ' Εἰς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ.— Λόγος ΙΓ' Εἰς Εὐλάλιον.— Λόγος ΚΒ' Εἰρηνικὸς δεῦτερος.—
- 2ος Λόγος ΚΓ' Εἰρηνικὸς τρίτος.
- Προσωπικές σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστική Διακονία Β': Λόγος ΝΒ' Περί τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας καὶ ὅτι οὐ παντὸς ἀνθρώπου οὔτε παντὸς καιροῦ τὸ περὶ Θεοῦ διαλέγεσθαι.— Λόγος ΛΓ' Πρὸς Ἀρειανούς καὶ εἰς ἑαυτόν.— Λόγος ΛΔ' Εἰς τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου ἐπιδημήσαντας.— Λόγος ΚΣ' Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν λαὸν καὶ τοὺς ποιμένας ἐξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα μετὰ τὰ κατὰ Μάξιμον.— Λόγος Λς' Εἰς ἑαυτόν καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας ἐπιθυμεῖν αὐτὸν τῆς καθέδρας Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν τοῦ λαοῦ προθυμίαν, ἣν ἐπεδείξαντο εἰς αὐτόν.— Λόγος ΛΕ' Εἰς τοὺς μάρτυρας καὶ κατὰ Ἀρειανῶν.— Λόγος ΜΒ' Συντακτήριος εἰς τὴν τῶν 150 ἐπισκόπων παρουσίαν.
- 3ος Ἀπολογητικὰ ἔργα : Κατὰ Ἰουλιανοῦ βασιλέως Λόγος Δ' Στηλιτευτικὸς Α'. Λόγος Ε' Στηλιτευτικὸς Β'.— Λόγος ΚΕ' Εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον.
- 4ος Δογματικὰ ἔργα : Λόγοι Θεολογικοὶ α'—ε': Λόγος ΚΖ' Θεολογικὸς α', Πρὸς Εὐνομιανούς προδιάλεξις.— Λόγος ΚΗ' Θεολογικὸς β', Περί θεολογίας.— Λόγος ΚΘ' Θεολογικὸς γ', Περί Υἱοῦ.— Λόγος Λ' Θεολογικὸς δ', Περί Υἱοῦ.— Λόγος ΛΑ' Θεολογικὸς ε', Περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος.— Λόγος Κ' Περί δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων.— Λόγος Μ' Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα.
- 5ος Α' Λόγοι Ἑορταστικοί : Λόγος ΛΗ' Εἰς τὰ Θεοφάνια.— Λόγος ΛΘ' Εἰς τὰ Ἅγια Φῶτα.— Λόγος ΜΑ' Εἰς τὴν Πεντηκοστήν.— Λόγος ΜΕ' Εἰς τὸ Πάσχα.— Λόγος ΜΔ' Εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν.
- Β' Ἠθικολογικοί : Λόγος ΙΔ' Περί φιλοπτωχίας.— Λόγος Ις' Εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάξης.— Λόγος ΙΖ' Πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ ἀγωνιῶντας καὶ τὸν ἄρχοντα ὀργιζόμενον.— Λόγος ΙΘ' Εἰς τὸν ἐξισωτὴν Ἰουλιανόν.— Λόγος ΛΖ' Εἰς τὴν ρῆσιν «ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους».
- 6ος Α' Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί : Λόγος ΙΕ' Εἰς τοῦ Μακκαβαίου.— Λόγος ΚΑ' Εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον.— Λόγος ΚΔ' Εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Κυπριανόν.
- Β' Λόγοι Ἐπιτάφιοι : Λόγος ΜΓ' Εἰς τὸν Μ. Βασίλειον.— Λόγος ΙΗ' Εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα παρόντος τοῦ Βασιλείου.— Λόγος Η' Εἰς τὴν ἀδελφὴν ἑαυτοῦ Γοργονίαν.— Λόγος Ζ' Εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν.
- 7ος Ἐπιστολές : (Ἐπιστολές Α'—ΣΜΔ').
- 8ος Α' Ὁ Χριστὸς πάσχων.

Τόμος **Β'** *Ἐπη Δογματικά*: (Περὶ Πατρὸς, Υἱοῦ, ἁγίου Πνεύματος, κόσμου, προνοίας, νοερῶν οὐσιῶν, ψυχῆς, Διαθηκῶν, ἐνανθρωπήσεως Χριστοῦ, μαστίγων Αἰγύπτου, δεκαλόγου Μωυσέως, θαυμάτων Χριστοῦ, παραβολῶν τοῦ Χριστοῦ, Ὕμνοι εἰς Θεὸν κλπ.

9ος *Ἐπη Ἡθικά*: Ποικιλία θεμάτων.

10ος *Ἐπη Ἱστορικά*: Ποικιλία θεμάτων.

11ος *Ἐπη εἰς Ἐτέρους - Ἐπιγράμματα*

#### Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

1ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α' - Γ').

2ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ' - ΣΤ').

3ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ' - Γ').

4ος Τριακονταετηρικὸς εἰς τὸν Μ. Κωνσταντῖνον.- Εἰς τὸν Βίο Μ. Κωνσταντίνου.- Λόγος Μ. Κωνσταντίνου εἰς τὸν Σύλλογον τῶν ἁγίων.

#### Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

1ος *Δογματικά Α'* (Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).

2ος *Φιλοσοφικά Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα*.- Περὶ αἱρέσεων.- Εἰσαγωγὴ δογμάτων στοιχειώδης.

3ος *Περὶ εἰκόνων*.- Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.

4ος *Λίβελος ὀρθοῦ φρονήματος*.- Περὶ ἁγίας Τριάδος (Λόγοι Α'-Β').- Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων.- Περὶ τοῦ Τρισαγίου Ὕμνου.- Περὶ πίστεως κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν Νεστοριανῶν.- Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαριαίας.

5ος *Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων*.- Περὶ συνθέτου φύσεως.- Κατὰ Μανιχαίων.- Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανιχαῖον.- Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ.- Περὶ Δρακόντων.- Πάθος Ἀρτεμίου.

6ος *Ἐρὰ Παράλληλα* (Στοιχεῖα Α - Δ).

7ος *Ἐρὰ Παράλληλα* (Στοιχεῖα Ε - Μ).

8ος *α) Ἐρὰ Παράλληλα* (Στοιχεῖα Ν - Ω).- *β) Περὶ νηστειῶν*.- Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας πνευμάτων.- Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν.- Περὶ ἐξομολογήσεως.- Περὶ ἀζύμων.

9ος *Α'* Λόγοι: 1. Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου 2. Εἰς τὴν ξη-ρανθεῖσαν συκῆν καὶ εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελῶνος. 3. Εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν καὶ τὸν σταυρὸν. 4. Εἰς τὸ ἅγ. Σάββατον. 5. Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου. 6. Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Α'. 7. Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Β'. 8. Ἐγκύμιον 1ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. 9. Ἐγκώμιον 2ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. 10. Λόγος 3ος εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.

*Β'* *Ἀγιολογικά*: 1. Ἐγκώμιον εἰς Ἰω. Χρυσόστομον. 2) Ἐγκώμιον εἰς τὴν μάρτυρα Βαρβάραν.

- Τόμος **Γ' . Προσευχές (Α' - Δ')**.  
 10ος Ἱστορία Ψυχωφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπῶν χώρας, τῆς Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαβλαῦμ καὶ Ἰωάσαφ.  
 11ος Εἰς τὰς Ἐπιστολάς Παύλου (Πρὸς Ῥωμαίους - Πρὸς Κορινθίους Α', Πρὸς Κορινθίους Β').  
 12ος Εἰς Ἐπιστολάς Παύλου (Γαλάτας - Φιλήμονα) Ὑπὸ ἔκδοση.

## ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- 1ος Διάλογος Παλλαδίου.- Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν.- Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.  
 2ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Α' - ΚΓ').  
 3ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (ΚΔ' - ΜΑ').  
 4ος Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (ΜΒ' - ΞΔ').  
 5ος α) Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Γ'-ΙΒ'). β) Εἰς Ψαλμοὺς (ΜΑ'-ΜΓ').  
 6ος Ὅμιλίες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ' - ΡΚΓ').  
 7ος α) Ὅμιλίες εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' - ΡΝ').  
 β) Ὅμιλίες εἰς τὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαοὺλ.  
 8ος α) Ὅμιλίες εἰς τὴν Γένεσιν (Α'-Θ').- β) Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἡσαΐαν. Ὑπόμνημα στὸν Δανιήλ (Κεφάλαια Γ'-ΙΓ').  
 8Α Ὅμιλίες σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.  
 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. Α'-Κ').  
 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΚΑ'-ΛΖ').  
 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΛΗ'-ΝΣ').  
 11Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλ. ΝΖ'-ΟΕ').  
 12ος α) Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΟΣ'-Α').  
 β) Στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες Α' - Δ').  
 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες Ε' - ΛΑ').  
 13Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΛΒ' - ΝΔ').  
 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὅμιλίες ΝΕ' - ΠΗ').  
 15ος Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὅμιλίες Α' - ΚΓ').  
 16Α Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὅμιλίες ΚΔ' - ΜΔ').  
 16Β α) Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὅμιλίες ΜΕ' - Ν').  
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὅμιλίες Α' - Γ').  
 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὅμιλίες ΙΑ' - ΛΓ').  
 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες Α' - ΚΑ').  
 18Α Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες ΚΒ' - ΜΔ').  
 19ος Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες Α' - ΚΔ').  
 20ος α) Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὅμιλίες Α' - ΚΔ').  
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὅμιλίες Α' - ΙΑ').  
 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὅμιλίες ΙΒ' - ΚΔ').  
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὅμιλίες Α' - ΙΒ').  
 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὅμιλίες ΙΓ' - ΙΕ').  
 β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς καὶ γ) Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α'.

- 23ος α) Ὑπόμνημα στήν Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Ὁμιλίες Α' - Ε').  
 β) Στήν Α' Πρὸς Τιμόθεον καὶ γ) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον.
- 24ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Τίτον (Ὁμιλ. Α'-Ζ'), β) Στήν Πρὸς Φιλήμονα (Ὁμιλ. Α'-Γ'), γ) Στήν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. Α'-ΙΕ').
- 25ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. ΙΖ'-ΛΔ').  
 β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον (Ὁμιλ. Α'-Ζ').
- 26ος **Ὁμιλίες Ἠθικῆς - Ἀγιογραφικῆς.**
1. Ὁμιλία εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ τὰ μύρια τάλαντα ὀφείλοντος καὶ τὰ ἑκατὸν δηνάρια ἀπαιτοῦντος, καὶ ὅτι παντὸς ἁμαρτήματος τὸ μνησικακεῖν χειρόν (σ. 18).
  2. Ὁμιλία εἰς τὰ μύρια τάλαντα καὶ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ περὶ τοῦ μνησικακεῖν (σ. 68).
  3. Ὁμιλία εἰς τό, «Πάτερ, εἰ δυνατόν ἐστί, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ». Καὶ κατὰ Μαρκιωνιστῶν καὶ Μανιχαίων, καὶ ὅτι οὐ χρηρὴ ἐπιπηδᾶν τοῖς κινδύνοις, ἀλλὰ παντὸς θελήματος προτιμᾶν τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα (σ. 84).
  4. Ὁμιλία περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι, καὶ εἰς τό, «Στενὴ ἡ πύλη», καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ἐρμηνεῖα τῆς προσευχῆς τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» (σ. 118).
  5. Ὁμιλία εἰς τὸν παραλυτικὸν διὰ τῆς στέγης χαλασθέντα, ὅτι οὐκ αὐτὸς ἐστὶν ὁ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ κείμενος· καὶ περὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος (σ. 144).
  6. Ὁμιλία πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν σύναξιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸ μὴ παρατρέχειν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν θείων Γραφῶν, καὶ εἰς τὸ ἐπίγραμμα τοῦ δωμοῦ, καὶ εἰς τοὺς νεοφωτίστους (σ. 198).
  7. Ὁμιλία συνάξεως διὰ χρόνου ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ γενομένης εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὅτι χρησιμώτερος βίος ἐνάρετος σημείων καὶ θαυμάτων, καὶ κατὰ τί διαφέρει πολιτεία σημείων (σ. 234).
  8. Ὁμιλία, Ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις, καὶ ὅτι δουλεία καὶ περιστάσει πραγμάτων ἀχείρωτον ποιεῖ τὸν προσέχοντα, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Ἀποστόλων πολλῶν ἐστὶν ἀξιωματῶν ὄνομα, καὶ ὅτι τῶν ἐξωθεν ἀρχόντων καὶ αὐτῶν τῶν βασιλευόντων πολλῶ μείζονα κέκτηνται δύναμιν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐξουσίαν, καὶ πρὸς τῷ τέλει πρὸς Νεοφωτίστους (σ. 272).
  9. Ὁμιλία, Ὅτι οὐκ ἀκίνδυνον τοῖς ἀκροαταῖς τὸ σιγᾶν τὰ λεγόμενα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ τίνος ἕνεκεν αἱ Πράξεις ἐν τῇ Πεντηκοστῇ ἀναγινώσκονται, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδειξε πᾶσιν ἑαυτὸν ἀναστάς ὁ Χριστός, καὶ ὅτι τῆς δψεως σαφεστέραν παρέσχε τὴν τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν τὴν διὰ τῶν σημείων τῶν Ἀποστόλων (σ. 310).
  10. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλοθύντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν εἰρημένων. Καὶ πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας ὑπὲρ τῆς βραχυλογίας, καὶ περὶ τῆς τοῦ Σαύλου προσηγορίας καὶ Παύλου, καὶ τίνος ἕνεκεν Ἀδάμ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκλήθη, ὅτι χρησίμως καὶ συμφερόντως, καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους (σ. 364).

11. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν προοιμίων, καὶ ὅτι χρήσιμον τὸ φέρειν ἐλέγχους, καὶ τίνος ἔνεκεν οὐκ εὐθέως πιστεύσας μετωνομάσθη Παῦλος, καὶ ὅτι οὐκ ἔξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως γέγονεν αὐτῷ ἡ μεταβολή, καὶ εἰς τὸ ρητόν, «Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις;» (σ. 394).
12. Ὁμιλία, Ἐπιτίμησις κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων. Παραίνεσις πρὸς τοὺς παρόντας, εἰς τὸ κήδεσθαι τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, «Παῦλος κλητός», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 444).
13. Ὁμιλία Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται», καὶ τὰ ἐξῆς (σ. 486).
14. Ὁμιλία Εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Οἶδαμεν, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν», καὶ περὶ ὑπομονῆς, καὶ ὅσον τῶν θλίψεων τὸ κέρδος (σ. 518).
15. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὴν σύναξιν, καὶ εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν», καὶ περὶ τοῦ μνησικακεῖν (σ. 542).
16. Ὁμιλία Εἰς τὸ «Κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν» (σ. 594).

#### 27ος Ὁμιλίαι Ἀγιογραφικῆς – Ἑρμηνευτικῆς.

1. Εἰς τὸ «ἀσπάσασθε Πρισκίλλαν καὶ Ἀκύλαν», Ὁμιλία Α' (20).
2. Εἰς Ἀκύλαν καὶ Πρισκίλλαν, Ὁμιλία Β', καὶ εἰς τὸ μὴ κακῶς λέγειν τοὺς ἱερεῖς (σ. 50).
3. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Διὰ δὲ τὰ πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω» (σ. 92).
4. Εἰς τό, «Γυνὴ δέδεται νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ, ὁ ἀνὴς αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῆ, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ. Μακαριώτερα δὲ ἐστὶν ἐὰν οὕτω μείνῃ» (σ. 126).
5. Ἐγκώμιον εἰς Μάξιμον, καὶ περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας (σ. 154).
6. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ Πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διήλθον» (σ. 214).
7. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Δεῖ δὲ καὶ αἰρέσεις εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται» (σ. 252).
8. Ὁμιλία Α' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ εἰς τό, «Ἐπίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα», καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 282).
9. Ὁμιλία Β' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ πρὸς Μανιχαίους καὶ πάντας τοὺς διαβάλλοντας τὴν Παλαιάν καὶ διαιροῦντας αὐτὴν ἀπὸ τῆς Καινῆς, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 316).
10. Ὁμιλία Γ' πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν ρῆσιν «Ἐχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς

πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ διὰ τί κοινῇ πάντες ἀπολαμβάνουσι τὰ ἀγαθὰ, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 350).

11. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Ὁφείλον ἀνέχεσθέ μου μικρὸν τῆ ἀφροσύνη (σ. 390).
12. Πρὸς τοὺς οὐκ εἰς δέον χρωμένους τῷ ἀποστολικῷ ρητῷ τῷ λέγοντι, Εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθεία, Χριστὸς καταγγέλλεται», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 422).
13. Εἰς τό, «Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἐλάττων ἐτῶν ἐξήκοντα γεγονυῖα», καὶ περὶ παίδων ἀνατροφῆς καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 458).
14. Εἰς τό, «Ὅτε ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην», καὶ δείκνυσιν ὅτι οὐκ ἀντίστασις ἦν, ἀλλ' οἰκονομία τὰ γινόμενα (σ. 514).
15. Εἰς τό, «Οὐδέποτε ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ ὁ Υἱὸς οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιοῦντα» (σ. 572).
16. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἔσονται καιροὶ χαλεποὶ» (σ. 608).

## 28ος 1. Ποιμαντικά:

Α'. Λόγος, Ὅτε πρεσβύτερος προεχειρίσθη (σ. 10).

Β'. Λόγοι Περί ἱερωσύνης.

1. Λόγος Α' (σ. 54).
2. Λόγος Β' (σ. 84).
3. Λόγος Γ' (σ. 116).
4. Λόγος Δ' (σ. 190).
5. Λόγος Ε' (σ. 238).
6. Λόγος ΣΤ' (σ. 258).

## 2. Ἀσκητικά Α':

Α'. Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τὸν μοναχικὸν βίον Λόγοι Α', Β', Γ' :

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς τοὺς κατηγόρους (σ. 325).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς ἄπιστον πατέρα (σ. 372).
3. Λόγος Τρίτος, Πρὸς πιστὸν πατέρα (σ. 442).

Β'. Σύγκρισις βασιλικῆς δυναστείας πρὸς μοναχὸν (σ. 519).

Γ'. Περί κατανύξεως:

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς Δημήτριον μονάζοντα (σ. 608).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς Στελέχιον (σ. 672).

Δ'. Πρὸς Θεόδωρον:

1. Πρὸς Θεόδωρον μοναχὸν (σ. 718).
2. Πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα (σ. 746).

## 29ος Ἀσκητικά Β':

Α'. Πρὸς Σταγείριον, Λόγοι Α'-Γ':

1. Λόγος Α', Πρὸς Σταγείριον ἀσκητὴν δαιμονῶντα (σ. 12).
2. Λόγος Β', Καὶ ὅτι ἀθυμία χαλεπωτέρα καὶ δαίμονος (σ. 110).
3. Λόγος Γ', Πρὸς Σταγείριον, Περί ἀθυμίας (σ. 204).

Β'. Πρὸς τοὺς ἔχοντας παρθένους συνεισάκτους (σ. 294).

Γ'. Περί τοῦ κανονικῆς μὴ συνοικεῖν ἀνδράσι (σ. 374).

Δ'. *Περὶ παρθενίας* (σ. 448).

**Α'. Δοκίμια:**

1. *Πρὸς νεωτέραν χηρεύσασαν* (σ. 12).
2. *Πρὸς τὴν αὐτήν, Περὶ μονανδρίας* (σ. 50).

**Β'. Ὀμιλίες Ἠθικές:**

*Περὶ Μετανοίας, ὀμιλίες Α' – Θ':*

1. Ὀμιλία Α': *Ἐξ ἀγροῦ αὐτοῦ ἐπανελθόντος* (σ. 86).
  2. Ὀμιλία Β': *Περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὴν σκυθρωπότητα βασιλέως Ἀχαάβ καὶ εἰς Ἰωνᾶν τὸν προφήτην* (σ. 112).
  3. Ὀμιλία Γ': *Περὶ ἐλεημοσύνης καὶ εἰς τὰς δέκα παρθένας* (σ. 134)
  4. Ὀμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας καὶ εὐχῆς* (σ. 160).
  5. Ὀμιλία Γ': *Περὶ νηστείας καὶ εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν καὶ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας* (σ. 184).
  6. Ὀμιλία Γ': *Περὶ νηστείας, λεχθεῖσα τῇ ἕκτῃ ἐβδομάδι τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς* (σ. 208).
  7. Ὀμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας καὶ περὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι ταχὺς ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν καὶ βραδὺς εἰς τιμωρίαν, ἐν ᾧ καὶ ἡ περὶ τῆς Ρα-αῦβ παράδοξος ἱστορία* (σ. 238).
  8. Ὀμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας* (σ. 284).
  9. Ὀμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας, καὶ εἰς τοὺς ἀπολειφθέντας ἐν ταῖς συνάξεσιν, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης καὶ περὶ κρίσεως* (σ. 312).
- Γ'. Ὀμιλίαι Κατήχητικαί: Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι καὶ πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους, καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πράξεων**
1. Κατήχησις Α': *Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι* (σ. 324).
  2. Κατήχησις Β': *Ἀκολουθία πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι καὶ σαφῆς ἀπόδειξις τῶν συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι τελουμένων* (σ. 360).
  3. Κατήχησις Γ': *Ὀμιλία λεχθεῖσα πρὸς Νεοφωτίστους* (σ. 384).
  4. Κατήχησις Δ': *Πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν ἰδοὺ πάντα καινὰ* (σ. 402).
  5. Κατήχησις Ε': *Παραίνεσις, ὥστε τρυφῆς ἀπέχεσθαι καὶ πολυτελείας καὶ μέθης καὶ τὴν συμμετρίαν προτιμᾶν καὶ πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ. 428).
  6. Κατήχησις Σ': *Ἐπιτίμησις πρὸς τοὺς καταλιπόντας τὴν σύναξιν καὶ εἰς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα ἀπελθόντας καὶ ὄσσην προσήκει τῶν ραθυμούντων ἀδελφῶν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ. 452).
  7. Κατήχησις Ζ': *Ὅτι μεγίστης ὠφελείας ἡμῖν ὑπόθεσις γίνεται τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὅτι δεῖ ὑπερορᾶν τῶν βιωτικῶν ἀπάντων καὶ τῶν πνευματικῶν ἔχεσθαι, καὶ ὅσον ἀγαθὸν εὐχὴ καὶ ἐλεημοσύνη. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ. 472).
  8. Κατήχησις Η': *Ἀποχὴ καὶ ἔπαινος εἰς τοὺς ἀπὸ τῆς περιοικίδος παραγενομένους καὶ ὅτι τῶν δικαίων ἀπάντων ἐπαγγελίας αἰσθητὰς δεξα-*



μένων και ἀντὶ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ φανταζομένων, ἡμεῖς ἀπεναντίας, τῶν νοητῶν ἐπαγγελίαν δεξάμενοι, περὶ τὰ αἰσθητὰ κεχήναμεν· και ὅτι προσήκει και ὑπὸ τὴν ἔω και κατά τὴν ἐσπέραν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σπεύδοντας τὰς εὐχὰς ποιῆσθαι και ἔξομολογήσεις. Και εἰς τοὺς Νεοφωτιστοὺς (σ. 498).

9. Κατήχησις Θ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, και διὰ τί λουτρὸ παλιγγενεσίας και οὐκ ἀφέσεως ἀμαρτημάτων λέγεται, και ὅτι ἐπικίνδυνον οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ και τὸ ὀμνύειν, κἂν εὐορκῶμεν (σ. 518).
10. Κατήχησις Ι': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, και περὶ γυναικῶν τῶν ἐν πλέγμασι και χρυσῶ κατακοσμουσῶν ἑαυτὰς· και περὶ τῶν κληδονισμοῖς ἢ περιάπτοις ἢ ἐπωδαῖς κεχρημένων, ἅπερ ἅπαντα ἀλλότρια Χριστιανισμοῦ (σ. 546).
11. Κατήχησις ΙΑ': Ἐν τῇ προτέρᾳ κατηχήσει διαλεχθεὶς περὶ ὄρκων, ταύτην εἶπεν εἰς τὴν αὐτὴν πάλιν ὑπόθεσιν, δεικνύς ὅτι οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ και αὐτὸ τὸ εὐορκεῖν κόλασιν ἔχει, και ὅτι χρησίμως ὁ Χριστὸς διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνέστη (σ. 578).
12. Κατήχησις ΙΒ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι κατήχησις ἐσχάτη (σ. 600).

### Γ'. Παιδαγωγικὴς :

Περὶ κενοδοξίας, και ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα (σ. 620).

### 31ος Α'. Ὅμιλος Κατηχητικὸς και Ἠθικὸς Β'.

1. Πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι δαίμονες τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσι και δυσχεραίνοντας ἐπὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ καλέσσασι και σκανδαλιζομένους ἐπὶ ταῖς τῶν φαύλων εἡμερίαις και δυσπραγίαις τῶν δικαίων (σ. 28).
2. Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐκ μέσου γέγονεν ὁ διάβολος, και ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς βλάπτει ἢ τοῦτου πονηρία εἰὰν προσέχωμεν, και περὶ μετανοίας (σ. 74).
3. Ὅτι ἐκ ραθυμίας ἢ κακία και ἀπὸ σπουδῆς ἢ ἀρετῆ, και οὐδὲν οὔτε οἱ ἀνθρώποι πονηροί, οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος τὸν νήφοντα παραβλάψαι δύναται, και ἡ ἀπόδειξις ἄλλοθὲν τε πολλαχόθεν, και ἐκ τῶν κατὰ τὸν Ἄδὰμ και τὸν Ἰῶβ (σ. 98).
4. Ὅτι ἐπικίνδυνον και τοῖς λέγουσι και τοῖς ἀκούουσι τὸ πρὸς χάριν δημογορεῖν, και ὅτι χρησίμων και δικαιοσύνη μεγίστη τὸ κατηγορεῖν τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων (σ. 134).
5. Εἰς τό, «Πᾶν ἀμάρτημα, ὃ εἰὰν ποιήσῃ ἀνθρώπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν» (σ. 168).
6. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 180).
7. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 198).
8. Περὶ εὐχῆς, (σ. 220).
9. Περὶ τῆς τῶν μελλόντων ἀπολαύσεως και τῆς τῶν παρόντων εὐτελείας (σ. 230).
10. Περὶ τοῦ μὴ δημοσιεύειν τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν (σ. 250).

11. Περί τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν τινὰς ἑαυτῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ ἀπαγορεύειν ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν αἰτοῦντας, καὶ πρὸς ἄνδρας περὶ τῆς πρὸς τὰς γυναῖκας εἰρήνης (σ. 286).
12. Πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θεάτρα (σ. 310).
13. Περί τελείας ἀγάπης καὶ τῆς κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως καὶ περὶ κατανύξεως (σ. 332).
14. Πρὸς τοὺς μεγάλα τὰ παρὸντα νομίζοντας καὶ περὶ τὰ τοῦ βίου λαμπρὰ μάρτην ἐπτοημένους (σ. 376).
15. "Ὅτι πάντων ἢ κατὰ ψυχὴν ἀρετὴ προτιμότερα (σ. 390).
16. Περί ἐλεημοσύνης, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ παριέναι αὐτὸν χειμῶνος ὥρα καὶ ἰδεῖν τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς ἀνεπιμελῆτους ἐρριμμένους κατὰ τὴν ἀγορὰν (σ. 402).
17. Περί τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνηκότας (σ. 442).
18. Λόγος ταῖς Καλάνδαις. Ἐλέχθη κατὰ τῶν παρατηρούντων τὰς νεομηνίας καὶ κατὰ τὴν πόλιν χορείας τελούντων, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Τὰ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε» (σ. 464).
19. "Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα, οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται (σ. 496).

#### **Β'. Ὅμιλίες Περιστατικῆς Α'.**

1. Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Α', εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Οἶνω ὀλίγω χρῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας» (σ. 564).
2. Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Β', περὶ τῆς συμβάσεως συμφορᾶς ἐν τῇ πόλει ἐπὶ τῇ ἀταξίᾳ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀνδριάντων τοῦ Θεοδοσίου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τοῦ μεγάλου, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου, «Τοῖς πλουσίοις παράγγελε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μὴ ὑψηλοφρονεῖν», καὶ κατὰ πλεονεξίας (σ. 628).

#### **32ος Ὅμιλίες Περιστατικῆς Β'.**

3. Εἰς τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ ὑπὲρ τῆς πόλεως πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβευομένου, καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἀληθὴς νηστεία, καὶ ὅτι τοῦ φαγεῖν ἀνθρώπινον σῶμα τὸ κατηγορῆσαι χεῖρον, καὶ περὶ τῶν διὰ τὴν στάσιν σφαγέντων καὶ πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀναιτίων ἐάλωσαν (σ. 8).
4. Παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς ἐκ παραδειγμάτων τοῦ τε Ἰώβ καὶ τῶν τριῶν παιδῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς (σ. 58).
5. Ἐτι παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ τοῦ φέρειν γενναίως τὴν ἐπικειμένην ἀπειλήν, ἔχοντα παραδείγματα ἐκ τῶν συμβάντων τῷ τε Ἰώβ καὶ τοῖς Νινευίταις, καὶ ὅτι οὐ χρὴ δεδιέναι τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τί τὸ κακῶς ἀποθανεῖν, καὶ περὶ τοῦ μετὰ πάσης σπουδῆς φεύγειν τοὺς ὄρκους, καὶ εἰς τὸν σεισμόν (σ. 96).
6. "Ὅτι χρήσιμος ὁ τῶν ἀρχόντων φόβος καὶ διήγησις τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν συμβάντων τοῖς ἀγγελίαν τῆς στάσεως τῷ βασιλεῖ φέρουσι, καὶ ὅτι ὁ ἀδίκως τις πάσχων καὶ εὐχαριστῶν τῷ συγχωροῦντι Θεῷ, ἴσος ἐστὶ τοῦ

διὰ τὸν Θεὸν τὰ αὐτὰ πάσχοντος· καὶ τὰ παραδείγματα πάλιν ἐκ τῶν τριῶν παίδων καὶ τῆς βαβυλωνίας καμίνου, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς (σ. 148).

7. Ὅτι τὸ τῆς λύπης πάθος εἰς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν μόνον χρήσιμον, καὶ εἰς τό, «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», καὶ ὅτι μεγίστης παρακλήσεως ὑπόθεσις ἢ τῆς δημιουργίας κατασκευῆ, ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ, «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;», καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 192).
8. Προτροπὴ εἰς ἀρετὴν, καὶ εἰς τό, «Περιεπάτει ὁ Θεὸς τὸ δειλινὸν ἐν τῷ παραδείσῳ», καὶ περὶ τοῦ φεύγειν τοὺς ὄρκους (σ. 216).
9. Ἐπαινος τῶν κατορθωκώτων τὸ μὴ ὀμνύειν καὶ ὅτι οὐκ ὀφείλει τις διακρίνεσθαι μετὰ ἐστίασιν ἀκροᾶσθαι θείων λογίων ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ τί μετὰ χρόνον πολὺν ἐδόθησαν αἱ ἅγιοι Γραφαί, καὶ εἰς τό, «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ», καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 236).
10. Ἐπαινος τῶν μετὰ τὴν ἐστίασιν ἀπαντηκώτων εἰς τὴν ἀκρόασιν, καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ κατὰ τῶν θεοποιούντων τὴν κτίσιν, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 268).
11. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκ τῆς στάσεως προσδοκηθέντων κακῶν, καὶ ἀνάμνησις τῶν τότε συμβάντων· ἔτι δὲ καὶ κατὰ τῶν τὸ σῶμα ἡμῶν διαβαλλόντων, καὶ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 302).
12. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἡμαρτηκώτων εἰς τὸν βασιλέα, καὶ φυσιολογία τῆς κτίσεως, καὶ ὅτι ποιήσας ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον νόμον φυσικὸν ἐγκατέθηκεν αὐτῷ, καὶ περὶ τοῦ πάση σπουδῇ ἀπέχεσθαι τῶν ὄρκων (σ. 334).
13. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν σκυθρωπιῶν καὶ ἀνάμνησις τῶν διὰ τὴν στάσιν διασυρέντων καὶ τιμωρηθέντων· ὁμοίως δὲ πάλιν περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίας, καὶ ὅτι φυσικὸν νόμον ἐδέξατο, καὶ περὶ τοῦ τελείως κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 370).
14. Τοῦ δήμου παντὸς ἀφεθέντος τῆς ἀγωνίας καὶ θαρσήσαντος, τινὲς πάλιν τὴν πόλιν ἐτάραξαν φοβερὰς πλάττοντας φήμας, καὶ ἠλέγχθησαν εἰ τοῦτό τε οὖν ὁμιλία εἴρηται, καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν ὄρκων παραίνεσιν, διὸ καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἰωνάθαν καὶ τὸν Σαοὺλ ἱστορία καὶ τὸν Ἰεφθάε παρήχθη, καὶ ἐδείχθη πόσαι ἐξ ἑνὸς ὄρκου γίνονται ἐπιπορκίαι (σ. 398).
15. Ἐτι εἰς τὴν συμφορὰν τῆς πόλεως Ἀντιοχείας, καὶ ὅτι χρήσιμον πανταχοῦ φόδος, καὶ ὅτι πένθος γέλωτος λυσιτελέστερον, καὶ εἰς τὴν ῥησιν τὴν λέγουσαν, «Ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις», καὶ ὅτι τοῦ φονεύειν τὸ ὀρκίζειν χειρόν (σ. 438).
16. Φημισθείσης εἰς τὸν ἄρχοντα πραιδᾶς καὶ πάντων περὶ φυγῆς βουλευομένων, τοῦ ἀρχοντος εἰσελθόντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ παρακαλέσαντος, ἐλέχθη ἡ παροῦσα ὁμιλία· καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν, καὶ εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ» (σ. 472).

17. Εἰς τοὺς ἄρχοντας τοὺς παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἀποσταλέντας Ἐλέβιχον στρατηλάτην καὶ Καισάριον μάγιστρον εἰς τὴν τῶν πεπλημμεληκότων ἐξέτασιν διὰ τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 510).
18. Εἰς τὴν προειρημένην ὑπόθεσιν τῆς στάσεως, περὶ νηστείας, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε» (σ. 544).
19. Πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 576).
20. "Ὅτι οὐκ ἄρκει ἡ νηστεία τῆς Τεσσαρακοστῆς πρὸς τὸ δύνασθαι κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς πρώτης· καὶ πῶς δυνατὸν μὴ μνησικακεῖν, καὶ ὅτι πολὺς τῷ Θεῷ τοῦ νόμου τούτου λόγος, καὶ ὅτι πρὸ τῆς γεέννης τὸ μνησικακεῖν κολάζει τοὺς ἀλόντας· καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς, καὶ περὶ τῶν μὴ κατωρθωκότων τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 612).
21. Εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως διαλλαγὴν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τοὺς πλημμελήσαντας εἰς τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 664).

### 33ος Ὅμιλος Περιστατικὸς Γ'.

1. Περὶ Ἐλεαζάρου καὶ τῶν ἑπτὰ παιδῶν, λεχθεῖσα ἐτέρου προειρηκότους σφόδρα πρᾶστυέρου (σ. 20).
2. Τῆς βασιλίδος μέσον νυκτῶν εἰς Μεγάλην Ἐκκλησίαν προσλθούσης κάκειθεν τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων ἀραμένης καὶ προπεψάσης διὰ πάσης τῆς ἀγορᾶς ἕως Δρυπίας, τοῦ μαρτυρίου ἀπέχοντος θ' σημεῖα τῆς πόλεως· ἐλέχθη ἐν τῷ μαρτυρίῳ ἡ προσομιλία, παρορούσης αὐτῆς καὶ τῆς πόλεως πάσης καὶ τῶν ἀρχόντων (σ. 48).
3. Τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ παραγενομένου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ Ἀποστόλου καὶ μάρτυρος Θωμᾶ, τοῦ διακειμένου ἐν τῇ Δρυπίᾳ, καὶ ἀναχωρήσαντος πρὸ τῆς διαλέξεως. Ἐλέχθη, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἐκείνου, πρὸς τὸ πλῆθος (σ. 66).
4. Εἰς Εὐτρόπιον, εὐνοῦχον, πατρίκιον καὶ ὑπάτον, ὁμιλ. Α' (σ. 86).
5. "Ὅτε τῆς ἕξω εὐρεθείς Εὐτρόπιος ἀπεσπάσθη, καὶ περὶ παραδείσου καὶ Γραφῶν, καὶ εἰς τὸ, «Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου» (σ. 106).
6. "Ὅτε Σατορνίνος καὶ Αὐρηλιανὸς ἐξωρίσθησαν καὶ Γαῖνᾶς ἐξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ περὶ φιλαργυρίας (σ. 170).
7. Ὅμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ ἐπὶ τῇ παλαιᾷ Πέτρᾳ ὀλίγων συλλεγόντων διὰ τὸν χειμῶνα, εἰς τὸ δεῖν συνεχῶς συνάγεσθαι καὶ μὴ ἀπαγορεύειν τὴν σωτηρίαν ἐν ἀμαρτήμασιν ὄντας, ἀλλὰ μετάνοιαν ἐπιδείκνυσθαι (σ. 190).
8. Ὅμιλία παραινετική, λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας, καὶ ἀπόδειξις περὶ τῶν ἀγώνων καὶ ἄθλων τοῦ μακαρίου καὶ δικαίου Ἰώβ (σ. 220).
9. Ὅμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ὑπὲρ τε τῆς σπουδῆς τῶν παρόντων καὶ ραθυμίας τῶν ἀπολειφθέντων, περὶ τοῦ ψάλλειν καὶ περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι κώλυμα γυναιξὶ τὴν φύσιν πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς δρόμους (σ. 252).
10. Ὅμιλία ρηθεῖσα ἐν τοῖς Ἀποστόλοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ Θεοδοσίου βασιλέ-

ως, πρὸς τοὺς καλοῦντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, ἐτέρων δύο ἐπισκόπων εἰρηκότων (σ. 278).

11. Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ Παύλου, Γότθων ἀναγνόντων καὶ πρεσβυτέρου Γότθου προομιλήσαντος (σ. 288).
  12. Ὁμιλία περὶ τοῦ μὴ δεῖν εἰς ἵπποδρομίας μηδὲ εἰς θέατρα ἀναβαίνειν, καὶ λυπήσας αὐτοὺς, εἶτα τῇ συνάξει τῇ μετ' ἐκείνην τὴν Κυριακὴν παραχωρήσας εἰπεῖν ἐπισκόπῳ ἀπὸ Γαλατίας ἀφιγμένῳ, καὶ σιγήσας καὶ ἐν τούτῳ λυπήσας, ταύτην εἶρηκε τὴν ὁμιλίαν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς τό, «Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι» (σ. 332).
  13. Ὁμιλία εἰς τό, «Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι», ρηθεῖσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου, ἐπισκόπου ὀλίγα προομιλήσαντος (σ. 354).
  14. Ὁμιλία πρὸ τῆς ἐξορίας (σ. 384).
  15. Ὁμιλία ὅτε ἀπῆει ἐν τῇ ἐξορίᾳ (σ. 402).
  16. Ὁμιλία ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τῆς ἐξορίας (σ. 412).
  17. Ὁμιλία ἐπανελθόντος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς προτέρας ἐξορίας (σ. 420).
  18. Ὁμιλία εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναναίας. (σ. 438).
  19. Πρὸς τοὺς σκανδαλισθέντας ἐπὶ ταῖς δυσημερίαις ταῖς γενομέναις καὶ τῇ τοῦ λαοῦ καὶ πολλῶν ἱερέων διώξει καὶ διαστροφῇ καὶ περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ κατὰ Ἰουδαίων (σ. 478).
- 34ος Λόγοι Δογματικοὶ καὶ Πολεμικοὶ:**
1. Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἑλληνας. Ἀπόδειξις, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν παρὰ τοῖς προφήταις πολλαχοῦ περὶ αὐτοῦ εἰρημένων (σ. 12).
  2. Κατὰ Ἰουδαίων, Λόγοι Α' - Η'.
    - α. Λόγος Α' (σ. 98).
    - β. Λόγος Β', Πρὸς τοὺς νηστεύοντας τὴν τῶν Ἰουδαίων νηστείαν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους. (σ. 144).
    - γ. Λόγος Γ', Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα Πάσχα νηστεύοντας (σ. 160).
    - δ. Λόγος Δ', Εἰς τὰς Σάλπιγγας τοῦ Πάσχα αὐτῶν. (σ. 192).
    - ε. Λόγος Ε' (σ. 226).
    - ς. Λόγος ς'. (σ. 292).
    - ζ. Λόγος Ζ' (σ. 330).
    - η. Λόγος Η' (σ. 366).
  3. Λόγος εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν, καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἑλληνας (σ. 416).
  4. Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας, Λόγοι Α' (σ. 544).
  5. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Β' (σ. 556).
  6. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Γ' (σ. 572).
  7. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Δ' (σ. 582).
  8. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος Ε' (σ. 600).
  9. Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης, Λόγος ς' (σ. 614).
- 35ος Α. Ὁμιλίαις Δογματικαῖς:**
1. Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Α' (σ. 10).

2. Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Β' (σ. 40).
3. Περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ ὅτι ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ φορητὴ τοῖς Σεραφίμ, Λόγος Γ' (σ. 78).
4. Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Δ' (σ. 112).
5. Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Ε' (σ. 146).
6. Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος ς'. Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνιον (σ. 190).
7. Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ζ'. Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως καὶ τοῦ ὁμοούσιον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ ἀπόδειξις (σ. 220).
8. Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Η'. Εἰς τὰ ὑπόλοιπα κατὰ αἵρετικῶν, καὶ περὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ εἰς τὴν αἴτησιν τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου (σ. 266).
9. Περὶ ὁμοουσίου, Λόγ. Θ'. Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον (σ. 300).
10. Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ι' (σ. 316).
11. Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος ΙΑ' (σ. 356).
12. Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ι', Εἰς τὸν παραλυτικόν (σ. 380).

#### **Β. Ὁμιλίαι Ἑορταστικαί:**

1. Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὁμιλία Β' (σ. 422).
2. Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὁμιλία Β' (σ. 462).
3. Εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα (σ. 490).
4. Εἰς τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα (σ. 520).
5. Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὁμιλία Α' (σ. 554).
6. Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὁμιλία Β' (σ. 588).
7. Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὁμιλία Γ' (σ. 626).
8. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κοιμητηρίου καὶ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (σ. 636).

36ος

#### **Α. Ὁμιλίαι Ἑορταστικαί:**

1. Εἰς τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ληστήν (σ. 8).
2. Εἰς τὸν σταυρὸν (σ. 36).
3. Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα (σ. 70).
4. Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως (σ. 92).
5. Κατὰ μεθύοντων καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν (σ. 142).
6. Εἰς τὴν Σαμαρείτιδα (σ. 172).
7. Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὁμιλία Α' (σ. 200).
8. Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὁμιλία Β' (σ. 232).
9. Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὁμιλία Α' (σ. 292).
10. Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὁμιλία Β' (σ. 330).

#### **Β. Ὁμιλίαι Ἐγκωμιαστικαί Α':**

1. Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὁμιλία Α' (σ. 350).
2. Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὁμιλία Β' (σ. 368).
3. Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὁμιλία Γ' (σ. 382).
4. Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον (σ. 388).
5. Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, Ὁμιλία Α' (σ. 400).

6. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Β' (σ. 418).*
7. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Γ' (σ. 432).*
8. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Δ' (σ. 446).*
9. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ε' (σ. 478).*
10. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία ς' (σ. 498).*
11. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ζ' (σ. 518).*
12. *Ἡ κλήσις τοῦ Παύλου (σ. 536).*
13. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Α' (σ. 568).*
14. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Β' (σ. 578).*
15. *Ἐγκώμιον εἰς ἁγίους Πάντας (σ. 604).*

### 37ος Α. 'Ομιλίαι Ἐγκωμιαστικῆς Β':

1. *Εἰς τὸν Μελέτιον Ἀντιοχείας (σ. 20).*
2. *Εἰς τὸν μάρτυρα Λουκιανὸν (σ. 36).*
3. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαβύλαν (σ. 52).*
4. *Εἰς τὸν Ἰουβεντῖνον καὶ Μαξιμῖνον (σ. 66).*
5. *Εἰς τὴν μάρτυρα Πελαγίαν (σ. 82).*
6. *Εἰς τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον (σ. 100).*
7. *Εἰς τὸν Εὐστάθιον Ἀντιοχείας (σ. 128).*
8. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Α' (σ. 150).*
9. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Β' (σ. 168).*
10. *Εἰς τὰς μάρτυρας Βερνίκην καὶ Προσδόκην καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν Δομνίαν (σ. 182).*
11. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ἰουλιανόν (σ. 218).*
12. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαρλαάμ (σ. 244).*
11. *Εἰς μάρτυρας Αἰγυπτίους (σ. 264).*
12. *Εἰς τὸν ἐπίσκοπον Διόδωρον (σ. 276).*
13. *Εἰς τὴν πρωτομάρτυρα Θέκλαν (σ. 284).*
14. *Εἰς τὸν μάρτυρα Φωκᾶν (σ. 292).*
15. *Εἰς τὴν μάρτυρα Δροσίδα (σ. 312).*

### 38ος Β. Ἐπιστολῆς

1. *Ἐπιστολῆς πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα Α'-ΙΖ' (σ. 348-557).*
2. *Βίος τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος (σ. 558).*

### Ἐπιστολῆς

1. *Ἐπιστολῆς Πρὸς Ἰννοκέντιον (σ. 18-47).*
2. *Ἐπιστολῆς πρὸς διαφόρους ἀποδέκτας ΙΗ' - ΠΜΒ' (σ. 48-433).*

## ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ (ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ)

- Α' **Θέματα:** Ἀγαθότητα – Ἀχαριστία  
 Β' **Θέματα:** Βασιλεία οὐρανῶν – Εὐαγγέλιο.  
 Γ' **Θέματα:** Εὐγνωμοσύνη – Πίστη, (Ὑπὸ ἔκδοση).  
 Δ' **Θέματα:** Ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, (Ὑπὸ ἔκδοση).

## 1ος Δογματικά Α'

1. Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες.
2. Κατὰ εἰμαρμένης.
- Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (σ. 200).
4. Λόγος Κατηχητικὸς Μέγας (σ. 500).

## 2ος Δογματικά Β': (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α' - Β').

## 3ος Δογματικά Γ':

1. Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ.
2. Λόγος Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίου ἔκθεσιν.

## 4ος Α') Λόγοι Δογματικοί :

1. Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἁγ. Τριάδος.
2. Πρὸς Ἀβλάδιον, Περὶ τοῦ μὴ οἶεσθαι λέγειν τρεῖς θεούς.
3. Πρὸς Σιμπλίκιον, Περὶ πίστεως.
4. Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
5. Πρὸς Θεόφιλον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν.
6. Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου.
7. Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.

## Β') Ἐπιστολές (Α' - ΛΑ').

## 5ος Ἐρμηνευτικά Α' :

1. Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου.
2. Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς Ἑξαήμερου.
3. Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως (Ὁμιλίαι Α' - Γ').

## 6ος Ἐρμηνευτικά Β' :

1. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν.
2. Εἰς τὸν βον Ψαλμόν.
3. Περὶ τῆς ὀγδόης.
4. Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.

## 7ος Ἐρμηνευτικά Γ' :

1. Ἐξηγήσεις εἰς τὰ Ἄσματα, Λόγοι Α' - ΙΕ'.

## 8ος Α') Ἐρμηνευτικά Γ' - Δογματικά :

1. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι Α' - Ε'
2. Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α' - Η'.

## Β') Ἀσκητικά Α' :

1. Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ' ἀλήθειαν ἀσκήσεως.
2. Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα.
3. Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος.
4. Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι.
5. Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων.

## 9ος Α') Ἀσκητικά Β' : Περὶ παρθενίας (Κεφάλαια Α' - ΚΓ').

## Β') Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί:

1. Περὶ ἀρετῆς, ἧτοι Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως (Λόγοι Α' - Β').



- Τόμος 2. Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὀσίας Μακρίνης.  
 3. Εἰς τὸν Βίον Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θευματουργοῦ.  
 10ος Ὀμιλίαι : α) Δογματικῆς, β) Ἠθικῆς, γ) Ἐορταστικῆς.  
 11ος Ὀμιλίαι : α) Ἐορταστικῆς, β) Ἐγκωμιαστικῆς, γ) Ἐπιτάφιας.

## Η'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

**Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ Ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου**

1ος α) Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περί ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

β) Ἐπιστολῆς Πρὸς Ἀκίνδυνον καὶ Πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.

2ος Λόγοι: Ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζοντων (Λόγοι Α' - Γ').

3ος Α') Πραγματεῖαι Δογματικῆς:

1. Περί θείας ἐνώσεως καὶ διακρίσεως.

2. Περί θείων ἐνεργειῶν καὶ τῆς κατ' αὐτάς μεθέξεως.

3. Περί θείας καὶ θεοποιοῦ μεθέξεως.

4. Διάλεξις Ὀρθοδόξου καὶ Βαρλααμίτου.

5. Διάλεξις Θεοφάνους πρὸς Θεότιμον.

6. Ὅτι Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνός εἰσιν οἱ διχοτομοῦντες.

Β') Πραγματεῖαι Ὁμολογιακῆς:

1. Ἀγιορειτικὸς Τόμος.

2. Ἐκθεσις δυσσεβημάτων.

3. Ἀναίρεσις γράμματος Καλέκα.

4. Ἀναίρεσις γράμματος Ἰγνατίου Ἀντιοχείας.

5. Ἀναίρεσις ἐξηγήσεως τόμου Καλέκα.

4ος Ἐπιστολῆς:

Πρὸς τὸν Ἀρσένιον Στουδίτην.- Πρὸς Ἰωάννην Γαβραῆν.- Πρὸς Παῦλον Ἀσάνην.- Πρὸς Δανιὴλ Αἴνου.- Πρὸς τὸν Νομοφύλακα Συμειῶν.- Πρὸς Ἀθανάσιον Κυζίκου.- Πρὸς Δαμιανόν.- Πρὸς Διονύσιον μετὰ τῆς ὁμολογίας.- Πρὸς Βησσαρίωνα.- Πρὸς Μακάριον Α'.- Πρὸς τοὺς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Γέροντας.- Πρὸς Φιλόθεον.- Πρὸς Μακάριον Β'.- Πρὸς Ἄνναν Παλαιολογίναν.

5ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α' - Γ').

6ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ' - Ζ').

7ος Α') Κείμενα Αἰχμαλωσίας:

1) Λόγος διασαφῶν τὴν τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου δόξαν.

2) Εἰς τὴν ρῆσιν ἐκ τῶν Θησουρῶν τοῦ Κυρίλλου.

3) Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν.

4) Ἐπιστολὴ ὅτε ἐάλω. 5) Διάλεξις πρὸς τοὺς Χιόνας.

6) Ἐπίτομος διήγησις διαλέξεως μετὰ Γρηγορᾶ.

Β') Λόγοι:

1) Περί τῆς τοῦ Γρηγορᾶ ψευδογραφίας καὶ δυσσεβείας Λόγοι Α' - Δ'.

2) Περί τῆς ρήσεως τοῦ Μ. Βασιλείου.

8ος Α') Ἐκατὸν Πεντήκοντα Κεφάλαια

Τόμος Β') *Ἀσκητικὴ Γραμματεία:*

- 1) *Περὶ προσευχῆς καὶ καθαρότητος καρδίας.*
- 2) *Εἰς τὸν Βίον τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου.*
- 3) *Πρὸς τὴν μοναχὴν Ξένην.*
- 4) *Πρὸς τοὺς Ἰωάννην καὶ Θεόδωρον τοὺς φιλοσόφους.*
- 5) *Πρὸς τὸν ἱερομόναχον Παῦλον Ἀσάνην.*
- 6) *Δεκάλογος τῆς κατὰ Χριστὸν νομοθεσίας.*

Γ') *Εὐχές (Α' - Δ').*

9ος *Ὁμιλίαις Α' - Κ':*

1. *Ὁμιλία Α', Περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης.*
2. *Ὁμιλία Β', Εἰς τὴν κατὰ τὸν τελώνην καὶ τὸν Φαρισαῖον τοῦ Κυρίου παραβολήν.*
3. *Ὁμιλία Γ', Εἰς τὴν κατὰ τὸν σεσωσμένον ἄσωτον τοῦ Κυρίου παραβολήν.*
4. *Ὁμιλία Δ', Εἰς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ εὐσπλαχνίας καὶ εὐποιΐας.*
5. *Ὁμιλία Ε', Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου καὶ περὶ σωφροσύνης καὶ τῆς ἀντιθέτου ταύτῃ κακίας.*
6. *Ὁμιλία ς', Προτρεπτικὴ πρὸς νηστείαν καὶ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου.*
7. *Ὁμιλία Ζ', Περὶ νηστείας.*
8. *Ὁμιλία Η', Περὶ πίστεως καὶ ἔκθεσις τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας.*
9. *Ὁμιλία Θ', Ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς.*
10. *Ὁμιλία Ι', Τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς (Παραλυτικοῦ).*
11. *Ὁμιλία ΙΑ', Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν.*
12. *Ὁμιλία ΙΒ', Εἰς τὴν τετάρτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
13. *Ὁμιλία ΙΓ', Εἰς τὴν πέμπτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
14. *Ὁμιλία ΙΔ', Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου.*
15. *Ὁμιλία ΙΕ', Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων.*
16. *Ὁμιλία Ις', Εἰς τὸ Μ. Σάββατον.*
17. *Ὁμιλία ΙΖ', Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ.*
19. *Ὁμιλία ΙΗ', Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων.*
20. *Ὁμιλία ΙΘ', Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Σαμαρείτιδος.*
21. *Ὁμιλία Κ', Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Τυφλοῦ.*

10ος *Ὁμιλίαις ΚΑ' - ΜΒ':*

1. *Ὁμιλία ΚΑ', Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
2. *Ὁμιλία ΚΒ', Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
3. *Ὁμιλία ΚΓ', Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πατέρων.*
4. *Ὁμιλία ΚΔ', Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς.*
5. *Ὁμιλία ΚΕ', Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων.*
6. *Ὁμιλία Κς', Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*
7. *Ὁμιλία ΚΖ', Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*

- Τόμος 8. 'Ομιλία ΚΗ', *Εἰς τὴν ἑορτὴν Πέτρου καὶ Παύλου.*  
 9. 'Ομιλία ΚΘ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Ματθαίου.*  
 10. 'Ομιλία Λ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Ματθαίου.*  
 11. 'Ομιλία ΛΑ', *Εἰς τὴν πρόοδον τοῦ σταυροῦ.*  
 12. 'Ομιλία ΛΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Θ' Ματθαίου.*  
 13. 'Ομιλία ΛΓ', *Εἰς τὴν λιτὴν.*  
 14. 'Ομιλία ΛΔ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*  
 15. 'Ομιλία ΛΕ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*  
 16. 'Ομιλία Λς', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΑ' Ματθαίου.*  
 17. 'Ομιλία ΛΖ', *Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.*  
 18. 'Ομιλία ΛΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Ματθαίου.*  
 19. 'Ομιλία ΛΘ', *Εἰς ἐπιδημίαν.*  
 20. 'Ομιλία Μ', *Εἰς τὴν Ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου.*  
 21. 'Ομιλία ΜΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΔ' Ματθαίου.*  
 22. 'Ομιλία ΜΒ', *Εἰς τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου.*

11ος **Ὁμιλίαις ΜΓ-ΞΓ:**

1. 'Ομιλία ΜΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΖ' Ματθαίου.*
2. 'Ομιλία ΜΔ', *Εἰς τὸν Ἰωάννην Εὐαγγελιστὴν.*
3. 'Ομιλία ΜΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Β' Λουκᾶ.*
4. 'Ομιλία Μς', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Γ' Λουκᾶ.*
5. 'Ομιλία ΜΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Δ' Λουκᾶ.*
6. 'Ομιλία ΜΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ε' Λουκᾶ.*
7. 'Ομιλία ΜΘ', *Εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον.*
8. 'Ομιλία Ν', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Λουκᾶ.*
9. 'Ομιλία ΝΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Λουκᾶ.*
10. 'Ομιλία ΝΒ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
11. 'Ομιλία ΝΓ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
12. 'Ομιλία ΝΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ι' Λουκᾶ.*
13. 'Ομιλία ΝΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Προπατόρων.*
14. 'Ομιλία Νς', *Εἰς τὰ προεόρτια τῶν Χριστουγέννων.*
15. 'Ομιλία ΝΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Πατέρων.*
16. 'Ομιλία ΝΗ', *Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν.*
17. 'Ομιλία ΝΘ', *Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανίων.*
18. 'Ομιλία Ξ', *Εἰς τὰ Ἐπιφάνια.*
19. 'Ομιλία ΞΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Λουκᾶ.*
20. 'Ομιλία ΞΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΓ' Λουκᾶ.*
21. 'Ομιλία ΞΓ', *Πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας.*

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

- 1ος **Ἀποφθέγματα Γερόντων:** Ἀντωνίου, Ἀρσενίου, Ἀγά-θωνος, Ἀμμωνᾶ, Ἀχιλλᾶ, Ἀμμάη, Ἀμμούν, Ἀνούβ, Ἀβραάμ, Ἄρη, Ἀλωνίου, Ἀπφύ, Ἀπολλώ, Ἀνδρέου, Αἰώ, Ἀμμωναθᾶ, Μ. Βασιλείου, Βησσαρίω-

Τόμος νος, Βενιαμίν, Βιαρέ, Γρηγ. Θεολόγου, Γελασίου, Γεροντίου, Δανιήλ, Διοσκόρου, Δουλᾱ, Ἐπιφανίου Κύπρου, Ἐφραΐμ, Εὐχαρίστου, Κοσμικοῦ, Εὐλογίου, Εὐπρεπίου, Ἑλλαδίου, Εὐαγρίου, Εὐδαίμονος, Ζήνωνος, Ζαχαρίου, Ἡσαΐου, Ἡλία, Ἡρακλείου, Θεοδώρου, τῆς Φέρμης, Θεοδώρου τοῦ Ἐνάτου, Θεοδώρου τοῦ εἰς Σκῆτιν, Θεοδώρου τοῦ Ἐλευθεροπολίτου, Θεοδότου, Θεωνᾶ, Θεοφίλου, ἀμμᾶς Θεοδώρας, Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, Ἰωάννου τοῦ ἐν Κοινοδίῳ, Ἰσιδώρου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, Ἰσαὰκ τοῦ Πρεσβυτέρου, Ἰωσήφ τοῦ ἐν Πενεφῶ, Ἰακώβου, Ἰέρακος, Ἰωάννου τοῦ Εὐνούχου, Ἰωάννου τοῦ Κίλικος, Ἰωάννου τῶν Κελλίων, Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου, Ἰωάννου τοῦ Πέρσου, Ἰωάννου τοῦ Θηβαίου, Ἰλαρίωνος, Ἰσχυρίωνος, Κασσιανοῦ, Κρονίου, Καρίωνος, Κόπρι, Κύρου, Λουκίου, Λῶτ, Λογγίνου, Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Μωυσέως, Ματῶη, Μάρκου μαθητοῦ ἀβδᾶ Σιλουανοῦ, Μιλησίου, Μωτίου, Μεγεθίου, Μιώς, Μάρκου τοῦ Αἰγυπτίου, Μακαρίου τοῦ Πολιτικοῦ, Νείλου, Νισθερώου, Νίκωνος, Νετρᾶ, Νικήτα, Ξοῖου, Ξανθία, Ὀλυμπίου, Ὀρσισίου, Ποιμένος, Παμβῶ, Πιστοῦ, Πίωρ, Πιτυρίωνος, Πιστάμωνος, Πέτρου τοῦ Πιονίτου, Παφνουτίου, Παύλου τοῦ Κοσμίτου, Παύλου τοῦ Μεγάλου, Παύλου τοῦ Ἀπλοῦ, Πέτρου τοῦ τῶν Δίου, Ρωμαίου, Ρούφου, Ρωμανοῦ, Σισώη, Σίδωνος, Σαϊῶ, Σάρρας, Συγκλητικῆς, Τιθῶη, Τιμοθέου, Ὑπερεχίου, Φωκᾶ, Φήλικος, Φιλαγρίου, Φορτᾶ, Χομαί, Χαιρήμωνος, Ψενθαΐσιου, Ὡρ.

2ος Τὸ Λειμωνάριον.

3ος Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου:

- 1) Περὶ θείων ὀνομάτων.
- 2) Περὶ Οὐρανίου ἱεραρχίας.
- 3) Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.
- 4) Περὶ μυστικῆς θεολογίας.
- 5) Ἐπιστολές.

4ος Θεοδωρήτου Κύρου: Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία

5ος Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι Ἀγίων:

1. Ἐπιστολὴ πρὸς ἀβδᾶν Γεώργιον.
2. Βίος τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου.
3. Βίος τοῦ ὁσίου Σάβα.
4. Βίος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου καὶ ἡσυχαστοῦ.
5. Βίος τοῦ ἀβδᾶ Κυριακοῦ.
6. Βίος τοῦ ἀβδᾶ Θεοδοσίου.
7. Εἰς τὸν ὅσιον Θεόγνιον τὸν ἐπίσκοπον.
8. Βίος τοῦ ἁγίου Ἀβρααμίου.

6ος Λαυσαϊκὴ Ἱστορία: Ὑπὸ ἔκδοσιν

7ος Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου: 50 Πνευματικὲς Ὁμιλίαι.

8Α Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί (Α' - ΚΣΤ').

8Β Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί (ΚΖ' - ΞΑ').

8Γ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, α) Λόγοι Ἀσκητικοί (ΞΒ' - ΠΣΓ').

9ος β) Ἐπιστολές (Α' - Δ').

9ος **A'**. Διαδόχου Φωτικῆς:

- 1) Κεφάλαια Γνωστικά.
- 2) Λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν.
- 3) Ὁράσεις.
- 4) Ἐρωταποκρίσεις.

**B'**. Ἰωάννου Καρπαθίου: Κεφάλαια Παρακλητικὰ 100.

10A Ἀγίων Βαρσανουφίου – Ἰωάννου, Ἐρωταποκρίσεις (Α'–ΣΚΘ').

10B Ἀγίων Βαρσανουφίου – Ἰωάννου, Ἐρωταποκρίσεις (ΣΛ'–ΦΚΒ').

10Γ Ἀγίων Βαρσανουφίου – Ἰωάννου, Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ'–ΩΜ').

11ος **A'**. Εὐαγγερίου:

- 1) Πρακτικός.
- 2) Γνωστικός.
- 3) Προγνωστικὰ προβλήματα. Ὑπὸ ἔκδοσιν.

**B'**. Ἀγίου Νείλου:

- 1) Περὶ προσευχῆς.
- 2) Περὶ πονηρῶν λογισμῶν.
- 3) Περὶ μοναχικῆς ἀσκήσεως. Ὑπὸ ἔκδοσιν.

12ος **A'**. Ἀβδᾶ Ἡσαΐα: Λόγοι Ἀσκητικοί.

**B'**. Ἀβδᾶ Ζωσιμᾶ: Κεφάλαια ὠφέλιμα.

**Γ'**. Ἀβδᾶ Δωροθέου: Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.

13ος Μάρκου Ἐρημίτη:

1. Ὁκτὼ δοκίμια.
2. Ἀθωνικοὶ Διάλογοι. Ὑπὸ ἔκδοσιν.

14ος Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ:

1. Μυσταγωγία.
2. 400 Κεφάλαια Περὶ ἀγάπης.
3. Λόγος Ἀσκητικός.
4. 200 Κεφάλαια Περὶ Θεολογίας.

14A Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ:

1. Ἐρωταποκρίσεις.
2. Πρὸς Θεόπεμπτον τὸν Σχολαστικόν.
3. Ἐρμηνεῖα εἰς τὸν ΝΘ' Ψαλμόν.

14B Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἀγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις Α' – ΝΓ').

Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἀγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις ΝΔ' – ΞΕ').

14Γ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ

14Δ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες Α' – Ε', καὶ Α' – ΡΔ').

Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ:

- 14E
1. Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες ΡΕ' – ΡΟΘ')
  2. Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου (α. Εἰς τὸ Περὶ οὐρανόθεντος ἱεραρχίας καὶ β. Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας).

- 145 Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου.  
(1. Εἰς τὸ Περὶ θείων ὀνομάτων, καὶ 2. Εἰς τὸ Περὶ μυστικῆς θεολογίας).
- 15A Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : Δοκίμια δογματικά, θεολογικά καὶ πολεμικά: Πρὸς Μαρίνον, Δοκίμια Α'-Γ', Πρὸς Γεώργιον τὸν πρεσβύτερον, Ἐπαντήσεις πρὸς ἐρωτήσεις διαφόρων, Περὶ τοῦ «Παρελθέτω τὸ ποτήριον», Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Ἐπιστολὴ Πρὸς τὸν Νικάνδρον, ἀπολογία πρὸς Σικελούς, Ἐπιστολὴ πρὸς Μαρίνον, Περὶ τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων, Ὅροι διάφοροι, Πνευματικὸς καὶ δογματικὸς τόμος, Περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ Χριστοῦ, Περὶ ὄρων διαστολῶν, Ἐπίλυσις ἀποριῶν διακόνου Θεοδώρου, Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Κεφάλαια διάφορα περὶ οὐσίας, φύσεως, ὑποστάσεως, προσώπου καὶ θελήματος Χριστοῦ.
- 15B Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : Ἐπιστολὲς κοινές, δογματικὲς καὶ πολεμικὲς: Πρὸς τὸν ἑπαρχον Γεώργιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον (τρεις).- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην.- Πρὸς Ἰωάννην τὸν πρεσβύτερον (δύο.- Πρὸς Θαλάσσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον.- Πρὸς μοναχὴν.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον Περὶ τῶν ὀρθῶν ὄρων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων.- Πρὸς Πέτρον ἰλλούστριον (δύο).- Πρὸς Κοσμᾶν τὸν διάκονον, περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως (δύο).- Πρὸς Ἰουλιανὸν σχολαστικόν, περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Κυρίου.- Πρὸς τὸν ἑπαρχον Γεώργιον.- Πρὸς Πύρρον.- Πρὸς Μαρίνον.- Πρὸς ἐπίσκοπον Κυδωνίας.- Πρὸς Αὐξέντιον.- Πρὸς Στέφανον.- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς Κόνωνα.- Πρὸς Θαλάσσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον.- Πρὸς Κυρισίκιον.- Πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον.- Πρὸς Πολυχρόνιον (ὀκτώ).- Πρὸς Θαλάσσιον (τρεις).- Πρὸς Ἰωάννην κουδικουλάριον (τρεις).- Πρὸς Ἀναστάσιον μονάζοντα. **ὑπὸ ἐκδοσῆ.**
- 15Γ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : 1. Συζήτησις ἐν Βιζύῃ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Θεοδοσίου. 2. Ἐξήγησις τῆς κινήσεως. 3. Βίος Μαξίμου. 4. Διάλεξις πρὸς Πύρρον. 5. Περὶ ψυχῆς. 6. Ἐρμηνεῖα τῆς προσευχῆς «Πατερ ἡμῶν», **ὑπὸ ἐκδοσῆ.**
- 15Δ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : 1. Κεφάλαια διάφορα. 2. Κεφάλαια ἕτερα, **ὑπὸ ἐκδοσῆ.**
- 15E Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: Κεφάλαια Θεολογικά, **ὑπὸ ἐκδοσῆ.**
- 16ος Ἰωάννου τῆς Κλίμακος : Κλίμαξ. **ὑπὸ ἐκδοσῆ.**  
Θαλασσίου : Ἐκατοντὰς κεφαλαίων. **ὑπὸ ἐκδοσῆ.**  
Φιλοθέου Σιναΐτου : Κεφάλαια περὶ νηστείας. Περὶ ἐντολῶν.  
Ἡσυχίου : Δύο Ἐκατοντάδες Κεφαλαίων, **ὑπὸ ἐκδοσῆ.**
- 17ος Θεοδώρου Στουδίτου : Κατηχήσεις. **ὑπὸ ἐκδοσῆ.**
- 18ος Πέτρου Δαμασκηνοῦ : Λόγοι κατ' ἀλφάβητον. **ὑπὸ ἐκδοσῆ.**
- 19A Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου: Βίος Συμεῶν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου.- Κεφάλαια.- Εὐχαριστίες.- Διάλογος μετὰ σχολαστικοῦ.
- 19B Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου: Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Γ').- Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-ς').

- 19Γ Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου:  
 Α') Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Ζ'-ΙΕ').  
 Β') Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').
- 19Δ Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου: Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Η'-ΛΔ').
- 19Ε Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (Α'-ΚΖ').
- 19ς Συμεών τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (ΚΗ'-ΝΗ').
- 20ος Ἡλία Ἐκδίκου: Κεφάλαια Γνωστικά Ἡσαίου καὶ Ἔτερα Κεφάλαια: Περί κρίσεως. Ἔργα διάφορα Νικηφόρου Ἡσυχαστοῦ καὶ Συμεών Μοναχοῦ, Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 21ος Γρηγορίου Σιναΐτου: Κεφάλαια διάφορα Ἔργα Θεολήπτου, Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- 22ος Νικολάου Καβάσιλα, Ἑρμηνεία εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν.- Περί τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.

## Γ' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

### ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- 1ος Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου: 1. Ἀπολογίαι Α' καὶ Β'. 2. Λόγος Περί Ἀναστάσεως. 3. Διάλογος πρὸς Τρύφωνα.
- 2ος Τατιανοῦ: Πρὸς Ἕλληνας.- Ἀθηναγόρου: 1. Πρεσβεία Χριστιανῶν. 2. Περί ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.- Θεοφίλου Ἀντιοχείας: Πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία Α'-Γ'.- Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.

### ΙΒ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

- 1ος Α) Προτρεπτικός.- Β) Παιδαγωγός, Λόγος Α'.  
 2ος Παιδαγωγός, Λόγοι Β' καὶ Γ'.

### ΙΓ' ΑΠΑΝΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

- 1ος Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων.- Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος.- Ἀποστολικοὶ Κανόνες.
- 2ος Ἐπιτομὴ Η' Βιβλίου τῶν Διαταγῶν τῶν ἀποστόλων.- Αἱ διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος
- 3ος Κλήμεντος:  
 1. Τῶν Πέτρου ἐπιδημίων κηρυγμάτων (Ὁμιλ. ΙΒ'-Κ').  
 2. Πρὸς Κορινθίους Α' καὶ Β'.  
 3. Περί τῶν πράξεων, ἐπιδημιῶν τε καὶ κηρυγμάτων.  
 4. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κλήμεντος.
- 4ος 1. Ἐπιστολὴ Βαρνάβα.  
 2. Ἐπιστολὴς Ἰγνατίου:  
 α) γνήσιαι (σύντομος καὶ ἔκτενης μορφῆς): 1. Πρὸς Ἐφεσίους, 2. Πρὸς Μαγνησίους, 3. Πρὸς Τραλλησίους, 4. Πρὸς Ρωμαίους, 5. Πρὸς

- Τόμος Φιλαδελφεῖς, 6. Πρὸς Σμυρναίους, 6. Πρὸς Πολύκαρπον.  
 6) Ἀμφιβαλλόμενες: 1. Μαρίας πρὸς Ἰγνατίου. 2. Ἰγνατίου Πρὸς Μαρίαν,  
 3. Πρὸς τοὺς ἐν Ταρσῶ, 4. Πρὸς Ἀντιοχεῖς, 5. Πρὸς Ἡρώνα, 6. Πρὸς  
 Φιλιππησίους.—Μαρτύριον Ἰγνατίου.—  
 3. α) Πολυκάρπου ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους, β) Μαρτύριον Πολυκάρ-  
 που.  
 4. Ὁ Ποιμὴν τοῦ Ἐρμᾶ.  
 5. Παπία Ἱεραπόλεως ἀποσπάσματα.

### ΙΓ'. ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

- 1ος Κατηχήσεις Φωτιζομένων (Α' – Β').  
 2ος Α. Κατηχήσεις Φωτιζομένων (ΙΓ' – ΙΗ').  
 Β. Κατηχήσεις Μυσταγωγικαὶ (Α' – Ε').  
 Γ. Ὁμιλίαις - Ἐπιστολῆς:  
 1. Εἰς τὸν Παραλυτικὸν τὸν ἐπὶ τὴν κολυμβήθραν.  
 2. Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν  
 Συμεῶνα τὸν Θεοδόχον.  
 3. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μωνσταντῖνον τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα.  
 3ος 4. Μαρτυρίαι παλαιῶν περὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ τοῦ φανέντος εἰς  
 4ος Ἱεροσόλυμα.  
 5ος 5. Χρονολογία.  
 6ος 6. Συμπαράθεσις ἐπιστολῶν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ πάπα Ἰουλίου.  
 7ος



**Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ**  
**Μενελάου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη**

---

**Εκτύπωση Ύφασετ: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΦΩΤΗ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΝΟΥ**  
**Κατσιμίδου 30 – Τηλ. 928 592 – Θεσσαλονίκη**

---

**Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ**  
**Λαχανᾶ 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη**

---

**Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλεῖο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ**  
**Μενελάου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880**

---